Timothy Riese, Jeremy Bradley, Monika Schötschel, Tatiana Yefremova

An Essential Grammar for International Learners

[DRAFT EDITION]

Vienna / Вена 2019

KONEEN SÄÄTIÖ

Release: 0.1

Date: 16 May 2019

This book is published under the **Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported license**.

You are free:

to Share - to copy, distribute and transmit the work

to Remix - to adapt the work

Under the following conditions:

Attribution – You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

Share Alike – If you alter, transform, or build upon this work, you may distribute the resulting work only under the same or similar license to this one.

With the understanding that:

Waiver – Any of the above conditions can be waived if you get permission from the copyright holder.

Public Domain – Where the work or any of its elements is in the public domain under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Other Rights – In no way are any of the following rights affected by the license:

- Your fair dealing or fair use rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- The author's moral rights;
- Rights other persons may have either in the work itself or in how the work is used, such as **publicity** or privacy rights.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work. The best way to do this is with a link to this web page.

Версий: 0.1

Дате: 16.05.2019

Тиде книга Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 лицензий дене лектеш.

Те яра кертыда:

пайдаланаш — ты изданийым возен налаш, шараш да вес енглан пуаш

вашталташ (тыгаяк пашам ышташ) — ты пашам шкендан кулеш сомылланда келыштараш

Тыгай йодмашым шуктымеке:

Атрибуций — Те пашан шке лўмжым да авторжым лицензий семын ончыктышаш улыда (но автор-влакын тендан дене иктаж-могай кылым кучымышт ончыкталтшаш огыл).

Йоным аралымаш (Share Alike) — Те иктаж-мом вашталтеда, вестўрлемдеда але ты произведенийым тўн лан налыда гын, лектышыжым те произведенийысе гай але келшыше лицензий дене гына шаркален кертыда.

Да тидын годым умылен:

Шöрымаш - Права оза кöна гын, кÿшнö ончыктымо кечмогай йöн чаралт кертеш.

Калыкын поянлыкше — Ты произведений але тудын кеч-могай ужашыже тöртык почеш калыкын поянлыкшылан шотлалтеш гын, ты лицензий нигузеат тудын статусшым огеш иземде.

Моло правада — Ты лицензий нимогай могыр гычынат тыгай правадам ок тÿкö:

- Те эрыкан улыда шараш (fair dealing), але шкаланда парымым кычалде, (fair use), моло турло вашлиялтше исключений-влакым але автор-влакын праваштым пудыртыде кучылташ;
- Автор-влакын личный имущественный огыл праваштым;
- Произведений дене кузе пайдаланымылан кöра моло-влакын правашт логалалт кертыт, мутлан, калык ончылан кучылтмо годым але шолып.

Палдарымаш — Вес енглан уэш кучылташ але шарашлан те произведенийын лицензий йодмашыж дене палдарышаш улыда. Эн сай йöн – тиде веб-лышташлан кылверым пуаш.

This document is a draft. Chapter 12 to 15 as well as appendices B to E are not yet included. We aim the first complete version of this textbook later in 2019. Please contact Jeremy Bradley (jeremy.moss.bradley@univie.ac.at) with question, suggestion, and feedback.

<u>Table of Contents</u>

1. Intro	oduction	16
1.1.	What is this book?	16
1.2.	This book in the context of www.mari-language.com	16
1.3.	Acknowledgements	20
1.4.	Introductory remarks on Mari grammar	20
1.5.	Phonetics, phonology, orthography	
1.5.1		
1.5.2	2. Notes on individual phonemes	
	B. Phonotactic restrictions	
1.5.4		
1.5.5	• •	
1.5.6	• 1	
1.5.7		
_	3. Vowel harmony	
	9. Adaptation of Russian loan words	
	10. The Mari orthography of the 30s	
1.6.	Suffix types	
	. H-suffixes (H for hyphen, e.g., plural -влак)	
	2. E-suffixes (e.g., possessive suffix first person singular -ем)	
	3. A-suffixes (e.g., clitic -am 'and, also')	
	k. bl-suffixes (e.g., chuc -um and, also)	
	5. III-suffixes (e.g., gentive - <i>H</i>)	
1.6.6	· ·	
	· ·	
1.6.7	0, 1	
	3. Possessive suffix 3SG - $\pi E \sim -\mu E \sim -\mu E \sim -\pi$.	
1.6.9	r - r	
	0. Simple past I, 1st conjugation, 3SG	
	1. Ø-suffixes (zero ending – e.g., connegative form)	
	2. Some notes on newer Russian loan words and internationalisms	
	ns	
2.0.	General remarks	
2.1.	Number	
2.1.1	0	
2.1.2	1 141 41	
	1.2.1влак	
	1.2.3ла	59
	1.2.4. Associative plural in -мыт	
	Possession	
	Possession with possessive suffix only	
	2.1.1. Possessive suffixes: 1SG (-em), 2SG (-em)	
	2.1.3. Possessive suffixes: 1PL (- <i>Ha</i>), 2PL (-∂ <i>a</i>)	63
	2.1.4. Possessive suffixes: 3PL (-wm)	
	2. Possession with possessive suffix and genitive of personal pronoun	
	3. Possession with genitive of personal pronoun only	
2.3.	Case	
2.3. 2.4.(
2.4.1		
	4.1.1. Suffix and suffix attachment	

	2.4.1.2. 2.4.1.3.	Main functions	
		Cusative (-M)	
	2.4.2.1.	Suffix and suffix attachment	
	2.4.2.2.	Main functions	
	2.4.2.3.	Auxiliary functions	
		nitive (-н)	
	2.4.3.1.	Suffix and suffix attachment	
	2.4.3.2. 2.4.3.3.	Main functions	
		tive (- <i>,</i> απ)	
	2.4.4.1.	Suffix and Suffix Attachment	
	2.4.4.2.	Main functions	
	2.4.4.3.	Auxiliary functions	
		ssive (- <i>umE</i>)	
	2.4.5.1. 2.4.5.2.	Suffix and Suffix Attachment	
	2.4.5.3.	Auxiliary functions	
	2.4.6. Illa	tive (-ω(κΕ))	84
	2.4.6.1.	Suffix and Suffix Attachment	84
	2.4.6.2.	Main functions	
	2.4.6.3.	Auxiliary functionsive (-ew)	
	2.4.7.1 Lat	Suffix and Suffix Attachment	
	2.4.7.2.	Main functions	
	2.4.7.3.	Auxiliary functions	
	2.4.8. Cor	nparative (-ла)	
	2.4.8.1.	Suffix and Suffix Attachment	
	2.4.8.2.	Functions	
	2.4.9. COI 2.4.9.1.	nitative (-ze)	
	2.4.9.1.	Functions	
3.	Adjectives		97
3.	•	al remarks	
		position	
		minalization of adjectives	
		psis	
2		•	
		tives with short and long forms	
3.		arison of adjectives	
		sitive degree	
		nparative degree	
	3.2.3. Sup	perlative degree	104
4.	Quantifiers	S	106
4.	.1. Cardii	nal numerals	106
	4.1.1. For	mation: short and long forms	106
		age: short and long forms	
		fixation of cardinal numerals	
1		al numbers	
4.			
		mation of ordinal numbers	
		age of ordinal numerals	
		fixation of ordinal numerals	
4.		ive numerals (fractions)	
4.	.4. Indefi	nite and approximative quantifiers	116
4.	.5. Collec	tive numerals	117
4.		numerals	
	-	llaneous adverbial forms of numerals	
		maneous duverblar for mis of manerals	
1.		ys of the week (кече)	
	T.O.I. Day	ys of the week (vere)	141

4.8.2. Months (<i>тылзе</i>)	122
4.8.3. Seasons (идалык жап)	123
4.8.4. Years (ий)	124
4.8.5. Decades (лу ий)	125
4.8.6. Centuries (курым)	126
4.8.7. Millennia (<i>тужемий</i>)	127
4.8.8. Month + day (числа)	128
4.8.9. Year + month	129
4.8.10. Year + month + day	130
4.8.11. Year + season	131
4.8.12. 'Last', 'next'	131
4.9. Time of day	132
4.10. Elementary arithmetic operations	134
5. Pronouns	
5.1. Personal pronouns	136
5.1.1. Forms	
5.1.2. Usage	136
5.1.2.1. 2SG, 2PL, formality	136
5.1.2.2. Pronoun dropping	
5.1.2.4. Plural forms for 'you and I', etc.	
5.2. Demonstrative pronouns	137
5.2.1. Base forms	137
5.2.2. Inflected forms	139
5.2.3. Derived forms	140
5.3. Reflexive pronoun	142
5.3.1. Forms	142
5.3.2. Basic usages	
5.3.3. Usage of the case-inflected forms	
5.3.4. Derived forms	145
5.4. Reciprocal pronoun	146
5.5. Interrogative pronouns and adverbs	147
5.5.1. Notes on individual question words	
5.5.2. Question words in clausal subordination	151
5.6. Negative pronouns and adverbs	151
5.7. Indefinite pronouns and adverbs	152
5.7.1. кеч-, керек- '-ever'	152
5.7.2. <i>ала-</i> 'some-'	153
5.7.3. иктаж- 'any-'	154
5.7.4. <i>(-)гынат</i> 'some-'	155
5.7.5. <i>uκ(me)</i> 'one', <i>вес(e)</i> 'other'	156
5.7.6. Other indefinite pronouns	156
6. Postpositions	158
6.0. General remarks	158
6.0.1. Postpositions and possessive suffixes, postpositions and pronouns	160
6.0.2. Relationship between postpositions and case suffixes	163
6.1. Simple postpositions	164
6.1.1. вач(ын) 'from, off; above, over; after; in spite of	164
6.1.2. вашеш 'on/from the opposite side; before, on the eve; in answer'	165
6.1.3. ваштареш 'towards; opposite; against; before, toward, on the eve'	165
6.1.4. вере 'in places'	165
6.1.5. вереш 'instead'	165

6.1.6. в	ерч(ын) 'for, for the sake of; because of, due to; instead of; about, of'	166
6.1.7. в	uca 'about, around, roughly; as much as'	166
	одын 'on the eve'	
6.1.9. в	owm 'over, across, through, via; up to, right up to, as far as'	166
6.1.10. <i>z</i>	ай 'like, as'	167
6.1.11. <i>e</i>	ана 'time(s)'	167
6.1.12. <i>e</i>	oдсеκ 'since, beginning with'	168
6.1.13. <i>e</i>	одым 'during, at the time'	168
6.1.14. <i>e</i>	оч(ын) 'over, across, through; during, throughout; using, via'	168
6.1.15. <i>z</i>	утлан 'about, around (a time)'	168
6.1.16. <i>z</i>	утлаште 'around, in the area; about, around, during, at (a time)'	168
6.1.17. <i>e</i>	ыч(ын) 'from, out of'	169
6.1.18. ∂	ағыт 'to, up to'	169
6.1.19. ∂	leκ(e) 'to'	169
6.1.20. ∂	leн(e) 'with; by, at'	170
6.1.21. ∂	Реран 'at, by'	172
6.1.22. ∂	leч(ын) 'from'	172
6.1.23. <i>e</i>	<i>∂a</i> '(to/in) each, every'	174
6.1.24. ж	капыште 'over the course of'	174
6.1.25. <i>u</i>	яшын 'at the age of'	174
6.1.26. นั	ботке 'till, until, by; up to, as far as'	175
6.1.27. นั	Töpe 'together with, mixed together with'	175
6.1.28. นั	боршан 'together with, mixed together with'	175
6.1.29. นั	быр 'around, round'	175
6.1.30. κ	:елгыт 'as deep as, up to'	175
6.1.31. κ	елшышын 'in accordance with, going with'	175
6.1.32. κ	öpa 'for, for the sake of; because of, due to'	176
6.1.33. κ	ужыт 'as long as, having a certain length'	176
6.1.34. ĸ	умдык 'all across, throughout; the size of, as big as'	176
6.1.35. κ	умдыкеш 'all across, throughout'	176
6.1.36. ĸ	ym 'the length of'	176
6.1.37. ĸ	утынек 'along'	177
6.1.38. ĸ	утынь 'along'	177
6.1.39. ĸ	утыш 'of a certain length (spatial, temporal)'	177
6.1.40. ĸ	утышеш 'along, the length of'	177
6.1.41. ĸ	утышын 'along'	177
6.1.42. ĸ	:ӱжгыт 'as thick as'	177
6.1.43. ĸ	ÿкшыт 'as high as'	177
	ÿшеш 'at expense of'	
6.1.45. л	ийын 'as, being; because of, due to'	178
6.1.46. л	угыч(ын) 'without interrupting, at the same time as'	178
6.1.47. л	ıўмеш 'in honor/the name of; because of, due to; for (someone)	178
6.1.48. л	ианмаште 'concerning, as regards, regarding, about'	179
6.1.49. л	napme 'up to, as far as; till, until'	179
6.1.50. л	иелын 'facing, with one's face towards'	179
	лучашеш 'at the end, on the tip'	
	лучаште ~ мучашыште 'at the end, on the tip'	
6.1.53. л	лучко 'across, through, around; down, along; the whole, all'	180
6.1.54. л	лучкылан 'for the whole, for the duration of, for the length of'	180
6.1.55. н	<i>cape</i> 'about, approximately, nearly, roughly, circa; as much as'	180
	иегызеш 'on ground of, on the basis of'	

6.	.1.57. <i>нерген</i> 'about, regarding'	181
6.	.1.58. <i>ожно</i> 'ago'	181
6.	.1.59. <i>олмеш</i> 'instead of	181
	.1.60. ончыде 'in spite of'	
6.	.1.61. <i>осыгечын</i> 'on the eve of'	181
6.	.1.62. <i>пачаш</i> 'times'	181
6.	.1.63. <i>пелен</i> 'close to, near, beside'	182
6.	.1.64. <i>поче</i> 'in succession, in a row'	182
6.	.1.65. <i>почела</i> 'in succession, in a row'	182
6.	.1.66. почеш 'after, behind, following (spatial, temporal); according to'	182
	.1.67. <i>семын</i> 'like, as'	
6.	.1.68. <i>сынан</i> 'having the shape, having the appearance'	183
	.1.69. <i>тич</i> 'full of, filling (completely)'	
6.	.1.70. mopew 'opposite; across; opposed; crosswise'	184
6.	.1.71. <i>mÿрысö</i> 'on the edge, close to, near to'	184
6.	.1.72. укеште 'in the absence of, for lack of, without'	184
	.1.73. <i>улмаште</i> 'in presence of, if there is, if there are'	
6.	.1.74. <i>утла</i> 'more than'	184
6.	.1.75. чоло 'about, approximately, roughly, around, circa'	184
	.1.76. womew 'for, as, instead of; on an account; at the expense of	
	.1.77. шотышто 'regarding, concerning; as, in the capacity of; among'	
	.1.78. <i>шумеш(ке)</i> 'to, up to, to, as far as; till, until, up to, to'	
	.1.79. шумлык 'because of, due to; as regards, concerning, about'	
6.2.		
6.	.2.1. вел 'side; area'	187
6.	.2.2. воктел	187
6.	.2.3. йымал 'bottom, foot, lower part; lower'	188
6.	.2.4. кокла 'distance, gap'	
6.	.2.5. кöргö 'inside, interior, inner part'	
	.2.6. кÿдыл	
	.2.7. кыдал 'waist; middle'	
	.2.8. лиш	
	.2.9. лонга 'thicket'	
	.2.10. могыр 'body; side, direction'	
	.2.11. мÿндыр 'distant, faraway, remote'	
	.2.12. ончыл 'front (noun, adjective)'	
	.2.13. <i>öрдыж</i> 'side'	
	.2.14. покшел 'middle, center (noun, adjective)'	
	.2.15. <i>mopa</i> 'distant place, distance; distant, far, remote'	
	.2.16. <i>mypa</i> 'steep'	
	.2.17. ӱмбал 'top, surface'	
	.2.18. <i>шенгел</i> 'backside, back; back, rear, hind'	
6.3.		
	3.1. деч вара 'after'	
	3.2. деч гоч 'more than'	
	3.3. деч моло 'except for, other than'	
	.3.4. деч ожно 'up to, till, until, before'	
	.3.5. деч ожно up to, till, ultill, before	
	.3.6. деч посна 'without; except for, but'	
	.3.7. деч утла(рак) 'more than'	
	erbs	
,. V	C1 D3	1 /0

7.0.	Gen	eral remarks and verbal stem	196
7.0	.1. G	eneral remarks	196
7.0	.2. V	erbal stem	196
7.1.	Fini	e verbs	198
7.1	.0. G	eneral remarks	198
7.1	.1. Ir	ıdicative	201
	7.1.1.1.	Present (and future) tense	
	7.1.1.2. 7.1.1.3.	Simple Past Tense I	
	7.1.1.4.	Compound Past Tense I	
	7.1.1.5.	Compound Past Tense II	
	7.1.1.6. 7.1.1.7.	Compound Past Tense III	
		nperative	
		esiderative	
	7.1.3.1.	Desiderative Present	
	7.1.3.2.	Desiderative Past I	
7.2.	7.1.3.3. Non	Desiderative Past II	
		eneral remarks	
		ifinitive in -au	
		ecessitive infinitive in -ман	
7.2		ctive participle in -wE	
		assive participle in - <i>ME</i>	
		uture-necessitive participle in -waw	
7.2		egative participle in - ∂ ым E	
7.2		ffirmative instructive gerund (converb) in -н	
7.2		egative gerund (converb) in - ∂e	
		erund (converb) of prior action in -мек(e)	
		erund (converb) of future action in -меш(ке)	
7.2	.11. G	erund (converb) of simultaneous action in - <i>шылаа</i>	276
7.2	.12. N	ominalizations	278
7.3.	Aux	liary verbs	278
7.3	.1. T	he negation verb	278
		ense-marking auxiliaries	
	7.3.2.1.	улаш (-ам) 'to be' → simple past tense II	280
	7.3.2.2.	тÿналаш (-ам) 'to begin' → future	
		odal auxiliaries denoting ability, etc	
	7.3.3.1. 7.3.3.2.	керташ (-ам) 'to be able to'мошташ (-ем) 'to be able to'	
	7.3.3.3.	лияш (-ям) 'to be, to become' \rightarrow 'to be allowed'	281
	7.3.3.4. 7.3.3.5.	толашаш (-ем) 'to try, to strive' → improper, inadequate execution	
7.3		odal auxiliaries denoting necessity, etc. ('to have to')	
	7.3.4.1.	кÿлаш (-ам) 'to have to'	
	7.3.4.2.	верешташ (-ам) 'to get, to catch' → 'to have to'	
	7.3.4.3. 7.3.4.4.	логалаш (-ам) 'to get to, to find oneself (somewhere)' \rightarrow 'to have to'	
	7.3.4.5.	пернаш (-ем) 'to strike against' \rightarrow 'to have to'	
	7.3.4.6.	тукнаш (-ем) 'to touch (intr.)' \rightarrow 'to have to'	283
7.3		spectual auxiliaries	
	7.3.5.1. 7.3.5.2.	General remarks on aspectual auxiliary constructions	
	7.3.5.2. 7.3.5.3.	unaw (-em) 'to live' → continuous	
	7.3.5.4.	каяш (-ем) 'to go' → ingressive, tangible result	286
	7.3.5.5. 7.3.5.6.	кияш (-ем) 'to lie' → durative; lying positionкодаш (-ам) 'to stay' → resultative, evident result, excessive	
	7.3.5.6. 7.3.5.7.	κοθαω (-em) 'to leave (something)' → resultative, subject leaves	
	7.3.5.8.	колташ (-ем) 'to send' → inchoative, momentary	287
	7.3.5.9.	кошташ (-ам) 'to go' \rightarrow durative; many locations	
	7.3.5.10	Tybus mudu (-cm) to tillow, to east -7 resultative, illipetuous, suddell	∠00

	кышкаш (-ем) 'to throw, to cast' \rightarrow resultative; impetuous, sudden; scattering	
	лекташ (-ам) 'to go, to leave' → delimitative; unexpectedness	
	лукташ (-ам) 'to lead out' → exhaustive; creation of something	
	мияш (-ем) 'to go, to come' → gradual	
	налаш (-aм) 'to take' → delimitative; autobenefactive	
	опташ (-ем) 'to place (several items)' → iterative, large scale	
	πyaω (-эм) 'to give' → resultative; benefactive	
	пытараш (-ем) 'to finish, to complete' → exhaustive	
	пыташ (-ем) 'to end, to stop (intr.)' → exhaustive; all participate	
	пышташ (-ем) 'to put, to place, to lay' \rightarrow resultative; lying position; in advance	
	сенаш (-ем) 'to win, to defeat' → exhaustive; 'to manage to'	
7.3.5.23.	темаш (-ам) 'to fill up (intr.)' → exhaustive, sufficient	291
	толаш (-ам) 'to come' → gradual	
	<i>шинчаш (-ам)</i> 'to sit down' → resultative; sitting position	
	$wuнчaw (-em)$ 'to sit' \rightarrow durative; sitting position	
	wocanaw (-am) 'to stand up' → resultative; standing position	
	woranmaw (-em) 'to place, to stand' → resultative; standing position	
	woraw (-em) 'to stand' → durative, standing position	
	$wyaw$ (-am) 'to arrive, to reach' \rightarrow exhaustive; attainment of a goal	
	$wykmaw$ (-ем) 'to carry out, to fulfill' \rightarrow exhaustive; 'to manage to'	
	ω ындаш (-ем) 'to put, to place, to set' \rightarrow resultative; sitting position	
	<i>эртараш</i> (- <i>em</i>) 'to lead, to take' \rightarrow delimitative	
	efactive and autobenefactive auxiliaries	
	пуаш (-эм) 'to give' → benefactive; resultative	
	ончыкташ (-aм) to take → autobeneractive, definitative	
	f being	
7.5.0. Gen	eral remarks	295
7.5.1. Pres	sent tense	295
	ple past tense I	
	• •	
7.5.3. Sim	ple past tense II	297
7.5.4. Com	pound past tense I–IV	298
	ire	
7.5.6. Imp	erative	301
7.5.7. Desi	derative	301
7.5.8. Non	-finite forms	302
7.5.9. Exis	tential clauses	303
7.5.10. Loca	ational sentences	305
7511 Droc	licative possession ('to have')	305
8.0. Genera	ıl remarks	307
8.1. Tempo	oral adverbs	307
-		
	vation of temporal adverbs	
	-Н	
8.1.1.2.	-нек [-ńek]	
	-сек	
8.2. Spatial	adverbs	312
8.2.1. Non	-compound spatial adverbs	312
	ipound spatial adverbs	
	• •	
	Compound spatial adverbs in -6απ (-εαπ)	
	Compound spatial adverbs in -вел	
	os pertaining to language in -Λα	
8.4. Modal	adverbs	319
8.4.1. Dead	djectival modal adverbs in -H	319
	er modal adverbs	
8.5. Compa	rison of adverbs	322
8.5.1. Posi	tive degree	322
	parative degree	
0.5.4. 6011	iparauve uegree	

8.5.3. Superlative degree	324
8.6. Descriptive words	
8.6.1. Semantic categories	
8.6.2. Form categories	
8.6.3. Usage categories	
9. Particles	
9.0. General remarks	
9.1. Emphatic clitics etc. orthographically attached to base words	
9.1.1am	
9.1.2ak	
9.1.3 <i>c</i>	
9.1.4. <i>-ла</i>	
9.1.5. Possessive suffix third person singular - $\pi E \sim -\mu E \sim -$	
9.2. Imperative clitics -ян, -я, orthographically attached to base word	
9.3. Imperative particles <i>aŭ∂a</i> , <i>aŭcma</i> , and <i>meκ</i>	
9.4. Tense/evidentiality-marking particles ыле and улмаш	
9.5. Other particles	
9.5.1. <i>a</i> 'so, huh'	
9.5.2. αдακ 'still, yet, more'	
9.5.3. <i>ала</i> 'maybe, probably, could be; hardly, doubtful, who knows'	
9.5.4. <i>ала-ала</i> 'hardly, doubtfully, who knows'	
9.5.5. ала мо 'probably, possibly, apparently'	
9.5.6. <i>(-)але</i> '(emphatic particle); really'	
9.5.7. але вара 'really, indeed, is it possible'	
9.5.8. <i>аман</i> 'apparently, it looks like, it would seem; still, however'	
9.5.9. <i>ане</i> 'yes; so, well; isn't that so; why don't you'	
9.5.10. <i>анят</i> 'perhaps, possibly, could be, maybe; hardly, I doubt it'	
9.5.11. <i>Bapa</i> 'well, then (emphatic particle)'	
9.5.12. векат 'probably, perhaps, it seems, I guess'	
9.5.13. веле 'only, just; like, as though; so, just; more and more'	
9.5.14. <i>Bem</i> 'so, indeed, well, as you know, really, you see; isn't it'	
9.5.15. витне 'apparently, evidently, looks like'	
9.5.16. <i>2aŭ</i> 'it seems, might, like'	
9.5.17. гала 'indeed, really, again; not only'	
9.5.18. <i>гын</i> 'as for, for one (emphatic, interrogative, contrastive)'	
9.5.19. <i>гына</i> 'only, just; barely; rather, fairly; (emphatic particle)'	
9.5.20. <i>гынат</i> 'some, any; even'	
9.5.21. ∂a 'yes; so, well, indeed; yes?, right?, isn't it?; if only; (emphatic particle)'	
9.5.22. $\partial a \mod \partial a$ 'and the like, and so on'	
9.5.23. да монь 'and the like, and so on, and whatnot'	
9.5.24. докан 'probably, perhaps, it seems; (emphatic particle)'	
9.5.25. дык 'well, so (emphatic particle)'	
9.5.26. <i>дыр</i> 'probably, perhaps, it seems'	
9.5.27. иже 'not until, only, only then; only, exclusively'	
9.5.28. <i>uκ</i> 'roughly, about, circa, around'	
9.5.29. ик roughly, about, circa, around'	
9.5.30. икманаш 'in a word, in one word, in short'	
9.5.31. <i>umo</i> 'even'	
9.5.32. <i>ŭöpa</i> 'good, fine, okay'	
9.5.33. керек 'at least, even; well, good, okay; all the same, makes no difference'	
9.5.34. кернак(ак) 'really, truly, absolutely, definitely, for sure'	

9.5.35. кеч 'I wish, if only; at least, if only'	346
9.5.36. <i>koew</i> 'it seems, looks like'	346
9.5.37. конешне 'of course, certainly, sure'	347
9.5.38. <i>kyse</i> 'what? come again?; how (strengthening)'	347
9.5.39. кунам 'how, when (used in rhetorical questions)'	
9.5.40. лаваса 'sure, certainly, of course'	348
9.5.41. <i>παч(ακ)</i> 'only, exclusively; isn't that so, isn't that right, isn't it'	348
9.5.42. лиеш '(denotes irreality, uncertainty); soon, shortly'	
9.5.43. лийже 'let's imagine, let's suppose, suppose'	348
9.5.44. ма '(interrogative particle)'	349
9.5.45. ман 'well I never, how about that'	
9.5.46. мо '(interrogative particle); really, isn't that so'	349
9.5.47. <i>мо вара</i> 'so what, well, really, then'	
9.5.48. могай 'what kind of, how (expressing doubt/denial, intensification)'	
9.5.49можо 'what's, it's not about, who cares about'	
9.5.50. можыч 'perhaps, maybe, possibly'	350
9.5.51. <i>моли</i> 'maybe, perhaps, aren't (you)'	
9.5.52. монь 'and the like, and so on, and others, et cetera, etc.'	
9.5.53мочет 'forgetting about, ignoring'	
9.5.54моэт 'forgetting about, ignoring'	351
9.5.55. <i>мутлан</i> 'for example'	
9.5.56. <i>Ha</i> 'okay, here, here you are, take it'	
9.5.57. наверне 'probably, most likely, in all likelihood; certainly, for sure'	
9.5.58. <i>неужели</i> 'really?, is it possible?'	
9.5.59. <i>Ho</i> 'yes, uh-huh; exactly, precisely, indeed'	
9.5.60. <i>ну</i> 'really, quite; well, so; is that so, really; uh-huh'	
9.5.61. огыл 'not'	
9.5.62. <i>-огыла</i> 'it's just as well, well then, well'	
9.5.63. очыни 'probably, most likely, surely'	
9.5.64. <i>neш йöра</i> 'very good, great'	
9.5.65. <i>пожале</i> 'probably, very likely, most likely'	
9.5.66. <i>пожалуйста</i> 'please; by all means, go ahead; you're welcome'	
9.5.67. <i>nopo лий(за)</i> 'please'	
9.5.68. <i>npocmo</i> 'just, simply, absolutely'	
9.5.69. <i>nyŭmo</i> 'as if, it's like'	
9.5.70. <i>passe</i> 'then (in rhetorical questions)'	
9.5.71. <i>cadaκ</i> 'all the same, makes no difference; after all, nonetheless'	
9.5.72. <i>caдыгак</i> 'all the same, makes no difference; after all, nonetheless'	
9.5.73. содыки 'all the same, nevertheless, after all'	
9.5.74. <i>meвак</i> 'almost, nearly'	
9.5.75. <i>mese</i> 'here, there, look, look here; almost, nearly'	
9.5.76. <i>тевыс</i> 'here, there, oh look, oh look here; almost, nearly'	
9.5.77. <i>mosam(am)</i> 'really, truly, indeed, for sure, undoubtedly, no doubt'	
9.5.78. <i>mospo</i> 'of course, certainly, naturally; good, right, okay, fine'	
9.5.79. <i>mo-mo</i> 'that's why, so that's why, there you are'	
9.5.80. <i>myzam</i> 'as it is, already, even without that'	
9.5.81. <i>myze</i> 'yes, true, right'	
9.5.82. myze sem 'indeed, isn't it so'	
9.5.83. <i>myze won</i> 'indeed, that's how it is'	
9.5.84. <i>myzeжe</i> 'therefore, then, that means'	
9.5.85. <i>myдo</i> 'well, of course (emphatic particle)'	
ZIOIOOI TILYOO YYOH, OL COULDE LOHIDHAHE PALHOLE J	

9.5.86. <i>m</i> y	rumo 'there, here (expresses doubt, disdain, denial, objections)'	359
	ыге ~ тыгак 'yes, really, indeed'	
9.5.88. уж	c 'to be sure, indeed, certainly (emphatic particle)'	360
9.5.89. <i>уж</i>	самат 'as I see, as I can see, it's visible, it's apparent'	360
-	cam 'see, you see, there you are, it turns out, apparently'	
	ce 'already, by now, yet'	
9.5.92. <i>ук</i>	e 'no (negative answer to a question)'	361
9.5.93. <i>ук</i>	е шол 'no (emphatically), not at all, unfortunately not'	361
-	ыжат 'only, no more than, in all, altogether'	
9.5.95. <i>ун</i>	a 'there, look there, here'	361
9.5.96. ча	й 'probably, apparently, presumably; after all'	361
	ч (гына) 'almost, nearly'	
9.5.98. чы	பாள 'right, directly, just (by, etc.); just when; just, just like'	362
9.5.99. чы	нак(ак) 'really, indeed, truly, in fact, right'	
9.5.100.	чынжым(ак) 'indeed, really, it's true, as a matter of fact, actually'	363
9.5.101.	шкет(ын) 'only, just'	363
9.5.102.	шол 'well, really, indeed (emphatic particle); unfortunately'	363
9.5.103.	шонет 'it seems, it's like, it's as if'	363
9.5.104.	$ ag{3} \sim 3 \breve{u}$ 'oh, oh how, oh and how'	363
9.5.105.	эн 'most (superlative particle)'	363
9.5.106.	эсогыл 'even'	364
9.5.107.	эре 'more and more, increasingly, ever'	364
9.5.108.	эρπακ 'more and more, increasingly, ever'	364
9.5.109.	ялт 'just, quite (like); right, just, directly'	364
10. Conjuncti	ons	365
10.0. Gene	ral remarks	365
10.1. List o	f conjunctions	365
10.1.1. a '	and, or'	365
10.1.2. ал	a 'sometimes sometimes; either or; now now; or'	365
10.1.3. ал	<i>e</i> 'or'	365
10.1.4. an	o 'otherwise, or else'	365
10.1.5. ве	m 'really, you see, you know'	365
	m 'there, here, and here'	
	ห 'if'	
10.1.8. гы	нат 'even if'	365
	'and'	
10.1.10.	даже 'even'	365
10.1.11.	ден 'and'	
10.1.12.	дык 'if'	365
10.1.13.	если 'if'	366
10.1.14.	зато 'but, on the other hand'	366
10.1.15.	<i>u</i> 'and'	
10.1.16.	umo 'and that, and even'	366
10.1.17.	керек 'even if'	
10.1.18.	кеч 'even if'	
10.1.19.	коли 'if'	
10.1.20.	кузе 'how'	
10.1.21.	кунам 'when'	
10.1.22.	кунар(e) 'how many, how much'	
10.1.23.	куш(ко) '(to) where'	
10.1.24.	кушан 'where'	
-		

10.1.25.	кушто 'where'	366
10.1.26.	ма 'whether, if'	366
10.1.27.	манын 'that; so that, in order to'	366
10.1.28.	молан манаш гын 'because'	367
10.1.29.	мыняр(е) 'how many, how much'	367
10.1.30.	ни 'neither nor'	367
10.1.31.	но 'but'	367
10.1.32.	ны 'neither nor'	367
10.1.33.	потомушто 'because'	
10.1.34.	nyйmo 'as if, as though; that'	
10.1.35.	pa3 'if, since'	
10.1.36.	садлан 'therefor, thus'	
10.1.37.	садлан верчын 'therefor, thus'	
10.1.38.	садлан кöpa 'therefor, thus'	
10.1.39.	садлан лийын 'therefor, thus'	
10.1.40.	<i>caнден(e)</i> 'therefor, thus'	
10.1.41.	maκ 'as soon as, when, the moment'	
10.1.42.	meве 'now now, sometimes sometimes'	
10.1.43.	meκ 'though, even if'	
10.1.44.	mo 'then; now now, sometimes sometimes'	
10.1.45.	только 'but, only'	
10.1.45.	myzaκ 'so, like that, just like that'	
10.1.40.	тугих so, like that, just like thatтугих so, like that is so'тугих so, like that case, if that is so'	
10.1.47.	<i>myze гынат</i> 'nevertheless, yet, still, however, in spite of this'	
10.1.46.	тыгак 'also, too, as well'ты тыгак 'also, too, as well'	
10.1.49.	я 'or'	
	nation	
	ductory remarks	
	natopoeia	
	<u> </u>	
-	position	
	sic principles	
	minal compounds	
	jectival compounds	
	rbal compounds	
	verbial compounds	
	ersion	
	jective-to-noun conversion	
	oun-to-adjective conversion	
	nominalization of genitive forms	
	oun-to-verb conversion	
	jective-to-verb conversion	
	rb-to-verb conversion (conjugation class shift)	
	plication	
	nal derivation	
	cative forms	
	nominal/deverbal agent noun suffix -зЕ	
	nominal agent noun suffix -чЕ	
	nominal purposive/quality suffix -лык	
	nominal purposive suffix -aw	
11.5.6. De	nominal collective suffix -ep	379
11.5.7. De	nominal quality suffix -m	379

11	5.8. Deverbal action suffix (nominalizer) -маш	270
	5.9. Deverbal privative suffix -дымаш	
	5.10. Deverbal resultative suffix - <i>w</i>	
	5.11. Deverbal resultative suffix - <i>тыш</i>	
	Adjectival derivation	
	6.1. Denominal possessive derivational suffix -ан	
	6.2. Denominal possessive derivational suffix - <i>ΛE</i>	
	6.3. Relational suffix -cE	
	6.4. Denominal relational suffix -aw	
	6.5. Privative suffix -дымЕ	
	6.6. Denominal purposive suffix -лык	
	6.7. Approximative suffix -алге	
	Verbal derivation	
	7.1. Denominal derivational suffix - π	
	7.2. Denominal translative suffix -ar	
	7.3. Translative suffix -лан	
	7.4. Denominal translative suffix - <i>ем</i>	
	7.5. Denominal translative suffix -ewm	
	7.6. Denominal translative suffix -2	
	7.7. Denominal factitive suffix - $m \sim -\partial$	
11.	7.8. Deverbal frequentative suffix -л	389
11.	7.9. Deverbal frequentative suffix $-e\partial$	390
11.	7.10. Deverbal frequentative suffix -кал	390
11.	7.11. Deverbal frequentative suffix -ewm	390
11.	7.12. Deverbal reflexive suffix -алт	391
11.	7.13. Deverbal causative suffix -кт	392
11.	7.14. Deverbal causative suffix $-m \sim -\partial$	394
11.	7.15. Deverbal causative suffix -map \sim - ∂ ap	395
11.	7.16. Deverbal momentary suffix -алт	
11.	7.17. Deverbal momentary suffix -aл	
11.8.	Adverbial derivation	397
12. The	e sentence and its constituents	398
12.1.	General remarks	398
12.2.	The constituents of simple sentences	398
12.3.	The order of constituents and adverbials	
12.4.		
12.	4.1. Declarative sentences (statements)	
	4.2. Interrogative sentences (questions)	
	12.4.2.1. Alternative questions	
	12.4.2.2. Constituent questions	
	4.3. Imperative sentences (commands, orders)	
	4.4. Exclamative sentence	
	'ases	
13.1.	Verb phrase	
13.2.	Noun phrase	
13.3.	Adjective phrase	
	Postpositional phrase	
13.5.	1	
14. Cla	usal coordination	
14.1.	Juxtaposition	
11.2	"Overt" coordination	4.00

15. Cla	usal subordination	401
15.0.	General remarks	401
15.1.	Nominal clauses	401
15.2.	Relative clauses	401
15.	2.1. Relative participles	401
15.	2.2. Finite relative clauses with relative pronouns	401
	15.2.2.1. Constructions of the type Kö / Mo , тудо	401
	15.2.2.2. Constructions of the type κγ∂ο + noun, my∂ο + noun 15.2.2.3. Postposed relative clauses referring to full nouns in the superordinate clause	
	15.2.2.3. Postposed relative clauses referring to full nouns in the superordinate clause	
15.3.		
15.5.	Causal clauses	
15.5.	Consecutive clauses	
	Final clauses	
	7.1. Finite final clauses	
	7.2. Non-finite final clauses with the infinitive in –aw	
	15.7.2.1aw + Dative -лан	
	7.3. Non-finite final clauses with the future-necessitive participle in -waw	
	15.7.3.1. Future-necessitive participle in -шаш + dative in -лан	
	15.7.3.2. Future-necessitive participle in -шаш + манын	
	7.4. Final constructions with postpositions	
	Comparative clauses	
	ercise key	
A.1.	Introduction	
A.2.	Nouns	409
A.3.	Adjectives	425
A.4.	Quantifiers	428
A.5.	Pronouns	433
A.6.	Postpositions	437
A.7.	Verbs	441
A.8.	Adverbs	484
A.9.	Particles	487
A.10.	Conjunctions	
A.11.	Word formation	
A.12.	The sentence and its constituents	
A.13.	Phrases	
A.14.		
A.15.		
	rentory of suffixes (by type)	
	rentory of suffixes (reverse-sorted)	
	rentory of prefixes	
	entory of prefixesematic glossary	
ம். III(ี่ เมลนเ ๕เบงงล! γ	500

1. Introduction

1.1. What is this book?

The aim of our website www.mari-language.com is to provide both native speakers of Mari as well as those learning Mari as a foreign language essential tools hitherto either unavailable or inadequate in modern terms. For Mari learners the textbook Онгай марий йылме is now by far the most extensive and up-to-date work extant. This book, Mari – An Essential Grammar for International Learners, is the first learner's grammar written for students of Mari and thus unique in its field.

What are the goals of this book? How is it structured? And for whom is it intended?

Target Group: This book is written for all those who are learning Mari as a foreign language, but as it is a learner's grammar and not a basic textbook, primarily for those who have already acquired some knowledge of Mari grammar and a basic Mari vocabulary. Thus, it is ideally suited for all those who have worked through the textbook *Онай марий йылме* or at least a good portion of it.

Goals: This book intends to consolidate the grammatical knowledge of Mari already acquired by learners, as well as to enlarge and expand on it. Thus, not only the grammar covered in Онгай марий йылме is presented again and practiced, but much supplementary material is provided in order for students to gain a thorough and comprehensive understanding of Mari grammatical structures.

<u>Structure</u>: The book begins with an introductory chapter devoted for the most part to phonology and orthography and closes with chapters on syntax. The bulk of the book is made up of chapters dealing with the morphology of the Mari language. These morphological chapters are devoted to the various parts of speech.

In all cases the grammar is presented in concise language, utilizing illustrative example sentences in Mari with an English translation and followed by exercises on the individual points.

As this book is aimed at learners, the authors did not orient themselves towards specific theories of grammar, but focused exclusively on one practical aim: providing students of Mari with a necessary tool that they can use to consolidate and widen their grasp of Mari grammar.

<u>Varieties of Mari</u>: As all languages, Mari is subject to considerable variation, depending on the dialectal and sociolinguistic background of its speakers. As is characteristic for a language existing in a minority situation, code switching and code mixing is typical for spoken Mari – in this case primarily with Russian, the dominant majority language. This book concerns itself with the Meadow Mari standard language, and does not aim to describe these aspects of spoken Mari.

1.2. This book in the context of www.mari-language.com

The resource at hand exists within the framework of our web portal www.mari-language.com. Since its launch in 2010, we have provided an ever-increasing repository of materials aiming to make the Mari language more accessible to a wider audience. All materials published on our website – including the one at hand – are published under a Creative Commons license, meaning that you are free to share, multiply, and rework all our materials for non-profit purposes, under the condition that we are attributed for our work.

The section at hand will give a brief overview of the materials found on our site, aiming to illustrate how they can be used in combination with the resource at hand optimally. A general overview of the materials can be found at www.mari-language.com; each individual resource can also be found under its own subdomain (e.g., dict.mari-language.com for the Mari-English

dictionary). Further instructions and documentation on the individual resources can be found on the respective sites.

<u>Оғғай марий йылме: A Comprehensive Introduction to the Mari Language</u>

This textbook, found at omj.mari-language.com, with its 40 chapters spanning 771 pages and accompanying audio materials aims to give self-learners with no prior knowledge of Mari a first foothold in literary Mari. It covers productive Mari morphology in its entirety and dedicates notable attention to syntactic and semantic topics.

Figure 1: Emma Yakimova and Galina Krylova record audio materials for Онай марий йылме¹

It can be understood as a solid basis for the resource at hand: readers that have successfully worked their way through this textbook, or at least sizable parts of it, can be assumed to have a sufficient comprehension of Mari to make good use of the resource at hand.

Mari-English Dictionary

With its 42,560 headwords and 82,740 subentries, including 10,750 set phrases, this dictionary, found at <u>dict.mari-language.com</u>, is the most comprehensive lexical resource on Mari published to date.

Mari-English Dictionary

Reset | Instructions | Morphological Analyzer

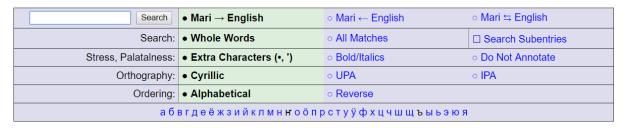

Figure 2: The user interface of the Mari-English Dictionary

A Learner's Grammar of Mari

The resource at hand, found at grammar.mari-language.com.

¹ Picture by Jeremy Bradley, 2010.

Figure 3: The authors of this book in 2017

Paradigm Generator

Our Mari paradigm generator can be found at <u>paradigm.mari-language.com</u>. Users can generate inflected forms of any verb or noun here.

_	\sim	cc.	
Case	SI	ITTIX	25

Nominative:	вуй
Genitive:	в у йын
Dative:	вуйлан
Accusative:	в у йым
Comparative:	в у йла
Comitative:	вуйге
Inessive:	в у йышто
Illative:	в у йыш(ко)
Lative:	вуеш

Possessive Suffixes

1SG:	вуем
2SG:	вует
3SG:	в у йжо

Figure 4: Excerpt of paradigm generator's output for вуй 'head'

Mari in Computing

The data provided at <u>tech.mari-language.com</u> aims to provide assistance in the use of Mari in computing. Solutions for common problems are discussed in detail; keyboard layouts and fonts can be downloaded. If you wish to type in Mari on your computer, you can consult this section of our website.

Figure 5: One possible keyboard layout for Mari

Morphological Analyzer

This resource, found at <u>morph.mari-language.com</u>, allows users to have words or entire sentences of Mari analyzed, with individual words split up into their morphemes – the base lexical items, and suffixes attached to them.

Эчан	телевизорым	I	ончаш		йöрата.	
Эчан	телевизор	-ЫМ	ОНЧ	-аш	йöрат	-a
Эчан	телевизор	-IM	ОНЧО	-aw	йöрате	-a
Echan	television.set	-ACC	look	-INF	love	-3SG
na	no	-case	vb2	-inf	vb2	-pers

Figure 6: Analysis of the sentence Эчан телевизорым ончаш йöрата. 'Echan likes to watch television.'

If you find yourself unable to analyze some of the example sentences provided in the resource at hand, you can use the morphological analyzer as an aid.

Transcription tools

The transcription and transliteration tools at <u>transcribe.mari-language.com</u> offer transcriptions and transliterations between different writing systems used for Mari, and eight other languages of the Russian Federation. More rudimentary aids are offered for a wide range of other languages, as well as a universal diacritic helper for Latin and Cyrillic orthographies. The tools found here can, for example, be used to transcribe Mari text from Cyrillic into the Uralic Phonetic Alphabet (UPA) or the International Phonetic Alphabet (IPA), for example:

Cyrillic	\rightarrow	UPA	IPA
Ик тымык ото уло мемнан		ik têmêk oto ulo memnan	ik tফুmফুk oto ulo memnan
элыште,		elêšte,	elফুfte,
Шога тудо ото кугу ер серыште.		šoga tudo oto kugu jer serêšte.	foga tudo oto kugu jer ser४्fte.
Тушто ладыра деч ладыра	\rightarrow	tušto ladəra deć ladəra	tuſto ladɤ̞ra det͡ɕ ladɤ̞ra
пушенге кушкеш.		pušeŋge kuškeš.	puʃeŋge kuʃkeʃ.
Тушто мотор деч мотор саска		tušto motor deč motor saska	tuſto motor det͡ɕ motor
шочеш.		šočeš.	saska ʃot͡ɕeʃ.

The Mari Corpus

A corpus of Mari literary texts is under construction, and will be published at <u>corpus.marilanguage.com</u>.

<u>20</u> Introduction

<u>Hill Mari - Meadow Mari - English Dictionary; Reading Hill Mari through Meadow Mari</u>

We are in the process of creating resources dealing with the second Mari literary norm, Hill Mari. At hm-dict.mari-language.com, users will soon find an expansion upon the Mari-English Dictionary (currently still under construction). Hill Mari lexemes are linked up with their cognates and semantic counterparts in Meadow Mari; their various facets of meaning were translated into English; Hill Mari example sentences are provided with both Meadow Mari and English translations. The resulting resource can be used either in translations from Hill Mari to Meadow Mari, or to contrast Hill Mari lexical items with those of Meadow Mari.

At <u>rhm.mari-language.com</u>, users can find a textbook which contrasts the two literary norms of Mari, with the aim of giving students with a working understanding of Meadow Mari the ability to access texts written in the Hill Mari literary norm.

1.3. Acknowledgements

First and foremost, we would like to thank the Kone Foundation for allotting us the grant necessary, 'The Mari Web Project: Phase 2', to make this resource happen. Timothy Riese and Jeremy Bradley would like to thank their respective universities, the University of Vienna and the Ludwig Maximilian University of Munich, for allowing them to invest such a sizable amount of their working hours into this undertaking.

We would also like to thank the Austrian Science Fund (FWF) for funding the predecessor project to this one, P22786-G20 'Mari-English Dictionary'. This project would not have been possible without the preliminary work carried out in that project.

The book at hand and its structure was to a large degree inspired by the Hungarian learners' grammar *Ungarische Übungsgrammatik* (to appear) Timothy Riese compiled together with Katalin Blaskó. We would like to thank his co-author, and everyone else that assisted them in the creation of this resource, for their contribution.

We would like to thank Aleksey Kozlov for an important insight regarding the usage of past tenses in Mari.

1.4. Introductory remarks on Mari grammar

In this section a short, by necessity arbitrary list of some characteristic features of the Mari language is presented. Note that these features are not necessarily uniquely Mari, but are shared to a greater or lesser extent with other languages in the sense of genetic heritage (Mari as a Uralic language), typological relatedness (Mari as an agglutinative language) and areal features held in common with other languages of the Volga-Kama region.

Mari is a morphologically rich language. Suffixes are widely used to express grammatical meaning. As is characteristic for agglutinative languages, in principle each grammatical morpheme corresponds to one specific function and vice versa. However, this classification is based on the general tendencies of the language and is not an exclusive categorization valid in all instances.

Mari is a nominative-accusative language in which the nominative is the case of the SUBJECT in finite clauses while the case of the DIRECT OBJECT is the accusative.

In the Mari language, there is no grammatical GENDER and there are no NOUN CLASSES – that is to say, the inflected forms of a noun can be derived unambiguously from the base form (the nominative singular).

The CASE system consists of four grammatical cases – the (unmarked) nominative, genitive, accusative, and dative –, and three local cases – illative (to where), lative (where \sim to where) and inessive (where). In addition, there are two marginal cases – comitative and comparative. Thus, the threefold system of local expressions (conveying movement towards, no movement, and

movement from, respectively) is not complete here. To express movement from, the postposition zbiy can be used. Also, local adverbs and postpositions usually have a distinct form for each of the three parts of the system.

As for NUMBER, singular and plural are distinguished. However, the plural is not always marked overtly – singular forms are encountered quite often, if the plural meaning can be derived from the context. After numerals, only singular forms are used.

The FINITE VERB has morphologically different forms for each person, singular and plural, respectively. Personal pronouns as subjects are optional and can be omitted (i.e., Mari is a PRODROP language).

Every verb is assigned to one of two CONJUGATION CLASSES, known generally as the first and second conjugations. In many cases, different endings occur in the two conjugation classes. There are no overt semantic factors determining the conjugation class of a verb: learners of Mari must simply learn which class a verb belongs to.

There is no inflectional future tense in Mari; the present tense can also be used to express future actions; in addition, an analytical future can be formed with the verb <code>myranaw</code> 'to begin'. Mari has two synthetic and four periphrastic past tenses. The usage of the past tenses is among other factors determined by <code>EVIDENTIALITY</code>, i.e., the grammatical expression of the source of information (direct vs. indirect).

Finite verb forms do not differ as regards voice (i.e., active vs. passive), but two of the participles can convey this notion and are therefore called active and passive participles, respectively. As concerns mood, Mari morphology distinguishes between indicative, imperative and DESIDERATIVE – a mood to express the intention to do something. There is also a special infinite form used to convey that something has to be done, the NECESSITIVE INFINITIVE.

In Mari, non-finite verb forms play an important role. Apart from two INFINITIVES, Mari has four PARTICIPLES and five GERUNDS. They are widely used, also in ways that correspond to the use of finite clauses in English.

The basic constituent order, i.e., the word order in clauses in which no element is especially emphasized, is subject-object-verb (SOV). Not only nominal objects precede the finite verb, but also non-finite verbal constructions (e.g., gerundial constructions) that correspond to subordinate clauses in English. Adjectives, and participial constructions functioning as attributes, generally precede the noun they modify. Furthermore, Mari uses POSTPOSITIONS rather than PREPOSITIONS – they are placed after their reference word rather than before it.

Mari has no ARTICLES. In certain contexts, the NUMERAL $u\kappa$ 'one' functions as a non-definite DETERMINER. DEMONSTRATIVE PRONOUNS can mark the noun they precede as an entity that is already known to the listener/reader, but also certain CLITICS and possessive suffixes – mainly those of the 2nd and 3rd person singular – can be used to express definiteness.

In constructions conveying possessive relations (e.g., 'my bicycle'), the possessor is generally marked by POSSESSIVE SUFFIXES attached to the possession. In addition, the possessor can be expressed by a noun or personal pronoun in the genitive case, preceding the possession.

Mari has no verb meaning "to have". Instead, the verb улаш 'to be' is used together with the possessive construction described above: Мыйын акам уло. 'I have an older sister.' (Literally: 'My older sister exists.') NEGATION is expressed using an inflected negative verb together with the connegative form of the main verb: толам 'I come' ~ ом тол 'I don't come'.

The verb 'to be' is generally omitted in the third person singular in sentences of the type 'A = B' (i.e., as a COPULA). *Tydo туныктышо.* 'He/she is a teacher.' In the other persons, however, it is obligatory.

1.5. Phonetics, phonology, orthography

1.5.1. The Mari phoneme inventory

The following consonant phonemes can be distinguished in the modern Mari literary language. The symbols used here are those of the Finno-Ugric Transcription which will be used in this book when transcriptions are necessary. Transcriptions in the International Phonetic Alphabet (IPA) are given in parentheses when the IPA value of a consonant differs from the value in Finno-Ugric Transcription.

		Bilabial	Labiodental	Alveolar	Postalveolar	Palatal	Velar
Ston	Voiceless	p		t			k
Stop	Voiced	b		d			g
Fricative	Voiceless		f				χ (x)
Titative	Voiced		V				
Sibilant	Voiceless			S	š (ſ)		
Sibilatit	Voiced			Z	ž (3)		
Affr	icate			c (ts)		ć́ (t͡ɕ)	
Na	ısal	m		n		ń (ɲ)	ŋ
Lateral				l		l' (ʎ)	
Trill				r			
Appro	ximant					j	

Note that this table omits Russian palatalized consonants found in some loan words, i.e., /t'/ (IPA /t^j/), /d'/ (IPA /d^j/), /ś/ (IPA s^j), /ś/ (IPA /c/), /ź/ (IPA /z^j/), and /f/ (IPA /r^j/). Also note that the realization of /ń/ and /l'/ differs between Russian and Mari: In Russian, these are palatalized sounds (IPA /n^j/, /l^j/) – they are alveolar sounds with palatalization occurring as a co-articulation – while in Mari, they are true palatal sounds (IPA /p/, / Λ /), with the palatum as their place of articulation.

The definitions and approximate values of the consonant phonemes are:

- p: voiceless bilabial stop, like English p (spark)
- b: voiced bilabial stop, like English b (**b**all)
- k: voiceless velar stop, like English c (scar) or k (skin)
- g: voiced velar stop, like English g (*good*)
- t: voiceless alveolar stop, like English t (star)
- d: voiced alveolar stop, like English d (*duck*)
- f: voiceless labiodental fricative, like English f (*father*)
- v: voiced labiodental fricative, like English v (*vase*)
- s: voiceless alveolar sibilant, like English s (sun)
- z: voiced alveolar sibilant, like English z (**z**00)
- š: voiceless postalveolar sibilant, like English sh (*show*)
- ž: voiced postalveolar sibilant, like English s in *leisure*, *measure*
- χ: voiceless velar fricative, like German ch (ma**ch**en 'to do')

- j: palatal approximant, like English y (*yard*)
- c: voiceless alveolar affricate, like English ts (cats)
- č: voiceless alveolo-palatal affricate, similar to English ch (*church*)
- m: bilabial nasal, like English m (*man*)
- n: alveolar nasal, like English n (**n**o)
- ń: palatal nasal, like Hungarian ny (*nyúl* 'rabbit'), similar to English ny (*canyon*)
- η: velar nasal, like English ng (song)
- l: alveolar lateral approximant, like English l (*like*)
- l': palatal lateral approximant, like Italian gli (figlio 'son')
- r: alveolar trill, like Italian r (terra 'earth')

The vowel phonemes of Mari are – again given in Finno-Ugric Transcription, with IPA values in parentheses when these differ:

	Front		Cent	ral	Back	
	Unrounded	Rounded	Unrounded	Rounded	Unrounded	Rounded
Close	i	ü (y)				u
Mid	e	ö (ø)	ə̂ (ɤ̞)			0
Open					a (a)	

Note that the value of vowel sounds can differ in Russian loan words. Also note that Mari does not have any diphthongs – when two vowels follow one another, a syllable boundary can be assumed between then (e.g., MyaM /mu|am/ 'I find', May /ta|u/ 'thank you'). Also note that Mari does not distinguish between long and short vowels.

The definitions and approximate values of the vowel phonemes are:

- i: close unrounded front vowel, like i in German or Latin, or English ea in *easy*
- u: close rounded back vowel, like u in German or Latin, or English oo in *moon*
- ü: close rounded front vowel, like German ü (*müde* 'tired') or French u (*tu* 'you')
- a: open unrounded back vowel, like a in German or Latin, or English a in father
- o: mid rounded back vowel, like o in German or Latin, or English o in *more*
- e: mid unrounded front vowel, like e in German or Latin, or English e in *end*
- ö: mid rounded front vowel, like German ö (möglich 'possible') or French eu (peur 'fear')
- ê: mid unrounded central vowel, reduced vowel similarly to the English reduced vowel that is denoted in different ways (*alone*, *lemon*, *heaven*).

1.5.2. Notes on individual phonemes

/e/, /o/, /ö/: When these sounds occur in the final position, they are generally unstressed (as regards exceptions, see below in 1.5.6 – page 31). When unstressed in the final position, they are reduced in pronunciation. The extent of this reduction, ranging from very slight to very strong, is subject to variation in spoken Mari.

 $/\hat{a}/$: This reduced vowel is rather labile. Its realization is subject to great variation in spoken Mari and seemingly appears and disappears at times. This variation can also be observed when comparing literary texts from different eras, as different orthographic norms have treated this vowel sound differently. On many occasions where the sound does not appear in the standard language (e.g., /mlande/ 'land', /sravoč/ 'key'), an / \hat{a} / does appear in speech for many speakers (/m \hat{a} lande/, /s \hat{a} ravoč/). On the other hand, in many occasions where / \hat{a} / is present in the standard language (e.g., / \hat{c} od \hat{a} ra/ 'forest', /kaj \hat{a} se/ 'going'), it is not realized by many speakers (/ \hat{c} odra/ 'forest', /kaj \hat{a} se/ 'going').

/f/, $/\chi/$, /c/: These sounds predominantly occur in Russian loan words.

<u>Voiced fricatives</u>: Historically, Mari had three voiced fricative phonemes: $/\beta/$, $/\gamma/$ and $/\delta/$. These had two realizations each, depending on their environment: they were generally realized as fricatives [β], [γ], and [δ], but after homorganic nasals (i.e., sharing a place of articulation) /m/, / η /, and / η /, they would be realized as voiced stops [δ], [δ], and [δ]:

_	Sound	Example	Nasal +	Example
	/β/	<u>β</u> er 'place'	$/m/ + /\beta/ \rightarrow [mb]$	<i>šü<u>mb</u>el</i> 'darling'
	/γ/	ku <u>γ</u> u 'big'	$/\eta/ + /\gamma/ \rightarrow [ng]$	te <u>ng</u> e 'ruble'
	/δ/	<i>ti<u>δ</u>e</i> 'this'	$/n/ + /\delta/ \rightarrow [nd]$	<i>mla<u>nd</u>e</i> 'land'

The historical pronunciation of these sounds is encountered only rarely today: [β] has generally been replaced by [v]; /b/ is perceived as an independent phoneme; the sounds [γ] and [δ] are mainly realized as [g] and [d] in all positions.

1.5.3. Phonotactic restrictions

As in any language, there are restrictions to which combinations of sounds are permissible in Mari. This section will only outline some of the most fundamental ones. Note that some of these restrictions might not apply to Russian loanwords. While older Russian loan words might be adapted to satisfy Mari pronunciation rules; this is not necessarily the case for younger loan words.

- The sounds /b/, /g/, /d/, /ž/, /z/, and /ŋ/ generally do not occur in word-initial position. In cases where, outside of Russian loanwords, the graphemes ←r→ and ←д→ occur in the first position, this is due to peculiarities in Mari orthography discussed below in 1.5.7 page 34. As regards the word /žap/ 'time', this word is assumed to have lost a vowel in the initial position (the form /ižap/ can be encountered in dialects).
- The sounds /v/, /b/, /g/, and /d/ do not occur in word-final position.

As regards consonant clusters:

- Consonant clusters do not generally occur in word-initial position. In the few cases where they do (e.g., /rveze/ 'young man', /ške/ 'self; own', /preze/ 'calf', /sravoč/ 'key', /mlande/ 'land'), the recent loss of a vowel can be assumed; dialectal forms can still be found including these (/ôrveze/, /ôške/, /pôreze/, /suravoč/, /môlande/).
- There are restrictions as regards consonant clusters word-internally: some clusters occur within a stem (e.g., /rv/, as in /türvö/ 'lip'), others arise only as a result of suffixation and compounding (e.g., /nv/, as in the compound /punvuj/ 'dandelion' ← /pun/ 'hair, fluff' + /vuj/ 'head'), and many conceivable consonant combinations do not occur at all (e.g., */nt/).
- Only select consonant clusters occur syllable-finally: /lt/, /št/, /kš/, /pš/, /rš/, /rt/, /ps/, /rž/, /rl/.
- Geminate (i.e., long) consonants only occur as a result of suffixation and compounding (e.g., /nôlle/ 'forty' ← /nôl/ 'four' + /lu/ 'ten'/).

One practical implication of the rules detailed above is that some consonant clusters that are valid word-internally (/nč/, /kt/, /šk/, /čk/) are simplified when they occur syllable-finally: /nč/ \rightarrow /č/, /kt/ \rightarrow /k/, /šk/ \rightarrow /š/, /čk/ \rightarrow /č/. This occurs for example in the case of the imperative forms (2nd person singular and plural) of first-conjugation verbs containing these clusters in their verbal stem, e.g., *lektaš* 'to leave' (verbal stem *lekt-*) \rightarrow *lek!* \sim *leksa!* 'leave!'. Simplification rules of this sort do not exist for other consonant clusters. This topic will be revisited in 7.0.2 – page 196.

As will be discussed in 7.0.2 – page 196 – the verbal stem (which generally serves as the imperative) of a verb can be derived from the infinitive by removing the ending /-aš/ in the case of first-conjugation verbs, and by removing the ending /-aš/ and adding a vowel-harmonic /-e/, /-o/, or /-ö/ in the case of second-conjugation verbs. As a result, language learners can know when

for example seeing the infinitive /urgaš/ 'to sew' that this is a second-conjugation verb: the consonant combination /rg/ cannot occur in final position; hence, the verbal stem cannot be */urg-/ (with an imperative */urg/). The verbal stem must be /urgo-/ (with an imperative /urgo/), a verbal stem of the second conjugation. Note that this method does not work in the case of the consonant clusters subject to simplification detailed above.

- 1.1. Which of these infinitives must belong to verbs of the second conjugation, due to phonotactic restrictions?
- 1. *jamdôlaltaš* 'to prepare oneself'
- 2. sovaš 'to slap'
- 3. jüaš 'to drink'
- 4. puštaš 'to kill'
- 5. lektaš 'to leave'
- 6. mondaš 'to forget'
- 7. *kôlmaš* 'to freeze up'
- 8. *tolaš* 'to come'
- 9. *šortaš* 'to cry'
- 10. *čarnaš* 'to cease'

1.5.4. The contemporary Mari alphabet

The Mari alphabet is based on the Cyrillic alphabet in its Russian variant and consists of 36 letters. Three of these do not occur in the Russian alphabet (\ddot{o}, \ddot{y}, H) and several letters are primarily used in writing Russian loan words $(\ddot{e}, \phi, x, u, u)$. The system of palatalization in Mari differs greatly from that in Russian and will be discussed separately below. Capitalization generally follows the same rules in Mari as it does in English: The first word of a sentence, and proper names, are capitalized. The letters H, a and b do not occur in word-initial position, and thus only occur in their upper-case forms in all-caps texts.

Letter		Phonetic value
A	a	/a/
Б	б	/b/
В	В	/v/
Γ	Γ	/g/
Д	Д	/d/
E	e	/e/; /je/ (see below in 1.5.5 – page 26)
Ë	ë	/o/; /jo/ (see below in 1.5.5 – page 26)
Ж	Ж	/ž/
3	3	/z/ /:/
И	И	/i/
Й	й	/j/
К	К	/k/
Л	Л	$/l/\sim /l'/$ (see below in 1.5.5 – page 26)
M	M	/m/
H	H	$/n/\sim/\acute{n}/$ (see below in 1.5.5 – page 26)
(H)	н	/ŋ/
0 Ö	0	/o/
Ö	Ö	/ö/
П	П	/p/
P	p	/r/
C T	С	/s/ /+/
У	T	/t/
ÿ	y ;;	/u/ /::/
у Ф	ÿ	/ü/ /f/
Ψ X	ф	/f/
Ц	X	/χ/ /c/
ц Ч	Ц Ч	/č/
Ш		/š/
Щ	Щ	/\$/ /\$/
щ (Ъ)		hard sign (see below in 1.5.5 – page 26)
Ы	ъ ы	/ə̂/ (in Russian loans /ï/ – IPA /ɨ/)
ы (b)	Ь	soft sign (see below in 1.5.5 – page 26)
Э	Э	/e/ (see below in 1.5.5 – page 26)
Ю	Ю	/u/; /ju/ (see below in 1.5.5 – page 26)
Я	Я	/a/; /ja/ (see below in 1.5.5 – page 26)
71	71	[/ α/ , /)α/ (See below in 1.5.5 page 20)

1.5.5. Palatalization in Russian, palatalness in Mari

The relationship between the graphemes $\leftarrow \ni \rightarrow$ and $\leftarrow e \rightarrow$, $\leftarrow a \rightarrow$ and $\leftarrow \pi \rightarrow$, and $\leftarrow \psi \rightarrow$ and $\leftarrow \iota \mapsto \rightarrow$ pairs of graphemes indicating the same vowel value respectively (/e/, /a/, /u/) – and the function

of the soft sign $\leftarrow_b\rightarrow$ and $\leftarrow_b\rightarrow$, can only be appreciated with an understanding of the Russian Cyrillic alphabet, on which the Mari alphabet is based. Specifically, one must understand how the Russian orthography handles palatalization, a ubiquitous phenomenon in Russian. In the interest of comprehensibility, this chapter will first introduce the phenomenon of palatalization as it is found in Russian, and as it is handled by the Russian orthography, and will then introduce how this orthography was adapted for Mari. All Russian words used for illustrative purposes here are also used as loanwords in Mari. Some finer aspects of Russian pronunciation not directly relevant to Mari orthography are not taken into consideration in the transcriptions; more detailed information on the pronunciation of Russian words can easily be found in Russian grammar books or on the Internet.

For most (but not all) consonants, Russian distinguishes between a non-palatalized (in Russian terminology 'hard') and palatalized (in Russian terminology 'soft', in scientific publications 'iotated') variants: $/t/\sim/t'/$, $/s/\sim/s'/$, etc. If a consonant is palatalized or not is often indicated by the vowel sign that follows it.

Russian language has ten vowel symbols that make up five pairs, consisting of one 'softening' and one 'hardening' vowel symbol each:

'hardening'	a	Э	Ы	0	у
'softening'	Я	e	И	ë	Ю

Which letter of a pair is used is determined more by the nature of the sound preceding a vowel than by the sound of the vowel itself (though some differences exist here too, especially in the case of $\omega \sim u$). When the 'softening' vowel signs are used after a consonant, this consonant is palatalized. When the 'hardening' vowel signs are used after a consonant, the consonant is not palatalized, e.g.: $\underline{\textit{Ma2a3uh}}$ / $\underline{\textit{magaźin}}$ / 'shop' vs. $\underline{\textit{Mgmex}}$ / $\underline{\textit{mat}}$ ' 'mutiny'.

When the 'softening' vowel signs are used in other positions – at the beginning of a word, after the soft sign $\mathfrak b$ and hard sign $\mathfrak b$ (see below), after a second vowel – they signify that the sound /j/ precedes the vowel sound. The following table illustrates these oppositions on the example of Russian loan words in Mari. The relevant parts of the words given as examples are underlined. In the following tables, the symbol # indicates a word boundary, an uppercase V a vowel (or letter representing a vowel) of choice, an uppercase C a consonant (or letter representing a consonant) of choice and C' a palatalized consonant of choice. (If C is contrasted with C', C can be understood to indicate a non-palatalized consonant.) In this nomenclature, # is used to indicate cases in which the letter in question occurs in the initial position, \mathbb{C}_{-} when it occurs after a consonant, etc.

'hardening'	'softening'	#_	Ь_; Ъ_	V _	C_
a /a/		<u>а</u> втобус / <u>a</u> vtobus/ 'bus'	-	ради <u>а</u> тор /rad'i <u>a</u> tor/ 'radiator'	<u>та</u> кси / <u>ta</u> kśi/ 'taxi'
	я /ja/; /'a/	<u>я</u> кут / <u>ja</u> kut/ 'Yakut'	италь <u>я</u> н /ital' <u>ja</u> n/ 'Italian'	ба <u>я</u> н /ba <u>ja</u> n/ 'button accordion'	<u>ля</u> псус / <u>l'a</u> psus/ 'blunder'
э/е/		<u>э</u> пос / <u>e</u> pos/ 'epos'	-	по <u>э</u> зий /po <u>e</u> źij/ 'poetry'	<u>мэ</u> м / <u>me</u> m/ 'mam'
	e /je/; /'e/	<u>е</u> герь / <u>je</u> ģeŕ/ 'huntsman'	объ <u>е</u> кт /ob <u>je</u> kt/ 'object'	по <u>е</u> зд /po <u>je</u> zd/ 'train'	<u>не</u> йлон / <u>ńe</u> jlon/ 'nylon'
ы / i /		-	-	-	науч <u>ны</u> й /nauč <u>nɨ</u> j/ 'scientific'
	и /i/; /'i/	<u>и</u> нтерес / <u>i</u> nt'eŕes/ 'interest'	-	га <u>и</u> тян /gait'an/ 'Haitian'	<u>ли</u> тр / <u>l'i</u> tr/ 'liter'
0 /0/		<u>о</u> азис / <u>o</u> aźis/ 'oasis'	почталь <u>о</u> н /poč́tal' <u>o</u> n/ 'letter carrier'	ради <u>о</u> /rad'i <u>o</u> / 'radio'	<u>Мо</u> рмон / <u>Mo</u> rmon/ 'Mormon'
	ë /jo/; /'o/	<u>ё</u> лко / <u>jo</u> lko/ 'new year's tree'	копь <u>ё</u> /kópjo/ 'lance'	за <u>ё</u> м /za <u>jo</u> m/ 'loan'	само <u>лё</u> т /samo <u>l'o</u> t/ 'airplane'
y /u/		<u>у</u> нитаз / <u>u</u> ńitaz/ 'toilet bowl'	-	а <u>у</u> дио /a <u>u</u> d'io/ 'audio'	<u>му</u> скул / <u>mu</u> skul/ 'muscle'
	ю /ju/; /'u/	<u>ю</u> мор /j <u>u</u> mor/ 'humor'	нь <u>ю</u> тон /ń <u>ju</u> ton/ 'newton'	у <u>ю</u> т /u <u>ju</u> t/ 'comfort'	<u>мю</u> зикл / <u>m'u</u> źikl/ ʻmusical'

When palatalization cannot be marked by using the 'softening' vowel signs after a consonant – i.e., when said consonant is at the end of a word, followed by a second consonant, or followed by an o in some cases (the usage of \ddot{e} in Russian is restricted) – the soft sign b is used.

When a soft or hard sign precedes the 'softening' vowel signs s, s, s, s, s, and s, the vowel sound is preceded by the sound s, in these cases, the soft and hard signs, not the following vowel sign, determine the character of the preceding consonant. This is to say that the soft and hard sign indicate a 'break' in the word of sorts: The vowel sign that follows it is pronounced as it would be in word-initial position; the consonant that precedes it is not influenced in its pronunciation by the following vowel sign.

'hardening'	'softening'	_#	C_C	_/j/	_0
ъ		-	-	а <u>дъю</u> тант /a <u>dju</u> tant/ 'adjutant'	-
	Ь	кабе <u>ль</u> /kab'e <u>l'</u> / 'cable'	а <u>ль</u> т /a <u>l'</u> t/ 'alto'	ита <u>лья</u> н /ita <u>l'ja</u> n/ 'Italian'	почта <u>льо</u> н /počta <u>l'o</u> n/ 'letter carrier'

To summarize:

	Example	Transcription	Translation
C + V	<u>по</u> ст	/ <u>po</u> st/	position, post
C' + V	у <u>тю</u> г	/u <u>t'ug</u> /	flatiron
C + /j/ + V	а <u>дъе</u> ктив	/a <u>dje</u> kťiv/	adjective
C' + /j/ + V	ста <u>тья</u>	/sta <u>t'ja</u> /	article

As can be seen, palatalization is generally predictable in Russian orthography.

- 1.2. Write the following Russian words used in Mari, given here in transcription, in Cyrillic.
- 1. *magnat* 'magnate'
- 2. *t'enor* 'tenor'
- 3. *trotuar* 'sidewalk'
- 4. makijaž 'make-up'
- 5. d'jakon 'deacon'
- 6. *t'el'efon* 'telephone'
- 7. *ekvator* 'equator'
- 8. ijuń 'June'
- 9. *jefŕejtor* 'corporal'
- 10. *sjezd* 'congress'

Marking of palatalness and /j/ in Mari: Mari only has a distinction as regards palatalness in two cases: $/n/ \sim /n/$, $/l/ \sim /l'/$. The manner in which the Russian system was adopted in Mari to indicate a palatal pronunciation of these consonants differs from vowel to vowel. Some rules that apply in Russian do not apply in Mari: while in Russian u is used after palatalized consonants and u after non-palatalized consonants, the Mari vowel signs u and u can both occur after palatal and non-palatal consonants, and should be considered fully independent of one another.

For $/a/(a \sim n)$ and $/u/(y \sim in)$, the system was taken over consistently: the usage of the 'softening' vowel sign implies palatal pronunciation of the preceding consonant. In all other positions (word-initially, after soft signs and hard signs, after vowels), the vowel signs are used as they are in Russian.

'hardening'	'softening'	#_	Ь_; Ъ_	V _	C _
		<u>а</u> ча		му <u>а</u> ш	тум <u>на</u>
a /a/		/ <u>a</u> ča/	-	/mu <u>a</u> š/	/tum <u>na</u> /
		'father'		'to find'	'owl'
		<u>я</u> нда	вўдъ <u>я</u> жга	ка <u>я</u> ш	парн <u>я</u>
	я /ja/; /'a/	/ <u>ja</u> nda/	/vüd <u>ja</u> žga/	/ka <u>ja</u> š/	/par <u>ńa</u> /
		'glass'	'reed'	'to go'	'finger'
		<u>у</u> ш		та <u>у</u>	<u>лу</u>
y /u/		/ <u>u</u> š/	-	/ta <u>u</u> /	/ <u>lu</u> /
		'mind'		'thank you'	'ten'
		<u>Ю</u> л	йыръ <u>ю</u> ж	0МЫ <u>Ю</u>	<u>лю</u> вык
	ю /ju/; /'u/	/ <u>Ju</u> l/	/jêr <u>ju</u> ž/	/omâ <u>ju</u> /	/ <u>l'u</u> vêk/
		'Volga'	'atmosphere'	'drowsiness'	'messy (person)'

In the case of /e/, the vowel signs $\mathfrak a$ and e behave as their Russian counterparts when they do not follow consonant signs. If, however, the vowel /e/ follows a consonant, only the grapheme e is used. As Mari only differentiates between a palatal and non-palatal pronunciation in the case of /n/ \sim /ń/ and /l/ \sim /l'/, this exclusive usage of e after consonants is generally unambiguous (e.g., merree /tenge/ 'ruble', as /t/ and /g/ cannot be palatalized in Mari). Ambiguity does however occur in the case of $\mathfrak a$ and $\mathfrak a$: $\mathfrak a$ /e/ $\mathfrak a$ /l'e/ \sim /le/. This means that in these cases the correct pronunciation cannot be derived from the orthography. In the introduction to this grammar, orthographically invisible palatal pronunciation is indicated by an accent mark: $\mathfrak a$ /ń/, $\mathfrak a$ /l'/. This is not a feature of Mari orthography and will not be included in subsequent chapters of this book.

		#_	ь_; ъ_	V_	C_
э/e/		<u>ə</u> p / <u>e</u> r/ 'morning'	-	шу <u>э</u> м /šu <u>e</u> m/ 'I throw'	-
	e /je/; /e/; /'e/	<u>e</u> p / <u>je</u> r/ 'lake'	пöръ <u>е</u> н /pör <u>je</u> ŋ/ 'man'	шу <u>е</u> м /šu <u>je</u> m/ 'I stretc.h'	не <u>ле</u> /ne <u>le</u> / 'difficult' не <u>ле</u> /ne <u>l'e</u> / 's/he swallowed'

The vowel /i/ is consistently realized by the letter u. After consonants, the same rules apply as did in the case of /e/: the usage of u does not generally cause ambiguity, but palatal pronunciation of a preceding u and u is not indicated in orthography: u /ni/, u /l'i/ ~/li/.

	#_	ь_; ъ_	V_	C _
и /i/; /'i/	<u>и</u> ме / <u>i</u> me/ 'needle'	-	-	<u>ни</u> й / <u>ni</u> j/ 'bast' <u>ни</u> гӧ / <u>ńi</u> gö/ 'nobody'

The other vowel sounds – /o/, $/\ddot{o}/$, $/\ddot{o}/$, $/\ddot{o}/$ – are only represented by one vowel sign each in Mari $(o\ \ddot{o}\ \ddot{y}\ b)$. Palatal pronunciation of H and Λ preceding these is marked with the soft sign; the sound $/\ddot{j}/$ preceding these vowels is marked with the letter \ddot{u} .

	#_	V _	C _	/j/_	/ń/_, /l'/_
	<u>ы</u> р	ш <u>уы</u> м	<u>шы</u> м	<u>йы</u> л	ВЫ <u>НЬЫ</u> К
ы /ə̂/	/ <u>â</u> r/	/š <u>uâ</u> m/	/ <u>šâ</u> m/	/ <u>jâ</u> l/	/vê <u>ńê</u> k/
	'kopeck'	'I reached'	'seven'	'earthworm'	'broom'
	<u>о</u> лык	шк <u>ео</u> я	<u>ко</u> л	<u>йо</u> л	шугы <u>ньо</u>
o /o/	/ <u>o</u> lâk/	/šk <u>eo</u> ja/	/ <u>ko</u> l/	/ <u>jo</u> l/	/šugê <u>ńo</u> /
	'meadow'	'willfully'	'fish'	'foot, leg'	'cudgel'
	<u>ö</u> рыш		<u>кö</u>	<u>йö</u> ра	шöрт <u>ньö</u>
ö/ö/	/ <u>ö</u> rêš/	-	/ <u>kö</u> /	/ <u>jö</u> ra/	/sört <u>ńö</u> /
	'mustache'		'who'	'good, fine'	'gold'
	<u>ÿ</u> й	паш <u>аў</u> згар	<u>мÿ</u> й	<u>йÿ</u> р	
ÿ/ü/	/ <u>ü</u> j/	/paš <u>aü</u> zgar/	/ <u>mü</u> j/	/ <u>jü</u> r/	-
	'butter'	'tool'	'honey'	'rain'	

If no vowel follows a palatal consonant, the soft sign is used as well, e.g.: $cyгы\underline{h}\underline{b}$ /sug $\frac{1}{2}$ /blessing', когы $\underline{h}\underline{b}$ на /kog $\frac{1}{2}$ /the two of us'.

Note that the different manner in which palatalization, or the sound /j/, is marked in Mari depending on what vowel sound – if any – follows causes changes in orthography when one vowel is replaced by another in declination, conjugation or derivation, or when a vowel is deleted or added. These orthographic forms are, however, consistent with Mari orthography; it is especially evident in transcription that no irregularities actually occur here:

 $a a a \underline{\check{u}}$ /avaj/ 'mom': $a a a \underline{\check{u}} \underline{\check{u}} \underline{\check{u}} \underline{\check{u}}$ /avaj $\underline{\hat{e}}$ n/ 'mom's' $a a a \underline{e} \underline{M}$ /avaj \underline{e} m/ 'my mom' $a a a \underline{g} \underline{M}$ /avaj $\underline{a} \underline{t}$ / 'also mom'

- 1.3. Write the following words, given here in transcription, in Cyrillic.
- 1. maneš 's/he says'
- 2. *mańe* 's/he said'
- 3. mańôm 'I said'
- 4. vij 'power'
- 5. *vijan* 'powerful'
- 6. *vijem* 'my power'
- 7. puem 'I give'
- 8. *ješ* 'family'
- 9. *en* 'the most'
- 10. orjen 'fiancée'

1.5.6. Word stress

Stress in Mari is not bound to a certain syllable, but as a general rule falls on the last full vowel of the word. Full vowels are all vowels apart from a) the vowel ω / \hat{a} / and b) unstressed e, o, and \ddot{o} in word-final position. (These vowels are almost always unstressed in the final position. Certain words and suffixes exist that contain stressed variants of these vowels in the final position, these will be discussed as they occur.) In word-final position unstressed e, o, and \ddot{o} are slightly reduced in pronunciation and alternate with ω when a suffix is added, e.g., $my\partial o$ /tudo/ 'he/she/it' – $my\partial\omega$ /tud \hat{o} m/ 'him/her/it (accusative)'. Stress will be indicated by bolding in the rest of this introduction, but will not be indicated in later sections.

Some examples in which the stress follows regular patterns:

a) The last vowel in the word is a full vowel:

ышт**а**ш 'to do' ун**а** 'guest' чув**а**ш 'Chuvash'

ye**e**p 'notice' κÿm**ÿ** 'herd' κyz**y** 'big'

тур**и**й 'lark' мот**о**р 'beautiful' пелед**е**ш 'it blooms'

b) The last vowel in a word is ω and the stress falls on an earlier syllable:

чöгыт 'hammer'тувыр 'shirt'пошкырт 'Bashkir'толыт 'they come'сугынь 'blessing'кугыт 'size, volume'олым 'straw'немыч 'German'пеледыт 'they bloom'

c) The word has an unstressed $-e/-o/-\ddot{o}$ in the final position, the stress falls on an earlier syllable:

теле 'winter'имне 'horse'чытыдыме 'unbearable'шудо 'grass'шольо 'younger brother'туныктышо 'teacher'шудо 'hundred'шульо 'oats'шудымшо 'hundredth'

If a word contains only reduced vowels (only ω , or ω with e, o, or \ddot{o} in word-final position), stress falls on the first syllable.

йылме 'tongue; language' йылмыдыме 'mute' пызырыктыш 'oppression'

йыжын 'joint'тыгыде 'small, fine'ыльым 'I was'чыве 'chicken'лывыжге 'withered'ынде 'now'

- 1.4. Mark the stress in the following words.
- 1. *шöрын* 'slantwise'
- 2. neчe 'fence'
- 3. коча 'grandfather'
- 4. *mÿнгалтыш* 'beginning'
- 5. *тулартыше* 'matchmaker'
- 6. *торешлык* 'woof, weft (in textile working)'
- 7. wowo 'spring'
- 8. ынже 's/he should not'
- 9. *Baumapeu* 'towards; against'
- 10. ŭöcö 'difficult'

Deviations from the regular stress patterns established above do occur:

a) Some lexical items unpredictably contain a stressed e, and more rarely an o or \ddot{o} , in word-final position:

шерге 'comb'nocmo 'cloth'вашке 'quickly'пöркö 'brace drill'тенге 'ruble'эше 'yet, still'

In the case of some words, alternative stress patterns are encountered: $y \kappa e \sim y \kappa e$ 'no; is not', $Mapme \sim Mapme$ 'until'.

- b) A number of suffixes ending in -e are always stressed:
 - The comitative case ending -ze (see 2.4.9 page 94): ew 'family' $\rightarrow ewze$ 'with the family'
 - The negative gerund ending $-\partial e$ (see 7.2.8 page 270): nane- 'to know' $\rightarrow nanude$ 'without knowing'
 - The adverbial suffix -e 'into ... parts' (see 4.7 page 120): $\kappa o \kappa \iota m o$ 'two' $\rightarrow \kappa \iota \kappa \iota m e$ 'in two'
- c) A number of suffixes containing full vowels are not stressed:
 - The plural ending -влак (see 2.1.2.1 page 58), when it occurs on its own: \ddot{y} дыр 'girl' \rightarrow \ddot{y} дыр-влак 'girls' (but \ddot{y} дыр-влакын 'of the girls').

- The ending $-3a \sim -ca$ of the imperative 2PL (see 7.1.2 page 233): mon- 'come' $\rightarrow mon$ 3a 'come!'
- The comparative case suffix -ла (see 2.4.8 page 91): κa йык 'bird' $\rightarrow \kappa a$ йыкла 'like a bird'
- The clitics -я and -ян (see 9.2 page 333): ыште-я ~ ыште-ян 'oh do (it)'
- d) A number of suffixes containing full vowels are subject to alternation and are sometimes stressed and sometimes not:
 - The dative case suffix -лан (see 2.4.4 page 78): йолташ 'friend' \rightarrow йолташлан \sim йолташлан 'to the friend'
 - The endings of the first and second person plural in the simple past tense I (see 7.1.1.2 page 208): возо- 'to write' → возышна ~ возышна 'we wrote', возышда ~ возышда 'you wrote', луд- 'to read' → лудна ~ лудна 'we read', лудда ~ лудда 'you read'
 - The endings of the first and second person plural in the simple past tense II (see 7.1.1.3 page 215) in the case of second-conjugation verbs: ыште- 'to do' → ыштенна ~ ыштенна 'we did', ыштенда ~ ыштенда 'you did'
 - Possessive suffixes of the first and second person, singular and plural (see 2.2.1.3 page 63): ыштымекем ~ ыштымекем 'after I did (it)', ыштымекет ~ ыштымекет 'after you did (it)', ыштымекына ~ ыштымекына 'after we did (it)', ыштымекыда ~ ыштымекыда 'after you did (it)', йолыштына ~ йолыштына 'on our feet', etc.
 - The clitic - $a\kappa$ (see 9.1.2 page 330): new 'very' $\rightarrow newa\kappa \sim newa\kappa$
- e) Numerous (but not all, see below in 1.5.9 page 38) Russian loanwords maintain Russian word stress.

жалобо 'complaint'трактор 'tractor'роза 'rose'редакций 'editorial office'лётчик 'pilot'Австрий 'Austria'предприятий 'enterprise'глобус 'globe'выбор 'option'

They do so even when suffixes that generally are stressed are attached to them: $mpa\kappa mope M$ 'my tractor'.

f) In compounds, the stress generally falls on the second word, even if it does not contain any full vowels.

waram 'clock, watch' $+ \ddot{u}$ ылме 'tongue' $= waram\ddot{u}$ ылме 'pendulum' + wымше 'seventh' $= \pi amw$ ымше 'seventeenth'

This does not pertain to compounds orthographically realized with a hyphen. Here, both elements retain their stress:

 $a \lor a$ 'father' + $a \lor a$ 'mother' = $a \lor a - a \lor a$ 'parents'

Stress units that exceed orthographic boundaries: In many cases, elements separated orthographically (through a space – e.g., йолташ дене 'with a friend' – or through a hyphen – e.g., йолташ-влак 'friends') form a unit as regards stress, the stress only falls on one of the two words. Some situations in which this happens:

- Verbal negation (see 7.3.1 page 278) the negative verb is stressed and the connegative is not: **ο***M moΛ* 'I don't come', **u***m moΛ* 'don't come', etc.
- The particle **ы**ле in compound past tenses (see 9.3 page 333) is not stressed: ыштем ыле 'I used to do', **о**м ыште ыле 'I didn't use to do', etc.
- In auxiliary constructions (see 7.3.5 page 283), the gerund is not stressed: лÿдын кайышым 'I got scared'.
- Postpositions (see 6.1 page 164) with the vowels o, a, and u are generally stressed while others are not: $uodupa \ out$ 'through the forest', but $uodupa \ deke$ 'to the forest'.

- The plural suffix -влак (see 2.1.2.1 page 58) is not stressed, when it occurs on its own: йолташ-влак 'friends'. When further suffixes are attached to it, it has an independent stress from its host word: йолташ-влакна 'our friends'.
- Prefixes used to form indefinite pronouns (see 5.7 page 152), such as *αλα*-, *uκmaж*-, *κepeκ*-, and *κey* are not stressed: *αλα*-κ**ö** 'someone'.
- When the suffix -гынат is attached to interrogative pronouns to form indefinite pronouns, the pronominal stem is not stressed: кö-гынат 'someone'.
- A number of postposed particles (see 9.5 page 337) are not stressed: толеш дыр 's/he is probably coming', толеш мо? 'is s/he coming?'

1.5.7. Consonant alternation

Numerous processes of consonant alternation occur in Mari. While some of these are orthographically marked, others are not.

Obstruents (stops and fricatives) in the final position: Orthographically unmarked alternation affects ∂ in the syllable-final position. In Russian loan words, voiced obstruents are generally subject to terminal devoicing.

In Mari, ∂ is pronounced /d/ when it occurs between vowels. When it occurs in the syllable-final position – i.e., it is followed by a consonant and also when it is the last letter of the word, it is pronounced /t/, but is still written ∂ .

```
κu\underline{\partial} /kit/ 'hand' \sim κu\underline{\partial} naH /kitlan/ 'to the hand' \sim κu\underline{\partial} eM /kitlan/ 'my hand' n\ddot{y}\underline{\partial}! /lüt/ 'fear!' \sim n\ddot{y}\underline{\partial}u\ddot{o} /lütšö/ 'afraid' \sim n\ddot{y}\underline{\partial}eM /lüteš/ 's/he is afraid'
```

Compare this with m, which is always pronounced as /t/ also between vowels:

```
κu\underline{m} /kit/ 'whale' \sim κu\underline{m}Λα\mu /kitlan/ 'to the whale' \sim κu\underline{m}e\mu /kitem/ 'my whale' \kappa ou\underline{m}! /košt/ 'go!' \sim κou\underline{m}uo /koštšo/ 'going' \sim κou\underline{m}e\mu /košteš/ 's/he goes'
```

As regards Russian loan words, the voiced consonants δ , ϵ , ϵ , and δ (the first three of which do not occur in the final position in Mari words) are, in accordance with Russian pronunciation rules, devoiced in word-final position as well as in the syllable-final position (when followed by a consonant):

- 1.5. Transcribe the following word forms.
- 1. $\kappa y \partial$ 'six (short form)'
- 2. кудыт 'six (long form)'
- 3. *кудло* 'sixty'
- 4. *пеледше* 'blooming'
- 5. вÿдл**а**н 'for water'
- 6. κραб**e**m 'your crab'
- 7. фаготем 'my bassoon'
- 8. *швед* 'Sweden'
- 9. ут**ю**гла 'like a flatiron'
- 10. гидн**а** 'our tourist guide'

<u>Alternation with 3</u>: In the following words, intervocalic /z/ alternates with $/\dot{c}/$ or /t/ in syllable-final position – i.e., word-finally or before consonants). This alternation is orthographically marked:

```
возаш /vozaš/ 'to lie down' ~ воч /voč/ 'lie down!' ~ вочна /vočna/ 'we lay down' визыт /vizêt/ 'five (long form)' ~ вич /vič/ 'five (short form)' ~ витле /vitle/ 'fifty'.
```

Note that this is not a productive process. For example, y does not alternate with s in nominal declension:

```
no\underline{u} /po\underline{\acute{c}}/'tail' \rightarrow no\underline{u}ΛαΗ /po\underline{\acute{c}}lan/ 'to the tail', no\underline{u}ew /po\underline{\acute{c}}eš/ 'into the tail'
```

Orthographically unmarked alternation $/d/\sim/t/$, $/g/\sim/k/$: A number of suffixes use the letter ∂ or e as their first letter in writing, e.g., the ending of the negative gerund $-\partial e$ and the comitative case suffix -e. While the letter representing the voiced variant (∂, e) is consistently used in orthography, its voiceless counterpart is pronounced after obstruent consonants (stops, fricatives, sibilants, affricates): nane-/pale-/ 'to know' $\rightarrow nanude/palade/$ 'without knowing', but nyum-/pušt-/ 'to kill' $\rightarrow nyumde/palade/$ 'without killing'; eyu-nou/palade/ 'head and tail' $\rightarrow eyue-noue/palade/$ (completely (lit. with head and tail)'.

- 1.6. Transcribe the following derived words, or word forms.
- 1. совлаг**е** 'also the spoons'
- 2. лийд**е** 'without being'
- 3. ewze 'with the (whole) family'
- 4. лÿмд**а**ш 'to name'
- 5. лÿддымö 'fearless'

This alternation occurs over orthographic word boundaries: numerous postpositions, conjunctions, and particles that in orthography start with a z or ∂ (e.g., z**ы**u(ыu) 'from, out', ∂u 'with', ∂u 'and', ∂u 'and', ∂u 'only, just', ∂u 'perhaps, it seems') in pronunciation are subject to this variation: ∂u ∂u (from town', but ∂u ∂u /yelu ∂u Anuk' 'Yelu and Anuk', but ∂u ∂u Anuk ∂u Anuk 'Yelu and Yelu'; ∂u ∂u (tê) gêna/'only you', but ∂u ∂u (for you'.

- 1.7. Transcribe the following postpositional phrases into Finno-Ugric Transcription.
- 1. *мый денем* 'with me'
- 2. *nöpm ∂eκe* 'to the house'
- 3. йолташ**е**м дене 'with my friend'
- 4. йоча-влак дене 'with the friends'
- 5. вÿд гыч 'from the water'

<u>Voiceless stops in compounds</u>: If the first element of a compound (see 11.2 – page 369) ends in a vowel or voiced consonant, n, κ , and m in the initial position of the compound's second element often (but not always) become θ , z, and ∂ both in pronunciation and in orthography:

```
\mu u- 'no-' + \underline{\kappa} \ddot{o} 'who' = \mu u \underline{z} \ddot{o} 'nobody' cyp a 'bolt, bar' + \underline{n}ou 'tail' = cpa\underline{s}ou 'key' = sy \breve{u} \underline{\partial} op b i \kappa 'brain' But: yy M 'snow' + \underline{n}e \lambda e \lambda b i u 'flower' = yy M \underline{n}e \lambda e \lambda b i u 'snowdrop'
```

<u>Assimilation</u>: In a number of consonant clusters, REGRESSIVE ASSIMILATION takes place: the first consonant adapts itself to the second, either partially (by voice, by place of articulation) or totally. This is not indicated in orthography:

Clus	ster	Example			
Orthography	Assimilation	Orthography	Transcription	Translation	
ЖТ	žt → št	кур <u>жт</u> алаш	kur <u>št</u> alaš	to run (freq.)	
3T	zt → st	тены <u>зт</u> ўслö	teŋê <u>st</u> üslö	aquamarine	
шж	žš → šš	во <u>жш</u> о	vo <u>šš</u> o	his/her/its root	
3Ш	$z\check{s} \to s\check{s}$	кага <u>зш</u> е	kaga <u>sš</u> e	his/her/its paper	
ВК	$\beta k \rightarrow pk$	со <u>вк</u> алаш	so <u>pk</u> alaš	to slap (freq.)	
ГК	$gk \rightarrow kk$	по <u>гк</u> алаш	po <u>kk</u> alaš	to gather (freq.)	
нч	nč → ńč	ши <u>нч</u> а	ši <u>ńć</u> a	eye	

- 1.8. The following transcribed Mari words and word forms include orthographically unmarked assimilation. How are these realized in orthography?
- 1. *ələštaš* 'to kindle'
- 2. lukkalaš 'to mix (freq.)'
- 3. *mońća* 'bathhouse, sauna'
- 4. *negôsše* 'its foundation'
- 5. kümôššö 'his/her dish'

1.5.8. Vowel harmony

Literary Mari cannot be said to have RADICAL VOWEL HARMONY – i.e., vowel harmony within word stems. While certain phonotactic restrictions apply to which vowels occur in the non-first syllable, vowels of the first and subsequent syllables need not agree as regards any of their fundamental parameters (see 1.5.1 – page 22 – for the classification of vowels). However, unstressed wordfinal -E (see 1.5.2 – page 23) does agree with the preceding full vowel according to (certain) rules generally applying to suffix vowels; see below.

In summation (excluding alternative orthographic realizations of vowel sounds):

	Front	Back
Unrounded	и, е, а, (ы) → -е	
Rounded	ÿ, ö → -ö	y, o → -o

For example, the ending of the active participle (see 7.2.3 – page 259) -wE – an uppercase -E in this book will denote a vowel-harmonic vowel:

Last full vowel in stem		Verbal stem	Activo nonticiplo	
Characteristics	Vowel	vei dai steili	Active participle	
	и	cume- 'to suffice'	с <u>и</u> тыш <u>е</u> 'sufficient'	
Unnounded	е	кече- 'to hang'	к <u>е</u> чыш <u>е</u> 'hanging'	
Unrounded	а	пале- 'to know'	п <u>а</u> лыш <u>е</u> 'knowing'	
	(ы)	<i>пыте</i> - 'to end'	п <u>ы</u> тыш <u>е</u> 'ending'	
Dounded front	ÿ	<i>тÿлö-</i> 'to pay'	т <u>ÿ</u> лыш <u>ö</u> 'paying'	
Rounded, front	Ö	тöчö- 'to try'	т <u>ё</u> чыш <u>ё</u> 'trying'	
Rounded, back	у	вучо- 'to wait'	в <u>у</u> чыш <u>о</u> 'waiting'	
	0	чонго- 'to build'	ч <u>о</u> ныш <u>о</u> 'building'	

Due to the reduced pronunciation of unstressed final -*E*, the distinction between these sounds in pronunciation can be very slight in modern language – in the case of some speakers it is not discernible.

- 1.9. Add the inessive suffix $-(\omega)umE$ (see 2.4.5 page 82) to the following nouns. (The ω occurs after consonants, but not after vowels).
- 1. nawa 'work'
- 2. мут 'word'
- 3. *nöpm* 'house'
- 4. *пöлем* 'room'
- 5. ч*öгыт* 'hammer'

Note that when the final full vowel of a word is not the stressed vowel – as applies in the case of numerous loan words and place names – it is the last full vowel, not the stressed vowel that determines the vowel-harmonic realization of the suffix.

Nominative		Inessive	
Марбург	Marburg	М а рб <u>у</u> ргышт <u>о</u>	In Marburg
Т а мсалу	Tamsalu	Т а мсал <u>у</u> шт <u>о</u>	In Tamsalu
Ц ÿ рих	Zurich	Ц ÿ рихыште	In Zurich

- 1.10. Add the inessive suffix $-(\omega)umE$ to the following international place names.
- 1. *Мюнхен* 'Munich'
- 2. Гамбург 'Hamburg'
- 3. Вильнюс 'Vilnius'
- 4. Сомбатхей 'Szombathely'
- 5. *Maap∂y* 'Maardu'

As regards the reduced final $-e/-o/-\ddot{o}$ within stems mentioned above, this final unstressed and reduced vowel agrees with the rest of the stem according to the same rules that apply to the choice of a suffix vowel:

Last full vowel in stem		Evampla	
Characteristics	Vowel	Example	
	и	m <u>u</u> ∂ <u>e</u> 'this'	
Unnounded	е	н <u>еле</u> 'difficult'	
Unrounded	а	к <u>а</u> ч <u>е</u> 'young man'	
	(ы)	л <u>ы</u> в <u>е</u> 'butterfly'	
Dounded front	ÿ	p <u>ÿ</u> ∂ <u>ö</u> 'center'	
Rounded, front	Ö	й <u>ё</u> с <u>ё</u> 'difficult'	
Rounded, back	у	т <u>у</u> м <u>о</u> 'oak tree'	
	0	м <u>у</u> н <u>о</u> 'egg'	

Numerous Russian loan words have been adapted to better correspond to the rules of Mari pronunciation by having their unstressed final vowel replaced with a vowel-harmonically appropriate vowel – see below in 1.5.9 – page 38.

1.5.9. Adaptation of Russian loan words

A large number of Russian loan words (including a vast body of international words) are used in modern Mari. In many cases, they have been adapted to conform more closely with Mari pronunciation and spelling rules. One can roughly distinguish between old loan words that have been heavily adapted (in some cases beyond recognition), younger loan words that have been slightly adapted, and some younger loan words that have not been adapted at all as regards their orthographic realization. Verbs must be handled as a separate category, as unlike nouns, adjectives, adverbs, particles, etc., verbal stems must occur with some sort of inflectional marking, be it finite or non-finite.

<u>Old loan words</u>: A number of old Russian loan words in Mari have been significantly adapted. In some cases, the meaning has changed as well. Numerous Russian loan words in Mari represent an earlier or dialectal form of Russian – some words that exist in Mari as loan words are no longer found in contemporary literary Russian.

Russian	Mari	Translation
зап а с	шап а ш	supply
внук / вн у чка	унык а	grandchild
хоть	кеч	even if
чуть	чуч	just a little
кресть я нин	крес а ньык	peasant
б у дто	п у йто	as if

Adaptation of newer Russian loan words (vowel harmony): word-final -a (-s) is often unstressed in Russian. As detailed above in 1.5.6 – page 31 – this is not typical in Mari: as a full vowel, a would generally be stressed. In some older loan words, stress has shifted to the final syllable: μαμμα (car' (Russian: μαμμα), μμμα (book' (Russian: μμμα). For many newer and less frequently used loan words, the final vowel is often replaced with -e or – (ε)ο, depending on which letter vowel harmony (see above in 1.5.8 – 36) demands. Note that this can result in unmarked palatalization if the letter combination -μs0 or -μs1 is replaced by -μ0 or -μ0. Also note that it is the last full vowel of the stem that determines the vowel-harmonic vowel – in Russian loan words, this is not necessarily the stressed vowel (e.g., Russian μ0 ενικα 'logic' μ0 Mari μ0 ενικα.

As Russian does not have the rounded front vowels \ddot{y} and \ddot{o} , $-\ddot{o}$ does not occur here.

Last full vowel in stem, last vowel		Example			
Characteristics	Vow	els	Example		
	Russian	Mari	Russian	Mari	Translation
	и а	и е	в <u>и</u> з <u>а</u>	в <u>и</u> з <u>е</u>	visa
	и я	и е	в <u>и</u> шн <u>я</u>	в <u>и</u> шн <u>е</u> /ńe/	cherry
	e a	e e	т <u>е</u> м <u>а</u>	т <u>еме</u>	topic
Unrounded	е я	e e	к <u>е</u> гл <u>я</u>	к <u>е</u> гл <u>е</u> /l'e/	skittles
om ounded	a a	a e	ф <u>а</u> з <u>а</u>	ф <u>а</u> з <u>е</u>	phase
	а я	a e	б <u>а</u> рын <u>я</u>	б <u>а</u> рын <u>е</u> /ńe/	baroness
	ы а	ы е	л <u>ы</u> чк <u>а</u>	л <u>ы</u> чк <u>е</u>	badges of rank
	ы я	ы е	д <u>ы</u> н <u>я</u>	д <u>ы</u> н <u>е</u> /ńe/	melon
	y a	у о	х <u>у</u> нт <u>а</u>	х <u>у</u> нт <u>о</u>	junta
Rounded, back	у я	у ьо	к <u>у</u> хн <u>я</u>	к <u>у</u> хн <u>ьо</u>	kitchen
Rounded, Dack	o a	0 0	ф <u>о</u> рм <u>а</u>	ф <u>о</u> рм <u>о</u>	form
	О Я	0 ьо	торг <u>о</u> вл <u>я</u>	торг <u>о</u> вл <u>ьо</u>	commerce

In other cases, the letter -a is omitted. This categorically happens in the case of Russian words ending in unstressed -pa, and sporadically in other cases.

Russian	Mari	Translation
сф е ра	сфер	sphere
текст у ра	текст у р	texture
конъюнкт у ра	конъюнкт у р	conjecture
газ е та	газ е т	newspaper

Likewise, the letter -o is in many words replaced by -e in word-final position (especially in the case of words ending in the frequent Russian ending -cmeo): Russian министерство 'ministry' \rightarrow Mari министерство, Russian nooeu ∂ ло 'jam' \rightarrow Mari nooeu ∂ ло.

Adaptation of newer Russian loan words (gender endings): Since Mari has no grammatical gender, endings denoting gender in Russian words are often disregarded in loaning. Specifically, this affects words ending in -us /-ija/ and -ue /-ije/ in Russian that are loaned to Mari without the final /-a/ or /-e/ denoting gender, resulting in truncated stems in Mari words ending in $-u\check{u}$ /-ij/. Russian masculine words ending in $-u\check{u}$ are not altered.

Rus	Russian		Translation
Gender	Word	Mari	Tansiation
Masculine	раб о ч <u>ий</u>	раб о ч <u>ий</u>	worker
Feminine	300л 0 г <u>ия</u>	зоол о г <u>ий</u>	zoology
Neuter	сочин е н <u>ие</u>	сочин е н <u>ий</u>	essay

When Russian adjectives are used in Mari, either the nominative singular masculine (ending in -ый, -ий, or -ой) is used or the adjective ending (-ный, -ной, -ский, -овый, -овой) is removed completely, or the Russian noun from which the adjective is derived is used in place of the adjective. Modern style guidelines suggest avoiding Russian endings when possible.

Russian	Ma	Translation	
Nussiaii	Long	Shortened	TTalislation
шк о льный	шк о льный	школ	school
отпускн о й	отпускн о й	о тпуск	vacation
сов е тский	сов е тский	сов е т	Soviet
стилист и ческий	стилист и ческий	стил и стике	stylistic
участк о вый	участк о вый	уч а стке	divisional
курсов о й	курсов о й	курс	course

It is also in some cases possible to replace the Russian adjective ending with a Mari counterpart (see 11.6.3 – page 383), e.g., $\mu \kappa \rho$ льный 'school' $\rightarrow \mu \kappa \rho$ льноо.

<u>Verbs</u>: See 11.7.1 – page 387.

Loan words that are not adapted: A number of Russian words are not adapted orthographically at all. These include: 1) words ending in a stressed vowel in Russian, 2) words ending in multiple vowels, 3) words ending in -6e, 4) words ending in an unstressed final -e or -o that violates the rules of vowel harmony, 5) an unpredictable set of nouns ending in unstressed -a (though foreign geographical names ending in an unstressed -a behave like this categorically).

	Russian	Mari	Translation
1)	рокок <u>о</u>	рокок <u>о</u>	rococo
1)	портмон <u>е</u>	портмон <u>е</u>	purse
2)	р а ди <u>о</u>	р а ди <u>о</u>	radio
2)	как <u>ао</u>	как <u>ао</u>	cocoa
2)	Запол я р <u>ье</u>	Запол я р <u>ье</u>	polar regions
3)	пятиб о р <u>ье</u>	пятиб о р <u>ье</u>	pentathlon
4)	концерт <u>и</u> н <u>о</u>	концерт <u>и</u> н <u>о</u>	concertino
4)	к <u>офе</u>	к <u>о</u> ф <u>е</u>	coffee
E)	П о льш <u>а</u>	П о льш <u>а</u>	Poland
5)	э р <u>а</u>	3 p <u>a</u>	era, age

As regards the inflection of these words, see below in 1.6 – page 42.

1.5.10. The Mari orthography of the 30s

Until 1938, Mari made use of an orthography that different significantly from the contemporary orthography. Different variations existed; the latest alphabet prior to the reform of 1938 (to which the modern orthography traces its roots) was as follows:

Stand	lard	Itali	ics	Phonetic value
A	a	Α	а	/a/
Б	б	Б	б	/b/
В	В	В	в	/β/ ~ /v/
Γ	Γ	Γ	г	/γ/ ~ /g/
Д	Д	Д	д	/δ/ ~ /d/
Ж	Ж	Ж	ж	/ž/
3	3	3	3	/z/
И	И	И	и	/i/
Й	й	Й	й	/j/
К	К	К	κ	/k/
Л	Л	Л	Л	/l/ ~ /l'/
M	M	Μ	М	/m/
Н	Н	Н	Н	/n/ ~ /ń/
(H)	н	<i>(H)</i>	H	/ŋ/
0	0	0	0	/o/
Ö	Ö	Ö	Ö	/ö/
П	П	П	n	/p/
P	p	P	p	/r/
C	c	С	С	/s/
T	T	T	m	/t/
У	У	У	У	/u/
ÿ	ÿ	ÿ	ÿ	/ü/
Φ	ф	Φ	ф	/f/
X	X	X	X	/χ/
Ц	Ц	Ц	ц	/c/
Ч	Ч	Ч	Ч	/č/
Ш	Ш	Ш	ш	/š/
Ы	Ы	Ы	Ы	/â/
(P)	Ь	<i>(b)</i>	ь	soft sign
Э	Э	Э	Э	/e/

As can be seen, there is an almost reliable 1:1 relationship between graphemes and sounds in this orthography – only the soft sign does not have a value of its own; it was used as a marker of palatalness. Palatal consonants were consistently marked in this orthography, regardless of the vowel (if any) following them: $/j/\rightarrow \breve{u}$, $/\acute{n}/\rightarrow Hb$, $/l'/\rightarrow Ab$. As a consequence, the alphabet also did not have to make use of the "soft" vowel signs g, g, g, and g at all, nor did it of the hard sign g. Vowel sounds were consistently realized by the same grapheme: $/g/\rightarrow g$, $/a/\rightarrow g$, etc. This gives Mari texts from this era – many of which can now be found in online repositories such as fennougrica.kansalliskirjasto.fi (the Fenno-Ugrica collection of the National Library of Finland, containing a vast body of Mari literary texts from the 1920s and 1930s) – a very distinctive look in comparison to modern texts. Some examples:

Mari (before 1938)	Mari (after 1938)	Translation
<u>йа</u> л	<u>я</u> л	village
ар <u>ньа</u>	ар <u>ня</u>	week
ми <u>йэ</u> н	ми <u>е</u> н	s/he went
ы <u>льэ</u>	ы <u>ле</u>	s/he was
<u>йу</u> мо	<u>ю</u> мо	god
п о льус	п о люс	pole
<u>дэ</u> н	д <u>е</u> н	and
н <u>э</u> л <u>э</u>	н <u>е</u> л <u>е</u>	difficult
н <u>эльэ</u>	н <u>еле</u>	s/he swallowed

Illustrated on the example of a newspaper headline from January 1924 (note that Lenin's name is realized in Russian orthography):

Mari (before 1938)	Mari (after 1938)	Translation
Тўн <u>ьа</u> ўмбал ш <u>э</u> м <u>э</u> р калыкын пагалым <u>э,</u> йöратым <u>э</u> вуйлатышыж <u>э</u> ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИН укэ ли <u>йэ</u> .	Тўн <u>я</u> ўмбал ш <u>е</u> м <u>е</u> р калыкын пагалым <u>е,</u> йöратым <u>е</u> вуйлатышыж <u>е</u> ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИН ук <u>е</u> ли <u>е</u> .	The esteemed and beloved leader of the workers of the world, VLADIMIR ILYICH LENIN, has died.

While later orthographic reforms have happened (e.g., in 1972, 1992, 2011), the changes in these have been comparatively superficial, and have pertained mostly to the orthographic realization of Russian loan words.

- 1.11. The following words are given in the Mari orthography of the 1930s. What are they in modern orthography?
- 1. *тэлэ* 'winter'
- 2. *myн***э**мшэ 'student'
- 3. й**а**нлык 'wild animal'
- 4. йэн 'person'
- 5. *имньэ* 'horse'

1.6. Suffix types

With very few exceptions, all suffixes belonging to productive Mari morphology – nominal and verbal, inflectional or derivational – can be assigned to one of very few SUFFIX TYPES based on how they connect to their base words. This section gives a comprehensive overview how suffixes representing these classes connect to different types of stems – seven suffix types are introduced and illustrated based on a frequently used representative of the type, and the handful of suffixes with highly idiosyncratic behavior that cannot be assigned to these will be mentioned (though not discussed in detail here). The suffix type labels introduced in this chapter (H, E, A, Ы, Ш, N, S) will be used throughout the grammar at hand.

It should be noted that a lot of the perceived irregularity occurring in suffixation is due to orthographic peculiarities surrounding the realization of the phonemes /j/, /n/, and /l'/ in Mari Cyrillic orthography. That is to say, the perceived irregularity only occurs in orthography, but not in pronunciation. Orthographic peculiarities of this sort will be illustrated by examples in this section, but not discussed explicitly here – for a comprehensive discussion of the principles of Mari orthography, see 1.5.5 – page 26.

For vowel harmonic vowels – signified by an upper-case *E* here – see 1.5.8 – page 36.

The lexemes utilized in this chapter are generally not compounds and adhere to the general rules of Mari word stress, see 1.5.6 – page 31. For the handling of newer loan words that do not adhere to usual stress patters, see below in 1.6.12 – page 52; in compounds, one must remember that the vowel-harmonic vowel is determined by the last component (as discussed in 1.5.6 – page 31). Verbal suffixes discussed in this section are generally attached to the verbal stem (see 7.0.2 – page 196).

Appendix B – page 506 – assigns all suffixes of productive Mari morphology, inflectional and derivational, to the suffix types defined and illustrated in this chapter.

1.6.1. H-suffixes (H for hyphen, e.g., plural -влак)

Connecting the suffix to a base form

This suffix is attached to the base form with a hyphen. The noun is not orthographically modified in any way when the plural suffix is added; no vowel reduction occurs: $\Lambda y \partial wo$ 'reader' $\to \Lambda y \partial wo$ 'readers'.

1.6.2. E-suffixes (e.g., possessive suffix first person singular -em)

This suffix is realized as -em, -эm, and -m; the alternation between the first two listed forms is purely orthographic and will not be treated in detail here. As the first form is by far the most common variant, it is generally (and in this grammar consistently) used as a shorthand reference to the suffix with all its alternating forms.

Connecting the suffix to a base form

This suffix is realized as:

• /-m/ (-*M*) after stems ending in stressed /-a/ or /-e/.

кат а	'footwear'	кат а <u>м</u>	
пырн я	'log, beam'	пырн я м	
шопк е 'aspen'		шопк е м	
куэ	'birch'	ку э <u>м</u>	

In some cases, stem-final /-a/ is preserved before E-suffixes, e.g., \Dot{u} is preserved before E-suffixes, e.g., \Dot{u} is translative derivational suffix $-eM^I$ (see 11.7.4 – page 388) \rightarrow \Dot{u} is \Dot{u} is the cleaned.

• /-em/ $(-eM \sim -3M)$ in all other cases. Unstressed final /-e/, /-o/, and /-ö/ of the base word is deleted by this suffix.

лем	'broth'	лем <u>ем</u>
луй	'marten'	лу <u>ем</u>
с у гынь	'blessing'	сугын' <u>ем</u>
сат у	'goods'	сату <u>эм</u>
Ю	'magic'	Ю <u>ЭМ</u>
кÿт ÿ	'herd'	кÿтÿ <u>эм</u>
духи	'perfume'	духи <u>эм</u>
пальт о	'coat'	пальто <u>эм</u>
л а ке	'hole'	лак <u>ем</u>
к у до	'hut'	куд <u>ем</u>
р ÿ дö	'center'	рўд <u>ем</u>
т у йо	'sickly'	ту <u>ем</u>
имн'е	'horse'	имн' <u>ем</u>
м у гыльо	'bump'	мугыл' <u>ем</u>
к ÿ ртньö	'iron'	кÿртн' <u>ем</u>

1.12. Attach the possessive suffix first person singular -ем to the following stems.

- 1. йолташ 'friend'
- 2. *wy***3** 'ant hill'
- 3. *теле* 'winter'
- 4. *wepze* 'comb'
- 5. makcu 'taxi'
- 6. вар**е**н'е 'jam'
- 7. aea 'mother'
- 8. ав**а**й 'mom'
- 9. к*ўртнь* о'iron'
- 10. и**ю**ль 'July'

1.13. What is the base form of the given suffixed words?

- 1. *aκaM* 'my elder sister'
- 2. ватем 'my wife'
- 3. *тенгем* 'my ruble'
- 4. вургемем 'my clothing'
- 5. мутем 'my word'
- 6. *арням* 'my week'
- 7. куку**э**м 'my cuckoo'
- 8. *шÿл'ем* 'my oats'
- 9. *anpeлeм* 'my April'
- 10. мари**е**м 'my husband'

1.6.3. A-suffixes (e.g., clitic -am 'and, also')

This suffix is realized as -am, -am, and -m; the alternation between the first two listed forms is purely orthographic. As the first form is by far the most common variant, it is generally (and in this grammar consistently) used as a shorthand reference to the suffix with all its alternating forms.

Connecting the suffix to a base form

This suffix is realized as:

• /-t/ after stems ending in /-a/.

кат а	'footwear'	кат а т	
пырн я	'log, beam'	пырн я т	

• /-am/ $(-am \sim -nm)$ in all other cases. Unstressed final /-e/, /-o/, and /-ö/ of the base word is deleted by this suffix.

шопк е	'aspen'	шопке <u>ат</u>
куэ	'birch'	куэ <u>ат</u>
лем	'broth'	лем <u>ат</u>
луй	'marten'	лу <u>ят</u>
с у гынь	'blessing'	сугын <u>ят</u>
сату	'goods'	сату <u>ат</u>
Ю	'magic'	ю <u>ат</u>
кÿт ÿ	'herd'	кўтў <u>ат</u>
духи	'perfume'	духи <u>ат</u>
пальт о	'coat'	пальто <u>ат</u>
л а ке	'hole'	лак <u>ат</u>
к у до	'hut'	куд <u>ат</u>
р ÿ дö	'center'	рўд <u>ат</u>
т у йо	'sickly'	ту <u>ят</u>
имн'е	'horse'	имн <u>ят</u>
м у гыльо	'bump'	мугыл <u>ят</u>
к ÿ ртньö	'iron'	кÿртн <u>ят</u>

- 1.14. Attach the clitic -am 'and, also' to the following stems.
- 1. йолт**а**ш 'friend'
- 2. wy3 'ant hill'
- 3. *wepze* 'expensive'
- 4. *wepre* 'comb'
- 5. *maκcu* 'taxi'
- 6. вар**е**н'е 'jam'
- 7. aea 'mother'
- 8. ав**а**й 'mom'
- 9. к*ўртнь* о'iron'
- 10. и**ю**ль 'July'
- 1.15. What is the base form of the given suffixed words?
- 1. *мутат* 'also the word'
- 2. wyam 'also the ant hill'
- 3. *Bysm* 'also the head'
- 4. mowmam 'also the old (one)'
- 5. *anpeля* m 'also April'
- 6. κγεγ**a**m 'also the big (one)'
- 7. кол**я**т 'also the mouse'
- 8. жюри**а**т 'also the jury'
- 9. киндат 'also the bread'
- 10. когыл**я**т 'also the pie'

1.6.4. Ы-suffixes (e.g., genitive -н)

This suffix is realized as -H after vowels and as -H after consonants. The -H is a thematic vowel necessitated by pronunciation and is not included in shorthand references to suffixes of this type.

Connecting the suffix to a base form

This suffix is:

• -*H* after vowels. Unstressed final -*e*, -*o*, and -*ö* of the base word are reduced and become -*ы*. In older sources, some alternation can be found in the case of monosyllabic stems ending in -*y*, -*ÿ*, and -*ю*: here, a thematic -*ы*- occurred on occasion, e.g., *ю* 'magic' → *ю н* ~ *ю ы н*. Modern stylistic guidelines discourage the usage of a thematic vowel here.

кат а	'footwear'	кат а <u>н</u>
пырня	'log, beam'	пырн я <u>н</u>
шопк е	'aspen'	шопк е <u>н</u>
куэ	'birch'	ку э <u>н</u>
сату	'goods'	сат <u>ун</u>
Ю	'magic'	Ю <u>Н</u>
кÿт ÿ	'herd'	кÿт ÿ <u>н</u>
духи	'perfume'	дух и <u>н</u>
пальт о	'coat'	пальт о <u>н</u>
л а ке	'hole'	л а кы <u>н</u>
к у до	'hut'	к у ды <u>н</u>
р ÿ дö	'center'	р ÿ ды <u>н</u>
т у йо	'sickly'	т у йы <u>н</u>
имн'е	'horse'	и мньы <u>н</u>
м у гыльо	'bump'	м у гыльы <u>н</u>
к ÿ ртньö	'iron'	к ÿ ртньы <u>н</u>

• -ын after consonants.

лем	'broth'	л е м <u>ын</u>
луй	'marten'	л у й <u>ын</u>
с у гынь	'blessing'	с у гынь <u>ын</u>

When bI-suffixes are used in verbal inflection, both finite and infinite, a thematic - ω - is obligatory after verbal stems ending in consonants, e.g., wy- 'to arrive' + -m (indicative present third person plural) $\rightarrow wy\underline{\omega}\underline{m}$ 'they arrive' (not * $wy\underline{m}$); wy- + -u (gerund) $\rightarrow wy\underline{\omega}\underline{n}$ 'arriving' (not * $wy\underline{n}$).

1.16. Attach the genitive suffix -*н* to the following stems.

- 1. йолт**а**ш 'friend'
- 2. *wy***3** 'ant hill'
- 3. *теле* 'winter'
- 4. *wepze* 'comb'
- 5. *mακcu* 'taxi'
- 6. вар**е**н'е 'jam'
- 7. aea 'mother'
- 8. *авай* 'mom'
- 9. *кÿртньö* 'iron'
- 10. *июль* 'July'

1.17. What is the base form of the given suffixed words?

- 1. метр**о**н 'of the metro'
- 2. коч**а**н 'of a grandfather'
- 3. *пошкудын* 'of a neighbor'
- 4. *pyшарнян* 'of a Sunday'
- 5. *енын* 'of a person'
- 6. м**ы**йын 'my'
- 7. нунын 'their'
- 8. *поянын* 'of a rich person'
- 9. *туныктышын* 'of a teacher'
- 10. *ешын* 'of a family'

1.6.5. **III-suffixes (e.g., inessive -***umE***)**

Connecting the suffix to a base form

This suffix is:

-*umE* after vowels. Unstressed final -*e*, -*o*, and -*ö* of the base word are reduced and become -*ω*. In older sources, some alternation can be found in the case of monosyllabic stems ending in -*y*, -*ÿ*, and -*ω*: here, a thematic -*ω*- occurred on occasion, e.g., *ω* 'magic' → *νωμπο* ~ *νωμπο*. Modern stylistic guidelines discourage the usage of a thematic vowel here

кат а	'footwear'	кат а <u>ште</u>
пырн я	'log, beam'	пырн я ште
шопк е	'aspen'	шопк е ште
куэ	'birch'	ку э ште
сат у	'goods'	сат <u>ушто</u>
Ю	'magic'	Ю ШТО
кÿт ÿ	'herd'	кÿт ÿ штö
духи	'perfume'	дух и ште
пальт о	'coat'	пальт о што
л а ке	'hole'	л а кы <u>ште</u>
к у до	'hut'	к у ды <u>што</u>
р ў дö	'center'	р ў ды <u>штö</u>
т у йо	'sickly'	т у йы <u>што</u>
вар е н'е	ʻjam'	вар е ньы <u>ште</u>
м у гыльо	'bump'	м у гыльы <u>што</u>
к ÿ ртньö	'iron'	к ÿ ртньы <u>штö</u>

• -ыштЕ after consonants. After polysyllabic stems in -ш, the haplology discussed above can occur.

лем	'broth'	л е м <u>ыште</u>
вуй	'head'	в у й <u>ышто</u>
с у гынь	'blessing'	с у гынь <u>ышто</u>
уш	'mind'	у ш <u>ышто</u>
йöратым а ш	'love'	йöратым а ш <u>ыште</u> ~ йöратым а ште

1.18. Attach the inessive suffix -*umE* to the following stems.

- 1. й**о**дыш 'question'
- 2. wy3 'ant hill'
- 3. к**е**че 'sun; day'
- 4. wepre 'comb'
- 5. *maκcu* 'taxi'
- 6. вар**е**н'е 'jam'
- 7. ny 'wood'
- 8. eu 'family'
- 9. к**ў**ртньö 'iron'
- 10. и**ю**ль 'July'

1.19. What is the base form of the given suffixed words?

- 1. *олмаште* 'in an apple'
- 2. *толмаште* 'in an arrival'
- 3. чодыр**а**ште 'in the forest'
- 4. вуйышто 'in the head'
- 5. Норв**е**гийыште 'in Norway'
- 6. арняште 'in a week'
- 7. *шудышто* 'in the grass'
- 8. кидыште 'in a hand'
- 9. *шўльыштö* 'in oats'
- 10. и**ю**ньышто 'in June'

1.6.6. N-suffixes (N for no thematic vowel – e.g., dative -лан)

Connecting the suffix to a base form

This suffix is invariably -naH; it is never preceded by a thematic vowel. Unstressed final -e, -o, and $-\ddot{o}$ of the base word are reduced and become $-\omega$.

кат а	'footwear'	ката <u>лан</u>
пырн я	'log, beam'	пырня <u>лан</u>
шопк е	'aspen'	шопке <u>лан</u>
ку э	'birch'	куэ <u>лан</u>
сат у	'goods'	сату <u>лан</u>
Ю	'magic'	ю <u>лан</u>
кÿт ÿ	'herd'	кўтў <u>лан</u>
духи	'perfume'	духи <u>лан</u>
пальт о	'coat'	пальто <u>лан</u>
л а ке	'hole'	лакы <u>лан</u>
к у до	'hut'	куды <u>лан</u>
р ў дö	'center'	рўды <u>лан</u>
т у йо	'sickly'	туйы <u>лан</u>
имн'е	'horse'	имньы <u>лан</u>
м у гыльо	'bump'	мугыльы <u>лан</u>
к ÿ ртньö	ʻiron'	кÿртньы <u>лан</u>
лем	'broth'	лем <u>лан</u>
луй	'marten'	луй <u>лан</u>
с у гынь	'blessing'	сугынь <u>лан</u>

When N-suffixes are attached to verbal stems, a number of stem simplifications or stem changes occur for phonotactic reasons – without the insertion of a vowel or the deletion or change of a consonant, invalid consonant clusters would occur. For example, the negative gerund in $-\partial e$:

Rule	Example			
чк → ч	кочк-	'to eat'	ко <u>чде</u>	
шк → ч	мушк-	'to wash'	му <u>шде</u>	
нч → ч	шинч-	'to sit down'	ши <u>чде</u>	
$KT \rightarrow K$	лект-	'to leave'	ле <u>кде</u>	
3 → 4	воз-	'to lie down'	во <u>чде</u>	

1.20. Attach the dative suffix -лан to the following stems.

- 1. *йолташ* 'friend'
- 2. *wy***3** 'ant hill'
- 3. *wepre* 'expensive'
- 4. *wepre* 'comb'
- 5. *maκcu* 'taxi'
- 6. вар**е**н'е 'jam'
- 7. aea 'mother'
- 8. ав**а**й 'mom'
- 9. *кÿртньö* 'iron'
- 10. и**ю**ль 'July'

1.21. What is the base form of the given suffixed words?

- 1. *пашалан* 'for/to work'
- 2. *тунемшылан* 'for/to the student'
- 3. лулан 'for/to the bone'
- 4. *туллан* 'for/to the fire'
- 5. айдемыл**а**н 'for/to the person'
- 6. менгылан 'for/to a pillar'
- 7. *тенгелан* 'for/to a ruble'
- 8. имньыл**а**н 'for/to the horse'
- 9. вуйл**а**н 'for/to the head'
- 10. апрельл**а**н 'for/to April'

1.6.7. S-suffixes (S for sibilant – e.g., imperative 3SG - \times E: - \times E ~ - \times E

Connecting the suffix to a base form

After vowels (that end all verbal stems of the second conjugation, and some of the first conjugation) and sonorant consonants (in the case of some verbs of the first conjugation), it remains – $\mathcal{K}E$. The same phonotactically motivated stem simplifications and changes that affect N-suffixes affect this suffix as well.

Conjugation class	Stem ends in		Example		
2	Unstressed -e, -o	ыште-	'to do'	ы шты <u>же</u>	
	Stressed -y, -ÿ	7	шу-	'to arrive'	ш у <u>жо</u>
	Sonorant conson	ant	тол-	'to come'	т о л <u>жо</u>
	Obstruent consor	nant	луд-	'to read'	л у д <u>шо</u>
1	Obstruent consonant (with stem change)	чк → ч	кочк-	'to eat'	к о ч <u>шо</u>
		шк → ч	мушк-	'to wash'	м у ш <u>шо</u>
		$HA \rightarrow A$	шинч-	'to sit down'	ш и ч <u>ше</u>
		$KT \rightarrow K$	лект-	'to leave'	л е к <u>ше</u>
		$3 \rightarrow A$	воз-	'to lie down'	в о ч <u>шо</u>

It should be noted that as regards their pronunciation, N-suffixes starting in z and ∂ technically belong to this group as well: orthographically unmarked alternation between /g/ and /k/, and /d/ and /t/ respectively, occurs here. For example, the negative gerund in $-\partial e$ $(mon-'to come' \rightarrow mon\partial e$ /tolde/, but $nekm-'to leave' \rightarrow nek\partial e$ /lekte/) or the comitative in -ze $(\~uoua$ 'child' $\rightarrow \~uouae$ /jo'eage/, but eu 'family' $\rightarrow euve$ /jeske/). For more information on this alternation, see 1.5.7 – page 34.

1.6.8. Possessive suffix 3SG -жЕ ~ -шЕ ~ -ыжЕ~ -ж

This suffix (see 2.2.1.2 – page 63) behaves similar to an N-Suffix – see above – but is subject to some variation. In some, but not all, cases, it has a short form - \mathcal{H} . The explanations below will mention when the suffix has this short form, but will not discuss when the short form is used – this will be discussed in the section concerning itself with the usage of this suffix.

Connecting the suffix to a base form

This suffix is:

• -mE after vowels. Unstressed final -E of the base word are reduced and become $-\omega$. Here the possessive suffix has a short form -m.

кат а	'footwear'	кат а <u>же</u> ~	кат а <u>ж</u>	
пырн я	'log, beam'	пырн я <u>же</u> ∼	пырн я <u>ж</u>	
шопк е	'aspen'	шопк е <u>же</u> ∼	шопк е <u>ж</u>	
ку э	'birch'	ку <u>эже</u> ~	ку э <u>ж</u>	
сат у	'goods'	сат у <u>жо</u> ∼	сат <u>уж</u>	
Ю	'magic'	<u>южо</u> ~	<u>юж</u>	
кÿт ÿ	'herd'	кÿт ÿ <u>жö</u> ~	кÿт ÿ <u>ж</u>	
духи	'perfume'	дух и <u>же</u> ~	дух и <u>ж</u>	
пальт о	'coat'	пальт о <u>жо</u> ~	пальт о <u>ж</u>	
л а ке	'hole'	л а кы <u>же</u> ~	л а кы <u>ж</u>	
кудо	'hut'	к у ды <u>жо</u> ~	к у ды <u>ж</u>	
р ў дö	'center'	р ÿ ды <u>жö</u> ∼	р ÿ ды <u>ж</u>	
т у йо	'sickly'	т у йы <u>жо</u> ~	т у йы <u>ж</u>	
имн'е	'horse'	и мньы <u>же</u> ∼	и мньы <u>ж</u>	
м у гыльо	'bump'	м у гыльы <u>жо</u>	~ м у гы.	льы <u>ж</u>
к ÿ ртньö	ʻiron'	к ÿ ртньы <u>жö</u>	~ к ÿ ртн	ньы <u>ж</u>

• -жЕ after sonorant consonants – i.e., nasals, laterals, trills, approximants (see 1.5.1 – page 22: м, н, н, нь, л, ль, р, й, and also рь in Russian loan words). Here the possessive suffix does not however have a short form.

лÿм	'name'	л ÿ мжö
йöн	'method'	й ö нжö
ен	'person'	е нже
с у гынь	'blessing'	с у гыньжо
эл	'country'	э лже
шаль	'shawl'	ш а льже
вÿр	'blood'	в ÿ ржö
вуй	'head'	в у йжо
окт я брь	'October'	окт я брьже

туп	'back'	т у пшо
мут	'word'	м у тшо
кид	'hand, arm'	к и дше
ак	'price'	а кше
п ы рыс	'cat'	п ы рысше
каг а з	'paper'	каг а зше
вож	'root'	в о жшо
поч	'tail'	п о чшо
раб	'slave'	р а бше
флаг	'flag'	фл а гше
миф	'myth'	м и фше
плащ	'raincoat'	пл а щше
степь	'steppe'	ст е пьше

• -ыжE after -w, with -ыж existing as a short form. Especially in spoken language, one can however also encounter the form -wE here (without a short form).

еш	'family'	е шыже ~ е шыж ~ е шше
уш	'mind'	ушыжо ~ ушыж ~ ушшо
ÿпш	'smell'	ў пшыжö ~ ў пшыж ~ ў пшшö

- 1.22. Attach the possessive suffix third person singular to the following stem. Give all possible variants, where multiple variants exist.
- 1. aea 'mother'
- 2. *wy* ant hill'
- 3. к**е**че 'sun; day'
- 4. *wepre* 'comb'
- 5. *лум* 'snow'
- 6. wom 'use, benefit'
- 7. рож 'hole'
- 8. йолташ 'friend'
- 9. к*ўртнь* о'iron'
- 10. *июль* 'July'
- 1.23. What is the base form of the given suffixed words?
- 1. верже 'his/her place'
- 2. *изаже* 'his/her elder brother'
- 3. *шийже* 'his/her silver'
- 4. ŭÿ∂ωö 'his/her night'
- 5. й**ы**лмыже 'his/her tongue'
- 6. ожыжо 'his/her stallion'
- 7. *пушыжо* 'his/her boat'
- 8. кÿртныжö 'his/her iron'
- 9. *пальтож* 'his/her overcoat'
- 10. йöратымашыж 'his/her love'

1.6.9. Simple past I, 1st conjugation, 1SG - 2SG - 3PL

See 7.1.1.2 - page 208.

1.6.10. Simple past I, 1st conjugation, 3SG

See 7.1.1.2 - page 208.

1.6.11. Ø-suffixes (zero ending – e.g., connegative form)

See 7.1.0 – page 198.

1.6.12. Some notes on newer Russian loan words and internationalisms

Nouns in -e and -o

A number of Russian and international nouns do not experience the reduction and deletion of final unstressed vowels that characteristically occurs in indigenous vocabulary, and in the case of older loan words.

Such words include – illustrated with the genitive in $-\mu$, and the possessive suffix first person singular -eM:

• Word ending on multiple vowels:

а у дио	'audio'	а у дио <u>н</u>	а у дио <u>эм</u>
в и део	'video'	в и део <u>н</u>	в и део <u>эм</u>

Also for example: *pa∂uo* 'radio, *cmepeo* 'stereo', *mpuo* 'trio'.

• Words ending in -*be*:

пом е стье	'estate'	пом е стье <u>н</u>	пом е стье <u>м</u>
Запол я рье	'polar regions'	Запол я рье <u>н</u>	Запол я рье <u>м</u>

Also for example: *поместье* 'estate', *пятиборье* 'pentathlon', *ущелье* 'gorge'.

• Words ending in an unstressed final -*e* or -*o* that violates the rules of vowel harmony, and that are indeclinable in Russian:

в е то	'veto'	в е то <u>н</u>	в е то <u>эм</u>
кара о ке	'karaoke'	кара о ке <u>н</u>	кара о ке <u>м</u>

Also for example: *eвро 'Euro'*, кофе 'coffee', танго 'tango'.

Nouns in -a

Numerous (but by no means all) Russian loan words, internationalisms, and place names ending in an unstressed final -a are subject to orthographically marked vowel reduction and deletion that usually only affects -e, -o, and $-\ddot{o}$ – exemplified by the genitive in $-\mu$, and the possessive suffix first person singular $-e\mathcal{M}$:

В е на	'Vienna'	В е ны <u>н</u>	В е н <u>ем</u>
нев е жда	'ignoramus'	нев е жды <u>н</u>	нев е жд <u>ем</u>

Also for example: *Puza* 'Riga', *cepa* 'sulfur'.

For reasons that are not entirely transparent, other words ending in an unstressed -a are not subject to the same reduction, e.g., $p\mathbf{o}3a$ 'rose' $\rightarrow p\mathbf{o}3aH$. The Mari-English dictionary found at dict.mari-language.com indicates if a final unstressed -a should be reduced or not.

- 1.24. The following list shows nouns, and suffixed forms of the same nouns. Is the suffix attached to the base word (a) the possessive suffix first person singular -eM (an E-suffix) (b) the accusative suffix -M (an bI-suffix), or (c) both/either?
- 1. из**а** 'elder brother' *→ изам* 2. κ**ÿ**ʒö 'knife' *→ кÿзем* 3. *менге* 'column' *→ менггем* 4. *пече* 'fence' → печ**е**м 5. *ny* 'wood' $\rightarrow nyM$ 6. чи**я** 'paint' → чи**я**м метр**о** 'metro' 7. \rightarrow метр**о**м 8. muŭ 'louse' *→ тием* 9. κÿ 'stone' *→ кÿэм* 10. из**и** 'small (one)' *→ изиэм*

1.25. The following list shows nouns, and suffixed forms of the same nouns. Is the suffix attached to the base word (a) the possessive suffix second person singular -em (an E-suffix), (b) the enclitic particle -am 'and' (an A-suffix), or (c) both/either?

1. пий 'dog' *→ nuяm* 2. лудо 'duck' \rightarrow лудem3. *ателье* 'atelier' *→ атель***е**т 4. *парня* 'finger' *→ парнят* 5. ний 'bast' *→* ни**е**т 6. *стиль* 'style' *→ стилят* 7. *шудо* 'grass' \rightarrow шудaт 8. *nacy* 'field' $\rightarrow nacyam$ 9. *омсa* 'door' *→ омсат* 10. бюр**о** 'office' *→* бюро**а**т

1.26. The following list shows nouns, and suffixed forms of the same nouns. Is the suffix attached to the base word (a) the adjective derivational suffix $-a\mu$ 'with' (an A-suffix), (b) the genitive $-\mu$ (an bl-suffix), or (c) both/either?

ваче 'shoulder' → вачын
 йоча 'child' → йочан
 ту 'gland' → туан

4. *ий* 'ice' → и**я**н

1.27. Complete the following table.

English	Nominative	PX1SG -ем	Clitic -am 'and, also'	Genitive -н	Inessive -wmE	PX1PL -на
'oak'	т у мо					
'work'		паш а м				
'anthill'			шуэ а т			
'metro'				метр о н		
'stereo'					ст е реошто	
'gold'						шöртньын а
'shampoo'						шампуньн а
'coffee'					к о феште	
'the Arctic'				Запол я рьен		
'Austria'			Австри я т			
'coming'		толмаш е м				
'Riga'	Р и га					

2. Nouns

2.0. General remarks

<u>Suffixation</u>: In keeping with the agglutinative character of the Mari language, a large number of nominal suffixes can be attached to Mari nouns. If we disregard derivational suffixes (see 11 – page 369) as well as clitics (see 9– page 328), these suffixes can be assigned to one of three categories as regards their basic function/meaning: number suffixes, possessive suffixes, and case suffixes. Since the lack of a number suffix implies singular number and the lack of a case suffix implies the nominative case, the only optional category here is that of possessivity. In other words, a Mari noun will always show number and case while possessivity is nonobligatory.

йоча	child (nominative singular)
йоча-влак	children (nominative plural)
йочалан	to the child (dative singular)
йоча-влаклан	to the children (dative plural)
йочам	my child (nominative singular + possessive suffix 1SG)

The ordering of the nominal suffixes in a word can present difficulties, since there are alternative orderings if a noun has suffixes from two or three of the nominal categories listed above. The individual possibilities will be discussed below.

<u>Definiteness/indefiniteness</u>: These categories are far more weakly defined in Mari than in English. Mari does not use either a definite or an indefinite article. The word *mym* 'word' can thus be translated as 'word, 'a word, or 'the word' as context requires.

<u>Animacy/inanimacy</u>: A category relevant for Mari nouns in numeral and case suffixation is that of animacy/inanimacy. Animate nouns refer to people or animals and inanimate nouns refer to all else. Inanimate nouns can be used in all noun cases, whereas animate nouns only rarely occur in local cases. This category will be revisited whenever structurally relevant.

2.1. Number

Mari differentiates between two numbers, singular and plural. The plural can be formed with various suffixes, while the singular has no ending, i.e., a noun without a plural suffix is grammatically (although not necessarily semantically, see below) in the singular.

2.1.1. Singular

There are several similarities as well as differences as regards the usage of the singular in Mari and in English.

- 1. <u>Singularia tantum in both Mari and English</u>: Many Mari nouns are generally used only in the singular with their counterparts in English also typically appearing only in the singular. These are for the most part proper names, place names, abstract nouns (e.g., *masanыκ* 'health'), mass nouns (e.g., ÿŭ 'butter'), or nouns designating natural phenomena (e.g., *nync* 'dew').
- 2. <u>Singular in Mari, plural in English</u>: In many cases, Mari uses nouns in the singular where English would demand the plural. As a tendency, Mari avoids using grammatically plural forms when the semantic plurality is implied for other reasons when semantic plurality is understood from the context, it is not necessary to use plural forms.

In the following table, the noun *серыш* 'letter' is grammatically and syntactically singular in sentence 1), while in sentence 2) it is grammatically and syntactically plural. In sentences 3) to 5), the word *серыш* occurs in a grammatically singular form, but plural semantics are understood from context.

56 Nouns

1)	<u>Серыш</u> толын.	A <u>letter</u> came.
2)	Серыш-влак толыныт.	<u>Letters</u> came.
3)	Кок <u>серыш</u> толын.	Two <u>letters</u> came.
4)	<u>Серыш</u> толеден.	<u>Letters</u> came. (repeatedly)
5)	Почтальон – тиде <u>серышым</u> кондышо	A letter carrier is someone that delivers
5)	ен.	<u>letters</u> .

The most important and common cases where Mari uses grammatically singular forms in spite of semantic plurality are:

a) <u>Singular after numerals and quantifiers</u>: After a number the noun remains in the singular: *uк урем* 'one street', кок пачер 'two apartments', кум ушкал 'three cows', ныл икшыве 'four children', вич ер 'five lakes', etc. The same applies to quantifiers such as мыняр 'how much/how many?', шуко 'much/many', шагал 'little/few': мыняр пий? 'how many dogs?', шуко пий 'many dogs', шагал пий 'few dogs'.

If these constructions function as subjects, the finite verb is conjugated in the singular as well.

Пырыс шöрым <u>йÿэш</u> .	The cat <u>drinks</u> milk.
Кум пырыс шöрым <u>йÿэш</u> .	Three cats <u>drink</u> milk.
Пырыс-влак шöрым <u>йÿыт</u> .	The cats <u>drink</u> milk.
Тунемше школыш <u>кая</u> .	The pupil goes to school.
Шуко тунемше школыш <u>кая</u> .	Many pupils <u>go</u> to school.
Тунемше-влак школыш <u>каят</u> .	The pupils <u>go</u> to school.

On occasion, plural suffixes do occur after quantifiers: кок ÿдыр-влак 'two girls', шуко студентвлак 'many students' This is discouraged by prescriptive grammarians.

b) <u>Pair nouns</u>: Mari typically uses pair nouns in the singular only. Such nouns are for example: кид 'hand/hands', кем 'boot/boots', шинча 'eye/eyes', ече 'ski/skis', пылыш 'ear', пиж 'mitten/mittens'.

<u>Кидетым</u> мушкынат?	Have you washed your <u>hands</u> ?
<u>Шинчам</u> начар ужеш.	I've got poor <u>eyesight</u> .
Меранын <u>пылышыже</u> кужу.	The rabbit's <u>ears</u> are long.

To refer to one item in the paired group the words $u\kappa$ 'one' (and sec 'other') and $ne\Lambda$ 'half' can be used, or one can refer specifically to the left or right item of a pair.

<u>Пел шинчам</u> дене пеш начар ужам.	I see very poorly on <u>one eye</u> .	
Ӱдырын <u>пел кидыштыже</u> мотор кидшол.	The girl has a beautiful bracelet on her wrist.	
<u>Пурла йолыштыжо</u> йошкар носки, <u>шола</u>	S/he's got a red sock on his/her right foot and	
<u>йолыштыжо</u> канде.	a blue one <u>on his/her left foot</u> .	
Mic ich al lineon chara poc ich al lineon icom ao	There's a bag <u>in one of my hands</u> and a basket	
<u>Ик кидыштем</u> сумка, <u>вес кидыштем</u> комдо.	in my other hand.	

If one wishes to explicitly refer to both elements of a pair, the word $\kappa o \kappa$ 'two' can be used in the sense of 'both', often in combination with the clitic -am (see 9.1.1 – page 328) and the comitative ending -ze (see 2.4.9 – page 94).

\underline{Kok} шинчамат коршта, икте веле огыл. \sim	Both my eyes hurt, not just one.
Kov iliahuamea konilita jakta baha ofki h	both my cycs nurt, not just one.

If one attaches plural suffixes to nouns denoting paired items, it is understood to refer to several pairs of the item in question: кем-влак '(pairs of) boots. If one wishes to refer to several pairs of something, the word мужыр 'pair' is used: ныл мужыр кем 'four pairs of shoes'.

c) <u>Collective nouns</u>: To a much greater degree in Mari than in English a noun can appear in the singular when in context it is clear that more than one is meant.

Пазарыште таче <u>олмам</u> нальым.	I bought <u>apples</u> at the market today.	
Катялан сылне <u>пеледышым</u> пöлекленыт.	Katya was given beautiful <u>flowers</u> .	
Пушенге гыч <u>лышташ</u> йога.	<u>Leaves</u> are falling from the tree.	
Тыште <u>колым</u> кучаш огеш лий.	You can't catch <u>fish</u> here.	
Мый <u>кишке</u> деч ом лÿд.	I'm not afraid of snakes.	

Note also that Mari has a propensity towards using (grammatically singular) collective nouns, often formed by compounding, where English uses plural forms, e.g.: ача-ава 'parents (lit. fathermother)', кӱмыж-совла 'dishes (lit. dish-spoon). This compounding strategy will be reviewed in 11.2.2 – page 371.

d) <u>Predicative nouns</u>: Nouns in the predicate are not put into the plural even if the subject bears a plural suffix.

Ме <u>тунемше</u> улына.	We are <u>students</u> .
Те <u>марий</u> улыда?	Are you <u>Maris</u> ?
Йолташем-влак <u>мурызо</u> улыт.	My friends are <u>singers</u> .

3. <u>Noun in singular, verb in plural</u>: On occasion, a grammatically singular noun that refers to a group of sorts (e.g., καπωκ 'people', κÿmÿ 'herd', ew 'family'), or pair nouns/collective nouns discussed above, co-occur with plural forms of verbs. In these cases, singular verbal forms are however also possible, and recommended by prescriptive grammarians.

<u>Кўтў</u> мўндыр олыкышто кочкын <u>коштыт</u> \sim <u>коштеш</u> .	The herd is grazing on a distant field.
<u>Шинчаже</u> <u>ылыжыч</u> ∼ <u>ылыже</u> .	His/her eyes lit up.
Шелше гыч <u>мўкш лектыт</u> ~ <u>лектеш</u> .	Bees are coming out of the crack.

- 2.1. Insert the fitting noun in the singular. The options are given below.
- 1. Нелеш ида нал, кызыт мыняр ...?
 - Нылыт.
- 2. Тиде ... шерге мо? Мош шога?
- 3. Тендан дене чодыраште ... ила мо?
- 4. Нуно ... улыт: кевытыште пашам ыштат.
- 5. Уремыште ... лумеш.

(кем, лум, ужалыше, шагат, маска)

- 6. Мемнан зоопаркыште 3 ... уло.
- 7. Йолташем-влак Тартушто илат. Нуно ... улыт.
- 8. Олыкышто ... пеш шуко. Ик шагатыште 10 литрым погенна.
- 9. «Ромео ден Джульетта» пьесе мо нерген?
 - ... нерген.
- 10. Уремыште йўшто, кид кылма, садлан ... кўлеш.

(снеге, эстон, йоратымаш, пижерге, пире)

2.1.2. Plural

The following suffixes can be used to form the plural of Mari nouns: -влак, -шамыч, -ла, and -мыm. Although all four of these suffixes express a plurality of some sort, they are only partially interchangeable. The suffixes -влак and -шамыч have the same function and distribution, but differ in frequency. The suffix -лa has the same basic function as -влак and -шамыч but differs

58 Nouns

from them in distribution and frequency. The suffix -мыт differs from the other three in function, distribution and frequency.

2.1.2.1. <u>-влак</u>

Attachment to stem: H-suffix (see 1.6.1 – page 43). This suffix is unstressed.

<u>Function</u>: The major function of $-ε_{Λ}aκ$ is to mark the normal additive plural: that is to say, plural forms of this type refer to a homogenous group: $n\"{o}pm$ - $ε_{Λ}aκ$ 'houses' refers to a group where every element is a $n\"{o}pm$ 'house'. The suffix $-ε_{Λ}aκ$ can, however, also be used like -μωm to denote the associative plural (see discussion below in 2.1.2.4 – page 60).

<u>Distribution</u>: The suffix -*β*,*α*κ can be used in all cases and with all possessive suffixes, though it is comparatively unusual in combination with some case suffixes. These tendencies will be discussed in the sections on the individual cases.

<u>Frequency</u>: This plural suffix is by far the most widely used plural suffix in literary Mari.

<u>Студент-влак</u> экзаменлан тунемыт.	The students are studying for the exam.	
Мыйын <u>родо-влак</u> Пошкырт кундемыште илат.	My <u>relatives</u> live in Bashkortostan	
Уремыште <u>пий-влак</u> оптат.	<u>Dogs</u> are barking outside.	
Кудывечыште <u>машина-влак</u> шогат.	Cars are parked in the yard.	
Марий <u>книга-влак</u> кушто улыт?	Where are the Mari books?	

- 2.2. Form the plural in -влак of the following nouns.
- 1. ял
- 2. ола
- 3. рвезе
- 4. ÿдыр
- 5. йылме
- 2.3. Is it necessary to put the italicized word in the plural, using the suffix -*β*, to express semantic plurality? Which verbal form is appropriate?
- 1. Турист... унагудышто ила/илат.
- 2. Изам-влак спортсмен... улеш/улыт.
- 3. Катян кидше ... кылма/кылмат.
- 4. Шуко *ен* ... англичанла кутыра/кутырат.
- 5. Йоча... кудывечыште модеш/модыт.
- 6. Пакчаштына мор... куэш/куыт.
- 7. Марий Элыште пеш яндар энгер... йога/йогат.
- 8. Тиде арняште онай концерт... лиеш/лийыт.
- 9. Ленан йолжо... коршта/корштат.
- 10. Стадионышто куд йоча... куржталеш/куржталыт.

2.1.2.2. <u>-шамыч</u>

Attachment to stem: H-suffix (see 1.6.1 – page 43). This suffix is stressed.

<u>Function</u>: The major function of *-шамыч* is to mark the normal additive, homogeneous plural. It can, however, also be used like *-мыт* to denote the associative plural (see discussion below in 2.1.2.4 – page 60).

<u>Distribution</u>: The suffix -шамыч can be used in all cases and with all possessive suffixes, though it is comparatively unusual in combination with some case suffixes. These tendencies will be discussed in the sections on the individual cases.

Frequency: The only difference between -uamыu and -влак lies in their frequency. The suffix -влак is used far more frequently in Mari than -uamыu. The two suffixes are native to different dialects. As a result, generally speaking, individual speakers of Mari will prefer one of these plural suffixes or the other, based on their background.

Йыван <u>финн-угор йылме-шамычым</u> тунемеш.	Yyvan is studying <u>Finno-Ugric languages</u> .	
<u>Пырыс-шамыч</u> куш каеныт?	Where have the cats gone?	
<u>Нине пöрт-шамыч</u> мотор улыт.	These houses are beautiful.	
8-ше мартыште <u>пöръен-шамыч ўдырамаш-</u>	On March 8th, men give women flowers.	
<u>шамычлан</u> пеледышым пöлеклат.		

2.4. Form the plural in -шамыч of the following nouns.

- 1. туныктышо
- 2. пий
- 3. омса
- 4. ÿстел
- 5. ужалыше

2.1.2.3. <u>-ла</u>

Attachment to stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48). This suffix is not to be confused with the (unstressed) comparative case suffix -na (see 2.4.8 – page 91), the adverbial suffix -na (see 8.3 – page 318), or the clitic -na (see 9.1.4 – page 331).

Only the possessive suffixes of the third person (see 2.2.1.2 - page 63, and 2.2.1.4 - page 64) are attached to plural forms using this suffix. When third-person possessive suffixes occur, they as a rule are used in their determinative function (see [...] – page [...]).

Frequency: Due to its restricted scope the suffix -na does not occur nearly as frequently as -влак (-шамыч), but it is by no means rare, presenting in addition a stylistic alternative to the other plural suffixes.

<u>Нине яллаште</u> марий-влак илат.	Maris live <u>in these villages</u> .
Турист-влак Марий Элышке <u>йот элла</u>	Tourists come to Mari El from other countries
<u>гычат</u> толыт.	as well.
Эчан <u>онгай кафелашке</u> кошташ йöрата.	Echan likes going to interesting cafés.
Пытартыш <u>кечылаште</u> начар малем.	I've not been sleeping well the last few days.
Фильмыште <u>1960-шо ийлам</u> ончыктат.	The 1960s are shown in the film.

60 Nouns

- 2.5. Form the plural in $-\pi a$ from the following nouns in a local case.
- 1. пакчаште
- 2. тылзыште
- 3. кÿварышке
- 4. курымышко
- 5. уремыште
- 2.6. Form the plural in -na from the given noun, in the illative or inessive, as appropriate.
- 1. Тиде книга лудшо-влакым 1980-ше ... (ий) портылта.
- 2. «Марий Эл» ансамбльын ... (концерт) шуко калык коштеш.
- 3. Кунам, могай ... (тылзе) Марий Элышке кудалаш эн сай?
- 4. Марий ... (интернет-лаштык) мо нерген возат?
- 5. Могай финн ... (ола) те мыланна каяш темледа?

2.1.2.4. <u>Associative plural in -мыт</u>

Attachment to stem: N-suffix (see 1.6.6 - page 48).

The focal referent of the plural in -мыт can be a proper (given or family) name (e.g., $Cepze \rightarrow Cepze$ мыт ог $Canaee \rightarrow Canaee$ мыт) ог kin names (e.g., aea 'mother' $\rightarrow aea$ мыт, uaa" 'older brother' $\rightarrow uaa$ ймыт – see 2.4.1.3 – page 69 – as regards kin names). A possessive suffix can be attached to the kin name and precede the plural suffix (auaum 'their father' $\rightarrow auaum$ mыт). The exact translation of a noun + -мыт will depend on the context. Thus, Canaeeмыт could mean 'the Sapayevs, Sapayev and his family, Sapayev and those with him', Cepze and his friends', aeaмыт 'my mother and her group, my mother and those with her'.

<u>Distribution</u>: The associative plural in -мыт can be marked for case, but as it generally refers to animate nouns, it does not as a rule occur in local cases. The ordering of suffixes is always -мыт + case ending. Possessive suffixes are only attached to these plural forms in determinative meanings (see [...] – page [...]).

<u>Frequency</u>: Due to the semantic restrictions for the focal referent the plural in *-мыт* is far less common than the other plural suffixes, but it is by no means rare.

<u>Эчукмыт</u> кунам толыт?	When are Echuk and his family coming?
<u>Акаймыт</u> пачерым налыныт.	My big sister and her family bought a flat.
<u>Кокажмыт</u> Юл воктене илат.	His/her aunt and his/her family live by the Volga.
<u>Ивановмытын</u> кум йочашт уло.	The Ivanovs have three children.
Тый <u>шольычмытлан</u> полшет мо?	Do you help your brother and his family?

Possession 61

- 2.7. The noun given in parentheses should either receive the plural suffix -*βλακ*, or the associative plural suffix -*βλακ*. Which one is appropriate?
- 1. ... (Аня) машинам ужалат.
- 2. «Майатул» фестивальыште финн-угор ... (театр) шке мастарлыкыштым ончыктат.
- 3. Ончыч шукын йочалан Саша лумым пуэныт. Тендан классыште ... (Саша) мынярын лийыныт?
- 4. Ижевскышке ... (Васлий) дене пырля кудалына.
- 5. Ойлат, пуйто ... (ава) утларак эргышт-влакым йöратат.

<u>-влак/-шамыч = -мыт</u>: Note that it is also possible, albeit rare, to use the more usual plural suffix(es) to form an associative plural, e.g., *Canaeв-влак/Canaeв-шамыч ~ Canaeвмыт*.

2.2. Possession

To indicate possession on a noun Mari uses three strategies: a) a possessive suffix attached to the noun (йоча \underline{M} 'my child'), b) a personal pronoun in the genitive case preceding the noun marked with a possessive suffix (\underline{M} $\underline{M$

Adnominal possessive constructions involving two or more nouns (e.g., *Елун эргыже* 'Yelu's son', *Серген ўдыржö* 'Serge's daughter', *Елу ден Серген йочашт* 'Yelu and Serge's child') will be discussed below (.

2.2.1. Possession with possessive suffix only

The primary indication of possession in Mari nouns takes place with possessive suffixes added to the noun. In this case the noun is considered the possession and the possessive suffix expresses the possessor. There are separate possessive suffixes for the three grammatical persons and the two numbers (singular and plural), in all a total of six:

	лўм 'name'
1Sg	лÿмем
2Sg	лÿмет
3Sg	лўмжö
1Pl	лўмна
2Pl	лўмда
3Pl	лÿмышт

The plurality of the possessed is expressed with the usual number suffixes (see 2.1.2 – page 57) and will be discussed separately below.

Note that the possessive suffixes also have additional, secondary functions, which, however, will be discussed under other headings (e.g., vocative under 2.4.1.3 – page 69, determining function under [...] – page [...]). Possessive suffixes can be attached to parts of speech other than nouns, e.g., postpositions (see chapter 6 – page 158) and some gerunds (see 7.2 – page 250). In this chapter, the focus will lie on their usage with nouns, as markers of possession.

2.2.1.1. Possessive suffixes: 1SG (-ем), 2SG (-ет)

Attachment to stem: E-suffixes (see 1.6.2 – page 43).

62 Nouns

<u>Авам</u> туныктышо.	My mother is a teacher.
<u>Лÿмем</u> Йыван.	My name is Yyvan.
<u>Шочмо йылмем</u> марий.	My mother tongue is Mari.
<u>Лÿмет</u> кузе?	What's your name?
Пашат кузе кая?	How's your work going?

- 2.8. Attach the possessive suffix first and second persons singular to the following stems.
- 1. кид
- 2. кÿтÿ
- 3. коля
- 4. ача
- 5. родо
- 6. шўжар
- кузо
- 8. кече
- 9. вуй
- 10. метро

After the possessive suffix first person singular, the accusative suffix -M is on occasion dropped: $u3aMbM \sim u3aM$ 'my elder brother (accusative)'.

Kinship Terms: In the case of a small number of kinship terms there are alternate possessive suffixes for the first and second persons singular. Of the words belonging to this group, almost all end in an unstressed -E which then becomes - ω before the possessive suffix - ω (first person singular) and - ω (second person singular). In the case of ω ' ω ' ω ' 'uncle' the stressed final vowel remains before the endings - ω /- ω . Note that with all these words possessive suffixation is also possible using the 'regular' forms, in other words, the usage of the alternative forms is not obligatory. The irregular forms are, however, far more common in usage. Note in addition that alternative possessive suffixes are to be found exclusively in the first and second persons singular, i.e., in all other persons no corresponding alternative forms exist.

	1SG	2SG	Translation
вене	веным (венем)	веныч (венет)	son-in-law
ОНЬО	оньым (онем)	оньыч (онет)	father-in-law
чўчў	чўчўм (чўчўэм)	чўчўч (чўчўэт)	(maternal) uncle
чўчўньö	чўчўньым (чўчўнем)	чўчўньыч (чўчўнет)	aunt, maternal uncle's wife
шешке	шешкым (шешкем)	шешкыч (шешкет)	daughter-in-law
шольо	шольым (шолем)	шольыч (шолет)	(younger) brother
эрге	эргым (эргем)	эргыч (эргет)	son
(1111 111 (1111 nm)	sister-in-law	
нудо	нудым (нудем)	нудыч (нудет)	(spouse's younger sister)

<u>Оньым</u> ялыште ила.	My father-in-law lives in the countryside.
<u>Шешкым</u> школышто пашам ышта.	My daughter-in-law works in a school.
<u>Венъм</u> программист.	My son-in-law is a programmer.
<u>Чўчўч</u> мыняр ияш?	How old is <u>your uncle</u> ?
<u>Чÿчÿньыч</u> кушеч улеш?	Where's <u>your aunt</u> from?

Possession 63

- 2.9. Attach the possessive suffix first person singular to the following kinship terms. If it has alternative forms, give both.
- 1. ўдыр
- 2. эрге
- 3. иза
- 4. шольо
- 5. шўжар
- 2.10. Attach the possessive suffix second person singular to the kinship term in parentheses after the sentence. If it has alternative forms, give both.
- 1. ... Москошто тунемеш мо? (уныка)
- 2. ... мыйым школышто туныктен. (чўчў)
- 3. ... финнла сайын кутыра. (вате)
- 4. ... тыланда полша мо? (шешке)
- 5. ... пеш ушан айдеме. (венге)

2.2.1.2. Possessive suffixes: 3SG (-ж $E \sim$ -ш $E \sim$ -ыж $E \sim$ -ж)

Regarding the attachment of this suffix to base forms, see 1.6.8 – page 50.

<u>Коваже</u> тамле подкогыльым ышта.	His/her grandmother makes tasty dumplings.
<u>Эргыже</u> футболла модеш.	His/her son is playing football.
<u>Пийже</u> киярымат кочкеш.	His/her dog will even eat cucumbers.
<u>Пырысше</u> колым йöрата.	His/her cat likes fish.
<u>Йолташыже</u> гитар дене шокта.	His/her friend plays the guitar.

- 2.11. Attach the possessive suffix third person singular to the following stems.
- 1. кид
- 2. йол
- 3. шÿргö
- 4. шинча
- 5. нер
- 6. пылыш
- 7. туп
- 8. ваче
- 9. шÿм
- 10. парня
- 2.12. Attach the possessive suffix third person singular to the noun in parentheses and insert into the sentence.
- 1. ... шеме да кудыр. (ўп)
- 2. ... Юл воктене верланен. (ял)
- 3. ... шуко йылмым пала. (туныктышо)
- 4. ... кужу, но онай. (книга)
- 5. ... тошто: эркын пашам ышта. (компьютер)
- 6. ... неле лийын. (илыш)
- 7. ... кугу да мотор. (пöрт)
- 8. ... музыкант: пианино дене шокта. (пошкудо)
- 9. ... Озаныш илаш куснен. (шужар)
- 10. ... школыш коштеш. (йоча)

2.2.1.3. Possessive suffixes: 1PL (-на), 2PL (-да)

Attachment to stem: N-suffixes (see 1.6.6 - page 48).

64 Nouns

<u>Олана</u> пеш ужарге.	Our city is very green.
<u>Ешна</u> кугу: шымытын улына.	Our family is large: there are seven of us.
<u> Ӱдырна</u> эмлызылан тунемеш.	Our daughter is studying to be a doctor.
<u>Эргыда</u> кушто ила?	Where does <u>your son</u> live?
<u>Телефон номерда</u> могай?	What is <u>your phone number</u> ?

- 2.13. Attach the possessive suffixes of the first and second persons plural to the following stems.
- 1. коча
- 2. чÿчÿ
- 3. шольо
- 4. йолташ
- 5. пий
- 6. паша
- 7. университет
- 8. мланде
- 9. эл
- 10. пачер
- 2.14. Attach the possessive suffix first or second person singular to the noun in parentheses and insert into the sentence. The suffix to be chosen is indicated with 1PL or 2Pl.
- 1. Марий Эл ... чодыралан поян. (республик, 1PL)
- 2. Эн кугу ... тиде Юл. (энгер, 1PL)
- 3. Шочмо ... могай? (йылме, 2PL)
- 4. ... кузе маналтеш? (рÿдола, 2PL)
- 5. Калык ... могай? (кочкыш, 2PL)

2.2.1.4. Possessive suffixes: 3PL (-wm)

Attachment to stem: bI-suffix (see 1.6.4 – page 45).

<u>Акашт</u> кызыт Карелийыште кана.	<u>Their elder sister</u> is currently on a holiday in Karelia.	
Вуйлатышышт пенсийыш кая.	Their boss is retiring.	
<u> Ӱдырышт</u> интернет-журналлан статьям	Their daughter writes articles for a web	
воза.	journal.	
Палымышт – уста сÿретче.	Their acquaintance is a talented artist.	
<u>Унашт</u> тортым конден.	Their guest brought a cake.	

It should be noted that this suffix always indicates plurality of the possessor (their), but if implied by context it can be understood to indicate plurality of possession as well.

Профессор-влак <u>ватышт</u> дене толыныт.	The professors came with their wives.	
Эвика ден Эчукын <u>унашт</u> ўстелтöрыштö	Evika and Echuk's guests are sitting at the	
шинчат	table.	

Possession 65

- 2.15. Attach the possessive suffix third person plural to the following stems.
- 1. сурт
- 2. кудо
- 3. кудывече
- 4. пакча
- 5. таве
- 6. монча
- 7. конга
- 8. пöлем
- 9. ÿстел
- 10. пўкен
- 2.16. Attach the possessive suffix third person plural to the noun in parentheses and insert into the sentence.
- 1. ... кугу огыл. (ял)
- 2. ... яндар. (урем)
- 3. ... почмо. (капка)
- 4. ... пеледеш. (олмапу)
- 5. ... начар. (паренте)
- 2.17. Add all possessive suffixes to the following stems.
- 1. лўм
- 2. йылме
- 3. паша
- 4. еш
- 5. пöрт
- 6. ава
- 7. марий
- 8. вате
- 9. ÿдыр
- 10. йолташ
- 2.18. Add a possessive suffix to the italicized noun in the following sentences. The appropriate possessive suffix is indicated in parentheses after the sentence.
- 1. Полек мылам пеш шерге. (2SG)
- 2. Пеледыш моторын пеледеш. (3SG)
- 3. Туныктышо онай урокым эртара. (1PL)
- 4. *Книга* мо нерген? (2PL)
- 5. *Иза* ача-авалан чот полша. (3PL)
- 6. *Шольо* физик лияш шона. (1SG)
- 7. *Шужар* яра жапыште мом ышташ йöрата? (2SG)
- 8. *Имне* писын кудалеш. (1PL)
- 9. *Пырыс* шöрым огеш коч. (3SG)
- 10. Пий йоча-влак дене модаш йöрата. (1SG)

2.2.1.5. Plurality of possession

As seen above, the persons and plurality of the possessor is expressed by the choice of possessive suffix. To express the plurality of the possession the usual number suffixes - θ / α κ and - ω α ω ω ω are employed. (Possession is not customarily expressed on plural forms using - α α and - ω ω ω ω ω 0.) As regards the ordering of the possessive and the number suffixes, there are two possibilities, as seen in the following table: a) the possessive suffix (Px) attaches to the noun, followed by the number suffix (Nx), b) the number suffix (Nx) attaches to the noun and the possessive suffix (Px) is attached to the number suffix. The ordering Px + Nx is more common.

Nouns Nouns

Px + Nx	Nx + Px	
пöртем-влак	пöрт-влакем	
пöртет-влак	пöрт-влакет	
пöртшö-влак	пöрт-влакше	
пöртна-влак	пöрт-влакна	
пöртда-влак	пöрт-влакда	
пöртышт-влак	пöрт-влакышт	

<u>Йочам-шамыч</u> студент улыт.	My children are (university) students.
Тылат <u>йолташет-влак</u> йынгыртеныт.	Your friends called you.
<u>Родыжо-шамыч</u> Пошкырт кундемыште илат.	His/her relatives live in Bashkortostan.
<u>Унада-влак</u> кунам толыт?	When are <u>your guests</u> coming?

- 2.19. Attach all possessive suffixes and the plural suffix -*βλακ* in this order to the following nouns.
- 1. сумка
- 2. тувыр
- 3. пырыс
- 4. пошкудо
- 5. шергаш
- 2.20. Attach the plural suffix -*β*,*α*κ and all possessive suffixes in this order to the following nouns.
- 1. пий
- 2. ручка
- 3. туныктышо
- 4. йодыш
- 5. вашмут
- 2.21. Insert a noun with possessive and plural suffixes into the following sentences. The person of the possessor and the suffix order to be used are given after the sentence in parentheses.
- 1. ... студент конференцийыш кудалыт. (тунемше, 1PL, -влак)
- 2. ... сумкаште кият. (тетрадь, -влак, 3SG)
- 3. ... шерге улыт. (мутер, 2PL, -шамыч)
- 4. ... конкурсышто сененыт. (книга, 3PL, -влак)
- 5. ... сылне да онай улыт. (почеламут, -шамыч, 2SG)
- 6. ... тыланда келшат мо? (муро, -влак, 1SG)
- 7. ... тестыште кушто улыт? (йонылыш, 1PL, -влак)
- 8. ... писын да сайын кусареныт. (кусарызе, -шамыч, 3PL)
- 9. ... кызыт ола тоштерыште улыт. (паша, 3SG, -влак)
- 10. ... кажне тылзын толыныт. (серыш, -влак, 2PL)

2.2.2. Possession with possessive suffix and genitive of personal pronoun

The second strategy to express possession in a noun is with the usage of a possessive suffix as described in 2.3.1., but with the addition of the corresponding personal pronoun in the genitive case directly before the suffixed noun. The genitive forms of the personal pronouns are as follows:

1Sg	мыйын	
2Sg	тыйын	
3Sg	тудын	
1Pl	мемнан	
2Pl	тендан	
3Pl	нунын	

For example:

Possession 67

	ола 'city'
1Sg	мыйын олам
2Sg	тыйын олат
3Sg	тудын олаже
1Pl	мемнан олана
2Pl	тендан олада
3Pl	нунын олашт

These forms are synonymous and interchangeable with forms using only possessive suffixes. One must, however, use these forms if the possessor is stressed or contrasted:

Тиде <u>мыйын оксам</u> , тыйын огыл.	This is my money, not yours.	
Тиде <u>мемнан пачерна</u> , тендан огыл.	This is our apartment, not yours.	
<u>Мыйын йолташем</u> – палыме сÿртече.	My friend is a famous artist.	
<u>Тендан эргыда-влак</u> ешан улыт мо?	Do your sons have families?	
<u>Тудын марийже</u> почеламутым воза.	Her husband is writing poems.	
Теве тыште <u>мемнан пöртна</u> .	Here is <u>our house</u> .	
<u>Тыйын ешет</u> кугу мо?	Is <u>your family</u> big?	

- 2.22. Add the genitive forms of the personal pronouns to the following nouns with a possessive suffix.
- 1. туныктышыжо
- 2. жапем
- 3. пашада
- 4. элна
- 5. ялышт
- 6. авада
- 7. илышет
- 8. лўмда
- 9. пошкудына
- 10. кокат
- 2.23. Insert the nouns given in parentheses using the appropriate genitive forms of the personal pronouns and the possessive suffixes as indicated.
- 1. ... мош шога? (мöр, 2PL)
- 2. ... ола деч тора. (пакча, 3PL)
- 3. ... кок пöлеман. (пачер, 1SG)
- 4. ... начарын ончыкта. (телевизор, 3PL)
- 5. ... манси йылмым шымла. (ÿдыр, 1PL)
- 6. Вашке ... лектеш. (статья, 3SG)
- 7. ... пудырген. (компьютер, 1SG)
- 8. ... программистлан пашам ышта мо? (марий, 2SG)
- 9. ... пеш виян. (театр, 2PL)
- 10. Нелеш ида нал, тиде (вер, 1PL)

2.2.3. Possession with genitive of personal pronoun only

The third (comparatively rare) strategy to indicate possession in a noun is to use the genitive form of the personal pronoun before the noun to which no possessive suffix is added. The possessor is thus expressed through the genitive form only.

Nouns Nouns

	ола 'city'
1Sg	мыйын ола
2Sg	тыйын ола
3Sg	тудын ола
1Pl	мемнан ола
2Pl	тендан ола
3Pl	нунын ола

2.3. Case

2.4.0. General remarks

Mari makes use of an extensive case system to mark the grammatical functions of the nouns. In this book, in accordance with the prevailing opinion of modern researchers, nine cases will be differentiated: nominative, accusative, genitive, dative, inessive, illative, lative, comparative and comitative.

Name	Suffix	Interrogative(s)	Example
Nominative		мо? 'what?'	пöрт
2.4.1 – page 69	-	кö 'who?'	'house'
Accusative		мом? 'what? (obj.)'	пöртым
2.4.2 – page 71	-M	кöм? 'whom?'	'the house (obj.)'
Genitive		мон? 'of what?'	пöртын
2.4.3 – page 74	-Н	кöн? 'whose?'	'of the house'
Dative	WOAT.	молан? '(for) what?; why?'	пöртлан
2.4.4 – page 78	-лан	н кöлан? '(to/for) whom?'	'for the house'
Inessive	·······E		пöртыштö
2.4.5 – page 82	-штЕ	кушто? 'where?'	'in the house'
Illative	,,,(vE)	www.(xo)2 '(to) whoro?'	пöртыш(кö)
2.4.6 – page 84	-ш(кЕ)	куш(ко)? '(to) where?'	'into the house'
Lative	OW	кушан? 'where?; (to) where?'	пöртеш
2.4.7 – page 88	-еш		'in(to) the house'
Comparative	W.O.	мола? 'like what?'	пöртла
2.4.8 – page 91	-ла	кöла? 'like whom?'	'like the house'
Comitative	F0	моге? 'with all of what?'	пöртге
2.4.9 – page 94	-ге	кöге? 'with all of whom?'	'with the whole house'

These cases can be further subdivided as follows:

- 1. Grammatical cases (= nominative, accusative, genitive, dative). These serve above all, but not exclusively, to mark the syntactic role of a noun in a sentence.
- 2. Local cases (= inessive, illative, lative). These serve above all, but not exclusively, to form local adverbials. Note that in Mari the local cases answer the questions 'where?' or 'where to?' and that there is no specific case answering the question 'from where'. To express the latter various postpositions are employed, see chapter 6 page 158.
- 3. Other cases (= comparative, comitative). These serve above all, but not exclusively, to form other adverbials than local ones.

In the following, each case suffix will be treated separately. First, questions of suffix form and suffix attachment will be discussed. Regarding the form of the suffix and its attachment to a noun reference will be made to the appropriate section of the introduction (1.6. Affix types) in which details are given. After this, further suffixation is treated in the following order: 1) case suffix + number suffix, 2) case suffix + possessive suffix, 3) case suffix + number suffix + possessive suffix.

Subsequently, questions pertaining to the usage of the case suffix are examined. Here, the distinction is made between 'main functions' and 'auxiliary functions'. It should be borne in mind that this distinction is of necessity arbitrary and serves practical purposes only.

2.4.1. Nominative

2.4.1.1. Suffix and suffix attachment

There is no nominative case suffix, the stem of the Mari noun being at the same time the form of the noun in the nominative. The attachment of numeral and possessive suffixes to nouns in the nominative is discussed above (2.2.2., 2.3.1.). If a numeral or possessive suffix is attached to a noun in the nominative case, the resulting noun is still in the nominative case and can be used in the same way as nominative forms bearing no suffix.

2.4.1.2. Main functions

1. Sentence subject

<u>Эвика</u> моторын мура.	Evika sings beautifully.
<u>Эчан</u> сайын тунемеш.	Echan studies well.
<u>Ачат</u> кузе ила?	How's your father doing (lit. living)?
<u>Акам</u> 20 ияш.	My elder sister is 20 years old.
<u>Йолташем-влак</u> марла кутырат.	My friends speak Mari.

2.24. Insert the fitting noun. The options are given below.

- 1. Тиде ... портрет жанрым йората.
- 2. ... кевытыште пашам ышта.
- 3. Тиде ... марий морфологий нерген воза.
- 4. Тиде ... итальян йылме дене мура.
- 5. ... у романым сера.

(йылмызе, возышо, фотосуретче, мурызо, ужалыше)

2. Predicative nominal

Васлий – <u>аспирант</u> .	Vasliy is <u>a postgraduate student</u> .		
Йошкар-Ола – <u>мотор ола</u> .	Yoshkar-Ola is a beautiful city.		
Мый <u>эмлызе</u> улам.	I'm <u>a doctor</u> .		
Ме <u>йолташ</u> улына.	We're <u>friends</u> .		
Сергей Чавайн ден Валентин Колумб	Sergey Chavayn and Valentin Kolumb are		
<u>марий поэт</u> улыт.	Mari poets.		

2.25. Insert the fitting noun. The options are given below.

- 1. Иван Ямбердов Сўретше-влак марий тематикан улыт.
- 2. Андрей Эшпай лумло ... лийын: музыкым возен.
- 3. Валериан Васильев ... лийын: марий йылмым, фольклорым шымлен.
- 4. Майоров-Шкетан ... лийын: шуко драмым возен.
- 5. Йыван Кырля лўмло ... лийын. Тудо икымше Совет йўкан кинофильмыште модын.

(актёр, композитор, шымлызе, возышо, сўретче)

2.4.1.3. Auxiliary functions

1. Complement of a postposition

The nominal complement of a postposition usually is in the nominative case, see 6.0.1 – page 160.

70 Nouns

Университетышке мый <u>метро</u> дене кудалыштам.	I go to university by <u>metro</u> .
Маркус <u>Финляндий</u> гыч.	Markus is from <u>Finland</u> .
<u>Марий йылме</u> нерген мом шонеда?	What do you think of the Mari language?

2. Nominal modifier

Nouns in the nominative case are often used as nominal modifiers, e.g., $u \wedge b u u$ 'life' $\rightarrow u \wedge b u u$ ŭo $\lambda m a u$ 'spouse; significant other', see 11.3.2 – page 374.

3. Agent of infinitive forms

Nouns in the nominative case can be used as the agents of various constructions with participles and gerunds, see 7.2 – page 250.

<u>Жап</u> эртыме семын чыла начар мондалтеш.				As <u>time</u> goes by, all bad things are forgotten.
Уна-влак	толмешке,	кас	кочкышым	Before the guests come, (we) need to prepare
ямдылен и	цуктыман.			dinner.

4. Object of infinitive forms

The nominative case can be used as the object of an infinitive verb form. In these cases, the object is generally in the singular, and has no possessive suffix or preceding attribute. It is understood to be indefinite, and must immediately precede the non-finite form. Apart from certain common phrases – e.g., кол кучаш (-ем) 'to fish, to catch fish', ny pyaш (-эм) 'to cut firewood', шудо солаш (-ем) 'to mow hay', чай йўаш (-ам) 'to drink tea', мöр погаш (-ем) 'to pick strawberries' – it is not common; the accusative can always be used to mark the object instead – колым кучаш (-ем), etc.

5. <u>Adverbial expressing length of time</u>

Nouns in the nominative can, in combination with a quantifier, be used as adverbials to express the length of time (*how long?*).

«Пошкудем» передаче <u>ик шагат</u> кая.	The broadcast "My neighbor" lasts <u>one hour</u> .		
Марий ялыште ме <u>кок кече</u> лийынна.	We were in a Mari village <u>two days</u> .		
Марий кен еж университет <u>кум арня</u>	The Mari Summer University lasted three		
шуйнен.	<u>week</u> s.		
Manuž či veni ve ma vi gran vič myrovi vea?	How many years have you been studying		
Марий йылмым те <u>мыняр ий</u> тунемыда?	Mari?		

The nouns *секунд* 'second', *минут* 'minute', *шагат* 'hour', *кече* 'day', *тылзе* 'month', *ий* 'year', *луий* 'decade', *шудий* 'century', *тужемий* 'millennium' can be used like this as well.

6. Vocative

Nouns in the nominative can be used as a vocative, i.e., as expressions of direct address.

<u>Йоча-влак</u> , айста уремыш лектына!	<u>Children</u> , let's go outside!
<u>Рвезе-шамыч</u> , ўдыр-шамычым ончыко колтыза!	Boys, let the girls go to the front!
Айста, шерге уна-влак, ўстелторыш шинчына!	Let's sit down at the table, dear guests!
<u>Йыван</u> , поро лий, мылам полшо!	Yyvan, please help me!

<u>Kinship terms</u>: A number of kinship terms have distinct vocative forms. Here two groups must be distinguished. The noun *шольо* 'younger brother' can take vocative forms from both groups.

Group 1: The ending $-\check{u}$ is attached to the members of this group to form vocatives.

		Vocative	
ава	mother	авай, авий	
ака	(elder) sister; aunt (parent's younger sister)	акай	
ача	father	ачай, ачий	
енга	sister-in-law (elder brother's wife)	енгай	
иза	(elder) brother; uncle (father's younger brother)	изай	
кова	grandmother	ковай	
кока	aunt (mother's or father's elder sister)	кокай	
коча	grandfather	кочай	
кугыза	uncle (mother's or father's elder brother)	кугызай	
Kimera	brother-in-law (elder sister's husband);		
курска	uncle (parent's younger sister's husband)	курскай	
чÿчÿ	uncle (mother's younger brother)	чўчўй	
шольо	(younger) brother	шоляй	

<u>Авай</u> , тый чайым але кофем йÿат?	Mom, do you want tea or coffee?
Ковай, мелна рецептым мылам пуэт?	Grandma, will you give you your pancake recipe?
<u>Чўчўй</u> , айда кол кучаш каена!	<u>Uncle</u> , let's go fishing!

<u>Акай,</u> кунам уналыкеш толат?	Sister, when will you come for a visit?
<u>Акай</u> Москошто ила.	(My) sister lives in Moscow.
<u>Кочай</u> , а тый маскам ужынат мо?	Grandpa, did you see a bear?
<u>Кочай</u> сай сонарзе лийын.	Grandpa was a good hunter.

Group 2: The possessive suffix of the first person singular is attached to the members of this group to form vocatives. Depending on the individual kinship term it can be the usual -ем or the form -ым only found in certain kinship terms (see 2.2.1.1 – page 61).

		Vocative
вате	wife	ватем
венге	son-in-law; brother-in-law (younger sister's husband)	веным
марий	husband	марием
шешке	daughter-in-law; sister-in-law (younger brother's wife)	шешкым
шольо	(younger) brother	шольым
шÿжар	(younger) sister	шўжарем
уныка	grandchild	уныкам
ўдыр	daughter	ўдырем
эрге	son	эргым
чўчўньӧ	aunt (mother's younger brother's wife)	чўчўньым

2.4.2. Accusative (-м)

2.4.2.1. Suffix and suffix attachment

Attachment to stem: bI-suffix (see 1.6.4 – page 45).

72 Nouns

$\gamma \gamma c$	г	11		C	11	C . 11 .		
/ /h	HOrm	Tna	accileativ	<i>7</i> 2 OT	TNA	TOLLO	พททธ	naling
2.20.	1 01 111	uic	accusativ	<i>1</i> U U I	uic	10110	VVIIIS	mound.

- 1. кинде
- 2. вÿд
- 3. муно
- 4. ÿй
- 5. шöр
- 6. олма
- 7. пÿрö
- 8. печене
- 9. мелна
- 10. когыльо

Order of accusative suffix and number suffixes: When used together, the ordering is number suffix + accusative suffix: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm$ -влакым, маска 'bear' \rightarrow маска-влакым.

2.27. Form the accusative plural of the following nouns.

- 1. пире
- 2. рывыж
- 3. пўчö
- 4. пий
- 5. комбо
- 6. чыве
- 7. имне
- 8. ушкал
- 9. сосна
- 10. каза

<u>Order of accusative suffix and possessive suffixes</u>: When used together, the ordering is possessive suffix + accusative suffix.

	пöрт 'house'	маска 'bear'	
1Sg	пöртемым	маскамым	
2Sg	пöртетым	маскатым	
3Sg	пöртшым	маскажым	
1Pl	пöртнам	масканам	
2Pl	пöртдам	маскадам	
3Pl	пöртыштым	маскаштым	

2.28. Attach all possessive suffixes and the accusative suffix to the following two nouns.

1. ава 2. ўдыр

Order of accusative suffix, possessive suffix and number suffix: When co-occurring, there are two possible orderings: 1. number suffix (Nx) + possessive suffix (Px) + accusative suffix, 2. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + accusative suffix. In both cases the accusative suffix is the last element.

	пöрт 'house'		маска 'bear'	
	Nx + Px + Acc.	Px + Nx + Acc.	Nx + Px + Acc.	Px + Nx + Acc.
1Sg	пöрт-влакемым	пöртем-влакым	маска-влакемым	маскам-влакым
2Sg	пöрт-влакетым	пöртет-влакым	маска-влакетым	маскат-влакым
3Sg	пöрт-влакшым	пöртшö-влакым	маска-влакшым	маскаже-влакым
1Pl	пöрт-влакнам	пöртна-влакым	маска-влакнам	маскана-влакым
2Pl	пöрт-влакдам	пöртда-влакым	маска-влакдам	маскада-влакым
3Pl	пöрт-влакыштым	пöртышт-влакым	маска-влакыштым	маскашт-влакым

2.29. Attach all possessive suffixes, the plural suffix -*βλακ* and the accusative suffix to the noun *ἄολπαω* 'friend', using both ordering patterns.

2.4.2.2. Main functions

1. The main function of the accusative case is to mark the direct object of a verb.

Мый <u>шоколадым</u> йöратем.	I love <u>chocolate</u> .
Салика <u>унам</u> вуча.	Salika is waiting <u>for a guest</u> .
Ме финн-угор йылме-влакым тунемына.	We are studying <u>Finno-Ugric languages</u> .
Тудо <u>статьяжым</u> воза.	S/he is writing <u>an article</u> .
Те <u>марий грамматикым</u> шымледа.	You are researching Mari grammar.

- 2.30. Put the word in parentheses into the accusative and insert it into the sentence.
- 1. Таче ме кол ... кочкына. (шўр)
- 2. Те ... йуыда мо? (сыра)
- 3. Ковам ... шолта. (подкогыльо)
- 4. Эргым, кевытыште ... нал. (муй)
- 5. Тудо ... моторын сўретла. (пўртўс)
- 6. Нуно марий ... колышташ йоратат. (муро)
- 7. Мый тыйын ... ом пале. (вате)
- 8. Ме марий ... шымлена. (тувыра)
- 9. Тый ... колат мо? (куку)
- 10. Каваште ... ужат мо? (тылзе)
- 2.31. Insert the fitting noun in the accusative. The options are given below.
- 1. Альбертина Иванова поэтессе: тудо ... воза.
- 2. Тимофей Евсеев этнограф лийын. Тудо марий ... шымлен.
- 3. Йолташем вегетарианец: тудо ... огеш коч.
- 4. Женя спортсмен: тудо ... ок шупш.
- 5. Эчук полиглот: тудо шуко ... пала.

(шыл, йылме, почеламут, йўла, тамак)

- 6. Те кушто ... ыштеда?
- 7. Те марий ... вашлийында мо? Тудден марла кутыренда мо?
- 8. Те ... ончаш йоратеда мо?
- 9. Те кызыт могай ... лудыда?
- 10. Те «вуйдорык» ... умыледа мо?

(телевизор, книга, мут, паша, енг)

2.4.2.3. Auxiliary functions

1. Adverbial expressing length of time or distance

Nouns in the accusative can be used as adverbials to express the length of time (*how long?*) or distance (*how far?*). For lengths of time, the nominative is often used instead – see 2.4.1 – page 69 – while for distances, usage of the accusative is typical.

Студент-влакна <u>ик тылзым</u> ялыште иленыт	Our students spent <u>a month</u> in the	
да йылме материалым погеныт.	countryside and collected language material.	
Чўчўм <u>вич ийым</u> Сургутышто пашам	My uncle worked in Surgut <u>for five years</u> .	
ыштен.	My uncle worked in Surgut tor five years.	
Галя кажне кечын <u>кандаш менгым</u>	Galya walked eight kilometers to school	
школышко йолын коштын.	every day.	
Кызыт спортсмен-влак витле метрым	Now the athletes need to swim 50 meters.	
ийшаш улыт.		

2. Adverbial expressing point of time

In a number of (lexicalized) cases a noun in the accusative indicates a point of time. We find this with seasons and the times of day.

шошо	шошым	spring → in spring
кенеж	кенежым	summer → in summer
шыже	шыжым	fall \rightarrow in fall
теле	телым	winter \rightarrow in winter
кечывал	кечывалым	noon → at noon
йӱд	йӱдым	night → at night
пелйÿд	пелйÿдым	midnight → at midnight

2.32. Insert the fitting noun in the accusative. The options are given below.

- 1. ... мланде паша тўналеш.
- 2. Акам кум ... йотэлыште илен.
- 3. ... лум лумеш.
- 4. Мый таче пелмарафоным, 20 ..., куржынам.
- 5. Тый ... омым ужат мо?

(менге, идалык, йуд, теле, шошо)

3. Separative marker

The unproductive separative marker - ω_M is formally identical with the accusative suffix. Its usage is highly restricted, being used with the words $\theta_{e,n}$ 'side; region, area', $\omega_{e,n}$ 'body; side, direction' and in compound adverbs of space using - $\delta_{e,n}$ /- $\theta_{e,n}$, - $\theta_{e,n}$ and - $\omega_{e,n}$ (see 8.2.2.)

<u>Чодыра велым</u> маска толеш.	A bear is coming <u>from the forest</u> .
<u>Какшан велым</u> салют йўк шокта.	You can hear fireworks coming from the Kokshaga.
<u>Теныз могырым</u> мардеж пуалеш.	The wind is blowing from the sea.
<u>Ик могырым</u> , мый тендан дене келшем.	On the one hand, I agree with you.

2.4.3. Genitive (-н)

2.4.3.1. Suffix and suffix attachment

Attachment to stem: bI-suffix (see 1.6.4 – page 45).

- 2.33. Form the genitive of the following nouns.
- 1. пакча
- 2. паренге
- 3. вишне
- 4. шудо
- 5. куэ
- 6. мöр
- 7. ковышта
- 8. пеледыш
- 9. трай
- 10. мланде

Order of genitive suffix and numeral suffixes: When used together, the ordering is number suffix + genitive suffix: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm$ -влакын, маска 'bear' \rightarrow маска-влакын.

2.34. Form the genitive plural of the following nouns.

- 1. йоча
- 2. рвезе
- 3. ÿдыр
- 4. родо
- 5. уна
- 6. йолташ
- 7. палыме
- 8. туныктышо
- 9. студент
- 10. вуйлатыше

<u>Order of genitive suffix and possessive suffixes</u>: When used together, the ordering is possessive suffix + genitive suffix.

	пöрт 'house'	маска 'bear'
1Sg	пöртемын	маскамын
2Sg	пöртетын	маскатын
3Sg	пöртшын	маскажын
1Pl	пöртнан	масканан
2Pl	пöртдан	маскадан
3Pl	пöртыштын	маскаштын

2.35. Attach all possessive suffixes and the genitive suffix to the following two nouns.

1. ака 2. шÿжар

Order of genitive suffix, possessive suffix and number suffix: When co-occurring, there are two possible orderings: 1. number suffix (Nx) + possessive suffix (Px) + genitive suffix, 2. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + genitive suffix. In both cases the genitive suffix is the last element.

	пöрт 'house'		маска 'bear'	
	Nx + Px + Acc.	Px + Nx + Acc.	Nx + Px + Acc.	Px + Nx + Acc.
1Sg	пöрт-влакемын	пöртем-влакын	маска-влакемын	маскам-влакын
2Sg	пöрт-влакетын	пöртет-влакын	маска-влакетын	маскат-влакын
3Sg	пöрт-влакшын	пöртшö-влакын	маска-влакшын	маскаже-влакын
1Pl	пöрт-влакнан	пöртна-влакын	маска-влакнан	маскана-влакын
2Pl	пöрт-влакдан	пöртда-влакын	маска-влакдан	маскада-влакын
3Pl	пöрт-влакыштын	пöртышт-влакын	маска-влакыштын	маскашт-влакын

2.36. Attach all possessive suffixes, the plural suffix -*βλακ* and the genitive suffix to the noun *yμα* 'guest', using both ordering patterns.

2.4.3.2. Main functions

1. Possessor in adnominal possessive structures

In possessive constructions (see also 2.2 – page 61), the possessor is in the genitive while the possessed bears a possessive suffix of the third person, singular or plural, depending on if the possessor is in the singular or plural.

Singular possessor:

<u>Изамын</u> лўмжö Ольош.	My elder brother's name is Olyosh.
<u>Ольошын</u> шочмо йылмыже – марий йылме.	Olyosh's mother tongue is Mari.
<u>Марий Элын</u> рўдолаже – Йошкар-Ола.	The capital <u>of Mari El</u> is Yoshkar-Ola.
Икымше марий почеламутын авторжо –	The author of the first Mari poem (was)
Сергей Чавайн.	Sergey Chavayn.
<u>Йошкар-Олан</u> ик эн тÿн уремже – Чавайн	One of the main streets of Yoshkar-Ola is the
бульвар.	Chavayn Boulevard.

Plural possessor:

<u>Нине книга-влакын</u> авторышт Валентин Колумб.	The author <u>of these books</u> is Valentin Kolumb.
<u>Йолташем-шамычын</u> пöртышт пеш кугу.	My friends' house is very big.
<u>Оля ден Колян</u> авашт школышто пашам	Olya and Kolya's mother works in a school.
ышта.	Olya anu Kolya s mounel Works in a school.

The possessor in the genitive precedes the possessed in the overwhelming majority of cases. Inversion is possible, but stylistically marked: умылжо варашын 'shadow of the hawk'.

It is possible for the possessed of one possessive construction to be the possessor of another, leading to a chain of genitive forms: *тиныктышын марийжын ручкаже* 'the pen of the teacher's husband'.

As regards the renominalization of genitive forms (e.g., $m \omega \omega \omega \omega$ 'mine, my one'), see 11.3.3 – page 375.

- 2.37. Form adnominal possessive constructions with the following pairs of nouns, following the pattern mуныктышо, лум $\rightarrow m$ уныктышын лумж \ddot{o} .
- 1. возышо, роман
- 2. поэт, илыш
- 3. мурызо, йўк
- 4. сÿретче, кид
- 5. йоча, модыш
- 6. йолташ, пöлек
- 7. ўдыр, телефон
- 8. пошкудо, пачер
- 9. кова, ял
- 10. ача, паша
- 2.38. Form adnominal possessive constructions with the pairs of nouns given below and insert them into the appropriate sentences.
- 1. ... у да мотор
- 2. ... сай оксам конда.
- 3. ... кÿчык да шеме.
- 4. ... 5 градус шокшо.
- 5. ... пеш тамле.

(юж, температур; рвезе, ўп; ўдыр, вургем; кова, мелна; бизнесъен, фирме)

- 6. .. журналист-влак дене вашлийын.
- 7. ... мылам чот полшен.
- 8. ... оласе олимпиадыште икымше верым налын.
- 9. Экзаменыште ... неле лийын.
- 10. ... онгай декорацийым ямдылен.

(ава, канаш; туныктышо, йодыш; эл, президент; театр, сўретче; школ, тунемше)

2. Possessive adverbial

A noun in the genitive can be used as a possessive adverbial in the sense 'X belongs to Y' or 'X is Y's'.

Тиде книга <u>Вöдырын</u> .	This book <u>belongs to Vödyr</u> .
Тиде машина <u>изамын</u> .	This car belongs to my elder brother.

2.4.3.3. <u>Auxiliary functions</u>

1. Complement of a postposition

The nominal complement of a postposition can be in the genitive case, see 6.0.1 – page 160.

Авай <u>тыйын</u> верч ойгыра.	Mother is worried about <u>you</u> .
<u>Мемнан</u> деч посна концертым огыт тÿнал.	They won't start the concert without <u>us</u> .
<u>Тудын</u> деч серыш толын.	A letter came from <u>him/her</u> .

2. Agent of infinitive forms

Nouns in the genitive case can be used as the agents of various constructions with participles and gerunds, see 7.2 – page 250.

<u>Ачайын</u> пенсийыш лекмекыже, кок ий эртен.	Two years have passed since <u>father</u> retired.
<u>Йолташемын</u> войзымо фотожо конкурсышто	The picture my friend took won the
сентен.	competition.

Instructive forms: Note that the genitive is homonymous with the adverbial (instructive) suffix in - μ (see 8.4.1 – page 319): $\check{u}o_{\Lambda}$ 'foot; leg' $\to \check{u}o_{\Lambda}\omega_{H}$ 'of the foot' (genitive) \sim 'on foot' (instructive).

2.4.4. Dative (-лан)

2.4.4.1. Suffix and Suffix Attachment

Attachment to stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48).

2.39. Form the dative of the following nouns.

- 1. еш
- 2. марий
- 3. вате
- 4. эрге
- 5. ÿдыр
- 6. иза
- 7. шольо
- 8. ака
- 9. чўчў
- 10. чучунью

Order of dative suffix and number suffixes: When used together, the ordering is number suffix + dative suffix: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm$ -влаклан, маска 'bear' \rightarrow маска-влаклан.

2.40. Form the dative plural of the following nouns.

- 1. пашазе
- 2. ургызо
- 3. ужалыше
- 4. сÿретче
- 5. бизнесъен
- 6. шанчыен
- 7. йылмызе
- 8. кусарызе
- 9. эмлызе
- 10. мурызо

Order of dative suffix and possessive suffixes: When used together, the ordering can be either possessive suffix (Px) + dative suffix, or dative suffix + possessive suffix (Px). The ordering Dat + Px is preferentially used in the first and second person plural, while in other persons, the ordering Px + Dat is more commonly used. In the following overview, the more commonly used forms are given in bold.

	пöрт 'house'	
	Px + Dat	Dat + Px
1Sg	пöртемлан	пöртланем
2Sg	пöртетлан	пöртланет
3Sg	пöртшылан	пöртланже
1Pl	пöртналан	пöртланна
2Pl	пöртдалан	пöртланда
3Pl	пöртыштлан	пöртланышт

2.41. Attach all possessive suffixes and the dative suffix to the following two nouns.

1. пий 2. пырыс

Order of dative suffix, possessive suffix and number suffix: When all used together, there are two possible orderings: 1. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + dative suffix, 2. number suffix (Nx) + possessive suffix (Px) + dative suffix. In both cases the dative suffix is the last element. The

first ordering (Px + Nx + Dat.) is more commonly used. In the first and second person plural, the ordering can also be number suffix (Nx) + dative suffix + possessive suffix (Px).

	пöрт 'house'		
	Px + Nx + Dat.	Nx + Dat. + Px	Nx + Px + Dat.
1Sg	пöртем-влаклан	-	пöрт-влакемлан
2Sg	пöртет-влаклан	-	пöрт-влакетлан
3Sg	пöртшö-влаклан	-	пöрт-влакшылан
1Pl	пöртна-влаклан	пöрт-влакланна	пöрт-влакналан
2Pl	пöртда-влаклан	пöрт-влакланда	пöрт-влакдалан
3Pl	пöртышт-влаклан	-	пöрт-влакыштлан

2.42. Attach all possessive suffixes, the plural suffix $-вла\kappa$ and the dative suffix to the noun ял 'village', using both ordering patterns.

2.4.4.2. Main functions

1. Indirect object

The dative is the general case used to denote indirect and secondary objects.

Аня <u>шўжаржылан</u> СМС-ым воза.	Anya wrote <u>her little sister</u> a text message.
Ава <u>йочаже-влаклан</u> йомакым лудеш.	The mother reads a fairy tale to her children.
Рвезе <u>ўдырлан</u> пеледышым пуа.	The boy gives the girl flowers.

- 2.43. Put the word in parentheses into the dative and insert it into the sentence.
- 1. Кўсотышто марий калык тўрлё ... кумалеш. (юмо)
- 2. Мый ... ом ўшане. (синоптик-влак)
- 3. ... четлыкым кычалам. (попугай)
- 4. Изи ... курчакым налынам. (ўдырем)
- 5. Лотерейыште ... ик миллион тенгем кучыктеныт. (сеныше)
- 6. Тый ... кунам кочкаш пуэнат? (комбо)
- 7. ... кугу таум каласем. (ачам)
- 8. Кова ... тукымышт нерген каласкала. (уныка-влакше)
- 9. Марла тунемше финн студент марий ... интервьюм пуэн. (журналист-влак)
- 10. Вара ту финн ... интернетыште шукын возеныт. (студент)
- 2.44. Insert the fitting noun in the dative. The options are given below.
- 1. Ача ... у модышым пöлеклен.
- 2. Валя автобусышто шонго ... верым пуа.
- 3. Возышо ... автографым пуа.
- 4. Туныктышо ... у темым умылтара.
- 5. Изи рвезе ... серышым воза.

(студент-влак, кува, эргыже, Йўштö Кугыза, лудшыжо-влак)

- 6. Гид ... Козьмодемьянскым ончыкта
- 7. «Марий Эл» радиошто ... тÿрлö онай конкурсым эртарат.
- 8. «Сайвер» ательеште ... марий вургемым ургат.
- 9. «Мари» рестораныште ... команмелна ден подкогыльым кочкаш темлат.
- 10. Марий кен еж университетыште ... «Чоныштем илет» телесериалым ончыктеныт.

(уна-влак, тунемше-влак, артист-влак, турист-влак, колыштшо-влак)

2.4.4.3. Auxiliary functions

1. Predicative adverbial as essive

The dative can be used to indicate a state of being, an existence in a state or capacity, often corresponding to English 'as something/someone'.

Палымем <u>дизайнерлан</u> пашам ышта.	My acquaintance works <u>as a designer</u> .
Пöтырым пеш ушан айдемылан шотлат.	People consider Pötyr <u>a very smart person</u> .
Иван Петровичым фирме вуйлатышылан	Ivan Petrovich was appointed the head of the
шогалтеныт.	<u>firm</u> .

2.45. Insert the fitting noun in the dative. The options are given below.

- 1. Мый тиде кевытыште визымше ий ... ыштем.
- 2. Петровым ялыште уста ... шотлат: портышто ремонтым ышташ эре тудым ужыт.
- 3. Катям маркетинг шотышто ... шогалтеныт.
- 4. Иванов кугу опытан политик. Тений тудым уэш ... сайленыт.
- 5. Йот йылме-влакым тунемаш эре йöратенам, садлан кызыт ... пашам ыштем.

(депутат, менеджер, кусарызе, чонышо, ужалыше)

2. Dative with causative verbs

In connection with a causative verb in $-\kappa m$, the dative indicates who is intended or ordered to do something, see 11.7.13 – page 392.

Туныктышо <u>студент-влаклан</u> тестым возыкта. The teacher has <u>the students</u> write a test.

3. <u>Temporal adverbial</u>

The dative can be used in temporal constructions to express how long, until when, for which point in time, at which point in time something happens.

Озанышке автобус куд шагатлан тарвана.	The bus to Kazan leaves at six o'clock.
<u>Эрлалан</u> Шкетан театрыш кок билетым	I bought two tickets for the Shketan Theater
нальым.	<u>for tomorrow</u> .
<u>Каслан</u> мом кочкаш ыштет?	What will you make <u>for dinner</u> ?
Эстонийыш <u>кок арнялан</u> кудалына.	We are travelling to Estonia for two weeks.

2.46. Insert the fitting noun in the dative. The options are given below.

- 1. Эрвина, ... планет могай? Айда кинош каена!
- 2. Марий озавате-влак ... киярым, помидорым, понгым шинчалтат.
- 3. А мылам, ўдыр-влак, ... ноутбукым пöлекленыт.
- 4. «Салика» спектакль шуматкечын ... тўналеш.
- 5. Вашке канышыш лектам. ... теныз деке мияш шонем.

(теле, кум арня, рушарня, У ий, ныл шагат)

4. Purposive adverbial

The dative can be used to express purpose.

Ивук кевытышке <u>киндылан</u> каен.	Ivuk went to the store <u>for bread</u> .
Йолташем деке <u>книгалан</u> пурышым.	I dropped in on my friend <u>for a book</u> .
Тудо кызыт <u>статьялан</u> материалым пога.	S/he is collecting material for an article.

5. Causal adverbial

The dative can be used to express the cause of something.

<u>Пöлекетлан</u> чот куаненам.	I was very happy about the present.
<u>Осал мутшылан</u> ит сыре.	Don't be angry <u>about his/her bad words</u> .

6. <u>Degree of comparison</u>

The dative case is used when one wishes to express to which degree a comparison applies (e.g., 'by three meters, by four years'), see 3.2.2 – page 101.

Maa wa ni i wa nawa wa	The elder brother is older than the younger
Иза шольыж деч <u>ныл ийлан</u> кугурак.	brother by four years.
Мÿшыл ер Яльчик ер деч <u>шым метрлан</u>	Müshyl yer (Russian Морской Глаз) is seven
келгырак.	meters deeper than Lake Yal'chik.

7. Adverbial of regard

The dative case can be used to indicate specific characteristics, traits and features with regard to which people or things differ.

Марий кундем <u>чодыралан</u> , <u>ерлан</u> да	Mari lands are rich in forests, lakes, and
<u>энгерлан</u> поян.	rivers.
Марий калык <u>пашалан</u> тале.	The Maris are industrious (lit. nimble at work).

8. In necessitive constructions

The dative is used to indicate the person having to do something in necessitive constructions with the necessitive infinitive -mah (see 7.2.2 – page 257) or with the verb $\kappa \ddot{y}_{n}au$ (-am) 'to be necessary; to have to'.

<u>Эвалан</u> да <u>Робинлан</u> марий мурым да	Eva and Robin need to learn Mari songs and
куштымашым тунемман.	dances.
<u>Анналан</u> марий ялым шке шинча дене	Anna must see a Mari village with her own
ужаш кÿлеш.	eyes.

9. Complement of a postposition

The nominal complement of some postpositions can be in the dative case, see 6.0 – page 158.

<u>Черлан</u> верч таче университетыш каен	I didn't go to university today because of (my)
омыл.	<u>illness</u> .
Оксалан кöра тудо Москошко пашам	S/he went to work in Moscow because of the
ышташ каен.	money.

2.47. Insert the fitting noun in the dative. The options are given below.

- 1. Тунемше-влак кентеж ... чот куанат.
- 2. Йоча-влак ... тортым ыштыктат.
- 3. ... грамматикым сайын умылаш кулеш.
- 4. Те кунам ... докладым ямдыледа?
- 5. Козьмодемьянск Йошкар-Ола деч ик ... веле тоштырак.

(йылмызе, ий, каныш, конференций, авашт)

- 6. Ўдырем, пошкудо деке ... миен тол.
- 7. Чемоданем кулешан деч вич ... нелырак.
- 8. Оля ... у тувырым ургыкта.
- 9. Эстон-влак ... пеш мастар улыт.
- 10. ... историйым сайын палыман.

(археолог, килограмм, коваже, шинчал, муро)

2.4.5. Inessive (-*umE*)

2.4.5.1. Suffix and Suffix Attachment

Attachment to stem: III-suffix (see 1.6.5 - page 47).

2.48. Form the inessive of the following nouns.

- 1. ял
- 2. корно
- 3. ола
- 4. вокзал
- 5. трамвай
- 6. унагудо
- 7. пöрт
- 8. аптеке
- 9. тоштер
- 10. кевыт

Order of inessive suffix and number suffixes: When used together, the ordering is number suffix (usually - πa , see 2.1.2.3 – page 59) + inessive suffix: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm\pi aume$, книга 'book' $\rightarrow \kappa$ нигалаште.

2.49. Form the inessive plural of the following nouns, using the plural suffix $-\pi a$.

- 1. урем
- 2. площадь
- 3. кÿвар
- 4. кафе
- 5. кочмывер
- 6. книгагудо
- 7. театр
- 8. почто
- 9. школ
- 10. черке

<u>Order of inessive suffix and possessive suffixes</u>: When used together, the ordering is inessive suffix + possessive suffix.

	пöрт 'house'	книга 'book'
1Sg	пöртыштем	книгаштем
2Sg	пöртыштет	книгаштет
3Sg	пöртыштыжö	книгаштыже
1Pl	пöртыштына	книгаштына
2Pl	пöртыштыда	книгаштыда
3Pl	пöртыштышт	книгаштышт

2.50. Attach all possessive suffixes and the inessive suffix to the following two nouns.

1. пачер 2. сумка

Order of inessive suffix, possessive suffix and number suffix: When the plural suffix -ла is used, possessive suffixes are usually omitted; the possessor is indicated by a pronoun in the genitive: мыйын книгалаште 'in my books', тыйын книгалаште 'in your books', etc.

When rarely the plural suffix $-вла\kappa$ is used in the inessive, two different arrangements are possible: 1. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + inessive suffix, 2. number suffix (Nx) +

inessive suffix + possessive suffix (Px): книгам-влакыште ~ книга-влакыштем 'in my books', etc.

2.51. Attach the plural suffix -*ла* and the inessive suffix to the noun *серыш* 'letter', indicating the possessor with a pronoun in the genitive.

2.4.5.2. Main functions

1. Local adverbial

The inessive expresses where someone or something is, where an action takes place. Note that in this basic function the inessive case is not normally used with animate nouns, with which postpositions can instead be utilized, e.g., $\check{u}oua$ 'child' $\to \check{u}oua$ $\kappa\ddot{o}pzum\ddot{o}$ 'in the child', see 6.2.5 – page 188.

Ме <u>Морко районышто</u> <u>Унчо ялыште</u> илена.	We live in <u>the Morko (Russian Морки)</u> <u>District</u> , in the village of Uncho (Russian <u>Шоруньжа</u>).	
<u>Ешыштына</u> визытын улына: ача, ава, кок	There are five of us in our family: my father,	
акам да мый.	my mother, two elder sisters, and me.	
<u>Кудывечыштыда</u> пеш яндар.	It's very clean <u>in your courtyard</u> .	
<u>Мончаште</u> шокшо.	It's hot in the bathhouse.	
<u>Кÿсотышто</u> кумалтышым эртарат.	Prayer ceremonies are carried out <u>in the</u> <u>sacred grove</u> .	

- 2.52. Put the word in parentheses into the inessive and insert it into the sentence.
- 1. Йыван Кырля «Путёвка в жизнь» ... тўн рольым модын. (кино)
- 2. ... вич профессионал театр уло. (Йошкар-Ола)
- 3. ... шуко марий ила. (Сибирь)
- 4. ... марий йылмым туныктеныт. (Японий)
- 5. Марий ... монгол шомак-влакат улыт. (йылме)
- 6. Те могай финн-угор ... лийында? (кундем-влак)
- 7. ... мом ончаш, мом эскераш йöратет? (йот эл-влак)
- 8. Тый ... шуко жапым эртарет? (интернет)
- 9. Те ... чон ештеда мо? (омо)
- 10. Кузе шонеда, ... илыш уло мо? (Марс)
- 2.53. Insert the fitting noun in the inessive. The options are given below.
- 1. Йолташем-влак кокымшо арня ... канат.
- 2. Акамын йўкшö мотор тудо ... мура.
- 3. Эмлызе ... пашам ышта.
- 4. Юля ресторан-влакым огеш йорате ... веле кочкеш.
- 5. Серге ... куржталеш.

(эмлымвер, парк, Египет, мöнгö, хор)

- 6. Шыжым ... калык понгым пога.
- 7. ... яра вер уло мо?
- 8. ... маска-влак велосипед дене кудалыштыт.
- 9. ... вирус уло.
- 10. Кен ежым ме ... йуштылына.

(цирк, Юл, чодыра, компьютерет, унагудыда)

2.4.5.3. <u>Auxiliary functions</u>

1. Temporal adverbial

The inessive can be used to indicate at which point of time something takes place, see 4.8.

<u>Шокшо кечылаште</u> ме ерыште йÿштылына.	On hot days, we swim in the lake.
<u>Тиде арняште</u> экзамен-влак тÿналыт.	Exams start this week.
<u>Июльышто</u> ме марий кенеж университетыште	We will be at the Mari Summer
лийына.	University <u>in July</u> .

In addition, the inessive can express a period of time within which a certain action will take place.

Ренато <u>ик ийыште</u> марла сайын тунем	Renato learned Mari well <u>over the course of a</u>
шуктен.	<u>year</u> .
Кок шагатыште марий озавате салатым, шÿрым, подкогыльым да мелнам ямдылен шуктен.	In two hours, the Mari housewife managed to make salad, soup, dumplings, and pancakes.

2.54. Insert the fitting noun in the inessive. The options are given below.

- 1. Библий почеш Юмо туням куд ... ыштен.
- 2. Вес ... авам пенсийыш лектеш.
- 3. Веруш таче мален огыл: ик ... «Элнет» романым лудын лектын.
- 4. Яра ... тый мом ышташ йöратет?
- 5. .. марий-влак Шорыкйол пайремым пайремлат.

(жап, йўд, кече, январь, ий)

2. Constructions expressing quantity

In constructions indicating how many members of a certain group are affected, a noun in the inessive can express the group as a whole.

Иванов, кузе <u>вич заданийыште</u> нылытым	Ivanov, how could you do four of five	
йонылыш ыштен кертынат?	assignments wrong?	
<u>100 еныште</u> 67 веле марла кутыра.	Of 100 people, only 67 speak Mari.	
<u>Индеш студентыште</u> нылытше коми йылмым, а	Of the nine students, four study Komi,	
визытше ханты йылмым тунемеш.	and five study Khanty.	

3. Predicative adverbial as essive

A noun in the inessive can be used as a predicative adverbial in an essive sense with regard to profession, post, rank, etc.

Миклай кызытат <u>тарзыште</u> коштеш.	Miklay is still <u>a farmhand</u> today.
Метрийын озанлыкше кугу: кум еным	Metriy's business is big: he has three people
<u>полышкалышыште</u> куча.	employed <u>as assistants</u> .

2.55. Insert the fitting noun in the inessive. The options are given below.

- 1. Йочасадым карантинлан петыреныт: 85 ... 50-же черле.
- 2. Кугезе кочам латвич ий ... коштын, сарыштат лийын
- 3. Эчан ушан рвезе: 100 ... 98-лан чын вашештен.
- 4. Экзамен пеш йöсö лийын: 20 ... кандашын веле тудым сайын кученыт.
- 5. Чўчўм вич ий йўдвелне ... илен.

(тунемше, салтак, пашаен, йоча, йодыш)

2.4.6. Illative $(-\omega(\kappa E))$

2.4.6.1. Suffix and Suffix Attachment

Attachment to stem: the short form is an bI-suffix -w (see 1.6.4 – page 45), the long form is a III-suffix - $w\kappa E$ (see 1.6.5 – page 47)

Note that the illative case suffix has a long and a short form which are distinguished by the presence or absence of $-\kappa e/-\kappa o/-\kappa \ddot{o}$ after the element -w. Long form: $-w\kappa e/-w\kappa o/-w\kappa \ddot{o}$ ($-\omega w\kappa e/-\omega w\kappa o/-\omega \kappa \ddot{o}$); short form: -w ($-\omega w$). There is no semantic difference between the long and short forms. To a great degree they can be used interchangeably, with the short forms being more typical of colloquial speech. If further suffixes should be attached to a word (possessive suffixes, clitics), the long form must be used.

2.56. Form the illative (long form) of the following nouns.

- 1. чодыра
- 2. пасу
- 3. корно
- 4. курык
- 5. таве
- 6. вÿд
- 7. кудо
- 8. тўньык
- 9. леведыш
- 10. пече
- 2.57. Form the illative (short form) of the following nouns.
- 1. пачер
- 2. омса
- 3. кухньо
- 4. ванный
- 5. ÿстел
- 6. лампе
- 7. пўкен
- 8. вазе
- 9. пырдыж
- 10. окна
- 2.58. Transform the long form of the illative case suffix into the short form.
- 1. Юлышко
- 2. Москошко
- 3. куэшке
- 4. пасушко
- 5. пÿяшке
- 2.59. Transform the short form of the illative case suffix into the long form.
- 1. пöлемыш
- 2. капкаш
- 3. метрош
- 4. киндыш
- 5. мöнгыш

Order of illative suffix and plural suffixes: When used together, the ordering is number suffix (usually -na, see 2.1.2.3 – page 59) + illative suffix. Both the long and the short forms can be used: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm$ лашке $\sim n\ddot{o}pm$ лашке $\sim n\ddot{o}pm$ лашке $\sim \kappa$ нигалашке $\sim \kappa$ нигалашке.

2.60. Form the illative plural (both short and long forms) of the following nouns, using the plural suffix -na.

- 1. сумка
- 2. серыш
- 3. фото
- 4. кўсен
- 5. рож
- 6. ручка
- 7. корно
- 8. такси
- 9. кафе
- 10. унагудо

<u>Order of illative suffix and possessive suffixes</u>: When used together, the ordering is illative suffix + possessive suffix. The possessive suffix is always attached to the long form of the suffix.

	пöрт 'house'	книга 'book'	
1Sg	пöртышкем	книгашкем	
2Sg	пöртышкет	книгашкет	
3Sg	пöртышкыжö	книгашкыже	
1Pl	пöртышкына	книгашкына	
2Pl	пöртышкыда	книгашкыда	
3Pl	пöртышкышт	книгашкышт	

2.61. Attach all possessive suffixes and the illative suffix to the following two nouns.

1. школ 2. шинча

Order of illative suffix, possessive suffix and number suffix: When the plural suffix -ла is used, possessive suffixes are usually omitted; the possessor is indicated by a pronoun in the genitive: мыйын книгалашке ~ мыйын книгалаш 'into my books', тыйын книгалашке ~ тыйын книгалаш 'into your books', etc.

When rarely the plural suffix -влак is used in the illative, two different arrangements are possible: 1. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + illative suffix, 2. number suffix (Nx) + illative suffix + possessive suffix (Px): книга-влакышкем \sim книгам-влакыш(ке) 'in my books', etc.

2.62. Attach the plural suffix -na and the inessive suffix to the noun $\kappa \ddot{y}ceh$ 'pocket', indicating the possessor with a pronoun in the genitive.

2.4.6.2. Main functions

1. Local adverbial

The illative case is used to express direction to something, into something. Note that in this basic sense the illative case is not normally used with animate nouns, with which postpositions can instead be utilized, e.g., $\check{u}oua$ 'child' $\to \check{u}oua$ $\kappa\ddot{o}pzuu(\kappa\ddot{o})$ 'in the child', see 6.2.5 – page 188.

Ме <u>Иошкар-Олашке</u> кудалына.	We're driving <u>to Yoshkar-Ola</u> .	
Te <u>марий йылме курсышко</u> коштыда.	You are going to a Mari language course.	
Кастене мый <u>киношко</u> каем.	I'm going to the movie theater in the evening.	
Тый <u>рок-концертлашке</u> кошташ йöратет мо?	Do you like going to rock concerts?	
Йолташем <u>экспедицийышке</u> каяш ямдылалтеш.	My friend is preparing to go on an expedition.	

In addition, the illative case can also be used to indicate directionality, not expressly 'to or into something', but rather 'in the direction of, towards something' or in a terminative sense, 'as far as, up to something'.

Окнам <u>Чавайн бульварыш</u> лектеш.	My window faces <u>Chavayn Boulevard</u> .
Спортсмен <u>сай результатыш</u> шуын.	The athlete achieved <u>a good result</u> .

2.63. Put the word in parentheses into the illative and insert it into the sentence.

- 1. Йоча-влак ... ошкылыт. (школ)
- 2. Пошкудем ... куржеш. (паша)
- 3. Самолёт ... чонешта. (Ханты-Мансийск)
- 4. «Лев Толстой» луман поезд ... кудалеш. (Хельсинки)
- 5. У корно 150 ... шуын. (менге)
- 6. Галя ... онча, марийжым вуча. (корно)
- 7. Рушарнян ме ... каена. (зоопарк)
- 8. Аня ... кошташ йöрата. (опер)
- 9. Балконна Петров ... лектеш. (урем)
- 10. Акам ... киярлан кая. (пазар)

2.64. Insert the fitting noun in the illative. The options are given below.

- 1. Эн ончыч ... кок пий чон ештен: Белка ден Стрелка.
- 2. Мый ийын ом мошто ... пураш лўдам.
- 3. Орина музеолог. Тудо чўчкыдын ... коштеш.
- 4. Ачай футболым ончаш ... коштеш.
- 5. Спорт комментатор: «Мече лачак ... чонештен пурен. Гол!!!»

(тоштер-влак, стадион, капка, космос, вўд)

- 6. Унагудын окнаже-влак ... лектыт.
- 7. Олма ... огыл, а Ньютон ўмбаке камвозын.
- 8. Рестораныште: «Официант! ... карме логалын».
- 9. Пöртын акше лу миллион ... шуын.
- 10. Бутерброд ... эре ўян могыр дене камвозеш.

(тенге, кўмыжем, мланде, теныз, кўвар)

2.4.6.3. Auxiliary functions

1. Temporal adverbial

The illative case can be used to form temporal adverbials to express entry into a new time period or in a terminative sense, as far as, up to a point in time. Note also the constructions with a repetition of a noun, where the noun is followed first by the postposition zbiy and then is used in the illative case, e.g.: $\mathit{u}\check{u}\,\mathit{zbiy}\,\mathit{u}\check{u}\mathit{bim}(\kappa e)$ 'from year to year' or $\mathit{mbijse}\,\mathit{zbiy}\,\mathit{mbijsbim}(\kappa e)$ 'from month to month'.

Ковам <u>шымле ийыш</u> тошкалын.	My grandmother has turned <u>seventy</u> .
Жап <u>кечывалыш</u> лишемеш.	It's getting <u>close to noon</u> .
Игече <u>телыш</u> вончен.	The weather is becoming <u>wintery</u> .

2. Translative

The illative case is used to express into what/whom, to what/whom somebody or something is transformed, turned into, made.

Вуверкува ўдырым <u>пырысыш</u> савырен.	The witch turned the girl into a cat.
Алхимик-влак тыглай металлым	Alchemists wanted to turn common metals
<u>шöртньыш</u> савырынешт ыле.	<u>into gold</u> .
Ольгам йöратен шындымеке, Васлий	After falling in love with Olga, Vasliy turned
пессимист гыч оптимистыш савырнен.	from a pessimist into an optimist.
Университетым тунем пытарымеке, йорло рвезе <u>айдемыш</u> лектын.	After finishing university, the young man made it in the world (lit. went among the people).
Коваже тудым куштен, туныктен да <u>айдемыш</u> луктын.	His/her grandmother brought him up and set him/her up in the world (lit. brought him/her among the people).

2.65. Insert the fitting noun in the illative. The options are given below.

- 1. Игече эркын ... тошкалеш: лум шула, кече шокшынрак ырыкта.
- 2. Ик йомакыште ужава сылне ... савырнен.
- 3. Витя майыште 14 ... вончен да паспортым налын.
- 4. Миша йолташем уста пианист. Тудо вашке лумло ... лектын.
- 5. А кызыт те пален налыда, кузе тошто тувырым у ... савыраш.

(ий, шошо, блузко, принцессе, енг)

- 6. Олаште марий-влак вашке ... савырнат, марий йылмым мондат.
- 7. Йоратымаш мыйын илышым ... савырен: иканаште чыла сай лийын.
- 8. Ольошым пазарыште ондаленыт, ... луктыныт.
- 9. Ивук 30-шо ... тошкалын.
- 10. Урокна ... лишемын.

(окмак, руш, йомак, мучаш, идалык)

2.4.7. Lative (-ew)

2.4.7.1. Suffix and Suffix Attachment

Attachment to stem: E-suffixes (see 1.6.2 - page 43).

Note that in the case of nouns ending in stressed /-a/ or /-e/ the lative form is homonymous with the short form of the illative: ona 'city' $\rightarrow onaw$ (lative or short illative), but onawke (long illative), wonke 'aspen' $\rightarrow wonkew$ (lative or short illative), but wonkewke (long illative).

2.66. Form the lative of the following nouns.

- 1. йол
- 2. вуй
- 3. ваче
- 4. каструль
- 5. салма
- 6. кÿ
- 7. метро
- 8. куэ
- 9. ото
- 10. мöнгö

Order of lative suffix and number suffixes: When used together, the ordering is number suffix + lative suffix: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm$ -влакеш, книга 'book' $\rightarrow книга$ -влакеш.

- 2.67. Form the lative plural of the following nouns.
- 1. сумка
- 2. мешак
- 3. пырдыж
- 4. пўкен
- 5. полко
- 6. окна
- 7. кудывече
- 8. ял
- 9. корно
- 10. автобус

<u>Order of lative suffix and possessive suffixes</u>: When used together, the ordering is lative suffix + possessive suffix.

	пöрт 'house'	книга 'book'	
1Sg	д пöртешем книгашем		
2Sg	пöртешет	книгашет	
3Sg	SSg пöртешыже книгашыже		
1Pl	пöртешна	книгашна	
2Pl пöртешда книгашда		книгашда	
3Pl	пöртешышт	книгашышт	

2.68. Attach all possessive suffixes and the lative suffix to the following two nouns.

1. кÿсен 2. сумка

Order of lative suffix, possessive suffix and number suffix: When all used together, there are two possible orderings: 1. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + lative suffix, 2. number suffix (Nx) + lative suffix + possessive suffix (Px).

	пöрт 'house'		книга 'book'	
	Px + Nx + Lat	Nx + Lat + Px	Px + Nx + Lat	Nx + Lat + Px
1Sg	пöртем-влакеш	пöрт-влакешем	книгам-влакеш	книга-влакешем
2Sg	пöртет-влакеш	пöрт-влакешет	книгат-влакеш	книга-влакешет
3Sg	пöртшö-влакеш	пöрт-влакешыже	книгаже-влакеш	книга-влакешыже
1Pl	пöртна-влакеш	пöрт-влалешна	книгана-влакеш	книга-влакешна
2Pl	пöртда-влакеш	пöрт-влакешда	книгада-влакеш	книга-влакешда
3Pl	пöртышт-влакеш	пöрт-влакешышт	книгашт-влакеш	книга-влакешышт

2.69. Attach all possessive suffixes, the plural suffix *-влак* and the lative suffix to the noun *окна* 'window', using both ordering patterns.

2.4.7.2. Main functions

1. Local adverbial

The lative case is used to express directionality, movement to something, into something. It differs from the illative case in three important respects: 1) It is used far less frequently than the illative.

2) Whereas the illative can be used very freely in connection with verbs indicating motion into/to/towards, the lative occurs typically with only a smaller number of such verbs. 3) In many cases the English equivalent of the Mari form does not answer the question 'where to?', but rather 'where?' The individual verb employed and the government of its English equivalent will determine whether a translation in answer to 'where to?' or 'where' is appropriate. For example,

the Mari verb $\kappa o \partial a u$ (-a M) 'to remain' is typically used governing a noun in the lative case, whereas the equivalent English verb 'to remain' is used to express 'where?'.

Note that in this basic sense the illative case is not normally used with animate nouns, with which postpositions can instead be utilized, e.g., $\check{u}oua$ 'child' $\to \check{u}oua$ $\kappa\ddot{o}pzew$ 'in(to) the child', see 6.2.5 – page 188.

Some typical verbs often used together with the lative are кодаш (-ам) 'to remain, to stay', кодаш (-ем) 'to leave (something)', шинчаш (-ам) 'to sit down', шочаш (-ам) 'to be born', сакаш (-ем) 'to hang up, to hang on', пышташ (-ем) 'to put, to place', кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)', шындаш (-ем) 'to put, to place', опташ (-ем) 'to place (several items)', верандаш (-ем) 'to place, to arrange', пижаш (-ам) 'to stick, to get stuck', пижыкташ (-ем) 'to fix, to fasten'.

Ковам <u>Тойметсола ялеш кресаньык ешеш</u>	My grandmother was born <u>in the village of</u>
шочын.	Toymetsola into a peasant family.
<u>Кÿан курыкеш</u> пушенге кушкын.	A tree grew on the stony hill.
Сумкатым <u>пўкенеш</u> пыште да <u>диванеш</u>	Put your bag <u>on the chair</u> and sit down <u>on the</u>
шич.	<u>couch</u> .
Айда тиде сÿретым <u>пырдыжеш</u> сакена.	Let's hang this picture up <u>on the wall</u> .
Аля <u>тошто пачерешак</u> илаш кодын.	Alya continued living in her old flat.

In many cases, both the illative and the lative cases can be used with a verb. Examples with verbs from above: диванеш ~ диваныш(ке) шинчаш (-ам) 'to sit down on a couch', мешакеш ~ мешакыш(ке) пышташ (-ем) 'to put into a sack', пырдыжеш ~ пырдыжыш(ке) сакаш (-ем) 'to hang /something/ on the wall'. Examples with other verbs: capeш ~ сарыш(те) колаш (-ем) 'to die in war', йолеш ~ йолыш(ке) чияш (-ем) 'to put something on one's feet'.

There are also a number of idiomatic expressions that require the lative, e.g., вуеш налаш (-ам) 'to be offended' (\leftarrow вуй 'head'), тынеш пураш (-ем) 'to be baptized' (\leftarrow тын 'faith, belief', чонеш пижаш (-ам) (\leftarrow чон 'heart, soul') 'to touch someone's heart'.

2.70. Insert the fitting noun in the lative. The options are given below.

- 1. ... ида нал, каласен кертыда, кызыт мыняр шагат?
- 2. Турист-влакым «Сайвер» ... веранденыт.
- 3. Петя экзаменым начарын кучен, садлан шымше ... кодын.
- 4. Унагудышто ик уна ... «Ида тургыжландаре» табличкым коден.
- 5. Машина корно ... шогалын

(класс, тўр, вуй, унагудо, омсаже)

- 6. Аня ... у мотор кемым чиен.
- 7. Валя Ванян ... пижын.
- 8. Ме «1-ше аптеке» ... воленна.
- 9. Ачам Морко ... шочын-кушкын.
- 10. Кова уныкажлан шўрым эн кугу ... оптен.

(остановко, чонжо, кумыж, кундем, йолжо)

2.4.7.3. <u>Auxiliary functions</u>

1. Causal adverbial

A noun in the lative can indicate the cause for an action or even more generally, under what circumstances the action takes place.

Йоча-влак <u>йўреш</u> нöреныт.	The children got soaked in the rain.	
Ночко вургем <u>кечеш</u> писын кошкен.	Wet clothes dry quickly <u>in the sun</u> .	
Эрдене <u>будильник йўкеш</u> помыжалтым.	I woke up to the sound of an alarm clock in	
эрдене <u>оудильник иукеш</u> помыжалтым.	the morning.	

2. <u>Temporal adverbial</u>

A noun in the lative can express a period of time in which something (repeatedly) takes place. In this function, the dative – see 2.4.4 – page 78 – can also be used.

Таза айдеме <u>минутеш</u> 16–20 гана шÿлалта.	A healthy person breathes 16–20 times <u>a</u>
таза андеме <u>минутеш</u> 10-20 гана шулалта.	<u>minute</u> .
Тый <u>кечеш</u> мыняр гана кочкат?	How many times <u>a day</u> do you eat?
Экспедицийышке <u>кок тылзеш</u> каена.	We're going on an expedition for two months.

3. Predicative adverbial

A noun in the lative can be used to indicate how someone or something is regarded, for what they are held.

Илышыштем кажне айдемым <u>туныктышеш</u> ужам.	In my life, I see everybody <u>as a teacher</u> .	
Ивук пийжым <u>эн сай йолташеш</u> шотла.	Ivuk considers his dog <u>his best friend</u> .	

4. Means of transport

A noun in the lative can express by what means something is transferred, relocated, or undergoes a change.

Кокам <u>кок сумкашыже</u> ялысе шöрым,	My aunt brought milk, curds, and cream from
торыкым, ўмбалым конден.	the village <u>in her two bags</u> .
Йошкар-Олашке автобусеш толынна.	We came to Yoshkar-Ola <u>by bus</u> .
<u>Тулеш</u> кÿктымö паренге пеш тамле.	Potatoes cooked in fire are tasty.

2.71. Insert the fitting noun in the lative. The options are given below.

- 1. Унагудо гыч вокзалыш ... каенам.
- 2. ... кок гана ме еш дене иктаж-кушко канаш коштына.
- 3. Кугу ... мелна когарген.
- 4. Йўшто Кугыза ... йоча-влаклан полекым конден.
- 5. Тый шкендым пиалан ... ужат?

(тул, мешакше, енг, такси, ий)

2.4.8. Comparative (-*ла*)

2.4.8.1. Suffix and Suffix Attachment

Attachment to stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48). This suffix is unstressed, and is not to be confused with the stressed plural suffix -na (see 2.1.2.3 – page 59), the adverbial suffix -na (see 8.3 – page 318), or the clitic -na (see 9.1.4 – page 331).

		_				
777	Loum	the com	nanatirra	of the	following	TNOUNG
Z. I Z.	roim	the com	narative	or me	10110771118	2 nouns.

- 1. пире
- 2. меран
- 3. маска
- 4. шордо
- 5. пўчö
- 6. имне
- 7. шопке
- 8. пий
- 9. куку
- 10. лыве

Order of comparative suffix and number suffixes: When used together, the ordering is number suffix + comparative suffix: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm$ -влакла, книга 'book' \rightarrow книга-влакла.

2.73. Form the comparative plural of the following nouns.

- 1. йоча
- 2. рвезе
- 3. ÿдыр
- 4. родо
- 5. куэ
- 6. пўнчö
- 7. тумо
- 8. кож
- 9. коля
- 10. чыве

Order of comparative suffix and possessive suffixes: When used together, two orderings are possible: 1) possessive suffix (Px) + comparative suffix, or 2) comparative suffix + possessive suffix (Px). The first suffix ordering is much more common.

	пöрт 'house'		
	Px + Comp Comp + Px		
1Sg	пöртемла	пöртлам	
2Sg	пöртетла	пöртлат	
3Sg	пöртшыла пöртлаже		
1Pl	портнала портлана		
2Pl	пöртдала	пöртлада	
3Pl	пöртыштла	пöртлашт	

2.74. Attach all possessive suffixes and the comparative suffix to the following two nouns, using the arrangement Px + Comp.

1. ÿдыр 2. кова

Order of comparative suffix, possessive suffix and number suffix: When co-occurring, there are two possible orderings: 1. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + comparative suffix, 2. number suffix (Nx) + comparative suffix + possessive suffix (Px).

	пöрт 'house'		
	Px + Nx + Comp Nx + Px + Comp		
1Sg	пöртем-влакла	пöрт-влакемла	
2Sg	пöртет-влакла	пöрт-влакетла	
3Sg	пöртшö-влакла	пöрт-влакшыла	
1Pl	пöртна-влакла	пöрт-влакнала	
2Pl	пöртда-влакла	пöрт-влакдала	
3Pl	пöртышт-влакла	пöрт-влакыштла	

2.75. Attach all possessive suffixes, the plural suffix -вла κ and the comparative suffix to the noun $po\partial o$ 'relative', using the ordering Px + Nx + Comp.

2.4.8.2. Functions

1. Similative adverbial

The comparative case is used to express similarity, likeness and can usually be translated into English as 'like something/someone', 'as something/someone'. The object/person with which a noun in the comparative is compared can be used in varying syntactic functions in the sentence: subject, object, etc.

An alternative construction is the usage of a postposition such as гай 'like, as' (see 6.1.10 – page 167) or семын 'like, as' (see 6.1.67 – page 183).

Жап <u>кайыкла</u> писын чонешта.	Time flies as quickly <u>as a bird</u> .
Тый агытанла кычкырен моштет мо?	Can you crow <u>like a rooster</u> ?
Анна Петровна рвезе дене аважла порын	Anna Petrovna speaks kindly with the boy
кутыра.	<u>like his mother</u> .
Тыгай пиаллан нуно <u>йоча-влакла</u>	They were as happy as children about this
куаненыт.	stroke of luck.
Ивановмыт пошкудышт-влакла	Like their neighbors, the Ivanovs got
интернетым пуртеныт.	themselves an Internet connection.

2.76. Insert the fitting noun in the comparative case. The options are given below.

- 1. Пошкудем дене эн сай ... келшен илена.
- 2. Васлий ... талын иеш.
- 3. Маша ... тамлын мелнам куэштнеже.
- 4. Марина ... чоян онча.
- 5. Микале ... нелын ошкылеш.

(кол, рывыж, маска, коваже, йолташ)

- 6. Циркыште тигр изи ... мече дене модеш.
- 7. Шÿжарем ... сылнын мура.
- 8. Катя ... футболла моднеже.
- 9. Йöратымем, пычкемыш йÿдым ... мылам волгалтет.
- 10. Кристи ... кушташ тунемнеже.

(шушпык, тылзе, пырыс, марий-влак, рвезе-влак)

2. Predicative adverbial with verbs of sensory perception

With certain verbs of sensory perception such as чучаш (-ам) 'to seem, to appear', кояш (-ям) 'to seem, to appear, to look like, to resemble', кончаш (-ем) 'to appear, to look like', шокташ (-ем) 'to sound', ÿпшаш (-ем) 'to smell', a noun in the comparative expresses how/as what something or someone appears, whom or what something or someone resembles.

Тиде курык <u>малыше янлыкла</u> коеш.	This mountain looks <u>like a sleeping animal</u> .
Йоча годсо жапем <u>сылне омыла</u> чучеш.	My childhood seems <u>like a beautiful dream</u> .
Тудын илышыже пеш оғай, <u>кинофильмла</u>	His/her life is very interesting, it seems like a
конча.	movie.
Эстон йылме мылам <u>мурыла</u> шокта.	Estonian sounds like song to me.
Тый <u>аватла</u> але <u>ачатла</u> коят?	Do you look <u>like your mother</u> or <u>your father</u> ?

2.77. Insert the fitting noun in the comparative case. The options are given below.

- 1. Ончал, теве ту пыл ош ... коеш.
- 2. Духиэт ... тамлын ўпша.
- 3. Тиде вер тыгай мотор! ... чучеш.
- 4. Вепс шомак-влак тылатат финн ... шоктат?
- 5. Нимучашдыме чодыра ужар... конча

(мут-влак, теныз, имне, йомак, пеледыш)

- 6. Виноэт онгай таман: виноград ... чучеш.
- 7. Тиде венгр мелодий марий ... шокта.
- 8. Витя чурийже дене ... коеш.
- 9. Дыне сай, шере логалын: ... ўпша.
- 10. Пöртда пеш поян: ... коеш.

(полат, кочаже, сем, сок, муй)

2.4.9. Comitative (-*ce*)

2.4.9.1. Suffix and Suffix Attachment

Attachment to stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48). This suffix is stressed.

2.78. Form the comitative of the following nouns.

- 1. ола
- 2. ял
- 3. родо
- 4. чўчў
- 5. чўчўньо
- 6. вате
- 7. марий
- 8. йоча
- 9. йолташ
- 10. палыме

Order of comitative suffix and number suffixes: When used together, the ordering is number suffix + comitative suffix: $n\ddot{o}pm$ 'house' $\rightarrow n\ddot{o}pm$ -влакге, книга 'book' \rightarrow книга-влакге.

2.79. Form the comitative plural of the following nouns.

- 1. кÿмыж
- 2. совла
- 3. кўзö
- 4. вилке
- 5. каструль

Order of comitative suffix and possessive suffixes: When used together the ordering is possessive suffix (Px) + comitative suffix.

	еш 'family'	
	Px + Com	
1Sg	ешемге	
2Sg	ешетге	
3Sg	ешыжге	
1Pl	ешнаге	
2Pl	ешдаге	
3Pl	ешыштге	

2.80. Attach all possessive suffixes and the comitative suffix to the noun podo 'relative'.

Order of comitative suffix, possessive suffix and number suffix: When co-occurring, there are two possible orderings: 1. possessive suffix (Px) + number suffix (Nx) + comitative suffix, 2. number suffix (Nx) + possessive suffix (Px) + comitative suffix.

	пöрт 'house'			
	Px + Nx + Com Nx + Px + Com			
1Sg	пöртем-влакге	пöрт-влакемге		
2Sg	пöртет-влакге пöрт-влакетге			
3Sg	пöртшö-влакге	пöрт-влакшыге		
1Pl	пöртна-влакге пöрт-влакнаге			
2Pl	пöртда-влакге	пöрт-влакдаге		
3Pl	пöртышт-влакге	пöрт-влакыштге		

2.81. Attach all possessive suffixes, the plural suffix $-вла\kappa$ and the comitative suffix to the noun uonmau 'friend', using the ordering Px + Nx + Com.

2.4.9.2. <u>Functions</u>

1. Comitative adverbial

The comitative case denotes accompaniment and can usually be translated as 'with, together with, in company with'. It often occurs in coordinated expressions with two juxtaposed nouns, each of which bears the comitative suffix.

Салатлан паренгым <u>шўмге</u> шолтыза.	Cook the potatoes <u>with their peels</u> for the salad.
-	
Понгым <u>вожге</u> ида кÿрö, кÿзö дене пÿчса.	Don't pluck mushrooms out by their roots;
	cut them with a knife.
Сумкажым документге, оксаге	His/her bag was stolen, together with his/her
шолыштыныт.	<u>documents</u> and <u>money</u> .
Пачерыштым нуно <u>мебельге</u> ужаленыт.	They sold their flat together with the
	<u>furniture</u> .
Ивановмыт театрыш <u>йочаштге</u> толыныт.	The Ivanovs came to the theater together
	with their children.

2.82. Insert the fitting noun in the comitative. The options are given below.

- 1. Пöръен-влак вашлиймашыш ... толыныт.
- 2. Компьютерым ... налыда гын, ме тыланда смартфоным яра пуэна.
- 3. Циркысе пашаен-влак ... эл мучко кудалыштыт.
- 4. Вареньым ышташ вишньым ... налза.
- 5. Ме Наташалан пеледыш аршашым ... пöлекленна.

(кичке, принтер, вазе, ватышт, янлык-влак)

- 6. Тиде онай кафешке уна-влак ... толын кертыт.
- 7. Эн ончыч ушкал шылым ... шолтыза.
- 8. Англичан йылме дене тунемме книгам ... луктыт.
- 9. Мемнан пошкудо-влак шке мландыштым ... ужалат.
- 10. Студент-влак ... экспедицийыш кудалыныт.

(лу, туныктышышт-влак, диск, пырысышт, пöрт)

2. 'all of ...', 'the whole of ...'

The comitative case can also express totality, that all elements of a group or the entire entity is involved in the action. In such cases, a noun (or in coordinated expressions) nouns can fulfill various syntactic functions, such as subject, object, local adverbial, temporal adverbial.

Эрла <u>ныл группыге</u> экзаменым возат.	All four groups are writing their exam tomorrow.
Школ спектакльыште <u>йочаге</u> , <u>кугыенге</u>	Both children and grownups are acting in the
модыт.	school play.
Гена <u>лу заданийге</u> сайын ыштен.	Gena did <u>all ten assignments</u> well.
Лев Толстойын «Сар да тыныс» романжым	I read <u>all four volumes</u> of Lev Tolstoy's novel
<u>ныл томге</u> лудынам.	"War and Peace".
<u>Уремге, площадьге</u> ола пайрем эрта.	The city celebration is taking place on streets
	and squares.
Нина пöрт йыр, <u>ныл могырге</u> , пеледышым	Nina planted flowers around the house, on all
шынден.	<u>four sides</u> .
Авам <u>йўдге-кечыге</u> пашам ышта.	My mother works <u>day and night</u> .

2.83. Put the noun in parentheses into the comitative case and insert into the sentence.

- 1. Вич ий ончыч ... олаш кусненна. (еш)
- 2. Тиде аптеке ... почмо. (кече-йуд)
- 3. Классыште 25 ... марла кутыра. (тунемше)
- 4. Пайрем годым ..., ... уна шуко лийын. (пöрт, кудывече)
- 5. Йогор лу ... иканаште кочкын. (мелна)

3. <u>Adjectives</u>

3.0. General remarks

<u>Non-congruence</u>: The typical usages of an adjective are as a modifier to a noun that it precedes, or as a predicative. In these position the adjective does not agree with the noun, i.e., there is no AGREEMENT between adjective and noun. The noun itself can be in the nominative or it can be used with nominal suffixes (plural suffixes, case suffixes, possessive suffixes), clitics, or even derivational suffixes, but these suffixes are attached only to the noun, never to the adjective, e.g.:

'picture'	сўрет
'beautiful picture'	<u>сылне</u> сÿрет
'beautiful pictures' (plural)	<u>сылне</u> сÿрет-влак
'to the beautiful picture' (dative)	<u>сылне</u> сÿретлан
'my beautiful picture' (possessive suffix 1SG)	<u>сылне</u> сÿретем
'and the beautiful picture' (clitic 'and; also')	<u>сылне</u> сÿретат
'having a beautiful picture' (adjectival derivation)	<u>сылне</u> сÿретан
This picture is beautiful.	Тиде сÿрет <u>сылне</u> .
These pictures are beautiful.	Нине сÿрет-влак <u>сылне</u> улыт.

This also holds true when a noun in the nominative case is used as a modifier (see 11.3.2 – page 374), for example:

'spouse; significant other (lit. life friend)'	<u>илыш</u> йолташ
'spouses' (plural)	<u>илыш</u> йолташ-влак
'to the spouse' (dative)	<u>илыш</u> йолташлан
'my spouse' (possessive suffix 1SG)	<u>илыш</u> йолташем
'and the spouse' (clitic 'and; also')	<u>илыш</u> йолташат
'having a spouse' (possessive adjectival derivation)	<u>илыш</u> йолташан

<u>Adjectives + nominal suffixes</u>: In the following cases, however, an adjective is not used as an attribute before a noun. In these instances, adjectives can be used with the nominal suffixes appropriate for the respective situation.

3.0.1. Apposition

With APPOSITION we mean a certain arrangement of words with a noun or noun phrase being followed by another noun or noun phrase referring to the same thing. This second noun phrase can also be an adjective. In such cases it must have the same suffixes that the preceding noun has. An example of apposition from English: *I live in the house over there, (in) the big one* (instead of *I live in the big house over there*).

Тиде ўдырым, <u>шемалгым</u> , мый сайын палем.	This girl, the dark-haired one, I know well.
Шÿжаретлан, <u>москосылан</u> , саламым	Give my regards to your little sister, the one
каласе.	<u>in Moscow</u> .
Теве тиде пöлемыште, <u>кугушто</u> , мый	I'll sleep in this room, the big one.
малем.	This room, <u>the big one.</u>
Мый пöртым, <u>изим</u> , чонем.	I'm building a house, <u>a small one</u> .

Note that if an adjective has a short and a long form (see 3.1 – page 99), the long form is used in apposition.

98 Adjectives

Пеледышыш, <u>йошкаргыш</u> , вÿдым ит опто.	Don't pour water on the flowers, the red ones.
Пайремлан тувырым, <u>ошым</u> , налнем.	I want to buy a shirt, <u>a white one</u> , for the celebration.

- 3.1. Insert the adjective given in parentheses after the sentence, inflected appropriately.
- 1. Акам ту портышто, ..., ила. (изи)
- 2. Пöлекым пакетышке, ..., пыштен кертыда? (ужар/ужарге)
- 3. Йолташемлан, ..., серышым возем. (Марий Элысе)
- 4. Уремыште йўшто. Йолашым, ..., чий. (кўжго)
- 5. Кевытыште киндым, ..., нал. (шем/шеме)

3.0.2. Nominalization of adjectives

Nouns can be formed from adjectives in varying ways, see 11.5 – page 377. It is, however, possible for certain adjectives to be used in a sentence as nouns, in which case they can be used with all nominal suffixes. This can also be observed on occasion in English: old (adj.) \rightarrow the old (noun), good (adj.) \rightarrow the good (noun), white (adj.) \rightarrow white (noun). It is, however, a more productive process in Mari: often in appropriate translations of Mari adjectives used nominally, the English word one should be used: interesting (adj.) \rightarrow the interesting one (noun). Generally speaking, adjectives encountered with nominal endings (case suffixes, possessive suffixes, plural suffixes) are interpreted as nouns.

<u>Порын</u> вийже <u>осалым</u> сенга.	The power of good defeats evil.
Сÿаныште самырык-влакат, шонго-влакат	At the wedding, both the young and the old
куштеныт.	danced.
Пöлекым чылалан пуэныт: <u>изи-влаклан</u> модышым, <u>кугу-влаклан</u> книгам.	Everybody got presents: the children (lit. small ones) toys, and the adults (lit. big ones) books.
<u>Моторем</u> кызыт тораште, тудлан	My sweetheart (lit. beautiful one) is far away
серышым возем.	now, I am writing him/her a letter.
Вÿдын <u>келгыже</u> тыште могай?	What is the <u>depth</u> of the water here?

Note that if an adjective has a short and a long form (see 3.1 – page 99) the long form is used in nominalization.

Стендальын романже «Йошкарге ден ueme» маналтеш. Stendhal's novel is called "The Red and the Black".

- 3.2. Insert the adjective or adjectives given in parentheses after the sentence, inflected appropriately.
- 1. ... чыла ум йоратат. (самырык-влак)
- 2. ... ялыште канаш келша. (оласе-влак)
- 3. Тый ... йöратет мо? (шере)
- 4. ... оксаже шуко, а ... шагал (поян, нужна)
- 5. ... шуко ит кошт: черланен кертат. (йушто)

3.0.3. Ellipsis

With ELLIPSIS one means the omission of one or more words that are not necessary for comprehension. When a noun is left out, an adjective can refer back to a previous occurrence of it, as in the English sentence: What kind of wine would you like? Red or white? (instead of Red wine or white wine?) The adjective will then assume the suffixes which otherwise would be present on the noun.

Кок пачерна уло: <u>кугуракыште</u> ача-авана	We have two flats: our parents live in the
илат, <u>изиракыште</u> ме шÿжарем дене	<u>larger one</u> , my sister and I live <u>in the smaller</u>
илена.	<u>one</u> .
Снегын акше тўрлö: <u>чодырасын</u> шергырак, <u>сад-пакчасын</u> шулдырак.	Strawberries have different prices: the forest
	ones are more expensive; the garden ones are
	cheaper.

Note that if an adjective has a short and a long form (see 3.1 – page 99) any nominal suffixes are added to the long form.

Кузе шонет, могай сумкам сайрак налаш:	What do you think, which bag should I buy:
<u>шемым</u> але <u>ужаргым</u> ?	the black one or the green one?
Тиде туфльо могай тувырлан утларак	Which shirt do these shoes go better with: the
келшен толеш: <u>йошкаргылан</u> але <u>ошылан</u> ?	<u>red one</u> or <u>the white one</u> ?

- 3.3. Insert the adjective or adjectives given in parentheses after the sentence, inflected appropriately.
- 1. Рисым могай вўдыш пышташ кўлеш: ... але ...? (йўштö, шокшо)
- 2. Акам дене ик портыштак илена: тудо пычкемыш могырышто, а мый (волгыдо)
- 3. Кузе шонет, могай пеледышын пушыжо тамлырак: ... але ...? (йошкарге, ошо)
- 4. У телефоным налаш кызыт оксам уке, садланак ... кучылтам. (тошто)
- 5. Кужу йолашлан 3000 тенгем туленам, а ... 2000 тенгем. (кучык)

3.1. Adjectives with short and long forms

In Mari there is a small group of adjectives that have both a short and a long form. Many of these denote colors.

Colors:

Short form	Long form	Translation
йошкар	йошкарге	red
ОШ	ошо	white
сандал	сандалге	rosy, pink
ужар	ужарге	green
шем	шеме	black
cap	cape	yellow

Other adjectives:

Short form	Long form	Translation
кошар	кошарге	pointed, sharp
ныжыл	ныжылге	tender, gentle
тÿж	тўжö	pregnant (animal)
какар	какарге	bruised
сöрал	сöрале	beautiful

<u>Usage of the short and long forms</u>: The two forms have the same meaning, but are used differently in sentences. Generally, the short form is used when the adjective is an attribute before a noun. The long form is used in all other cases, including usage as a predicative adjective, in elliptical or appositional constructions, or when nominalized. Therefore, only the long form takes case suffixes, plural suffixes, possessive suffixes, and the comparative degree suffix $-pa\kappa$.

This rule applies more strongly to adjectives denoting colors (with the exception of *cape* 'yellow'). In the case of other adjectives (and *cape*), the long form is also encountered in attributive function. That is to say, in the attributive position, both forms can be used interchangeably, e.g.: ныжыл

100 Adjectives

 $\ddot{u}\ddot{o}$ ратымаш \sim ныжылге $\ddot{u}\ddot{o}$ ратымаш 'tender love'. In the case of $c\ddot{o}$ рал $\sim c\ddot{o}$ рале 'beautiful', both forms can be encountered in both positions, though as a trend, the long form is more common in the predicative position, and the short form more common in other positions.

Мылам таче <u>йошкар</u> розам пöлекленыт.	I got a <u>red</u> rose today.
Мылам таче розам пöлекленыт,	I got a rose today, <u>a red one</u> .
<u>йошкаргым</u> .	1 got a rose today, <u>a red one</u> .
Петя <u>шем</u> машина дене кудалыштеш.	Petya drives a <u>black</u> car.
Петян машинаже <u>шеме</u> .	Petya's car is <u>black</u> .
<u>Ужар</u> шинчан пырысем уло.	I have a green-eyed cat.
Пырысемын шинчаже <u>ужарге</u> .	My cat's eyes are green.

Note that the usage of short and long forms parallels the usage of the short and long forms of the cardinal numbers (see 4.1 – page 106), and of other quantifiers (e.g., $\textit{мыняр} \sim \textit{мынярe}$ 'how much, how many).

- 3.4. Insert the appropriate form of the adjective given in parentheses. If case suffixes are appropriate, add these as well.
- 1. Марий калык поснак ... тўсым йората. (ош/ошо)
- 2. Кен ежым шудо ..., а шыжым нарынче. (ужар/ужарге)
- 3. ... неран туфльым кызыт огыт чий. (кошар/кошарге)
- 4. Тиде мурым, тыгай ..., кажне эрдене колыштам. (ныжыл/ныжылге)
- 5. Телым уремыште чыла (ош/ошо)
- 6. Китай календарь почеш 2017-ше ий тиде ... агытанын ийже. (йошкар/йошкарге)
- 7. Тиде курчак мотор огыл: нерже пеш ... (кошар/кошарге)
- 8. Тыйын ... костюмет уло мо? (шем/шеме)
- 9. Тый ... чайым йуат а'ле шемым? (ужар/ужарге)
- 10. Мый вином ... гына йöратем. (йошкар/йошкарге)

Note in addition the following words which have short and long forms, but which differ from the adjectives listed above in that the relationship between the short and long form is not quite as predictable.

1. $ne_{\Lambda} \sim ne_{\Lambda}e$: The short form is an adjective 'half (a)', the long form is typically a noun or is used as an attribute in the sense of 'half, semi-, near, partly, partially, partial'.

```
neл: neл шагат 'half an hour'
neл тылзе 'half-moon'
neл кило 'half a kilo'

neле: иктат пеле 'one and a half'
nеле йўшö 'half-drunk'
nеле порсын 'near silk'
nеле чал 'partly gray'
```

 $\underline{2.~gec} \sim \underline{gece}$: The short form is used attributively in the sense 'different; other, another; next, following'. The long form is used in all other cases, e.g., as a predicative adjective, but also in the sense of a pronoun or noun 'the other (one(s)); something different'.

вес:вес шонымаш
вес сер
вес лышташ'different opinion'
'other shore'
'next page'весе:весе-влак'the others'

Тиде чылт весе. 'That is completely different.'

Мый тидым ом нал, весе налже. 'I won't take this, someone else should take it.' Иктаж-мом весым каласен кертат? 'Do you have anything else to say?

3.2. Comparison of adjectives

In addition to and based on the positive degree of adjectives, Mari also forms a comparative and a superlative degree. Comparative and superlative forms of adverbs are formed by the same general principles, see 8.5 – page 322.

3.2.1. Positive degree

The positive degree of adjectives is unmarked. Note also the following constructions of equivalency:

1. (just) as ... as ...

Here, the postposition $2a\ddot{u}$ 'as, like' (see 9.5.16 – page 341) is used. The clitic $-a\kappa$ (see 9.1.2 – page 330) can be attached to this postposition for the sake of emphasis.

Ӱдыр лўдмыж дене <u>пор гай ошо</u> лийын.	In her fear, the girl went white as chalk.
Ивук <u>ачаж гаяк тале</u> .	Ivuk is just <u>as skilled as his father</u> .
Марий калык <u>мўкш гай пашаче</u> .	The Mari people are <u>as industrious as bees</u> .
Ануш <u>Эчан гай кугу</u> огыл.	Anush is not as big as Echan.

- 3.5. Form constructions of equivalency based on the given sentence and the word given in parentheses, following the example: Изам виян (маска). \rightarrow Изам маска гай виян.
- 1. Шинчат канде (кава).
- 2. Нуно чоя улыт (рывыж).
- 3. Эвика ушан кушкеш (аваже).
- 4. Тазалыкда пенгыде лийже (тумо).
- 5. Илышда шере лийже (муй).

2. of the same ...

Note the construction with $u\kappa$ 'one' followed by a noun marked with the derivational suffix - $a\mu$ (see 11.6.1 – page 382). This construction is used to show that a property applies to several objects to the same degree. Instead of $u\kappa$, $u\kappa au$ 'of the same type' can be used as well.

Нине ручка-влак <u>ик/икгай кужытан</u> улыт.	These pens are of the same length.
Нине машина-влак <u>ик/икгай тÿсан</u> улыт.	These cars are <u>of the same color</u> .
Ме <u>ик/икгай ийготан</u> улына.	We're of the same age.

- 3.6. Insert constructions of equivalency into the following sentences, using the noun given in parentheses.
- 1. Классыштына кум ... рвезе уло (фамилий).
- 2. Эрге ден ачаже ... улыт (койыш).
- 3. Чемоданем-влак ... улыт (нелыт).
- 4. Тендан ужга-влакда ... улыт? (кӱжгыт)
- 5. Тыште чылан ... улына (права).

3.2.2. Comparative degree

The comparative form of adjectives is formed with the stressed suffix $-pa\kappa$, an N-suffix (see 1.6.6 – page 48).

102 Adjectives

Positive	Comparative	Translation
сай	сайрак	good
мотор	моторрак	beautiful
ужар ~ ужарге	ужаргырак	green
шокшо	шокшырак	warm
шуко	шукырак	much, many
шагал	шагалрак	little, few

Note that this suffix can also be used to indicate a lesser intensity of the quality in question (usupak kanah 'short; of small stature' $\leftarrow kan$ 'body').

Тиде книга <u>онгайрак</u> .	This book is more interesting.	
Тендан пöртда кугу, а мемнан эшеат	Your house is big, but ours is bigger yet.	
кугурак.	Tour mouse is big, but ours is <u>bigger</u> yet.	
Эрла игече <u>сайрак</u> лиеш гын, ялышке	If the weather is better tomorrow, we'll go to	
кудалына.	the countryside.	
Телылан <u>шокшырак</u> вургемым налаш	You have to buy <u>warmer</u> clothes for winter.	
кÿлеш.	Tou have to buy <u>warmer</u> clothes for whiter.	
Тиде шÿр <u>шинчаланрак</u> .	This soup is <u>a bit salty</u> .	

- 3.7. Form the comparative of the following adjectives.
- 1. изи
- 2. неле
- 3. йўшто
- 4. шем/шеме
- 5. лавыран
- 6. кужу
- 7. ош/ошо
- 8. яндар
- 9. куштылго
- 10. поян
- 11. кўчык
- 12. йошкар/йошкарге
- 13. поро
- 14. нужна
- 15. кугу
- 3.8. Put the words in parentheses into the comparative degree.
- 1. Марий Элыште теле йушто, а Карелийыште эшеат (йушто).
- 2. (Шулдо) телефоным кушто налаш лиеш?
- 3. Кузе шонет, ош але йошкар вино (тамле)?
- 4. Кузе шонет, Изи але Кугу Какшан (кужу)?
- 5. (Неле) заданийым ышташ (онай).

<u>Object of comparison</u>: When using the comparative degree of an adjective, one very often includes the point of reference. Here English uses the word *than*, e.g., something/somebody is bigger/better/whiter *than* something/somebody else. In Mari two common constructions are used, both involving the postposition $\partial e u$ 'of, from' (see 6.1.22 – page 172). There is no overt difference between the two structures as regards their meaning or distribution.

1. $\underline{\partial e u} + -pa\kappa$: The postposition $\underline{\partial e u}$ follows the object of comparison. The adjective is in the comparative degree $(-pa\kappa)$.

Йошкар-Ола <u>Волжск деч кугурак</u> .	Yoshkar-Ola is larger than Volzhsk.
Ануш <u>Эчан деч изирак</u> .	Anush is smaller than Echan.
Кенежым кече <u>йўд деч кужурак</u> .	In summer, days are <u>longer than nights</u> .
Машина трамвай деч писырак.	Cars are faster than trams.

 $\underline{2. \, \partial e u}$ without $\underline{-pa\kappa}$: It is also possible to leave the adjective in the positive degree, i.e., without the suffix $\underline{-pa\kappa}$. Although the adjective is formally in the positive degree, a comparative sense is given unequivocally by the postposition alone.

Лум <u>кагаз деч ошо</u> .	Snow is whiter than paper.
Жап <u>кайык деч писе</u> .	Time is <u>faster than a bird</u> .
Миклай деч сай сÿретче олаштына укеат.	There is no artist <u>better than Miklay</u> in our
	town.

- 3.9. Form sentences with the words given. Example: Йошкар-Ола, Волжск, кугу \rightarrow Йошкар-Ола Волжск деч кугурак \sim кугу.
- 1. Козьмодемьянск, Йошкар-Ола, тошто.
- 2. Шольо, иза, самырык.
- 3. Миллиардер, миллионер, поян.
- 4. Урал курык, Марий Элысе курык, кукшо
- 5. Ий, вÿд, куштылго.
- 3.10. Insert the fitting adjective in the comparative. The options are given below.
- 1. Инфляций дене чыла ... лийын.
- 2. Мый телым ом йорате: мылам ... игече келша.
- 3. Эрла шуко уна толеш ... ўстелым шындаш кўлеш.
- 4. Йўдвелне йўд-влак ... улыт.
- 5. ... чайым йöратет гын, сакырым ешаре.

(шере, кугу, шерге, волгыдо, шокшо)

- 6. Оксам кызыт шагал ... сумкалан веле сита.
- 7. Омет шуэш гын, ... кофем йў.
- 8. Тиде йолаш тылат ... кÿчыкемдаш кÿлеш.
- 9. Ивук пеш ушан: ... заданийымат чын ыштен.
- 10. Тиде фильм весе деч

(кужу, пенгыде, онай, неле, шулдо)

<u>Degree of comparison</u>: If one wishes to express to which degree a comparison applies (e.g., 'by two meters', 'by two years'), the dative case is used.

Тудо Петер деч <u>кум сантиметрлан</u> кужурак.	S/he is taller than Peter by three centimeters.
Вайсу йыгыр шольыж деч <u>лу минутлан</u>	Vaysu is older than his twin brother by ten
кугурак.	<u>minutes</u> .
Ик сöснаже весе деч <u>пел центнерлан</u>	One of the pigs is heavier than the other <u>by</u>
нелырак.	half a centner.

To express 'twice as', 'three times as', etc., the postpositions *naчaш* 'time, times' or гана 'time, times' can be used:

Телефонет мыйын деч <u>кум пачаш/гана</u>	Your phone was three times as expensive as
<u>шергырак</u> лийын.	mine.
Эчан Ануш деч <u>кок пачаш/гана кугу</u> .	Echan is twice as old as Anush.

104 Adjectives

For possibilities to express *more and more, much more,* etc. through adverbial constructions, see 8.4.2 – page 320. For possibilities to express *the ...-er, the ...-er, less ..., not as ...* (through pronominal constructions) see 5.2.3 – page 140.

3.2.3. Superlative degree

The superlative degree of adjectives is formed by placing the particle $\ni H$ before the positive degree. This means that the suffix of the comparative degree $-pa\kappa$ is not used in the superlative.

Positive	Comparative	Superlative	Translation
поро	порырак	эн поро	good
изи	изирак	эн изи	small
шокшо	шокшырак	эн шокшо	warm, hot
кужу	кужурак	эн кужу	long
шуко	шукырак	эн шуко	much, many
шагал	шагалрак	эн шагал	little, few

Кызыт ме <u>эн куштылго</u> темым тунемына.	We are currently studying the easiest subject.	
Мый гын шонем, команмелна - <u>эн тамле</u>	I think komanmelnas (layered pancakes) are	
марий кочкыш.	the tastiest Mari food.	
Manyay ya rayayana maayaa wa ay ay ay ay ay	What is the most interesting thing in the Mari	
Марий йылмыште тыланда мо <u>эн онгай</u> ?	language for you?	
Тиде темым <u>эн шагал</u> шымлыме.	This is the least researched topic.	
Йолташет-влак кокла гыч Прийт мылам	Of your friends Hills Drift the least	
<u>эн шагал</u> келша.	Of your friends, I like Priit <u>the least</u> .	
Мÿшыл ер – Марий Элын ик <u>эн мотор</u>	Müshyl yer (Russian Морской Глаз) is one of	
ерже.	the most beautiful lakes in Mari El.	

3.11. Form the comparative and superlative degree of the following adjectives.

- 1. сылне
- 2. пушкыдо
- 3. начар
- 4. осал
- 5. шонго
- 6. шопо
- 7. кумда
- 8. йöсö
- 9. весела
- 10. кÿрен

3.12. Insert the fitting adjective in the superlative. The options are given below.

- 1. Мыйын ... мурызын концертышкыже лу гана коштынам.
- 2. Тудо пеш палыме спортсмен: ... эллаштат тудын нерген колыныт.
- 3. Эн тамле, ... пакчасаска ден фруктым пазарыште веле налаш лиеш.
- 4. Юл энер ... верлаштыже теныз гай: вес серым ужаш ок лий.
- 5. Саню классыштына ... лийын: чылам пален, эре визытаным налын.

(кумда, тора, ушан, йöратыме, свежа)

- 6. Мутер-влак ... полкышто шогат.
- 7. Черле улат: мöнгыштö кодаш тылат кызыт ... лиеш.
- 8. ... рвезе-влаклан эн неле чемоданым пуэныт.
- 9. Киндым мый эре ... кевытыште налам.
- 10. Ойлат, гепард тўняште ... янлык.

(писе, лишыл, пайдале, кушыл, виян)

Alternative superlative constructions: One can also form superlative constructions of a sort by using the comparative, with $μuz\ddot{o}$ 'nobody' or μuμo 'nothing' as the object of comparison: $μuz\ddot{o}$ deu $ca\ddot{u} \sim ca\ddot{u}paκ$ 'better than anyone (lit. nobody)', μuμo deu $uepze \sim uepzωpaκ$ 'more dear than anything (lit. nothing)'.

In a further construction with emphatic undertones, the postposition ∂e^{γ} can be placed between two occurrences of the same adjective in the positive degree, e.g., \mathcal{M} \mathcal{M}

Тушто мотор деч мотор пушенге кушкеш.	There the most beautiful trees grow.
Сай деч сай илышым тыланем.	I wish (you) <u>the best</u> (from) life.

4. Quantifiers

4.1. Cardinal numerals

4.1.1. Formation: short and long forms

The numerals from 1 through 9 and larger numbers ending in 1–9 (11–19, 21–29, 31–39, etc.) possess two forms, commonly known as short and long forms. Ten and all its multiples (e.g., 20, 30, 40, 100, 110, 120, 360, 1000) have only one form.

<u>1-10</u>:

106

	Short form	Long form
1	ик	икте
2	кок	кокыт
3	кум	кумыт
4	ныл	нылыт
5	вич	визыт
6	куд	кудыт
7	шым	ШЫМЫТ
8	кандаш	кандаше
9	индеш	индеше
10	лу	

As regards the usage of $u\kappa(me)$ as a pronoun, see 5.7.5 – page 156. As regards the usage of $u\kappa$ as a particle, see 9.5.28 – page 344.

Alternative forms of 1, 2: in addition to the long forms given above, long forms $u\kappa \omega m/u\kappa m\omega m$ for 1 and $\kappa \kappa \kappa m\omega m$ for 2 can be encountered. These forms are used especially in counting, where $u\kappa me$ is not used: $u\kappa \omega m$, $\kappa \kappa \kappa \omega m$, and $\kappa \kappa \kappa \omega m$, are always used with one another here.

вич ~ визыт: Note the consonant alternation ч ~ з, see 1.5.7 – page 34.

11–19: These numerals consist of the element nam- (← ny 'ten' + -am 'and', see 9.1.1 – page 328) and the corresponding short or long forms of the numerals 1–9.

	Short form	Long form		
11	латик	латикте		
12	латкок	латкокыт		
13	латкум	латкумыт		
14	латныл	латнылыт		
15	латвич	латвизыт		
16	латкуд	латкудыт		
17	латшым	латшымыт		
18	латкандаш	латкандаше		
19	латиндеш	латиндеше		

<u>лучко</u>: For 15 there is an alternate and very commonly used form <u>лучко</u> corresponding both to the short form <u>латвич</u> as well as the long form <u>латвизыт</u>. As regards the usage of <u>лучко</u> in reference to a quarter of an hour when telling the time, see below in 4.9 – page 132.

<u>Multiples of ten from 20–100</u>: Ten and all its multiples have only one form. These numbers are historically compounds of the short forms of the numbers $2-9 + \lambda y$ 'ten'.

10	лу			
20	коло			
30	кумло			
40	нылле			
50	витле			
60	кудло			
70	шымле			
80	кандашле			
90	индешле			
100	шÿдö			

<u>шымле, кандашле, индешле</u>: Note that previously the numerals <u>шымлу</u> '70', кандашлу, and <u>индешлу</u> '90' were used, forms which can still be encountered in older texts, and in spoken language.

<u>21–29</u>, <u>31–39</u>. ..., <u>91–99</u>: For these numbers ending in 1–9, the short or the long form of 1–9 is added, written separately, to the multiple of 10, e.g.:

	Short form	Short form Long form			
21	коло ик	коло икте			
32	кумло кок	кумло кокыт			
43	нылле кум	нылле кумыт			
54	витле ныл	витле нылыт			
65	кудло вич	кудло визыт			
76	шымле куд	шымле кудыт			
87	кандашле шым	кандашле шымыт			
98	индешле индеш	индешле индеше			

4.1	4.1. Write out the following numerals, if appropriate both the short and long forms.					
1.	27	6.	18			
2.	65	7.	5			
3.	14	8.	47			
4.	9	9.	60			
5.	90	10.	33			

<u>101–199</u>: In these numerals, the word $u\ddot{y}\partial\ddot{o}$ '100' is written separately. Numbers ending in 1–9 have a short and a long form; the multiples of ten have only one form, e.g.:

	Short form Long form			
101	шўдö ик	шўдö икте		
120	шўдö коло			
139	шўдö кумло индеш	шўдö кумло индеше		
156	шўдö витле куд	шўдö витле кудыт		
180	шўдö кандашле			
199	шўдö индешле индеш	шўдö индешле индеше		

 $200, 300, \dots 900$: The multiples of 100 etc. are formed with the short form of the numerals 2–9 and $u\ddot{y}\partial\ddot{o}$ '100' written as one word.

200	кокшÿдö
300	кумшÿдö
400	нылшÿдö
500	вичшÿдö
600	кудшÿдö
700	шымшÿдö
800	кандашшÿдö
900	индешшÿдö

<u>201–299</u>, <u>310–399</u>. Apart from the multiples of 100 and 10, all elements are written separately, e.g.:

	Short form Long form			
201	кокшўдö ик	кокшÿдö икте		
560	вичшÿдö кудло			
723	шымшўдо коло кум шымшўдо коло кумыт			
840	кандашшÿдö нылле			
999	индешшўдö индешле индеш	индешшўдö индешле индеше		

<u>0, 1000, 1,000,000, 1,000,000,000</u>: These numerals have only one form.

0	нуль, ноль		
1000	тÿжем		
1,000,000	миллион		
1,000,000,000	миллиард		

<u>1001–</u>: Numerals higher than 1000 are written as separate words in accordance with the forms given above, e.g.:

	Short form	Long form		
1001	1001 тÿжем ик тÿжем икте			
56,487	витле куд тўжем нылшўдö	витле куд тўжем нылшўдö		
	кандашле шым	кандашле шымыт		
973,230	973,230 индешшÿдö шымле кум тÿжем кокшÿдö кумло			
3,835,934	кум миллион кандашшÿдö кумло	кум миллион кандашшÿдö кумло		
3,033,934	вич тўжем индешшўдö кумло ныл	вич тўжем индешшўдö кумло нылыт		

4.2.	4.2. Write out the following numerals, if appropriate both the short and long forms.							
1.	320	2.	799 3.	1457	4.	11,638	5.	23,900,421

4.1.2. Usage: short and long forms

The relationship between short forms and long forms of numerals is roughly equivalent to the relationship between short forms and long forms of adjectives (see 3.1 – page 99). Their respective usage is determined by their role in a sentence.

<u>Short form</u>: The short form is used as an attribute, i.e., before a noun as a quantifier. In this regard two things should be noted:

1. Modified noun in singular: If a noun is modified by a quantifier (numerals, but also other quantifiers such as мыняр 'how many', шуко 'many', see below in 4.4 – page 116) the noun remains in the singular, rather than being used in the plural. Examples: $u\kappa$ $n\ddot{o}pm \sim \kappa ahdaw$ $n\ddot{o}pm$ 'one house \sim eight houses', $u\kappa$ $m\ddot{y}\kappa u \sim bu \gamma$ $m\ddot{y}\kappa u$ 'one bee \sim five bees', $u\kappa$ $m\ddot{y}hemue$ \sim help new many hemue 'one pupil \sim forty-three pupils'. This is the same situation as with an adjective preceding and modifying a noun, see 3.0 – page 97.

Note in addition that if a noun modified by a numeral is the subject of a sentence, the predicate (verb) will be inflected in the singular.

Группыштына кумло студент тунемеш.	<u>Thirty students study</u> in our group.		
Пайремышке <u>кокшўдö уна</u> <u>толын</u> .	Two hundred guests came to the celebration.		
Тиде ялыште <u>тўжем ен ила</u> .	A thousand people live in this village.		

2. <u>Invariability of the Short Form</u>: Various morphological endings can be attached to a noun modified by a preceding quantifier. These endings do not appear, however, on the quantifier. This is once again the same situation as with an adjective preceding and modifying a noun, see 3.0 – page 97.

'house'	пöрт
'two houses'	<u>кок</u> пöрт
'to the two houses' (dative)	<u>кок</u> пöртлан
'my two houses' (possessive suffix 1SG)	<u>кок</u> пöртем
'and the two houses' (clitic 'and; also')	<u>кок</u> пöртат
'having two houses' (possessive adjectival derivation)	<u>кок</u> пöртан

- 4.3. In the following sentences replace the words in cursive with the words in parentheses. Pay attention to the necessary congruence in number in the predicate.
- 1. Марий театрыште тений у спектакль-влак лектыт. (кум у спектакль)
- 2. Вес ий гыч мемнан университетыште *йотэлысе студент-влак* тунемаш тÿналыт. (шымле кандаш йотэлысе студент)
- 3. Марий Элыште турло калык-влак илат. (шудо лу турло калык)
- 4. «Изи мöр пеледыш» конкурсыш *школ тунемше-влак* ушненыт. (тÿжем вичшÿдö школ тунемше)
- 5. Чавайн лÿмеш книгагудышто *марий да руш книга-влак* аралалтыт. (миллион кокшÿдö марий да руш книга).

<u>Long Form</u>: When a numeral is not used as an attribute preceding a noun, but independently, the long form is required. This occurs in the case of ellipsis or apposition, just as is to be seen with adjectives, see 3.1 – page 99.

Марий калыкын мыняр процентше Марий Элыште ила?Витле кумыт.	What percentage of Mari people live in Mari El?Fifty-three.	
– Марий Элыште мыняр ер?	- How many lakes are there in Mari El?	
 Кудшўдо кандашле индеше. 	 Six hundred eighty-nine. 	
Вазыште роза пеледыш, <u>шымыт</u> , шога.	Roses, seven of them, are standing in the vase.	
Йошкар-Олаште, тиде изи ола гынат, театр-влакат (нылыт), тоштер-влакат (кандаше), тўвыра полат-влакат (кумыт) улыт.	Yoshkar-Ola, while a small city, has theaters (<u>four</u>), museums (<u>eight</u>), and community centers (<u>three</u>).	

110 Quantifiers

- 4.4. Insert the correct form of the cardinal numeral given in parentheses.
- 1. Йошкар-Олаште аэропорт уло мо? Уло, (1)
- 2. Моско деч Йошкар-Ола марте мыняр километр? (862)
- 3. Марий Элыште ... марий театр пашам ышта. (3)
- 4. Марий Элыште мыняр ола? (4)
- 5. Моско гыч Йошкар-Олашке поезд ... шагат кудалеш. (15).
- 6. Марий Элыште чылаже мыняр энер? (476)
- 7. Марий фольклорышто могай числа чучкыдын вашлиялтеш? (77)
- 8. Йошкар-Олаште троллейбуслан билет ... тенгем шога. (18)
- 9. Марий Элын эн кӱкшӧ курыкшо ... метран. (279)
- 10. Тиде заданийым ... минут жапыште ыштенам. (10)

4.1.3. Suffixation of cardinal numerals

As seen above, cardinal numerals used as attributes preceding a noun are invariable and remain unaffected by any endings added to the noun they modify. If, however, they are used independently, they can, within some restrictions (see below), be inflected in the same manner as nouns. Since the short forms are never used independently, it is only the long forms (and the multiples of ten which do not differentiate between short and long forms) that are affected.

<u>Case suffixes (see 2.3 – page 68)</u>: In principle, all case suffixes can be attached to cardinal numbers. However, due to semantic restrictions, it is unusual to encounter some case suffixes attached to numbers (e.g., the comparative in -na, see 2.4.8 – page 91), while other case suffixes are attached to numbers very frequently (e.g., the accusative in -ma, see 2.4.2 – page 71, and the dative in -nan, see 2.4.4 – page 78).

- How many kilos of potatoes will you buy?		
– <u>Six</u> .		
- When should we meet?		
– Let's say <u>at 1 PM</u> .		
Metriy gave Anya roses, twenty seven of		
them, for her 27 th birthday.		
If you add <u>seven and two,</u> you get nine.		
ii you add <u>seven</u> <u>and two</u> , you get iinie.		
Here are five little chests: <u>in four</u> there is		
nothing, but <u>in one of them</u> there is a golden		
ring.		

- 4.5. Insert the appropriately case-inflected form of the cardinal numeral given in parentheses.
- 1. Тыланда мом? Мылам теве тыгай открыткым, ..., пожалуйста. (17)
- 2. Фирмыда паша планым тений мыняр процентлан шуктен? (121)
- 3. Кастене эше кевытышке, ..., пурыман. (2)
- 4. Шкетан театрыште спектакль эрла мыняр шагатлан тўналеш? (16)
- 5. Ялыштына 50 порт гыч ... интернет уло. (39)
- 6. Фейсбукышто 600 йолташем уло. Нунын кокла гыч ... йöршын ом пале. (193)
- 7. Пиццым мыняр ужашеш пўчкаш? (4)
- 8. Школыштына кугурак класслаште, чылаже ..., марий йылме деч посна марий сылнымутымат тунемыт. (7)
- 9. Тиде специальностьыш тунемаш пураш мыняр балл кулеш? (245)
- 10. Тестыште мыняр йонылышым ыштенат? ... (8)

As genitive forms would otherwise be homonymous with collective numerals in -*H* (see below in 4.5 – page 117), the genitive is generally only attached to cardinal numbers marked for the possessive suffix third person singular: кокытшын, кумытшын, нылытшын, визытшын, кандашыжын, индешыжын.

Мемнан классыште чыла тунемшын математике дене сай оценке, <u>кокытшын</u> гына кумытан.	In our class, all the students have a good grade in math, only <u>two</u> have a C.
Кафедрыште кандаш туныктышын шке	At our department, eight teachers have an
пöлемже уло, <u>кумытшын</u> уке.	own room, only <u>three</u> do not.

Plural suffixes (see 2.1 – page 55): It is not conventional for cardinal numbers to take plural suffixes. The only exception is миллион 'million', which can be frequently encountered in the form миллион-влак 'millions'.

Тиде сар жапыште <u>миллион-влак</u> коленыт.	Millions died over the course of this war.		
Тўвыралан тенийысе бюджет гыч	Millions were allocated to culture in this		
<u>миллион-влакым</u> ойыреныт.	year's budget.		

<u>Possessive suffixes (see 2.2.1 – page 61)</u>: Only the possessive suffix of the third person (almost always singular) is regularly used in combination with cardinal numbers. When it is, it generally does not have a possessive function, but rather a determining one in which it indicates that the number in question refers to previously discussed items or people. It is especially common in this function when the number denotes only a subgroup of a previously discussed group of items or people – in this case, one might often add *of them* (*two of them, three of them*) in English.

Тиде лу книга гыч <u>шымытше</u> мыйын.	Of these ten books, <u>seven</u> are mine.		
Тенгече ўстембалне коло тўжем тенге	Yesterday there were twenty thousand rubles		
киен. <u>Лужо</u> кызыт кушто?	on the table. Where have ten of them gone?		
Шўдö студент гыч <u>колыжо</u> гына сай	Of a hundred students, only twenty showed		
результатым ончыктен.	good results.		

Especially in colloquial language, possessive suffixes in possessive function are encountered. The numbers can refer to units of currency – rubles, dollars, etc.

Ныл тӱжемет уло мо? Кӱсын пуэн кертат?	Do you have <u>four thousand</u> ? Can you lend them to me?
--	---

<u>Derivational suffixes (see 11 – page 369)</u>: A number of derivational suffixes can be attached to cardinal numbers to create new words, for example:

112 Quantifiers

- кумыт '3' → кумытан 'three-part' (possessive adjectival suffix -ан, see 11.6.1 page 382)
 - \rightarrow кудыташ 'number three' (relational nominal/adjectival suffix -au, see 11.6.4 page 384)

4.2. Ordinal numbers

4.2.1. Formation of ordinal numbers

Ordinal numbers are formed from cardinal numerals with the suffix - $\mathcal{M}\mathit{mE}$, an bI-suffix (see 1.6.3 – page 44), which is added to the short form. The variant added depends on vowel harmony and the final sound of the cardinal numerals. Note that if the cardinal number ends in - \mathcal{M} , the shortened variant - me /- mo /- mo is added: kym 'three' $\rightarrow \mathit{kymmo}$ 'third', mbim 'seven' $\rightarrow \mathit{mbimme}$ 'seventh', mymem 'thousand' $\rightarrow \mathit{mymemme}$ 'thousandth'. Note also the usage of the reduced vowel in ny 'ten' $\rightarrow \mathit{nybimmo}$ 'tenth', and the consonant alternation in buy 'five' $\rightarrow \mathit{busbimme}$ 'fifth' (see 1.5.7 – page 34)

In compound numbers, the ordinal suffix is only attached to the last element.

<u>Cardinal and Ordinal Numbers 1–20</u>:

Cardinal number		Ordinal number		
1	ик	1 st икымше		
2	кок	2 nd	кокымшо	
3	кум	3rd	кумшо	
4	ныл	4 th	нылымше	
5	вич	5 th	визымше	
6	куд	6 th	кудымшо	
7	шым	7 th	шымше	
8	кандаш	8 th	кандашымше	
9	индеш	9th	индешымше	
10	лу	10 th	луымшо	
11	латик	11 th латикымше		
12	латкок	12 th	латкокымшо	
13	латкум	13 th	латкумшо	
14	латныл	14 th	латнылымше	
15	латвич	15 th латвизымше		
16	латкуд	16 th латкудымшо		
17	латшым	17 th латшымше		
18	латкандаш	18 th	латкандашымше	
19	латиндеш	19 th	латиндешымше	
20	коло	20 th колымшо		

21	коло ик	21st	коло икымше	
27	коло шым	27 th	коло шымше	
30	кумло	30 th	кумлымшо	
44	нылле ныл	44 th нылле нылымше		
55	витле вич	55 th витле визымше		
60	кудло	60 th кудлымшо		
86	кандашле куд	86 th	кандашле кудымшо	
100	шÿдö	100 th	шÿдымшö	
250	кокшўдö витле	250 th кокшÿдö витлымше		
1000	тÿжем	1000 th	th тÿжемше	
5287	вич тўжем кокшўдö	5287 th	вич тўжем кокшўдö	
3407	кандашле шым	320/	кандашле шымше	

Written abbreviation: When writing, an abbreviated version using only the suffix variants - $we/-wo/-w\ddot{o}$ can be used. Roman numerals are used to denote numerals as well, without the indication of the suffix, and not followed by a period. For example: $u\kappa \omega \omega = 1 - we \sim I$, $\kappa o \kappa \omega \omega = 1 - we \sim I$, $\kappa o \kappa \omega \omega = 1 - we \sim I$, $\kappa o \kappa \omega \omega = 1 - we \sim I$, $\kappa o \kappa \omega \omega = 1 - we \sim I$, $\kappa o \kappa \omega \omega = 1 - we \sim I$, $\kappa o \kappa \omega \omega = 1 - we \sim I$, $\kappa o \kappa \omega = I$, $\kappa o \kappa$

<u>первый</u>: As an alternative to *икымше* 'first', the corresponding Russian word *первый* is often used.

Тентече мемнан дене <u>первый</u> \sim <u>икымше</u> лум возын.

Yesterday the <u>first</u> snow fell around here.

4.6. Write out the following ordinal numbers.							
1. 6.	40 th 1500 th	2. 7.	79 th 3. 92 nd 8.	4 th 4. 136 th	13 th 9.	5. 650 th	71 st 10. 1 st

4.2.2. Usage of ordinal numerals

In Mari, the ordinal numerals are used as in English to indicate position or rank in a sequential order. Unlike English, Mari also uses ordinals in reference to specific years – i.e., 2017 is the $2017^{\rm th}$ year, etc.

Финляндийышке кызыт <u>4-ше</u> гана	I'm now going to Finland for the <u>fourth</u> time.	
кудалам.		
Финн-угор калык-влакын <u>VII</u> тўнямбал	The 7th World Congress of the Finno-Ugric	
конгрессышт Лахти олаште эртен.	Peoples took place in the city of Lahti.	
Конкурсышто командына <u>11-шо</u> верым	Our teem only game in 11th in the centest	
гына налын.	Our team only came in 11th in the contest.	
Акам тиде уремыштак <u>15-ше</u> пöртыштö	My elder sister lives right in this street, in	
ила.	house number 15 (lit. the 15 th house).	
Марий кечышот почеш, 201 <u>8-ше</u> ий – тиде	According to the Mari calendar, 2018 (lit. the	
шоншын идалыкше.	2018 th year) is the year of the hedgehog.	

<u>114</u> Quantifiers

- 4.7. Insert the number given in parentheses as an ordinal.
- 1. Йошкар-Олалан да Козьмодемьянсклан ... курымышто негызым пыштыме. (16)
- 2. Финн-угор студент-влакын ... тунямбал конференцийышт (ИФУСКО) Йошкар-Олаште эртен. (XXII)
- 3. Икымше марий почеламутым... ийыште Сергей Чавайн возен. (1905)
- 4. Т. Евсеев лÿмеш калыкле тоштер Совет уремыште ... номеран пöртыштö верлана. Тушто марий калыкын этнографийже нерген шукым пален налаш лиеш (153)
- 5. Марий тиште кечым ... декабрьыште пайремлат. (10)

'the ... of ...': If one wishes to denote the ranking of something within a specified order (e.g., the fifth child of seven), the postpositions гыч 'from, out of' (see 6.1.17 – page 169) and кокла гыч 'from among' (see 6.2.4 – page 188) are used:

<u>Кандаш йоча</u> кокла гыч тудо визымше.	S/he is the fifth of eight children.
<u>Кандаше</u> кокла гыч тудо визымше.	S/he is the fifth of eight.
<u>Ныл вашлиймаш гыч</u> тиде кокымшо.	This is the second of four meetings.
<u>Нылыт гыч</u> тиде кокымшо.	This is the second of four

As regards the usage of ordinal numbers in fractions, see 4.3 – page 115 – below.

4.2.3. Suffixation of ordinal numerals

Used attributively, modifying a subsequent noun, ordinal numerals are not inflected (see 3.0 – page 97). If, however, when they are used in an elliptic or appositional construction they assume nominal suffixes, with some restrictions (see below), which would be attached to the implied noun. Note that a case or possessive suffix is added only to the last element of compound ordinal numerals: витле шымше '57th' \rightarrow витле шымшылан 'to the 57th', латкудымшы эсо 'his/her 16th'.

<u>Case suffixes (see 2.3 – page 68)</u>: Ordinal numbers can be inflected for case.

Туныктышо: А кызыт кандашле визымше	Teacher: 'And now do exercises <u>85</u> and <u>97</u> (lit
да индешле шымше заданийым ыштен	the <u>85th</u> and <u>97th</u> exercises).'
налза.	
Тунемше-влак: Нелеш ида нал, могайым?	Students: 'Sorry, which ones?'
Туныктышо: <u>Кандашле визымшым</u> да	Teacher: '85 and 97 (lit. The 85th and 97th).'
индешле шымшым.	
Таня кандашымше пачашыште ила, а Аня	Tanya lives on the 8th floor, and Anya on the
индешымшыште.	<u>9th</u> .
Конкурсышто сеныше-влаклан тўрло	The winners in the contest were given
пöлекым кучыктеныт: икымше верлан	different prizes: the first place got a notebook
ноутбукым, <u>кокымшылан</u> – смартфоным,	computer, <u>the second</u> a smartphone, and <u>the</u>
<u>кумшылан</u> – почётан грамотым.	third an honorary diploma.
Вашлиймашна латкокымшо числаште	Our meeting should have been on the 12 th ,
лийшаш ыле, но вара тудым <u>коло</u>	but it was moved to the 26th.
<u>кудымшышко</u> кусареныт.	but it was inoved to die 20

- 4.8. Insert the appropriately case-inflected ordinal of the number given in parentheses.
- 1. Телевизор дене могай каналым эн чучкыдын ончет? (10)
- 2. Те могай ийыште шочында? (1981)
- 3. Теве тыште икымше классын кабинетше, а тушто (2)
- 4. «Марий Эл Радион» хит-парадыштыже «Эн сылне улат» муро икымше верыш лектын, а мыйын йöратыме мурем ... волен каен. (14)
- 5. Акций! Вашкыза! Кажне латвизымше налшылан кевытна шоколадым пöлекла, а кажне ... шампанскийым. (48)

Plural suffixes (see 2.1 – page 55): The ordinal $u\kappa\omega\omega\omega$ '1st' occurs in combination with the plural suffix - $e\lambda\alpha\kappa$, often in a somewhat figurative meaning:

икымше-влак кокла гыч икымше

the best of the best (lit. first of the first)

For other ordinal numbers, semantic constraints make the usage of plural suffixes unlikely.

<u>Possessive suffixes (see2.2.1 – page 61)</u>: Possessive suffixes can in principle be attached to ordinal number, though this is uncommon: it is generally clear from context whom the object under consideration belongs to, rendering the possessive suffix unnecessary.

The possessive suffix of the third person singular is regularly found attached to ordinal numbers in a determining function. It is especially commonly used when the ordinal number refers to an item that is part of a previously discussed group of items or people – in this case, one might often add of them (the second of them, the third of them) in English. Note that in this function, 'the first' and 'the second' are realized as ukmbixe 'the one' and весыже 'the other', see [...] – page [...].

Школ концертышке уло классна ушнен: иктыже кушта, весыже мура, <u>кумшыжо</u> фокусым ончыкта, <u>нылымшыже</u> почеламутым каласкала.

Our whole class has got involved in the school concert: one person is dancing, another is singing, <u>a third one</u> is doing magic tricks, <u>the fourth</u> is reciting a poem.

4.3. Partitive numerals (fractions)

Two competing systems are used to express partitive numerals, or fractions, in Mari. The first system is recommended by modern teaching materials, but the second system is encountered frequently as well.

<u>System 1</u>: Partitive numerals are formed with the (short) form of the cardinal numeral as the numerator and a denominator consisting of the (long) form of the cardinal numeral to which the suffix -aw is added (as regards the usage of this suffix as a derivational suffix, see 11.5.5 – page 379).

1/2	ик кокыташ
2/5	кок визыташ
3/7	кум шымыташ
4/9	ныл индешаш
5/10	вич луаш
6/17	куд латшымыташ

With mixed numerals (combination of cardinal numeral and fraction) the short form of the cardinal numeral is followed by the word *muymau* 'whole' + the clitic -*am* 'and' (see 9.1.1 – page 328) and then the fraction.

116 Quantifiers

1 2/3	ик тичмашат кок кумыташ
2 5/6	кок тичмашат вич кудыташ
9 3/8	индеш тичмашат кум кандашаш
39 1/4	кумло индеш тичмашат ик нылыташ
120 2/10	шўдö коло тичмашат кок луаш

4.9. Write out the following partitive and mixed numerals.										
1.	3/6	2.	99/100	3.	4 1/3	4.	93/4	5.	99 9/10	

<u>System 2</u>: Partitive numerals, or fractions, are also formed with the (short) form of the cardinal numeral as the numerator and an ordinal number to express the denominator. This parallels English usage.

1/3	ик кумшо
2/5	кок визымше
3/7	кум шымше
4/9	ныл индешымше
5/10	вич луымшо
6/17	куд латшымше

The denominator can optionally be followed by the word *ужаш* 'part': *ик кудымшо ~ ик кудымшо ужаш* '1/6'.

With mixed numerals (combination of cardinal numeral and fraction) the short form of the cardinal numeral is followed by the word *muymau* 'whole' + the clitic -*am* 'and' (see 9.1.1 – page 328) and then the fraction.

1 2/3	ик тичмашат кок кумшо
2 5/6	кок тичмашат вич кудымшо
9 3/8	индеш тичмашат кум кандашымше
39 1/4	кумло индеш тичмашат ик нылымше
120 2/10	шÿдö коло тичмашат кок луымшо

<u>пеле, чырык, осмушка</u>: These words denote 1/2 (пеле), 1/4 (чырык), and 1/8 (осмушка) and can be used in place of ик кокыташ/ик кокымшо, ик нылыташ/ик нылымше and ик кандашаш/ик кандашымше. When these words are used in mixed numerals, the form *тичмашат* is not used. Rather, the long form of the whole number is used, and marked with the clitic -am. Note that the word осмушка is only rarely used. Examples:

3/4	кум чырык
1 1/2	иктат пеле
5 1/4	визытат чырык

4.4. Indefinite and approximative quantifiers

шуко	many, much
ятыр	many, much
шагал	few, little
икмыняр(е)	several, some
ожо	some
иктаж-мыняр	some, a few

Таче <u>ятыр у мутым</u> тунемынам.	I learned <u>many new words</u> today.	
Йолташем пеш <u>шуко йылмым</u> пала.	My friend knows very <u>many languages</u> .	
Экзамен марте <u>шагал жап</u> кодын.	<u>Little time</u> is left till the exam.	
Японий гыч фотоэтым, <u>икмынярым</u> ,	Show your pictures from Japan, a few of them.	
ончыкто.	onow your procures from Jupani, <u>a row or aroun</u> .	
Школлаште, <u>шукыштыжо</u> , карантиным	In the schools, <u>in many of them</u> , a quarantine	
увертареныт.	was announced.	

<u>Numerals in sequence</u>: To express approximate numbers, two numerals – short or long cardinal numbers, collective numbers (see below in 4.5 – page 117) – can be used after each other. The interval is generally one (3-4), two (10-12), five (20-25), or ten (50-60).

Тиде пашам <u>вич-куд кече</u> гыч ыштен пытарем.	I will finish this work in five or six days.
Моско гыч Йошкар-Олашке автобус	The bus from Moscow to Yoshkar-Ola drives
<u>латкок-латныл шагат</u> кудалеш.	for <u>12 to 14 hours</u> .
– Тиде олаште мыняр кÿвар?	- How many bridges are there in this city?
– <u>Визыт-кудыт</u> .	– <u>Five or six</u> .
Ме латкокытын-латкумытын лийынна.	There were 12 or 13 or us.

Note that a more common possibility to express approximate amounts would be the usage of particles such as $u\kappa ma\pi$ (see [...]) or postpositions such as $u\kappa na$ or $u\kappa na$ (see [...]) all meaning 'about, approximately'.

4.10. Insert the appropriate numbers given below (a-e) into the appropriate sentence.

- 1. Игече чот йукшемда. Вес арнялан ... йуштым сорат.
- 2. Ялна изем толеш: кызыт ... гына илат.
- 3. Туныктышем ... гынат, самырыкын коеш.
- 4. Кризис жапыште чыла ... шергештын.
- 5. Кенежым ... теныз деке каяш шонена.
- а. 60-65 ияш
- b. 10-12 кечылан
- с. 30-35 градус
- d. 10-15 портышто
- е. 70-80%-лан

4.5. Collective numerals

Formation: So-called collective numerals can be formed by means of the adverbial (instructive) suffix in - μ (see 8.4.1 – page 319), an bl-suffix (see 1.6.4 – page 45) from the long forms of the cardinal numbers starting with two, as well as some indefinite quantifiers and pronouns. Note the form $\kappa o \kappa m b \mu$ from $\kappa o \kappa b m$.

<u>118</u> Quantifiers

	Cardinal Numeral	Collective Numeral
2	кокыт	коктын
3	кумыт	кумытын
4	нылыт	нылытын
5	визыт	визытын
6	кудыт	кудытын
7	ШЫМЫТ	шымытын
8	кандаше	кандашын
9	индеше	индешын
10	лу	луын
11	латикте	латиктын
20	коло	колын
100	шÿдö	шÿдын
1000	тўжем	тўжемын

Also лучко '15' \rightarrow лучкын. Collective numerals are not formed from миллион 'million' and higher numbers. Here the form миллион дене 'by the millions' can be encountered.

Quantifier/Pronoun	Collective form	Translation
мыняр(е)	мынярын	how much, how many
шуко	шукын	much, many
ятыр	ятырын	much, many
шагал	шагалын	few, little
чыла	чылан	all, everyone
икмыняр(е)	икмынярын	some, a few
иктаж-мыняр(е)	иктаж-мынярын	some, a few
ала-мыняр(е)	ала-мынярын	some, a few
кеч-мыняр(е)	кеч-мынярын	however much, however many
керек-мыняр(е)	керек-мынярын	however much, however many
мыняр(е)-гынат	мынярын-гынат	somewhat

Note also the comparative forms $wyкыракын \sim wyкынрак$ and $waraлракын \sim waraлынрак$.

<u>Usage</u>: Collective numerals are generally used to indicate that an action was carried out, or a state was held, by a group consisting of as many members as indicated by the numeral. The collective number can occur adverbially in addition to an explicitly stated nominal subject, or it can occur in sentences where the nominal subject is omitted. In either case, the verb is conjugated in the plural.

Мемнан кундем гыч чылаже <u>шымытын</u> улына.	There are <u>seven</u> of us from our region in total.
Умылыза, те <u>коктынат</u> йонылыш лийында.	Understand, <u>both</u> of you were wrong.
<u>Колынат</u> тидын верч йўкленыт.	Twenty people voted for this.
Концертыште <u>мынярын</u> лийынна, шонет?	How many of us where there at the concert do you think?
<u>Чылан</u> каеныт, <u>икмынярын</u> гына кодынна.	Everybody left, only a few of us stayed.
Кодшын деч таче <u>шукыракын</u>	Were there <u>more</u> of you at the lecture today
лекцийыште лийында?	than last time?

- 4.11. Insert the collective form of the number, or of the indefinite quantifier/pronoun, given in parentheses after the sentence.
- 1. Ме ... сай йолташ улына. (4)
- 2. ... толыт гынат, вер ситышын лиеш. (кеч-мыняр)
- 3. ...ат автобус дене толынна. (2)
- 4. ... экзаменлан икытаным налыныт. (4)
- 5. Квалификацийым нöлтымö курсышко ... возалтында? (чыла)
- 6. Те вучымо деч ... улыда. (шагалрак)
- 7. Балатон ерым ийын вончымашке уэш пеш ... возалтыныт. (шуко)
- 8. Пленныйым те ... эскерен ончаш тўналыда. (3)
- 9. Вучымо залыште ... гына улыт. (3)
- 10. Тиде фирмыште иктаж ... пашам ыштена. (100)

4.6. Group numerals

Formation: For numbers from two to five, there are special forms used in reference to groups consisting of this number of people. The base forms (когынь- '2', кумынь- '3', нылынь- '4' and визынь- '5') do not occur on their own, but are obligatorily coupled with a plural possessive suffix, and are only used with postpositions, or with the following three case suffixes: genitive, dative, and accusative. While the genitive and accusative forms are predictable, the dative forms of two and three are irregular. The forms of two are used quite frequently; the other forms are used increasingly rarely.

		Nominative	Accusative	Genitive	Dative
	1Pl	когыньна	когыньнам	когыньнан	когылянна
2	2Pl	когыньда	когыньдам	когыньдан	когылянда
	3Pl	когыньышт	когыньыштым	когыньыштын	когылянышт
	1Pl	кумыньна	кумыньнам	кумыньнан	кумылянна
3	2Pl	кумыньда	кумыньдам	кумыньдан	кумылянда
	3Pl	кумыньышт	кумыньыштым	кумыньыштын	кумылянышт
	1Pl	нылыньна	нылыньнам	нылыньнан	нылыньналан
4	2Pl	нылыньда	нылыньдам	нылыньдан	нылыньдалан
	3Pl	нылыньышт	нылыньыштым	нылыньыштын	нылыньыштлан
	1Pl	визыньна	визыньнам	визыньнан	визыньналан
5	2Pl	визыньда	визыньдам	визыньдан	визыньдалан
	3Pl	визыньышт	визыньыштым	визыньыштын	визыньыштлан

<u>Usage</u>: These numerals express the commonality of two, three, four, or five people regarded as forming a group, i.e., 'the two/three/four/five of us/you/them'.

<u>Когыньна деч</u> тылат компьютерым	We are giving you a computer from the two of
пöлеклена.	<u>us</u> .
<u>Когыньдам</u> таче кастене шке декем унала	I'm inviting the two of you to my place this
ўжам.	evening.
<u>Кумылянна</u> ик роза гыч пуэныт.	The three of us were given a rose each.
<u>Кумыньда нерген</u> тачысе газетыште	They wrote <u>about the three of you</u> in today's
возеныт.	newspaper.
Harry var	The four of them have a company of their
Нунын <u>нылыньыштын</u> шке фирмышт уло.	own.

<u>120</u> Quantifiers

- 4.12. Insert the properly case-inflected forms of the group numeral indicated in parentheses after the sentence, where 4 1PL means 'the four of us', etc.
- 1. ... тенгече телевизор дене ончыктеныт. (3 1Pl)
- 2. Лачак тендам ... вученна: мыланна квартет моткочак кулеш. (4 2Pl)
- 3. Школна ... деч сенъмашым гына вуча. (2 2Pl)
- 4. Нуно пеш весела улыт: ... деч посна ик пайремат ок эрте. (3 3Pl)
- 5. Йолташем дене ... сумка икгай тусан. (2 1Pl)
- 6. ...ат йоча годсо жапышт ялыште эртен. (3 3Pl)
- 7. Конкурсышто сенъмылан ... чапле фотоаппарат гыч кучыктеныт. (2 3Pl)
- 8. ... статьяшт ик эн сай журналыште савыкталтын. (5 3Pl)
- 9. ... Вера кокай деке каяш да тудлан полшаш кÿлеш. (3 2Pl)
- 10. Вокзалыште шужарем дене ... ача-авана вашлийыныт. (2 1Pl)

4.7. Miscellaneous adverbial forms of numerals

The following two suffixes can be attached to numerals in order to form adverbials with very specific meanings:

-μεκ [-ńek]: This suffix is coupled with (especially lower) numerals, and some other quantifiers and nouns, to create adverbs with the meaning 'all …, the whole …'. Note that the formation is not always predictable – in some cases the suffix is attached to the long form of a numeral, in some cases to the short form with some alterations.

Cardinal / Base form		Adverbial in -нек	
ик / икте	one	иктынек	every last one
кок / кокыт	two	когынек	both
кум / кумыт	three	кумынек	all three
ныл / нылыт	four	нылынек	all four
вич / визыт	five	визынек	all five
куд / кудыт	six	кудынек	all six
шым / шымыт	seven	шымынек	all seven
кандаш / кандаше	eight	кандашынек	all eight
индеш / индеше	nine	индешынек	all nine
лу	ten	луынек	all ten
тÿжем	thousand	тўжемнек	all thousand
тичмаш	whole, full, complete	тичмашнек	wholly, completely
opa	heap, pile	оранек	wholly, completely
тўча	group, pack	тўчанек	wholly, completely
пўтынь	complete, whole	пўтынек	wholly, completely
тÿрыс	complete, whole	тўрыснек	wholly, completely

As regards the usage of this suffix in the formation of adverbs from adjectives, see 8.1.1.2 – page 310.

Аня йочаже-влакым <u>когынек</u> хорыш	Anya signed <u>both</u> her children up for the	
возыктен.	choir.	
Эн сай йолташем-влак <u>кумынек</u> Москошто	All three of my best friends live in Moscow.	
илат.	An three of my best menus live in Moscow.	
«Элнет» романым <u>тÿрыснек</u> лудында мо?	Have you read the novel "Elnet" to the end?	

<u>-e</u>: This stressed suffix is attached to long forms of numerals from two to seven, to denote that something is divided into the number of parts signified by the numeral.

Ca	rdinal	Ad	lverbial
кокыт	two	кокыте	in two
кумыт	three	кумыте	in three
нылыт	four	нылыте	in four
визыт	five	визыте	in five
кудыт	six	кудыте	in six
ШЫМЫТ	seven	шымыте	in seven

Also nene 'half' $\rightarrow nene$ 'in half' (note the different stress).

Олмам шÿжарем дене <u>кокыте</u> пайленна.	My little sister and I cut the apple in two.
Кÿмыж <u>кумыте</u> шелын.	The dish broke <u>into three parts</u> .
Юля оригамим ышта. Эн ончыч кагазым	Yulya is making origami. First she folds the
<u>нылыте</u> тодылеш.	paper <u>in four</u> .

4.8. Date

When giving dates one must distinguish between their designations (e.g., 1999, November, Thursday) and the corresponding adverbials answering the question кунам 'when'? (e.g., in 1999, in November, on Thursday).

4.8.1. Days of the week (*кече*)

Таче могай кече?	What day of the week is it today?
Могай кечын?	On what day of the week?
Тиде кечын	On this day
Тудо кечын	On that day
Ончыгече	The day before yesterday
Тенгече	Yesterday
Таче	Today
Эрла	Tomorrow
Кумышто	The day after tomorrow

The adverbials of the days of the week are formed with the adverbial (instructive) suffix in -H (see 8.4.1 – page 319).

	Nominal	Adverbial
Monday	ШОЧМО	ШОЧМЫН
Tuesday	кушкыжмо	кушкыжмын
Wednesday	вÿргече	вÿргечын
Thursday	изарня	изарнян
Friday	кугарня	кугарнян
Saturday	шуматкече	шуматкечын
Sunday	рушарня	рушарнян

Паша арня <u>шочмын</u> тўналеш.	The work week starts <u>on Monday</u> .
<u>Тиде вÿргечын</u> мый Озанышке кудалам.	I'm going to Kazan <u>this Wednesday</u> .
Концертна вес арняште изарнян лиеш.	Our concert will be next week on Thursday.
« <u>Кугарня</u> » газет <u>кажне кугарнян</u> лектеш.	The newspaper " <u>Kugarnya</u> " appears <u>every</u> <u>Friday</u> .
<u>Шуматкече</u> ден <u>рушарня</u> – каныш кече улыт.	Saturday and Sunday are days of rest.

<u>122</u> Quantifiers

- 4.13. The nominal and adverbial form of a day of the week is given in parentheses after every sentence. Insert the appropriate one.
- 1. ... кастене мом ыштет? Айда марий спектакльыш каена! (шуматкече/шуматкечын)
- 2. Арнян кокымшо кечыже марла ... маналтеш. (кушкыжмо/кушкыжмын)
- 3. ... гыч эр еда куржталаш тўналына. (шочмо/шочмын)
- 4. ... мый индеше марте мален кертам. (рушарня/рушарнян)
- 5. Эн йоратыме кечем (кугарня/кугарнян)

4.8.2. Months (тылзе)

Кызыт могай тылзе?	What month is it now?
Могай тылзыште?	In what month?
Тиде тылзыште	In this month
Тудо тылзыште	In that month

In the adverbials the names of the months are used in the inessive (see 2.4.5 – page 82).

	Nominal	Adverbial
January	январь	январьыште
February	февраль	февральыште
March	март	мартыште
April	апрель	апрельыште
May	май	майыште
June	июнь	июньышто
July	июль	июльышто
August	август	августышто
September	сентябрь	сентябрьыште
October	октябрь	октябрьыште
November	ноябрь	ноябрьыште
December	декабрь	декабрьыште

The word *тылзе* 'month' is often used in combination with the name of the month: $январь \sim январь тылзе$ 'January'. Adverbials are formed by attaching the inessive ending to the word *тылзе* here: $январьыште \sim январь тылзыште$.

<u>Ноябрьыште</u> марий яллаште шуко	Many prayer ceremonies are held in Mari
кумалтыш эрта.	villages <u>in November</u> .
<u>Февраль тылзе</u> марий мландыште эн	February is the coldest (month) in the land of
йўштö.	the Maris.
Икымше лум <u>октябрьыште</u> возеш.	The first snow falls in October.

 $\underline{\text{Mari Folk Calendar}}$: In addition to the names of months given above (\leftarrow Russian) alternative Marilanguage names of months do exist, and are widely used in modern publications. The names of several months are connected with the specific festivities occurring in them.

	Month	Literal translation
January	шорыкйол тылзе	sheep leg (name of a celebration) month
February	пургыж тылзе	snowdrift month
March	ўярня тылзе	Butter Week (Shrovetide) month
April	вўдшор тылзе	high water month
May	ага тылзе	field work month
June	пеледыш тылзе	flower month
July	сÿрем тылзе	Sürem (name of a celebration) month
August	сорла тылзе	sickle month
September	идым тылзе	threshing floor month
October	шыжа тылзе	drizzle month
November	кылме тылзе	frost month
December	теле тылзе	winter month

Here, too, the inessive can be used to create adverbial forms: шорыкйол тылзыште 'in January'.

Тошто марий кечышот почеш, у идалык	According to the old Mari calendar, the year	
<u>ўярня тылзыште</u> тўнгалеш.	starts in <u>March</u> .	
Лум Марий Элыште <u>вўдшор тылзыште</u>	Snow melts in April in Mari El.	
шула.	Show merts in April in Mart El.	

- 4.14. The nominal and adverbial form of a month is given in parentheses after every sentence. Insert the appropriate one.
- 1. Университетыште тунемме ий ... мучашлалтеш. (июнь/июньышто)
- 2. ... иктаж-кушко кечывалвелыш канаш кудалына. (сорла тылзе/сорла тылзыште)
- 3. ... гыч Юл кылма да тудым йолын вончаш лиеш. (ноябрь/ноябрьыште)
- 4. Яллаште мланде паша ... тўналеш. (май/майыште)
- 5. ... идалыкын индешымше тылзыже. (идым тылзе/идым тылзыште)

4.8.3. Seasons (идалык жап)

Кызыт могай идалык жап?	What season is it now?
Могай идалык жапыште?	In what season?
Тиде идалык жапыште	In this season
Тудо идалык жапыште	In that season
Тиде/Тений кенежым	This summer

For the four seasons of the year the adverbials are formed with the accusative (see 2.4.2 – page 71).

	Nominal	Adverbial
winter	теле	телым
spring	шошо	шошым
summer	кенеж	кенежым
fall	шыже	шыжым

<u>Кажне телым</u> ме ече дене мунчалтена.	We go skiing <u>every winter</u> .
<u>Кенъежым</u> кушко канаш каеда?	Where are you going on holiday in summer?
<u>Шыжым</u> игече йÿран.	The weather is rainy <u>in autumn</u> .

124 Quantifiers

- 4.15. The nominal and adverbial form of a season is given in parentheses after every sentence. Insert the appropriate one.
- 1. Кажне ... ик тылзе мый ялыште илем. (кен еж/кен ежым)
- 2. ... уло ешге понгым погаш коштына. (шыже/шыжым)
- 3. Декабрь, январь, февраль ... тылзе улыт. (теле/телым)
- 5 ... эн йоратыме пагытем. (шошо/шошым)

4.8.4. Years (uŭ)

Кызыт могай ий?	What year is it now?
Могай ийыште?	In what year?
Тиде ийыште	In this year
Тудо ийыште	In that year
 Умаште	Last year
Тений	This year
Вес ийыште	Next year

Naming a year is done with the ordinal number followed by $u\breve{u}$ 'year', the adverbial being formed by using $u\breve{u}$ in the inessive (see 2.4.5 – page 82). The ordinal number is generally written with the abbreviation (-we/-wo/- $w\ddot{o}$), as discussed above in the section on ordinal numbers (see 4.2 – page 112).

	Nominal	Adverbial
895	895-ше ий	895-ше ийыште
1453	1453-шо ий	1453-шо ийыште
1545	1545-ше ий	1545-ше ийыште
1962	1962-шо ий	1962-шо ийыште
2015	2017-ше ий	2017-ше ийыште

BCE \sim CE (BC \sim AD): To indicate *Common Era* and *Before Common Era* the following expression can be used, where ? represents the number in question:

	Nominal	Adverbial
		мемнан эра деч ончычсо ?-шЕ ийыште
	мемнан эра деч ончычсо ?-шЕ ий	мемнан саман деч ончычсо ?-шЕ ийыште
ВСЕ	мемнан саман деч ончычсо ?-шЕ ий	мемнан эра деч ончыч ?-шЕ ийыште
DCE	мемнан эра деч ончыч ?-шЕ ий	мемнан саман деч ончыч ?-шЕ ийыште
	мемнан саман деч ончыч ?-шЕ ий	мемнан эра деч ? ий ончыч
		мемнан саман деч? ий ончыч
CE	мемнан эрын ?-шЕ ийже	мемнан эрын ?-шЕ ийыштыже
	мемнан саманын ?-шЕ ийже	мемнан саманын ?-шЕ ийыштыже
	мемнан эрысе ?-шЕ ий	мемнан эрысе ?-шЕ ийыште
	мемнан саманысе ?-шЕ ий	мемнан саманысе ?-шЕ ийыште

For example:

	Nominal	Adverbial
753 BCE	мемнан эра деч ончычсо 753-шо ий мемнан саман деч ончычсо 753-шо ий мемнан эра деч ончыч 753-шо ий мемнан саман деч ончыч 753-шо ий	мемнан эра деч ончыч 753-шо ийыште мемнан саман деч ончыч 753-шо ийыште мемнан эра деч ончычсо 753-шо ийыште мемнан саман деч ончычсо 753-шо ийыште мемнан эра деч 753 ий ончыч мемнан саман деч 753 ий ончыч
476 CE	мемнан эрын 476-шо ийже мемнан саманын 476-шо ийже мемнан эрысе 476-шо ий мемнан саманысе 476-шо ий	мемнан эрын 476-шо ийыштыже мемнан саманын 476-шо ийыштыже мемнан эрысе 476-шо ийыште мемнан саманысе 476-шо ийыште
		The year 1552 brought big changes for the Mari people.
<u>1775-ше ийыште</u> Санкт-Петербург олаште <u>In 1775</u> , the first M		In 1775, the first Mari grammar was published in Saint Petersburg.
1995-ше ий гыч марий йылме Марий Эл Республикыште кугыжаныш статусым налын.		The Mari language has had official status in the Republic of Mari El since <u>1995</u> .
Аристотель <u>мемнан эра деч ончыч 384-ше</u> <u>ийыште</u> шочын.		Aristotle was born in in <u>384 BCE</u> .
Император Октавиан Август <u>мемнан эрын</u> 14-ше ийыштыже колен.		Emperor Augustus died in <u>14 CE</u> .

- 4.16. Insert the year given in parentheses after each sentence, either as a nominal or as an adverbial. All year numbers are CE.
- 1. Марий калык нерген икымше гана ... хазар каганын серышыштыже палемден возымо. (961)
- 2. Икымше марий букварь ... лектын. (1867)
- 3. ... гыч Озан олаште марий йылме дене савыкталтше икымше марий периодический изданий «Марла календарь» лекташ туналын. (1907)
- 4. ... икымше марий драме театрын шочмо ийже. (1929)
- 5. «Акпатыр» луман икымше марий оперым ... ончыктеныт. (1963)

4.8.5. Decades (*лу ий*)

Тиде лу ий жапыште	In this decade
Тудо лу ий жапыште	In that decade

Names of the decades are formed with the ordinal numeral of 10 and its multiples until 90 followed by $u\ddot{u}$ 'year' with the plural suffix -na (see 2.1.2.3 – page 59). The adverbials are formed with the inessive (see 2.4.5 – page 82) of $u\ddot{u}na$. As in English, it is also possible to refer to a decade through the reference to its first year, in full (e.g., the 1960s). By these means, speakers can refer to the first two decades of the 21st century unambiguously.

	Nominal	Adverbial
the twenties	20-шо ийла	20-шо ийлаште
the forties	40-ше ийла	40-ше ийлаште
the sixties	60-шо ийла	60-шо ийлаште
the seventies	70-ше ийла	70-ше ийлаште
the nineties	90-ше ийла	90-ше ийлаште
the 2000s	2000-ше ийла	2000-ше ийлаште
the 2010s	2010-шо ийла	2010-шо ийлаште

126 Quantifiers

Also note the following possibility: *XIX курымын 60-шо ийлаже* 'the 60s of the 19th century', *XIX курымын 60-шо ийлаштыже* 'in the 60s of the 19th century'. (As regards centuries, see below.)

When one wishes to refer to several decades, one can do so by juxtapositioning the ordinals: 1920-1930-шо (тужем индешшудо колымшо-тужем индешшудо кумлымшо \sim тужем индешшудо колымшо-кумлымшо) ийла 'the 1920s and 1930s', 1920-1930-шо (тужем индешшудо колымшо-тужем индешшудо кумлымшо \sim тужем индешшудо колымшо-кумлымшо) ийлаште 'from the 1920s to the 1930s'.

<u>1550–1580-ше ийлаште</u> марий мландыште	From the 1550s to 1580s, the fighting
«черемис сар» манме кучедалмаш-влак	referred to as the "Cheremis War" took place
эртеныт.	in the Mari lands.
XIX курымын 70-ше ийлаште «Кугу сорта»	In the 70s of the 19th century, the Mari sect
лўман марий секте шочын.	called "Kugu Sorta" was established.
<u>1910-шо ийла</u> кыдалне «Война увер»	In the middle of the 1910s, the first Mari
лўман икымше марий газет лекташ	newspaper, called "Voyna uver" started
тўналын.	appearing.
<u>1960-шо ийлаште</u> марий школлаште марий йылме дене туныктымым чарненыт.	In the 1960s, teaching in Mari was stopped in Mari schools.
<u>1980-ше ийла</u> тыланда мо дене шарналт кодыныт?	What do you remember the 1980s for?

- 4.17. Insert the decade, or interval of decades, given in parentheses after each sentence, either as a nominal or as an adverbial.
- 1. Йошкар-Олан Сомбатхей ужашыжым ... чонымо. (1970–1980)
- 2. ... гыч тўналын кочам ик вереак пашам ыштен. (50)
- 3. ... марий йылме дене книга шагал савыкталтын. (1990)
- 4. ХХ курымын ... ялысе марий-влак шукын олашке илаш кусненыт. (20)
- 5. Илышыштем ... эн онай, эн сылне лийыныт. (60)

4.8.6. Centuries (курым)

Кызыт могай курым?	What century is it now?
Могай курымышто ?	In what century?
тиде курымышто	In this century
тудо курымышто	In that century

Names of the centuries are formed with an ordinal numeral followed by *κυρωм* 'century'. The ordinal numeral can be abbreviated or written with Roman numerals (see 4.2 – page 112). For the adverbial the word *κυρωм* is used in the inessive (see 2.4.5 – page 82).

	Nominal	Adverbial
4th century	IV курым	IV курымышто
4th tentury	4-ше курым	4-ше курымышто
10th century	Х курым	Х курымышто
Total century	10-шо курым	10-шо курымышто
19th century	XIX курым	XIX курымышто
19th Century	19-ше курым	19-ше курымышто
21st century	XXI курым	XXI курымышто
21st century	21-ше курым	21-ше курымышто

<u>BCE</u> \sim <u>CE</u> (<u>BC</u> \sim <u>AD</u>): To indicate if a century belongs to the *Common Era* or was *Before Common Era* the following expression can be used, where ? represents the number in question:

Date 127

	Nominal	Adverbial
ВСЕ	мемнан эра деч ончычсо ? курым мемнан саман деч ончычсо ? курым	мемнан эра деч ончыч ? курымышто мемнан саман деч ончыч ? курымышто мемнан эра деч ончычсо ? курымышто мемнан саман деч ончычсо ? курымышто мемнан эра деч ? курым ончыч мемнан саман деч ? курым ончыч
CE	мемнан эрын ? курымжо мемнан саманын ? курымжо мемнан эрысе ? курым мемнан саманысе ? курым	мемнан эрын ? курымыштыжо мемнан саманын ? курымыштыжо мемнан эрысе ? курымышто мемнан саманысе ? курымышто

For example:

	Nominal	Adverbial
4 th century BCE	мемнан эра деч ончычсо IV курым мемнан саман деч ончычсо IV курым	мемнан эра деч ончыч IV курымышто мемнан саман деч ончыч IV курымышто мемнан эра деч ончычсо IV курымышто мемнан саман деч ончычсо IV курымышто мемнан эра деч IV курым ончыч мемнан саман деч IV курым ончыч
4 th century CE	мемнан эрын IV курымжо мемнан саманын IV курымжо мемнан эрысе IV курым мемнан саманысе IV курым	мемнан эрын IV курымыштыжо мемнан саманын IV курымыштыжо мемнан эрысе IV курымышто мемнан саманысе IV курымышто

When referencing several centuries, the plural suffix -ла is attached to курым: X-XII (луымшо-латкокымшо) курымлаште 'in the 10th to 12th centuries'.

XVI курымышто марий мланде-влак Руш	In the 16th century, the Mari lands became
кугыжанышыш пуреныт.	part of the Tsardom of Russia.
XVI–XVIII курымлаште марий-влак шукын	From the 16th to the 18th centuries, many
тынеш пуртымо деч пошкырт мландыш	Maris moved to Bashkortostan to escape
илаш кусненыт.	Christianization.
<u>XIX курымышто</u> марий калыкын	In the 19th century, Finnish and Hungarian
йылмыжым, тÿвыражым финн да венгр	scholars started to study the language and
шанчыен-влак шымлаш тўналыныт.	culture of the Mari people.
XX курым тўналтыште марий калык	In the beginning of the 20th century, an
коклаште интеллигенций шочеш.	intelligentsia arose among the Maris.

- 4.18. Insert the century, or interval of centuries, given in parentheses after each sentence, either as a nominal or as an adverbial.
- 1. ... жапыште марий-влак калык семын чумыргаш тўналыныт. (IX–XI)
- 2. ... марий-влак Шöртньö Орда да Озан ханстве йымалне иленыт. (XIII–XVI)
- 3. ... гыч марий-влакын руш калык дене кыл виянын. (XII)
- 4. Марий мут-влак кагазыште икымше гана ... мучаште возалтыныт. (XVII)
- 5. Юлын пурла серыште верланыше Аламнер курык ўмбалне ... тошто марий илем лийын. (XI–XV)

4.8.7. Millennia (*тужемий*)

Тиде тўжемийыште	In this millennium
Тудо тўжемийыште	In that millennium

128 Quantifiers

Names of the millennia are formed with an ordinal numeral followed by *mÿжемий* 'millennium'. The ordinal numeral can be abbreviated or written with Roman numerals (see 4.2 – page 112). For the adverbial the word *mÿжемий* is used in the inessive (see 2.4.5 – page 82).

<u>BCE</u> \sim <u>CE</u> (<u>BC</u> \sim <u>AD</u>): To indicate if a millennium belongs to the *Common Era* or was *Before Common Era* the following expression can be used, where? represents the number in question:

	Nominal	Adverbial
ВСЕ	мемнан эра деч ончычсо ? тÿжемий мемнан саман деч ончычсо ? тÿжемий	мемнан эра деч ончыч? тўжемийыште мемнан саман деч ончыч? тўжемийыште мемнан эра деч ончычсо? тўжемийыште мемнан саман деч ончычсо? тўжемийыште мемнан эра деч? тўжемий ончыч мемнан саман деч? тўжемий ончыч
CE	мемнан эрын ? тужемийже мемнан саманын ? тужемийже мемнан эрысе ? тужемий мемнан саманысе ? тужемий	мемнан эрын ? тўжемийыштыже мемнан саманын ? тўжемийыштыже мемнан эрысе ? тўжемийыште мемнан саманысе ? тўжемийыште

For example:

	Nominal	Adverbial
2 nd millennium BCE	мемнан эра деч ончычсо II тўжемий мемнан саман деч ончычсо II тўжемий	мемнан эра деч ончыч II тужемийыште мемнан саман деч ончыч II тужемийыште мемнан эра деч ончычсо II тужемийыште мемнан саман деч ончычсо II тужемийыште мемнан эра деч II тужемий ончыч мемнан саман деч II тужемий ончыч
2 nd millennium CE	мемнан эрын II тўжемийже мемнан саманын II тўжемийже мемнан эрысе II тўжемий мемнан саманысе II тўжемий	мемнан эрын II тўжемийыштыже мемнан саманын II тўжемийыштыже мемнан эрысе II тўжемийыште мемнан саманысе II тўжемийыште

Мемнан эрын I т <u>ўжемий</u> мучаште марий- влак калык семын чумыргаш тўналыныт.	At the end of the 1st millennium CE, the Maris started forming a distinct ethnic group.
Археолог-влакын ойлымышт почеш,	According to archeologists, people lived here
айдеме-влак тыште <u>мемнан эра деч</u>	already in the 4th millennium BCE.
<u>ончычсо IV тўжемийыштат</u> иленыт.	aneauy in the 4 th inmenhum bce.

4.8.8. Month + day (числа)

Таче могай числа?	What day (of the month) is it today?
Могай числаште ? (Могай кечын ?)	(On) what day (of the month)?

An alternative construction is: $апрель \, mылзын / вÿдшор \, mылзын \, 23$ -шо кечыже 'April $23^{\rm rd}$ (lit. the $23^{\rm rd}$ day of the month of April)'. Here, adverbials are formed by means of the adverbial (instructive) suffix in - μ attached to the word кече 'day' – note that it precedes the possessive suffix third person singular: $anpeль \, mылзын / \, вÿдшор \, mылзын \, 23$ -шо кечынже 'on April $23^{\rm rd}$ (lit. on the $23^{\rm rd}$ day of the month of April)'.

Ӱярня пайрем тений <u>20-шо пургыж</u>	Butter Week (~Shrovetide) will be on
<u>тылзын</u> пура.	February 20 th this year.
В <u>удшор тылзын 26-ше кечыже</u> Марий	April 26th is commemorated as the Day of
талешке кече семын палемадалтеш.	Mari Heroes
Тений Агавайрем кумалтыш-влак <u>21-ше</u>	This year the Harvest Feast prayers will last
<u>май</u> гыч <u>5-ше июнь марте</u> эрташ тўғалыт.	from May 21st to June 5th.
Марий Эл Республикын кечыжым <u>4-ше</u>	The Day of the Mari El Republic is
<u>кылме тылзын</u> палемдат.	commemorated <u>on November 4th</u> .

As in English, one can form elliptical constructions in which one refers to only the day of the month with an ordinal number, without stating which month the day belongs to:

Эрла <u>коло икымше</u> .	Tomorrow is <u>the 21st</u> .
Тудо <u>нылымшыште</u> толеш мо?	Is s/he coming on the fourth?

- 4.19. Insert the date given in parentheses after each sentence, either as a nominal or as an adverbial.
- 1. Ковамын шочмо кечыже ... лиеш. (24.01.)
- 2. ... марий-влаклан тыглай кече огыл. Лач тунам Марий тиште кечым пайремлат. (10.12.)
- 3. Шкетан лумеш театр ... у тургымым почын. (15.09.)
- 4. ... Илянгече. Марий-влак шÿгарлашке коштыт да колышо родыштым уштат. (02.08.)
- 5. Чумбылат курыкышто ... кугу кумалтыш лиеш. Тый тушко кайынет мо? (18.06.)

4.8.9. Year + month

If one wishes to refer to a month in a specific year, the year is named with the ordinal number followed by $u\breve{u}$ 'year', and, standing in the nominative, is followed by the reference to the month. For example:

	Nominal	Adverbial
	1979-ше ий июнь	1979-ше ий июньышто
June 1979	1979-ше ий июнь тылзе	1979-ше ий июнь тылзыште
	1979-ше ий пеледыш тылзе	1979-ше ий пеледыш тылзыште
	2009-ше ий декабрь	2009-ше ий декабрьыште
December 2009	2009-ше ий декабрь тылзе	2009-ше ий декабрь тылзыште
	2009-ше ий теле тылзе	2009-ше ий теле тылзыште

took place in Birsk.	
Since May 1920, Maris have been celebrating	
the Flower Festival.	
The first Mari ballet, called "Melody of the	
Forest", had its premiere in February 1973.	
rolest, flau its premiere <u>in rebruary 1975</u> .	
<u>July and August 2010</u> are remembered by the inhabitants of Mari El for their many fires.	
	initiabilities of Mari El for their many mes.
The Mari musical named "Daughter of God"	
was shown for the first time in October 2012.	
was shown for the first time in Hetcher /III /	
i i	

130 Quantifiers

- 4.20. Insert the month given in parentheses after each sentence, either as a nominal or as an adverbial.
- 1. ... Марий самырык театрым почмо дене шарналт кодеш. (April 1991)
- 2. «Чоныштем илет» луман икымше марий сериалым ... ончыктеныт. (September 1997)
- 3. ... «Марий Эл Радион» шке пашажым тÿналме жапше. (July 2005)
- 4. ... Шкетан лÿмеш театрын коллективышке Москошто тунем лекше 14 самырык актёр ушнен. (August 2015)
- 5. ... Йошкар-Олаште «Сийгудо» луман марий ресторан почылтын. (October 2016)

4.8.10. Year + month + day

The following forms can be used to express January 21, 1978 and on January 21, 1978:

Nominal	Adverbial
1978-ше ий 21-ше январь 1978-ше ий 21-ше шорыкйол тылзе 1978-ше ий шорыкйол тылзын 21-ше кечыже	1978-ше ий 21-ше январьыште 1978-ше ий 21-ше шорыкйол тылзын 1978-ше ий шорыкйол тылзын 21-ше кечынже 1978-ше ийын 21-ше январьыште 1978-ше ийын 21-ше шорыкйол тылзын 1978-ше ийын шорыкйол тылзын 21-ше кечынже
Историйыште <u>1552-шо ий 2-шо шыжа</u> <u>тылзе</u> Озан олам налме кече семын палыме.	Historically, <u>October 2nd, 1552</u> is remembered as the day of the conquest of Kazan.
1962-шо ий 15-ше май – Йошкар-Ола- Моско южгорным почмо кече.	May 15 th , 1962 was the day a flight connection between Moscow and Yoshkar-Ola was opened.
1991-ше ий шыжа тылзын 11-ше кечынже Параньга район Олор ялыште чимарийвлак совет жап деч вара икымше тўня кумалтышым эртареныт.	On October 11 th , 1991, the adherents of Mari Traditional Religion held their first World Prayer Ceremony after the end of the Soviet era in the village of Olor in the Paranga District.
2014-ше ий 27-ше пургыж тылзын Йошкар-Олаште «Ял ўмбалне мужыр йўксö» фильмын презентацийже эртен. 2016-шо ий 6-шо да 7-ше октябрьыште «Марий Эл Радион» вияш эфирыштыже С. Чавайнын шочмо кечыже лўмеш «Элнет» романжым лудын лектыныт.	On February 27th, 2014, the Film "A Pair of Swans over the Village" was presented in Yoshkar-Ola. On October 6th and 7th, 2016, the novel "Elnet" was read on the occasion of Sergey Chavayn's birthday in a live broadcast on "Mari El Radio".

- 4.21. Insert the date given in parentheses after each sentence, either as a nominal or as an adverbial.
- 1. ... Марий Элын историйыште ик эн йушто кече лийын. Тунам термометр 54 градус йуштым ончыктен. (31.12.1978)
- 2. Мый ... шочынам. (8.05.1981)
- 3. Финн-угор театр-влакын I «Майатул» фестивальышт ... Ижевск олаште почылтын. (26.03.1992)
- 4. .. Марий Элын историйыште ик эн шокшо кече лийын. Тунам температур 37 градус шокшо марте кÿзен. (24.07.2010)
- 5. ... Марий Элыште йўдвел волгалтышым ужаш лиеш ыле. (17.03.2015)

Date 131

4.8.11. Year + season

If one wishes to refer to a month in a specific year, the year is named with the ordinal number followed by $u\breve{u}$ 'year', and, standing in the nominative, is followed by the reference to the season. For example:

	Nominal	Adverbial
Summer 1952	1952-шо ий кентеж	1952-шо ий кен ежым
Fall 1979	1979-ше ий шыже	1979-ше ий шыжым
Winter 2000	2000-ше ий теле	2000-ше ий телым
Spring 2009	2009-ше ий шошо	2009-ше ий шошым

<u>1988-ше ий теле</u> пытартыш 35 ий жапыште	The winter of 1988 was one of the coldest
Марий Элыште ик эн йўштö лийын.	winters in the last 35 years in Mari El .
<u>1994-ше ий телым</u> Курыкмарий драме	In the winter of 1994, the Hill Mari Drama
театр ончышо-влаклан шке омсажым	Theater opened its doors to spectators for the
икымше гана почын.	first time.
«Мый марла ойлем» акций икымше гана	The campaign "I speak Mari" was carried out
<u>2008-ше ий шошым</u> эртаралтын.	for the first time <u>in the spring of 2008</u> .
2009-ше ий шыжым курыкмарий «Акпарс»	In the fall of 2009, the Hill Mari radio studio
радиостудий шке пашажым ышташ	"Akpars" started its work.
тўналын.	Akpars started its work.
<u>2010-шо ий кенеж</u> Марий Элыште веле	The summer of 2010 was very hot not only in
огыл пеш шокшо лийын.	Mari El.

- 4.22. Insert the season of the year given in parentheses after each sentence, either as a nominal or as an adverbial.
- 1. Марий Элын рудолаже ... марте Царевококшайск лумым нумалын. (1919, winter)
- 2. Икымше поезд Йошкар-Олашке ... толын. (1928, winter)
- 3. Марий кугыжаныш университетысе марий йылме кафедрын историйже ... тÿналын. (1931, fall)
- 4. Телевидений марий мландыште ... гыч шке пашажым ышташ тӱналын. (1960, summer)
- 5. Йошкар-Олаште «Тоштер йуд» акций икымше гана ... эртен. (2008, spring)

4.8.12. 'Last ...', 'next ...'

The participles кодшо, эртыше 'last, previous', шушаш, толшаш 'next, coming', derived respectively from кодаш (-ам) 'to stay', эрташ (-ем) 'to pass', шушаш (-ам) 'to arrive, to reach' and толаш (-ам) 'to come', are used as adjectives. The word вес 'next, coming' is also used in reference to upcoming dates. Also note ўмаште 'last year (adverbial)', ўмашсе 'of last year (adjective)'.

<u>132</u> Quantifiers

Мыняр шагатлан ...?

		Nominal	Adverbial
	(the) last week кодшо арня эртыше арня		кодшо арнян/арняште
			эртыше арнян/ арняште
	(the) last year	кодшо ий (идалык) эртыше ий (идалык)	ўмаште кодшо ийын/ийыште (идалыкыште) эртыше ийын/ийыште (идалыкыште)
		кодшо шыже	ўмаште шыжым
	(the) last fall	эртыше шыже	кодшо шыжым
		ўмашсе шыже	эртыше шыжым
		вес арня	вес арнян/арняште
	(the) next week	толшаш арня	шушаш арнян/арняште
		шушаш арня	толшаш арнян/арняште
		вес ий (идалык)	вес ийын/ийыште (идалыкыште)
_	(the) next year	толшаш ий (идалык)	шушаш ийын/ийыште (идалыкыште)
		шушаш ий (идалык)	толшаш ийын/ийыште (идалыкыште)
-	(the) next fall	вес шыже	вес шыжым
		толшаш шыже	шушаш шыжым
		шушаш шыже	толшаш шыжым
Вес арняште йолташем дене пырля Сыктывкар олашке конференцийыш кудалына.		онференцийыш	Next week I'm going to a conference in Syktyvkar with a friend.
<u>Кодшо шыжым</u> мемнан деке университетышке кум венгр студент толын.			<u>Last fall</u> three Hungarian students came to our university.
<u> Ӱмаште</u> мый аспирантурым тунем пытаренам.		турым тунем	I finished my postgraduate studies <u>last year</u> .
4.9. Time of day			
Кы	зыт мыняр жап?		MATIN ALL CONTROL OF THE STATE
	зыт мыняр шагат	?	What time is it?
<u> </u>			

Morning, noon, evening, night: While the adverbial forms for 'noon' and 'night' employ the accusative suffix (see 2.4.2 – page 71), those for 'morning' and 'evening' trace their roots to the postposition $\partial e He$ 'with' (see 6.1.20 – page 170).

	Nominal	Adverbial
morning	эр	эрдене
noon	кечывал	кечывалым
evening	кас	кастене
night	йÿдым	йÿдым

– Поро <u>эр</u> !	- Good <u>morning!</u>
– Салам лийже!	- Hello!
Могай сылне <u>кас</u> !	What a beautiful <u>evening!</u>
<u>Эрдене</u> мыняр шагатлан кынелат?	When do you get up in the morning?
Кастене рестораныш каена.	We're going to a restaurant in the evening.

<u>Hours</u>: In adverbial references to times of day, the dative (see 2.4.4 – page 78) is used.

Индеш шагат.		
Индеше.	It's 9 o'clock.	
Лач индеш шагат.	it 5 7 6 clock.	
Лач индеше.		
Латкок шагат		
Латкокыт.	It's 12 o'clock.	
Лач латкок шагат.	It 5 12 0 Clock.	
Лач латкокыт.		
индеш шагатлан	at 9 o'clock	
индешылан	at 9 0 clock	
латкок шагатлан	at 12 a'ala ala	
латкокытлан	at 12 o'clock	
Quarter and half hours:		
Индеш шагатат латвич минут.		
Индеш шагатат лучко минут.	It's 9:15.	
Индешат лучко.		
Индеш шагатат кумло минут.		
Индешат пеле.	It's 9:30.	
Индеш шагатат пеле.		
Индеш шагатат нылле вич минут.		
Индешат нылле визыт.		
Латвич минут гыч лу шагат лиеш.	IN-0 45	
Лучко минут гыч лу шагат лиеш.	It's 9:45.	
Латвич минут гыч лу шагат шуэш.		
Лучко минут гыч лу шагат шуэш.		
индеш шагатат латвич минутлан		
индеш шагатат лучко минутлан	at 9:15	
индешат лучкылан		
индеш шагатат кумло минутлан		
индешат пелылан	at 9:30	
индеш шагатат пелылан		
индеш шагатат нылле вич минутлан	0.45	
индешат нылле визытлан	at 9:45	
Further examples:		
Индеш шагатат кум минут.	I.,	
Индешат кумыт.	It's 9:03.	
Индеш шагатат витле вич минут.		
Индешат витле визыт.		
Вич минут гыч лу шагат лиеш.	It's 9:55.	
Вич минут гыч лу шагат шуэш.		
индеш шагатат кум минутлан		
индешат кумытлан	at 9:03	
индеш шагатат витле вич минутлан	0.55	
индешат витле визытлан	at 9:55	

<u>A.M.</u> and <u>P.M.</u>: While the 24-hour clock is used in formal language in Mari, in colloquial language, the 12-hour clock is used, as it is in English. When it is not clear from context if one is referring to the hours before or after noon, one can disambiguate either by using an adverbial in reference to

the time of day (see above), or by saying кечывал деч вара 'after noon' or пелйуд деч вара 'after midnight'.

	It is	at
		индеш шагат эрдене
(at) 9:00 a.m.	Индеш шагат эр.	эрдене индеш шагатлан
		эрдене индешылан
		индеш шагат кастене
(at) 9:00 p.m.	Индеш шагат кас.	кастене индеш шагатлан
(at) 9.00 p.m.	Коло ик шагат.	кастене индешылан
		коло ик шагатлан
		кок шагат йўдым
		йўдым кок шагатлан
(at) 2:00 a.m.	Кок шагат йўд.	пелйўд деч вара кок шагатлан
		йўдым кокытлан
		пелйўд деч вара кокытлан
(at) 2:00 p.m.		латныл шагатлан
		кок шагат кечывалым
	Кок шагат кечывал.	кечывалым кок шагатлан
	Латныл шагат.	кечывал деч вара кок шагатлан
		кечывалым кокытлан
		кечывал деч вара кокытлан

Паша кечын мый <u>6 шагат эрдене</u> кынелам.	On work days I get up at 6 in the morning.	
Икымше мужырна университетыште	Our first lesson at university starts at 8:30.	
<u>кандашат пелылан</u> тÿн алеш.	our first lesson at university starts at 6:50.	
Йолташем дене <u>11 шагатат 45 минутлан</u>	I agreed with my friend to meet <u>at 11:45</u> .	
вашлияш кутырен келшенна.	r agreed with my mend to meet at 11.45.	
«Илыш дене тöр» передаче «Марий Эл	The program "Keeping up with the Times" on	
Радиошто» <u>18 шагат гыч 19</u> марте кая.	"Mari El Radio" airs from <u>6 p.m.</u> to <u>7 p.m</u> .	
<u>Йўдым 3 шагатлан</u> ала-кö омсашке	Somebody knocked on the door at 3 in the	
тўкалтен.	<u>night</u> .	

- 4.23. Insert the time of the year given in parentheses after each sentence in the appropriate form.
- 1. Васлий ... мöнгö гыч пашашке лектеш. (7:15)
- 2. Иквереш пашам ыштыше йолташ-влак дене тудо ... кочкаш кая. (12:30)
- 3. ... Васлийын пашаштыже погынымаш тўналеш. (15:40)
- 4. ... тудо паша гыч мöнгö кая. (18:20)
- 5. ... Васлий малаш возеш. (23:00)

4.10. Elementary arithmetic operations

Addition:

Кокыт да кумыт мыняр лиеш? Кокытышко кумытым ушаш гын, мыняр лиеш?	What is 2 + 3?
Латвизыт да нылле визыт – кудло. Латвизытышке нылле визытым ушаш гын, кудло лиеш.	15 + 45 = 60
Коло кумыт да шымле индеше – шÿдö кокыт. Коло кумытышко шымле индешым ушаш гын, шÿдö кокыт лиеш.	23 + 79 = 102

Subtraction:

Индеше гыч визытым кудалташ гын, мыняр кодеш?	
Индеше гыч визытым кудалташ гын, мыняр лиеш?	What is
Индеше гыч визытым лукташ гын, мыняр кодеш?	9 – 5?
Индеше гыч визытым лукташ гын, мыняр лиеш?	
Коло индеше гыч латкудытым кудалташ гын, латкумыт кодеш.	
Коло индеше гыч латкудытым кудалташ гын, латкумыт лиеш.	29 – 16
Коло индеше гыч латкудытым лукташ гын, латкумыт кодеш.	= 13
Коло индеше гыч латкудытым лукташ гын, латкумыт лиеш.	
Индешле кандаше гыч кудло шымытым кудалташ гын, кумло икте кодеш.	
Индешле кандаше гыч кудло шымытым кудалташ гын, кумло икте лиеш.	98 – 67
Индешле кандаше гыч кудло шымытым лукташ гын, кумло икте кодеш.	= 31
Индешле кандаше гыч кудло шымытым лукташ гын, кумло икте лиеш.	

Multiplication:

Вич гана визыт мыняр лиеш?	
Визытым визытлан шукемдаш гын, мыняр лиеш?	What is 5 × 5?
Визытым вич гана шукемдаш гын, мыняр лиеш?	
Индеш гана визыт – нылле визыт.	
Визытым индешылан шукемдаш гын, нылле визыт лиеш.	$5 \times 9 = 45$
Визытым индеш гана шукемдаш гын, нылле визыт лиеш.	
Куд гана латкудыт – индешле кудыт.	
Латкудытым кудытлан шукемдаш гын, индешле кудыт лиеш.	16 × 6 = 96
Латкудытым куд гана шукемдаш гын, индешле кудыт лиеш.	

Division:

Коло иктым кумытлан пайлаш гын, мыняр лиеш?	What is 21 ÷ 3?
Коло иктым кумытлан пайлаш гын, шымыт лиеш.	21 ÷ 3 = 7
Кудло кудытым кудытлан пайлаш гын, латикте лиеш.	66 ÷ 6 = 11

4.24. Read out, and solve, the following equations.

- 1. Латкумытышко шымытым ушаш гын, мыняр лиеш?
- 2. Витле кудытым кокытлан пайлаш гын, мыняр лиеш?
- 3. Кандашым кудытлан шукемдаш гын, мыняр лиеш?
- 4. Кумло визытышке нылле кандашым ушаш гын, мыняр лиеш?
- 5. Индешле икте гыч латиндешым лукташ гын, мыняр кодеш?
- 6. Вичшудым коло визытлан пайлаш гын, мыняр лиеш?
- 7. Тужем кандашшудо гыч кумшудо латвизытым кудалташ гын, мыняр кодеш?
- 8. Шўдо коло нылыт да шымшўдо шымле кудыт мыняр лиеш?
- 9. Кумлым ныл гана шукемдаш гын, мыняр лиеш?
- 10. Лу гыч кокытым кудалташ гын, мыняр кодеш?

Pronouns Pronouns

5. Pronouns

5.1. Personal pronouns

5.1.1. Forms

Personal pronouns are used only in the nominative, accusative, genitive, and dative cases.

	Nominative	Accusative	Genitive	Dative
1Sg	мый	мыйым	мыйын	мыланем ~ мылам
2Sg	тый	тыйым	тыйын	тыланет ~ тылат
3Sg	тудо	тудым	тудын	тудлан
1Pl	ме	мемнам	мемнан	мыланна
2Pl	те	тендам	тендан	тыланда
3Pl	нуно	нуным	нунын	нунылан

There are two forms for personal pronouns in the first and second persons singular in the dative: мыланем ~ мылам and мыланем ~ мылам. There is no overt difference in usage between the two forms. The nominative forms мый and мый also have long forms, мые and мые; these are typically encountered in poetic speech.

When the pronoun $my\partial o$, which is also used as a demonstrative pronoun 'that' (see 5.2.1 – page 137) and particle (see 9.5.85 – page 358), is followed by the postpositions $\partial e\mu(e)$ 'with' (see 6.1.20 – page 170), $\partial e\nu(\omega\mu)$ 'from, of' (see 6.1.22 – page 172), and more rarely $\partial e\kappa(e)$ 'to' (see 6.1.19 – page 169), the postposition can be attached directly to the stem, with the final vowel of the stem being deleted. Alternatively, the postpositions can follow the genitive form $my\partial\omega\mu$, in which case they are written separately:

Genitive + Postposition	Melded form	Meaning
тудын дек(е)	туддек(е)	to him/her
тудын ден(е)	тудден(е)	with him/her
тудын деч(ын)	туддеч(ын)	from him/her

5.1.2. Usage

The usage of personal pronouns in Mari generally corresponds to their usage in English.

<u>Мый</u> пиалан улам.	<u>I</u> am happy.
<u>Ме</u> унам вучена.	<u>We</u> are waiting for a guest.
<u>Тыланет</u> кофем але чайым кондаш?	Should (I) bring <u>you</u> coffee or tea?
<u>Тыланда</u> серыш толын.	A letter came <u>for you</u> .
<u>Ме</u> тудым она пале.	We don't know <u>him/her</u> .
<u>Нуным</u> полиций кычалеш.	The police are looking for them.

A number of factors must be taken into consideration when using Mari personal pronouns, however.

5.1.2.1. <u>2SG</u>, <u>2PL</u>, formality

Unlike English, Mari distinguishes between singular and plural forms of 'you', both in personal pronouns, and in the verbal paradigm. When addressing more than one person, the form *me* is always used, regardless of the relationship between the speaker and the addressed persons. When addressing only one person, Mari, like many other European languages (e.g., Russian, Finnish, French), distinguishes based on formality: the pronoun *mый*, and 2SG verbal endings, are used

when addressing children, family members, and close friends, as well as animals or inanimate objects. Otherwise, *me* and 2PL verbal endings are used, especially when addressing people older than oneself.

- 5.1. What is more appropriate in the given contexts: second person singular, or second person plural?
- 1. Йолташ деч йодыда: «Тый/Те шуматкечын мом ыштет/ыштеда?»
- 2. Вич ияш пошкудо ўдыр деч йодыда: «Тый/Те мом ышташ йоратет/йоратеда?»
- 3. Туныктышо деч йодыда: «Тый/Те мылам полшен кертат/кертыда?»
- 4. Йолташдан аваж деч йодыда: «Тый/Те от/ода пале, Ивук кызыт кушто?»
- 5. Ужалыше деч йодыда: «Тый/Те могай киндым налаш темлет/темледа?»

5.1.2.2. Pronoun dropping

Mari is a pro-drop language. Personal pronouns as subjects are optional and can be omitted.

<u>Тый</u> кушто илет? ~ Кушто илет?	Where do <u>you</u> live?	
<u>Мый</u> кастене толам. ∼	<u>I</u> will come in the evening.	
Кастене толам.	<u>I</u> will come in the evening.	
<u>Тудо</u> Йошкар-Олаште ила. ~	<u>S/he</u> lives in Yoshkar-Ola.	
Йошкар-Олаште ила.	<u>5/11e</u> lives ili Toslikai-Ola.	
<u>Нуно</u> марий йылмым тунемыт. ~	They are learning Mari.	
Марий йылмым тунемыт.		

5.1.2.3. Genitive forms

Mari does not have distinct possessive pronouns; genitive forms of personal pronouns are used in this function. As regards the usage of genitive forms of personal pronouns in possessive constructions, see 2.2.2 – page 66. As regards their usage in combination with postpositions, see 6.0 – page 158.

Note that genitive forms can be used as nominals meaning 'my one, mine', 'your one, yours', 'his/her own one, his/hers', etc. In this case they can be declined as nouns: number suffixes and also other case suffixes can follow the genitive ending. This phenomenon will be illustrated in 11.3.3 – page 375.

5.1.2.4. Plural forms for 'you and I', etc.

See 6.1.20 - page 170.

5.2. Demonstrative pronouns

5.2.1. Base forms

Demonstrative pronouns (in English *this, that, these, those*) can be distinguished by the following parameters in Mari (this overview is restricted to nominative forms; inflected forms are discussed below):

Singular or plural:

Singular	Plural
тиде ~ ты 'this'	нине 'these'
my∂o ~ my 'that'	нуно 'those'

138 Pronouns

The pronoun $my\partial o$ is also used as a personal pronoun 's/he' (see 5.1 – page 136), and a particle (see 9.5.85 – page 358).

Note that μ when used as a modifier, co-occurs with plural markers: μ when μ when μ when μ these texts', μ when μ these texts', μ when μ in these texts'. The pronoun μ is generally not used as a modifier; instead, μ when μ are as modifiers used in combination with plural forms of nouns: μ where μ is μ where μ is μ those horses'. The pronouns μ can be used like this as well instead of μ where μ is μ in μ in μ where μ is μ in μ i

- 5.2. Which pronoun is appropriate in the following sentences?
- 1. Тиде/Нине ўдыр моторын мура.
- 2. Тудо/Нуно порт-влак у улыт.
- 3. Тиде/Нине ручка-влак огыт возо.
- 4. Тудо/Нуно рвезе марий книгам лудеш.
- 5. Тиде/Нине тунемше-шамыч Германий гыч улыт.

<u>Proximal or distal</u>, i.e., if a pronoun is used in reference to objects near to the speaker or to objects far from the speaker:

Proximal	Distal
тиде ∼ ты 'this'	my∂o ~ my 'that'
нине 'these'	нуно 'those'

- 5.3. Which pronoun is appropriate in the following sentences?
- 1. Тиде/Тудо ўдырамаш мыйын ончылно телефон дене японла кутыра.
- 2. Нине/Ту кайык-влак кушно каваште кечывалвелыш чон ештат.
- 3. Нине/Ту йоча-влак кызытат портна ончылно футболла модыт.
- 4. Тиде/Тудо автобус урем мучаште могай номеран? Торашке ужат мо?
- 5. Тиде/Тудо ўстел мемнан воктен яра мо?
 - Used as modifiers (e.g., *muде урем* ~ *ты урем* 'this street') or used independently (e.g., *muде* 'this') note that *muде* 'this', *myдо* 'that', and *нине* 'these' can be used in either function, while *ты* 'this' and *my* 'that' are only used as modifiers, and *нуно* only independently:

Modifier	Independent
тиде ∼ ты 'this'	mu∂e 'this'
my∂o ~ my 'that'	тудо 'that'
нине '	'these'
$(my\partial o \sim my \text{ 'that'})$	нуно 'those'

- 5.4. Which pronouns are appropriate in the following sentences? In some cases, both given options are.
- 1. Ты ўдыр олыкмарий, а ту/тудо курыкмарий.
- 2. Ты/Тиде книга шерге мо?
- 3. Ты/Тиде мыйын тошто йолташем.
- 4. Ту/Тудо кинде свежа огыл.
- 5. Тиде олма шопо, а ту/тудо шере.

An overview, with the corresponding interrogative pronouns, see 5.5 – page 147:

	Intornogativa	Singular		Plural	
	Interrogative	Proximal	Distal	Proximal	Distal
Modifier	кудо 'which'	тиде 'this' ты 'this'	тудо 'that' ту 'that'		
Independent	кудо 'which (one)' мо 'what' кö 'who'	тиде 'this (one)'	тудо 'that (one)'	нине 'these'	<i>нуно</i> 'those'

In addition to these commonly used pronouns, there are the alternative pronouns $ce\partial e$ 'this' and $ca\partial e$ 'that'. Their usage is comparatively rare in modern language, with the exception of the dative form $ca\partial_{n}ah$ 'therefore, thus, consequently, so' (see [...] – page [...]), and a number of derived forms and compounds, such as $cah\partial_{e}he$ 'therefore, thus, consequently, so' (see [...] – page [...]). When $ca\partial_{e}$ 'that' is used, it is frequently as an anaphora: referring back to something that was previously discussed.

<u> </u>	Do you remember the street we lived in?	
<u>уремыште</u> кок пöрт гына кодын.	There are only two houses left on that street.	
Школышто ик рвезе дене пырля	We went to school with a boy. That boy is	
тунемынна. <u>Саде</u> рвезе ынде лўмлö	now a famous athlete.	
спортсмен.	now a famous atmete.	

5.2.2. Inflected forms

When used as modifiers, pronouns – like adjectives and numerals – are not inflected: $mu\partial e \ni \Lambda'$ this country' $\to mu\partial e \ni \Lambda \sqcup \mu mu$ 'in this country'. As mu 'this' and my 'that' are only used as modifiers, they are not inflected, and are morphologically inert.

The inflected forms of the demonstrative pronouns that are used independently are regular, except for the dative forms of $mu\partial e$ 'this' and $my\partial o$ 'that', where the final vowel is deleted:

Nominative	Accusative Genitive		Dative
тиде	тидым	тидын	тидлан
тудо	тудым	тудын	тудлан
нине	ниным	нинын	нинылан
нуно	нуным	нунын	нунылан

- 5.5. Put the given demonstrative pronoun into the appropriate case.
- 1. Тудо ўдырын йўкшо кўжго, а (тиде) вичкыж.
- 2. Нине спортсмен-влаклан ший медальым пуэныт, а (нуно) шортнымм.
- 3. Тиде куштылго сумкам мый нумалам, а (тудо), нелым, тый.
- 4. Нине турист-влакын тувырышт ужарге, а (нуно) канде.
- 5. Тиде туныктышылан ош розам пöлеклена, а (тудо) йошкаргым.

As regards locational forms – historically derived from these pronominal stems, but perceived as independent words by modern speakers – see below.

When the pronouns $my\partial o$ and $mu\partial e$ are followed by the postpositions $\partial e H(e)$ 'with' (see 6.1.20 – page 170), $\partial e H(u)H$ 'from, of' (see 6.1.22 – page 172), and more rarely $\partial e K(e)$ 'to' (see 6.1.19 – page 169), the postposition can be attached directly to the stem, with the final vowel of the stem being deleted. Alternatively, the postpositions can follow the genitive form $my\partial uH/mu\partial uH$ in which case they are written separately:

140 Pronouns

Genitive + Postposition	Melded form	Meaning
тудын дек(е)	туддек(е)	to that
тудын ден(е)	тудден(е)	with that
тудын деч(ын)	туддеч(ын)	from that
тидын дек(е)	тиддек(е)	to this
тидын ден(е)	тидден(е)	with this
тидын деч(ын)	тиддеч(ын)	from this

5.2.3. Derived forms

Numerous adverbs and adjectives are derived from the pronominal stems $m\omega$ - and my-, introduced above. They inherit the proximal or distal character of the pronominal stems. The most important derived proximal and distal forms, with the corresponding question words (where they exist), are:

Interrogative	Proximal	Distal	
кушто 'where' (inessive)	тыште 'here'	mywmo 'there'	
	motume nere	(see also 9.5.86 – page 359)	
куш(ко) '(to) where' (illative)	тыш(ке) '(to) here'	myw(κο) '(to) there'	
кушан 'where' (lative)	тышан 'here'	тушан 'there'	
кушеч(ын) 'from where'	тышеч(ын) 'from here'	тушеч(ын) 'from there'	
кушкен 'how far/long'	-	тушкен 'till then'	
кунам 'when'	-	тунам 'then'	
кунамлан 'till when'	-	тунамлан 'till then'	
кунамсек 'since when'	-	тунамсек 'since then'	
кунамсе 'of what time'	-	тунамсе 'of that time'	
κyco 'from where, of what place'	тысе 'of this place'	myco 'of that place'	
rayon (hover)	тыге 'like this'	туге 'like that'	
<i>кузе</i> 'how'	(see also 9.5.87 – page 359)	(see also 9.5.81 - page 358)	
могай 'what kind of'	тыгай 'this kind of'	тугай 'that kind of'	
-	тыгодым 'at this time'	тугодым 'at that time'	
кунар(е) 'how much/many'	тынар(е) 'this much/many'	тунар(е) 'that much/many'	
мыняр(е) 'how much/many'	moinup(e) this much many		
кунарын 'as of how many'	тынарын 'in this number'	тунарын 'in that number'	
мынярын 'as of how many'	momapon in this number	mynapoin in that number	
мынярымше 'which number'	нярымше 'which number' тынарымше 'this number'		
мыняр(ы)лан 'at what time;	тынар(ы)лан 'at this time;	тунар(ы)лан 'at that time;	
for what price;	for this price;	for that price;	
by what amount'	by this amount'	by that amount'	

In the case of $m\omega(\kappa e)$ '(to) here', $my\omega(\kappa o)$ '(to) there', $m\omega(\omega \kappa(\omega H))$ 'here', $my\omega(\kappa(\omega H))$ 'from here', and $my\omega(\omega H)$ 'from there', the short and long forms are equivalent in meaning. In the case of $m\omega(\omega H)$ 'this much/many' and $my\omega(\omega H)$ 'that much/many', the short form is used attributively, while the long form is used independently, cf. the usage of short and long forms of quantifiers (see 4.1.2 – page 108). Especially in poetic language, the $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ are encountered also as $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ in poetic language, the $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ are encountered also as $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in poetic language, the $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in poetic language, the $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in poetic language, the $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in poetic language, the $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in $m\omega(\omega H)$ and $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in $m\omega(\omega H)$ in $m\omega(\omega H)$ in $m\omega(\omega H)$ in $m\omega(\omega H)$ is $m\omega(\omega H)$ in $m\omega(\omega H)$

Йошкар-Олаште <u>кушкен</u> лийыда?	How long will you be in Yoshkar-Ola?
Икана Пöтыр дене пырля экспедицийышке миенна. Тунамсек эн сай йолташ улына.	Pötyr and I went on an expedition together once. We've been best friends <u>ever since then</u> .
Тиде книга <u>кунамсе</u> ? Пеш тоштыла чучеш.	When was this book written? It looks very old.
Вокзал марте <u>тышеч</u> тора мо?	Is it far to the train station <u>from here</u> ?
Марий йылмым <u>мынярын</u> тунемыда?	How many of you are there in your Mari class?
Уна-влак кастене куд шагатлан толыт.	The guests are coming in the evening at six.
<u>Тунамлан</u> чылам ямдылен шуктыман.	Everything must be done <u>by then</u> .
Унагудышто <u>мынярымше</u> пöлемеш	In <u>what number</u> room did you stay in the
шогалында?	hotel?
Лотерей дене миллион тенгем модын	You won a million rubles in the lottery. What
налында. <u>Тынар</u> окса дене мом ыштеда?	will you do with <u>this much</u> money?
Турист-влак сылне ер деке лектыныт да	The tourists went to the beautiful lake and
<u>тушан</u> йўдлан верланеныт.	stayed <u>there</u> for the night.
Сумкат мотор. <u>Кушто тыгайым</u> налынат?	Your bag is beautiful. Where did you get one like this?
Айда тышеч каена: тыште лишне <u>тынарак</u>	Let's go away from here, I know a café nearby
Айда тышеч каена: тыште лишне <u>тынарак</u> <u>йўкан огыл</u> кафем палем.	Let's go away from here, I know a café nearby that is <u>not as loud</u> .

5.6. Which of the given options are appropriate in the following sentences?

- 1. Ял гыч кугорно марте йолын каена, а тышеч/тушеч вара Йошкар-Олашке автобус дене кудалына.
- 2. Могай мотор тувыр! Мыламат тыгай/тугай кулеш.
- 3. Ме кызыт Унчо ялыште улына да тысе/тусо тоштерыш пурен лектына.
- 4. Ожно марий ешлаште 8–10 йочам ыштеныт. Тынар/Тунар икшывым ончен кушташ куштылго лийын огыл.
- 5. Тиде портым 18-ше курымышто чоненыт. Тыште/Тушто шуко лумло ен илен.
- 6. Вич ий ончыч тыгай пачер ик миллионым шоген. Мыят тынарлан/тунарлан тудым налынам.
- 7. Тиде лук гыч телевизорым корандыман. Фен-шуй почеш, тышан/тушан ўстелым шындаш кўлеш.
- 8. Мемнан деке 600 йодмаш пурен: тынарын/тунарын эрла марафонышто куржталаш түналыт.
- 9. Марий Элыште «Марий чодыра» пуртус парк уло. Тышке/Тушко шуко турист коштеш.
- 10. Ончал, кузе марий-влак куштат! Тый тыге/туге моштет мо?

Note the construction мыняр(e)/кунар(e) ..., mынаp(e)/myнap(e) ... 'the ...-er, the ...-er' (the short forms of the pronouns are more typically used in this construction) – see also [...]:

Студент-влак <u>мыняр ~ кунар шуко</u> йодышым пуэныт, Тимын чытышыже <u>тунар</u> пытен.	The more questions the students asked, the more Tim ran out of patience.
Пöрт <u>мыняр ~ кунар кугу</u> , <u>тунар шукым</u>	The larger the house, the more you have to
коммунал услугылан тўлыман.	pay for communal services.

142 Pronouns

- 5.7. Transform the following sentences, following the pattern: Студент-влак шуко йодышым пуэныт. Тимын чытышыже пытен $\rightarrow Студент$ -влак мыняр/кунар шуко йодышым пуэныт, Тимын чытышыже тунар пытен.
- 1. Шуко лудат. Шуко палет.
- 2. Чодырашке келгышке пурет. Шуко пум муат.
- 3. Пелашет дене шуэн вашлият. Чот тудым йораташ тунгалат.
- 4. Енглан сайым ыштет. Осал лият.
- 5. Кушко кузет. Волен возаш лудыкшо.

Other forms derived from these pronominal stems:

- *тугеже* 'so, thus, then, that means', see 9.5.82 page 358
- *тыгеже* 'so, like this, in that case, that means'
- *тыгутлаште* 'at this time, at this moment'
- *тымарте* 'till this time'

Мый шонем, <u>тугеже</u> , мый улам.	I think, <u>therefore</u> I am.	
Иванов начарын мура. <u>Тыгеже</u> мыят	Ivanov sings poorly. Even I can sing <u>like that</u> .	
мурен моштем.	Ivanov sings poorty. Even I can sing like that.	
<u>Тыгодсо</u> марий музыкым колында мо?	Have you heard Mari music of this time?	
Уремыш лекнем ыле, но <u>тыгутлаште</u> виян	I wanted to go out, but <u>at this moment</u> a	
йўр тўнале.	heavy rain started falling.	
<u>Тымарте</u> парашют дене тöрштен омыл.	<u>Up to this time</u> , I had not gone skydiving.	

Forms derived from *ca∂e* 'this':

- садлан 'therefore, and so, thus', see [...] page [...]
- *санден(е)* 'therefore, and so, thus', see [...] page [...]
- *cadaκ* 'all the same, makes no difference; after all, nonetheless', see 9.5.71 page 355
- садыгай 'such, that kind of'
- садыге 'so, thus'
- садыгак 'all the same, anyway, still', see 9.5.72 page 355

Кече еда сеналтам, лачак <u>садлан</u> сеныше улам. (Майкл Джордан)	I've failed over and over and over again in my life. And that is why I succeed. (Michael Jordan)
Жапна шагал, <u>сандене</u> вашкаш кÿлеш.	We're short on time, <u>so</u> we've got to hurry.
Вашкаш огеш кÿл: мемнан деч посна	No need to hurry, the concert won't start
концерт <u>садак</u> огеш тÿнал.	without us <u>anyway</u> .
Колынат, у смартфоным луктыныт?	Did you hear a new smartphone is being
<u>Садыгайым</u> налаш шонем.	released? I'm thinking of getting one of those.
Кокамын йочаже-влак олашке тунемаш	My aunt's children went to town to the
каеныт, <u>садыге</u> , тудо ялыште шкетын	university, <u>so</u> she was left on her own in the
илаш кодын.	village.
Йöсö лиеш гынат, <u>садыгак</u> артистлан	Even if it's hard, I'll still start studying to
тунемаш пурем.	become an actor.

5.3. Reflexive pronoun

5.3.1. Forms

The reflexive pronoun can be marked for person and case, though it – as will be discussed below – is often not. The full paradigm is as follows:

	_	1Sg	2Sg	3Sg	1Pl	2Pl	3Pl
Nom	шке	шке	шке	шке ~ шкеж	шке	шке	шке ~ шкешт
Acc	шкем	шкемым	шкендым (~ шкендычын)	шкенжым	шкенам	шкендам	шкеныштым
Gen	-	шкемын	шкендын (~ шкендычын)	шкенжын	шкенан	шкендан	шкеныштын
Dat	шкан ∼	шкаланем	шкаланет	шкаланже	шкаланна	шкаланда	шкаланышт
Dat	шкалан	~ шканем	~ шканет	~ шканже	~ шканна	~ шканда	~ шканышт

Forms not marked for person: There are dative forms $u\kappa a \lambda a \mu$ and accusative forms $u\kappa e \lambda$ which are not marked for person. These generally occur in impersonal sentences, but occasionally also in personal sentences

<u>Шкем</u> кÿлеш семын кучен моштыман.	One must know to behave <u>oneself</u> correctly.
<u>Шкалан</u> ўшанаш кўлеш.	One must believe <u>in oneself</u> .
<u>Шкем</u> ончыктем.	I'll show <u>myself</u> .

5.3.2. Basic usages

The pronoun has a wide range of functions:

a) Non-case marked forms are used adverbially in an emphatic meaning 'oneself' ('myself', 'yourself', etc.). In this function, it is generally simply $w\kappa e$, though in the third person (singular or plural), person-marked forms can optionally be used. The form $w\kappa e \kappa e$ can also be used as an emphatic form in other persons – for the emphatic usage of the possessive suffix third person singular, see 9.1.5 – page 332.

Мыланна полшаш огеш кÿл: ме <u>шке</u> тидым	We don't need help, we'll do it <u>ourselves</u> .
ыштена.	we don't need help, we it do it <u>ourselves</u> .
Ыштен ода шукто гын, <u>шке</u> титакан	If you don't manage it, you <u>yourself</u> are to
лийыда.	blame.
Эчук, тый мöнгысö пашам <u>шке</u> ыштенат?	Echuk, did you do your homework <u>yourself</u> ?
Кинде шултыш ÿстембаке <u>шке</u> ок тол.	A slice of bread doesn't find its way onto the
(Калыкмут)	table <u>on its own</u> . (Proverb)
– Нелеш ида нал, вокзал деке могай автобус	- Excuse me, which bus goes to the train
кая?	station?
– Каласен ом керт, мый <u>шкеже</u> турист улам.	– I can't tell you, I'm a tourist <u>myself</u> .

b) The base form *wke* is used as an adjective 'own' ('my own', 'your own' etc.), in all persons. It is often combined with a noun marked with a possessive suffix. It is often used in contexts where 'own' does not seem natural in the English translation.

Ен ойлан ит ўшане, <u>шке шинчатлан</u> ўшане.	Don't believe the words of others, believe
(Калыкмут)	your <u>own eyes</u> . (Proverb)
Кажне кайыклан <u>шке пыжашыже</u> шерге. (Калыкмут)	Every bird values its <u>own nest</u> . (Proverb)
Шке шомакдам мондеда гын, суфлёр	If you forget <u>your lines</u> , the prompter will
тыланда полша.	help you.
<u>Шке калыкдан</u> йÿлажым сайын паледа?	Do you know the customs of your people?

c) It is used as a reflexive pronoun 'oneself' ('myself', 'yourself', etc.), occurring in all persons. In this function, it can be marked for both case and person. The exact function of the pronoun in individual cases will be discussed below.

144 Pronouns

Ен мутым колышт да <u>шке семынет</u> ыште.	Listen to the words of others, but do it your
(Калыкмут)	<u>own way</u> . (Proverb).
Кастене тендам <u>шкенан деке</u> вучена.	We expect you <u>at our place</u> in the evening.
Енглан осалым шонет гын, тудо <u>шканет</u>	If you think ill of others, it will come right
пöртылеш. (Калыкмут)	back <u>at you</u> . (Proverb)
Шкендым ушанлан ужмет годым весым	When considering <u>yourself</u> smart, don't
орадылан ит шотло. (Калыкмут)	consider others stupid. (Proverb)

5.3.3. Usage of the case-inflected forms

<u>Nominative and genitive:</u> Nominative and genitive forms are used in combination with postpositions. As is the case when postpositions are attached to personal pronouns (see 6.0.1 – page 160), some variance occurs here:

Айда <u>шке декына</u> . ~	Let's go <u>to our place</u> .
Айда <u>шкенан дек</u> .	

In the nominative forms, the person is generally marked by attaching a possessive suffix to the postposition, though in the third person, the possessive suffix can also be attached to the pronoun (иκεж deκe, иκεμm deκe). In the genitive, the person is marked on the pronoun alone.

Шке ончылнем нимогай чаракым ом уж.	I see no obstacles <u>in front of myself</u> .
<u>Шке ончылнет</u> тиде ийлан могай цельым шынденат?	What goals did you set <u>yourself</u> for this year?
Изи ўдыр <u>шке ончылныжо</u> чыла курчакым	The little girl put all the dolls in front of
шынден да нунын дене модаш тўналын.	<u>herself</u> and started playing.
Вучыдымын <u>шке ончылнына</u> маскам ужна.	Suddenly we saw a bear <u>in front of us</u> .
Шке ончылныда энгерым ужыда гын, чын	If you see a river in front of yourselves, you're
корно дене каеда.	on the right path.
Орол-влак кажне пурышо еным <u>шке</u>	The guards make everyone coming in stand in
<u>ончылнышт</u> шогалтат да тергат.	front of them, and inspect them.
	_
Ноенам, <u>шке декем</u> мöнгышкö каем.	I'm tired, I'm going home to my own place.
Кодшо кочкышым <u>шке декет</u> нангай.	Take the leftover food <u>to your place</u> .
Туныктышо тунемшыже-влакым эрла шке	The teacher invited the students to his/her
<u>декыже</u> ўжын.	<u>own place</u> tomorrow.
<u>Шкенан деке</u> йўдым веле миен шуынна.	We only got to our place at night.
<u>Шке декыда</u> мемнам малаш пуртеда мо?	Will you let us spend the night at your place?
Уремыште мумо пырысигым Оля ден Юля	Olya and Yuliya took the kitten they found
<u>шке декышт</u> конденыт.	outside <u>to their own place</u> .

- 5.8. Insert a nominative or genitive form of $u\kappa e$ into the following sentences, as appropriate.
- 1. ... олмешна йолташ-влакым пашашке лекташ йодынна.
- 2. Вуйлатышым ме ... кокла гыч ойыренна.
- 3. Рвезе-влак ... йырышт ончальыч, но нигом ышт уж.
- 4. Ме тендан йўладам она пале те ... семын ыштыза.
- 5. Мый ... верч ом лўд.
- 6. ... дечет сай нигоат уке.
- 7. Кылмеда гын, ... ўмбакыда шокшо леведышым пыштыза.
- 8. Тудо эгоист: ... нергенже веле шона.
- 9. У ийым Петровмыт ... дене пайремленыт.
- 10. Кажне агытан ... семынже мура. (Калыкмут)

Genitive forms can also be used in the meaning of '(my, your, etc.) own'. In this function, they are equivalent to the unmarked form $w\kappa e$. They are generally combined with nouns marked with matching possessive suffixes.

Телефонетым изишлан пуэн кертат?	Can you give me your phone for a second? My	
<u>Шкемын телефонем</u> пудырген.	own phone is broken.	
Шкендын паспорт номеретым шарнет мо?	Do you remember your passport number?	
Эчук электрон почтыш пурен ок керт:	Echuk can't log into his e-mails; he forgot his	
<u>шкенжын шолыпмутшым</u> монден колтен.	password.	
<u>Шкендан шочмо верышкыда</u> чÿчкыдын	Do you often visit the place you were born?	
коштыда?		

- 5.9. Connect genitive forms of $u\kappa e$ to the noun nauep 'apartment' (also marked with a possessive suffix), in all six persons: 'my own apartment', etc.
- 5.10. Replace the phrase in parentheses with one consisting of $u\kappa e$ in the genitive, and the following noun marked with an appropriate possessive suffix. Add case suffixes if necessary.
- 1. Ме (шке туныктышо) пагалена да йоратена.
- 2. Пошкудына-влак (шке сравоч) йомдареныт.
- 3. Тый (шке паша) пытаренат гын, мыланна полшаш тол!
- 4. Вашлиймаште лумло суретче (шке илыш) нерген каласкален.
- 5. Те (шке тукым) историйжым сайын паледа?

Like the genitive forms of personal pronouns, genitive forms of the reflexive pronouns can be used as nominals meaning 'my own one', 'your own one', etc., and can in this function take plural suffixes and also other case suffixes, see 11.3.3 – page 375.

<u>Accusative and dative:</u> The forms in these cases carry out the classical function of a reflexive pronoun. The choice of case depends on the government of the verb.

<u>Шкендым</u> шке ит мокто, колышт – кузе ен	Don't praise <u>yourself</u> , listen how other people	
ойла. (Калыкмут)	speak. (Proverb)	
<u>Шкем</u> сенен кертме – эн кугу сенымаш.	u. Overcoming <u>oneself</u> is the greatest	
(Калыкмут)	accomplishment. (Proverb)	
Вÿд <u>шкаланже</u> корным муэш. (Калыкмут)	Water finds a way <u>for itself</u> . (Proverb)	

5.11. Enter *wke* in the appropriate form.

- 1. Ме кызыт пошкудо дене малена: ... пачерыштына ремонт кая.
- 2. Тый ... кушеч улат, кушто шочынат?
- 3. Мый шонем, Йыван йолагай, но тудлан ... тидым ит ойло.
- 4. Тый ... могай ийгот гыч шарнет?
- 5. Нуно ... эн сай специалистлан шотлат.
- 6. Шўрым мый рецепт почеш огыл, а ... семынем шолтем.
- 7. Тошто машинам йолташлан пуэнна, а ... кызыт ум кычалына.
- 8. Те шочмо кечыдам ... дене эртареда але рестораныште?
- 9. Кажне саскан ... жапше. (Калыкмут)
- 10. Мый тиде заданийым ... ыштенам, мылам ниго полшен огыл.

5.3.4. Derived forms

Note the following frequently used forms derived from $u\kappa e$, and their usage.

<u>шκακ ~ μκεακ 'on one's (my/your/...) own'</u>:

146 Pronouns

Мемнам ида ужате: тышеч корным <u>шкеак</u>	Don't see us off, we'll find the way from here	
муына.	on our own.	
Петровым паша гыч нигö поктен огыл:	Nobody fired Petrov from his job; he left on	
тудо <u>шкак</u> каен.	<u>his own</u> .	
<u>шкат ~ шкеат 'oneself (myself/yourself/)'</u> :		
Йолташна-влак Карелийышке канаш Our friends went on a holiday to Karelia		
каеныт. Мый <u>шкеат</u> нунын дене пырля wanted to join them <u>too</u> , but they didn't lo		
кайынем ыле, но паша гыч колтен огытыл.	me off work.	
Геат кусарыше улыда, тугеже, <u>шкат</u> наледа, кусарыме годым могай нелылык- влак лектыт. You're a translator too, so you know what problems occur in translation.		
<u>шкежак 'on one's (his/her) own'</u> : this form is primarily used in the third person singular.		

Тиде марий почеламутым поэт <u>шкежак</u>	The poet translated this Mari poem into	
руш йылмыш кусарен.	Russian <u>himself</u> .	
1-ше сентябрьыште президент шкежак	On September 1st, the president conducted a	
урокым эртарен.	class <u>himself</u> .	

<u>wκem</u> 'alone, by oneself; only, just; solitary, lone; single; individual, personal, private, own': this word can be used as an adjective or an adverb.

Пасу покшелне <u>шкет</u> пушенге шога.	A <u>single</u> tree stands in the middle of the field.	
Корнышто <u>шкет</u> ўдырамаш ошкылеш.	A solitary woman is walking down the road.	
Кочам колымеке, ковам <u>шкет</u> ила.	Since my grandfather died, my grandmother has been living <u>alone</u> .	
Пырыс-влак <u>шкет</u> кошташ йöратат.	Cats like to wander on their own.	

As regards the usage of this word as a particle, see 9.5.101 – page 363.

 $\underline{\mathit{икеmыh}}$ 'alone, by oneself; only, just': This form is only used adverbially, and is equivalent to $\underline{\mathit{икem}}$ in its adverbial functions.

Мом мöнгыштö <u>шкетын</u> шинчет? Айда	What are you sitting at home <u>alone</u> for? Let's	
киношко каена!	go to the movies!	
Шкетын тынар пашам ыштен ом шукто.	I can't manage this much work on my own.	

As regards the usage of this word as a particle, see 9.5.101 – page 363.

<u>шкетлан</u> 'on one's own, alone': This form can take possessive suffixes in all persons (шкетланем, шкетланем, шкетланна, шкетланда, шкетланышт).

Шкетлан У ийым пайремлан весела огыл.	Seeing the New Year in <u>on one's own</u> is no fun.	
Мылам <u>шкетланем</u> тыште йокрок.	It's boring to be here <u>on my own</u> .	

5.4. Reciprocal pronoun

Note the alternative arrangements of case and possessive suffixes in the first and second (but not third) person plural:

	-	1Pl	2Pl	3Pl	
Nominative икте-весе икте-весына		икте-весыда	икте-весышт		
Genitive	Genitive икте-весын икте-весынан г		икте-весыдан	икте-весыштын	
Dative икте-весыла		икте-весыналан ~	икте-весыдалан ~	икте-весыштлан	
Dative MK1	икте-весылан	икте-весыланна	икте-весыланда	икте-весыштлан	
Accusative	икте-весым	икте-весынам	икте-весыдам	икте-весыштым	

Nominative forms occur with postpositions; genitive forms are used in the meaning 'one another's, each other's'. Dative and accusative forms carry out the classical function of a reciprocal pronoun. The choice of case depends on the government of the verb.

Акам дене <u>икте-весе воктен</u> илена.	My big sister and I live <u>next door to one</u> <u>another</u> .	
Ойлат, пуйто йыгыр-влак икте-весышт деч	They say that twins cannot live without one	
<u>посна</u> илен огыт керт.	another.	
Нуно <u>икте-весын илышышт</u> нерген чылам	They knew everything about each other's	
паленыт.	<u>lives</u> .	
Тыланда <u>икте-весыдан ойлымым</u>	You must learn to listen to one another's	
колышташ тунемман.	words.	
Пошкудем дене <u>икте-весылан</u> эре полшен шогена.	My neighbor and I always help <u>one another</u> .	
Тошто йолташем дене икте-весыланна эн	My old friend and I can trust one another	
кугу секретым ўшанен кертына.	with our biggest secrets.	
Ромео ден Джульетта икте-весым чот	OT Development of the least tensor and the least tensor are the second control of the least tensor and tensor are the second control of the least tensor a	
йöратеныт.	Romeo and Juliet loved <u>one another</u> dearly.	
Чодыраште ўдыр-влак <u>икте-весыштым</u> йомдареныт.	The girls lost <u>each other</u> in the forest.	

5.12. Insert an appropriate form of *uκme-весе*.

- 1. Ик финн йолташем дене пайрем годым ... эре открыткым колтена.
- 2. Аня дене ... мыняр ий паледа?
- 3. ... нерген мом шонеда?
- 4. У палымем дене ... телефон номерым йомдаренна.
- 5. Миша ден Маша икымше шинчаончалтыш гыч ... келшеныт.
- 6. Шÿжарем дене ... деке чÿчкыдын унала коштына.
- 7. Пиет ден пырысет ... кузе чытат?
- 8. Удыр ден рвезе ... шинчашке ончат.
- 9. Шахматист-влак ... ваштареш шинчыныт.
- 10. Олян марийже кызыт тораште, но нуно ... кажне кечын йынгыртат.

5.13. Choose a form of *wke*, or *ukme-bece*, as appropriate.

- 1. Ме шольым дене икте-весыланна/шкаланна мöнгышкö у компьютерым налынна.
- 2. Урок деч вара ме Валя дене икте-весынам/шкенам школ ончылно вучена.
- 3. Икте-весыдан/шкендан пашаште тыланда кö полша?
- 4. 8-ше мартыште йолташ ўдыр-влак икте-весыштлан/шкаланышт изирак пöлекым кучыктеныт.
- 5. Тый курыкмарий улат, а пелашет олыкмарий. Те икте-весыдам/шкендам сайын умыледа?

5.5. Interrogative pronouns and adverbs

Interrogative pronouns are used to ask questions and represent the thing that we do not know. Interrogative adverbs, in Mari derived from the stems of interrogative pronouns, are used to ask

<u>148</u> Pronouns

questions about adverbial modifications (pertaining to a place or time). Together, they form the class of question words, which will be handled jointly in this section.

кö	who			
МО	what			
могай	what, what kind of		what, what kind of	
мыняр(е)	how many, how much			
кунар(е)	how many, how much			
мочол(о)	(oh) how many, (oh) how much			
кудо	which, which one			
кушто	where (inessive)			
куш(ко)	(to) where (illative)			
кушан	where (lative)			
кушеч(ын)	from where			
кушкен	for how long; how far			
кунам	when			
кунамлан	till when			
кунамсек	since when			
кунамсе	of what time			
кусо	from where, of what place			
кузе	how			
молан	why			
кунарын	in a group of how many			
мынярын	in a group of how many			
мынярымше	which one, which number			
мыняр(ы)лан	at what time; for what price; by what amount			

Especially in poetic language, *moraŭ* is often realized as *morae*.

A number of these pronouns are also used as particles with secondary meanings: MO (see 9.5.46 – page 349), MO (see 9.5.48 – page 350), KYHAM (see 9.5.39 – page 348), KYSE (see 9.5.38 – page 347).

Note that unlike in English, question words in Mari generally occur in the position taken by their counterpart in a declarative sentence – they are not moved to the beginning of the sentence like their English counterparts.

Те <u>кö</u> улыда?	Who are you?	
Тиде <u>мо</u> тыгай?	What is this?	
Таче <u>могай</u> кече?	Which day is it today?	
Те <u>мыняр</u> ияш улыда?	How old are you?	
Тыланда <u>кунар</u> окса кÿлеш?	How much money do you need?	
<u>Мочоло</u> пеледышым тылат пöлекленыт!	Oh how many flowers you got!	
Тый <u>кудо</u> пöртыштö илет?	Which house do you live in?	
Ават <u>кушто</u> пашам ышта?	Where does your mother work?	
Таче кастене <u>кушко</u> каеда?	Where are you going this evening?	
<u>Кушан</u> шинчына?	Where shall we sit?	
Нине тунемше-влак <u>кушеч</u> улыт?	Where are these students from?	
Ялышке <u>кушкен</u> каеда?	For how long are you going to the village?	
Олашке <u>кунам</u> пöртылыда?	When are you going back to the city?	
Эрла тендам <u>кунамлан</u> вучаш?	When should (I) expect you tomorrow?	
Марий йылмым <u>кунамсек</u> тунемыда?	Since when have you been studying Mari?	
Тиде шöр <u>кунамсе</u> ? Шопен огыл?	When's this milk from? It hasn't gone bad?	
Те <u>кусо</u> улыда? Морко район гыч огыл?	Where are you from? Not from the Morko	
те <u>кусо</u> улыда: морко район гыч огыл:	(Russian <i>Mopκu</i>) District?	
<u>Кузе</u> шонеда, марий йылме неле мо?	What (lit. how) do you think, is Mari hard?	
Те <u>молан</u> йылмызе пашам ойыренда?	Why did you choose to become a linguist?	
Тендан университет гыч	How many of you are going to the conference	
конференцийышке <u>кунарын</u> каят?	from your university?	
Ешыштыда <u>мынярын</u> улыда?	How many of you are there in your family?	
Тый ешыште <u>мынярымше</u> йоча улат?	What number child are you in your family?	
Спектакль <u>мынярылан</u> тÿн алеш?	What day does the play start?	

5.14. Replace the underlined word or phrase with an appropriate question word.

- 1. Ме вокзал ончылно шогена.
- 2. Турист-влак Исландий гыч улыт.
- 3. <u>Эр годсек</u> тендам вучем.
- 4. Поезд <u>7 шагатлан</u> тарвана.
- 5. Шинчат канде тўсан.

5.5.1. Notes on individual question words

Asking for occupations: Note that when asking what somebody is by profession, the pronoun $\kappa\ddot{o}$ 'who' is used rather than Mo 'what'.

Case inflection of pronouns: The interrogative pronouns given above can be inflected for case – in the case of mыhsp(e) 'how many, how much' and kyhap(e) 'how many, how much' only the long forms, as the short forms are only used attributively and are not inflected in this position.

Nominative	Accusative	Genitive	Dative
кö	кöм	кöн	кöлан
МО	MOM	МОН	молан
могай	могайым	могайын	могайлан
мыняр(е)	мынярым	мынярын	мыняр(ы)лан
кунар(е)	кунарым	кунарын	кунар(ы)лан
кудо	кудым	кудын	кудылан

150 Pronouns

<u>Кöн</u> телефонжо йынгыртата?	Whose telephone is ringing?
<u>Мом</u> йоднет?	What do you want to ask?
Киндым <u>могайым</u> налаш: ошым але	What kind of bread should (I) get: white or
шемым?	brown?
– Пöлекым лу енглан налаш кÿлеш.	- (You) need to get presents for ten people.
- <u>Мынярылан</u> ?	- <u>For how many</u> ?
Пашатлан <u>кунарым</u> тÿлат?	How much do they pay you for your work?
Tongs of the second of the sec	Which cake will you pick: this one or that
Тортым <u>кудым</u> ойырет: тидым але тудым?	one?

Possessive suffixes on $\kappa\ddot{o}$ 'who' and Mo 'what': Possessive suffixes can be attached to these pronouns. Note the optional usage of the irregular possessive suffix - τ in the second person singular, see 2.2.1.1 – page 61 – as regards the usage of this suffix in connection with kinship terms.

	кö	МО
1Sg	кöэм	моэм
2Sg	кöэт	моэт (моч)
3Sg	кöжö	ОЖОМ
1Pl	кöна	мона
2Pl	кöда	мода
3Pl	кöшт	мошт

Нуно группышто индешын улыт, а	There are nine of them in the group, and eight
экзаменым таче кандашын возеныт. <u>Кöшт</u>	of them wrote an exam today. Which of them
толын огыл?	didn't come?
Те Озанышке чўчкыдын коштыда.	You go to Kazan a lot. Who do you know
Туштыжо <u>кöда</u> ила?	there? (Lit. <u>Your who</u> lives there?)
Вуй корштымо деч <u>моэт</u> уло?	What have you got for headache?
Пакчаште тудын можо кушкеш?	What does s/he have growing in the yard?

5.15. Attach the indicated possessive suffix to the interrogative pronoun.

- 1. Олаштыда турист-влаклан ончалаш мо (2Pl) уло?
- 2. Уна-влакым сийлаш мо (1Pl) уло?
- 3. Шочмо ялыштыже Йыванын кö (3Sg) кодын?
- 4. Пошкудо-влакын кухньышто мо (3Pl) йўла?
- 5. Сайын мурышо кö (1Pl) уло?

Short and long Forms – мыняр(e) 'how many, how much' and кунар(e) 'how many, how much': the usage of the short and long forms here corresponds to the usage of short and long forms of numerals (see 4.1.2 – page 108). The short form is usually used before a noun as an attribute, the long form usually stands on its own and is then subject to nominal inflection.

Фейсбукышто <u>мыняр йолташет</u> уло?	How many friends do you have on Facebook?
(Inc. worms w. w. and w. and	How much free time do we have? (lit. How
Яра жапна <u>мыняре</u> уло?	much is our free time?)
Университетыште <u>кунар ий</u> тунемашет	How many years of studying at university do
кодын?	you have left?
Тиде компьютерын акше <u>кунаре</u> ?	What's the price of this computer?

5.16. Is the short or long form appropriate in the given sentences?

- 1. Кунар/кунаре еным сўаныш ўжыда?
- 2. Автобусышто яра вер эше мыняр/мыняре уло?
- 3. Марий йылмым мыняр/мыняре процентлан умыледа?

- 4. Мыняр/мыняре шагатлан кынелыда?
- 5. Тудын пашадарже кунар/кунаре?

Long and short forms of κyω(κο) '(to) where', κyωeν(ωμ) 'from where': in these cases, the short and long forms are equivalent.

5.5.2. Question words in clausal subordination

Numerous question words – most prominently $\kappa y \partial o$ 'which' – can also serve as relative pronouns. This will be discussed in detail in [...] – page [...].

5.6. Negative pronouns and adverbs

Negative pronouns and adverbs are formed from interrogative pronouns with the prefix μ *u*- [ńi-] (exception: $u\kappa mam$ 'nobody, not one'). The pronouns can be inflected for case – note however that in the case of $u\kappa mam$, which is composed of the numeral $u\kappa me$ 'one' and the clitic -am (see 9.1.1 – page 328) the clitic follows the case suffix, e.g., $u\kappa m\omega \mu am$ 'of nobody (genitive)'.

Mari		Translation	
Interrogative	Negative	Interrogative	Negative
кö	нигӧ	who	nobody, no one
МО	нимо	what	nothing
могай	нимогай	what, what kind of	no kind of
мыняр(е)	нимыняр(е)	how many, how much	no, none, not at all, none at all
кунар(е)	нигунар(е)	how many, how much	no, none, not at all, none at all
кудо	нигудо	which, which one	neither of them
кузе	нигузе	how	in no way, by no means
кунам	нигунам	when	never
куш(ко)	нигуш(ко)	where (inessive)	nowhere, anywhere
кушто	нигушто	(to) where (illative)	nowhere, anywhere
кушан	нигушан	where (lative)	nowhere, anywhere
кушеч(ын)	нигушеч(ын)	from where	from nowhere
молан	нимолан	why	for no reason
(икте)	иктат	(one)	nobody, not one

Regarding the shift $\kappa \to \varepsilon$, ($\kappa \ddot{o} \to \mu u z \ddot{o}$, etc.), see 1.5.7 – page 34. Note that when the clitic -am (see 9.1.1 – page 328) is attached to $\mu u m o$ 'nothing', the resulting form is usually $\mu u m a m$, though the regular form $\mu u m o a m$ can be encountered as well.

Multiple negation occurs in combination with negative pronouns and adverbs: verbal forms are negated as well in the relevant clauses.

Nobody understands this topic.
We've <u>never been</u> to Antarctica.
I <u>can't finish</u> this work <u>in any way</u> .
You don't need any kind of medicine, you're
healthy.
– <u>I can't find</u> my glasses <u>anywhere</u> .
– Look at your forehead.
None of us speaks Japanese.

- 5.17. Answer using a negative pronoun or adverb, following the pattern: Кö толын? → Ниго толын огыл.
- 1. Кен жым кушто каненда?
- 2. Ком вучеда?

<u>152</u> Pronouns

- 3. Могай вином утларак йоратет?
- 4. Мыняр йонылышым ыштенам?
- 5. Мо нерген шонеда?
- 6. Кудо сумка тылат утларак келша?
- 7. Шке ўмылем деч кушан шылаш?
- 8. Ерыште шергашым кузе муаш?
- 9. Миллион тенгем кушеч налаш?
- 10. Кунам ме сандалыкыш чонгештена?

5.7. Indefinite pronouns and adverbs

Indefinite pronouns and adverbs can be formed in several ways from interrogative pronouns and adverbs.

5.7.1. *кеч-, керек-* '-ever'

One group of indefinite forms is formed by means of the prefixes $\kappa e \nu$ - and $\kappa e p e \kappa$ -. These forms are used to imply the speaker's indifference and are similar to English forms using the suffix '-ever': 'whoever', 'whatever', 'whenever', etc.

Mari		Translation	
Interrogative	Indefinite	Interrogative	Indefinite
кö	кеч-кö, керек-кö	who	whoever, anyone
МО	кеч-мо, керек-мо	what	whatever, anything
могай	кеч-могай, керек-могай	what, what kind of	of whatever sort, of whatever kind
мыняр(е)	кеч-мыняр(е), керек-мыняр(е)	how many, how much	however many, however much
кунар(е)	кеч-кунар(е), керек-кунар(е)	how many, how much	however many, however much
кудо	кеч-кудо, керек-кудо	which, which one	whichever
кузе	кеч-кузе, керек-кузе	how	however, any way
кунам	кеч-кунам, керек-кунам	when	whenever, anytime
куш(ко)	кеч-куш(ко), керек-куш(ко)	where (inessive)	wherever, no matter where
кушто	кеч-кушто, керек-кушто	(to) where (illative)	wherever, no matter where
кушан	кеч-кушан, керек-кушан	where (lative)	wherever, no matter where
кушеч(ын)	кеч-кушеч(ын), керек-кушеч(ын)	from where	from wherever, no matter from where
молан	кеч-молан, керек-молан	why	for whatever reason

Ольош пеш виян: <u>кеч-кöм</u> сенген кертеш.	Olyosh is quite strong; he can beat <u>anyone</u> .
Пирым <u>кеч-мыняр</u> пукшо, садак чодыраш ончен урмыжеш. (Калыкмут)	Feed a wolf <u>as much as you like</u> , he will still howl when looking into the woods. (Proverb)
Аня интернет-газетлан статья-влакым воза. Тиде пашам <u>керек-кушеч</u> ыштен кертеш.	Anya writes articles for a web journal. She can do this work <u>from anywhere</u> .
Володялан <u>керек-могай</u> неле пашам ÿшанаш лиеш.	You can trust Volodya with <u>any kind of</u> hard work.

5.18. Enter an appropriate pronoun/adverb with кеч-/керек-.

- 1. Йыван деч ... йодын кертыда: тудо чылам пала, чыла йодышлан вашешта.
- 2. Йолташна пеш тале пародист: ... модын ончыктен кертеш, поснак политик-влакым онайын ончыкта.
- 3. Тудо весела, кутырышан айдеме ... у йолташым муэш. Палымыже-влак Австралийыштат, Аляскыштат улыт.
- 4. Ме тендам эре вучена: ... толза.
- 5. Шÿжарем шерым чот йöрата: кампетым ... кочкын кертеш.

5.7.2. *ала-* 'some-'

A second group of indefinite forms is formed by connecting the prefix ana- to an interrogative form. These forms are generally used in reference to concepts that are assumed to be definite, but that are not known to the speaker. English forms with 'some-' often serve as good counterparts.

Mari		Translation	
Interrogative	Indefinite	Interrogative	Indefinite
кö	ала-кö	who	someone
МО	ала-мо	what	something
могай	ала-могай	what, what kind of	some kind of
мыняр(е)	ала-мыняр(е)	how many, how much	some number
кунар(е)	ала-кунар(е)	how many, how much	some number
кудо	ала-кудо	which, which one	which (of them)
кузе	ала-кузе	how	somehow
кунам	ала-кунам	when	sometime
куш(ко)	ала-куш(ко)	where (inessive)	somewhere
кушто	ала-кушто	(to) where (illative)	somewhere
кушан	ала-кушан	where (lative)	somewhere
кушеч(ын)	ала-кушеч(ын)	from where	from somewhere
молан	ала-молан	why	for some reason

The pronoun ana-mo 'something' should not be confused with the particle ana mo 'maybe, probably', written without a hyphen, see 9.5.5 – page 339.

Турист-влак англичанла <u>ала-мом</u>	The tourists asked <u>something</u> in English, but I
йодыныт, но мый нуным умылен омыл.	didn't understand.
Тыланда <u>ала-могай</u> ўдыр йынгыртен, но	Some girl called you, but she didn't say her
лÿмжым каласен огыл.	name.
<u>Ала-кушто</u> Угарман кундемыште	Somewhere in the Nizhny Novgorod Oblast,
археолог-влак тошто марий шÿгарлам	archeologists found old Mari graves.
муыныт.	archeologists found old Mari graves.
Таче <u>ала-молан</u> начар маленам.	I slept poorly last night <u>for some reason</u> .

5.19. Replace the underlined word or phrase with a pronoun/adverb with *απα*-.

154 Pronouns

- 1. Кызыт ме Архангельскышке Ош теныз деке кудалына.
- 2. Пелйўдым омсашке почтальон тўкалтен.
- 3. 40 ий ончыч Йошкар-Оласе Сомбатхей район олмышто куп лийын.
- 4. Талантан йоча-влаклан окса дене полшаш кулеш.
- 5. Мемнан курсышто лу ен финн йылмым тунемеш, шымыт эстоным да <u>ныл</u> студент венгр йылмыш коштеш.

5.7.3. *иктаж-* 'any-'

Another group of indefinite forms is formed by connecting the prefix $u\kappa ma\mathscr{K}$ - to an interrogative form. They are generally used in reference to concepts that are truly indefinite, that might or might not exist. English forms with 'any-' often serve as good counterparts.

Mari		Translation	
Interrogative	Indefinite	Interrogative	Indefinite
кö	иктаж-кö	who	anyone
МО	иктаж-мо	what	anything
могай	иктаж-могай	what, what kind of	any kind of
мыняр(е)	иктаж-мыняр(е)	how many, how much	any number
кунар(е)	иктаж-кунар(е)	how many, how much	any number
кудо	иктаж-кудо	which, which one	one (of), any
кузе	иктаж-кузе	how	anyhow
кунам	иктаж-кунам	when	anytime
куш(ко)	иктаж-куш(ко)	where (inessive)	anywhere
кушто	иктаж-кушто	(to) where (illative)	anywhere
кушан	иктаж-кушан	where (lative)	anywhere
кушеч(ын)	иктаж-кушеч(ын)	from where	from anywhere
молан	иктаж-молан	why	for any reason

Кузе шонет, айдеме <u>иктаж-кунам</u>	What do you think, will people fly to Mars
Марсышке чонешта?	some day?
Мыланна <u>иктаж-кушто</u> марла-финнла	We need to find a Mari-Finnish dictionary
мутерым муаш кÿлеш.	somewhere.
Заданий-влак неле улыт, но нуным иктаж-	The exercises are difficult, but they have to be
<u>кузе</u> ыштыман.	done <u>somehow</u> .
Корно тўрышто ик шагат шогенна, но,	We stood at the side of the road for an hour,
<u>иктаж-кудо</u> машинаже садак шогалеш	trusting that some car would stop.
манын, ўшаненна.	trusting that <u>some</u> car would stop.

5.20. Replace the underlined word or phrase with a pronoun/adverb with *иктаж*-.

- 1. Уна-влак толыт гын, чайлан тортым налаш кулеш.
- 2. Кум-ныл кече гыч шокшо лийшаш.
- 3. Йÿдым <u>палыдыме енг</u> толеш гын, омсам ида поч.
- 4. Пашаштем <u>кугу</u> йонылышым ужыда гын, каласыза.
- 5. <u>Начар игечылан кöра</u> толын ода керт гын, йынгыртыза.

5.21. Choose the appropriate indefinite form.

- 1. Васлий фотосуретче: ала-кушко/керек-кушко фотоаппарат дене коштеш.
- 2. Пырысна иктаж-молан/ала-молан шорым ок йорате.
- 3. Кен'ежым ме иктаж-кушто/кеч-кушто Европышто канаш шонена, но элым але ойырен онал.
- 4. Кеч-мыняр/иктаж-мыняр окса билететлан огеш сите гын, мый пуэн кертам.
- 5. Тудо пеш уста скульптор: ку гыч керек-мом/ала-мом ыштен кертеш.

- 6. Киношто ала-могай/иктаж-могай финн фильмым ончыктат. Айда каена!
- 7. Нине марий серызе-влак кокла гыч керек-ком/иктаж-ком паледа мо?
- 8. Иктаж-кушеч/ала-кушеч мемнан деке кок попугай чон ештен толын.
- 9. Йываным иктаж-кузе/кеч-кузе йодса, тудо садак тыланда огеш полшо.
- 10. Ала-кунам/керек-кунам ожно тыште одо-влак иленыт.

5.7.4. *(-)гынат* 'some-'

The fourth group of indefinite forms is formed by connecting the suffix -гынат (realized with the hyphen) to an interrogative form. In contrast to other indefinite forms, these imply some sort of inevitability.

Mari		Translation	
Interrogative	Indefinite	Interrogative	Indefinite
кö	кö-гынат	who	someone
МО	мо-гынат	what	something
могай	могай-гынат	what, what kind of	of some sort
мыняр(е)	мыняр(е)-гынат	how many, how much	some number of
кунар(е)	кунар(е)-гынат	which, which one	some number of
кудо	кудо-гынат	who	whichever (one)
кузе	кузе-гынат	how	in some manner
кунам	кунам-гынат	when	some day
куш(ко)	куш(ко)-гынат	where (inessive)	(to) somewhere
кушто	кушто-гынат	(to) where (illative)	somewhere
кушан	кушан-гынат	where (lative)	somewhere
кушеч(ын)	кушеч(ын)-гынат	from where	from somewhere
молан	молан-гынат	why	for some reason

<u>Могай-гынат</u> ситуацийыште ала-мом ум	One can learn something new in <u>any kind of</u>
тунемаш лиеш.	situation.
Вич ен гыч вашлиймашышке кö-гынат	Of the five people, someone will come to the
садак толеш.	meeting.
Шинчалыкым <u>кузе-гынат</u> муаш кўлеш:	I need to find my glasses somehow; I can't see
туддеч посна нимат ом уж.	anything without them.
<u>Кунам-гынат</u> чылан шонгемына.	We all get old <u>at some point</u> .

Note that when a pronoun to which it is attached is followed by a postposition, the element $\varepsilon \omega \mu am$ comes after the postposition, and is not written with a hyphen: $\kappa \ddot{o} \partial e \mu e \varepsilon \omega \mu am$ 'with someone', etc.

Йöратыме кокана мемнам эре <u>мо дене</u>	Our dear aunt always tries to treat us with
<u>гынат</u> сийлаш тырша.	something.
Тиде уверым тудо <u>кö деч гынат</u> пален	S/he will hear this news <u>from someone</u> .
налеш.	3/11e will flear this flews <u>from someone</u> .

5.22. Replace the underlined word or phrase with a pronoun/adverb with (-)гынат.

- 1. Понго кызыт пешыжак уке, но пел ведрам погенам.
- 2. Эльбрусыш эркын садак кузена.
- 3. Фестивальыште калык шуко лиеш <u>у ен дене</u> палыме лийына.
- 4. ИФУСКО деч вара тунемше-влак чеверласат: «Финн-угор тўня изи, <u>иктаж-могай</u> конференцийыште вашлийына».
- 5. Экзаменлан ямдылалтын омыл, но <u>шке шонымашым</u> ойлаш кÿлеш.

156 Pronouns

5.7.5. *uκ(me)* 'one', *вес(e)* 'other'

In addition to the derived indefinite pronouns discussed above, the numeral $u\kappa \sim u\kappa me$ 'one' (see 4.1 – page 106, and about its usage as a particle, see 9.5.28 – page 344) can also be used as an indefinite pronoun, with $u\kappa$ being used attributively, and $u\kappa me$ independently (see 4.1.2 – page 108). In this function, it can be contrasted with sec(e) 'other' – here too, the short form is used attributively and the long form independently

<u>Ик сöснаже весе деч</u> пел центнерлан	One of the pigs is heavier than the other by
нелырак.	half a centner.
Илен улмаш <u>ик меран</u> .	Once upon a time there was <u>a</u> rabbit.
<u>Икте иктым</u> ойла, <u>весе</u> – <u>весым</u> . Кöлан	One person says one thing, and the next says
ўшанаш?	something else. Who to believe?
<u>Иктыже</u> нимат ок ыште, <u>весыже</u> тудлан	One of them does nothing, and the other
полша. (Калыкмут)	helps. (Proverb)

Note the usage of the possessive suffix third person singular to denote that the marked word is part of a larger group, see [...] – page [...].

5.7.6. Other indefinite pronouns

The following words are also described as pronouns in some grammatical descriptions:

- *икмыняр(е)* 'some, a few, several'
- *uκmaж(e)* 'some, somebody, someone, something'
- иктажышт 'one of them'
- кажне 'each, every' see 6.1.23 page 174
- чумыр 'all, entire, the whole'
- чыла 'all, everyone'
- чылажат 'in total, all in all, all together'
- чылаже 'in total, all in all, all together'
- чылажлан 'for everything'
- чылан 'all, everyone (collective form)' see 4.5 page 117
- чыланже 'in all, all together'
- чылашт 'all of them'
- южгунам 'occasionally, at times, from time to time'
- южгунамже 'only sometimes'
- южикте 'some (of them)'
- южиктыже 'one of them'
- южиктыжышт 'some of them'
- южиктышт 'some of them'
- южо 'some' see 4.4 page 116
- южыжо 'some (of them)'
- южышт 'some (of them)'

Экзамен <u>икмыняр</u> минут гыч тўналеш.	The exam starts in <u>a few</u> minutes.
<u>Иктаж</u> марий калыкмутым паледа мо?	Do you know <u>any</u> Mari proverbs?
<u>Кажне</u> саскан шке жапше. (Калыкмут)	Every fruit has its own time. (Proverb)
Муй погыстарышыже мукш веле, кочшыжо	Only bees collect honey, but <u>everybody</u> eats
<u>чылан</u> . (Калыкмут)	it. (Proverb)
Жап эртыме семын <u>чыла</u> начар мондалтеш.	As time goes by, <u>all</u> bad things are forgotten.
Пайремышке <u>чумыр</u> ял погынен.	The whole village was at the party.
<u>Южгунам</u> йолташ-влак дене пырля	Sometimes my friends and I go into the forest
чодырашке шўкшакым погаш лектына.	to collect litter.
<u>Южо</u> ен мемнам огеш умыло.	Some people don't understand us.
<u>Южиктыже</u> мемнан деке шÿкшакым погаш	Some of them are joining us to collect litter.
ушна.	Some of them are joining us to conect litter.

5.23. Which pronoun is appropriate in the following sentences?

- 1. Южо/южикте ялыште газ уке.
- 2. Марий Элыште суас йылмым икмыняр/чыла школышто гына туныктат.
- 3. Южо/Кажне ача-авалан йочаже шерге, южо/кажне йочалан ача-ава. (Калыкмут)
- 4. Школ вуйлатышым саламлаш кажне/чумыр школна погынен.
- 5. Канаш чылан/чыла йöратат.

6. <u>Postpositions</u>

6.0. General remarks

Postpositions are a closed word class in Mari – there is a finite number of postpositions in active usage in the modern language. After some preliminary general remarks on their usage, this chapter contains an overview of postpositions in use in contemporary Mari, with accompanying exercises.

Mari makes use of a large number of postpositions to complement the case system (see 2.3 – page 68; as regards the relationship between postpositions and case suffixes, see below in 6.0.2 – page 163). Their usage and the range of meanings they express are similar to those of prepositions in English. They can be used to express:

- Spatial relations: вач 'from, off', вере 'in ... places', вошт 'over, across, through', дене 'by, at; with', деран 'at, by', йыр 'around, round', кумдыкеш 'all across, throughout', кутынек 'along', кутынь 'along', кутышеш 'along', кутышын 'along', мелын 'facing', пелен 'close to, near, beside', тореш 'opposite', турысо 'on the edge', велне 'on the side', воктене 'beside', йымалне 'under', коклаште 'among', коргышто 'within', кудылно 'close to', лишне 'close to', лонгаште 'amidst', могырышто 'on the side', деч мундырно 'far from', ончылно 'in front of', (деч) ордыжто 'outside', покшелне 'in the middle of', тораште 'in a distance', тураште 'around', умбалне 'on top of'
- Temporal relations: водын 'on the eve', годсек 'since', годым 'during', гутлан 'about, around', жапыште 'over the course of', ияшын 'at the age of', лугыч(ын) 'at the same time as', мучкылан 'for the length of', ожно 'ago', осыгечын 'on the eve of', деч вара 'after', деч ожно 'up to', деч ончыч 'before'
- Spatial or temporal relations: вашеш 'before', ваштареш 'towards', гоч 'through', гутлаште 'around', гыч 'from; since', еда 'every', йотке 'up to', кыдалне 'in the middle', марте 'up to', мучашеш 'at the end', мучаште 'at the end', мучко 'through', поче 'in succession', почела 'in succession', почеш 'after', шумеш(ке) 'up to'
- Reasons and aims: верч 'for (the sake of); because (of)', кöpa 'for (the sake of); because (of)', лийын 'because (of)', шумлык 'because (of)'
- Different quanitifying relations: виса 'about, around', гана 'time(s)', даныт 'up to', келгыт 'as deep as', кужыт 'as long as', кумдык 'as big as', кут 'the length of', кутыш 'of a certain length', кужгыт 'as thick as', кукшыт 'as high as', наре 'about, roughly', пачаш 'times', тич 'full of', утла 'more than', чоло 'about, roughly', деч утла(рак) 'more than'
- Comparison: гай 'like', деч 'than', семын 'like'
- The object of conversation or thought: манмаште 'concerning', нерген 'about', шотышто 'concerning', шумлык 'concerning'
- Inclusion or exclusion: укеште 'in the absence of', улмаште 'in the presence of', деч гоч 'more than', деч моло 'except for, other than', деч посна 'without'
- Miscellaneous other values: вереш 'instead of', олмеш 'instead of', шотеш 'of account of', вач 'in spite of', ончыде 'in spite of', йоре 'mixed together with', йоршан 'mixed together with', ваштареш 'against', тореш 'opposed', келшышын 'in accordance with', почеш 'according to', негызеш 'on ground of', дене 'with', кушеш 'at the expense of', лумеш 'in the name of', сынан 'having the shape'

In contrast to English prepositions, Mari postpositions follow the subordinate word rather than precede it.

нерген	'about'	паша <u>нерген</u>	'about work'
шенгелне	'behind'	пöрт <u>шенгелне</u>	'behind the house'
ваштареш	'against'	мардеж <u>ваштареш</u>	'against the wind'
марте	ʻtill, until'	эр <u>марте</u>	'till morning'

Postpositions can take some, but not all, endings that are attached to nominals. They do not generally take number suffixes and case suffixes; exceptions will be discussed when they occur. Postpositions do however frequently take:

- Possessive suffixes (see 2.2.1 page 61): \ddot{y}_{M} fanhe 'on top of' \rightarrow мыйын \ddot{y}_{M} fanhe<u>м</u> 'on top of me'. Possessive suffixation of postpositions will be discussed below in 6.0.1 page 160.
- The comparative suffix - $pa\kappa$ (see 3.2.2 page 101): \ddot{y} сmе Λ dе κ е' to the table' \to \ddot{y} сmе Λ dе κ ы $pa\kappa$ 'closer to the table'.
- Derivational suffixes (see 11 page 369): мланде ўмбалне 'on the land' → мланде ўмбалнысе 'of the land', using the derivational suffix -cE, see 11.6.3 page 383. Here ўмбалнысе keeps the postpositional characteristic of following a host word, but forms a phrase that is used as an adjective. Derivations of this sort will be discussed where they occur.
- The clitics $-\pi a$ (see 9.1.4 page 331), -am (see 9.1.1 page 328), and $-a\kappa$ (see 9.1.2 page 330).

Postpositions can be used in connection with simple nouns, adjectives, quantifiers, pronouns, non-finite verbal forms – participles in particular, and among these most commonly with the passive participle in -ME (see 7.2.4 – page 260) – and in many cases without a subordinate word, i.e., as adverbs.

ой ваштареш	'against a suggestion'
нунын ваштареш	'against them'
шонымо ваштареш	'against someone's wishes'
ваштареш	ʻagainst (it)'

The adverbial usage of many words that also serve as postpositions will be revisited in Section 7 – page 196 – though in this section too it will be shown if individual words that are used as postpositions can also serve as adverbs: in the discussion of individual postpositions that will follow, at least one usage example will be provided of all of these basic usages whenever appropriate. If we do not provide an example sentence in which the postposition is used in a particular manner (e.g., with a participle, as an adverb), this means that we could not provide natural examples. Adverbial usage examples will be italicized.

The nominal form preceding the postposition is generally in the nominative, but (a) pronouns often occur in the genitive rather than the nominative in combination with postpositions, (b) some postpositions govern other cases. The coupling of pronouns with postpositions will be discussed below in 6.0.1 – page 160. The following overview of postpositions used in Mari will mention it explicitly when a postposition governs a case other than the nominative.

Postpositions can also be demanded by government by verbs or nouns, for example the postposition $\partial e \mu e$ 'with' (see 6.1.20 – page 170) in the following two examples:

<u>Шочмо кечет дене</u> саламлем!	Happy birthday! (Lit. I congratulate you with your birthday)
<u>зоологий дене</u> учебник	zoology textbook (lit. textbook with zoology)

A number of postpositions have fused with their subordinate nouns to form lexicalized adverbs, for example: $\ddot{y}cme_{\Lambda}$ 'table' + \ddot{y}_{Λ} \ddot{b}_{Λ} \ddot{b}_{Λ} \ddot{b}_{Λ} 'on' \rightarrow \ddot{y}_{Λ} \ddot{b}_{Λ} \ddot{b}_{Λ} 'on the table'. These adverbs maintain the property of postpositions that they can take possessive suffixes, e.g.: \ddot{y}_{Λ} \ddot{b}_{Λ} $\ddot{b}_{$

This chapter contains separate sections for postpositions that form "families", i.e., cases where multiple postpositions are overtly derived from the same stem (6.2 - page 185) – and compound postpositions (6.3 - page 193). Both these sections contain additional notes on postpositions of this type. Section 6.1 - page 164 – only contains simple postpositions, i.e., postpositions that neither form "families", nor are compound postpositions.

Short forms and long forms: A number of postpositions have both long forms and short forms that are functionally equivalent to one another: $верч \sim верчын$ 'for; due to', $εον \sim εονын$ 'through', etc.

6.0.1. Postpositions and possessive suffixes, postpositions and pronouns

Postpositions that generally govern the nominative will however frequently appear after genitive forms of some pronouns:

школ ончылно	'in front of the school'
мемнан ончылно	'in front of <u>us</u> '
<u>тидын</u> ончылно	'in front of <u>this'</u>
<u>шкенан</u> ончылно	'in front of <u>ourselves'</u>

Personal pronouns:

When the reference word of a postposition is a personal pronoun (see 5.1 – page 136) possessive suffixes – (see 2.2.1 – page 61) – can be used instead of a personal pronoun in the genitive: ончылнем 'in front of me', ончылнем 'in front of you', etc. It is also possible to mark the person by both a personal pronoun in the genitive, and a possessive suffix: мыйын ончылнем 'in front of me', мыйын ончылнем 'in front of you', etc. In summation, the three different possibilities are:

	Pronoun (in genitive)	Possessive suffix (Px)	Pronoun + Px
1SG	мыйын ончылно	ончылнем	мыйын ончылнем
2SG	тыйын ончылно	ончылнет	тыйын ончылнет
3SG	тудын ончылно	ончылныжо	тудын ончылныжо
1PL	мемнан ончылно	ончылнына	мемнан ончылнына
2PL	тендан ончылно	ончылныда	тендан ончылныда
3PL	нунын ончылно	ончылнышт	нунын ончылнышт

The usage of the possessive suffix is far more common in the first and second person singular than it is in the other persons: for example, мыйын ончылнем is considerably more customary than мыйын ончылно, while мемнан ончылно is considerably more customary than мемнан ончылнына. However, all forms given in the table above are legitimate.

Мыйын нергенем газетыштат возеныт.	They wrote about me <u>as well in the</u> <u>newspaper</u> .
<u>Тыйын ончылно</u> черетыште кум енг.	There are three people <u>in front of you</u> in the line.
Мемнан олмеш тидым ниго ок ыште.	Nobody will do this <u>instead of us</u> .
<u>Нунын воктенышт</u> музыкант-влак илат.	Musicians live <u>next door to them</u> .

6.1. Attach all possessive suffixes to the postposition *eaumapeu* 'against'.

Some postpositions do not take possessive suffixes, e.g., *марте* 'up to'. For them, only options from the first column in the table above (pronoun in genitive) are used: *мыйын марте* 'up to me (i.e., my age).

<u>Мыйын марте</u> илет гын, вес семын шонаш	If you live <u>as long as I have</u> , you will see
тўналат.	things differently.
Пашам ыштем <u>тыйын наре</u> , а оксам	I work <u>as much as you do</u> , but get less money.
шагалрак налам.	I work <u>as much as you do</u> , but get less money.
<u>Мыйын виса</u> тунемат гын, тыят	If you study <u>as much as I do</u> , you'll also do
экзаменым сайын кучет.	fine on the exam.
Тунам вуйлатышына Александр Иванович	At that time, our boss was Aleksandr
лийын. <u>Тудын годым</u> паша сайын каен.	Ivanovich. <u>Under him</u> work went well.
<u>Мемнан марте</u> тиде увер ала-молан шуын	For some reason, this message did not find its
огыл.	way <u>to us</u> .

When postpositions do not take possessive suffixes, this is indicated in the overview below.

6.2. Attach the postposition годым 'during', which does not take possessive suffixes, to all personal pronouns.

Some postpositions behave in a highly idiosyncratic manner when coupled with personal pronouns, demanding the usage of the nominative in some persons and the genitive in others, and demanding the usage of possessive suffixes in some persons but not allowing it in others. For example, $\partial e \kappa e$ 'to' (see 6.1.19 – page 169):

1SG	мый декем
2SG	тый декет
3SG	тудын деке
1PL	мемнан деке
2PL	тендан деке
3PL	нунын деке

<u>Мый декем</u> уна-влак толыныт.	Guests came to my place.
<u>Тый гает</u> моторын марла кутырынем.	I want to speak Mari as beautifully as you do.
<u>Тый денет</u> илаш весела.	It's fun living with you.
<u>Тудын деч</u> серышым нална.	We got a letter <u>from him/her</u> .
<u>Тендан гай</u> айдеме шагал.	There are few people <u>like you</u> .
Аня <u>тый семынет</u> шона.	Anya thinks <u>like vou</u> .

In the overview below, postpositions with idiosyncratic possessive suffixation are indicated as such.

Note that individual postpositions can vary in their usage: they are sometimes used in a regular fashion (i.e., in analogy to ончылно above), and sometimes are used in an idiosyncratic fashion (i.e., in analogy to деке above), e.g., почеш 'after': мыйын почешем (regular, cf. мыйын ончылнем 'in front of me') ~ мый почешем (idiosyncratic, cf. мый декем 'to me').

6.3. Attach the postposition $\partial e \mu e$ 'with', which behaves like $\partial e \kappa e$, to all personal pronouns.

- 6.4. Insert the given postpositions into the sentences, marked for the person indicated (i.e., with the appropriate pronoun and/or possessive suffix). "No Px" indicates that the postposition does not take possessive suffixes; "like $\partial e \kappa e$ " indicates that the postposition behaves in the same idiosyncratic fashion $\partial e \kappa e$ does.
- 1. ... йолташет толын. (деке, 2SG)
- 2. Ялна эше тора: ... лу менгым ошкылман. (марте, 3SG, no Px)
- 3. ... ачатлан саламым каласе. (деч, 1SG, like деке)
- 4. ... шуко ойыртем уло. (коклаште, 1Pl, no Px)
- 5. ... полицейский-влак куржыт. (почеш, 2SG)
- 6. Кунам ... вашлийына? (дене, 2Pl, like деке)
- 7. Эргым, ... кочкат гын, тыят виян лият. (наре, 1SG, no Px)
- 8. Мастарлык шотышто ... кушкын шуаш ок лий. (йотке, 2SG, no Px)
- 9. ... кушташ тунемнем. (*семын*, 3Pl)
- 10. ... кок венгр ўдыр шинча. (пелен, 1SG)

Noun + possessive suffix: Note that if a postposition follows a noun on which possession is to be indicated, the possessive suffix can be attached either to the noun or to the postposition: портем ончылно ~ порт ончылнем 'in front of my house', садет шенгелне ~ сад шенгелнет 'behind your garden'.

Аня <u>вуй гычем</u> нигузе ок лек, эре тудым	I can't get Anya <u>out of my head</u> , I'm always
шонем.	thinking of her.
Пöрт воктенет корным ачалат.	They're fixing the road beside your house.
<u>Пакча гочна</u> меран кудал эртыш.	A rabbit ran through our garden.

<u>The reflexive pronoun *ωκe*</u>:

When the reflexive pronoun wke' oneself', see 5.3 – page 142 – is used with postpositions, several patterns occur and the person can be marked in several ways: 1) (optional) personal pronoun in the nominative + pronoun in the nominative + postposition, 2) pronoun in the nominative + postposition with possessive suffix, 3) pronoun in the nominative with possessive suffix + postposition, 4) pronoun in the genitive + postposition. Note that arrangement 3) does not work in the first and second person plural, and that the genitive forms in arrangement 4) are marked for person. Note the different manners in which the postposition wepzeh' about' can be connected to the reflexive pronoun – the most commonly used form(s) are given in bold:

	1)	2)	3)	4)
1SG	(мый) шке нерген	шке нергенем	шкем нерген	шкемын нерген
2SG	(тый) шке нерген	шке нергенет	шкет нерген	шкендын нерген
3SG	(тудо) шке нерген	шке нергенже	шкеж нерген	шкенжын нерген
1PL	(ме) шке нерген	шке нергенна	-	шкенан нерген
2PL	(те) шке нерген	шке нергенда	-	шкендан нерген
3PL	(нуно) шке нерген	шке нергенышт	шкешт нерген	шкеныштын нерген

Some examples of wke used with postpositions:

<u>Шке олмешем</u> пашашке таче шÿжарым	I sent my little sister to work instead of me
колтенам.	today.
Шке нергенет марла мом каласен кертат?	What can you say <u>about yourself</u> in Mari?
Валя <u>шке воктенже</u> Анялан верым кодыш.	Valya left a place for Anya beside herself.
Чодыраште <u>шкенан почеш</u> шÿкым нигунам	We never leave litter behind (ourselves) in the
она кодо.	forest.
<u>Шкендан деке</u> у пачарышке кунам ўжыда?	When will you invite (me) to your new flat?

Other pronouns:

Other pronouns are subject to some variance when they are coupled with postpositions. Some preferentially (or exclusively) occur in the nominative, some preferentially (or exclusively) in the genitive. The following overview illustrates how the postposition *нерген* 'about' can connect to various pronouns, with italic forms being marginal in usage.

Pronoun type	Pronoun	Nominative	Genitive
Demonstrative	тиде 'this'	тиде нерген	тидын нерген
(5.2 – page 137)	тудо 'that'	тудо нерген	тудын нерген
Reciprocal (5.4 – p. 146)	икте-весе 'each other'	икте-весе нерген	-
Intonnogativo	кö 'who'	кö нерген	кöн нерген
Interrogative (5.5 – page 147)	мо 'what'	мо нерген	-
(3.3 - page 147)	кудо 'which'	кудо нерген	кудын нерген
Negative	нигö 'nobody'	нигö нерген	нигöн нерген
(5.6 – page 151)	нимо 'nothing'	нимо нерген	-
	иктаж-кö 'anybody'	иктаж-кö нерген	иктаж-кöн нерген
	ала-кö 'somebody'	ала-кö нерген	ала-кöн нерген
Indefinite			
(5.7 – page 152)	иктаж-мо 'anything'	иктаж-мо нерген	-
(3.7 - page 132)	ала-мо 'something'	ала-мо нерген	-
	икте	икте нерген	-

Марла кутыраш <u>кö деч</u> тунемынат?	From whom did you learn to speak Mari?
<u>Мо верч</u> шортат?	About what are you crying?
У марий фильм лектын. Чылан <u>тудын</u>	A new Mari film was released. Everybody is
<u>нерген</u> кутырат.	talking <u>about it</u> .
Черетыште <u>кöн почеш</u> улыда?	Who are you behind of in the line?
Тудо мыланна нимо дене полшен ыш керт.	S/he couldn't help us with anything.

- 6.5. What is the appropriate form of the pronoun given in parentheses?
- 1. Нуно чучкыдын (икте-весе) деке унала коштыт.
- 2. Ме (тиде) ваштареш улына.
- 3. (Кö) дене илет, тудын койышым погет.
- 4. Теве тушто кевыт. А (тудо) воктене мемнан портна.
- 5. Кызыт (мо) нерген шонет?

6.0.2. Relationship between postpositions and case suffixes

In many important ways, postpositions have a close binding to their host word:

- It is not customary for additional words (e.g., adverbs) to appear between a postposition's host word, and a postposition.
- The pronunciation of postpositions orthographically realized with an initial z or d depends on the final sound of the host word: they are pronounced as /g/ and /d/ after vowels and sonorant consonants, but as /k/ and /t/ after obstruent consonants, e.g., deне /dene/ \sim /tene/) 'with': uoua deне /tjoča dene/ 'with a child', but uounce deне /tjoltas dene/ 'with a friend' (see 1.5.7 page 34).
- As with case suffixes (see 2.3 page 68), highly idiosyncratic forms appear when some postpositions are attached to personal pronouns, see above in 6.0.1 page 160.

Given these factors, it is rather arbitrary that, for example, $\partial e \mu e$ 'with' is considered a postposition rather than a case suffix: this is based more on grammatical traditions and on orthography (that it is written as a separate word) than on its actual usage.

Numerous postpositions are used to indicate spatial relations. One of these, 2614 (see 6.1.17 – page 169), complements the system of local cases: it is the analog to the illative case in $-u(\kappa E)$ (marking motion into, see 2.4.6 – page 84) and the inessive case in -umE (marking no motion, see 2.4.5 – page 82), and indicates motion out of. (The lative case in -umE can indicate either motion into, or no motion, see 2.4.7 – page 88.) These cases, together with 2614, for a threefold system of local expression.

A number of other postpositions form their own threefold system of local expression, relating however to motion to, positioning at, and motion away from something:

Other simple postpositions also indicate spatial relations – e.g., *mapme* 'up to', *eaumapew* 'against', *204* 'across' – but do not fit into a threefold system of local expression. Derived postpositions forming 'families' – discussed below in 6.2 – page 185 – however, do exist within the threefold system of local expression, for example:

шенгек(е)	шенгелан	(to) behind
шенгелне		behind
шенгеч(ын)	from behind

These will be discussed in greater detail below.

6.1. Simple postpositions

Note that 'simple' here means that the postpositions do not form 'families' in modern Mari (see 6.2 – page 185) and that they are not compound postpositions (see 6.3 – page 193). Some postpositions contained in this section are complex in the sense that they are derived from other lexical items by transparent means, e.g., *novew* 'after, behind, following; according to' (see 6.1.66 – page 182) \leftarrow *nov* 'tail' + lative suffix (see 2.4.7 – page 88), $wymew(\kappa e)$ 'to, up to, to, as far as; till, until, up to, to' (see 6.1.78 – page 185) \leftarrow wyaw (-am) 'to arrive' + gerund of future actions (see 7.2.10 – page 274).

6.1.1. вач(ын) 'from, off; above, over; after; in spite of'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

Йоча-влак <u>курык вачын</u> издер дене	The children go down the hill with sleds.
мунчалтат.	
<u>Ял вачын</u> йўксö-влак чон ештен эртышт.	Swans flew by <u>over the village</u> .
<u>Кутырен келшыме вач</u> вес семын ыштен.	Although it had been agreed, s/he did it another way.

6.1.2. *eawew* 'on/from the opposite side; before, on the eve; in answer'

Πράηρη κριμομί μείπου πόπονειм μοπείτ	On the eve of the holiday, everybody buys
папрем вашеш чылан полекым налыт.	presents.
Момири вашон йолгания в пак толит	Our friends are coming down the street
<u>мемнан вашеш</u> иолташна-влак толыт.	towards us.
<u>Йўштö лийшаш вашеш</u> шўдыр-влак чот	Before it starts to get cold, stars sparkle
чолгыжыт.	strongly.
- Васлий, мöнгыштö улат мо? - ала-кö	- Vasliy, are you home? - somebody yelled.
кычкырале.	
– Уке, уке улам, – <u>вашеш</u> маньым.	– No, I am not – I said <u>in answer</u> .
чолгыжыт. – Васлий, мöнгыштö улат мо? – ала-кö кычкырале.	presents. Our friends are coming down the street towards us. Before it starts to get cold, stars sparkle strongly. - Vasliy, are you home? - somebody yelled.

This postposition can also co-occur with the dative.

<u>Уныка-влаклан вашеш</u> ковашт лектын.	The grandmother went out <u>to meet her</u> <u>grandchildren</u> .
---	--

6.1.3. *eaumapeu* 'towards; opposite; against; before, toward, on the eve'

<u>Пöртна ваштареш</u> оласе парк.	There's a city park <u>opposite our building</u> .
<u>Мемнан ваштареш</u> виян команде модеш.	A strong team is playing against us.
<u>Тамакым шупшмо ваштареш</u> у тöртыкым луктыныт.	A new law was passed against smoking.
Марина мылам чот сырен: эре <u>ваштареш</u>	Marina is quite angry at me, she's always
ойла.	talking <u>back</u> .

While this postposition generally governs the nominative, it does on occasion co-occur with the dative.

Йыван <u>окна ваштареш</u> шинчын. ~ Йыван <u>окналан ваштареш</u> шинчын.	Yyvan sat <u>opposite the window</u> .
Молан тый <u>тудын ваштареш</u> улат? ~ Молан тый <u>тудлан ваштареш</u> улат?	Why are you against him/her?
<u>Йÿд ваштареш</u> корныш ит лек ∼ <u>Йÿдлан ваштареш</u> корныш ит лек.	Don't go out when night is falling.

6.1.4. *вере* 'in ... places'

This postposition is only used with a closed set of host words, e.g., $u\kappa$ 'one', веc 'other', чыла 'all', шуко 'many'.

<u>Ик вере</u> веле йонылышым ыштенам.	I only made a mistake <u>in one place</u> .
Оля вес вере илаш куснен.	Olya went to live <u>somewhere else</u> .
Телым окнаш ончалат: <u>чыла вере</u> ошо.	You look out the window in winter, and it's white everywhere.
Марий-влак <u>шуко вере</u> илат.	Maris live in many places.

6.1.5. *Bepew* 'instead'

This postposition is similar in usage to *onmew* 'instead' (see 6.1.59 – page 181), but is used more rarely, and mostly in combination with animate nouns.

Таче йолташем вереш пашам ыштем.	Today I'm working <u>instead of my friend</u> .
Анямыт <u>мемнан вереш</u> театрыш каеныт.	Anya and her family are going to the theater instead of us.

6.1.6. верч(ын) 'for, for the sake of; because of, due to; instead of; about, of'

This postposition can express both finality (i.e., the purpose of something, see 15.7 – page 401) – and causality (i.e., the reason for something, see 15.7 – page 401). It can co-occur with the nominative and the dative, with the nominative preferentially used when expressing an aim, and the dative preferentially used when expressing a cause. It can follow the passive participle in -ME (see 7.2.4 – page 260) indicating a cause, and the future-necessitive participle in -ME only nominative forms of the future-necessitive participle.

Тудо <u>окса верч</u> веле пашам ышта.	S/he only works <u>for the money</u> .
<u>Черлан верч</u> пашашке шым кае.	I didn't go to work <u>because I was ill</u> .
<u>Тылат верч</u> вараш кодынам.	I was late <u>because of you</u> .
Аваже <u>тудын верч</u> азаплана.	His/her mother worries about him/her.
<u>Шуко шонымо верч</u> вуем коршта.	My head hurts from all the thinking.
Паша лектышым саемдышаш верч чот	Wo're working hard to improve work regults
тыршена.	We're working hard to improve work results.

6.1.7. *Buca* 'about, around, roughly; as much as'

This postposition does not generally take possessive suffixes. Its synonym μ (see 6.1.55 – page 180) is considerably more frequent in usage.

Ивук <u>ачаже виса</u> илен да 90 ияшыж годым	Ivuk lived as long <u>as his father</u> and died at the
колен.	age of 90.
Спортсмен омыл, <u>тыйын виса</u> куржын ом	I'm not an athlete, I can't run as quickly <u>as</u>
керт.	<u>you do</u> .

6.1.8. водын 'on the eve'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

HANDEM BOTILL VITO EIII HEIDTIG HOFEILIA	The whole family gets together <u>on the eve of</u> <u>the celebration</u> .
<u>Шочмо кечем лийшаш водын</u> акам вес ола	On the evening before my birthday, my aunt
гыч толын.	came from another city.

6.1.9. *Bowm* 'over, across, through, via; up to, right up to, as far as'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

Ялыш <u>чодыра вошт</u> ошкылынна.	We walked to the village <u>through the forest</u> .
<u>Тудын вошт</u> эртымеке, ялыш миен	After we passed through it, we reached the
шуынна.	village.
Юля <u>малыме вошт</u> аважын йўкшым	Yulya heard her mother's voice through her
колын.	sleep.
Type My Wy My cowy My Ho Ho Bo Boyym y Pycowy	S/he knows me well and sees right through
Тудо мыйым сайын пала, <u>вошт</u> ужеш.	me.

In the meaning 'up to, right up to, as far as', this postposition can occur with the illative case (see 2.4.6 – page 84), or the postpositions *mapme* (see 6.1.49 – page 179), *wymew* (see 6.1.78 – page 185), *ŭomκe* (see 6.1.26 – page 175).

Мурымыжо <u>пошкудо ялыш вошт</u> шокта.	The singing can be heard <u>as far as the next</u> <u>village</u> .
Тышечын <u>ер марте вошт</u> йолын каена.	We will walk from here <u>as far as the lake</u> .

6.1.10. *raŭ* 'like, as'

This postposition is connected to personal pronouns in an idiosyncratic fashion: мый гаем 'like me', etc.

Ирина <u>аваж гай</u> воштылеш.	Irina laughs <u>like her mother</u> .
<u>Тый гает</u> пашаче еным кычалына.	We are looking for a hard-working person <u>like you</u> .
Тиде <u>лўмын ыштыме гай</u> лие.	This was as if it had been done intentionally.

Phrases created with this postposition can be used as adverbs, adjectives, and nouns. Adverbial constructions using $za\breve{u}$ include constructions of equivalence (as ... as, see 3.2.1 – page 101 – as regards adjectival constructions of this type, and 8.5.1 – page 322 – as regards adverbial constructions), where $za\breve{u}$ can in adverbial constructions of equivalence (as ...-ly as) be used interchangeably with the comparative case suffix -na (see 2.4.8 – page 91) and the postposition cembih (see 6.1.67 – page 183). Nominal phrases using $za\breve{u}$ can take all suffixes nouns can, including case suffixes and plural suffixes, and can themselves be followed by other postpositions.

Шинчат <u>шўдыр гай</u> йолгыжеш.	Your eyes sparkle <u>like stars</u> .
<u>Тумо гай</u> пенгыде тазалыкет лийже.	May your health be robust <u>as an oak</u> .
<u>Тендан гай-влакым</u> мый сайын палем.	People like you I know well.

This postposition has the alternative form *cae*. As regards the usage of *caŭ* as a particle, see 9.5.16 – page 341.

- 6.6. Insert the fitting postposition. The options are given below.
- 1. Эчан шуко ... лийын: Африкыште, Америкыште, эсогыл Антарктидыштат.
- 2. Начар игечылан ... самолётна кучалтын.
- 3. Зина кувар ... модышым пога.
- 4. Мый кочам ... илынем: тудо 105 ияшын колен.
- 5. Рошто ... оласе урем-влакым сорастарат.

(вачын, вашеш, вере, верчын, виса)

- 6. Тый марий ... моторын марла мутланет.
- 8. Кугече ... шукын черкыш каят.
- 9. Авам черле, садлан таче тудын ... пашаш лектынам.
- 10. Янда ... кече ырыкта.

(ваштареш, вереш, вошт, водын, гай)

6.1.11. гана 'time(s)'

This postposition generally follows quantifiers and does not take possessive suffixes. It is similar in usage to *пачаш* (see 6.1.66 – page 182), but is more versatile: it can also be used in reference to one specific occasion (кокымшо гана 'the second time' *mude гана* 'this time'), while *пачаш* is more typically used in reference to multiple occasions, and as a multiplier – twice, three times (as much), etc.

Японийыште мый <u>кок гана</u> лийынам.	I've been to Japan <u>twice</u> .
Вепс-влак дене шуко гана вашлийынна.	We met with Veps many times.
<u>Пытартыш гана</u> нунын дене Ижевскыште кутыренна.	We <u>last</u> talked with them in Izhevsk.

6.1.12. *rodceκ* 'since, beginning with'

This postposition does not generally take possessive suffixes, although it can in rare cases in combination with certain phrases, e.g., изи годсекем 'since I was young'.

<u>Эр годсек</u> тыйым вучем.	I've been waiting for you since morning.
<u>Тудын годсек</u> чылан сайын илена.	Since then we've all been living well.
<u>Кайымет годсек</u> шÿлыкан улам.	I've been sad ever <u>since you left</u> .

See 8.1.1.3 – page 311 – as regards the suffix -cek contained in this postposition.

6.1.13. годым 'during, at the time'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

Петя <u>урок годым</u> мален колтен.	Petya fell asleep <u>in class</u> .
<u>Мемнам годым</u> экзамен-влак нелырак лийыныт.	In our time, exams were more difficult.
Москошто тунемме годым тўшкагудышто	When I went to university in Moscow, I lived
иленам.	in a dorm.

This possessive suffix is similar in usage to the gerund of simultaneous action in -wыла (see 7.2.11 – page 276): mолмо zодым $\sim m$ олшыла 'when coming'. Their relationship is discussed in the section on this gerund.

In combination with the future-necessitive participle in -*waw* (see 7.2.5 – page 263), it can be used to indicate what is done when something else should be done.

	<u>Instead of reading the book</u> , s/he is writing a
<u>Книгам лудшаш годым</u> серышым воза.	letter.
	(At a time when s/he ought to read the book,
	s/he is writing a letter.)

6.1.14. гоч(ын) 'over, across, through; during, throughout; using, via'

This postposition only rarely takes possessive suffixes.

<u>Кенеж гоч</u> ялыште иленна.	We were in the countryside all throughout
	<u>summer</u> .
Анна Петровна <u>мемнан гоч</u> эргыжлан	Anna Petrovna sent money to her son
оксам колтен.	through us.
<u>Йылмым тунемме гоч</u> калыкын	Through learning a language, we also get to
тўвыражымат пален налына.	know a different culture.

6.1.15. гутлан 'about, around (a time)'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

Айда <u>вич шагат гутлан</u> вашлийына.	Let's meet <u>around five</u> .
<u>Эр гутлан</u> йўр чарныш.	It stopped raining <u>around morning</u> .
Паша гыч толмем гутлан кас кочкыш ямде	Dinner should be ready around when I get
лийже.	back from work.

6.1.16. *zymnawme* 'around, in the area; about, around, during, at (a time)'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

Ме кызыт <u>парк гутлаште</u> улына.	We're currently <u>in the area of the park</u> .
Лач <u>тиде гутлаште</u> ала-кö йынгыртыш.	Just <u>around then</u> someone called.
<u>Кочмына гутлаште</u> уна тольо.	A guest came while we were eating.

6.1.17. гыч(ын) 'from, out of'

This postposition is not generally used with pronouns. When it is attached to nouns, it can take possessive suffixes: вер гычем 'from my place', etc.

Мый <u>Йошкар-Ола гыч</u> улам.

I'm from Yoshkar-Ola.

As discussed above in 6.0.2 – page 163 – this postposition complements the system of local cases to form a threefold system of local expressions.

Мый <u>школ гыч</u> тольым.	I came <u>from school</u> .
Мый <u>школышко</u> кайышым.	I went <u>to school</u> .
Мый <u>Карелий гыч</u> улам.	I am <u>from Karelia</u> .
Кызыт мый <u>Марий Элыште</u> илем.	Now I live <u>in Mari El</u> .
Кен ежым мый <u>Удмуртийышке</u> кудалам.	In summer, I am going <u>to Udmurtia</u> .

The postposition also has a number of secondary usages:

a) It can denote the material from which something is made or the source of a transformation.

Холодильникыште кодшо йöрвар гыч	(We) can make a pizza <u>from the leftover food</u>
пиццым ышташ лиеш.	<u>in the fridge</u> .
<u>Тошто вургем гыч</u> мый ум ургем.	I'll make new clothes from the old ones.

b) It can indicate a distribution, similar to English each.

Кажне кечын <u>коло у мут гыч</u> тунемза.	Learn twenty new words each day.
Йоча-влак <u>ик олма гыч</u> налыныт.	The children each took <u>one apple</u> .

c) It can be used in a temporal sense 'in; from', signifying an action that will be carried out after a certain time period. In combination with *Mapme*, it can also be used to signify a time period.

<u>Ик арня гыч</u> У ий толеш.	New Year is <u>in a week</u> .
<u>Шочмо гыч</u> изарня марте ме вес олаште	From Monday to Thursday we're in another
лийына.	town.

d) It can indicate the surface affected by an activity ('on, by, under')

Вова Костям <u>пылышыж гыч</u> перен.	Vova hit Kostya <u>on the ear</u> .
Ава эргыжым <u>вуй гыч</u> ниялтен.	Mother patted her son <u>on the head</u> .

e) It can indicate the path of a movement (i.e., serve as a PROLATIVE marker), expressing through where a movement takes place.

Омса почмо гын, молан <u>окна гыч</u> пурет?	If the door is open, why are you coming in through the window?
<u>Капка гыч</u> мотор ўдыр лекте.	A beautiful girl went out through the gate.

6.1.18. даныт 'to, up to'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Изи ўдыр <u>пулвуй даныт</u> веле вўдыш	The little girl only went into the water <u>up to</u>
пурен.	<u>her knees</u> .

6.1.19. *deκ(e)* 'to'

This postposition is connected to personal pronouns in an idiosyncratic fashion: мый декем 'to me', etc. As regards its connection to mydo 's/he', see 5.1.1 – page 136.

Рушарнян <u>ача-авам деке</u> каена.	We're going to our parents' place on Sunday.
Кунам <u>тый декет</u> мияш лияш?	When can I come to your place?

As discussed above in 6.0.2 – page 163 – this postposition together with $\partial e \mu e$ 'with; by, at' (6.1.20 page 170), $\partial e p a \mu$ 'at, by' (6.1.21 – page 172), and $\partial e \nu$ 'from' (6.1.22, page 172) falls into a threefold system of local expression.

In many cases, the usage of $\partial e \kappa(e)$ is required by government, for example by the verbs $u \ddot{y} \wedge a \pi a u$ (- $a \wedge a u$) 'to develop a taste for':

Изи ўдыр музык дек шўманын.

The little girl developed a taste for music.

- 6.7. Insert the appropriately person-marked form of $\partial e \kappa e$ (i.e., pronoun in nominative or genitive followed by $\partial e \kappa e$ with or without a possessive suffix) in the following sentences, for the indicated person.
- 1. Миклай ... унала коштеш мо? (2Pl)
- 2. ... Угарман гыч йолташем толын. (1Sg)
- 3. Молан тудо ... пижедылеш? (2Sg)
- 4. Черет ... лишемеш. (1Pl)
- 5. Англичан йылмым тунемаш ... мынярын коштыт? (2Sg)

6.1.20. ден(e) 'with; by, at'

This postposition is connected to personal pronouns in an idiosyncratic fashion: мый денем 'with me', etc. As regards its connection to mydo 's/he', see 5.1.1 – page 136.

Ме <u>Аня дене</u> эн сай йолташ улына.	Anya and I (lit. we <u>with Anya</u>) are best friends.
<u>Тудын дене</u> ме 20 ий келшена.	I've been friends with him/her for 20 years.
<u>Лўдмö дене</u> мый тушеч куржынам.	In my fear, I ran away from there.

While this postposition can often simply be translated as 'with', its range of applications exceeds that of its prototypical English counterpart.

a) It is used to indicate the co-participant of an action – i.e., the person with whom one carries out an activity.

<u>Авам дене</u> келшен илена.	My mother and I get on well.
Саша дене кызыт статьям возена.	Sasha and I are currently writing an article.

b) It is used to indicate the instrument used in carrying out an activity, the means of transportation used in a movement, etc.

Мелнам ме <u>кид дене</u> кочкына.	We're eating the pancakes with our hands.
Пашашке мый метро дене кудалыштам.	I go to work by metro.

c) It can be used in a spatial sense, indicating that something is happening close to something, or along something. In this sense it can be understood to form a threefold system of local expression, as discussed above in 6.0.2 – page 163 – with $\theta e \kappa e$ 'to' (6.1.19 page 169), $\theta e \rho a \mu$ 'at, by' (6.1.21 – page 172), and $\theta e \nu$ 'from' (6.1.22, page 172).

Айда <u>театр дене</u> вашлийына.	Let's meet <u>at the theater</u> .
<u>Тиде урем дене</u> иктаж вич минут кайыза.	Go down this street for some five minutes.

d) It can mark the material from which something is built or made. In this function, it is similar to *гыч* 'from, out of' (see 6.1.17 – page 169).

Йошкар-Олаште шуко пöртым йошкар	In Yoshkar-Ola, many buildings are made
<u>кермыч дене</u> чонымо.	<u>from red brick</u> .
Подкогыльым торык дене да паренге дене	Dumplings are made with curds and potatoes.
ыштат.	Dumpings are <u>made with curus</u> and <u>potatoes</u> .

e) It can indicate the cause or reason for an event. The postposition can also be connected with the passive participle in -ME (see 7.2.4 – page 260) in this sense.

<u>Шыде дене</u> Миша телефонжымат кÿварыш	In his anger, Misha threw his phone on the
шуэн.	floor.
<u>Йывыртыме дене</u> Оля куштенат колтыш.	In her joy, Olya started dancing.

f) It can mark the agent of a passive clause (see 11.7.12 – page 391). In this function, it is generally coupled with inanimate nouns, especially natural phenomena such as rain and wind.

Куэ <u>мардеж дене</u> лўнгалтеш.	The birch tree is rocking <u>in the wind</u> .
Сер <u>вÿд дене</u> мушкылтеш.	Waves wash against the shore (lit. The shore is
	washed <u>with water</u>).

g) It can be used to indicate a subject matter contained in or covered by something, or in which a person specializes.

<u>Марий йылме дене</u> тунемме книга тыланда келша мо?	Do you like the <u>Mari</u> textbook?
Диссертацийдам <u>могай теме дене</u> возеда?	What topic are you writing your dissertation about?

h) It can be used to denote quantities by which something happens.

Шоколадым тудо <u>килограмм дене</u> кочкын кертеш.	S/he can eat chocolate by the kilo.
Турист-влак кызыт <u>шÿдö дене</u> толаш	Tourists have started coming by the
тўналыныт.	<u>hundreds</u> .

i) It can be used in a temporal sense. The postposition can also be connected with the passive participle in this sense.

Кен ежым ме <u>арня дене</u> ялыште илена.	In summer, we spend <u>weeks</u> in the countryside.
Жап эртыме дене чыла мондалтын.	All is forgotten as time goes by.

j) It is in many cases governed by verbs, i.e., the verb demands constituents are marked with this postposition – in certain meanings, at least.

Те <u>гитар дене</u> шоктен моштеда?	Can you play <u>the guitar</u> ?
Шочмо кечет дене саламлем!	Happy birthday (lit. I congratulate with your
	<u>birthday</u>)!
Тый <u>мый денем</u> келшет?	Do you agree <u>with me</u> ?

<u>'You and I'</u>: In Mari, this can be expressed by saying, literally, "we with you". Analogously, "he and his sister" can be expressed as "they with his sister", etc. In such cases, the verb is in the plural.

Ме <u>тый денет</u> эре пырля лийынна.	The two of us (lit. we with you) were always
	together.
Нуно <u>ватыж дене</u> нигунам огыт ўчаше.	He <u>and his wife</u> never argue.

Adjective денысе: Note the usage of this adjectival derivation from дене.

Мемнан денысе илыш онгай. Life around here is interesting.

Conjunction ∂eH : as regards the usage of this postposition as a conjunction 'and', see [...] – page [...].

- 6.8. Insert the appropriate phrases with $\partial e \mu e$. The options are given below.
- 1. Айда этнографий ончерыш каена!
 - Айда!
 - Тугеже 11 шагатлан Евсеев ... вашлийына.
- 2. Марий-влак суртыштым ... чоненыт.
- 3. Ме ... келшен илена, ваш-ваш полшена.
- 4. Ваня эн чот ... урокым йората.
- 5. Тиде фильмыш билетым ... ужаленыт.

(пошкудо дене, тужем дене, пу дене, тоштер дене, историй дене)

- 6. Чот ... Марина изи шольыжым кынелтыш.
- 7. Кокам ... когыльым пеш тамлын ышта
- 8. Тунам мый Москошто иленам да шочмо ялыштем ... лийын омыл.
- 9. Йошкар-Ола гыч Угарманышке ... 4 шагатыште миен шуаш лиеш.
- 10. Тиде ... каеда гын, 15 минут гыч паркыш миен шуыда.

(машина дене, бульвар дене, олма дене, тылзе дене, воштылмо дене)

6.1.21. деран 'at, by'

This postposition is connected to personal pronouns in an idiosyncratic fashion: мый деранем 'by me', etc.

Машина <u>пöрт деран</u> шогале.	The car stopped by the house.
Акам <u>мемнан деран</u> малаш кодын.	My sister overnight with us.

As discussed above in 6.0.2 – page 163 – this postposition together with $de\kappa e$ 'to' (6.1.19 page 169), $de\mu e$ 'with; by, at' (6.1.20 page 170), and $de\mu$ 'from' (6.1.22, page 172) falls into a threefold system of local expression.

6.1.22. деч(ын) 'from'

This postposition is connected to personal pronouns in an idiosyncratic fashion: мый дечем 'from me', etc. As regards its connection to myдo 's/he', see 5.1.1 – page 136.

<u>Изам деч</u> серышым вучем.	I'm waiting for a letter <u>from my big brother</u> .
<u>Тый дечет</u> вик мöнгö каем.	I'll go right home <u>from your place</u> .

As discussed above in 6.0.2 – page 163 – this postposition together with $\partial e \kappa e$ 'to' (6.1.19 page 169), $\partial e p a \mu$ 'at, by' (6.1.21 – page 172), and $\partial e \mu e$ 'with; by, at' (6.1.20 page 170) falls into a threefold system of local expression. In addition to its spatial meaning, this postposition is used in numerous other situations as well:

a) It is used to indicate the person from whom something is received.

<u>Изам деч</u> серыш толын.	A letter came <u>from my big brother</u> .
Тиде тылат <u>Йўштö Кугыза деч</u> пöлек.	This is a present for you <u>from Father</u> <u>Christmas</u> .

b) It is used to mark the cause for something. In this meaning, it can follow the passive participle in -ME (see 7.2.4 – page 260). In this function, it is synonymous with BEP4 (see 6.1.6 – page 166) and BEP4 (see 6.1.32 – page 176).

Шуко малыме деч вуем коршта. My head hurts <u>from all the sleeping</u>.

c) In combination with the passive participle in -ME (see 7.2.4 – page 260) it can also mean 'instead of', and be comparable to one (see 6.1.59 – page 181).

Яра шинчыме деч газетым ончалам.

Instead of sitting around doing nothing, I'm looking at the newspaper.

d) It is used in the meaning 'against' (e.g., an illness)

<u>Кокырымо деч</u> мўян шöр полша.	Milk with honey helps <u>against a cough</u> .
<u>Аллергий деч</u> могай эмым темледа?	What medicine do you suggest <u>against</u> <u>allergies</u> ?

e) It is used to indicate the object of comparison, both in adjectival (see 3.2.2 – page 101) and adverbial (see 8.5.2 – page 322) comparative constructions.

Юл <u>Какшан деч</u> кужурак.	The Volga is longer than the Kokshaga.
Автобус <u>трамвай деч</u> писын кудалеш.	The bus goes faster than the streetc.ar.

f) It is used in emphatic superlative constructions, see 3.2.3 – page 104.

Айвика <u>нигö деч</u> сылнын мура.	Ayvika sings the most beautifully.
Сай деч сай илышым тыланем.	I wish (you) the best of lives.

g) It is in many cases governed by verbs, i.e., the verb demands constituents are marked with this postposition – in certain meanings, at least.

Изи ўдыр <u>уна деч</u> вожылеш.	The little girl is shy in front of the guests.
Тый <u>кишке деч</u> лÿдат мо?	Are you afraid of snakes?
«Тиде чын мо?» – журналист <u>политик деч</u>	"Is this true?", the journalist asked the
йодын.	politician.

h) It is used in numerous compound postpositions, e.g., деч посна 'without', деч вара 'after'. These are discussed below in 6.3 – page 193.

- 6.9. Insert the appropriate phrases with ∂e_{4} . The options are given below.
- 1. Пырыс ... кугурак.
- 2. Изи йоча ... йодеш: «Молан ушкал ужар шудым кочкеш, а шöржö ошо?»
- 3. Шўжарем сўанлан ... мотор тувырым налын.
- 4. Йошкар-Ола ... 50 менге тораште верлана.
- 5. Шÿлыкан ... сай фильм, концерт але онай книга полшен кертеш.

(Юл деч, мотор деч, аваж деч, кумыл деч, коля деч)

- 6. Йуштым ... логарем коршта.
- 7. Зоопаркыште: «Эргым, ... коран, тудо вет пырыс гай огыл».
- 8. Тиде кимоном эн сай ... нальым. Тудо кызыт Японийыште ила.
- 9. Катя ... ойырлен.
- 10. Тунемше-влак ... изишак лўдыт.

(тигр деч, йолташем деч, экзамен деч, кочмо деч, марийже деч)

- 6.10. Insert дене, деке, or деч into the following sentences.
- 1. Унагудет вокзал ... тора огыл.
- 2. Шочмо ... школлаште кенеж каныш тўналеш.
- 3. Йолташ-влак ... ме чучкыдын вашлийына.
- 4. Акам ... электрон серышым нальым.
- 5. Андраш Венгрий
- 6. Веня изаж ... изирак.
- 7. Таче кастене мемнан ... уна-влак толыт.
- 8. Ача-авам тораште илат, садлан ме скайп ... кутырена.
- 9. Тый черле улат, тылат эмлызе ... каяш кўлеш.
- 10. Тый кофем шöр ... йÿат?

- 6.11. Insert the fitting postposition. The options are given below.
- 1. Мемнан рудолана кум ... у лумым (Царевококшайск, Краснококшайск, Йошкар-Ола) налын.
- 2. Сар ... кочам фронтышто лийын.
- 3. Икымше туныктышем дене школ ... вашлийын онал.
- 4. Шудо кыдал ... кушкын.
- 5. Олма тений шуко шочын: теле ... тудым кочкынна.

(гана, годсек, годым, гоч, даныт)

6.1.23. $e\partial a$ '(to/in) each, every'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Чебоксарыш автобус <u>кок шагат еда</u> коштеш.	A bus goes to Cheboksary <u>every two hours</u> .
<u>Маша дене вашлийме еда</u> шагат дене	Every time Masha and I meet, we talk for
кутырена.	hours.

This postposition, following nouns in the nominative, can either mean 'each' (in a temporal sense), 'in each' (in a local sense), or 'into each' (in a local sense). The correct reading is determined by context. It is roughly synonymous to the word $\kappa a \varkappa h e$, which precedes a noun that is subject to nominal inflection (consequently, the correct reading of a phrase with $\kappa a \varkappa h e$ is possible also without context).

кече еда ~	кажне кечын	every day
шыже еда	~ кажне шыжым	every fall
пöрт еда ~	кажне пöртыштö	in every house
пöрт еда ~	кажне пöртыш(кö)	to every house

Марий кас <u>тылзе еда</u> эрта.	There's a Mari evening every month.
<u>Пöрт еда</u> У ийым пайремлат.	New Year is celebrated <u>in every house</u> .
Эрла пачер еда газым терген кошташ	Tomorrow they will start going into every
тўналыт.	apartment to check the gas.

6.1.24. жапыште 'over the course of'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

<u>Кенеж каныш жапыште</u> мом ыштенда?	What did you do over the summer holidays?
Ковам каласкала: « <u>Мемнан жапыште</u>	My grandmother says: "In our days there was
интернет лийын огыл».	no Internet."
<u>Тунемме жапыште</u> пашамат ыштен	When (we) were at the university, we
шуктенна.	managed to have a job as well.
Саскам жапыште погыман.	Fruit must be gathered <u>in time</u> .

6.1.25. ияшын 'at the age of'

This postposition is generally only used with quantifiers, and does not take possessive suffixes.

Мый <u>вич ияшын</u> лудаш тунемынам.	I learned to read <u>when I was five</u> .
Акам <u>коло ияшын</u> марлан лектын.	My sister married <u>at twenty</u> .
Те <u>мыняр ияшын</u> марла тунемаш тўналында?	At what age did you start studying Mari?

6.1.26. ŭomke 'till, until, by; up to, as far as'

This postposition does not generally take possessive suffixes. It is a synonym of Mapme, and is used comparatively rarely.

<u>Кас йотке</u> эше жап уло.	There's still time <u>till evening</u> .
Пайрем лишемеш. <u>Тудо йотке</u> кугу пашам	The celebration is approaching. A lot needs to
ыштен пытарыман.	be done <u>by then</u> .

6.1.27. ŭöpe 'together with, mixed together with'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Руашлан ложашым <u>вÿд йöре</u> лугена.	To make dough, we mix flour together with
	<u>water</u> .
Мом <u>воштылмо йöре</u> ончет?	Why are you looking at me and laughing?
Подкогыльылан торык ден паренгым	For dumplings, we mix curds and potatoes
<u>йöре</u> варена.	together.

6.1.28. йöршан 'together with, mixed together with'

Phrases created with this postposition are used as adjectives. It does not connect to pronouns and does not take possessive suffixes.

<u>Лум йöршан йÿр</u> йÿреш.	It's <u>sleeting</u> .
------------------------------	------------------------

6.1.29. йыр 'around, round'

Тылзе <u>Мланде йыр</u> пöрдеш.	The Moon revolves <u>around the Earth</u> .
Чылан <u>мемнан йыр</u> погыненыт.	Everybody gathered <u>around us</u> .
<u>Йыр</u> ончальым, но нигом шым уж.	I looked <u>around</u> , but didn't see anyone.

6.1.30. келгыт 'as deep as, up to'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Коремыште метр келгыт вуд погынен. The water in the ravine got up to a meter.

6.1.31. келшышын 'in accordance with, going with'

This postposition does not generally take possessive suffixes. It governs the dative case, or the postposition $\partial e \mu e$ 'with'.

Ме чылам <u>тöртык дене келшышын</u>	
ыштена. ~	We do everything <u>in accordance with the law</u> .
Ме чылам <u>тöртыклан келшышын</u> ыштена.	
Ачайын сугыньжым мый шарнем, <u>туддене</u>	
<u>келшышын</u> илаш тыршем. ∼	I remember my father's advice, and try to live
Ачайын сугыньжым мый шарнем, <u>тудлан</u>	in accordance with it.
<u>келшышын</u> илаш тыршем.	
Тортым <u>рецептыште возымо дене</u>	
<u>келшышын</u> ыштенам. ~	I made the cake <u>according to the recipe</u> .
Тортым <u>рецептыште возымылан</u>	I made the cake <u>according to the recipe</u> .
<u>келшышын</u> ыштенам	
Театрыш тудо моткоч <u>келшышын</u> чиен.	S/he dressed quite <u>appropriately</u> for the
	theater.

6.1.32. κöpa 'for, for the sake of; because of, due to'

This postposition can express both finality (i.e., the purpose of something, see 15.7 – page 401) – and causality (i.e., the reason for something, see [...] – page [...]). It governs the dative case. It can follow the passive participle in -ME (see 7.2.4 – page 260) and the future-necessitive participle in -ME (see 7.2.5 – page 263). It does not conventionally take possessive suffixes.

<u>Ик йонылышлан кöра</u> нылытаным нальым.	I got a B <u>because of one mistake</u> .
Тудо <u>тылат кöра</u> веле ила.	S/he lives only for you.
<u>Черланымылан кöра</u> концертыш ышна кае.	We didn't go to the concert because we fell ill.

6.12. Insert the fitting postposition. The options are given below.

- 1. Снегым ўмбал ... варыза.
- 2. Ик йўдышто 10 сантиметр ... лум возын.
- 3. «Мыры айо» пайрем ий ... эрта.
- 4. Маша модылан ... чия.
- 5. Паспортым Российыште 14 ... налыт.

(еда, ияшын, йöре, келшышын, келгыт)

- 6. Шокшо игечылан ... чыла ончычрак пеледаш тўнале.
- 7. Сок ... шорым коктейль маныт.
- 8. Лекций 10 шагат гыч 12 ... лиеш.
- 9. Тиде вич ий ... илышна саемын.
- 10. Устел ... пукен-влак шогат.

(жапыште, йотке, йöршан, йыр, кöра)

6.1.33. кужыт 'as long as, having a certain length'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Тиде пöлемыш <u>кум метр кужыт</u> шкафым wardrobe for this room.

6.1.34. кумдык 'all across, throughout; the size of, as big as'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Пырдыжыште <u>парня кумдык</u> рож. There's a hole <u>as big as a finger</u> in the wall.

6.1.35. кумдыкеш 'all across, throughout'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Мурымыжо <u>урем кумдыкеш</u> шокта.	The singing can be heard <u>all along the street</u> .
<u>Кумдыкеш</u> лум кия.	There's snow <u>everywhere</u> .

6.1.36. kym 'the length of'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Тиде тувырлан метр кут ўшто кулеш. For this shirt, (you) need a belt <u>a meter long</u>.

6.1.37. кутынек 'along'

This postposition can follow the nominative, or the dative. It is synonymous with $\kappa y m \omega H \omega$ (see below). It is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

<u>Ялна кутынек</u> кугорно кия.	A large road runs <u>through our village</u> .
<u>Энгерлан кутынек</u> пöрт-влак шогат.	Houses stand <u>along the river</u> .
Оригами урокышто: «Кайыкым ышташ эн	In origami class: "To make a bird, first fold
ончыч кагазым <u>кутынек</u> тодылза».	the paper <u>lengthwise</u> ."

6.1.38. кутынь 'along'

This postposition can follow the nominative, or the dative. It is synonymous with $\kappa y m \omega H \epsilon \kappa$ (see above). It is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

<u>Корно кутынь</u> кок могыржымат	
пушенгым шынденыт. ~	They planted trees <u>along the road</u> on both
<u>Корнылан кутынь</u> кок могыржымат	sides.
пушенгым шынденыт.	
Онам кутынь кокыте пучкедыза.	Cut the board in two lengthwise.

6.1.39. кутыш 'of a certain length (spatial, temporal)'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Шольым <u>парня кутыш</u> колым кучен.	My little brother caught a fish <u>as long as a finger</u> .
--	--

6.1.40. кутышеш 'along, the length of'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes. It can co-occur with the nominative or dative case.

<u>Коридор кутышеш</u> кужу тоя кия. ~ Коридорлан кутышеш кужу тоя кия.	There's a long pole lying <u>along the corridor</u> .
Вургемже <u>кутышеш</u> шеле.	His/her clothes tore lengthwise.

6.1.41. кутышын 'along'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

<u>Пырдыж кутышын</u> пўкен-влак шогат.	Chairs are standing <u>along the wall</u> .
Ик тоя <u>кутышын</u> кия, весыже тореш.	One pole is lying <u>lengthwise</u> , the other one
	crosswise.

6.1.42. кÿжсгыт 'as thick as'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Киярым <u>парня кÿжгыт</u> ластыкыш кутынек	We are cutting the cucumber lengthwise in
пÿчкедена.	slices <u>as thick as a finger</u> .

6.1.43. кÿкшыт 'as high as'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

<u>Кум пачашан пöрт кÿкшыт</u> пушенгыш	Can you climb a tree as high as a three-story
кÿзен кертат?	building?

6.1.44. kÿwew 'at expense of'

Книгам тудо <u>шке оксаж кÿшеш</u> луктын.	S/he published the book with his/her own
	money.
<u>Тыйын кушеш</u> мый ынем иле, пашам	I don't want to live on your expense, I'll go
ышташ каем.	and work.
Йолташем <u>англичан йылмым туныктымо</u>	My friend lives from too shing English
кўшеш ила.	My friend lives <u>from teaching English</u> .

6.13. Insert the fitting postposition. The options are given below.

- 1. Тошкалтышлан ... пырдыжыште сурет-влак кечат.
- 2. Портыштына пырдыж-влак кагаз ... улыт: чыла шокта.
- 3. Ялыштына изи энер гоч 6 метр ... куварым чоненыт.
- 4. Удырамаш окна ... шога, корныш онча.
- 5. Ош тувыреш копа ... кофе тамгам шынденам.

(кужыт, кумдык, кутынек/кутынь, кудынь, кужгыт)

- 6. Икана чодыраште кок метр ... шем кишкым ужынам.
- 7. Пошкудына кум метр ... кÿртньö печым шынден.
- 8. Оласе бюджет ... тений шуко корным ачалыме.
- 9. Тиде увер тўня ... шарлен.
- 10. Бульвар ... пеледышым шындыме.

(кумдыкеш, кут/кутыш, кутышеш/кутышын, кукшыт, кушеш)

6.1.45. лийын 'as, being; because of, due to'

This postposition governs the dative case. It does not generally take possessive suffixes. It is synonymous with $\kappa \ddot{o}pa$ (see 6.1.32 – page 176) and θepu (see 6.1.6 – page 166), though it is used considerably rarer.

<u>Йўрлан лийын</u> нигушко кудалын онал.	Because of the rain, we didn't drive anywhere.
<u>Тыланда лийын</u> веле мый тöрланенам.	I only got well <u>because of you</u> .
Вараш кодмыжлан лийын тудым паша гыч	S/he was fired for being late.
луктыныт.	3/11e was fifed for being fate.

6.1.46. лугыч(ын) 'without interrupting, at the same time as'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Галя паша лугычак кочкеш.	Galya is eating without stopping work.
Саша Женя дене кутырымо лугыч СМС-м	Sasha is writing a text message and talking
воза.	with Zhenya.
Нелеш ида нал, мый тендам <u>лугыч</u>	Sorry, I interrupted you.
ыштышым.	Jorry, I interrupted you.

6.1.47. лумеш 'in honor/the name of; because of, due to; for (someone)

<u>Шочмо кечыж лўмеш</u> ме тудлан пеледыш	We gave him/her a flower bouquet <u>for</u>
аршашым пöлекленна.	his/her birthday.
<u>Тыйын лўмеш</u> ик шўдырым лўмденыт.	A star was named <u>after you</u> .
<u>Толмет лўмеш</u> мый уна-влакым ўжынам.	I invited guests on the occasion of your visit.

This postposition is used to mark an individual's name when carried by an institution:

<u>М. Шкетан лўмеш</u> Марий калыкле драме	M. Shketan Theater Mari National Drama
театр	Theater
<u>Олык Ипай лўмеш</u> Кугыжаныш премий	<u>Olyk Ipay</u> National Award
С.Г.Чавайн лўмеш Калыке книгагудо	S. G. Chavayn National Library

6.1.48. манмаште 'concerning, as regards, regarding, about'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes. It is synonymous with *womышто* (see 6.1.77 – page 185).

Окса манмаште пашадарым жапыште	Regarding money, the salaries are paid in
тÿлат.	time.
Каныме манмаште яра жапше укеат.	As regards relaxation, there's no free time.

6.1.49. *mapme* 'up to, as far as; till, until'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

<u>Пазар марте</u> йолын каена.	We'll walk <u>up as far as the market</u> .
Таче <u>19 шагат марте</u> тунемам.	I will study <u>till 7 P.M.</u> today.
<u>Мемнан марте</u> илен шунеда гын, тамакым	If you want to live <u>as long as we have</u> , don't
_ида шупш.	smoke.
<u>Финляндийыш кайымем марте</u> финнла	Before I go to Finland, I need to study a bit of
изиш тунем шуктыман.	Finnish.

6.1.50. мелын 'facing, with one's face towards'

This postposition does not generally take possessive suffixes. It can co-occur with either the dative case, or a number of postpositions: $\partial e\kappa(e)$ 'to', $\partial e\kappa(e)$ 'towards', $\partial e\kappa(e)$ 'id.', $\partial e\kappa(e)$ 'id.',

Сергей <u>Анялан мелын</u> шогалын да	Sergey stood facing Anya and looked into her
_ шинчашкыже ончалын.	eyes.
Ончылнем шогышо ен <u>мый декем мелын</u>	The person standing in front of me turned
савырнен.	and <u>faced me</u> .
Тувыретым тупынь чиенат – <u>мелын</u>	You put your shirt on inside-out, turn it
савыре.	around.

6.1.51. мучашеш 'at the end, on the tip'

This postposition does not generally follow pronouns or take possessive suffixes.

<u>Кенгеж мучашеш</u> игече йÿкшемден.	<u>Towards the end of summer</u> , the weather cooled down.
<u>Школышто тунемме мучашеш</u> Лена	At the end of her time in school, Lena decided
актрисе лияш шонен пыштен.	to become an actress.
<u>Мучашеш</u> мый тыланда тазалыкым	<u>Finally</u> , I wish you health.
тыланынем.	rinany, i wish you health.

6.1.52. мучаште ~ мучашыште 'at the end, on the tip'

This postposition does not generally follow pronouns. It only takes possessive suffixes when it follows nouns, e.g., вуй мучаштем 'over my head'.

<u>Урем мучаште</u> у кевытым почыныт.	A new store was opened <u>at the end of the street</u> .
<u>Кумалме мучаште</u> погынышо-влак тауштыме мутым пелештат.	At the end of the prayer ceremony, the people assembled express words of gratitude (to the gods).
<u>Мучаште</u> чыла сай лие.	Everything worked out in the end.

6.1.53. мучко 'across, through, around; down, along; the whole, all'

This postposition does not generally follow pronouns or take possessive suffixes.

<u>Чавайн бульвар мучко</u> каеда гын, Какшан	If you walk <u>down Chavayn Boulevard</u> , you
деке лектыда.	will get to the Kokshaga.
Йочам-влак <u>кен еж мучко</u> ялыште иленыт.	My children were in the countryside <u>all</u>
	<u>summer</u> .
Ялна воктене кумда лап уло. <u>Тудын мучко</u>	There's a wide lowland beside our village. A
изи энер йога.	little river flows <u>through it</u> .
Тыште мучко маке пеледеш.	There are poppies growing all around.

6.1.54. мучкылан 'for the whole, for the duration of, for the length of'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

Эрла <u>кече мучкылан</u> чодырашке понго	Tomorrow we'll go pick mushrooms in the
погаш каена.	forest <u>all day</u> .

6.14. Insert the fitting postposition. The options are given below.

- 1. Мемнан портна ял ... чодыра воктене шога.
- 2. Арня ... кажне кастене «Пушкин» кинотеатрыште финн фильмым ончыкташ тўналыт.
- 3. Йуштылан ... тунемше-влак школыш огыт кай.
- 4. Лиза телевизорым ончымо ... телефон дене кутыра.
- 5. Айста, йолташ-влак, вашлиймына ... йуына!

(лийын, лугыч, лумеш, мучаште, мучко)

- 6. Йолташем-влак кажне ийын теле ... шокшо эллашке илаш каят: йуштым нуно огыт чыте.
- 7. Эчук кечылан ... шогалын: изиш күнеже.
- 8. У ий ... ик тылзе веле кодын: полекым налын шуктыман.
- 9. Апрель ... марий кундемыште чыла лум шула.
- 10. Йот йылме ... школлаште эн шукын англичанла тунемыт.

(манмаште, марте, мелын, мучашеш, мучкылан)

6.1.55. *Hape* 'about, approximately, nearly, roughly, circa; as much as'

This postposition does not generally take possessive suffixes. It often co-occurs with the particle $u\kappa ma\varkappa$ 'some, about, roughly', which will precede the word that μape follows.

Москошто <u>кок ий наре</u> илем.	I've been living in Moscow <u>for about two</u> <u>vears</u> .
Байкалышке <u>итаж арня наре</u> поезд дене	We spent <u>about a week</u> on the train to Lake
кудалынна.	Baikal.
Мемнан наре пашам ыштет гын, тыят	If you work <u>as much as we do</u> , you too will get
ноет.	tired.
Маша чывиге наре шагал кочкеш.	Masha eats as little as a young chicken.

6.1.56. негызеш 'on ground of, on the basis of'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

<u>Тиде книга негызеш</u> фильмым войзеныт.	They made a movie on the basis of this book.
Яллаште шуко интервьюм погенам. <u>Нунын</u>	I did a lot of interviews in the countryside. I'm
<u>негызеш</u> статьям возем.	writing an article <u>on their basis</u> .
<u>Ойлымыда негызеш</u> ме фотороботым	We made a photofit picture on the basis of
ямдылена.	what you said.

6.1.57. нерген 'about, regarding'

<u>Марий тўвыра нерген</u> мом паледа?	What do you know <u>about Mari culture</u> ?
Ават эре <u>тыйын нерген</u> шона.	Your mother always thinks about you.
<u>Кÿсотышто кумалме нерген</u> колынат мо?	Have you heard <u>about prayer ceremonies in</u> <u>the sacred grove</u> ?

6.1.58. ожно 'ago'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

<u>Кумло ий ожно</u> олаште марий йылмым	Thirty years ago, you heard little Mari in
шагал колаш лиеш ыле.	town.
Ожно кўслем поръен-влак веле шоктеныт.	In the old days, only men played guslis.

6.1.59. олмеш 'instead of'

Сакыр олмеш чайышке муйым пыште.	Put honey in the tea <u>instead of sugar</u> .
<u>Тендан олмеш</u> тидым нигö ок ыште.	Nobody will do this <u>instead of you</u> .
<u>Каныме олмеш</u> йолташ-влаклан	Instead of resting, we helped our friends.
полшенна.	instead of resting, we helped our mends.
Мый <u>олмешет</u> пашам ом ыште.	I'm not doing your work <u>for you</u> .

6.1.60. ончыде 'in spite of'

This postposition is originally the negative gerund – see 7.2.8 – page 270 – of the verb *ончаш (-ем)* 'to see'. It does not take possessive suffixes, and governs the accusative.

<u>Йўрым ончыде</u> корнышко лекна.	We headed out <u>in spite of the rain</u> .
Корно кужу. <u>Тидым ончыде</u> умбаке	The road is long. <u>In spite of this</u> , we march on.
ошкылына.	The road is long. <u>In spite of this</u> , we maren on.
<u>Черланымым ончыде</u> тудо пашаш каен.	In spite of falling ill, s/he went to work.

6.1.61. *осыгечын* 'on the eve of'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

<u>Кумалтыш осыгечын</u> кÿсотым эрыктат.	On the eve of the celebration, the sacred
	grove is cleansed.
Осыгечын чылан пайремлан ямдылалтыт.	Everybody prepares for the celebration the
	night before.

6.1.62. *пачаш* 'times'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes. It is similar in usage to zaha (see 6.1.11 – page 167), but is generally only used after cardinal numbers and quantifiers such as wyko 'much; many'.

Ваня Аня деч <u>кок пачаш</u> утларак кочкеш.	Vanya eats <u>twice</u> as much as Anya.
«Элнет» романым <u>шуко пачаш</u> лудынам.	I've read the novel "Elnet" many times.

6.1.63. пелен 'close to, near, beside'

Устел <u>окна пелен</u> шога.	The table stands <u>near the window</u> .
<u>Тыйын пеленет</u> шинчаш лиеш мо?	May (I) sit beside you?
Паспортым <u>пеленда</u> налында мо?	Did you take your passport along?

Note the derived adjectival form *пеленысе*: *институт пеленысе лабораторий* 'laboratory adjacent to the institute'.

6.1.64. nove 'in succession, in a row'

This postposition synonymous with *noчела* (see below). It is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Ковам <u>кум йўд поче</u> ок мале.	My grandmother hasn't slept <u>for three nights</u> <u>in a row</u> .
Хорышто мурышо-влак сценыш <u>поче</u>	The choir singers filed onto the stage.
лектыныт.	The choir singers med onto the stage.

6.1.65. *почела* 'in succession, in a row'

This postposition synonymous with *noue* (see above). It is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Вич ий почела ик вере канаш коштына.	We've been going on a holiday to one place for five years in a row.
Лудиге-влак вўдышкö <u>почела</u> пурат.	The ducklings go into the water in a row.

- 6.15. Insert the fitting postposition. The options are given below.
- 1. Леннарт Мери финн-угор калык-влак ... пеш онгай фильм-влакым войзен.
- 2. 1919-ше ийыште рудолана Царевококшайск ... Краснококшайск лумым налын.
- 3. Ялна марте 3 менгым ... ошкылаш кодын.
- 4. ИФУСКО конференций 33 ий ... эрта.
- 5. Чыла нелылыкым ... Марина конкурсышто икымше верыш лектын.

(наре, нерген, олмеш, ончыде, поче/почела)

- 6. Катя тўно чот кылмен, садланак шокшо конга ... шогалын.
- 7. Пайрем ... озавате сийым ямдыла.
- 8. Илышыже ... романым возаш лиеш.
- 9. Марий Элын кумдыкшо Финляндий деч 15 ... изирак.
- 10. «Марий Эл» радио шке пашажым 12 ий ... ышташ тўналын.

(негызеш, ожно, осыгечын, пачаш, пелен)

6.1.66. novew 'after, behind, following (spatial, temporal); according to'

Рывыж <u>меран почеш</u> кудалеш.	The fox is running <u>after the rabbit</u> .
<u>Идалык почеш</u> идалык эртен.	Year <u>after year</u> passed.
Ача-авам йылмызе улыт. Мыят <u>нунын</u>	My parents are linguists. I too became a
<u>почеш</u> йылмызе лийым.	linguist <u>in their footsteps</u> .
Чыла <u>кутырен келшыме почеш</u> кая.	Everything is happening <u>as agreed</u> .
<u>Почешем</u> ида кошт.	Don't follow <u>me</u> .

6.1.67. *семын* 'like, as'

Кокам мыйым <u>ава семын</u> куштен.	My grandmother raised me <u>like a mother</u> .
Мыят тендан семын куштен моштынем.	I also want to be able to dance <u>as you do</u> .
<u>Кушмо семын</u> тўняончалтышыже	As s/he grew up, her world view changed.
вашталтын.	As s/ ne grew up, ner world view changed.
Мый <u>семынем</u> тыге шонем.	This is what I think to myself.

This postposition has a number of meanings:

a) It is used in adverbial constructions of equivalence (as ...-ly as, see 8.5.1 – page 322), interchangeably with the comparative case suffix -na (see 2.4.8 – page 91) and the postposition $aa\ddot{u}$ (see 6.1.10 – page 167).

Жапше <u>кайык семын</u> чон ештен эрта.	Time flies as quickly <u>as a bird</u> .
Йолташем, кумло ияш гынат, йоча семын	Even if my friend is thirty, s/he can be happy
куанен мошта.	as a child.

b) It is used in the meaning of 'like, as', similar, but not identical, to the meaning of the comparative case with the suffix -na (see 2.4.8 – page 91). While the comparative case expresses a likeness, this postposition more expresses a capacity in which someone or something carries out an action, or is subject to an action.

Туныктышо семын тудо мылам келша, но	I like him/her <u>as a teacher</u> , but <u>as a person</u> I
<u>айдеме семын</u> мый тудым ом умыло.	don't understand him/her.
<u>Пöлек семын</u> «Шочмо кечет дене» мурым	As a present, I am sending you the song
тылат колтем.	"Happy Birthday to You".

c) It can mean 'according to, in accordance with'.

<u>Кертме семын</u> тыланда полшена.	We are helping you <u>as best we can</u> .
<u> Ӱжмыда семын</u> куд шагатлан тольым.	I came at six, <u>following your invitation</u> .

d) It can mean 'as' in a temporal sense – i.e., in accordance with an activity or a development.

<u>Шокшемдыме семын</u> пушенге-влак	As it got warmer, the trees started turning
ужаргаш тўналыныт.	green.
<u>Пайрем лишемме семын</u> кевытлаште	As the celebration draws nearer, more and
калык шукырак да шукырак коеш.	more people appear in the stores.

e) It can indicate that something is carried out in a certain manner, or in a number of manners. It can follow numerals or pronouns in the genitive. Possessive suffixes can be used instead of pronouns in the same meaning.

Тиде почеламутым <u>тÿрлö семын</u> умылаш лиеш.	This poem can be understood many ways.
Эрге аважым колыштын огыл, <u>шке</u>	The son didn't listen to his mother, and did it
<u>семынже</u> ыштен.	<u>his own way</u> .

f) It can be marked with possessive suffixes and used in the meaning of 'to oneself, in one's mind'.

<u>Семынже</u> тудо мом шона гын?	Just what is s/he thinking?
Семынем иктым шонем, а ойлем йöршын	I think one thing to myself, but say something
весым.	completely different.

6.1.68. сынан 'having the shape, having the appearance'

Phrases created with this postposition are used as adjectives. It does not take possessive suffixes.

<u>Прозо сынан почеламутым</u> лудаш йöратет мо?	Do you like reading <u>prose poetry</u> ?
Мый денем пырля <u>тыйын сынан рвезе</u> тунемеш.	A boy like you is studying together with me.

6.1.69. muy 'full of, filling (completely)'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Пайремышке <u>пöрт тич</u> калык погынен.	A <u>houseful</u> of people gathered for the celebration.
Ковам сумкашкем йокмам <u>тич</u> оптен пуэн.	My grandmother <u>filled</u> my bag with guest presents.

6.1.70. mopeu 'opposite; across; opposed; crosswise'

This postposition can follow nominative or dative forms of nouns.

<u>Йолгорно тореш</u> йöрлшö пушенге кия. ~ <u>Йолгорнылан</u> тореш йöрлшö пушенге кия	A fallen tree lies <u>across the footpath</u> .
Ме тидлан <u>тореш</u> улына.	We are <u>against</u> this.
Ача-ават марла кайыметлан <u>тореш</u> улыт.	Your parents are <u>opposed</u> to you marrying.
Ӱстелым <u>тореш</u> шындыза.	Place the table <u>crosswise</u> .

6.1.71. *mÿрысö* 'on the edge, close to, near to'

Phrases created with this postposition are used as adjectives. It does not connect to pronouns and does not take possessive suffixes.

Кова ден кочам <u>Юл тўрысо ялыште</u> илат. Му grandparents live <u>in a village at the Volga</u>.

6.1.72. ykeume 'in the absence of, for lack of, without'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

Сакыр укеште кофем мўй дене йўам.	If there is no sugar, I drink coffee with honey.
<u>Мыйын укеште</u> Иванов вуйлатыше лиеш.	In my absence, Ivanov will be the leader.
<u>Кочкаш укеште</u> кукшо киндат тамле.	In absence of food, dry bread is tasty too.

6.1.73. yamawme 'in presence of, if there is, if there are'

This postposition does not generally take possessive suffixes.

<u>Шуко паша улмаште</u> жап писын кая.	Time passes quickly when there's a lot to do.
Тыйын улмаште илашат веселарак.	Life is more fun with you.

6.1.74. утла 'more than'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes.

Моркышко Йошкар-Ола гыч <u>кок шагат</u>	We drove <u>more than two hours</u> from
<u>утла</u> кудалынна.	Yoshkar-Ola to Morko (Russian <i>Морки</i>).
Тышеч ялна марте 100 менге але <u>утла</u> .	It's 100 kilometers or more from here to our
	village.

6.1.75. чоло 'about, approximately, roughly, around, circa'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes. It is synonymous with μape – see 6.1.55 – page 180.

Нуно <u>коло ий чоло</u> пырля илат.	They've been living together for about twenty
	<u>years</u> .

6.1.76. womew 'for, as, instead of; on an account; at the expense of'

<u>Пöлек шотеш</u> мылам пырысым налыныт.	They got me a cat <u>as a present</u> .
Эргыч кызытат <u>тыйын шотеш</u> ила, пашам	Your son is now living at your expense, he
ок ыште.	isn't working.
<u>Тÿлымö шотеш</u> ялысе калык тудлан	Instead of paying him/her, the people of the
муным, ўйым, торыкым пуэн.	village gave him/her eggs, butter, and curds.

6.1.77. womыwmo 'regarding, concerning; as, in the capacity of; among'

Студент-влак <u>экзамен шотышто</u> туныктышо деч консультацийым йоднешт.	The students want to ask the teacher for a consultation <u>regarding the exam</u> .
Вуйлатыше дене <u>тендан шотышто</u> кутыренна.	I talked to the boss <u>concerning you</u> .
<u>Тамакым ужалыме шотышто</u> у тöртык	A new law was passed <u>regarding the selling of</u>
лектын.	tobacco.

6.1.78. wymew(ke) 'to, up to, to, as far as; till, until, up to, to'

This postposition is not used with pronouns and does not generally take possessive suffixes. In its spatial meaning, it governs the nominative or illative case (see 2.4.6 – page 84), or the postposition $de\kappa(e)$ 'to' (see 6.1.19 – page 169). In its temporal meaning, it governs the nominative.

Йолташем мыйым <u>вокзалыш шумеш</u>	My friend accompanied me to the train
ужатен.	station.
Палымем дене йўдвошт <u>эр шумеш</u>	My acquaintance and I talked all night long <u>till</u>
кутыренна.	morning.

6.1.79. шумлык 'because of, due to; as regards, concerning, about'

This postposition is in one of its meanings synonymous with $\kappa \ddot{o}pa$, see 6.1.32 – page 176 – and eepu, see 6.1.6 – page 166, and in its other meaning synonymous with eepu, see 6.1.57 – page 181.

Ялысе калык дене <u>тошто йўла шумлык</u>	We talked to the villagers about the old
кутыренна.	<u>customs</u> .
<u>Тыйын шумлык</u> веле вес олаш илаш	I mayed to another city just because of you
кусненам.	I moved to another city just because of you.
Школыштына <u>марий йылмым туныктымо</u>	A meeting was held at our school about the
<u>шумлык</u> погынымаш эртен.	teaching of Mari.

6.2. Postpositions that form 'families'

As discussed above in n 6.0.2 – page 163 – numerous postpositions form 'families', the individual members of which can be roughly classified into a three-part directional system indicating 'motion toward', 'no motion', and 'motion away from'. After some introductory remarks, this chapter will provide an overview of the most important families of postpositions, sorted by the stem (in many cases originally a noun or adjective) the members of the family share.

The suffixes attached to the stem indicate whether 'motion toward', 'no motion', or 'motion away from' is meant. To some extent these suffixes are those used in the normal nominal system (illative $-u(\kappa E)$, lative -eu, inessive -umE; see 2.4.6 – page 84, 2.4.7 – page 88, 2.4.5 – page 82), complemented by the postposition 2614 – see 6.1.17 – page 169. In most cases, however, suffixes

are used that are no longer productive in nominal declension. One can differentiate between a 'productive row' and 'unproductive row':

Unprodu	uctive row	Productive row		Directionality
-к(E)	211	-ш(кЕ)	0,111	motion towards
-н(Е)	-ан	-штЕ	-еш	no motion
-ч(ын)		гыч	_	motion away from

Note that the suffix -*aH*, like its productive counterpart -*eW*, is used to create lative forms that can indicate 'motion toward' as well as 'no motion'. As regards the usage of lative forms, see 2.4.7 – page 88.

Some families of adverbs of space use suffixes from the unproductive row, while others use forms from the productive row.

1. Unproductive row, e.g., шенгел 'back, rear, hind (noun/adjective)' →

шенгек(е)	шенгелан	(to) behind
шенгелне		behind
шенгеч(ын)	from behind

2. Productive row, e.g., $\kappa \ddot{o} p z \ddot{o}$ 'inside, interior' \rightarrow

кöргыш(кö)	кöргеш	(deep) into
кöргыштö		within
кöргö гыч		from the inside

In some cases, the exact realization of the suffixes is somewhat unpredictable

Short and Long Forms: Numerous postpositions formed by suffixes of the unproductive row have short and long forms, e.g., $wehreeu \sim wehreeuhh$ 'from behind', $bokmeh \sim bokmehe$ 'beside'. The short and long forms are equivalent in meaning. Note that short forms are not always possible due to the restrictions of pronunciation: for example, there is no short form of the adverb wehreelhee 'at the back'.

Adverb ~ Postposition: As is the case for postpositions in general (see above in 6.0 – page 158), postpositions forming families can often also be used as adverbs. In the simplest term, if a word that can serve as a postposition or an adverb appears after a post word and/or with a possessive suffix, it is considered a postposition (e.g., nöpm шенгелне 'behind the house', шенгелнем 'behind me'). If it appears without a host word or a possessive suffix, it is considered an adverb (e.g., шенгелне 'at the back').

Изи рвезе йолташыж деч <u>пöрт шенгеке</u>	The little boy hid from his friend <u>behind the</u>
шылын.	<u>house</u> .
Кинотеатрыште: «Айда <u>шенгеке</u>	In the movie theater: "Let's sit at the back,
шинчына: тушеч сайрак коеш».	we'll see better from there."
Омса шенгелне уна вучен шога.	A guest is waiting <u>behind the door</u> .
<u>Шенгелне</u> шинчыше пöръеным те паледа	Do you Imous the man citting at the healt?
мо?	Do you know the man sitting at the back?
Кече <u>пыл шенгелан</u> йомо.	The sun disappeared behind a cloud.
Изам почеш ошкыл ом шукто, <u>шенгелан</u>	I can't keep up with my big brother, I'm
кодам.	lagging <u>behind</u> .
<u>Телевизор шенгеч</u> пырыс онча.	A cat is looking out <u>from behind the TV</u> .
<u>Шенгечын</u> ала-кö мыйым ваче гыч	Somebody hit me on the shoulder <u>from</u>
пералтен.	behind.

The adverbial usage of many words introduced in this section will be revisited in 8.2.1 – page 312.

<u>Separative forms</u>: The separative forms often also have a PROLATIVE meaning, and mark motion past the reference point.

Кызыт ме Чавайнур <u>ял воктечын</u> кудал	We're now driving <u>past the village of</u>
эртена.	<u>Chavaynur</u> .
Чодыра шенгеч кече лектеш.	The sun rose behind the forest.

Also note the alternative unproductive separative suffix -ым, formally identical with the accusative suffix (see 2.4.2 – page 71), which only is used in the case of very few postpositions forming families.

Weakened references: Forms marking 'motion towards' can be coupled with the clitic in -na (see 9.1.4 – page 331) – and in consequence have a weakened spatial reference, indicating that motion is carried out in the direction of the target, but not all the way into/up to it. For example, mehreek(e) 'behind' $\rightarrow mehreekena$ 'towards the back of something'.

Сÿретым мый <u>шкаф шенгек</u> шылтен пыштем.	I'll hide the picture <u>behind the closet</u> .
Пий <u>пакча шенгекыла</u> куржын.	The dog ran off towards the back of the garden.

Derived adjectives: Forms marking 'no motion' can be coupled with the adjective derivational suffix -cE (see 11.6.3 – page 383) – to form adjectives that maintain some postpositional characteristics – they are placed after a noun, and form compound adjectives with it. For example, wergenhe 'behind' $\rightarrow wergenhe$ 'behind (adjective)': $n\"{o}pm$ wergenhe 'tree behind a house'.

Usage with $de\kappa(e)$ and dev(ω): A number of postpositions that fall into this category can, or must, be preceded by the postposition $de\kappa(e)$ 'to', or dev(ω) 'from': for example, num(κe) 'closer to' can optionally be preceded by $de\kappa(e)$, while mopauke 'away from' must be preceded by dev(ω) to be used as a postposition:

Изи ўдыр <u>слон (деке) лишке</u> мияш лўдын.	The little girl was afraid of going <u>close to the</u> <u>elephant</u> .
Эргым, м <u>öнгö деч торашке</u> ит кай.	Son, don't go far from home.

It will be mentioned in regard to individual postpositions if they can, or must, occur in combination with $\partial e \kappa(e)$ 'to' or $\partial e \nu(\omega H)$.

6.2.1. *вел* 'side; area'

век(е), велке, велыш(ке)	велан, велеш	towards
велне, велыште		on the side, towards
веч(ын), велым, велч(ын), вел гыч		from the side, from

Note that the lative form *Benew* is primarily used in a temporal sense 'towards, before'.

Йоча-влак <u>ер велке</u> куржыт.	The children run <u>towards the lake</u> .
<u>Клуб велне</u> музык шокта.	Music can be heard <u>around the club</u> .
Машина <u>кевыт велан</u> шогалын.	The car stopped <u>at the store</u> .
<u>Теныз вечын</u> йўштö мардеж пуа.	There's a cold wind blowing in <u>from the sea</u> .

6.2.2. воктел-

воктек(е)	воктелан	(to) beside, next to
воктен(е)		beside, next to
воктеч(ын)		(away) from

Оля омса воктеке шогалын да колыштеш.	Olya went to the door and is listening.
Коча ден ковам кугу чодыра воктене илат.	My grandparents live <u>by a large forest</u> .
Эчук <u>окна воктелан</u> шинчын да лудаш	Echuk sat down by the window and started
тÿнале.	reading.
Кызыт ме <u>Чавайнур ял воктечын</u> кудал	We're now driving past the village of
эртена.	<u>Chavaynur</u> .

6.2.3. йымал 'bottom, foot, lower part; lower'

йымак(е)	йымалан	(to) under, underneath
йымалне	иымалан	under, underneath
йымач(ын)		out from under

Кугу йўр деч <u>пушенге йымаке</u> шылынна.	We hid from the heavy rain <u>under a tree</u> .
<u> </u>	Someone's pen is lying <u>under the ta</u> ble.
Машинам <u>лум йымалан</u> шога.	My car is <u>under the snow</u> .
Мланде йымач памаш лектеш.	A spring comes up from under the ground.

6.2.4. кокла 'distance, gap'

коклаш(ке)	коклаш	into the middle
коклаште		in the middle, among
кокла гыч		from among

Ивук <u>Ольош ден Женя коклашке</u> шинчын.	Ivuk sat down <u>between Olyosh and Zhenya</u> .
<u>Тÿрлö кагаз коклаште</u> паспортым	I'm looking for (my) passport <u>among the</u>
кычалам.	many papers.
Изи ўдыр аваж деч пушенге коклаш	The little girl hid from her mother among the
шылын.	<u>trees</u> .
<u>Ныл вариант кокла гыч</u> ик чын вашмутым	Find the one right answer from among the
ойырыза.	<u>four options</u> .

6.2.5. $\kappa\ddot{o}p\ddot{c}\ddot{o}$ 'inside, interior, inner part'

кöргыш(кö)	кöргеш	(deep) into
кöргыштö		within
кöргö гыч		from the inside

Уна-влаклан: «Эртыза, <u>пöрт кöргышкö</u> пурыза».	To guests: "Come in, come into the house."
<u>Компьютер кöргыштö</u> ала-мо пудырген.	Something broke <u>inside the computer</u> .
Телефонем <u>сумка кöргеш</u> кодын, а сумкам	My phone stayed <u>in my bag</u> , and my bag was
шолышт каеныт.	stolen.
Пелйўд годым <u>шкаф кöргö гыч</u> тўкалтыме	At midnight, knocking was heard from inside
йўк шоктыш.	the closet.

6.16. Insert the fitting postposition derived from the given stem.

- 1. Марий книга ... кудыжым лудаш темлет? (кокла)
- 2. Кече пелтыме деч пушенте ... ўмылеш шична. (*йымал* lative or illative)
- 3. Монча ... пеш шокшо шÿлашат огеш лий. (кöргö)
- 4. Колызо-влак энер ... кол кучаш каят. (вел)
- 5. Пўкен ўстел ... шога. (воктел-)
- 6. Сравочым эре кусен ... пыштем. (корго lative or illative)
- 8. Лум ... икымше пеледыш-влак лектыт. (йымал)
- 9. Олыкмарий да курыкмарий йылме ... могай ойыртем? (кокла)
- 10. Ушкал-влак олык ... мöнгö толыт. (вел)

6.2.6. кÿдыл-

кÿдык(ö), (кÿдынь)	кўдылан,	closer to, beside
кÿдылнö, кÿдынь	(кÿдынь)	close to, beside
кÿдыч(ын)		away, off

Йоча <u>аваж кÿдык</u> миен шинчын.	The child went and sat <u>beside its mother</u> .
<u>Окна кўдылнё</u> ломбо пелед шога.	A bird cherry tree is blooming <u>close to the</u>
окна кудылно ломоо пелед шога.	<u>window</u> .
<u>Пöрт кÿдылан</u> ковам пеледышым шынден.	My grandmother planted <u>flowers close to the</u>
порт кудылан ковам пеледышым шынден.	<u>house</u> .
Изи ўдыр <u>йöратыме модышыж кўдыч</u>	The little girl can't tear herself away from her
коран ок керт.	<u>favorite toy</u> .
Изи рвезе <u>ачаже кўдынь</u> шога.	The little boy is standing beside his father.
Тыйын кудынь шинчаш лиеш мо?	May (I) sit beside you?

6.2.7. кыдал 'waist; middle'

кыдалке	*** * # 0 # 0 **	into the middle
кыдалне	кыдалан	in the middle
кыдач(ын)		from the middle

Note that the form *кыдалке* is rare in usage.

Унам вашлияш <u>ял кыдалке</u> лекна.	We went to the middle of the village to meet the guests.
<u>Июль кыдалне</u> марий-влак Сÿремым пайремлат.	Maris celebrate <i>Sürem</i> in the middle of July.
Корно кыдалан машина шогале.	The car stopped in the middle of the road.
Курык кыдач олыкышко памаш йога.	The water from the spring flows from the middle of the mountain into the meadow.

6.2.8. лиш-

(дек(е)) лиш(ке)	#11111011	nearer to, closer to
лишне	лишан	near to, close to
лишыч(ын)		from near, from close

Эргым, <u>тиде пий лишке</u> ит мий: тудо пурлын кертеш.	Son, don't go close <u>to this dog</u> , it could bite.
Лена начар ужеш, садлан <u>сцене лишке</u>	
шинчын. ~	Lena has bad eyes, so she sat <u>close to the</u>
Лена начар ужеш, садлан <u>сцене деке</u>	stage.
<u>лишке</u> шинчын.	
<u>Шкетан театр лишне</u> сай пöлек кевыт уло:	There's a nice gift shop <u>close to Shketan</u>
тушто марий сувенирым налаш лиеш.	Theater, you can buy Mari souvenirs there.
Мончам ме ер лишан чон енна.	We built a bathhouse <u>close to the lake</u> .
Тудо <u>Йошкар-Ола лишыч</u> улеш.	S/he's from close to Yoshkar-Ola.

Adverbials can occur between $\partial e \kappa(e)$ and $\pi u u u (\kappa e)$, e.g.: сцене $\theta e \kappa e y m u \mathcal{R} \theta e h e n u u \kappa e$ 'too close to the stage'.

When $\partial \epsilon \kappa(e)$ $\Lambda uu(\kappa e)$ is used not to express a motion but a position close to something, $\partial \epsilon \kappa(e)$ cannot be omitted. This usage is, however, comparatively rare.

<u>Окна деке лишке</u> ит шого.	Don't stand <u>close to the window</u> .
Сакар <u>эргыже дек лишке</u> лийын.	Sakar was <u>close to his son</u> .

6.2.9. лонга 'thicket'

лонгаш(ке)	# O I B B O I I I	into the middle of
лонгаште	лонгаш	amidst, in the middle of
лонга гыч		from amidst, from the middle of

<u>Укш лонгашке</u> кайык шинчын.	A bird sat down in the middle of the branches.
<u>Чодыра лонгаште</u> шÿшпык мура.	A nightingale is singing <u>in the middle of the forest</u> .
Пырыс кўкшö <u>шудо лонгаш</u> йомо.	The cat disappeared in the high grass.
Пыл лонга гыч тылзе онча.	The moon is shining from among the clouds.

6.2.10. могыр 'body; side, direction'

могырыш(ко)	MODI IDOU	in the direction, towards
могырышто	могыреш	on the side, towards
могырым / могыр гыч		from the side, from the direction

Note that the form *могыреш* is rare in usage.

<u>Ялна могырышко</u> автобус огеш кошт.	No bus goes <u>in the direction of our village</u> .
<u>Ола могырышто</u> салют йўк шокта.	A firework can be heard towards the town.
Изаже энгерын пурла серышкыже куснен, шольыжо <u>шола сер могыреш</u> кодын.	The elder brother crossed over to the right bank of the river, the younger brother stayed on the left bank.
<u>Юл могырым</u> шем пыл лишемеш.	A black cloud is approaching from the Volga.

6.17. Insert the fitting postposition derived from the given stem.

- 1. Футбол матч деч вара стадион ... метро велке шуко калык кая. (могыр)
- 2. Кылмыше рвезе тул ... веранын. (кудыл-)
- 3. Курык ... эн ер-влак писе да виян улыт. (лонга)
- 4. Октябрь ..., 10–15-ше числаште, икымше лум возеш. (*кыдал*)
- 5. Изи Марина ушкал ... мияш лўдеш. (лиш-)
- 6. Пайремым эртараш ял ... тÿн уремыште изирак сценым веранденыт. (*кыдал* lative or inessive)
- 7. Шудо ... меран кудал лектын. (лонга)
- 8. Мый аэропорт ... илем, садлан самолётым кажне кечын ужам. (лиш-)
- 9. Пийна поснак ачанам йöрата: эре тудын ... улеш. (кÿдыл-)
- 10. Унагудышто мыланна сай полем логалын: окнаже теныз ... лектеш. (могыр)

6.2.11. мÿндыр 'distant, faraway, remote'

деч мўндырк(ö)	деч мўндыран	far from
деч мўндырнö		far from
-		-

Лышташыже <u>пушенге деч мўндыркё</u> ок воч.	Leaves don't fall <u>far from trees</u> .
Йошкар-Ола <u>Моско деч мўндырнё</u> верланен.	Yoshkar-Ola is <u>far from Moscow</u> .
Серге <u>марий кундем деч мўндыран</u> илаш кодын.	Serge ended up <u>living far from Mari lands</u> .

Adverbials can occur between *деч* and the form of *мÿндыр*, e.g.: *сцене деч утыждене мÿндырнö* 'too far from the stage'.

6.2.12. ончыл 'front (noun, adjective)'

_	ончык(о)	ончылан	(to) in front of, before
_	ончылно		in front of, before
	ончыч(ын)	from in front of
Метрий <u>класс ончыко</u>	лектын шо	гале да	Metriy went to the front of the class and
почеламутым лудын пуыш.			recited a poem.
<u>Театр ончылно</u> шуко калык шога.			Many people are standing in front of the
		•	<u>theater</u> .
Таксиште: «Теве <u>тиде пöрт ончылан</u>		<u>лан</u>	In a taxi: "Please stop <u>in front of this house</u> ."
шогалтыза, пожалуйста».			in a taxi. Thease stop in front of this house.
<u>Капкана ончыч</u> пошку	кудын машинаже		The neighbor's car passed <u>by our gate</u> .
кудал эртыш.			The heighbor 3 car passed by our gate.

6.2.13. *öрдыж* 'side'

(деч) öрдыжкö	(деч) öрдыжан,	to the side, outside
(деч) öрдыжтö	(деч) öрдыжеш	at the side, outside
-		-

Note the facultative usage of ∂e_4 .

Машинам колын, <u>корно öрдыжкö</u> коранна. ~ Машинам колын, <u>корно деч öрдыжкö</u>	Hearing the car, we went <u>away from the road</u> .
коранна.	
<u>Ял öрдыжтö</u> кугорно эрта.	A large road passes by the village.
<u>Пöртна деч öрдыжтö</u> корным ачалат.	They are fixing the road <u>outside</u> our house.
Турист-влак палаткым <u>корно öрдыжеш</u>	The tourists put up the tent at the side of the
веранденыт.	<u>road</u> .

Adverbials can occur between ∂e^{γ} and the form of $\ddot{o}p\partial \omega \mathcal{H}$, e.g.: сцене ∂e^{γ} вич метр $\ddot{o}p\partial \omega \mathcal{H}$ "five meters from the stage".

6.2.14. noкшел 'middle, center (noun, adjective)'

покшек(е)	покшован	to the middle of	
покшелне	покшелан	in the middle of	
покшеч(ын)		from the middle of	
Киндым <u>ўстел покшеке</u> шынде.		Put the bread in the midd	<u>lle of the table</u> .
<u>Пöлем покшелне</u> ўстел шинча.		There's a table in the mid	dle of the room.
Площадь покшелан у чапкўм шогалтеныт.		A new statue was erected	in the middle of the
		<u>square</u> .	
<u>Зал покшеч</u> сценышке ала-кö пеледышым		Somebody threw flowers	onto the stage <u>from</u>
кудалтен.		the middle of the hall.	

6.18. Insert the fitting postposition derived from the given stem.

- 1. У ийлан кудывече ... верысе йоча-влаклан кожым шогалтенна. (*покшел* lative or illative)
- 2. Ял деч ... кен ежлан археолог-влак верланеныт. ($\ddot{o}p\partial \omega = 1$ lative or inessive)
- 3. Акам мемнан деч ... ила: туддек поезд дене 20 шагат кудалман. (мундыр)
- 4. Концерт мучаште калык ... чыла артист лектын. (ончыл)
- 5. Книгам тудо тўналтыш гыч огыл, а ... лудеш. (покшел)
- 6. Эчук, кишкым ужын, корно деч ... тöршталтен. (öрдыж)
- 7. Мемнан окна ... кече мучко калык эртен коштеш. (ончыл)
- 8. Кок эл кокласе кувар ... чекым оролышо-влак шогат. (покшел)
- 9. Такси метро ... шогалын. (ончыл lative or inessive)
- 10. Мемнан этнограф-влак Марий Эл деч ... кудалнешт уралысе марий-влак деке. (*му́ндыр*)

6.2.15. mopa 'distant place, distance; distant, far, remote'

тораш(ке)	TODAH TODAHI	away from, far away from
тораште		in a distance
тора гыч		from a distance

These forms are placed after measures of distance:

<u>Шўдö метр тораште</u> кугорно эрта.	A large road passes <u>a hundred meters from here</u> .
Ушменым <u>50 сантиметр торан</u> шындыман.	Beets should be planted <u>at a distance of 50</u> <u>centimeters</u> .
Уна-влак <u>тÿжем менге тора гыч</u> толыныт.	The guests came <u>from a thousand kilometers</u> <u>away</u> .

If a reference point is given (to/from which the distance is), the postposition ∂e^{γ} is placed after the reference point.

Тудо <u>ялна деч коло менге торашке</u> илаш	S/he moved away to live 20 kilometers from
куснен.	<u>our village</u> .

The measure of distance can be omitted, in which case ∂e^{y} and the form of mopa are placed after the reference point:

Эргым, <u>кудывече деч торашке</u> ит кай.	Son, don't go far from the yard.
Ковам <u>Юл деч тораште</u> огыл ила.	My grandmother lives not <u>far from the Volga</u> .
Машина портна деч тораш шогалын.	The car is parked <u>far from our house</u> .

Adverbials can occur between ∂e^{y} and the form of mopa, e.g.: $n\ddot{o}pm \partial e^{y}$ new mopaume 'very far from the house'.

6.2.16. *mypa* 'steep'

тура, тураш(ке)	munau munau	to, up to	
тураште	туран, тураш	around, close to, near to	
тура гыч		from close to	

Кечываллан <u>ялна турашке</u> миен шуынна.	By noon we were <u>close to our village</u> .
Йолташем дене <u>клуб тураште</u> вашлийынна.	I met my friend <u>at the club</u> .
Йÿдлан <u>ер туран</u> малаш кодна.	We spent the night <u>close to the lake</u> .
Вес корнывож тура гыч корно начар лиеш.	Around the next fork the road gets worse.

6.2.17. ўмбал 'top, surface'

ўмбак(е)	умоалан	onto, on top of
ўмбалне		on, on top of
ўмбач(ын)	from the top of, from above

<u>Иян корно ўмбаке</u> телым ошмам шават.	Sand is spread <u>on icy roads</u> in winter.
<u>Ял ўмбалне</u> мужыр йўксö чонештен эртен.	A pair of swans flew past over the village.
Кевытыште <u>омса ўмбалан</u> паша радамым	We wrote the opening hours of the store on
марий йылме денат возышна.	the door in Mari as well.
	The children are picking up apples from the
поча-влак <u>мланде умоач</u> олмам погат.	ground.

6.2.18. шенгел 'backside, back; back, rear, hind'

	шенгек(е)	,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,	(to) behind	
	шенгелне	шенгелан	behind	
	шенгеч(ын)	(out) from behind	
Изи рвезе йолташы:	ж деч <u>пöрт ш</u>	<u>енгеке</u>	The little boy hid from his	s friend <u>behind the</u>
шылын.		<u>house</u> .		
Омса шенгелне уна	вучен шога.		A guest is waiting behind	the door.

6.3. Compound postpositions

Кече <u>пыл шенгелан</u> йомо.

<u>Телевизор шенгеч</u> пырыс онча.

Compound postpositions conventionally consist of the postposition $\partial e^{4}(ыH)$ 'from' (see 6.1.22 – page 172) – and a second element, e.g., ∂e^{4} nocha 'without (lit. from separate)'.

The sun disappeared <u>behind a cloud</u>.

A cat is looking out <u>from behind the TV</u>.

When a possessive suffix is attached to a compound postposition, it is generally placed on the first element, $\partial e u$, e.g., мый $\partial e u e m$ посна 'without me'.

Note that this overview does not include such compound postpositions as $\partial e^{\eta} M \ddot{y} H \partial \omega p H \ddot{o}$ 'far from' that constitute parts of families of postpositions. These are covered in the discussion of the individual 'families', see above in 6.2 – page 185. Also in the case of these compound postpositions, possessive suffixes are attached to ∂e^{η} , rather than the second word: $M \omega \ddot{u} \partial e^{\eta} M \ddot{y} H \partial p \omega H \ddot{o}$ 'far from me'.

6.3.1. *деч вара* 'after'

<u>Паша деч вара</u> нуно концертыш каят.	They're going to a concert after work.
Мончаш мый <u>тый дечет вара</u> пурем.	I'll go into the bathhouse <u>after you</u> .
Кочмо деч вара кофем йўына.	We'll drink coffee after eating.

If one wishes to specify the amount of time after, it can either be placed between ∂e^{i} and ∂e^{i} and ∂e^{i} and ∂e^{i} and ∂e^{i} are directly before the passive participle.

пашам пытарыме деч <u>кок шагат</u> вара	two hours after finishing work
пашам кок шагат пытарыме леч вара	two nours area amounts work

<u>Derived forms</u>: Note the adjectival derivation *деч варасе*, using the adjectival derivational suffix *-cE* (see 11.6.3 – page 383): *cap деч варасе* 'postwar', etc.

6.3.2. деч гоч 'more than'

Кухньына изи: тушко <u>кандаш-лу ен деч</u>	Our kitchen is small, <u>more than eight to ten</u>
<u>гоч</u> огешат пуро.	people won't fit into it.
<u>Тый дечет гоч</u> поро айдеме укеат.	There is nobody kinder than you.
Кочмо леч гоч туло малымым веле иората	The only thing s/he loves more than eating is
	sleeping.

6.3.3. деч моло 'except for, other than'

<u>Шöр деч моло</u> холодильникыште нимат уке.	There is <u>nothing but milk</u> in the fridge.
Мемнан деч моло тылат ниго полшен огеш керт.	Nobody <u>but us</u> can help you.
<u>Йылмым шымлыме деч моло</u> мылам	Aside from researching languages, nothing
нимат онай огыл.	interests me.

Phrases with деч моло can be used nominally, and can take case suffixes:

<u>Йолташем деч молым</u> тыште нигöм ом	Aside from my friend, I know nobody here.
пале.	Asiac from my friend, I know hobody fiere.
<u>Тый дечет молылан</u> ом ÿшане.	I trust <u>nobody but you</u> .
<u>Ольош деч молын</u> тыгай машина	Nobody but Olyosh has such a car in our
олаштына уке.	town.

6.3.4. деч ожно 'up to, till, until, before'

<u>1917-ше ий деч ожно</u> олаште пеш шагал марий илен.	Before 1917 very few Maris lived in town.
<u>Тудын деч ожно</u> лудын-возен моштышо енат шагал лийын.	Before that there were few people that could read and write.
Руш кугыжанышыш ушымо деч ожно марий мланде Озан ханствыш пурен.	Before becoming part of the Tsardom of Russia, Mari lands belonged to the Khanate of Kazan.

If one wishes to specify the amount of time before, it can either be placed between ∂e^{γ} and $\partial \mathcal{H}$ 0:

мемнан саман деч <u>вич курым</u> ожно	<u>fifth century</u> BCE
--	--------------------------

6.3.5. деч ончыч 'before'

<u>Паша деч ончыч</u> мылам банкышке пурыман.	I need to go to the bank <u>before work</u> .
<u>Мемнан деч ончыч</u> тиде отрошто ик енат	Before us not a person had been to this
лийын огыл. Ме икымше улына.	island. We're the first.
<u>Кочмо деч ончыч</u> кидым мушман.	You should wash your hands before you eat.

If one wishes to specify the amount of time before, it can either be placed between ∂e^{y} and ∂e^{y} and ∂e^{y} or directly before the passive participle.

пашам пытарыме деч <u>кок шагат</u> ончыч	two hours before finishing work
пашам <u>кок шагат</u> пытарыме деч ончыч	two nours before miniming work

<u>Derived forms</u>: Note the adjectival derivation *деч ончычсо*, using the adjectival derivational suffix *-cE* (see 11.6.3 – page 383): *cap деч ончычсо* 'prewar', etc.

6.3.6. деч посна 'without; except for, but'

<u>Кофе деч посна</u> тунемын она керт.	We can't study <u>without coffee</u> .
<u>Тый дечет посна</u> илен ом керт.	I can't live <u>without you</u> .
<u>Текстым лудмо деч посна</u> эше	In addition to reading a text, (I) also still need
сочиненийым возыман.	to write an essay.

6.3.7. деч утла(рак) 'more than'

The form $\partial e^{\mu} ym na$ is generally only used in combinations with a specified amount (e.g., nen waram 'half an hour', кок менге 'two kilometers'). The form $\partial e^{\mu} ym napak$ can be used here as well, but can also be attached to other nouns, pronouns, etc.

Автобусым <u>пел шагат деч утла</u> (<u>утларак)</u> вученна.	We waited for the bus more than half an hour.
Тый <u>мый дечем утларак</u> ушан улат.	You're smarter than me.

Note the somewhat flexible word order here – additional elements, for example an object, can occur between ∂e^{y} and $ym_{\lambda}apa\kappa$:

Лудмым <u>телевизорым ончымо деч</u>	
<u>утларак</u> йöратем. ~	I like reading more than watching TV
<u>Телевизорым ончымо деч</u> лудмым	I like reading more <u>than watching TV</u> .
утларак йöратем.	

7. Verbs

7.0. General remarks and verbal stem

7.0.1. General remarks

The verb in the Mari language presents great morphological wealth and a fair number of grammatical categories. The task of mastering verbal morphology is made much easier by two facts, however: 1) The various verbal forms can to a very great extent be easily analyzed and effortlessly segmented. 2) There are only two irregular verbs in Mari, the verb *ynaw* (-am) 'to be' (see 7.5 – page 295) and the negation verb (see 7.3.1 – page 278) with its defective paradigm (lacking non-finite forms, for example).

The major difficulty of the Mari verb for foreign learners lies in the fact there every Mari verb belongs to one of two different conjugations. While the conjugation class can be identified from almost all verbal forms, finite and non-finite, it is not possible to discern which conjugation a verb belongs to by the infinitive – which serves as the dictionary form in most Mari dictionaries – which for all verbs ends in -au (-su). As it is necessary to know the conjugation of a verb in order to conjugate it correctly, it is crucial when learning a new Mari verb to learn which conjugation it belongs to. In this grammar, and many other materials on Mari, the conjugation class is marked by giving the ending of the first person singular present indicative after the infinitive: -aM (-sM) in the first conjugation and -eM (-sM) in the second conjugation. Some older dictionaries of Mari, and dialect dictionaries, use the first person singular as the dictionary form, from which the conjugation class is immediately visible.

Mari makes extensive use not only of finite verbal forms, but also of a wide range of non-finite forms (see 7.2 – page 250). The conjugation class of a verb is also relevant in the formation of non-finite forms.

7.0.2. Verbal stem

A major concept for learners regarding the construction of Mari verbal forms, both finite and non-finite, is the verbal stem – an abstract form from which all inflected verbal forms, finite and non-finite, can be derived.

The following overview illustrates how the verbal stem can be reconstructed from the infinitive (an A-suffix that is attached to the verbal stem, see 1.6.3 – page 44), i.e., how learners can determine the verbal stem of verbs they look up in the dictionary.

<u>Conjugation I</u>: Verbal stems of the first conjugation end in consonants, or the vowels $-y/-\ddot{y}$. The verbal stem is obtained by removing the ending of the infinitive -aw.

Verb	Verbal stem
лудаш (-ам) 'to read'	луд-
налаш (-ам) 'to take'	нал-
толаш (-ам) 'to come'	тол-
тунемаш (-ам) 'to learn'	тунем-
шуаш (-ам) 'to reach'	шу-
лияш (-ям) 'to be, to become'	лий-

Simplified stem: If the verbal stem of a first-conjugation verb ends in $-\kappa m$ -, $-u\kappa$ -, $-u\kappa$ -, or $-u\nu$ -, due to phonotactic restrictions (see 1.5.3 – page 24) the consonant cluster is simplified in syllable-final position – i.e., word-finally (see 7.1.0 – page 198), and when followed by a suffix that begins in a consonant (see 1.6.6 – page 48). Likewise, stem-final -3-, realized as -3- between vowels, alternates with - ν - in syllable-final position.

- 1. -κτ- → -κ-
- 2. -шк- → -ш-
- 3. -чк- → -ч
- 4. -HЧ- → -Ч
- 5. -3- → -4-

Verb	Verbal stem	Altered stem
лекташ (-ам) 'to go'	лект-	лек-
мушкаш (-ам) 'to wash'	мушк-	муш-
кочкаш (-ам) 'to eat'	кочк-	коч-
шинчаш (-ам) 'to sit down'	шинч-	шич-
возаш (-ам) 'to lie down'	воз-	воч-

Note that these are the only simplification/alternation rules. Other consonant clusters/consonants are not simplified or alternated (see 1.5.3 – page 24).

- 7.1. Give the verbal stems of the following first conjugation verbs. If the stem has an altered form, give this too.
- 1. модаш (-ам) 'to play'
- 2. муаш (-ам) 'to find'
- 3. кояш (-ям) 'to seem, to appear'
- 4. лукташ (-ам) 'to lead out'
- 5. колышташ (-ам) 'to listen'
- 6. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 7. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)'
- 8. кудалаш (-ам) 'to drive, to ride'
- 9. шÿяш (-ям) 'to rot'
- 10. керташ (-ам) 'to be able to'
- 11. камвозаш (-ам) 'to fall'
- 12. кÿаш (-ам) 'to ripen'
- 13. ияш (-ям) 'to swim'
- 14. тÿрвынчаш (-ам) 'to sneeze'
- 15. пÿчкаш (-ам) 'to cut'

<u>Conjugation II</u>: The verbal stem of a second conjugation verb always ends in a vowel which is deleted by the infinitive suffix -aw, in accordance with the rules determining the manner in which A-suffixes (see 1.6.3 – page 44) are attached to their base words. To obtain the stem, remove the infinitive suffix and add -E in accordance with the rules of vowel harmony (see 1.5.8 – page 36).

Verb	Verbal stem
илаш (-ем) 'to live'	иле-
ышташ (-ем) 'to do'	ыште-
кутыраш (-ем) 'to speak'	кутыро-
туныкташ (-ем) 'to teach'	туныкто-
ўдаш (-ем) 'to sow'	ўдö-
каяш (-ем) 'to go'	кае-
шуяш (-ем) 'to stretc.h out'	шуйо-
лÿяш (-ем) 'to shoot'	лÿйö-
пуаш (-эм) 'to give'	пуо-

Note that in the many cases in which a suffix is added to the verbal stem of a second conjugation verb the final -E will become $-\omega$ (see 1.6.6 – page 48).

Once the verbal stem is known, other forms can be derived by the same means inflected forms of nouns can be created. Consider, for example, the ending -ew of the indicative present (see 7.1.1.1 – page 201) in the first conjugation: this suffix is an E-suffix (see 1.6.2 – page 43), and is attached to verbal stems accordingly.

Verb	Verbal stem	Indicative 3Sg
лудаш (-ам) 'to read'	луд-	луд <u>еш</u>
шуаш (-ам) 'to reach'	шу-	шу <u>эш</u>
лияш (-ям) 'to become'	лий-	ли <u>еш</u>

Compare with the manner the lative suffix -ew (see 2.4.7 – page 88), likewise an E-suffix, is attached to nominal stems:

Nominative	Lative
кид 'hand'	кид <u>еш</u>
лу 'bone'	лу <u>эш</u>
вий 'strength'	ви <u>еш</u>

Irregularity that seems to occur in verbal inflection is due to the parameters of Mari orthography (see 1.5.5 – page 26), not due to actual irregularity in the formation of the forms. The following overview of Mari verbal inflection generally only provide a limited number of examples. Our paradigm generator found at <u>paradigm.mari-language.com</u> can be used to create complete paradigms, containing both non-finite and finite forms, of any desired verb. Additional information will be provided as regards forms that are less trivial to form, such as those of the simple past tense I (see 7.1.1.4 – page 222), and the gerund in -*H* (see 7.2.7 – page 267).

- 7.2. Give the verbal stems of the following second conjugation verbs.
- 1. пояш (-ем) 'to get rich'
- 2. кÿзаш (-ем) 'to climb'
- 3. пÿтыраш (-ем) 'to turn (tr.)'
- 4. кусараш (-ем) 'to translate'
- 5. возаш (-ем) 'to write'
- 6. мияш (-ем) 'to go, to come'
- 7. нояш (-ем) 'to become tired'
- 8. cöpaш (-ем) 'to promise'
- 9. тÿяш (-ем) 'to chop'
- 10. мураш (-ем) 'to sing'
- 11. нангаяш (-ем) 'to take (away)'
- 12. йöраташ (-ем) 'to love'
- 13. кушташ (-ем) 'to dance'
- 14. пÿяш (-ем) 'to dam up'
- 15. чон ешташ (-ем) 'to fly'

7.1. Finite verbs

7.1.0. General remarks

The following categories are relevant for finite Mari verbs: person/number, mood, tense, positive/negative forms.

<u>a)</u> <u>Person and number</u>: Mari verbs have separate forms for the combination of the three grammatical persons and the two numbers, singular and plural, in other words a total of six: 1Sg, 2Sg, 3Sg, 1Pl, 2Pl, and 3Pl.

- <u>b) Mood</u>: Mari distinguishes between three moods: indicative, imperative and desiderative. The indicative mood is the neutral mood, used by default if the other two moods are not required. This does not mean, however, that modal nuances cannot be expressed with indicative forms (for example, conditional clauses are formed using indicative forms, see 7.1.1 page 201). The indicative mood is also the only one in which the full array of tenses can be found. The major usage of the imperative mood is to express orders, wishes, demands, etc. while the desiderative mood is used to express wish or intention.
- <u>c) Tense</u>: In the indicative mood a total of seven tenses are distinguished (ignoring the sporadically used future-tense forms, see 7.1.1.1 page 201 and 7.5.5 page 300). Three of these are simple tenses (present, simple past I and simple past II) while four (the compound past tenses I-IV) are periphrastic tenses involving a construction with two or more elements. No level of time is distinguished in the imperative mood. In the desiderative mood three tenses can be distinguished, present, past I, and past II. Note that gerundial constructions (see 7.2.9 page 272.7.2.10 page 274.7.2.11 page 276) and postpositional constructions (see 6 page 158) can be used to express more complex temporal relations.
- <u>d)</u> Positive and negative forms: In the following sub-chapters the formation of positive verbal forms will be treated separately from the formation of negative forms. Apart from the simple past tense II and the compound past tenses III and IV which are negated by more complex means (see 7.1.1.2 page 208), all other forms (the remaining tenses in the indicative, as well as imperative and desiderative forms) are negated with the appropriate form of the negation verb (see 7.3.1 page 278) followed by the so-called CONNEGATIVE FORM. This connegative form is invariable and the same in all tenses and moods. It does not take any endings, not even clitics.

The connegative form is usually identical with the verbal stem discussed above.

	Infinitive	Verbal Stem	Connegative
	толаш (-ам) 'to come'	тол-	тол
	лудаш (-ам) 'to read'	луд-	луд
Conjugation I	тунемаш (-ам) 'to learn'	тунем-	тунем
	шуаш (-ам) 'to reach'	шу-	шу
	лияш (-ям) 'to become'	лий-	лий
	вучаш (-ем) 'to wait'	вучо-	вучо
	илаш (-ем) 'to live'	иле-	иле
Conjugation II	туныкташ (-ем) 'to teach'	туныкто-	туныкто
	ўдаш (-ем) 'to sow'	ўдö-	ÿдö
	ышташ (-ем) 'to do'	ыште-	ыште

In some cases, however, the connegative form differs from the verbal stem. Differences can occur in both the first and in the second conjugations.

Conjugation I: Since the connegative form is morphologically invariable and takes no further suffixes, stem-final consonants and consonant clusters are by default word-final, and thus syllable final. As discussed above (7.0.2 – page 196), the stem-final consonant clusters - κm -, - $u\kappa$ -, -u

Verb	Verbal stem	Altered stem	Connegative
лекташ (-ам) 'to go'	лект-	лек-	лек
мушкаш (-ам) 'to wash'	мушк-	муш-	муш
кочкаш (-ам) 'to eat'	кочк-	коч-	коч
шинчаш (-ам) 'to sit down'	шинч-	шич-	шич
возаш (-ам) 'to lie down'	воз-	воч-	воч

<u>Conjugation II</u>: Differences between verbal stem and connegative form occur in two situations.

a) If the verbal stem ends in -yo-, (\rightarrow infinitive in -yaw) the final -o is usually, but not obligatorily, deleted in the connegative form.

Verl	b	Verbal stem	Connegative
пуаш (-эм)	to give	пуо-	пу (пуо)
куаш (-эм)	to weave	куо-	ку (куо)
шуаш (-эм)	to throw	шуо-	шу (шуо)

b) For a number of frequently used verbal stems ending in /-je/, /-jo/, or /-jö/ (\rightarrow infinitive in -su), the connegative form can be identical with this stem or it can be formed without the final vowel:

	Verb		Connegative
каяш (-ем)	to go	кае-	кай ~ кае
кияш (-ем)	to lie (e.g., in bed)	кие-	кий ~ кие
лÿяш (-ем)	to shoot	лўйö-	лўй ~ лўйö
мешаяш (-ем)	to bother, to disturb	мешае-	мешай ~ мешае
мияш (-ем)	to go, to come	мие-	мий ~ мие
намияш (-ем)	to bring	намие-	намий ~ намие
нангаяш (-ем)	to take (away)	нангае-	нангай ~ нангае
пўяш (-ем)	to dam up	пўйö-	пўй ~ пўйö
тÿяш (-ем)	to chop	тўйö-	тўй ~ тўйö
чияш (-ем)	to put on, to dress	чие-	чий ~ чие

Other verbs with verbal stems ending in /-je/, /-jo/, or /-jö/ do not have this shortened connegative form, e.g.:

Ve	rb	Verbal stem	Connegative
йытыраяш (-ем)	to clean	йытырае-	йытырае
тояш (-ем)	to hide	тойо-	тойо
шÿяш (-ем)	to become firmer	шÿйö-	шÿйö

- 7.3. Form the connegative form of the following first conjugation verbs.
- 1. куржаш (-ам) 'to run'
- 2. пÿчкаш (-ам) 'to cut'
- 3. ужаш (-ам) 'to see'
- 4. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 5. лÿдаш (-ам) 'to fear'
- 6. ÿпшынчаш (-ам) 'to smell, to sniff'
- 7. шияш (-ям) 'to thresh'
- 8. камвозаш (-ам) 'to fall'
- 9. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 10. лукташ (-ам) 'to lead out'
- 11. колаш (-ам) 'to hear'
- 12. мушкылташ (-ам) 'to wash oneself'
- 13. шÿшкаш (-ам) 'to shove'
- 14. муаш (-ам) 'to find'
- 15. воштылаш (-ам) 'to laugh'

- 7.4. Form the connegative form of the following second conjugation verbs.
- 1. каласаш (-ем) 'to say, to tell'
- 2. пуаш (-эм) 'to give'
- 3. шонаш (-ем) 'to think'
- 4. шымлаш (-ем) 'to research'
- 5. pyaш (-эм) 'to cut down'
- 6. кöнаш (-ем) 'to agree, to assent'
- 7. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 8. пураш (-ем) 'to enter, to come in'
- 9. мешаяш (-ем) 'to bother, to disturb'
- 10. шокташ (-ем) 'to play (e.g., an instrument)'
- 11. гуляяш (-ем) 'to go for a walk'
- 12. кутыраш (-ем) 'to speak'
- 13. кÿнчаш (-ем) 'to dig'
- 14. намияш (-ем) 'to bring'
- 15. сÿретлаш (-ем) 'to draw, to paint'

7.1.1. Indicative

7.1.1.1. Present (and future) tense

Numerous sources refer to this tense as the present-future tense due to its wide range of usages (see below).

Formation of positive forms: to form the present tense the endings in the following table are added to the verbal stem respectively in the two conjugation classes. Note the following: 1) In the first conjugation simplified/altered forms are not required as the present-tense endings are vowel-initial, i.e., the final consonant cluster/consonant is not syllable-final. 2) In the second conjugation, the stem-final -E is deleted.

	Conjugation I	Conjugation II
1Sg	-ам (-ям)	-ем (-эм)
2Sg	-ат (-ят)	-ет (-эт)
3Sg	-еш (-эш)	-а (-я)
1Pl	-ына	-ена (-эна)
2Pl	-ыда	-еда (-эда)
3Pl	-ыт	-ат (-ят)

Examples:

	Conjugation I	Conjugation II
	кочкаш (-ам) 'to eat'	вучаш (-ем) 'to wait'
1Sg	кочкам	вучем
2Sg	кочкат	вучет
3Sg	кочкеш	вуча
1Pl	кочкына	вучена
2Pl	кочкыда	вучеда
3Pl	кочкыт	вучат

For paradigms of verbs in which orthographic changes (see 1.5.5 – page 26) occur – e.g., *wyaw* (-ам) 'to reach', *nyaw* (-эм) 'to give', лияш (-ям) 'to be; to become', каяш (-ем) 'to go' – please consult <u>paradigm.mari-language.com</u>.

- 7.5. Give all six positive present-tense forms of the following first-conjugation verbs.
- 1. лудаш (-ам) 'to read'
- 2. тунемаш (-ам) 'to learn, to study'
- 3. колышташ (-ам) 'to listen'
- 4. налаш (-ам) 'to take; to buy'
- 5. ияш (-ям) 'to swim'
- 6. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 7. муаш (-ам) 'to find'
- 8. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 9. лекташ (-ам) 'to go, to leave'
- 10. мушкаш (-ам) 'to wash'
- 7.6. Give all six positive present tense forms of the following second-conjugation verbs.
- 1. илаш (-ем) 'to live'
- 2. кутыраш (-ем) 'to speak'
- 3. умылаш (-ем) 'to understand'
- 4. ышташ (-ем) 'to do'
- 5. возаш (-ем) 'to write'
- 6. мураш (-ем) 'to sing'
- 7. пуаш (-эм) 'to give'
- 8. каяш (-ем) 'to go'
- 9. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)'
- 10. нояш (-ем) 'to become tired'
- 7.7. Give all six positive present tense forms of the following first or second-conjugation verbs.
- 1. ончаш 'to look'
- 2. мушкылташ 'to wash oneself'
- 3. йöраташ 'to love'
- 4. йодаш 'to ask'
- 5. туныкташ 'to teach'
- 6. ужаш 'to see'
- 7. кудалаш 'to drive, to ride'
- 8. малаш 'to sleep'
- 9. мияш 'to go, to come'
- 10. кошташ 'to go'

Finite verbs 203

- 7.8. Form the present tense in the person indicated, e.g.: Mahaw (-aM) 'to say', $1Sg \rightarrow MahaM$.
- 1. тÿналаш (-ам) 'to begin', 3Pl
- 2. ошкылаш (-ам) 'to step, to stride', 3Sg
- 3. шонаш (-ем) 'to think', 2Pl
- 4. кынелаш (-ам) 'to get up', 1Sg
- 5. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)', 3Pl
- 6. чияш (-ем) 'to put on, to dress', 1Pl
- 7. шокташ (-ем) 'to play (e.g., an instrument)', 2Sg
- 8. ойлаш (-ем) 'to talk, to speak', 3Pl
- 9. толаш (-ам) 'to come', 1Pl
- 10. йуштылаш (-ам) 'to go swimming', 2Sg
- 11. ужалаш (-ем) 'to sell', 1Sg
- 12. кычалаш (-ам) 'to look for, to search', 3Sg
- 13. модаш (-ам) 'to play', 1Pl
- 14. кушташ (-ем) 'to dance', 3Pl
- 15. лÿяш (-ем) 'to shoot', 2Pl
- 16. куржаш (-ам) 'to run', 2Sg
- 17. келшаш (-ем) 'to agree', 1Pl
- 18. керташ (-ам) 'to be able to', 1Sg
- 19. мошташ (-ем) 'to be able to, to know how to', 3Sg
- 20. пöртылаш (-ам) 'to return, to come back', 2Pl

<u>Formation of negative forms</u>: Negative forms of the present tense are formed with the present tense forms of the negation verb (see 7.3.1 – page 278) followed immediately by the connegative form of the negated verb (see 7.1.0 – page 198).

	Negation verb	Example: тол- 'to come'	
1Sg	ОМ	ом тол	
2Sg	ОТ	от тол	
3Sg	огеш~ок	огеш ~ ок тол	
1Pl	огына ~ она	огына ~ она тол	
2Pl	огыда ~ ода	огыда ~ ода тол	
3Pl	ОГЫТ	огыт тол	

As can be seen, in the third person singular and first and second persons plural there are double forms ($огеш \sim ок$, $огына \sim она$, $огыда \sim ода$). These are completely synonymous.

Examples for negation with contrasting positive forms:

	Conjugation I		Conjugation II	
	кочкаш (-ам) 'to eat'		вучаш (-ем) 'to wait'	
	Positive Negative		Positive	Negative
1Sg	кочкам	ом коч	вучем	ом вучо
2Sg	кочкат	от коч	вучет	от вучо
3Sg	кочкеш	огеш ~ ок коч	вуча	огеш ~ ок вучо
1Pl	кочкына	огына ~ она коч	вучена	огына ~ она вучо
2Pl	кочкыда	огыда ~ ода коч	вучеда	огыда ~ ода вучо
3Pl	кочкыт	огыт коч	вучат	огыт вучо

- 7.9. Give all six negative present tense forms of the following first-conjugation verbs.
- 1. шижаш (-ам) 'to feel'
- 2. шинчаш (-ам) 'to sit down'
- 3. колаш (-ам) 'to hear'
- 4. шуаш (-ам) 'to arrive, to reach'
- 5. ÿжаш (-ам) 'to invite'
- 6. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)'
- 7. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 8. кынелаш (-ам) 'to get up'
- 9. лекташ (-ам) 'to go, to leave'
- 10. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 7.10 Give all six negative present tense forms of the following second-conjugation verbs.
- 1. палаш (-ем) 'to know'
- 2. кондаш (-ем) 'to bring'
- 3. кÿнчаш (-ем) 'to dig'
- 4. каяш (-ем) 'to go'
- 5. погаш (-ем) 'to collect, to gather'
- 6. шарнаш (-ем) 'to remember'
- 7. кучаш (-ем) 'to catch'
- 8. нöраш (-ем) 'to become wet'
- 9. пуаш (-эм) 'to give'
- 10. вашешташ (-ем) 'to answer, to reply'
- 7.11. Give all six negative present tense forms of the following first or second-conjugation verbs.
- 1. тунемаш 'to learn, to study'
- 2. мураш 'to sing'
- 3. чонешташ 'to fly'
- 4. лудаш 'to read'
- 5. ияш 'to swim'
- 6. кутыраш 'to speak'
- 7. кошташ 'to go'
- 8. илаш 'to live'
- 9. мушкаш 'to wash'
- 10. туныкташ 'to teach'

Finite verbs 205

- 7.12. Negate the following positive forms, e.g.: манам \rightarrow ом ман.
- 1. ышта
- 2. мием
- 3. пўчкына
- 4. куштет
- 5. муам
- 6. моштат
- 7. ноет
- 8. возам
- 9. маледа
- 10. лият
- 11. колыштыт
- 12. лÿя
- 13. модат
- 14. кÿэш
- 15. шонена
- 16. шÿшкыда
- 17. йöратем
- 18. кудалына
- 19. йодеш
- 20. канат

<u>Usage</u>:

a) The present tense is used to locate a situation or event in the present time. Note that the Mari present forms do not distinguish between habitual or continuous action as English does: $ny\partial am$ 'I read \sim I am reading'.

Мый Марий Элыште <u>илем</u> .	I <u>live</u> in Mari El.	
Тый марла <u>кутырет</u> мо?	Do you speak Mari?	
Тудо кызыт пашам <u>ышта</u> .	S/he <u>is working</u> now.	
Ме онай книгам <u>лудына</u> .	We are reading an interesting book.	
Те чылам <u>умыледа</u> ?	Do you <u>understand</u> everything?	
Спортым мый <u>ом йöрате</u> .	I <u>don't like</u> sports.	
Тый молан <u>от мале</u> ?	Why aren't you sleeping?	
Тый молан <u>от мале?</u> Нуно ватыж дене нигунам <u>огыт ўчаше</u> .		
	Why <u>aren't</u> you <u>sleeping</u> ?	
Нуно ватыж дене нигунам <u>огыт ўчаше</u> .	Why <u>aren't</u> you <u>sleeping</u> ? He and his wife <u>never argue</u> .	

b) The present tense can refer to a situation or event in the future. The reference to the future can be understood through context or through the use of a temporal adverbial, e.g., *эρπα* 'tomorrow'.

Таче кастене мемнан деке уна-влак <u>толыт</u> .	Guests will be coming to our place tonight.	
Эрла эн сай йолташем дене вашлиям.	I <u>will meet</u> my best friend tomorrow.	
Вес кен ежым Йошкар-Олашке кудалына.	We're going to Yoshkar-Ola next summer.	
Ик ий гыч Ивановмыт Москош илаш	The Ivanovs <u>are moving</u> to Moscow in a year.	
куснат.	The ivallovs <u>are moving</u> to Moscow in a year.	
Вашке шыже толеш.	Autumn will come soon.	

Эрла театрыш <u>она кай</u> : жапна уке.	We won't be going to the theater tomorrow, we don't have time.	
Кумышто концертыште <u>ом муро</u> : логарем	I won't sing at the concert the day after	
коршта.	tomorrow, my throat hurts.	
Вес арняште серыш эше ок тол.	The letter <u>won't come</u> by next week.	
Тиде пашам ме нигунам <u>она пытаре</u> .	We will <u>never finish</u> this work.	
Вес ийын Турцийышке канаш <u>она кай.</u>	We won't go to Turkey on a holiday next year.	

As regards explicitly marked future forms, see below.

c) The present tense can be used as a so-called historic present, referring to situations or events in the past and commonly employed as a stylistic device.

Ожно, мемнан уке годым, иленыт улмаш кува ден кугыза. Нунын икшывышт ик ўдыр веле улмаш. Нуно коктынат колен колтат, ўдырышт тулыкеш кодеш. Тулык ўдыр суртшо гыч лектеш да шинчаже куш онча, тушко кая.

Once upon a time there lived an old woman and a man. They only had one child, a daughter. They both <u>die</u>, the daughter <u>becomes</u> an orphan. The orphaned girl <u>leaves</u> her home and <u>goes</u> wherever her feet take her.

d) In the first person (especially plural), the present tense, both positive and negative, can be used as a cohortative-hortative imperative: 'Let's (do something)! Let's not (do something)!' In these cases, the formal subject (me 'we') does not appear. In this way, the indicative present supplements the imperative mood (see 7.1.2 – page 233) which has forms for only the second and third persons. The imperative particles $a\breve{u}da$ and $a\breve{u}cma$ (see 9.3 – page 333) are frequently used in sentences of this type.

<u>Айста</u> марла <u>муралтена</u> !	Let's sing in Mari!
<u>Айда</u> изиш <u>каналтена</u> !	<u>Let's rest</u> a little!
	_
<u>Айда она вашке</u> !	<u>Let's not rush!</u>
Айста она вурседыл!	Let's not fight!

First person singular forms can also be used in this manner. Here, however, the formal subject мый does frequently appear:

<u>Айда</u> мый тылат <u>полшем</u> .	<u>Let me help</u> you.	
<u>Айста</u> чайым <u>кондем</u> .	Let me bring tea.	
• •		
<u>Айда</u> мый экзаменыш <u>ом кай</u> .	I'll <u>not go</u> to the exam <u>then</u> .	
<u>Айста</u> ялышке <u>ом кудал</u> .	I'll <u>not go</u> to the countryside <u>then</u> .	

- 7.13. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate positive form.
- 1. Серге романжым визымше ий (возаш(-ем))
- 2. Рвезе-влак, айста футболла (модаш (-ам))
- 3. Школышто кызыт кечывал жап: йоча-влак (кочкаш (-ам))
- 4. Рушарнян кечывалым тый мом ...? (ышташ (-ем))
- Айста киношко (каяш (-ем))
- 6. Йыван кажне эрдене стадионышто (куржталаш (-ам))
- 7. Мый тыланда лу минут гыч (йынгырташ (-ем))
- 8. Эрла те мыняр шагатлан ...? (кынелаш (-ам))
- 9. Алло! Тый кушто улат? Мый тыйым метро воктене (вучаш (-ем))
- 10. Айда пырля (кушталташ (-ем))

Finite verbs 207

- 7.14. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate negative form.
- 1. Аня кызыт пашам ышта, интернетыште (шинчаш (-ем))
- 2. Таче да эрла тылат шуко тунемаш кÿлеш, ато кумышто экзаменым сайын (кучаш (-ем))
- 3. Айда трамвай дене ...! (кудалаш (-ам))
- 4. Алло! Пеш начарын шокта, мый тыйым (колаш (-ам))
- 5. Тый кунамсек кофем ...? (йуаш (-ам))
- 6. Шочмо кечышкем те молан ...? (толаш (-ам))
- 7. Айста начарым ...!(шонаш (-ем))
- 8. Эрла метро (кошташ (-ам))
- 9. Айста ...! (кычкыраш (-ем))
- 10. Марий калыкын историйжым мый сайын (палаш (-ем))
- 7.15. Negate the following sentences.
- 1. Финн студент-влак Йошкар-Олашке каяш шонат.
- 2. Юха визылан документым пога.
- 3. Ме финн уна-влакым вокзалыште вашлийына.
- 4. Тый нунылан олам ончыктет.
- 5. Мый марла тунемше-влак деч интервьюм налам.
- 7.16. Transform these negative sentences into positive ones.
- 1. Мый уна-влаклан команмелнам ом пукшо.
- 2. Айста шокшо мончаш она пуро!
- 3. Йотэлысе студент-влак Юлышто огыт йуштыл.
- 4. Кумышто марий кумалтышым от уж.
- 5. Юха Марий Элыште илаш ок код.

<u>Future with the auxiliary verb mÿналаш (-ам)</u>: In addition to future situations and events being referenced with the present tense it is possible to use an auxiliary verb mÿналаш (-ам) with the infinitive of a main verb. This first conjugation verb has the primary meaning of 'to begin, to start'.

Урок вич минут гыч <u>тўнгалеш</u> .	The lesson starts in five minutes.	
Тачысе урокнам шушаш жап теме дене	We'll start today's lesson with the topic of the	
тўналына.	future tense.	

It is also commonly used together with another verb in the infinitive in the sense of 'to begin doing something, to start doing something'.

Кава пылан, вашке йўр <u>йўраш тўналеш</u> .	The sky is cloudy, it'll start to rain soon.	
Тенгече диплом пашам <u>возаш тўналынам</u> .	Yesterday I <u>started writing</u> my diploma thesis.	

This verb can also be employed as an auxiliary verb used together with the infinitive of a main verb to indicate future in general. It typically occurs in combination with verbs denoting repeated or long-lasting events. The usual ordering is infinitive + mÿнгалаш.

Вес ийыште <u>немыч йылме курсыш</u> <u>кошташ тÿҥалам</u> .	I <u>will attend a German course</u> next year.	
Шочмо гыч эр еда <u>куржталаш тўналына</u> .	We will run every morning starting Monday.	
Палымем концертыште <u>гитар дене</u>	My acquaintance will play the guitar in the	
<u>шокташ тўналеш</u> .	concert.	

- 7.17. Replace the italicized present-tense forms in the following sentences with infinitive + *ту́нгалаш*.
- 1. Шÿжарем венгр мурым мура.
- 2. Рвезе-влак футболла модыт.
- 3. Йолташем-влак дене мыйын шочмо кечым пайремлена.
- 4. Телевизор дене марий сериалым ончыктат.
- 5. Мый кусарышылан пашам ыштем.

Future of 'to be': see 7.5.5 - page 300.

7.1.1.2. Simple Past Tense I

<u>Formation of positive forms</u>: The formation of the positive forms of the simple past tense I differs considerably in the two conjugations. They will therefore be discussed separately.

a) Conjugation I: The general rule for formation is that the endings in the following table are added to the verbal stem.

1Sg	-ым
2Sg	-ыч
3Sg	-E
1Pl	-на
2Pl	-да
3Pl	-ыч

Note that the endings are the same in the second person singular and the third person plural. The ending of the third person singular (-E) reflects the rules of vowel harmony, see 1.5.8 – page 36.

		тунемаш (тунем-) 'to learn'	лудаш (луд-) 'to read'	ÿжаш (ÿж-) 'to invite'
1Sg	-ым	тунемым	лудым	ӱжым
2Sg	-ыч	тунемыч	лудыч	ӱжыч
3Sg	-E	тунеме	лудо	ўжö
1Pl	-на	тунемна	лудна	ÿжна
2Pl	-да	тунемда	лудда	ўжда
3Pl	-ыч	тунемыч	лудыч	ÿжыч

7.18. Form the positive simple past tense I of the following first conjugation verbs in all persons.

- 1. лÿдаш (-ам) 'to fear'
- 2. кояш (-ям) 'to resemble, to look like'
- 3. öpaш (-ам) 'to be amazed'
- 4. модаш (-ам) 'to play'
- 5. муаш (-ам) 'to find'
- 6. мушкылташ (-ам) 'to wash oneself'
- 7. почаш (-ам) 'to open (tr.)'
- 8. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 9. кошташ (-ам) 'to go'
- 10. кÿаш (-ам) 'to ripen'

Since the endings in the first and second persons plural begin with a consonant $(-\mu a, -\partial a)$, the simplification/alternation of consonant clusters discussed above (7.0.2 – page 196) occurs in these two persons (but not in other persons, as the endings there begin in vowels).

	лекташ (-ам) 'to go' (лект- → лек-)	мушкаш (-ам) 'to wash' (мушк- → муш-)	кочкаш (-ам) 'to eat' (кочк- → коч-)	шинчаш (-ам) 'to sit down' (шинч- → шич-)	возаш (-ам) 'to lie down' (воз- → воч-)
1Sg	лектым	мушкым	кочкым	шинчым	возым
2Sg	лектыч	мушкыч	кочкыч	шинчыч	возыч
3Sg	лекте	мушко	кочко	шинче	в030
1Pl	лекна	мушна	кочна	шична	вочна
2Pl	лекда	мушда	кочда	шичда	вочда
3Pl	лектыч	мушкыч	кочкыч	шинчыч	возыч

7.19. Form the positive simple past tense I of the following first conjugation verbs in all persons.

- 1. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)'
- 2. лукташ (-ам) 'to lead out, to take out'
- 3. тÿрвынчаш (-ам) 'to sneeze'
- 4. пÿчкаш (-ам) 'to cut'
- 5. нушкаш (-ам) 'to creep, to crawl'

If the stem of a first-conjugation verb ends in /l/ or /n/, for example monau (-am) 'to come' $\rightarrow mon$ -, mahaw (-am) 'to say' $\rightarrow mah$ -, these two consonants are palatalized in all persons of the singular and in the third person plural, i.e., /l/ \rightarrow /l'/, /n/ \rightarrow /ń/. The consonants remain unaffected in the first and second persons plural. In accordance with the rules of Mari orthography concerning the writing of palatalized consonants (see 1.5.5 – page 26), the palatalization of /l/ and /n/ is indicated with the soft sign b before the vowels -b1, -a2, and -a3 (a4, -a5), but before -a4 palatalization of /l/ and /n/ is not indicated. Note that whereas many first conjugation verbs have a stem ending in /l/, the only first conjugation verb in /n/ is a4 a5.

Compare the present and past tense I forms of *moлаш* and *манаш* in the following table.

	толаш (-ам) 'to come' (тол-)		манаш (-ам) 'to say' (ман-)	
	Present	Simple past I	Present	Simple past I
1Sg	толам	тольым	манам	маньым
2Sg	толат	тольыч	манат	маньыч
3Sg	толеш	тольо	манеш	мане /mańe/
1Pl	толына	толна	манына	манна
2Pl	толыда	толда	маныда	манда
3Pl	толыт	тольыч	маныт	маньыч

7.20. Form the positive simple past tense I of the following first conjugation verbs in all persons.

- 1. налаш (-ам) 'to take; to buy'
- 2. кредалаш (-ам) 'to fight'
- 3. кудалаш (-ам) 'to run, to drive'
- 4. логалаш (-ам) 'to touch; to find oneself (somewhere)'
- 5. шулаш (-ам) 'to cut'

- 7.21. Form the positive simple past tense I of the following first-conjugation verbs in the person indicated, e.g.: лудаш (-ам) 'to read', $1Sg \rightarrow лудым$.
- 1. керташ (-ам) 'to be able to', 1Sg
- 2. вурседылаш (-ам) 'to argue', 2Sg
- 3. кошташ (-ам) 'to go', 3Pl
- 4. кояш (-ям) 'to resemble, to look like', 3Sg
- 5. ужаш (-ам) 'to see', 1Pl
- 6. колаш (-ам) 'to hear', 1 Sg
- 7. шÿяш (-ям) 'to rot', 2Pl
- 8. шÿшкаш (-ам) 'to shove', 1Pl
- 9. муаш (-ам) 'to find', 3Sg
- 10. ÿпшынчаш (-ам) 'to smell, to sniff', 2Pl
- 11. кочкаш (-ам) 'to eat', 2Pl
- 12. шуаш (-ам) 'to arrive, to reach', 1Sg
- 13. манаш (-ам) 'to say', 3Sg
- 14. йодаш (-ам) 'to ask', 2Sg
- 15. йÿаш (-ам) 'to drink', 1Pl
- 16. ияш (-ям) 'to swim', 3Sg
- 17. камвозаш (-ам) 'to fall', 2Pl
- 18. лияш (-ям) 'to be, to become', 1Sg
- 19. кÿаш (-ам) 'to ripen', 3Pl
- 20. кынелаш (-ам) 'to get up', 1Pl

b) Conjugation II: The marker of the simple past tense I in the second conjugation is -w, which is added to the verbal stem (which is subject to the vowel reduction $-E \to -\omega$). The tense marker is followed by the personal endings shown in the table below which contrasts the endings of the second conjugation in this tense with that of the first. Note that in comparison with the endings of the first conjugation the first and second persons both singular and plural are identical, while the endings differ between the conjugations in the third person singular and plural. (As a consequence, no homonymy between 2Sg and 3Pl occurs in the second conjugation.) In the third person singular, there is no personal ending in the second conjugation; the form ends in the tense marker -w.

	Conjugation I	Conjugation II
1Sg	-ы	M
2Sg	-ы	Ч
3Sg	-E	-
1Pl	-н	a
2Pl	-да	
3Pl	-ыч	-T

Examples:

			возаш (возо-)	малаш (мале-)	каяш (кае-)
			'to write'	'to sleep'	'to go'
1	Sg	-ым	возышым	малышым	кайышым
2	Sg	-ыч	возышыч	малышыч	кайышыч
3	Sg	ı	возыш	малыш	кайыш
1	.Pl	-на	возышна	малышна	кайышна
2	Pl	-да	возышда	малышда	кайышда
3	Pl	-T	возышт	малышт	кайышт

Finite verbs 211

Stress in the first and second persons plural can alternate in the second conjugation as well: $возышнa \sim вoзышнa$, $вoзышda \sim вoзышda$, see 1.5.6 – page 31.

- 7.22. Form the positive simple past tense I of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. илаш (-ем) 'to live'
- 2. пуаш (-эм) 'to give'
- 3. кутыраш (-ем) 'to speak'
- 4. ышташ (-ем) 'to do'
- 5. шонаш (-ем) 'to think'
- 6. палаш (-ем) 'to know'
- 7. мияш (-ем) 'to go, to come'
- 8. вашешташ (-ем) 'to answer, to reply'
- 9. pyaш (-эм) 'to cut down'
- 10. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)'
- 11. ончаш (-ем) 'to look'
- 12. нояш (-ем) 'to become tired'
- 13. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)'
- 14. канаш (-ем) 'to rest, to relax'
- 15. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 7.23. Form the positive simple past tense I of the following second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: nyaw (-9M) 'to give', $1Sg \rightarrow nyышыM$.
- 1. умылаш (-ем) 'to understand', 1Sg
- 2. шарнаш (-ем) 'to remember', 3Sg
- 3. мондаш (-ем) 'to forget', 1Pl
- 4. шуаш (-эм) 'to throw', 3Pl
- 5. сÿретлаш (-ем) 'to draw, to paint', 3Sg
- 6. келшаш (-ем) 'to agree', 2Sg
- 7. йöраташ (-ем) 'to love', 2Pl
- 8. мураш (-ем) 'to sing', 3Sg
- 9. кушташ (-ем) 'to dance', 1Pl
- 10. пайремлаш (-ем) 'to celebrate', 2Sg
- 11. чон ешташ (-ем) 'to fly', 2Sg
- 12. куанаш (-ем) 'to be happy', 3Pl
- 13. ойгыраш (-ем) 'to worry (intr.)', 1Pl
- 14. ужалаш (-ем) 'to sell', 2Sg
- 15. лÿяш (-ем) 'to shoot', 1Sg
- 16. пураш (-ем) 'to enter, to come in', 2Pl
- 17. шинчаш (-ем) 'to sit', 3Sg
- 18. вучаш (-ем) 'to wait', 2Pl
- 19. шокташ (-ем) 'to play (e.g., an instrument)', 3Pl
- 20. шуяш (-ем) 'to stretc.h (tr.)', 1Sg

Formation of negative forms: The negative forms of the simple past tense I are formed in exactly the same way as the negative forms of the present (see 7.1.1.1 – page 201), namely with a form of the negation verb (see 7.3.1 – page 278) followed by the connegative form of the verb which is negated (see 7.1.0 – page 198). The only difference is that the forms of the negation verb are in the past tense rather than in the present. In the following table, for the sake of contrast the forms of the negation verb are given both in the present and the past.

	Present	Simple Past I
1Sg	ОМ	ШЫМ
2Sg	ОТ	ШЫЧ
3Sg	огеш ~ ок	ЫШ
1Pl	огына ~ она	ышна
2Pl	огыда ~ ода	ышда
3Pl	ОГЫТ	ышт

Examples with contrasting positive and negative forms in the simple past I:

	Conjugation I		Conjugation II	
	кочкаш (-ам) 'to eat'		вучаш (-ем) 'to wait'	
	Positive	Negative	Positive	Negative
1Sg	лудым	шым луд	возышым	шым возо
2Sg	лудыч	шыч луд	возышыч	шыч возо
3Sg	лудо	ыш луд	возыш	ыш возо
1Pl	лудна	ышна луд	возышна	ышна возо
2Pl	лудда	ышда луд	возышда	ышда возо
3Pl	лудыч	ышт луд	возышт	ышт возо

- 7.24. Form the negated simple past tense I of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. колышташ (-ам) 'to listen'
- 2. шинчаш (-ам) 'to sit down'
- 3. лекташ (-ам) 'to go, to leave'
- 4. пöртылаш (-ам) 'to return, to come back'
- 5. ияш (-ям) 'to swim'
- 6. кошташ (-ам) 'to go'
- 7. кочкаш (-ам) 'to eat'
- 8. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 9. воштылаш (-ам) 'to laugh'
- 10. шорташ (-ам) 'to cry'
- 7.25. Form the negated simple past tense I of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. ойлаш (-ем) 'to talk, to speak'
- 2. сийлаш (-ем) 'to entertain, to serve'
- 3. пураш (-ем) 'to enter, to come in'
- 4. кÿзаш (-ем) 'to climb'
- 5. волаш (-ем) 'to come down, to descent'
- 6. каяш (-ем) 'to go'
- 7. пуаш (-эм) 'to give'
- 8. лÿяш (-ем) 'to shoot'
- 9. кондаш (-ем) 'to bring'
- 10. нангаяш (-ем) 'to take (away)'

Finite verbs 213

7.26. Form the negated simple past tense I of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: nyaw (-9M) 'to give', $1Sg \rightarrow whM ny$.

- 1. ужалаш (-ем) 'to sell', 1Pl
- 2. налаш (-ам) 'to take; to buy', 1Sg
- 3. чонаш (-ем) 'to build', 3Sg
- 4. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)', 2Pl
- 5. pyaш (-эм) 'to cut down', 3Pl
- 6. йомаш (-ам) 'to disappear', 2Sg
- 7. йынгырташ (-ем) 'to call (telephone)', 1Sg
- 8. кычалаш (-ам) 'to look for, to search', 1Pl
- 9. муаш (-ам) 'to find', 3Pl
- 10. нояш (-ем) 'to become tired', 2Sg
- 11. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)', 2Sg
- 12. кÿаш (-ам) 'to ripen', 3Sg
- 13. вучаш (-ем) 'to wait', 1Pl
- 14. кынелаш (-ам) 'to get up', 1Sg
- 15. мушкылташ (-ам) 'to wash oneself', 3Pl
- 16. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)', 2Pl
- 17. пышташ (-ем) 'to put, to place', 1Sg
- 18. камвозаш (-ам) 'to fall', 3Pl
- 19. вашлияш (-ям) 'to meet', 2Pl
- 20. кутыраш (-ем) 'to speak', 3Sg
- 7.27. Form both the negated present and the negated simple past tense I of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: $\upmu_{\mbox{\tiny N}}\slash\mbox{\tiny N}\slash\mbox{\tiny N
- 1. палаш (-ем) 'to know', 2Pl
- 2. тунемаш (-ам) 'to learn, to study', 1Sg
- 3. туныкташ (-ем) 'to teach', 1Pl
- 4. кусараш (-ем) 'to translate', 2Sg
- 5. модаш (-ам) 'to play', 2Pl
- 6. шокташ (-ем) 'to play (e.g., an instrument)', 3Sg
- 7. мушкаш (-ам) 'to wash', 1Pl
- 8. йодаш (-ам) 'to ask', 2Sg
- 9. вашешташ (-ем) 'to answer, to reply', 3Pl
- 10. лияш (-ям) 'to be, to become', 3Sg
- 11. шонаш (-ем) 'to think', 1Pl
- 12. ончаш (-ем) 'to look', 3Sg
- 13. кояш (-ям) 'to resemble, to look like', 1Sg
- 14. шымлаш (-ем) 'to research', 2Pl
- 15. ÿжаш (-ам) 'to invite', 3Pl
- 16. почаш (-ам) 'to open (tr.)', 2Sg
- 17. петыраш (-ем) 'to close, to cover', 1Sg
- 18. лукташ (-ам) 'to lead out', 3Sg
- 19. колташ (-ем) 'to send', 3Pl
- 20. куржаш (-ам) 'to run', 1Pl

<u>Usage</u>: The simple past tense I is used to locate a situation or event in the past. In particular, it is used to report actions and happenings that the speaker has seen or experienced first-hand or that are well known to the speaker. In addition this tense is used when the situations or events are still considered to be connected with the moment of speech or when they have just occurred. It is as a

tendency more used in relation to completed actions. The relationship between this past tense and the simple past II will be discussed in greater detail below, see 7.1.1.3 – page 215.

Таче эрдене куд шагатлан <u>кынельым</u> .	I got up at six today in the morning.	
Ватем эр кочкышым <u>ямдылыш</u> .	My wife <u>made</u> breakfast.	
Шым шагатлан мöнгö гыч <u>лекна</u> .	We <u>left</u> home at seven.	
Те мыланна пашам ышташ <u>полшышда</u> .	You <u>helped</u> us work.	
Кастене мемнан деке уна-влак <u>тольыч</u> .	In the evening guests <u>came</u> to our place.	
Мый йÿдвошт <u>шым мале</u> : тестлан	I didn't sleep all night, I was studying for the	
Мый йўдвошт <u>шым мале</u> : тестлан тунемынам.	I <u>didn't sleep</u> all night, I was studying for the test.	
тунемынам.	test.	
тунемынам. Те экзаменлан <u>ышда тунем</u> .	test. You <u>didn't study</u> for the exam.	

The simple past tense I is also used in two auxiliary functions:

a) Past tense I forms of verbs of motion – especially $\kappa asm (-em)$ 'to go' – are used in reference to actions that should take place immediately after the moment of speech.

Мый <u>кайышым</u>, эрла урокем уло.

I'm gone, I've got a class tomorrow.

b) Past tense I forms of verbs of motion – especially $\kappa a \pi u (-e M)$ 'to go' – can be used in the first person plural as an imperative of joint action, similar to English 'let's ...'.

Серге, <u>кайышна</u> !	Serge, <u>let's go</u> !
Тарванышна мо?	Shall we get going?

- 7.28. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate positive form of the simple past tense I.
- 1. Шочмо кечемлан мый йолташем-влакым рестораныш (ужаш (-ам))
- 2. Пайрем кас шым шагатлан (тўналаш (-ам))
- 3. Уна-влак он ай полек-влакым (пуаш (-эм))
- 4. Официант тортым (кондаш (-ем))
- 5. Тый шагал гына (кочкаш (-ам))
- 6. Вара ме изиш (кушташ (-ем))
- 7. Верысе музыкант-влак мыйым муро дене (саламлаш (-ем))
- 8. Мый шуко селфим (войзаш (-ем))
- 9. Те ресторан гыч ончычрак (каяш (-ем))
- 10. Тыге мылам кумло ий (темаш (-ам))
- 7.29. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate negative form of the simple past tense I.
- 1. Тиде телым Финляндийышке ме (кудалаш (-ам))
- 2. Нелеш ида нал, мый вашкышым, сандене тендам (вучаш (-ем))
- 3. Чодыраште ме ны маскам, ны пирым (вашлияш (-ам))
- 4. Нуно мыскаратым (умылаш (-ем))
- Шергашетым ... ? (муаш (-ам))
- 6. Меат концертышке мийышна, но те мемнам (ужаш (-ам))
- 7. Тый эмлызе деке молан ...? (мияш (-ем))
- 8. У вургем дене мый тыйым (палаш (-ем))
- 9. Уремыште Аня телефон йўкым (колаш (-ам))
- 10. Тиде заданийым пытараш жапна (ситаш (-ем))

7.30. Negate the following sentences.

- 1. Кен ежым ме Венгрийышке мийышна.
- 2. Тушто мемнам венгр палымына-влак вашлийыч.
- 3. Нуно мыланна Будапештым ончыктышт.
- 4. Иштван венгр историй нерген каласкалыш.
- 5. Ме тудым тўткын колыштна.
- 6. Рестораныште мый гуляш шўрым тамлышым.
- 7. Тый ош вином йўыч.
- 8. Те Балатон ерыште йўштылда.
- 9. Сомбатхей олаште Йошкар-Ола микрорайоным муым.
- 10. Мемнан канышна онайын эртыш.
- 7.31. Transform the negative sentences into positive ones.
- 1. Мыланна ўжмашым ышт колто.
- 2. Васлийын адресшым шыч мондо?
- 3. Зонтикым пеленем шым нал.
- 4. Йоча-влаклан спектакль ыш келше.
- 5. Палыдыме енглан омсам ышна поч.
- 6. Те мыйын электрон серышым ышда луд мо?
- 7. Йолташем ыш йынгырте.
- 8. Ер воктелан малаш ышна код.
- 9. Тиде йодышлан молан ышда вашеште?
- 10. Кочкышлан ак-влак ышт кузо.

7.1.1.3. Simple Past Tense II

Formation of positive forms: The simple past tense II is formed on the basis of the gerund in - μ (see 7.2.7 – page 267) to which the endings seen in the following table are added. When gerunds have short forms and long forms (e.g., myне μ а μ) 'to study' $\rightarrow my$ не μ μ 0 myне μ 1, only the long forms are used as a basis of simple past tense II forms.

Note that the difference between the two conjugations is apparent in the gerundial form itself (Conjugation I: $-\omega H$, Conjugation II: $-\omega H$ ($-\omega H$), but that the personal endings are the same for both conjugations. In the third person singular, there is no personal ending: the simple past tense II consists in this person of the gerund in -H alone.

		Examp	oles
	Personal ending	Conjugation I	Conjugation II
		лудаш (-ам) 'to read' \rightarrow лудын \rightarrow	илаш (-ем) 'to live' \rightarrow илен \rightarrow
1Sg	-ам	лудынам	иленам
2Sg	-ат	лудынат	иленат
3Sg	-	лудын	илен
1Pl	-на	лудынна	иленна
2Pl	-да	лудында	иленда
3Pl	-ыт	лудыныт	иленыт

Stress in the first and second persons plural can alternate in the case of second-conjugation verbs: uленн $\mathbf{a} \sim u$ ленн $\mathbf{a} \sim u$ ленд $\mathbf{a} \sim u$ ленд $\mathbf{a} \sim u$ ленда, see 1.5.6 – page 31.

7.32. Form the positive simple past tense II of the following first conjugation verbs in all persons.

- 1. модаш (-ам) 'to play'
- 2. колышташ (-ам) 'to listen'
- 3. колаш (-ам) 'to hear'
- 4. ужаш (-ам) 'to see'
- 5. кояш (-ям) 'to resemble, to look like'
- 6. кынелаш (-ам) 'to get up'
- 7. мушкаш (-ам) 'to wash'
- 8. кычалаш (-ам) 'to look for, to search'
- 9. муаш (-ам) 'to find'
- 10. налаш (-ам) 'to take; to buy'
- 11. кошташ (-ам) 'to go'
- 12. куржаш (-ам) 'to run'
- 13. ияш (-ям) 'to swim'
- 14. кочкаш (-ам) 'to eat'
- 15. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 7.33. Form the positive simple past tense II of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. кутыраш (-ем) 'to speak'
- 2. умылаш (-ем) 'to understand'
- 3. палаш (-ем) 'to know'
- 4. шонаш (-ем) 'to think'
- 5. возаш (-ем) 'to write'
- 6. мураш (-ем) 'to sing'
- 7. кушташ (-ем) 'to dance'
- 8. сÿретлаш (-ем) 'to draw, to paint'
- 9. шинчаш (-ем) 'to sit'
- 10. малаш (-ем) 'to sleep'
- 11. канаш (-ем) 'to rest, to relax'
- 12. пуаш (-эм) 'to give'
- 13. каяш (-ем) 'to go'
- 14. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 15. пытараш (-ем) 'to finish, to end (tr.)'

- 7.34. Form the positive simple past tense II of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: $\Dot{uopamaw}$ (-e \Dot{m}) 'to love', $1\text{Sg} \rightarrow \Dot{uopamam}$ от $\Dot{uopamam}$.
- 1. вашкаш (-ем) 'to hurry', 2Pl
- 2. ышташ (-ем) 'to do', 3Pl
- 3. кояш (-ям) 'to resemble, to look like', 1Sg
- 4. мияш (-ем) 'to go, to come', 1Pl
- 5. воштылаш (-ам) 'to laugh', 3Sg
- 6. ончаш (-ем) 'to look', 1Sg
- 7. вашлияш (-ям) 'to meet', 3Sg
- 8. лекташ (-ам) 'to go, to leave', 1Pl
- 9. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)', 2Sg
- 10. мушкылташ (-ам) 'to wash oneself', 3Pl
- 11. пöртылаш (-ам) 'to return, to come back', 2Sg
- 12. йодаш (-ам) 'to ask', 1Pl
- 13. руаш (-эм) 'to cut down', 3Sg
- 14. лÿдаш (-ам) 'to fear', 1Sg
- 15. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)', 2Pl
- 16. ужалаш (-ем) 'to sell', 3Pl
- 17. шогаш (-ем) 'to stand', 1Sg
- 18. кÿаш (-ам) 'to ripen', 2Sg
- 19. чон ешташ (-ем) 'to fly', 3Pl
- 20. манаш (-ам) 'to say', 2Pl

Alternative form of the simple past tense II: An alternative way to form the positive simple past tense II is to place the inflected present forms of *y_naw (-a_m)* 'to be' (see 7.5 – page 295) after the gerund in -*μ*. This can be done in all persons but the third person singular, where the gerund on its own constitutes the form of the simple past tense II. This is the original method by which this tense was formed, but today is far less common than the (compounded) forms discussed above that arose from the simplified pronunciation of these forms. Note that this alternative form is used most frequently in the plural.

Conjugation I		Conjugation II	
тунемаш (-ам) 'to learn' → тунемын →		возаш (-ем) 'to write' → возен →	
Compounded form	Alternative form	Compounded form	Alternative form
тунемынам	тунемын улам	возенам	возен улам
тунемынат	тунемын улат	возенат	возен улат
тунемын	(тунемын)	возен	(возен)
тунемынна	тунемын улына	возенна	возен улына
тунемында	тунемын улыда	возенда	возен улыда
тунемыныт	тунемын улыт	возеныт	возен улыт

Мемнан деке уна-влак <u>толын улыт</u> .	Guests <u>came</u> to our place.	
Валентин Колумб нерген колын улыда?	Have you <u>heard</u> of Valentin Kolumb?	
Тенгече ме родына дене вашлийын улына.	Yesterday we met our relatives.	

Formation of negative forms: The negative forms of the simple past tense II are formed with the gerund in -*H* followed by the negated forms of *ynam* (-am) 'to be' (see 7.5 – page 295), written as separate words.

		Examples	
	Negation marker	Conjugation I	Conjugation II
		лудаш (-ам) 'to read' \rightarrow лудын \rightarrow	илаш (-ем) 'to live' \rightarrow илен \rightarrow
1Sg	ОМЫЛ	лудын омыл	илен омыл
2Sg	отыл	лудын отыл	илен отыл
3Sg	огыл	лудын огыл	илен огыл
1Pl	огынал ~ онал	лудын огынал ~ онал	илен огынал ~ онал
2Pl	огыдал ~ одал	лудын огыдал ~ одал	илен огыдал ~ одал
3Pl	огытыл	лудын огытыл	илен огытыл

The clitics -am (see 9.1.1 – page 328) and $-a\kappa$ (see 9.1.2 – page 330) can be attached to the gerund in - μ here: $_{\it ЛУ}$ дынат омыл 'I didn't even read', $_{\it ЛУ}$ дынак омыл 'I haven't read (it) at all', etc. Other than this, no additional words may occur between the gerund, and the negation marker.

The short forms in 1Pl and 2Pl do not differ in meaning from the longer forms.

Examples with contrasting positive and negative forms:

	Conjugation I		Conjugation II	
	тунемаш (-ам) 'to study' \rightarrow тунемын \rightarrow		пураш (-ем) 'to enter' \rightarrow пурен \rightarrow	
	Positive	Negative	Positive	Negative
1Sg	тунемынам	тунемын омыл	пуренам	пурен омыл
2Sg	тунемынат	тунемын отыл	пуренат	пурен отыл
3Sg	тунемын	тунемын огыл	пурен	пурен огыл
1Pl	тунемынна	тунемын огынал ~ онал	пуренна	пурен огынал ~ онал
2Pl	тунемында	тунемын огыдал ~ одал	пуренда	пурен огыдал ~ одал
3Pl	тунемыныт	тунемын огытыл	пуреныт	пурен огытыл

- 7.35. Form the negated simple past tense II of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. шочаш (-ам) 'to be born'
- 2. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)'
- 3. лияш (-ям) 'to be, to become'
- 4. тÿнгалаш (-ам) 'to begin'
- 5. налаш (-ам) 'to take; to buy'
- 6. керташ (-ам) 'to be able to'
- 7. шинчаш (-ам) 'to sit down'
- 8. кудалаш (-ам) 'to drive, to ride'
- 9. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 10. йуштылаш (-ам) 'to go swimming'
- 7.36. Form the negated simple past tense II of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. полшаш (-ем) 'to help'
- 2. ойыраш (-ем) 'to select, to choose'
- 3. тергаш (-ем) 'to check, to inspect'
- 4. тамлаш (-ем) 'to taste'
- 5. келшаш (-ем) 'to agree'
- 6. тÿлаш (-ем) 'to pay'
- 7. вашталташ (-ем) 'to change, to alter'
- 8. кылмаш (-ем) 'to freeze (intr.)'
- 9. черланаш (-ем) 'to fall ill'
- 10. тöрланаш (-ем) 'to recover, to get better'

- 7.37. Form the negated simple past tense II of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: nyaw (-эм) 'to give', $1Sg \rightarrow ny$ эн омыл.
- 1. мияш (-ем) 'to go, to come', 3Pl
- 2. вашлияш (-ям) 'to meet', 1Sg
- 3. погаш (-ем) 'to collect, to gather', 3Sg
- 4. почаш (-ам) 'to open (tr.)', 2Pl
- 5. пышташ (-ем) 'to put, to place', 2Sg
- 6. мушкаш (-ам) 'to wash', 1Pl
- 7. шорташ (-ам) 'to cry', 1Sg
- 8. куанаш (-ем) 'to be happy', 3Pl
- 9. чонаш (-ем) 'to build', 1Pl
- 10. йодаш (-ам) 'to ask', 3Sg
- 11. шылаш (-ам) 'to hide (intr.)', 3Sg
- 12. йомаш (-ам) 'to disappear', 3Pl
- 13. шымлаш (-ем) 'to research', 2Pl
- 14. йÿаш (-ам) 'to drink', 2Sg
- 15. коршташ (-ем) 'to hurt', 3Sg
- 16. кусараш (-ем) 'to translate', 1Sg
- 17. пеледаш (-ем) 'to flower, to blossom', 1Pl
- 18. руаш (-эм) 'to cut down', 1Pl
- 19. кошташ (-ам) 'to go', 2Sg
- 20. лÿяш (-ем) 'to shoot', 2Pl
- 7.38. Form both the positive and the negated simple past tense II of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: лудаш (-ам) 'to read', $2Sg \rightarrow лудынаm$, лудын отыл.
- 1. ияш (-ям) 'to swim', 3Sg
- 2. малаш (-ем) 'to sleep', 2Pl
- 3. налаш (-ам) 'to take; to buy', 2Sg
- 4. шонаш (-ем) 'to think', 3Sg
- 5. тунемаш (-ам) 'to learn, to study', 1Sg
- 6. ойлаш (-ем) 'to talk, to speak', 1Pl
- 7. куржаш (-ам) 'to run', 3Pl
- 8. ышташ (-ем) 'to do', 1Sg
- 9. йöраташ (-ем) 'to love', 3Pl
- 10. муаш (-ам) 'to find', 1Pl
- 11. лекташ (-ам) 'to go, to leave', 2Sg
- 12. илаш (-ем) 'to live', 1Sg
- 13. модаш (-ам) 'to play', 2Pl
- 14. ончаш (-ем) 'to look', 2Sg
- 15. пуаш (-эм) 'to give', 2Pl
- 16. воштылаш (-ам) 'to laugh', 1Sg
- 17. мураш (-ем) 'to sing', 3Pl
- 18. кочкаш (-ам) 'to eat', 1Pl
- 19. каяш (-ем) 'to go', 2Sg
- 20. колышташ (-ам) 'to listen', 3Sg

<u>Usage</u>: The simple past tense II, as the simple past tense I, is used to locate a situation or event in the past. In contrast to the simple past tense I, it is particularly used to report actions and happenings that the speaker has not seen or experienced first-hand. The tense is also used to refer

to events and situations considered remoter and less connected with the point of speech, and as a tendency is used more in reference to imperfective circumstances.

Мый ялыште <u>шочынам</u> .	I was born in the countryside.
Университет воктене, колынам, у кафем	I heard a new café <u>has been opened</u> beside
<u>почыныт</u> .	the university.
Тенгече уналыкеш <u>миенна</u> .	We <u>went</u> for a visit yesterday.
Школым ик ий ончыч тунем <u>пытаренам</u> .	I graduated from school a year ago.
Йолташем дене кок шагат кутыренна.	My friend and I <u>talked</u> for two hours.
Ӱмаште Петя япон йылме курсыш	Last year Petya <u>attended</u> a Japanese language
<u>коштын</u> .	course.
Кенгурум илышыште нигунам <u>ужын одал</u>	Have you never seen a kangaroo in your life?
мо?	nave you never seen a kangaroo in your me:
Мылам каласышт, тый пашашке <u>миен</u>	They told me you <u>didn't go</u> to work.
<u>ОТЫЛ</u> .	They told me you <u>didn't go</u> to work.
Ончыгече самолётышко <u>шуктен омыл</u> .	I <u>didn't catch</u> my flight the day before
он тыпе те самолетышко <u>шуктен омыл.</u>	yesterday.
Васлий кум ий ончыч Эстонийышке	Vasliy <u>didn't go</u> to study in Estonia three
тунемаш <u>каен огыл</u> .	years ago.
Школышто лудаш <u>йöратен онал</u> .	We <u>didn't like</u> to read at school.
Ик ий ончыч Коля ден Оля икте-	A year ago Kolya and Olya <u>didn't know</u> one
весыштым <u>пален огытыл</u> .	another.

<u>Simple past tense I, simple past tense II</u>: In many cases, either the simple past tense I or the simple past tense II can be used, but a number of factors motivate, or in some cases necessitate, the usage of one of the two simple past tenses. An appropriate choice of a fitting past tense form is often difficult for learners.

Factors motivating the choice of one of the two simple past tense forms are:

- a) The simple past tense II has in particular been adopted as the standard past tense form in journalistic language; one is more likely to find simple past tense II forms in newspapers and magazines than simple past tense I forms.
- b) When multiple simple past tense I forms are used in a sentence, the (completed) actions they denote are understood to be serialized, occurring one after another. When multiple simple past tense II forms are used in a sentence, the (imperfective) actions they denote are understood to be simultaneous. When the two tenses are used together in a sentence, the simple past tense II form is understood as the imperfective background action to the completed foreground action in the simple past tense I.

PST 1 + PST 1: Serialization	Мöнгö <u>тольым, кочкым</u> да малаш <u>возым</u> . Юлий Цезарь: « <u>Тольым, ужым, сенышым</u> ».	I <u>came</u> home, <u>ate</u> , and <u>went</u> to sleep. Julius Caesar: "I <u>came</u> , I <u>saw</u> , I <u>conquered</u> "
PST 2 + PST 2: Simultaneous	Черетыште <u>шогенам</u> да книгам <u>лудынам</u> . Вера автобусышто <u>кудалын</u> да окнаш <u>ончен</u> .	I <u>stood</u> in line and <u>read</u> a book. Vera <u>rode</u> in the bus and <u>looked</u> out the window.
PST 2 + PST 1: Background & Foreground	Вученат, да тольым. Ньютон олмапу йымалне шинчен. Трук ўмбакыже олма камвозо.	You <u>were waiting</u> , and I <u>came</u> . Newton <u>sat</u> underneath an apple tree. Suddenly an apple <u>fell</u> onto him.

It is of course dependent on framing if an action is considered completed or not. In the following two sentences, the act of living in Finland in the first sentence is depicted using the simple past tense II and is presented as an imperfective action that occurred in the past, while in the second sentence the act is depicted using the simple past tense I as it is viewed as a delimited action serialized with a later event:

Мый ончыч Финляндийыште <u>иленам</u> .	I <u>lived</u> in Finland in the old days.	
Мый кок ий Финляндийыште <u>илышым</u> да	I <u>lived</u> in Finland for two years and then	
вара Австрийыш илаш <u>куснышым</u> .	<u>moved</u> to Austria.	

c) The simple past tense II is used in experiential contexts – when it is indicated if someone has ever carried out an action or not.

Почеламутым иктаж-кунам <u>возенат</u> мо?	Have you ever <u>written</u> poems?
Президент лияш иктаж-кунам шоненат	Have you ever thought about becoming
мо?	president?

- 7.39. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate positive form of the simple past tense II.
- 1. Тенгече авана Петям пазарышке (колташ (-ем))
- 2. Мый Петя дене пырля пазарыш (каяш (-ем))
- 3. Тушто тўрло пакчасаскам (ужалаш (-ем))
- 4. Ме киярым, кешырым да шоганым (налаш (-ам))
- 5. Мемнан 50 тенге окса (кодаш (-ам))
- 6. Мый тиде окса дене авайлан пеледышым налаш (темлаш (-ем))
- 7. Вара ме мöнгö (пöртылаш (-ам))
- 8. Тушто мемнам йолташ-влакна (вучаш (-ем))
- 9. А те тенгече кушко ...? (кошташ (-ам))
- 10. Аватлан тый кунам пытартыш гана пеледышым ...? (пöлеклаш (-ем))

- 7.40. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate negative form of the simple past tense II.
- 1. Финн-угор йылме-влакым нуно але (тунемаш (-ам))
- 2. Ушкалым ме тиддеч ончыч нигунам (лушташ (-ем))
- 3. Конгамбалне те эше (малаш (-ем))
- 4. Подкогыльым ме ик ганат (кочкаш (-ам))
- 5. Васлий олаште шочын: шудым нигунам (солаш (-ем))
- 6. Почаншÿдырым тудо (ужаш (-ам))
- 7. Президент лияш мый нигунам (шонаш (-ем))
- 8. Дельфин дене пырля тый ... мо? (ияш (-ам))
- 9. Австралийыште мый нигунам (лияш (-ам))
- 10. Парашют дене нуно (тöршташ (-ем))
- 7.41. Negate the following sentences.
- 1. Май тылзыште Марий кугыжаныш университетыште финн-угор конференций эртаралтын.
- 2. Тушко шуко шымлызе погынен.
- 3. Мый тиде конференцийыште докладым лудынам.
- 4. Докладлан материалым кужун погенам, шуко интервьюм войзенам.
- 5. Интервью-влак онай лийыныт.
- 6. Доклад деч вара колыштшо-влак йодышым пуэныт.
- 7. Тый теорий нерген йодынат.
- 8. Кастене ме рестораныште кочкынна.
- 9. Те у проект-влак нерген шуко кутыренда.
- 10. Конференций деч вара ме Козьмодемьянскыш экскурсийыш миенна.
- 7.42. Transform the negative sentences into positive ones.
- 1. Тений кен ежым ме ялышке миен онал.
- 2. Коча-ковам мемнам вучен огытыл.
- 3. Мый нунылан пакчаште полшен омыл.
- 4. Ме чодырашке снегылан коштын онал.
- 5. Шольым кочам дене колым кучен огыл.
- 6. Нуно ерыште йуштылын огытыл.
- 7. Мый ковам дене вареньым шолтен омыл.
- 8. Теат тений ялыште лийын одал.
- 9. Тый у мончам чонген отыл.
- 10. Ялысе йолташет-влак дене вашлийын отыл.

7.1.1.4. Compound Past Tense I

Other sources refer to this tense as the first periphrastic imperfect.

Formation (positive and negative): both positive and negative forms of the compound past tense I are formed by placing the particle ω (see 9.3 – page 333) after the present-tense forms (see 7.1.1.1 – page 201).

	Conjugation I		Conjugation II	
	кочкаш (-ам) 'to eat'		вучаш (-ем) 'to wait'	
	Positive	Negative	Positive	Negative
1Sg	кочкам ыле	ом коч ыле	вучем ыле	ом вучо ыле
2Sg	кочкат ыле	от коч ыле	вучет ыле	от вучо ыле
3Sg	кочкеш ыле	огеш ~ ок коч ыле	вуча ыле	огеш ~ ок вучо ыле
1Pl	кочкына ыле	огына ~ она коч ыле	вучена ыле	огына ~ она вучо ыле
2Pl	кочкыда ыле	огыда ~ ода коч ыле	вучеда ыле	огыда ~ ода вучо ыле
3Pl	кочкыт ыле	огыт коч ыле	вучат ыле	огыт вучо ыле

Certain clitics and particles (see 9 – page 328) can be placed after the present-tense form, e.g. кочкам гына ыле, кочкамат ыле.

- 7.43. Form the compound past tense I of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. лудаш (-ам) 'to read' 2. тунемаш (-ам) 'to learn' 3. кошташ (-ам) 'to go'
- 7.44. Form the compound past tense I of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. илаш (-ем) 'to live' 2. ончаш (-ем) 'to look' 3. мураш (-ем) 'to sing'
- 7.45. Exercise: Form the compound past tense I of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: $\check{u}o\partial au$ (- a_M) 'to ask', $1Sg \rightarrow \check{u}o\partial aM$ ыле.
- 1. модаш (-ам) 'to play', 2Pl
- 2. погаш (-ем) 'to collect, to gather', 2Sg
- 3. колышташ (-ам) 'to listen', 1Sg
- 4. кутыраш (-ем) 'to speak', 1Pl
- 5. ияш (-ям) 'to swim', 2Sg
- 6. сÿретлаш (-ем) 'to draw, to paint', 3Pl
- 7. шымлаш (-ем) 'to research', 3Sg
- 8. кудалаш (-ам) 'to drive, to ride', 1Pl
- 9. ышташ (-ем) 'to do', 1Sg
- 10. кычалаш (-ам) 'to look for, to search', 2Sg
- 7.46. Form the negated compound past tense I of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. ужаш (-ам) 'to see' 2. мушкаш (-ам) 'to wash' 3. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 7.47. Form the negated compound past tense I of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. возаш (-ем) 'to write' 2. каяш (-ем) 'to go' 3. келшаш (-ем) 'to agree'

- 7.48. Form the negated compound past tense I of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: awhaw (-eм) 'to keep (animals)', $2Sg \rightarrow om$ awhe ыле.
- 1. ужалаш (-ем) 'to sell', 1Sg
- 2. налаш (-ам) 'to take; to buy', 1Pl
- 3. шотлаш (-ем) 'to count', 2Sg
- 4. йÿаш (-ам) 'to drink', 3Sg
- 5. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)', 1Pl
- 6. лÿяш (-ем) 'to shoot', 3Pl
- 7. кояш (-ям) 'to resemble, to look like', 2Sg
- 8. кушташ (-ем) 'to dance', 3Sg
- 9. куржталаш (-ам) 'to run (around)', 2Pl
- 10. тÿналаш (-ам) 'to begin', 1Sg

<u>Usage</u>

a) The compound past tense I is used to express continuous, repeated, habitual non-delimited actions or states in the past, similar to constructions with *used to* in English ('I used to read the newspaper every day.') It can also express that an action in the past occurred simultaneously with another action, and is comparable in this function to the English past progressive tense ('I was going.'). It can also be used to express past-tense circumstances in a more vivid fashion, for example in narrations. In addition, it is also characteristic of this tense that it – in contrast to the compound past tense II (see 7.1.1.5 – page 225), to which it is otherwise similar in usage – is used to report actions and happenings that the speaker has seen or experienced first-hand or that are well known to the speaker.

Ончыч мый эре куд шагатлан <u>кынелам</u>	I always <u>used to get up</u> at six o'clock.	
<u>ыле</u> .	I always <u>used to get up</u> at six o clock.	
Паша деч ончыч йолташем дене	I <u>used to go running</u> in the stadium with my	
стадионышто <u>куржталына ыле</u> .	friend before work.	
Йынгыртымет годым кофем <u>шолтем ыле</u> .	I was <u>making coffee</u> when you called.	
Тенгече кастене книгам <u>лудам ыле</u> , трук	I <u>was reading</u> a book last night, suddenly a	
окнашке попугай чонештен пурыш.	parrot flew in through the window.	
Авай ўмбакем нигунам <u>ок сыре ыле</u> .	Mom <u>never scolded me</u> .	
Йыван ончыч тамакым <u>ок шупш ыле</u> .	Yyvan <u>didn't use to smoke</u> .	
Пурымыда годым лачак нимом <u>ом ыште</u>	I was <u>doing nothing</u> at all when you came in.	
<u>ыле</u> .	i was <u>doing nothing</u> at all when you calle iii.	

- 7.49. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate positive form of the compound past tense I
- 1. Изиэм годым мый пушенгылашке кÿзаш (йöраташ (-ем))
- 2. Тый тыште улат? А ме тыйым (кычалаш (-ам))
- 3. Школышто Йыван футболла эн сайын ... (модаш (-ам))
- 4. Йынгыртымем годым тый эше ... мо? (малаш (-ем))
- 5. Ончыч уремыште утларак йоча (куржталаш (-ам))
- 7.50. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate negative form of the compound past tense I.
- 1. Студент лиймына годым ме пелйуд деч ончыч малаш (возаш (-ам))
- 2. Университетыште тунеммет годым тый пашам ... мо? (ышташ (-ем))
- 3. Ончыч оласе школлаште марий йылмым (туныкташ (-ем))
- 4. Умаште мый концертыш тынар чучкыдын (кошташ (-ам))
- 5. Ончыч Аня эр кочкышым нигунам (кочкаш (-ам))

- 7.51. Negate the following sentences.
- 1. Изина годым ялышке кажне кенежым коштына ыле.
- 2. Ковам тунам кече еда мелнам да когыльым кўэштеш ыле.
- 3. Помыжалтмына годым ковам ден кочам пакчаште пашам ыштат ыле.
- 4. Эр кочкыш деч вара мый сурт коклаште полшем ыле.
- 5. Те тунам мемнан деке чўчкыдын унала пуреда ыле.
- 7.52. Transform the negative sentences into positive ones.
- 1. Ту жапыште Санкт-Петербургышто ом иле ыле.
- 2. Йолташем дене кок тылзе еда Финляндийышке она кудалышт ыле.
- 3. Финн йылмым тунам от тунем ыле.
- 4. Финнла пелештымет годым финн-влак тыйым огыт умыло ыле.
- 5. Гидлан пашам ышташ тылат ок келше ыле.

b) In addition, this tense can be used to indicate conditionality. If the conjunction гын 'if' (see [...] – page [...]) is not used, then the sentence is ambiguous, if not disambiguated by context. Thus, the sentence Мыят тыгак илем ыле. could, depending on context, be translated either as 'I lived like that, too' or 'I would live like that, too'.

Каныш годым теныз воктене <u>канем ыле</u> .	I <u>used to go on vacation</u> to the seaside. ~ I <u>would like to go on vacation</u> to the seaside.	
Ончыч кажне кенежым каныш годым	I <u>used to go on vacation</u> to the seaside in the	
теныз воктене <u>канем ыле</u> .	old days.	
Оксам <u>лиеш ыле</u> гын, каныш годым теныз	If I had had the money, I would have gone on	
воктене <u>канем ыле</u> .	<u>vacation</u> to the seaside.	

7.1.1.5. Compound Past Tense II

Other sources refer to this tense as the second periphrastic imperfect.

Formation (positive and negative): both positive and negative forms of the compound past tense II are formed by placing the particle *ynmaw* (see 9.3 – page 333) after the present-tense forms (see 7.1.1.1 – page 201).

	Conjugation I		Conjugation II	
	кочкаш (-ам) 'to eat'		вучаш (-ем) 'to wait'	
	Positive	Negative	Positive	Negative
1Sg	кочкам улмаш	ом коч улмаш	вучем улмаш	ом вучо улмаш
2Sg	кочкат улмаш	от коч улмаш	вучет улмаш	от вучо улмаш
3Sg	кочкеш улмаш	огеш ~ ок коч улмаш	вуча улмаш	огеш ~ ок вучо улмаш
1Pl	кочкына улмаш	огына ~ она коч улмаш	вучена улмаш	огына ~ она вучо улмаш
2Pl	кочкыда улмаш	огыда ~ ода коч улмаш	вучеда улмаш	огыда ~ ода вучо улмаш
3Pl	кочкыт улмаш	огыт коч улмаш	вучат улмаш	огыт вучо улмаш

Certain clitics and particles (see 9 – page 328) can be placed after the present-tense form, e.g: кочкам гына улмаш, кочкамат улмаш.

- 7.53. Form the compound past tense II of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. куржталаш (-ам) 'to run (around)' 2. лекташ (-ам) 'to leave' 3. йуаш (-ам) 'to drink'
- 7.54. Form the compound past tense II of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. палаш (-ем) 'to know' 2. мияш (-ем) 'to go, to come' 3. пуаш (-эм) 'to give'

- 7.55. Form the compound past tense II of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: $n\ddot{o}pm$ ылаш (-ам) 'to come back', $3Sg \rightarrow n\ddot{o}pm$ ылеш улмаш.
- 1. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)', 1Pl
- 2. тунемаш (-ам) 'to learn, to study', 3Sg
- 3. вашешташ (-ем) 'to answer, to reply', 1Sg
- 4. йöраташ (-ем) 'to love', 3Pl
- 5. ияш (-ям) 'to swim', 1Pl
- 6. йодаш (-ам) 'to ask', 1Sg
- 7. шонаш (-ем) 'to think', 2Sg
- 8. муаш (-ам) 'to find', 2Pl
- 9. кушташ (-ем) 'to dance', 3Sg
- 10. кошташ (-ам) 'to go', 2Sg
- 7.56. Form the negated compound past tense II of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. кудалаш (-ам) 'to drive' 2. мушкаш (-ам) 'to wash' 3. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 7.57. Form the negated compound past tense II of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. кутыраш (-ем) 'to speak' 2. умылаш (-ем) 'to understand' 3. чияш (-ем) 'to dress'
- 7.58. Form the negated compound past tense II of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: Myukau (-aM) 'to wash', $2Sg \rightarrow om Myu ynMau$.
- 1. модаш (-ам) 'to play', 2Pl
- 2. каяш (-ем) 'to go', 1Sg
- 3. кусараш (-ем) 'to translate', 3Pl
- 4. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)', 2Sg
- 5. пуаш (-эм) 'to give', 3Sg
- 6. ÿжаш (-ам) 'to invite', 1Pl
- 7. кÿаш (-ам) 'to ripen', 1Sg
- 8. пышташ (-ем) 'to put, to place', 2Sg
- 9. куанаш (-ем) 'to be happy', 1Pl
- 10. кояш (-ям) 'to resemble, to look like', 3Sg

<u>Usage</u>

a) Like the compound past tense I (see 7.1.1.4 – page 222), the compound past tense II is used to express continuous, repeated, habitual non-delimited actions or states in the past. It can also express that an action in the past occurred simultaneously with another action and is comparable in this function to the English past progressive tense ('I was going.') It differs from the compound past tense I, however, in that it indicates that the speaker derives his/her knowledge from indirect experience or perception ('it seems, it turns out, it appears').

Эстонийыште тунеммышт годым Валямыт	Valya and her friends <u>sang</u> in a Mari ensemble		
марий ансамбльыште <u>мурат улмаш</u> .	when they studied in Estonia, it turns out.		
Самырык годым те почеламутым возеда	You wrote poems when you were young, it		
улмаш.	turns out.		
Омсаш тўкалтымына годым Ольош мала	When we knocked on the door, <u>Olyosh was</u>		
улмаш.	sleeping, it turns out.		

Эчан вес фирмыштат пашам шот дене <u>ок</u>	Echan didn't work properly in the other		
<u>ыште улмаш</u> .	company either, <u>it turns out</u> .		
Йолташна-влак толмынам огыт вучо	Our friends <u>didn't wait</u> for us to come, <u>it turns</u>		
<u>улмаш</u> .	<u>out</u> .		
Изиж годым тудо марла <u>ок кутыро улмаш</u> .	S/he didn't use to speak Mari when s/he was		
изиж годым тудо марла <u>ок кутыро улмаш</u> .	little, <u>it turns out</u> .		
Compound past tense I, compound past tense II:			
Толмам голым Йыран экзэманлан	When I came Vivian was preparing for the		

Толмем годым Йыван экзаменлан	When I came Yyvan was preparing for the		
<u>ямдылалтеш ыле</u> . Ончылныжо шуко книга	exam. He had a lot of books lying in front of		
кия ыле.	him.		
Толмем годым Йыван экзаменлан	When I came Yyvan <u>was preparing</u> for the		
<u>ямдылалтеш улмаш</u> . Аваже тыге каласыш.	exam. That's what his mother said.		
Озаныште илымыж годым Максим яра	Maksim studied Tatar in his free time when		
жапыште суас йылмым <u>тунемеш ыле</u> .	he lived in Kazan. We <u>used to</u> occasionally		
Южгунам туддене суасла <u>пелештена ыле</u> .	speak in Tatar.		
Озаныште илымыж годым Максим яра	Maksim studied Tatar in his free time when		
жапыште суас йылмым <u>тунемеш улмаш</u> .	he lived in Kazan. I only found out about this		
Тидым вара иже пален нальым.	later.		

- 7.59. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate positive form of the compound past tense II.
- 1. Удырда каласен, те ончыч Яльчик ерыш канаш (кошташ (-aм))
- 2. Пошкудына ончыч футбол командыште (модаш (-ам))
- 3. Паша дене Москошто лиймем годым йолташем-влак мылам онай полекым (ямдылаш (-ем))
- Кугарнян ме тыйым пашаштет кычалынна, а тый радиошто интервьюм (пуаш 4.
- Света эше тунеммыж годымак йоча-влаклан англичан йылмым (туныкташ (-ем))
- 7.60. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate negative form of the compound past tense II.
- 1. У темым умылтарымем годым Иванов (колышташ (-ам))
- 2. Монгышто укена годым йочана-влак урокым (ышташ (-ем))
- 3. Мый тудлан шылан когыльым пукшаш тöченам, а тудо шылым (кочкаш (-ам))
- 4. Ават ойлыш, ончыч тый тамакым (шупшаш (-ам))
- 5. Ожно марий-влак тыште (илаш (-ем))
- 7.61. Negate the following sentences.
- 1. Ожно марий-влак тистым кучылтыт улмаш.
- 2. Йынгыртымем годым нуно пашашке вашкат улмаш.
- 3. Миклай школышто тунеммыж годымак детективым лудаш йöрата улмаш.
- 4. Тудо ончычат мыланна шойыштеш улмаш.
- Валямыт ўмаште кажне кечын куржталыт улмаш. 5.
- 7.62. Transform the negative sentences into positive ones.
- 1. Изида годым те йочасадыш ода кошт улмаш.
- 2. Тый ончычат кочкаш от шолто улмаш.
- 3. Ожно марий-влак соснам огыт ашне улмаш.
- 4. Марием дене ялыште лиймына годым эргына олаште портым ок эрыкте улмаш.
- 5. Ончыч тудо кофем ок йў улмаш.

b) In addition, this tense can be used to indicate conditionality. If the conjunction гын 'if' (see [...] – page [...]) is not used, then the sentence is ambiguous, if not disambiguated by context.

Мылам полшат улмаш.	They <u>used to help</u> me. ~ They <u>would have helped</u> me.
Ончылий туткарыш логалмем годым йолташем-влак шолып мылам <u>полшат улмаш</u> .	When I ran into a rough spot last year, my friends helped me without me knowing it.
Нуно чылам палат ыле гын, мылам	If they had known everything, they <u>would</u>
полшат улмаш.	<u>have helped</u> me.

7.1.1.6. Compound Past Tense III

Other sources refer to this tense as the first periphrastic perfect.

Formation (positive and negative): both positive and negative forms of the compound past tense III are formed by placing the particle *ωne* (see 9.3 – page 333) after the simple past tense II forms (see 7.1.1.3 – page 215).

	Conjugation I		Conjugation II		
	тунемаш (-ам) 'to study' → тунемын →		пураш (-ем) 'to enter' \rightarrow пурен \rightarrow		
	Positive	Negative	Positive	Negative	
1Sg	тунемынам ыле	тунемын омыл ыле	пуренам ыле	пурен омыл ыле	
2Sg	тунемынат ыле	тунемын отыл ыле	пуренат ыле	пурен отыл ыле	
3Sg	тунемын ыле	тунемын огыл ыле	пурен ыле	пурен огыл ыле	
1Pl	тунемынна ыле	тунемын огынал ~ онал ыле	пуренна ыле	пурен огынал ~ онал ыле	
2Pl	тунемында ыле	тунемын огыдал ~ одал ыле	пуренда ыле	пурен огыдал ~ одал ыле	
3Pl	тунемыныт ыле	тунемын огытыл ыле	пуреныт ыле	пурен огытыл ыле	

Certain clitics and particles (see 9 – page 328) can be placed after the present-tense form, e.g: кочкынам гына ыле, кочкынамат ыле.

- 7.63. Form the compound past tense III of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. лудаш (-ам) 'to read' 2. вашлияш (-ям) 'to meet' 3. йуаш (-ам) 'to drink'
- 7.64. Form the compound past tense III of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. ойлаш (-ем) 'to speak' 2. каяш (-ем) 'to go' 3. пуаш (-эм) 'to give'
- 7.65. Form the compound past tense III of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: uyжau (-eм) 'to starve', $3Sg \rightarrow uyжeh$ ыле.
- 1. вучаш (-ем) 'to wait', 1Pl
- 2. йодаш (-ам) 'to ask', 3Sg
- 3. келшаш (-ем) 'to agree', 1Sg
- 4. куржаш (-ам) 'to run', 2Pl
- 5. ияш (-ям) 'to swim', 1Sg
- 6. pyaш (-эм) 'to cut down', 3Pl
- 7. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)', 2Sg
- 8. кÿаш (-ам) 'to ripen', 1Pl
- 9. малаш (-ем) 'to sleep', 3Sg
- 10. почаш (-ам) 'to open (tr.)', 2Sg
- 7.66. Form the negated compound past tense III of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. кынелаш (-ам) 'to get up' 2. муаш (-ам) 'to find' 3. кочкаш (-ам) 'to eat'

- 7.67. Form the negated compound past tense III of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. кутыраш (-ем) 'to speak' 2. мияш (-ем) 'to go, to come' 3. шонаш (-ем) 'to think'
- 7.68. Form the negated compound past tense III of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: налаш (-am) 'to take', $1Sg \rightarrow налын$ омыл ыле.
- 1. модаш (-ам) 'to play', 3Pl
- 2. воштылаш (-ам) 'to laugh', 3Sg
- 3. мураш (-ем) 'to sing', 2Sg
- 4. кояш (-ям) 'to resemble, to look like', 1Pl
- 5. пуаш (-эм) 'to give', 1Sg
- 6. вашешташ (-ем) 'to answer, to reply', 2Pl
- 7. ÿжаш (-ам) 'to invite', 2Sg
- 8. чияш (-ем) 'to put on, to dress', 1Pl
- 9. канаш (-ем) 'to rest, to relax', 3Sg
- 10. мушкаш (-ам) 'to wash', 1Sg

<u>Usage</u>

a) The compound past tense III is used to denote an action in the past that preceded another action, or was interrupted by it. It can also indicate that an action was directly observed, rather than inferred. In this regard, it is comparable to the compound past tense I (see 7.1.1.4 – page 222), but contrasts with the compound past tenses II (see 7.1.1.5 – page 225) and IV (see 7.1.1.7 – page 230) (in other regards, it is quite similar in usage to the compound past tense IV).

<u>Малаш возынам</u> веле <u>ыле</u> , ала-кö омсаш	I <u>had</u> just <u>gone to sleep</u> when someone
тўкалтыш.	knocked on the door.
Метрий у тувырым <u>чиен</u> гына <u>ыле</u> , ту	Metriy <u>had</u> just <u>put on</u> a new shirt, and that
кечынак кофе тамгам шындыш.	day he got a coffee stain on it.
Орина ик пашажым пытарен <u>шуктен огыл</u>	Orina had not finished one task when she was
Орина ик пашажым пытарен <u>шуктен огыл</u> <u>ыле</u> , тудлан вес пашам пуэныт.	Orina <u>had not finished</u> one task when she was given another one.
	given another one.
<u>ыле</u> , тудлан вес пашам пуэныт.	

In many situations, this tense can be used interchangeably with the simple past tense II (see 7.1.1.3 – page 215):

Венгрийышке ик гана веле <u>миенна ыле</u> . ~ Венгрийышке ик гана веле <u>миенна</u> .	We've only gone to Hungary once.
Ныл ий ончыч мый <u>йўклен омыл ыле</u> . ~ Ныл ий ончыч мый <u>йўклен омыл</u> .	I <u>didn't vote</u> four years ago.

- 7.69. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate positive form of the compound past tense III.
- 1. Мый уремышке лектын ... гына ..., трук виян йўр йўраш тўнале. (шукташ (-ем))
- 2. Шарнет, изиэт годым тый икмыняр гана Йушто Кугызалан серышым ... (возаш (-ем))
- 3. Иванов кочкаш ... веле ..., шўрышкыжо карме чонештен пурыш. (шинчаш (-ам))
- 4. Тиде рвезым мый палем: икана ме поездыште пырля (кудалаш (-ам))
- 5. Конференцийыште Ленамыт докладыштым лудаш ... , да тунамак проектор пудыргыш. (тÿналаш (-ам))

- 7.70. : Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate negative form of the compound past tense III.
- 1. Рушарнян эрдене 8 шагат ..., пошкудо-влак ремонтым ышташ тўнальыч. (шуаш (-ам))
- 2. Те докладдам лудын ..., а Петров йодышым пуыш. (пытараш (-ем))
- 3. «Марий чодыра» паркыште ме тымарте нигунам (лияш (-ям))
- 4. Уна-влак эше ..., а озавате ўстембаке чыла поген. (толаш (-ам))
- 5. Тендан деч ончыч тиде темым ниго (шымлаш (-ем))

7.71. Negate the following sentences

- 1. Аня эрдене будильник кычкырыме деч ончыч кынелын ыле.
- 2. Марий оперым ужынат ыле мо?
- 3. У ий деч ончыч ме йолташланна открыткым колтенна ыле.
- 4. Тыгай марий сувенирым «Эн сай» кевытыште ужаленыт ыле.
- 5. Паша кече деч ончыч электрон почтым тергенам ыле.
- 7.72. Transform the negative sentences into positive ones.
- 1. Украинысе чемерис-влак нерген колын отыл ыле мо?
- 2. Машалан 18 ий темын огыл ыле, тудо Москош пашам ышташ каен.
- 3. Умаште кен ежым ялышке миен онал ыле.
- 4. Мый тудым конгресс деч ончыч пален омыл ыле.
- 5. Йываным вашлиймешке, Галя марлан лектын огыл ыле.

7.1.1.7. Compound Past Tense IV

Other sources refer to this tense as the second periphrastic perfect.

Formation (positive and negative): both positive and negative forms of the compound past tense IV are formed by placing the particle *y*_Λ*Maw* (see 9.3 – page 333) after the simple past tense II forms (see 7.1.1.3 – page 215).

	Conjugation I		Conjugation II		
	тунемаш (-ам) 'to study' \rightarrow тунемын \rightarrow		пураш (-ем) 'to enter' \rightarrow пурен \rightarrow		
	Positive	Negative	Positive	Negative	
1Sg	тунемынам	тунемын омыл	пуренам	пурен омыл	
	улмаш	улмаш	улмаш	улмаш	
2Sg	тунемынат	тунемын отыл	пуренат	пурен отыл	
	улмаш	улмаш	улмаш	улмаш	
3Sg	тунемын	тунемын огыл	пурен	пурен огыл	
JJg	улмаш	улмаш	улмаш	улмаш	
1Pl	тунемынна	тунемын огынал ~ онал	пуренна	пурен огынал ~ онал	
11.1	улмаш	улмаш	улмаш	улмаш	
2Pl	тунемында	тунемын огыдал ~ одал	пуренда	пурен огыдал ~ одал	
	улмаш	улмаш	улмаш	улмаш	
3Pl	тунемыныт	тунемын огытыл	пуреныт	пурен огытыл	
511	улмаш	улмаш	улмаш	улмаш	

Certain clitics and particles (see 9 – page 328) can be placed after the present-tense form, e.g: кочкынам гына улмаш, кочкынамат улмаш.

- 7.73. Form the compound past tense IV of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. кошташ (-ам) 'to go' 2. вашлияш (-ям) 'to meet' 3. муаш (-ам) 'to find'

- 7.74. Form the compound past tense IV of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. палаш (-ем) 'to know' 2. мияш (-ем) 'to go, to come' 3. пуаш (-эм) 'to give'
- 7.75. Form the compound past tense IV of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: лÿшташ (-ем) 'to milk', 2Sg \rightarrow лÿштенат улмаш.
- 1. тÿнгалаш (-ам) 'to begin', 2Sg
- 2. канаш (-ем) 'to rest, to relax', 1Sg
- 3. кочкаш (-ам) 'to eat', 1Pl
- 4. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)', 3Sg
- 5. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)', 3Pl
- 6. лудаш (-ам) 'to read', 3Sg
- 7. кояш (-ям) 'to resemble, to look like', 2Pl
- 8. каяш (-ем) 'to go', 2Sg
- 9. йÿаш (-ам) 'to drink', 1Sg
- 10. пытараш (-ем) 'to finish, to end (tr.)', 1Pl
- 7.76. Form the negated compound past tense IV of the following first conjugation verbs in all persons.
- 1. ужаш (-ам) 'to see' 2. ияш (-ям) 'to swim' 3. кÿаш (-ам) 'to ripen'
- 7.77. Form the negated compound past tense IV of the following second conjugation verbs in all persons.
- 1. ойлаш (-ем) 'to speak' 2. вучаш (-ем) 'to wait' 3. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 7.78. Form the negated compound past tense IV of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: moumau (-aм) 'to dare', $3Sg \rightarrow moumum$ огыл улмаш.
- 1. мушкылташ (-ам) 'to wash oneself', 3Sg
- 2. шонаш (-ем) 'to think', 2Sg
- 3. почаш (-ам) 'to open (tr.)', 3Pl
- 4. лекташ (-ам) 'to go, to leave', 1Pl
- 5. кутыраш (-ем) 'to speak', 3Sg
- 6. колышташ (-ам) 'to listen', 1Sg
- 7. йöраташ (-ем) 'to love', 2Pl
- 8. йодаш (-ам) 'to ask', 2Sg
- 9. мураш (-ем) 'to sing', 1Sg
- 10. келшаш (-ем) 'to agree', 1Pl

<u>Usage</u>

a) The compound past tense IV is used to denote an action in the past that preceded another action, or was interrupted by it. It can also indicate that the speaker derives his/her knowledge from indirect experience or perception ('it seems, it turns out, it appears'), and that the speaker is surprised by the information. In this regard, it is comparable to the compound past tense II (see 7.1.1.5 – page 225), but contrasts with the compound past tenses I (see 7.1.1.4 – page 222) and compound past tense III (see 7.1.1.6 – page 228) (in other regards, it is quite similar in usage to the compound past tense III).

Verbs Verbs

Вашлиймына деч ончыч тый мылам <u>йынгыртенат улмаш</u> , а мый колынат омыл.	You <u>called</u> me before we met, but I didn't hear it.
Ӱдырем <u>кушкын улмаш</u> : ўмашсе тувыр	My daughter <u>has grown up</u> : last year's dress
тудлан изи лийын.	doesn't fit her anymore.
Йоча годсо альбомым муым да öрым:	I found a childhood album and was amazed, I
тунам сайын <u>сўретленам улмаш</u> .	<u>could</u> really <u>draw</u> back then.
	_
Унагудышко мийышна, а мемнам тушто	We went to the hotel, but they <u>hadn't waited</u>
вучен огытыл улмаш.	for us there.
Ават каласыш, университет деч ончыч	Your mother said you <u>hadn't thought</u> of going
журналистикыш каяш шонен отыл улмаш.	into journalism before university.

In many situations, this tense can be used interchangeably with the simple past tense II (see 7.1.1.3 – page 215). The variant using the compound past tense IV in some cases indicates the speaker's surprise to a greater extent:

Нуно ўмаште Японийышке <u>миеныт улмаш</u> . ~ Нуно ўмаште Японийышке <u>миеныт</u> .	(I heard) they went to Japan last year.
Илона ушкалым ик ганат <u>лўштен огыл улмаш</u> . ~	
Илона ушкалым ик ганат <u>лўштен огыл</u> .	single time.

Compound past tense III, compound past tense IV:

Конкурсышто мурымо деч ончыч йоча- влак кужу жап <u>ямдылалтыныт ыле</u> . Мурымыштым кажне кечын колаш лиеш ыле.	Before singing at the contest, the children prepared for a long time. You could hear their singing every day.
Туныктышо каласыш, конкурсышто мурымо деч ончыч йоча-влак кужу жап ямдылалтыныт улмаш.	The teacher said that the children <u>had</u> <u>prepared</u> for a long time before singing at the contest.
Аня «Алдияр» оперым <u>ужын ыле</u> . Кодшо тылзыште тиде спектакльым пырля онченна.	Anya <u>has seen</u> the opera "Aldiyar". We went to see this performance together last month.
Аня «Алдияр» оперым <u>ужын улмаш</u> . Фейсбукышто спектакль нерген шонымашыжым лудынам.	Anya <u>has seen</u> the opera "Aldiyar". I read her thoughts about the performance on Facebook.

- 7.79. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate positive form of the compound past tense IV.
- 1. Ачат каласыш, экзамен деч ончыч тый чот (лудаш (-ам))
- 2. Те чынак мо урок жапыште йуштылаш шолып ...? (кошташ (-ам))
- 3. Жапым ончальым пелйудат (эрташ (-ем))
- 4. Кайымешке, ме окнам петыраш ... , садлан кызыт пачерыште пеш йушто. (мондаш (-ем))
- 5. Вара иже умылышна: ужалыше-влак пазарыште мемнам (ондалаш (-ем))

- 7.80. Insert the verbs given in parentheses into the sentence in the appropriate negative form of the compound past tense IV.
- 1. Катя шочмо кечышкет молан толын огыл, шонем. А тый, акат каласыш, тудым (ÿжаш (-ам))
- 2. Экскурсий деч вара веле пале лийын: турист-влак мемнам йöршын (умылаш (-ем))
- 3. Те тиде секретым чынак ..., а мый тыланда шым ўшане. (палаш (-ем))
- 4. Ялыште Лаура ушкал деч чот лўдын: туддеч ончыч ўдыр ушкалым нигунам (ужаш (-ам))
- 5. Нелеш ида нал, ме тендам жапыште (саламлаш (-ем))
- 7.81. Negate the following sentences.
- 1. Изат каласыш, те уремыште пел миллион тенге оксам муында улмаш.
- 2. Кызыт мондалтын, но лу ий ончыч ме тиде актрисе дене чынак вашлийынна улмаш.
- 3. Студент-влак туныктышым экзаменыште вученыт, а тудо экзамен нерген монден улмаш.
- 4. Ольош ойлыш, тый у машинам налынат улмаш.
- 5. Ивановмыт деке унала миенна. Омсашкышт пел шагат тўкалтенна, а нуно маленыт улмаш.
- 7.82. Transform the negative sentences into positive ones.
- 1. Университет деч ончыч тый англичан йылмым тунемын отыл улмаш.
- 2. Урокышто Петя гына начар вашештен: мöнгыштö ямдылалтын огыл улмаш.
- 3. Авайын мутшо почеш, изиэм годым мушкылташ йоратен омыл улмаш.
- 4. Йолташет ойлыш, Ханты-Мансийскыште те лийын одал улмаш.
- 5. Йотэлысе студент-влак шуко йодыштыныт: марий йўла нерген нунылан каласкален огытыл улмаш.

7.1.2. Imperative

<u>Formation of positive forms</u>: In the imperative mood there are distinct forms for the second and third persons singular and plural, i.e., a total of four persons in all. (For cohortative-hortative forms in the first person plural see 7.1.1.1 – page 201; for the usage of past-tense forms as an imperative of joint action, see 7.1.1.2 – page 208). Note that in the imperative, the same suffixes are attached to the verbal stem in both conjugation classes.

a) Second person singular: In both conjugations the form of the positive imperative second person singular is identical with the connegative form (see 7.1.0 – page 198).

7.83. Form the imperative second person singular of the following first conjugation verbs.

- 1. кынелаш (-ам) 'to get up'
- 2. колышташ (-ам) 'to listen'
- 3. шинчаш (-ам) 'to sit down'
- 4. кочкаш (-ам) 'to eat'
- 5. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 6. толаш (-ам) 'to come'
- 7. муаш (-ам) 'to find'
- 8. куржаш (-ам) 'to run'
- 9. мушкаш (-ам) 'to wash'
- 10. лияш (-ям) 'to be, to become'

<u>234</u> Verbs

7.84. Form the imperative second person singular of the following second conjugation verbs.

- 1. пураш (-ем) 'to come in, to enter'
- 2. кÿзаш (-ем) 'to climb'
- 3. ончаш (-ем) 'to look'
- 4. ÿшанаш (-ем) 'to believe'
- 5. каяш (-ем) 'to go'
- 6. ужалаш (-ем) 'to sell'
- 7. пуаш (-эм) 'to give'
- 8. туныкташ (-ем) 'to teach'
- 9. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 10. малаш (-ем) 'to sleep'
- 7.85. Form the imperative second person singular of the following first and second conjugation verbs.
- 1. каласаш (-ем) 'to say, to tell'
- 2. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 3. cöpaш (-ем) 'to promise'
- 4. лекташ (-ам) 'to go, to leave'
- 5. мияш (-ем) 'to go, to come'
- 6. лудаш (-ам) 'to read'
- 7. шонаш (-ем) 'to think'
- 8. канаш (-ем) 'to rest, to relax'
- 9. тунемаш (-ам) 'to learn, to study'
- 10. ÿжаш (-ам) 'to invite'
- b) Second person plural: In both conjugations the imperative second person plural is an unstressed S-suffix (see 1.6.7 page 50) -3a (- $3a \sim -ca$) attached to the verbal stem. The stem changes discussed in 7.0.2 page 196 occur here, if necessary, in the case of first-conjugation verbs.

Conjugation class	Stem ends in		Example		
2	Unstressed -e, -o, -ö		ыште-	'to do'	ышты <u>за</u>
	Stressed -y, - \ddot{y} Sonorant consonant Obstruent consonant $4\kappa \rightarrow 4$		шу-	'to arrive'	шу <u>за</u>
			тол-	'to come'	тол <u>за</u>
			луд-	'to read'	луд <u>са</u>
1			кочк-	'to eat'	коч <u>са</u>
1	Obstruent consonant (with stem change)	шк → ч	мушк-	'to wash'	муш <u>са</u>
		нч → ч	шинч-	'to sit down'	шич <u>са</u>
		$KT \rightarrow K$	лект-	'to leave'	лек <u>са</u>
		3 → 4	воз-	'to lie down'	воч <u>са</u>

7.86. Form the imperative second person plural of the following first conjugation verbs.

- 1. почаш (-ам) 'to open (tr.)'
- 2. пöртылаш (-ам) 'to return, to come back'
- 3. йодаш (-ам) 'to ask'
- 4. колышташ (-ам) 'to listen'
- 5. лукташ (-ам) 'to lead out'
- 6. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 7. манаш (-ам) 'to say'
- 8. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 9. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)'
- 10. муаш (-ам) 'to find'

7.87. Form the imperative second person plural of the following second conjugation verbs.

- 1. кутыраш (-ем) 'to speak'
- 2. каяш (-ем) 'to go'
- 3. йöраташ (-ем) 'to love'
- 4. кушташ (-ем) 'to dance'
- 5. пуаш (-эм) 'to give'
- 6. сÿретлаш (-ем) 'to draw, to paint'
- 7. возаш (-ем) 'to write'
- 8. лÿяш (-ем) 'to shoot'
- 9. кусараш (-ем) 'to translate'
- 10. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)'

7.88. Form the imperative second person plural of the following first and second conjugation verbs.

- 1. тÿналаш (-ам) 'to begin'
- 2. мияш (-ем) 'to go, to come'
- 3. кошташ (-ам) 'to go'
- 4. шÿшкаш (-ам) 'to shove'
- 5. ямдылаш (-ем) 'to prepare (tr.)'
- 6. ияш (-ям) 'to swim'
- 7. кондаш (-ем) 'to bring'
- 8. ÿжаш (-ам) 'to invite'
- 9. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)'
- 10. pyaш (-эм) 'to cut down'

c) Third person singular: In both conjugations the imperative third person singular is an S-suffix (see 1.6.7 – page 50) - $\mathcal{K}E$ (- $\mathcal{K}E$ ~ - $\mathcal{M}E$) attached to the verbal stem. The stem changes discussed in 7.0.2 – page 196 – occur here, if necessary, in the case of first-conjugation verbs.

Conjugation class	Stem ends in		Example		
2	Unstressed -e, -o, -ö		ыште-	'to do'	ышты <u>же</u>
	Stressed -y, -ÿ		шу-	'to arrive'	шу <u>жо</u>
	Sonorant consonant		тол-	'to come'	тол <u>жо</u>
	Obstruent consonant		луд-	'to read'	луд <u>шо</u>
1	Obstruent consonant (with stem change)	чк → ч	кочк-	'to eat'	коч <u>шо</u>
1		шк → ч	мушк-	'to wash'	муш <u>шо</u>
		нч → ч	шинч-	'to sit down'	шич <u>ше</u>
		$KT \rightarrow K$	лект-	'to leave'	лек <u>ше</u>
		$3 \rightarrow A$	воз-	'to lie down'	воч <u>шо</u>

Note that when verbal stems end in obstruent consonants, the forms of the imperative 3Sg are homonymous with the active participle (see 7.2.3 – page 259): $\kappa o \mu o$'s/he should eat \sim eating'.

7.89. Form the imperative third person singular of the following first conjugation verbs.

- камвозаш (-ам) 'to fall'
- 2. налаш (-ам) 'to take; to buy'
- 3. лÿдаш (-ам) 'to fear'
- 4. йомаш (-ам) 'to disappear'
- 5. лияш (-ям) 'to be, to become'
- 6. муаш (-ам) 'to find'
- 7. шочаш (-ам) 'to be born'
- 8. кÿраш (-ам) 'to pull, to tear'
- 9. кÿаш (-ам) 'to ripen'
- 10. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)'

7.90. Form the imperative third person singular of the following second conjugation verbs.

- 1. кöнаш (-ем) 'to agree, to assent'
- 2. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 3. вучаш (-ем) 'to wait'
- 4. йынгырташ (-ем) 'to call (telephone)'
- 5. вÿдаш (-ем) 'to lead'
- 6. колташ (-ем) 'to send'
- 7. каяш (-ем) 'to go'
- 8. ойлаш (-ем) 'to talk, to speak'
- 9. полшаш (-ем) 'to help'
- 10. пуаш (-эм) 'to give'
- 7.91. Form the imperative third person singular of the following first and second conjugation verbs.
- 1. кÿзаш (-ем) 'to climb'
- 2. ужаш (-ам) 'to see'
- 3. мияш (-ем) 'to go, to come'
- 4. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 5. палаш (-ем) 'to know'
- 6. лукташ (-ам) 'to lead out'
- 7. шокташ (-ем) 'to play (e.g., an instrument)'
- 8. кынелаш (-ам) 'to get up'
- 9. pyaш (-эм) 'to cut down'
- 10. вашлияш (-ям) 'to meet'

d) Third person plural: The ending of the positive imperative in the third person plural is $-(\omega)um$ which is attached to the verbal stem. The $-\omega$ occurs as an epenthetic vowel in the first conjugation, but not in the second conjugation.

Conjugation class	Example		
	ыште-	'to do'	ыштышт
2	толо-	'to steal'	толышт
2	йöрö-	'to suit'	йöрышт
	кае-	'to go'	кайышт
	шу-	'to arrive'	шуышт
	тол-	'to come'	толышт
	луд-	'to read'	лудышт
1	кочк-	'to eat'	кочкышт
1	мушк-	'to wash'	мушкышт
	шинч-	'to sit down'	шинчышт
	лект-	'to leave'	лектышт
	воз-	'to lie down'	возышт

Note that in the second conjugation the forms of the imperative third person plural are formally identical with the 3Pl forms of the simple past tense I: малаш (-eм) 'to sleep' \rightarrow малышm 'they slept \sim they should sleep'.

7.92. Form the imperative third person plural of the following first conjugation verbs.

- 1. почаш (-ам) 'to open (tr.)'
- 2. лукташ (-ам) 'to lead out'
- 3. кояш (-ям) 'to resemble, to look like'
- 4. йодаш (-ам) 'to ask'
- 5. куржаш (-ам) 'to run'
- 6. муаш (-ам) 'to find'
- 7. кушкаш (-ам) 'to grow (intr.)'
- 8. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 9. мушкылташ (-ам) 'to wash oneself'
- 10. воштылаш (-ам) 'to laugh'

7.93. Form the imperative third person plural of the following second conjugation verbs.

- 1. вашешташ (-ем) 'to answer, to reply'
- 2. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)'
- 3. ышташ (-ем) 'to do'
- 4. ужалаш (-ем) 'to sell'
- 5. нояш (-ем) 'to become tired'
- 6. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)'
- 7. пуаш (-эм) 'to give'
- 8. ончаш (-ем) 'to look'
- 9. шуяш (-ем) 'to stretc.h (tr.)'
- 10. пытараш (-ем) 'to finish, to end (tr.)'

7.94. Form the imperative third person plural of the following first and second conjugation verbs.

- 1. умылаш (-ем) 'to understand'
- 2. пÿчкаш (-ам) 'to cut'
- 3. pyaш (-эм) 'to cut down'
- 4. ужаш (-ам) 'to see'
- 5. палаш (-ем) 'to know'
- 6. кошташ (-ам) 'to go'
- 7. кычалаш (-ам) 'to look for, to search'
- 8. лÿяш (-ем) 'to shoot'
- 9. вашкаш (-ем) 'to hurry'
- 10. ияш (-ям) 'to swim'

Formation of negative forms:

The negative imperative is formed in all persons with the negation verb (see 7.3.1 – page 278) followed by the connegative form of the negated verb (see 7.1.0 – page 198). The forms of the negation verb in the imperative are as follows:

1Sg	-
2Sg	ИТ
3Sg	ынже
1Pl	-
2Pl	ида
3Pl	ынышт

Examples with contrasting positive and negative forms:

	Conjugation I		Conjugation II	
	кочкаш (-ам) 'to eat'		вучаш (-ем) 'to wait'	
	Positive	Negative	Positive Negative	
1Sg	-	-	-	-
2Sg	коч	ит коч	вучо	ит вучо
3Sg	кочшо	ынже коч	вучыжо	ынже вучо
1Pl	-	-	-	-
2Pl	кочса	ида коч	вучыза	ида вучо
3Pl	кочкышт	ынышт коч	вучышт	ынышт вучо

- 7.95. Form the negated imperative second person singular of the following first and second conjugation verbs.
- 1. толаш (-ам) 'to come'
- 2. тöрлаш (-ем) 'to level, to smooth'
- 3. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 4. мияш (-ем) 'to go, to come'
- 5. пышташ (-ем) 'to put, to place'
- 6. мушкаш (-ам) 'to wash'
- 7. пуаш (-эм) 'to give'
- 8. шогаш (-ем) 'to stand'
- 9. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 10. модаш (-ам) 'to play'

- 7.96. Form the negated imperative third person singular of the following first and second conjugation verbs.
- 1. муаш (-ам) 'to find'
- 2. мураш (-ем) 'to sing'
- 3. лекташ (-ам) 'to go, to leave'
- 4. кусараш (-ем) 'to translate'
- 5. каяш (-ем) 'to go'
- 6. йодаш (-ам) 'to ask'
- 7. кояш (-ям) 'to resemble, to look like'
- 8. pyaш (-эм) 'to cut down'
- 9. ияш (-ям) 'to swim'
- 10. cöpaш (-ем) 'to promise'
- 7.97. Form the negated imperative second person plural of the following first and second conjugation verbs.
- 1. канаш (-ем) 'to rest, to relax'
- 2. камвозаш (-ам) 'to fall'
- 3. ончаш (-ем) 'to look'
- 4. лияш (-ям) 'to be, to become'
- 5. лудаш (-ам) 'to read'
- 6. кÿзаш (-ем) 'to climb'
- 7. лукташ (-ам) 'to lead out'
- 8. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 9. пöртылаш (-ам) 'to return, to come back'
- 10. пураш (-ем) 'to come in, to enter'
- 7.98. Form the negated imperative third person plural of the following first and second conjugation verbs.
- 1. шÿшкаш (-ам) 'to shove'
- 2. тöршташ (-ем) 'to jump'
- 3. помыжалташ (-ам) 'to wake up (intr.)'
- 4. ойгыраш (-ем) 'to worry (intr.)'
- 5. вÿдаш (-ем) 'to lead'
- 6. кÿаш (-ам) 'to ripen'
- 7. кудалаш (-ам) 'to drive, to ride'
- 8. малаш (-ем) 'to sleep'
- 9. кояш (-ям) 'to resemble, to look like'
- 10. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)'
- 7.99. Negate the positive imperative second person singular of the following first and second conjugation verbs.
- 1. Колышт!
- 2. Ойло!
- 3. Ий!
- 4. Тырше!
- 5. Кынел!
- 6. Кай!
- 7. Луд!
- 8. Пу!
- 9. Тÿлö!
- 10. Шич!

7.100. Negate the positive imperative third person singular of the following first and second conjugation verbs.

- 1. Вашкыже!
- 2. Тöчыжö!
- 3. Вашлийже!
- 4. Шуыжо!
- 5. Пеледше!
- 6. Вучыжо!
- 7. Лўдшӧ!
- 8. Мушшо!
- 9. Мийыже!
- 10. Мужо!
- 7.101. Negate the positive imperative second person plural of the following first and second conjugation verbs.
- 1. Йодса!
- 2. Вашештыза!
- 3. Тунемза!
- 4. Шоныза!
- 5. Возыза!
- 6. Лекса!
- 7. Кийыза!
- 8. Йÿза!
- 9. Пуыза!
- 10. Вочса!
- 7.102. Negate the positive imperative third person plural of the following first and second conjugation verbs.
- 1. Коштышт!
- 2. Руышт!
- 3. Вашлийышт!
- 4. Кÿышт!
- 5. Сўретлышт!
- 6. Ужышт!
- 7. Кўзышт!
- 8. Куштышт!
- 9. Мушкышт!
- 10. Кайышт!

<u>Usage</u>

a) The imperative is used to express orders, wishes, demands, permission, etc. In the second person one or more persons are directly addressed. In the third person indirect orders, etc. are given to one or more persons not being addressed by the speaker. English in contrast has no widely used specific form of the imperative in the third person and typically employs an auxiliary verb + infinitive: 'He should go. They should come.' One comparable form used in English is *long live*: 'Long live the Mari language!'

Вашкерак <u>тол</u> !	<u>Come</u> quickly!
Мылам <u>полшо</u> , пожалуйста.	Help me, please.
Эркынрак <u>кутырыза</u> .	<u>Talk</u> more slowly.
Йолташет пöртышкö <u>пурыжо</u> !	Your friend should come into the house!
Йўштö вўдым <u>ит йў</u> !	Don't drink cold water!
Йÿдым олаште <u>ида кошт</u> .	Don't walk around town at night.
Мыйым <u>ида вурсо</u> !	<u>Don't scold</u> me!
Изат нелеш <u>ынже нал</u> .	Your big brother should not be offended.
Мемнан деч посна нуно <u>ынышт кай</u> .	They shouldn't go without us.

Note the usage of numerous particles in combination with imperative forms, and/or to add imperative semantics to indicative forms: -ян, -я (see 9.2 – page 333), айда, айста, тек (see 9.3 – page 333), ыле (see 9.3 – page 333), ыле (see 9.5.6 – page 339), докан (see 9.5.24 – page 343).

b) The imperative is used in finite final clauses, see 15.7.1 – page 401.

Йоча-влак, авашт ласкан малыже манын, In order for their mother to sleep peacefully, шып модыт.

c) The imperative can be used in connection with the particles $\kappa e u \sim \kappa e p e \kappa$ 'even if' (see 9.5.35 – page 346, 9.5.33 – page 346), and pronouns such as $\kappa e u - \kappa o$ 'whatever' or $\kappa e u - \kappa o$ 'whoever' (see 5.7.1 – page 152), in concessive constructions.

Мый денем <u>кеч-мом ыштыза</u> , мый садак	Do whatever you want with me, I'll still say
чыным каласем.	the truth.
Кеч-кö толжо, мый омсам нигöлан ом поч.	No matter who comes, I won't open the door
<u>кс 1-ко толжо</u> , мый омсам ниголан ом поч.	for anyone.

- 7.103. Insert the positive imperative form of the given verb in the indicated person into the sentence.
- 1. Шке калыкшым тудо (пагалаш (-ем) 'to respect', 3Sg)
- 2. Пашатым сайын (ышташ (-ем) 'to do', 2Sg)
- 3. Тек нуно марла (кутыраш (-ем) 'to speak', 3Pl)
- 4. Таза (лияш (-ям) 'to be, to become', 2Pl)
- 5. Айдеме шке корныжым (кычалаш (-ам) 'to look for, to search', 3Sg)
- 6. Ача-аватым эре (колышташ (-ам) 'to listen', 2Sg)
- 7. Ваш келшен (илаш (-ем) 'to live', 2Pl)
- 8. Тек марий йўла-влак (аралалташ (-ам) 'to be preserved', 3Pl)
- 10. Илышдам (йöраташ (-ем) 'to love', 2Pl)
- 7.104. Insert the negative imperative form of the given verb in the indicated person into the sentences pertaining to Mari superstitions.
- 1. Устембалым чара кид дене ... нужнаш кодеш. (ушташ (-ам) 'to sweep', 3Sg)
- 2. Эрдене эр ... шортат. (мураш (-ем) 'to sing', 2Sg)
- 3. Кÿзö гыч ... осал лийыда. (кочкаш (-ам) 'to eat', 2Pl)
- 4. Ойгетым шуко ... ойго ойгым ўжеш. (ойлаш (-ем) 'to speak', 2Sg)
- 5. Тулышко ... тÿрвешышт йора лектеш. (шÿведаш (-ем) 'to spit', 3Pl)
- 6. Шуко ... шортат. (воштылаш (-ам) 'to laugh', 2Sg)
- 7. Пошкудет кастене оксам кусын (пуаш (-эм) 'to give', 3Sg)
- 8. Киндым кумык ... илышда кумык лиеш. (пышташ (-ем) 'to put, to place', 2Pl)
- 9. Устел деке туп дене (шинчаш (-ам) 'to sit down', 3Pl)
- 10. Кастене куварым (мушкаш (-ам) 'to wash', 2Pl)

7.105. Negate the imperative in the following sentences.

- 1. Кевытыште киндым нал.
- 2. Пöлемышке эртыза.
- 3. Ондакрак малаш вочшо.
- 4. Эше ик пукеным кондышт.
- 5. Кидетым муш.
- 6. Варарак йынгыртыже.
- 7. Кочкаш шичса.
- 8. Шинчалым мыланем пуыза.
- 9. Шокшын чий.
- 10. Эрла 6 шагатлан кынелышт.

7.106. Transform the following sentences, creating negative imperative sentences in the indicated person, e.g.: *Тыште йуштылаш огеш лий*. (2PL) > *Тыште ида йуштыл*.

- 1. Шÿкым уремыште шуаш ок йöрö. (3Sg)
- 2. Лифтыште тöршташ ок лий. (2Pl)
- 3. Шоколадым шукым кочкаш ок йöрö. (2Sg)
- 4. Интернетыште кужун шинчаш сай огыл. (2Sg)
- 5. Машинаштым ен капка ончылан шогалташ сай огыл. (3Pl)
- 6. Йудым тумыр дене шокташ ок йоро. (2Pl)
- 7. Йур чот йуреш. Зонтик деч посна лекташ ок лий. (3Pl)
- 8. Тыште корным вончаш ок лий. (2Sg)
- 9. Кафеште тамакым шупшаш ок лий. (3Sg)
- 10. Тиде лавыран ерыште йуштылаш ок йоро. (2Pl)

7.1.3. Desiderative

7.1.3.1. Desiderative Present

<u>Formation of positive forms</u>: A verb in the positive desiderative consists of three elements, a) the verbal stem, b) the marker of the desiderative mood, and c) the appropriate personal suffix.

The desiderative marker $-\mu e$ is a N-suffix (see 1.6.6 – page 48) attached directly to the verbal stem in both conjugation classes. Stem simplifications and alterations (see 7.0.2 – page 196) occur in the first conjugation if necessary.

The personal endings, and a usage example from each conjugation class:

	Damaanal	Examples		
	Personal ending	Conjugation I	Conjugation II	
enung		лудаш (-ам) 'to read' \rightarrow лудне- \rightarrow	илаш (-ем) 'to live' \rightarrow илыне- \rightarrow	
1Sg	-M	луднем	илынем	
2Sg	-T	луднет	илынет	
3Sg	-же	луднеже	илынеже	
1Pl	-на	луднена	илынена	
2Pl	-да	луднеда	илынеда	
3Pl	-шт	луднешт	илынешт	

7.107. Give all six positive desiderative forms of the following first conjugation verbs.

- 1. тунемаш (-ам) 'to learn, to study'
- 2. кочкаш (-ам) 'to eat'
- 3. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 4. мушкылташ (-ам) 'to wash oneself'
- 5. муаш (-ам) 'to find'
- 6. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 7. лекташ (-ам) 'to go, to leave'
- 8. налаш (-ам) 'to take; to buy'
- 9. йодаш (-ам) 'to ask'
- 10. ужаш (-ам) 'to see'

7.108. Give all six positive desiderative forms of the following second conjugation verbs.

- 1. каяш (-ем) 'to go'
- 2. ончаш (-ем) 'to look'
- 3. кутыраш (-ем) 'to speak'
- 4. полшаш (-ем) 'to help'
- 5. малаш (-ем) 'to sleep'
- 6. канаш (-ем) 'to rest, to relax'
- 7. ышташ (-ем) 'to do'
- 8. пуаш (-эм) 'to give'
- 9. чияш (-ем) 'to put on, to dress'
- 10. каласаш (-ем) 'to say, to tell'

7.109. Form the desiderative of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: *тиныкташ (-ем)* 'to teach', 2Sg → *туныктынет*.

- 1. вучаш (-ем) 'to wait', 3Sg
- 2. мушкаш (-ам) 'to wash', 1Sg
- 3. модаш (-ам) 'to play', 3Pl
- 4. лияш (-ям) 'to be, to become', 3Sg
- 5. кушташ (-ем) 'to dance', 1Sg
- 6. толаш (-ам) 'to come', 1Pl
- 7. шокташ (-ем) 'to play (e.g., an instrument)', 2Pl
- 8. ÿжаш (-ам) 'to invite', 2Sg
- 9. мураш (-ем) 'to sing', 1Pl
- 10. мияш (-ем) 'to go, to come', 2Sg

<u>Formation of negative forms</u>: The negative forms of the desiderative consist of the negation verb (see 7.3.1 – page 278) in the appropriate person followed by the connegative form (see 7.1.0 – page 198). The negation verb in the desiderative is seen in the following table.

1Sg	ынем
2Sg	ынет
3Sg	ынеж
1Pl	ынена
2Pl	ынеда
3Pl	ынешт

Examples with contrasting positive and negative forms:

	Conjugation I		Conjugation II	
	лудаш (-ам) 'to read'		илаш (-ем) 'to live'	
	Positive	Negative	Positive Negative	
1Sg	луднем	ынем луд	илынем	ынем иле
2Sg	луднет	ынет луд	илынет	ынет иле
3Sg	луднеже	ынеж луд	илынеже	ынеж иле
1Pl	луднена	ынена луд	илынена	ынена иле
2Pl	луднеда	ынеда луд	илынеда	ынеда иле
3Pl	луднешт	ынешт луд	илынешт	ынешт иле

7.110. Form the negated desiderative in all persons from the following first conjugation verbs.

- 1. кынелаш (-ам) 'to get up'
- 2. мушкаш (-ам) 'to wash'
- 3. ияш (-ям) 'to swim'
- 4. кÿаш (-ам) 'to ripen'
- 5. кошташ (-ам) 'to go'
- 6. куржаш (-ам) 'to run'
- 7. пöртылаш (-ам) 'to return, to come back'
- 8. шинчаш (-ам) 'to sit down'
- 9. лÿдаш (-ам) 'to fear'
- 10. колышташ (-ам) 'to listen'

7.111. Form the negated desiderative in all persons from the following second conjugation verbs.

- 1. шогаш (-ем) 'to stand'
- 2. кияш (-ем) 'to lie (e.g., in bed)'
- 3. ойлаш (-ем) 'to talk, to speak'
- 4. палаш (-ем) 'to know'
- 5. мондаш (-ем) 'to forget'
- 6. пураш (-ем) 'to come in, to enter'
- 7. ондалаш (-ем) 'to deceive, to cheat'
- 8. кÿзаш (-ем) 'to climb'
- 9. вашешташ (-ем) 'to answer, to reply'
- 10. cöpaш (-ем) 'to promise'

7.112. Form the negated desiderative of the following first and second conjugation verbs in the person indicated, e.g.: myныкmau (-eм) 'to teach', $2Sg \rightarrow ы$ нem myныкmo.

- 1. лукташ (-ам) 'to lead out', 1Sg
- 2. ужалаш (-ем) 'to sell', 2Sg
- 3. кудалаш (-ам) 'to drive, to ride', 2Pl
- 4. мияш (-ем) 'to go, to come', 1Pl
- 5. помыжалташ (-ам) 'to wake up (intr.)', 3Sg
- 6. шонаш (-ем) 'to think', 1Sg
- 7. йÿаш (-ам) 'to drink', 2Sg
- 8. вашлияш (-ям) 'to meet', 3Pl
- 9. шарнаш (-ем) 'to remember', 2Pl
- 10. пуаш (-эм) 'to give', 3Sg

- 7.113. Negate the following positive desiderative forms, e.g.: $mолнена \rightarrow ынена mол$.
- 1. койнена
- 2. вочнем
- 3. воштылнеже
- 4. кусарынена
- 5. кондынем
- 6. шымлынеже
- 7. чон ештынет
- 8. тўналнеда
- 9. пытарынешт
- 10. шортнет
- 7.114. Transform the following negative desiderative forms into positive ones, e.g.: ынем лек \rightarrow лекнем.
- 1. ынена код
- 2. ынеж возо
- 3. ынем камвоч
- 4. ынена колто
- 5. ынет ман
- 6. ынем пыште
- 7. ынешт кычал
- 8. ынеж лий
- 9. ынет луйо
- 10. ынеда келше

<u>Usage</u>

Mari has no verb with the meaning 'to want'. The desiderative mood is used instead to express a wish or intention. with the usual equivalent in English being 'to want to (do something), to intend to (do something)'. (Compare also with the construction 'passive participle' + wyaw (-am) 'to arrive' – see 7.2.4 – page 260.)

Корно деч вара изиш <u>канынем</u> .	After the trip I <u>want to rest</u> a bit.	
Таче кастене кушко <u>кайынет</u> ?	Where do you want to go tonight?	
Томи марий калык кочкышым	Tomi <u>wants to taste</u> Mari national cuisine.	
<u>тамлынеже</u> .	romi <u>wants to taste</u> mair national cuisme.	
Йотэлысе студент-влак дене марий ялым	We <u>want to see</u> a Mari village with the foreign	
<u>ужнена</u> .	students.	
Те могай марий пöлекым <u>налнеда</u> ?	What Mari presents do you want to buy?	
Пеш шокшо мончашке <u>ынем пуро</u> .	I <u>don't want to go</u> into an overly hot sauna.	
Конгамбалне <u>ынет мале</u> ?	Don't you want to sleep on the stove bench?	
Тÿнö 37 градус йÿштö. Оля уремыш <u>ынеж</u>	It's minus 37 outside. Olya does not want to	
<u>лек</u> .	go out.	
Ушкалым <u>ынеда лўштё</u> ?	Don't you want to milk a cow?	
Нуно олашке <u>ынешт пöртыл</u> .	They <u>don't want to return</u> to town.	

Note the usage of the desiderative in reference to some natural phenomena. It is not productive in this function:

Кече <u>ончынеже</u> .	The sun <u>is trying to shine</u> .
Йÿр <u>тÿҥалнеже</u> ала мо, айда зонтикым налына.	It <u>looks like</u> rain, let's take an umbrella.
Теле <u>толнеже</u> ала мо.	<u>Looks like</u> winter is on its way.

- 7.115. Insert the positive desiderative form of the given verb in the indicated person into the sentence.
- 1. Астрономий пöлкан тунемшыже-влак у шÿдырым (почаш (-ам) 'to open (tr.)', 3Pl)
- 2. Сентябрь тылзе гыч мый суахели йылмым (тунемаш (-ам) 'to learn', 1Sg)
- 3. Вес кентежым ме Байкал ер деке (кудалаш (-ам) 'to ride, to drive', 1Pl)
- 4. Тый мыняр арняште Эверест курыкыш ...? (кузаш (-ем) 'to climb', 2Sg)
- 5. Те лумло йылмызе ... мо? (лияш (-ям) 'to be, to become', 2Pl)
- 6. Иванов тамакым ок шупш, аракам ок йу: тудо 100 ий (илаш (-ем) 'to live', 3Sg)
- 7. Тый чынак мо парашют дене ...? (тöршташ (-ем) 'to jump', 2Sg)
- 8. Тиде самырык шымлызе Нобель премийым (налаш (-ам) 'to take', 3Sg)
- 9. Те сандалыкыш ... мо? (чон ешташ (-ем) 'to fly', 2Pl)
- 10. Самырык-влак уло тўням (вашталташ (-ем) 'to change (tr.)', 3Pl)
- 7.116. Insert the negative desiderative form of the given verb in the indicated person into the sentence.
- 1. Мом илышыште ... ? (ышташ (-ем) 'to do', 2Pl)
- 2. Чодыраште маска дене (вашлияш (-ям) 'to meet', 1Pl)
- 3. Каныш годым паша нерген (кутыраш (-ем) 'to speak', 1Sg)
- 4. Еш рецептыштым нуно ниголан (ойлаш (-ем) 'to say', 3Pl)
- 5. Мый денем пырля фитнесышке ...? (кошташ (-ам) 'to go', 2Sg)
- 6. Аня йушто кофем (йуаш (-ам) 'to drink', 3Sg)
- 7. Мыйын клаустрофобий метро дене (кудалаш (-ам) 'to ride, to drive', 1Sg)
- 8. Ме каена, черетыште (шогаш (-ем) 'to stand', 1Pl)
- 9. Йыван ден Петя балет школышто (тунемаш (-ам) 'to learn', 3Pl)
- 10. Акам кугу олашке илаш (куснаш (-ем) 'to move (intr.)', 3Sg)
- 7.117. Negate the desiderative in the following sentences.
- 1. Тиде кен ежым те кузе эртарынеда?
- 2. Мый тенъз воктене канынем.
- 3. Ме ялышке кована деке кайынена.
- 4. Оля монгышто коднеже.
- 5. Эстон студент-влак марий йулам шымлаш туналнешт.
- 6. Мери марий романым финн йылмышке кусарынеже.
- 7. Мый эр еда куржталнем.
- 8. Арнялан кок-кум гана Юлышто йўштылнена.
- 9. Россий мучко мый денем пырля кудалыштнет мо?
- 10. Йолташем-влак книгам возынешт.
- 7.118. Complete the following sentences, following the pattern: Йочалан малаш кӱлеш, но тудо ... > ынеж мале.
- 1. Нунылан шулдырак пачерым кычалаш кулеш, но нуно
- 2. Мый изамым машинажым пуаш йодам, но тудо
- 3. Мыланна пуй эмлыше деке мияш кулеш, но ме
- 4. Тыланда кызыт йоратыме актёр деч автографым йодаш лиеш, но те ...
- 5. Ме тендам полшаш йодына, но те
- 6. Йолташетым мемнан деке ўжаш лиеш, но тый
- 7. Мыйын паспортысо фотом ончыкташ йодат, но мый
- 8. Удырнам хоккейла модаш ўжыт, но тудо
- 9. Петровмытым йотэлышке илаш ўжыт, но нуно тушто
- 10. Неле рокым кызыт колышташ лиеш, но мый ...

7.1.3.2. Desiderative Past I

Formation: The desiderative past I is formed by placing the particle ω (see 9.3 – page 333) after the present-tense form of the desiderative, positive or negative, in both conjugation classes.

	Conjugation I		Conjugation II	
	лудаш (-ам) 'to read'		илаш (-ем) 'to live'	
	Positive	Negative	Positive Negative	
1Sg	луднем ыле	ынем луд ыле	илынем ыле	ынем иле ыле
2Sg	луднет ыле	ынет луд ыле	илынет ыле	ынет иле ыле
3Sg	луднеже ыле	ынеж луд ыле	илынеже ыле	ынеж иле ыле
1Pl	луднена ыле	ынена луд ыле	илынена ыле	ынена иле ыле
2Pl	луднеда ыле	ынеда луд ыле	илынеда ыле	ынеда иле ыле
3Pl	луднешт ыле	ынешт луд ыле	илынешт ыле	ынешт иле ыле

- 7.119. Form the positive desiderative past I in all persons from the following first conjugation verbs.
- 1. ужаш (-ам) 'to see'
- 2. кочкаш (-ам) 'to eat'
- 3. вашлияш (-ям) 'to meet'
- 7.120. Form the negated desiderative past I in all persons from the following second conjugation verbs.
- 1. палаш (-ем) 'to know' 2. ончаш (-ем) 'to look' 3. тÿлаш (-ем) 'to pay'

<u>Usage</u>

a) The desiderative past I is used to refer to past wishes or intentions. As is the case with the compound past tenses I (see 7.1.1.4 – page 222) and III (see 7.1.1.6 – page 228) it is typically used with direct observations.

Изиэм годым актрисе <u>лийнем ыле</u> .	When I was little I <u>wanted to become</u> an actress.
Акам эре телевиденийыште пашам	My big sister always <u>wanted to work</u> in
<u>ыштынеже ыле</u> .	television.
Тенгече киношко <u>кайынена ыле</u> , но вара	We wanted to go to the movies yesterday, but
ышна кай.	then we didn't go.
Тидым тылат <u>ынем ойло ыле</u> , но ойлаш	I didn't want to tell you this, but it has to be
Тидым тылат <u>ынем ойло ыле</u> , но ойлаш логалеш.	I <u>didn't want to tell</u> you this, but it has to be said.
логалеш.	
	said.
логалеш.	said. I <u>didn't want to open</u> your present till New
логалеш. Пöлекдам У ий марте <u>ынена поч ыле</u> .	said. I <u>didn't want to open</u> your present till New Year's.

b) The desiderative past I can also express conditionality or heightened politeness.

Мый денем <u>вашлийнет ыле</u> гын,	If you <u>wanted to meet</u> me, you could have
йынгыртен кертат ыле.	called.
Нелеш ида нал, тендан деч полышым <u>йоднем ыле</u> .	Excuse me, could I ask you for help?
Корно деч вара изиш <u>канынем ыле</u> .	I <u>would like to rest</u> a bit after the trip.

- 7.121. Insert the positive desiderative past I form of the given verb in the indicated person into the sentence.
- 1. Кочкаш ..., но ала-кö омсашке тÿкалтыш. (шинчаш (-ам) 'to sit down', 1 Pl)
- 2. Серге ден шольыжо изишт годсек калык йулам ... (шымлаш (-ем) 'to research', 3Pl)
- 3. Эрла мыняр шагатлан ...? (толаш (-ам) 'to come', 2Pl)
- 4. Нелеш ит нал, кызыт шкетын (кодаш (-ам) 'to stay', 1Sg)
- 5. Юля ала-мом ..., но аваже тудым чарыш. (каласаш (-ем) 'to say', 3Sg)
- 7.122. Insert the negated desiderative past I form of the given verb in the indicated person into the sentence.
- 1. Нуно мемнан ..., но мый нуным келыштарышым. (вучаш (-ем) 'to wait', 3Pl)
- 2. Кастене иктаж-могай кином ...? (ончаш (-ем) 'to look', 2Sg)
- 3. Юрист але бизнесъен нигунамат (лияш (-ям) 'to be, to become', 1Sg)
- 4. Пашашке таче ..., но каяш верештын. (каяш (-ем) 'to go', 1Pl)
- 5. Вера мыйым ..., но мый садак миенам. (ўжаш (-ам) 'to invite', 3Sg)
- 7.123. Negate the desiderative past I in the following sentences.
- 1. Коля эре Тартушто тунемнеже ыле.
- 2. Олаште кофем йўнена ыле, но сай кафем ышна му.
- 3. Йолташем-влак Шереметьев полатым ончалаш шукертсек мийынешт ыле.
- 4. Тый, палем, мыланна йынгыртынет ыле, но телефоннам монденат.
- 5. Ик канашым тылат пуынем ыле.
- 7.124. Complete the following sentences, following the pattern: Изи рвезылан эмым йўаш кўлешыле, но тудо ... > ынеж йў ыле.
- 1. Удыр-влаклан пайремыште кодаш кулеш ыле, но нуно
- 2. Тенгече финн тунемше-влак дене мутланаш лиеш ыле, но тый ...
- 3. Мылам эмлызе деке каяш кулеш ыле, но мый
- 4. Володялан эрдене вич шагатлан кынелаш кулеш ыле, но тудо
- 5. Полышдам йодаш кÿлеш ыле, но ме

7.1.3.3. <u>Desiderative Past II</u>

Formation: The desiderative past II is formed by placing the particle *yamaw* (see 9.3 – page 333) after the present-tense form of the desiderative positive or negative, in both conjugation classes.

	Conjugation I		Conjugation II	
	лудаш (-ам) 'to read'		илаш (-ем) 'to live'	
	Positive	Negative	Positive	Negative
1Sg	луднем улмаш	ынем луд улмаш	илынем улмаш	ынем иле улмаш
2Sg	луднет улмаш	ынет луд улмаш	илынет улмаш	ынет иле улмаш
3Sg	луднеже улмаш	ынеж луд улмаш	илынеже улмаш	ынеж иле улмаш
1Pl	луднена улмаш	ынена луд улмаш	илынена улмаш	ынена иле улмаш
2Pl	луднеда улмаш	ынеда луд улмаш	илынеда улмаш	ынеда иле улмаш
3Pl	луднешт улмаш	ынешт луд улмаш	илынешт улмаш	ынешт иле улмаш

- 7.125. Form the positive desiderative past II in all persons from the following first conjugation verbs.
- 1. йу́аш (-ам) 'to drink' 2. лекташ (-ам) 'to leave' 3. вашлияш (-ям) 'to meet'

- 7.126. Form the negated desiderative past II in all persons from the following second conjugation verbs.
- 1. ойлаш (-ем) 'to talk' 2. пураш (-ем) 'to come in' 3. малаш (-ем) 'to sleep'

<u>Usage</u>

a) The desiderative past II is used to refer to past wishes or intentions. As is the case with the compound past tenses II (see 7.1.1.5 – page 225) and IV (see 7.1.1.7 – page 230) it is typically used with indirect observations and inferences, and in combination with unexpected information.

Аза <u>кочнеже улмаш</u> , садлан шортын.	The child had <u>wanted to eat</u> , that's why it was crying.
Аня изиж годымак туныктышо <u>лийнеже</u>	Anya had wanted to become a teacher from
<u>улмаш</u> .	childhood on.
Йолташна-влак мемнан деке унала пурынешт улмаш, а меже тунам вес олаште лийынна.	Our friends <u>wanted to visit</u> us, but we were in another town at the time.
Катя школышко <u>ынеж кай улмаш</u> , садлан	Katya <u>didn't want to go</u> to school, so she
черланышыла койо.	pretended to be sick.
Оксам нунылан банкыште <u>ынешт пу</u>	They didn't want to give them money at the
<u>улмаш</u> .	bank.
Изи эргыда каласыш, те мемнам <u>ынеда ўж</u>	Your little son said that you didn't want to
улмаш.	<u>invite</u> us.

- 7.127. Insert the positive desiderative past II form of the given verb in the indicated person into the sentence.
- 1. Диссертацийлан «Шонымо тайык» темым ойырынем ыле, но Йыван каласыш, тудат тиде йодышым (шымлаш (-ем) 'to research', 3Sg)
- 2. Ават каласыш, тый ончыч театр студийыш (кошташ (-ам) 'to go', 2Sg)
- 3. Вералан кызытсе паша огеш келше, ўмаштак вес паша верыш (куснаш (-ем) 'to move (intr.)', 3Sg)
- 4. Ме нунын деч лудынна, а нуно мыланна (полшаш (-ем) 'to help', 3Pl)
- 5. Нелеш ида нал, те малаш ..., а ме вучыдымын унала пуренна. (возаш (-ам) 'to fall', 2Pl)
- 7.128. Insert the negative desiderative past II form of the given verb in the indicated person into the sentence.
- 1. Петя ойлыш, колым аллергий верч Тиде чын мо? (кочкаш (-ам) 'to eat', 2Sg)
- 2. Йоча-влак кугыен-влак деч полышым (йодаш (-ам) 'to ask', 3Pl)
- 3. Маша мый денем ..., садлан телефонымат налын огыл. (кутыраш (-ем) 'to speak', 3Sg)
- 4. Интервьюштыда лудынам, телевиденийыште пашам Молан? (ышташ (-ем) 'to do', 2Pl)
- 5. Акамыт начар игечылан кöра ялышке ... , а мый шоненам, кумылышт уке. (кудалаш (-ам) 'to drive, to ride', 3Pl)
- 7.129. Negate the desiderative past II in the following sentences.
- 1. Пий йоча-влак дене моднеже улмаш, а нуно туддеч куржыныт.
- 2. Те эше куштынеда улмаш, а мый музыкым чарышым.
- 3. Рвезе-влак футболышко шуктынешт улмаш, садлан машина дене писын кудалыныт.
- 4. Кафештына уна шöрым йÿнеже улмаш, а мый тудлан шÿрым конденам.
- 5. Тый канынет улмаш, а мый тылат пашам ышыктенам.

- 7.130. Transform the negative desiderative past II in the following sentences into positive desiderative past II forms.
- 1. Ӱдыр-влак конкурсышто ынешт муро улмаш, но туныктышо-влак нуным пеш йодыныт.
- 2. Книгаште возеда, изида годым шымлызе ынеда лий улмаш.
- 3. Рвезе корным ынеж вончо улмаш, йолташыжым веле корно воктене вучен, а машинавлак тудым колташ шогалыныт.
- 4. Нелеш ит нал, уремышке таче ынет лек улмаш. Мыйын верчын веле лекташет верештын
- 5. Финн студент-влак Марий Эл гыч мöнгышкö ынешт пöртыл улмаш, но визышт пытен.

7.2. Non-finite verbal forms

7.2.0. General remarks

Non-finite verbal forms are not inflected for tense and mood, but maintain some verbal properties, for example the argument structure (i.e., they can still have objects). They can occur in positions usually taken by other parts of speech: nouns (i.e., they can be subjects or objects), adjectives (i.e., they can modify nouns), adverbs (i.e., they can modify verbs). Compare the usage of non-finite verbal forms with the usage of nouns, adjectives, and adverbs in the following sentences:

Мый <u>школышко</u> толынам.	I came <u>to school</u> .
Мый <u>тунемаш</u> толынам.	I came <u>to study</u> .
<u>Тамле</u> тортым кочкам.	I am eating a <u>tasty</u> cake.
<u>Кевытыште налме</u> тортым кочкам.	I am eating a cake <u>from the store</u> .
Рвезе <u>писын</u> кая.	The boy goes along quickly.
Рвезе мурен кая.	The boy goes along singing.

Mari makes extensive use of two infinitives (i.e., nominally used verbal forms), four participles (i.e., adjectivally used verbal forms), and five gerunds (i.e., adverbially used verbal forms – also called CONVERBS). As Mari has a strong preference for embedded clauses over bifinite constructions (i.e., it is more natural to say *Having picked up my bag, I left* than *I picked up my bag and left*, see [...] – page [...]) and as Mari tends to use preposed participial relative clauses rather than postposed ones using relative pronouns (i.e., *sleeping child* rather than *child that is sleeping*, see 15.2.1 – page 401), it is essential for an adequate command of Mari syntax to master all of these non-finite forms.

	Suffix	I: кочк- 'to eat'	II: ыште- 'to do'
Infinitive	2111	кочкаш	ышташ
7.2.1 – page 255	-аш	'to eat'	'to do'
Necessitive infinitive	-ман	кочман	ыштыман
7.2.2 – page 257	-ман	'(one) must eat'	'(one) must do'
Active participle	-шЕ	кочшо	ыштыше
7.2.3 – page 259	-шь	'eating'	'doing'
Passive participle	-мЕ	кочмо	ыштыме
7.2.4 – page 260	-ML	'eaten'	'done'
Future-necessitive participle	-шаш	кочшаш	ыштышаш
7.2.5 – page 263	-шаш	'to eat; to be eaten'	'to do; to be done'
Negative participle	-дымЕ	кочдымо	ыштыдыме
7.2.6 – page 266	дымы	'not eating; not eaten'	'not doing; not done'
Affirmative instructive gerund	-(ын) / -ен	кочкын	ыштен
7.2.7 – page 267	-(ын) / -сн	'eating'	'doing'
Negative gerund	-де	кочде	ыштыде
7.2.8 – page 270	дс	'not eating'	'not doing'
Gerund of prior action	-мек(е)	кочмек(е)	ыштымек(е)
7.2.9 – page 272	Mek(e)	'after eating'	'after doing'
Gerund of future action	-меш(ке)	кочмеш(ке)	ыштымеш(ке)
7.2.10 – page 274	- геш (ке)	'before eating'	'before doing'
Gerund of simultaneous action	-шыла	кочшыла	ыштышыла
7.2.11 – page 276	шыли	'while eating'	'while doing'

It should be noted that these labels should be seen as abstractions that the individual forms often do not adhere to (consequently, in the following general discussion, non-finite forms are referred to by their suffixes, rather than the labels used here that might not always seem appropriate). The individual forms will be discussed individually below, after some general remarks regarding the classification of different non-finite verbal forms.

<u>Participles</u>: The following parameters should be considered when comparing the usage of the four different participles used in Mari:

a) Voice (active/passive): Generally speaking, the participle in -wE is used in an active meaning, while -mE is used in a passive meaning. (For active usages of the participle in -mE, see below). The participles in -waw and $-\partial \omega mE$ can be used actively and passively (though some restrictions apply to the passive usage of -waw, see below).

	Active	Passive
-шЕ	X	-
-мЕ	(-)	X
-шаш	X	(X)
-дымЕ	X	X

<u>унам вучышо</u> оза	host waiting for a guest
вучымо уна	expected guest
почеламутым тунемшаш студент	student that should learn a poem
тунемшаш почеламут	poem <u>to be learned</u>
<u>чодырашке коштдымо</u> ен	person that has not gone to the forest
<u>коштдымо</u> чодыра	<u>untrodden</u> forest

b) Tense (future/present/past): In its basic function, the participle in -*waw* communicates future-necessitive semantics (i.e., something that will or should happen), while the other participles generally communicate non-future circumstances. If context is given – e.g., through a temporal adverb – it is however possible to use all participles in all time frames.

	Past	Present	Future
-шЕ	X	X	~
-мЕ	X	X	~
-шаш	~	~	X
-дымЕ	X	X	~

тенгече стадионышто куржталше рвезе	boy that ran in the stadium yesterday
кызыт стадионышто куржталше рвезе	boy that is running in the stadium now
эрла стадионышто куржталше рвезе	boy that will run in the stadium tomorrow
<u>ончыгече возымо</u> серыш	letter written the day before yesterday
<u>кызыт возымо</u> серыш	letter being written now
<u>кумышто возымо</u> серыш	letter that will be written the day after tomorrow
<u>кодшо арняште ыштышаш</u> паша	work that should have been done last week
кодшо арняште ыштышаш паша кызыт ыштышаш паша	work <u>that should have been done last week</u> work <u>that should be done now</u>
кызыт ыштышаш паша	work <u>that should be done now</u>
кызыт ыштышаш паша вес арняште ыштышаш паша	work <u>that should be done now</u> work <u>that should be done next week</u>

c) Polarity (positive/negative): while the participle in $-\partial \omega ME$ is by its very definition negated, the other participles denote a positive circumstance. The gerund in $-\partial \omega ME$ can be considered the negation of all other participles.

	Positive	Negative
-шЕ	X	1
-мЕ	X	-
-шаш	X	-
-дымЕ	-	X

<u>колым йöратыше</u> ен	person <u>that loves fish</u>
<u>колым йöратыдыме</u> ен ⁻	person that does not love fish
<u>вучымо</u> пöлек	expected present
<u>вучыдымо</u> пöлек	<u>unexpected</u> present
эрла толшаш уна	guest that will come tomorrow
<u>тенгече толдымо</u> уна	guest that did not come yesterday

d) Usage as a verbal noun: All participles except for -wE are used as verbal nouns referring to the action as a whole. (The usage of -wE as the ending of agent nouns must be distinguished from this usage.) In this function, they can serve as subjects, objects, or as the reference word of postpositions.

	Used as verbal noun
-шЕ	-
-мЕ	X
-шаш	X
-дымЕ	X

They keep the parameters discussed above in this function ($-\partial \omega ME$ remains negated, $-\omega a\omega$ maintains its future-necessitive semantics), though $-\omega E$ loses its passive semantics here: when

used as a verbal noun, it is neutral as regards voice and can carry either passive or active semantics, and can receive possessive and case suffixes.

Йўд еда <u>кочмым</u> чарнаш кўлеш.	One should refrain <u>from eating</u> late in the evening.
Ик рвезе <u>вашлиймына</u> нерген почеламутым возен.	A boy wrote a poem <u>about our meeting</u> .
Вера ден Валян толшашыштым ялыште пален огытыл.	Nobody knew in the village that Vera and Valya were to come.
<u>У темым умылыдымо</u> верч тестым начар возенам.	Due to <u>not understanding the new topic</u> , I did poorly on the exam.

7.131. Choose the appropriate participle.

- 1. Пингвин ... кайык огыл. (чон ештыше/чон ештыме/чон ештышаш/чон ештыдыме)
- 2. Конгаште ... мелнам пелтыме ўй дене кочкыт. (кўэштше/кўэштме/кўэштшаш/ кўэштдыме)
- 3. Вес арнялан ... книга книгагудышто лийын огыл. (лудшо/лудмо/лудшаш/луддымо)
- 4. Эчан тора корнылан шолып ямдылалтын: Америкышке ... нерген нигöлан ойлен огыл. (кайышыже/кайымыже/кайышашыже/кайыдымыже)
- 5. Марий Элыште ... турист-влаклан поснак пÿртÿсна келша. (каныше/каныме/канышаш/каныдыме)
- 6. Ковам ... ен лийын: эре пашам ыштен, нигунам канен огыл. (нойышо/нойымо/нойышаш/нойыдымо)
- 7. Йолташем-влак Францийышке ... нерген каласкаленыт, фотом ончыктеныт. (коштшо/коштмо/коштшаш/коштдымо)
- 8. Эрласе концертыште ... артист черланен ынде весым кычалаш кÿлеш. (мурышо/мурымо/мурышаш/мурыдымо)
- 9. Суас йылмым кокымшо ий ... студент-влак экспедицийлан ямдылалтыт. (тунемше/тунемме/тунемшаш/тунемдыме)
- 10. Удырем, ... ен лан омсам ит поч! (палыше/палыме/палышаш/палыдыме)

All four participles can take an ending $-a\mu$, an A-suffix (see 1.6.3 – page 44), to form adjectives that denote a tendency or capacity, rather than a realized state.

Verb	Participle	Derived adjective
почаш (-ам) 'to open'	почмо 'opened'	почман 'openable'
илаш (-ем) 'to live'	илыме 'lived'	илыман 'habitable'
лÿдаш (-ам) 'to be afraid'	лÿдшö 'scared, afraid'	лÿдшан 'timid, fearful'
малаш (-ем) 'to sleep'	малыше 'sleeping'	малышан 'sleepy'
колаш (-ем) 'to die'	колышаш 'dying'	колышашан 'deadly'
лияш (-ям) 'to become'	лийшаш 'coming'	лийшашан 'future'
чарнаш (-ем) 'to stop'	чарныдыме 'uninterrupted'	чарныдыман 'constant'
кÿлаш (-ам) 'to be needed'	кÿлдымö 'unneeded'	кÿлдыман 'worthless'

7.132. In the following pairs of sentences, the participle is more appropriate in one, and the derived adjective in the other. Which one is appropriate where?

- 1а. Экзамен деч ... студент тестым возаш толын огыл. (лудшо/лудшан)
- 1b. Меран пеш ... янлык. (лўдшо/лўдшан)
- 2а. Экшык ... айдеме укеат. (лийдыме/лийдыман)
- 2b. Тудо мондаш ... актрисе лийын. (лийдыме/лийдыман)
- 3а. Воктенна англичанла ... енг-влак шогеныт. (кутырышо/кутырышан)
- 3b. Оля пеш ..., весела ўдыр. (кутырышо/кутырышан)
- 4а. ... пырыс, ойлат, мöнгö гыч кая. (колышаш/колышашан)
- 4b. Шымлызе-влак ... чер деч эмым кычалыт. (колышаш/колышашан)
- 5а. Йыван «Ида пуро!» ... омсашке пурен. (возымо/возыман)
- 5b. Устембалне авайлан ... серыш кия. (возымо/возыман)

Gerunds (converbs): Two gerunds, the (positive) gerund in $-\theta$ and the (negative) gerund in $-\theta$ e, can be understood as multipurpose forms with wide semantics ranges that will be discussed below. They as a rule do not take possessive suffixes; as a strong tendency, the agent of this gerund is equal to the gerund of the superordinate (often finite) verb.

Ямбердовын у ончержым <u>куанен</u> онченна.	We're enjoying looking (lit. <u>rejoicingly</u>
	looking) at Yamberdov's new exhibition.
Метрошто шукын <u>мален</u> шинчат.	Many people sit in the metro <u>sleeping</u> .
Нуно пашам <u>каныде</u> ыштат.	They are working without respite (lit. without relaxing).
Мый тидым <u>шоныде</u> каласышым.	I did this without thinking.

Meanwhile, the gerunds in -mek(e), -mew(ke), and -mek(e), and -mek(e), and -mek(e), and -mek(e), and -mek(e), are used for temporal structuring: they denote if an action happened prior to, after, or simultaneously to, that marked by the superordinate (often finite) verb. Note that they always express relative, rather than absolute, temporal values: the correct reading of these gerunds is dependent on the tense of the verb modified by the gerund.

Эрла, <u>пашам ыштымеке</u> , кофем йÿам.	Tomorrow <u>after I work</u> I will drink coffee.
Эрла, <u>пашам ыштымешке</u> , кофем йÿам.	Tomorrow <u>before I work</u> I will drink coffee.
Эрла, <u>пашам ыштышыла</u> , кофем йÿам.	Tomorrow when I work I will drink coffee.
<u>Пашам ыштымеке</u> , южгунам кофем йўам.	Sometimes I drink coffee after I work.
<u>Пашам ыштымешке,</u> южгунам кофем йÿам.	Sometimes I drink coffee before I work.
<u>Пашам ыштышыла,</u> южгунам кофем йÿам.	Sometimes I drink coffee when I work.
Тенгече, <u>пашам ыштымеке</u> , кофем йўынам.	Yesterday <u>after I worked</u> I drank coffee.
Тенгече, <u>пашам ыштымешке</u> , кофем йўынам.	Yesterday <u>before I worked</u> I drank coffee.
Тенгече, <u>пашам ыштышыла</u> , кофем йўынам.	Yesterday <u>when I worked</u> I drank coffee.

As can be seen, the combination of these gerunds with finite verbal forms denoting a tense value of their own give speakers the ability to express complex temporal relationships for which English uses, for example, the future perfect tense (*I will have read this book by tomorrow*), and the past perfect/pluperfect tense (*I had already left by the time she arrived*).

The gerunds in -mek(e) and -mew(ke) take possessive suffixes; their agent, which can (but does not have to) differ from the agent of the superordinate (often finite) verb, can be marked by a preceding pronoun or noun. If the agent of the gerundial action is a noun, it can be in the nominative or the genitive. Inanimate nouns generally occur in the nominative, while animate nouns occur in either the nominative or genitive. When used with a genitive form, the gerund usually has a possessive suffix third person.

<u>Кынелмеке</u> , Люда зарядкым ышта.	After getting up, Lyuda does calisthenics.
<u>Кочкаш шичмешке</u> , йоча-влак кидым	Before sitting down to eat, the children wash
мушкыт.	their hands.
<u>Мöнгышкö пурымекем</u> , йÿр йÿраш тÿнале.	After I got home, it started raining.
<u>Кайымешкет,</u> мый тылат ик секретым ойлем.	Before you go I'll tell you a secret.
Лум шулымеке, ялыште мланде пашалан	After the snow melted, the farmers get ready
ямдылалтыт.	for working the land.
<u>Йÿр чарнымешке</u> , нигуш она лек.	Before the rain stops, we're not going
	anywhere.
<u>Туныктышын савырнымекыже</u> , тунемше-	After the teacher turned his/her back, the
влак шпаргалкым луктыныт.	students got out crib sheets.
Уна-влакын толмешкышт, жап шагал	There is only little time left before the guests
кодын.	<u>come</u> .

Restrictions affecting the possessive suffixation and usage of -шыла will be discussed below.

7.133. Choose the appropriate gerund.

- 1. Вич ияш ўдыр ... шога: курчакшым йомдарен. (шортын/шортде/шортмеке/шортмешке/шортшыла)
- 2. Ольош музыкым пеш йöрата: урокымат радиом ... ышта. (колыштын/колыштде/колыштмеке/колыштмешке/колыштшыла)
- 3. Кече ..., шокшырак лие. (лектын/лекде/лекмеке/лекмешке/лекшыла)
- 4. Йоча-влак йомакым ... кият. (лудын/лудде/лудмеке/лудмешке/лудшыла)
- 5. Икана тувырым ... налынам тувыр йöрен огыл. (висен/висыде/висымеке/висымешке/ висышыла)
- 6. Венгрийышке тунемаш ..., венгрла сайрак кутыраш тўналынат. (каен/кайыде/кайымеке/кайымешке/кайышыла)
- 7. Малаш ..., Петя пуйым мушкеш. (возын/вочде/вочмеке/вочмешке/вочшыла)
- 8. Вÿдым ..., айдеме 2-10 кечым илен сена. (йÿын/йÿде/йÿмеке/йÿмешке/йÿшыла)
- 9. Чодыраште ..., ик ведра понгым погенна. (коштын/коштде/коштмеке/коштмешке/коштшыла)
- 10. Лум ..., ече дене мунчалташ кÿлеш. (шулен/шулыде/шулымеке/шулымешке/ шулышыла)

7.2.1. Infinitive in *-aw*

As in English, the infinitive is used as the dictionary form of verbs in most Mari dictionaries. (Especially older and dialect dictionaries use the indicative first person present instead.)

Attachment to verbal stem: A-suffix (see 1.6.3 – page 44) in both conjugation classes. As regards the relationship of the infinitive with the verbal stem, see 7.0.2 – page 196.

<u>Usage</u>:

1. The infinitive is frequently used as the subordinate word of other verbs. Often the infinitive denotes finality – i.e., the purpose of an action – when used like this; the final usage of the infinitive will be revisited in 15.7.2 – page 402.

Кафешке <u>кочкаш каена</u> .	We're going to the café to eat.
Йолташем мыйым <u>полшаш йодын</u> .	My friend <u>asked</u> me <u>to help</u> .
Акам вич ияшын лудаш тунемын.	My big sister <u>learned</u> to <u>read</u> at the age of five.

2. Some auxiliary verbs (see 7.3 – page 278) demand the infinitive by government.

Эрла ондак <u>кынелаш кўлеш</u> .	(We) have to get up early tomorrow.
Пураш лиеш мо?	Can (I) come in?
Шочмо гыч вес семын илаш тўналам.	I will live differently starting Monday.

Note however that many auxiliaries – especially those relating to an ability to do something – govern the gerund in - μ where their English counterparts govern the infinitive, e.g., κ epmaw (- α M) 'to be able to', see 7.3.3.1 – page 280.

3. The infinitive can be the subject of a sentence. These sentences are generally impersonal; the agent of the infinitive must be derived from context. However, possessive suffixation of the infinitive is possible; see below.

<u>Самырык имньым туныкташ</u> куштылго. (Калыкмут)	Teaching a young horse is easy. (proverb)
<u>Колаш</u> неле огыл, <u>шочаш</u> неле.	Dying isn't hard, being born is hard.
(Калыкмут)	(proverb)

<u>Possessive suffixation</u>: The infinitive can take possessive suffixes to indicate the agent of the infinitive.

<u>Каяшем</u> кÿлеш.	<u>I</u> 've got <u>to go</u> .
<u>Кочкашда</u> шўрым шолтенам.	I made some soup for you to eat.
Возашышт кагаз уке.	They have no paper to write.

Note that when the possessive suffix of the second person singular *-em* is attached to infinitive forms, it can express a desire of sorts, or a contemplation.

Кеч ик гана <u>Мальдивыште канашет</u> !	Just once to go to the Maldives on a holiday!
Эх, кызыт <u>кайык гай чонешташет</u> !	Oh, now to fly like a bird!
Эх, япон йылмым палашет!	Oh, to know Japanese!

Also note a construction in which the infinitive, generally marked with a possessive suffix third person (usually singular, but plural is possible as well), is followed by a finite form of the same verb, positive or negative. It used to acknowledge the validity of an action or process, while at the same time restricting it in its scope.

<u>Чуваш йылмым умылашыже умылем</u> , но	Well, I understand Chuvash, but I don't speak
ом кутыро.	it.
Сыраш тудо сырен огыл, но кумылжо	Well, s/he didn't get angry, but his/her spirits
волен.	fell.
<u>Толашыже нуно толыт,</u> но кунам, нигö ок	Moll they're coming but when who Imove
пале.	Well, they're coming, but when, who knows.

<u>Case inflection</u>: The infinitive ending can be combined with the dative ending $-\pi a\mu$ in final clauses, resulting in the ending $-\alpha u \pi a\mu$ (see 15.7.2.1 – page 402). Other than this, the infinitive does not take case suffixes.

Infinitive + *ωne* 'was': When this particle (see 9.3 – page 333) is placed after the infinitive, it can have a conditional meaning and express a (factual or counterfactual) desire.

Эх, <u>тыгай шокшышто йўштылаш ыле</u> !	Oh, <u>to swim in such warm weather!</u>
<u>Тўня мучко кошташ ыле</u> !	To travel around the world!
Эх, <u>сўретче лияш ыле</u> !	Oh, <u>had I only become a painter!</u>

7.134. Form the infinitive in -aw from the verbal stem.

- 1. кутыро-
- 2. кынел-
- 3. кае-
- 4. иле-
- 5. йÿ-
- 6. кÿзö-
- 7. мушк-
- 8. пуо-
- 9. лект-
- 10. кой-

7.135. Insert the fitting infinitive. The options are given below.

- 1. Тыште тамакым ... ок лий.
- 2. Озавате уна-влакым ўстелторыш ... ўжеш.
- 3. Игечыже могай мотор! Можыч, велосипед дене ... каена?
- 4. Эр еда ... тазалыклан пайдале.
- 5. Эх, рвезылыкым ... ыле!

(пöртылташ, куржталаш, шупшаш, кудалышташ, шинчаш)

- 6. Йолташем-влак мыйым вокзалыште ... сöреныт.
- 7. Шочмо кечылан поръентлан мом ...?
- 8. Колым ... кочкам, но пешыжак ом йорате
- 9. Парашют дене ... шучко.
- 10. Коча-кована шонго улыт. Нунылан ... кулеш.

(кочкаш, тöршташ, вашлияш, полшаш, пöлеклаш)

7.2.2. Necessitive infinitive in -ман

Attachment to verbal stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes.

<u>Usage</u>: This infinitive is used to indicate that something should be done. The person that should do something can either be omitted and left to context, or occur overtly in the dative case. Constructions using -MaH are equivalent to those using $\kappa \ddot{y}_{n}au$ (-aM) 'to have to' in combination with the infinitive in -au (see 7.2.1 – page 255).

Телым <u>шокшын чийыман</u> .	In winter, <u>one must dress warmly</u> .
Кенежым <u>шуко вўдым йўман</u> .	In summer, one must drink a lot of water.
<u>Йыванлан книгам возыман</u> .	Yyvan must write a book.
Мыланна поездыш вашкыман.	We need to rush to our train.

If one wishes to negate the infinitive in -mah, the particle ozыл is placed immediately after the infinitive.

Илышыште <u>ала-мо ум ышташ тўналаш</u>	One should not fear beginning something new
<u>лўдман огыл</u> .	in life.
Тигр деке четлыкыш тылат пурыман	You must not go into the cage to the tiger.
ОГЫЛ.	100 must not go into the eage to the tiger.

Note that these negated sentences are not equivalent with those using $\kappa \ddot{y} \wedge au$ (-aM): they denote that one must not or should not do something, while those using $\kappa \ddot{y} \wedge au$ (-aM) denote that one does not have to do something, is not obliged to do something, see also 7.3.4.1 – page 282.

Past-tense forms of these infinitive constructions can be formed using the particles ыле and улмаш (see 9.3 – page 333), where the forms with ыле denote first-hand information, and those with улмаш second-hand/inferred information:

<u>Мыланна мöнгыштö кодман</u> .	We have to stay home.
<u>Мыланна мöнгыштö кодман ыле</u> .	We had to stay home.
<u>Мыланна мöнгыштö кодман улмаш</u> .	<u>It turned out we had to stay home</u> .
<u>Мыланна мöнгыштö кодман огыл</u> .	We don't have to stay home.
<u>Мыланна мöнгыштö кодман огыл ыле</u> .	We didn't have to stay home.
<u>Мыланна мöнгыштö кодман огыл улмаш</u> .	<u>It turned out we didn't have to stay at home</u> .

<u>Suffixation</u>: This infinitive does not take case suffixes or possessive suffixes.

7.136. Form the necessitive infinitive in -MaH from the verbal stem.

- 1. му-
- 2. cöpö-
- 3. тунем-
- 4. pyo-
- 5. колышт-
- 6. ончо-
- 7. кÿ-
- 8. пале-
- 9. кие-
- 10. кочк-
- 7.137. Transform these sentences using the auxiliary verb $\kappa \ddot{y}$ naw (-am) into sentences using the necessitive infinitive in -mah.
- 1. Марий оръенглан погым ямдылаш кулын.
- 2. Качын родыж-влаклан пöлекым пуаш кÿлын.
- 3. Сÿан деч вара эр эрдене оръен лан таве вÿдым кондаш кÿлеш.
- 4. Тыгак эрдене тудлан куварым мушкаш кулеш.
- 5. Вара оръенлан конгаште мелнам куэшташ кулеш.
- 7.138. In the following sentence, the subject does not want to do something, but must. Turn the sentences using the negated desiderative into positive sentences using the necessitive infinitive in -ман: Пашам ынем ыште. → Мылам пашам ыштыман.
- 1. Нуно ялыште ынешт иле.
- 2. Шокшо мончашке ынет пуро.
- 3. Пўчö шылым ынена коч.
- 4. Тудо калык ончылно ынеж кушто.
- 5. Те соснам ынеда пукшо.

- 7.139. What is more appropriate in the following sentences, the infinitive in -au, or the necessitive infinitive in -man?
- 1. Ковам пеш тамле когыльым ышта. Рецептым туддеч (йодаш/йодман)
- 2. Эх, иктаж-кушто шуко оксам ... ыле! (муаш/муман)
- 3. У фильм мылам йöршын ыш келше, ... огыл ыле. (ончаш/ончыман)
- 4. Коля почтышко серышым ... каен. (колташ/колтыман)
- 5. Йўкда мотор. Тыланда калык ончылно ... кўлеш. (мураш/мырман)
- 6. Шўжарем автошколыш ... тўналын: машинам виктараш тунемнеже. (кошташ/коштман)
- 7. Иван Петрович суаныште молан лийын огыл? Тудымат ... ыле. (ужаш/ужман)
- 8. У ийым ... йолташемын портыштыжо погыненна. (пайремлаш/пайремлыман)
- 9. Те эше черле улыда пашашке тыланда ... огыл. (лекташ/лекман)
- 10. Ик тошто йолташем дене шукертсек вашлийын онал. Эрла тудлан (йынгырташ/йынгыртыман)

7.2.3. Active participle in -*wE*

Attachment to verbal stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes.

Usage:

1. The active participle is often used as an attribute positioned before a noun. (English would generally position the *-ing-*form after the noun, or use it in a relative clause.)

<u>марий йылмым тунемше</u> студент-влак	students s <u>tudying Mari</u>
<u>Петрозаводскышто эртаралтше</u> конференций	conference <u>held in Petrozavodsk</u>
<u>причастийым шымлыше</u> йылмызе	linguist studying participles

Whether the participle is understood as present-tense or past-tense depends on context. As a tendency, it carries present-tense semantics with state verbs or auxiliary constructions (see 7.3.5 – page 283) with imperfective semantics, but past-tense semantics with transformative verbs and auxiliary constructions with perfective semantics.

State/imperfective verbs:

илаш (-ем)	\rightarrow	илыше	to live	\rightarrow	living
саем толаш (-ам)	\rightarrow	саем толшо	to improve (gradually)	\rightarrow	improving

Transformative/perfective verbs:

колаш (-ем)	\rightarrow	колышо	to die	\rightarrow	dead
саем каяш (-ем)	\rightarrow	саем кайыше	to improve (completely)	\rightarrow	improved

2. The active participle can be used as a nominal predicative.

Изам <u>спортым йöратыше</u> лийын.	My elder brother <u>liked sports</u> .	
Экзамен деч ончыч Катя пеш	Before the exam Katya was very <u>nervous</u> .	
<u>тургыжланыше</u> ыле.		
Весела да <u>илышлан куаныше</u> лийза!	Be happy and <u>rejoice in life!</u>	

3. By means of conversion (see 11.3.1 – page 373) many active participles are used as nouns: myнемme 'studying \rightarrow student', myныкmыm0 'teaching \rightarrow teacher'. As a result, the active participle can in practice be used to form AGENT NOUNS from verbs.

<u>Suffixation</u>: Agent nouns formed by means of this participle are used as nouns, and can be inflected accordingly. In other functions, this participle does not take inflectional endings.

7.140. Form the active participle in -wE from the verbal stem.

- 1. нал-
- 2. лект-
- 3. иле-
- 4. кае-
- 5. йÿ-
- 6. шоно-
- 7. пуо-
- 8. кой-
- 9. лÿйö-
- 10. мушк-
- 7.141. Form participial constructions from these sentences, following the pattern: \mathcal{Y} дыр книгам лудеш. \rightarrow книгам лудшо \mathcal{Y} дыр.
- 1. Петровмыт циркыш толыныт.
- 2. Имне-влак сем почеш куштат.
- 3. Клоун фокусым ончыкта.
- 4. Маска велосипед дене кудалыштеш.
- 5. Попугай марла кутыра.
- 6. Маймыл бананым кочкеш.
- 7. Программе ончышо-влакым орыктара.
- 8. Пырыс-влак пий дене модыт.
- 9. Слон мече ўмбалне шога.
- 10. Йоча-влак воштылыт.

7.2.4. Passive participle in -ME

Attachment to verbal stem: N-suffix (see 1.6.6 - page 48) in both conjugation classes.

Usage:

1. The passive participle is often used as an attribute positioned before a noun. (English would generally position the past participle after the noun, or use it in a relative clause.)

<u>пу дене чонымо</u> пöрт	house <u>made of wood</u>
<u>мöнгыштö ыштыме</u> торт	cake <u>made at home</u>
<u>кид дене возымо</u> серыш	letter written by hand

2. It can appear as the predicate of an impersonal, passive sentence. Note that the past participle can also have an accusative object in such constructions – the passive participle retains the government of the finite verb.

Кÿчык жапыште <u>шуко пашам</u> <u>ыштыме</u> .	In a short time, <u>a lot of work was done</u> .
Ӱмаште марий йылме дене <u>30 книгам</u>	Last year <u>30 Mari-language books were</u>
савыктыме.	<u>published</u> .
<u>Тиде темым</u> ятыр <u>шымлыме</u> .	This topic has been studied a lot.

In such cases the passive participle is negated with the particle огыл.

<u>Тыгай тамле шўрым</u> нигунам <u>кочмо огыл</u> .	(I) <u>have</u> never <u>eaten such tasty soup</u> .
Ме шуко вере лийынна, но Африкыште эше	We have been many places, but we have not
коштмо огыл.	<u>yet gone</u> to Africa.

The participle can in this function co-occur with nunu (-nun) 'to be; to become' as a future tense marker (see 7.5.5 – page 300). The form nun (see 9.3 – page 333) to indicate that something was already done in the past.

Паша жапыште <u>ыштыме лиеш</u> .	The work <u>will be done</u> in time.
Кевыт-влак 21 шагат марте <u>почмо лийыт</u> .	The stores will be open till 9 PM.
Эрлалан диссертаций <u>возен пытарыме ок</u> <u>лий</u> .	The dissertation won't be done by tomorrow.
Акамлан серышым <u>колтымо ыле</u> , но	(I) had sent my sister a letter, but no answer
вашмут ыш тол.	came.
Катям кужу жап <u>ужмо огыл ыле</u> .	(I) <u>had not seen</u> Katya in a long time.

- 3. Some passive participles have also been substantivized by means of conversion (see 11.3.1 page 373). That is to say, they can be used as nouns referring to a thing or person that was the object of an activity: nanhme 'known \rightarrow acquaintance', $\ddot{u}\ddot{o}pamhme$ 'loved \rightarrow darling, beloved'.
- 4. In many cases, the passive participle is used as a generic adjectival form of the verb from which it is derived, without passive semantics. Note the following examples: шочмо кече 'birthday', илыме вер 'place of residence', кочмывер (— кочмо вер) 'dining facility, cafeteria'.
- 5. Passive participles are widely used as verbal nouns that refer to the action as a whole (rather than to someone or something that was subjected to an action). Nominal forms of this sort are neutral as regards voice: they can have either passive or active semantics. They can occur as subjects, objects, or in combination with postpositions (see 6 page 158). If a postposition governs a case other than the nominative, the appropriate case suffix is attached to the participle. The subject of the activity denoted by a participle can be marked with a possessive suffix.

<u>Йот йылмым палыме</u> илышыште пеш	Knowing foreign languages is very important
кÿлешан.	in life.
<u>Йотэлышке</u> икымше гана <u>мийымым</u>	I remember going abroad for the first time
сайын шарнем.	well.
Аспирант-влак <u>Сибирьышке коштмышт</u>	The postgraduate students were talking
<u>нерген</u> каласкаленыт.	about their trip to Siberia.
<u>Черланымылан кöра</u> Васлий	Due to falling ill Vasliy didn't go on the
экспедицийышке каен огыл.	expedition.

The subject of a passive participle can also be indicated by a noun placed before the participle. As a tendency, inanimate nouns occur in the nominative, while animate nouns occur in the genitive, with the participle taking a matching possessive suffix.

<u>кече</u> лекме годым	when <u>the sun</u> came up
Анушын толмыжо годым	when Anush came

As regards the usage of the passive participle as a subject, see [...] – page [...]. As regards the usage of the passive participle as an object, see [...] – page [...].

6. Passive participle + possessive suffixes and wyaw (-am) 'to arrive, to come to': This construction, consisting of the passive participle with a possessive suffix and followed by a third person singular form of the verb wyaw (-am) – in either the present tense or in one of the past tenses – is often used to express 'to want to do something; to feel like doing something'. Possessive suffixes can be used in conjunction with the genitive forms of the personal pronouns or nouns or the genitive forms can replace the possessive suffixes altogether ($\kappa oumem \sim mbiubih \kappaoumem \sim mbiubih \kappaoumem \sim mbiubih \kappaoumem \sim mbiubih \kappaoumem).$

Пеш шокшо – <u>вўдым йўмö шуэш</u> .	It's quite hot – (I) <u>want to drink some water</u> .
Мыйын депрессий – <u>нигö дене кутырымо</u>	I'm depressed and don't want to talk to
<u>ок шу</u> .	anybody.
<u>Тендам ужмо шуын</u> , садлан тольым.	I wanted to see you, that's why I came.
Кечывалым изиш маленам, садлан <u>йўдым</u>	I slept a bit during the day, and so sleep didn't
малыме шуын огыл.	come to me at night.

The wish expressed like this is often of an emotional, inner, involuntary nature. It to some degree contrasts with the desiderative – see 7.1.3 – page 242 – which is as a tendency more used to express concrete, controlled intentions. Usage situations of these two constructs do, however, overlap.

Кочмем шуэш.	I feel like eating. / I'm hungry. / I want to eat.
Малымем шуэш.	I feel like sleeping. / I'm sleepy. / I want to sleep.
Кечывал деч вара ик шагат наре малынем.	I want/intend to sleep for an hour after lunch.
Тений машинам налнем.	I want/intend to buy a car this year.
Мороженыйым кочмо шуэш. ~ Мороженыйым кочнем.	I want to eat ice cream.
Пеш тылат полшынем, но ом керт. ~ Тылат пеш полшымо шуэш, но ом керт.	I would really like to help you, but I can't.

7.142. Form the passive participle in -ME from the verbal stem.

- 1. лÿд-
- 2. шоно-
- 3. лукт-
- 4. кае-
- 5. петыре-
- 6. му-
- 7. вашлий-
- 8. кане-
- 9. кынел-
- 10. луйо-
- 7.143. Transform these sentences so that they use a passive participle, following the pattern: $Omcam novumber \rightarrow Omcam novumber$.
- 1. Куварым мушкыныт.
- 2. Пайремлан ўстелым погеныт.
- 3. Шуко унам ўжыныт.
- 4. Иваномыт деч посна ўстел коклашке шинчын огытыл.
- 5. Ойган мурым мурен огытыл.
- 7.144. Insert the given verb, as a passive participle used as a verbal noun, in the following sentences. Attach a case suffix if necessary.
- 1. Шинчаже компьютер дене шуко ... кора коршта. (шинчаш, (-ем))
- 2. Шагал ... кöра экзаменым начар кученам. (тунемаш (-ам))
- 3. Корно ... кора аварий-влак шукемыныт (иянаш (-ам)).
- 4. Триллерым ... кöра Катя шкетын малаш лудын (ончаш (-ем)).
- 5. Игече йушто ... кора мор тений шагал шочын (лияш (-ям)).

- 7.145. Transform these sentences using the desiderative into sentences using the desiderative construction with the passive participle, following the pattern: Mалынем \rightarrow Mалымем wуэw.
- 1. Юлышто йўштылнем.
- 2. Эчук ныл шагат эрдене ынеж кынел ыле.
- 3. Кастене киношко ынет кай?
- 4. Тошто йолташна-влаклан иктаж-мом онгайым полеклынена.
- 5. Маринан яндар йўкшым эре колыштнем ыле.

7.2.5. Future-necessitive participle in -waw

Attachment to verbal stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes.

Usage:

1. The future-necessitive participle is often used as an attribute positioned before a noun. In this function, it can have either an active or passive meaning. It denotes an action that must/should be carried out or occur in the future: ω work which must be done \sim work to do', ω work which must be done \sim work to do', ω work which must be done \sim work to do', ω will/must/should come'.

<u>чонештышаш</u> самолёт	plane <u>that will/should fly</u>
тарванышаш поезд	train that will/should move
<u>шындышаш</u> пеледыш	flower to be/that should be planted
<u>погышаш</u> мöр	strawberries to be/that should be gathered

2. The participle can be coupled with inflected forms of y_naw (-am) 'to be' to create a necessitive construction. In this meaning, the participle by default carries active semantics: its agent is the person that should do something. The participle is not marked for person, the verb is inflected and negated as it is in its copulative (A = B) usage (see 7.5 – page 295). This construction has past-tense forms, created by placing the particles ω_ne or y_nmaw (see 9.3 – page 333) after the present-tense forms. The forms with ω_ne refer to first-hand knowledge, while those with y_nmaw refer to indirect/inferred knowledge. Forms of the first person singular and plural are not customary with y_nmaw and are not customary in the first person singular and plural. Note the alternative forms in the past I positive: simple past tense I forms of the verb y_naw (-am) (see 7.5 – page 295) can be placed after the participle instead of the present-tense form + ω_ne : ω_ne ω_ne

Verbs Verbs

The forms of $ny\partial au$ (-aM) 'to read':

		Positive	Negative
	1Sg	лудшаш улам	лудшаш омыл
+	2Sg	лудшаш улат	лудшаш отыл
Present	3Sg	лудшаш	лудшаш огыл
re	1Pl	лудшаш улына	лудшаш огынал (онал)
	2Pl	лудшаш улыда	лудшаш огыдал (одал)
	3Pl	лудшаш улыт	лудшаш огытыл
	1Sg	лудшаш улам ыле/ыльым	лудшаш омыл ыле
	2Sg	лудшаш улат ыле/ыльыч	лудшаш отыл ыле
st I	3Sg	лудшаш ыле	лудшаш огыл ыле
Past I	1Pl	лудшаш улына ыле/ыльна	лудшаш огынал (онал) ыле
	2Pl	лудшаш улыда ыле/ыльда	лудшаш огыдал (одал) ыле
	3Pl	лудшаш улыт ыле/ыльыч	лудшаш огытыл ыле
	1Sg	лудшаш улам улмаш	лудшаш омыл улмаш
	2Sg	лудшаш улат улмаш	лудшаш отыл улмаш
it II	3Sg	лудшаш улмаш	лудшаш огыл улмаш
Past II	1Pl	лудшаш улына улмаш	лудшаш огынал (онал) улмаш
	2Pl	лудшаш улыда улмаш	лудшаш огыдал (одал) улмаш
	3Pl	лудшаш улыт улмаш	лудшаш огытыл улмаш

In contrast to the necessitive constructions using $\kappa \ddot{y} \wedge auu$ (see 7.3.4.1 – page 282) and the necessitive infinitive in -mah (see 7.2.2 – page 257) this construction is used more explicitly to express an obligation to do something, rather than a necessity which can arise for a wide array of reasons. It is however also frequently used in reference to expected or anticipated events.

Эргына вес ийын армийышке кайышаш.	Our son has to go to the army next year.
Паша деч посна ме <u>шинчышаш онал</u> .	We <u>shouldn't sit</u> around idly.
Вашлиймашыш 6 шагатлан мийышаш	I <u>was supposed to go</u> to the meeting at six
<u>ыльым</u> , но вараш кодым.	o'clock, but I was late.
Синоптик-влакын сöрымышт почеш, таче	According to the weather forecasters it
<u>йўршаш огыл ыле</u> .	shouldn't have rained today.
План почеш, нуно пашам тенгечак	According to the plan, they should have
пытарышаш улыт улмаш.	<u>finished</u> the work yesterday.
Васлий нимат <u>палышаш огыл улмаш</u> , а	Vasliy <u>wasn't supposed to know</u> anything, but
мый тудлан чылам каласышым.	I told him everything.
Кенежым жапем ок лий, ялыште <u>лийшаш</u>	I won't have time in the summer, I <u>will</u>
<u>улам</u> .	<u>be/should be</u> in the village

3. This participle can also be used in necessitive constructions using yno 'there is' and yκe 'there is not' (see 7.5.9 – page 303). The person that has to do something can optionally be marked by attaching a possessive suffix to the participle. In contrast with the construction using personal forms detailed above, this construction is used to express an inner need to do something, rather than external obligation.

Таче эше эмлымверышке <u>кайышашем уло</u> .	I still <u>need to go</u> to the hospital today.
Иктаж-мом <u>каласышашет уло</u> гын, каласе!	If <u>you've got</u> something <u>to say</u> , say it!
Туддеч <u>лўдшаш уке</u> : тудо поро айдеме.	You don't <u>need to be afraid</u> of him/her, s/he's a kind person.
Нимат <u>ыштышашда уке</u> гын, унала мийза!	If you've got nothing to do, visit us!

4. This participle is used in final constructions denoting the purpose of an action, see 15.7.3 – page 402.

5. The participle can be used as a verbal noun that refers to an action that should be carried out as a whole. When it is, it is implied that the action was expected at or after the time of reference. When used nominally, the participle can be used as an object, or the complement of a postposition. It can optionally take possessive suffixes. The subject can also be indicated by a noun placed before the participle. Inanimate nouns generally occur in the nominative, animate nouns generally in the genitive.

Йоча-влак <u>цирк толшашым</u> вученыт.	The children were waiting for the circus to
	<u>come</u> .
Мöнгö <u>пöртылшашдам</u> нигö пален огыл.	Nobody knew <u>you were returning</u> home.
Тренер-влак танасымаште кузе сенышаш	The coaches were talking about how to win in
нерген канашеныт.	the competition.
Экзамен деке <u>ямдылалтшаш</u> годым нуно компьютер дене модыт.	When they were supposed to be preparing for
	the exam, they were playing with the
	computer.

- 7.146. Form the future-necessitive participle in *-waw* from the verbal stem.
- 1. йод-
- 2. вучо-
- 3. чие-
- 4. my-
- 5. кошт-
- 6. мале-
- 7. пуо-
- 8. кочк-
- 9. колто-
- 10. лий-
- 7.147. Form participial constructions from these finite clauses, following the patterns: Tude nawam ышташ ку́леш → ыштышаш nawa, Tude pвезе концертыште мурышаш pвезе.
- 1. Тиде ен мыланна полшаш тўналеш.
- 2. Тиде кумыж-совлам мушкаш кулеш.
- 3. Тиде паренгым ужалаш кÿлеш.
- 4. Тиде туныктышо тестым тергаш туналеш.
- 5. Тиде понгым кудалташ кўлеш.
- 7.148. Form necessitive constructions using the future-necessitive particle in -waw, in the indicated tense, person, and polarity (positive/negative).
- 1. Тиде секретым ниго (палаш (-ем), present, 3Sg, negative)
- 2. Тидым мый ниголан ..., а мый чылалан ойлышым. (каласаш (-ем), past II, 1Sg, negative)
- 3. Йоча-влак ача-аваштым (пагалаш (-ем), present, 3Pl, positive)
- 4. Те эше пашашке Молан лектында? (лекташ (-ам), past I, 2Pl, negative)
- 5. Оля мемнан деке ...: жапше лийын, да пурен. (пураш (-ем), past II, 3Sg, negative)
- 6. Вес арняште машинам виктараш правам (налаш (-ам), present, 1Sg, positive)
- 7. Турфирмыште каласышт, аэропортышто мемнам (вашлияш (-ям), past II, 3Pl, positive)
- 8. Молан вараш кодынат? Эррак (кынелаш (-ам), past I, 2Sg, positive)
- 9. Тенгече турист-влаклан олам ..., но шым керт: черланышым. (ончыкташ (-ем), past I, 1Sg, positive)
- 10. Йолташ-влак, ме нимо деч(лÿдаш (-ам), present, 1Pl, negative)

7.2.6. Negative participle in -∂ымЕ

<u>Attachment to verbal stem</u>: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes. As regards the denominal usage of this suffix to create privative adjectives (cf. English -*less*), see 11.6.5 – page 385.

Usage:

1. This participle is used as an attribute that precedes a noun. It is neutral as regards voice (active or passive) and tense: луддымо could, depending on context, have the meanings 'not reading', 'not having read', 'not being read' and 'not having been read'.

<u>Марий йылмым</u> йöршын <u>палыдыме ен</u>	A person not knowing the Mari language at all
тиде книгам огеш луд.	will not read this book.
Салют йÿк <u>почдымо окна</u> гочат шокта.	The sound of the fireworks can be heard also
	through an <u>unopened window</u> .
Марий-влак коклаште <u>марла кутырыдымо</u>	There were no people not speaking Mari
<u>ен</u> тунам лийын огыл.	among the Maris then.
Ӱстембалне <u>колтыдымо серыш</u> кия.	An <u>unsent letter</u> is lying on the table.

2. It can be used as a predicate. Here, too, it is neutral as regards voice and tense.

Шокшо чайымак йўаш йöратем: <u>шокшым</u> <u>шиждыме у</u> лам.	I like to drink hot tea, I <u>don't feel the heat</u> .
Тиде пöрт <u>илыдыме</u> шога.	This house stands <u>uninhabited</u> .
Нине рвезе-влак нимо деч <u>лўддымо</u> улыт.	These boys are <u>not afraid</u> of anything.
Ик совла <u>мушдымо</u> кодын.	One spoon was left <u>unwashed</u> .

- 3. By means of conversion (see 11.3.1 page 373), this participle can be used nominally: in this function, $\pi y \partial \partial \omega m$ can mean 's/he that does/did not read', or 'it that is/was not read'.
- 4. The participle can be used as a verbal noun referring to the action (not occurring) that is not carried out as a whole. In this function, it can occur as a subject, object, or complement of a postposition. It can take possessive or case suffixes, if necessary.

<u>Васлийын ийын моштыдымыжо</u> мыйым öрыктарен.	It surprised me that Vasliy can't swim.
<u>Шыл кочдымыдам</u> пален онал.	We didn't know <u>you don't eat meat</u> .
Ача-авам колыштдымыжлан кöра ўдыр	The girl got into trouble because she didn't
туткарыш логалын.	listen to her parents.

The subject of this participle can also be indicated by a noun placed before the participle. As a tendency, inanimate nouns occur in the nominative, while animate nouns occur in the genitive, with the participle taking a matching possessive suffix.

Мўшкырем <u>шыл кўдымылан</u> верч коршта,	My stomach is hurting because <u>the meat</u>
шонем.	wasn't cooked, I think
Экзаменышке Ольошын толдымыжлан	Nobody was surprised by Olyosh not showing
нигö öрын огыл.	up for the exam.

7.149. Form the negative participle in - ∂ ымE from the verbal stem.

- 1. чие-
- 2. му-
- 3. шотло-
- 4. кÿл-
- 5. вашлий-
- 6. йöрö-
- 7. пыте-
- 8. лукт-
- 9. пуо-
- 10. кошт-
- 7.150. Form participial constructions from these finite clauses, following the patterns: *Tude* пашам ыштыме огыл → ыштыдыме паша, *Tude* ен кызыт пашам огеш ыште → кызыт пашам ыштыдыме ен.
- 1. Тиде паша чонлан огеш келше.
- 2. Тиде темым шымлыме огыл.
- 3. Тиде вашлиймаш огеш мондалт.
- 4. Тыгай шокшым чыташ огеш лий.
- 5. Тиде рвезе концертышке миен огыл.

7.2.7. Affirmative instructive gerund (converb) in -н

Attachment to verbal stem: Ы-suffix (see 1.6.4 – page 45) in the first conjugation, E-suffix (see 1.6.2 – page 43) in the second conjugation. Note that the ending of the gerund in first conjugation verbs can optionally be omitted after many polysyllabic stems, especially (but not only) ones containing derivational suffixes (see 11 – page 369). Thus, the gerund of *нумалаш (-ам)* 'to bring, to carry' can be *нумалын* от *нумал* and the gerund of *тунемаш (-ам)* 'to learn, to study' can be *тунемын* от *тунем*. As a tendency, the short forms are more used when the gerund immediately precedes its superordinate verb (see below), while the long forms are more typically used when it does not.

Маймылым <u>воштылын</u> , шинчавÿдемат	Laughing at the monkey, tears came to my
лекте.	eyes.
Эчук воштыл колтыш.	Echuk burst out laughing.

The ending for second conjugation verbs is never dropped.

This gerund does not take possessive suffixes.

Usage:

1. These gerunds be used as free adverbials indicating either the manner in which an action is carried out, the means by which an activity is carried out, the cause of an activity, or an activity carried out simultaneously by the subject of the main verb. Note that Mari has a strong preference for using a gerund in combination with a finite verb over using two finite verbs. The two actions denoted by the gerund and the finite verb can occur simultaneously or one after another, depending on the context and the semantics of the verbs in question (if they denote punctual actions, a subsequent reading is more likely). Note that the free adverbial, with all its complements preceding it, can be somewhat lengthy and more resemble an English subordinate clause than an adverbial.

Ача эргыжым <u>кугешнен</u> онча.	The father looks at his son <u>feeling pride</u> .
Уремыште йоча-влак <u>модын</u> куржталыт.	Children are running around playing outside.
Ме <u>маска деч лўдын</u> куржынна.	Scared of the bear, we ran.
Тора корно деч ончыч аваж деч сугыньым	Having received his mother's blessing before
<u>налын,</u> Эчан каяш тарвана.	the long trip, Echan sets off.

Usually, the gerund and the superordinate (usually finite) verb share a subject. In examples where this is not the case, the agents of the two clauses are often in a part-whole relationship. When the subject of the gerund differs from that of the superordinate verb, it can be marked by a noun in the nominative preceding the gerund.

Ӱдыр колышо коважым <u>чон корштен</u>	The girl remembers her dead grandmother
шарналта.	with a heavy heart.
<u>Тендам ончен</u> , чонем куана.	It gladdens my heart <u>seeing you</u> .
<u>Тыге пашам ыштен</u> , лектыш ок лий.	If (you) work like this, it'll come to nothing.
<u>Кечывал эрталтен</u> , йÿр чарныш	A little bit after noon, it stopped raining,.

The usual positioning of the gerund in - μ , or the phrase it ends, is immediately before the modified verb. If the modified verb has other dependents, however (e.g., an infinitive), these can separate the gerundial phrase from the finite verb. The gerundial phrase can also be placed elsewhere in the sentence for the sake of emphasis. This occurs especially in poetic language. When the gerundial phrase is separated from the superordinate verb, it is separated from the rest of the sentence by a comma, or commas.

Каче, <u>ўдыр дек миен</u> , вўдым подылаш	The boy, going to the girl, asks her for a sip of
йодеш.	water.

2. The gerund is used in directional constructions.

Verbs of motion in Mari can be roughly divided into two categories: those that indicate a directionality but not a manner of movement – e.g., nekmaw (-am) 'to leave', nypaw (-em) 'to enter' – and those indicating a manner of movement but no directionality – e.g., ugw (-gm) 'to swim', ugw (-gm) 'to fly'. The same distinction affects transitive verbs of motion, i.e., verbs relating to the transportation of something: ngw (-gm) 'to lead out' and gm (-gm) 'to bring in' mark only a directionality, while gm (-gm) 'to drag' and gm (-gm) 'to drive (e.g., animals)' only mark a method of transport.

If one wishes to express both the directionality and the manner of a movement – intransitive or transitive – one must create a verbal pairing consisting of a gerund in - μ and a superordinate (often finite) verb. In these pairings, the first verb (the gerund) marks the manner of a motion, and the second verb the directionality:

Verbal pairing	Literal translation	Factual translation
ийын лекташ (-ам)	to swimming leave	to swim out
ийын пураш (-ем)	to swimming enter	to swim in
чонештен лекташ (-ам)	to flying leave	to fly out
чонгештен пураш (-ем)	to flying enter	to fly in
шўдырен лукташ (-ам)	to dragging remove	to drag out
шўдырен пурташ (-ем)	to dragging bring in	to drag in
поктен лукташ (-ам)	to driving remove	to drive out
поктен пурташ (-ем)	to driving bring in	to drive in

Note that both elements of such a pairing must agree in transitivity. In most cases, the English counterparts to these couplings are phrasal verbs consisting of a verb and an adverbial particle indicating the directionality, the second verb of the pairing corresponds to the adverbial particle in English. Note that one adverbial particle in English generally corresponds to two verbs in Mari,

as adverbial particles can be used regardless of transitivity ('to come in', 'to push in'). An overview of directionalities, and what verbs can be used to indicate them in Mari:

Directionality	Intransitive	Transitive
(coming)	толаш (-ам)	кондаш (-ем)
(perforating)	шўташ (-ем)	шўтлаш (-ем)
across, over	вончаш (-ем)	-
apart	ойырлаш (-ем)	ойыраш (-ем)
around	савырнаш (-ем)	-
away	каяш (-ем)	нангаяш (-ем), колташ (-ем)
down	волаш (-ем)	волташ (-ем)
in, into	пураш (-ем)	пурташ (-ем)
out	лекташ (-ам)	лукташ (-ам)
past, by	эрташ (-ем)	-
together	-	чумыраш (-ем)
up	кÿзаш (-ем)	кўзыкташ (-ем)
up to	мияш (-ем)	намияш (-ем)

Йоча-влак пöртышкö <u>куржын пуреныт</u> .	The children <u>ran into</u> the house.
Уна-влак такси дене <u>кудал тольыч</u> .	The guests were <u>driving here</u> by taxi.
Попугайна ала-кушко <u>чонештен каен</u> .	Our parrot <u>flew off</u> somewhere.
Пöртыштына лифт пудырген. Неле чемоданым визымше пачашыш <u>шупшын кÿзыктенам</u> .	The elevator in our house broke. I <u>lugged</u> my heavy suitcase <u>up</u> to the fifth floor.
Ивановым визымше класс гыч школ директор деке <u>вўден пуртышт</u> .	Ivanov from the fifth grade was <u>sent in</u> to the principal's office.

While the pattern illustrated here is highly productive, it should be noted that not all pairings consisting of two verbs of motion (gerund + superordinate verb) adhere to it. Some examples of common pairings that do not adhere to the pattern detailed above:

Verbal pairing	Literal translation	Factual translation
толын шуаш (-ам)	to coming arrive	to arrive
лектын каяш (-ем)	to leaving go	to go out, to go away
миен толаш (-ам)	to going come	to visit, to drop in, to drop by
миен пураш (-ем)	to coming enter	to visit
толын пураш (-ем)	to coming enter	to come in
пурен лекташ (-ам)	to entering leave	to drop in, to visit

- 3. The gerund is used in combination with numerous auxiliary verbs denoting different values: modal values relating to an ability (see 7.3.3 page 280), denoting the presence of a benefactor in a benefactive construction (see 7.3.6 page 294), and various aspectual values (see 7.3.5 page 283).
- 4. Very rarely, gerunds in $-\mu$ serve as adjectives: $\mu y \kappa e \mu u u$ 'year of famine (lit. starving year)'. Such occurrences are rare; the usage of the gerund in this function should be consider lexicalized.

- 7.151. Form the active instructive gerund in $-\mu$ from the verbal stem.
- 1. кае-
- 2. йÿ-
- 3. тöрштö-
- 4. йодышт-
- 5. пуо-
- 6. пале-
- 7. кудал-
- 8. шоно-
- 9. кошт-
- 10. вашлий-
- 7.152. Transform the following sentences with two finite verbs into sentences with a gerund and a finite verb, following the pattern: Тудо кия да книгам лудеш \rightarrow Tудо книгам лудын кия.
- 1. Ик онай книгам кычалынам да муым.
- 2. Ме ошкылына да веселан кутырена.
- 3. Турист-влак коштыт да олам ончат.
- 4. Кече мучко пашам ыштенат да ноенат.
- 5. Удыр-влак шогат да воштылыт.
- 6. Кастене шурым шолтышым да кочкым.
- 7. Юля аважлан серышым возен да колтен.
- 8. Марина шинча да кофем йўэш.
- 9. Те пеледышым куштеда да ужаледа.
- 10. Йыван куржталеш да музыкым колыштеш.
- 7.153. Translate the following English phrases into Mari, using pairings of the verbs given below: with one verb as a gerund indicating the mode of movement, and a second verb indicating the directionality.
- 1. to walk by
- 2. to swim across
- 3. to push in
- 4. to pull down
- 5. to go apart

(волташ (-ем), вончаш (-ем), ияш (-ям), каяш (-ем), ойырлаш (-ем), ошкылаш (-ам), пурташ (-ем), шукаш (-ем), шупшаш (-ам), эрташ (-ем))

- 7.154. Which verb is appropriate in the following sentences?
- 1. Ме тошкалтыш дене куржын (воленна/волтенна).
- 2. Рвезе имньыжым энгер деке вуден (мийыш/намийыш).
- 3. Самолёт кавашке чонештен (кузен/кузыктен).
- 4. Тудым адак паша гыч поктен (лектыныт/луктыныт).
- 5. Кишке кудывечышкына нушкын (пурен/пуртен).

7.2.8. Negative gerund (converb) in $-\partial e$

<u>Attachment to verbal stem</u>: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes. This suffix is stressed. This gerund does not take possessive suffixes.

<u>Usage</u>: This gerund is used as an adverbial complement denoting something (manner, instrument, state, and condition) that does not occur. It can often be translated as 'without ...ing'.

Нелеш ида нал, ручкадам <u>йодде</u> нальым.	Sorry, I took your pen without asking.
Жапна уло, поездышке <u>вашкыде</u> шуктена.	We have time, we'll catch our train without rushing.
Серге серышым <u>тергыде</u> колтыш.	Serge sent the letter without checking it.
Катямыт мемнам <u>ужде</u> кайышт.	Katya and her family left without seeing us.

Gerundial phrases with this gerund typically precede the verb they modify. Other dependents of the modified verb can occur between the gerundial phrase and the superordinate verb. When it does not immediately precede the verb it modifies, a gerundial construction is separated from the rest of the sentence by commas.

Эрдене пеш вашкенам – <u>кофем йўде</u> ,	I was in a real hurry in the morning - I went
пашаш кайышым.	to work <u>without drinking coffee</u> .
Тудо пеш ушан: <u>тунемде</u> , чылам пала.	S/he's quite smart: s/he knows everything
	without studying.
<u>Финн сауныш пурыде</u> , Финляндий гыч	We won't return home from Finland without
мöнгö она пöртыл.	going to a Finnish sauna.
мöнгö она пöртыл. <u>Туныктышым умылыде</u> , тунемше	going to a Finnish sauna. Not having understood the teacher, the

The subject of gerund and the modified verb are usually the same. It is however possible for the gerund to have a different subject. In this case, it is indicated by a nominative form (genitive forms of personal pronoun can be used as well) preceding the gerund:

<u>Руаш оварен шуде</u> , мелнам огыт к <u>ў</u> эшт.	If the dough doesn't rise, you don't bake pancakes.
<u>Аня толде</u> , ўстел коклашке она шич.	Before Anya doesn't come, we won't sit down to eat.
Ме кайыде, моло кö кая?	If we don't go, who else will go?
<u>Мемнан толде</u> , те пашам ида тÿнал!	Don't start work <u>before we come!</u>

The negative gerund is frequently used in combination with the verb $\upbeta usu$ (- $\upbeta \upbeta$) 'to be; to become', in a modal meaning 'to be allowed, to be possible' – see 7.3.3.3 – page 281 – in its negated third-person singular present form $o\kappa/ozeu$ $\upbeta u$ 'it is not possible'. This construction has the meaning 'one cannot but …', i.e., that one must absolutely do something.

One must listen to one's parents.

<u>Ача-авам колыштде</u> ок лий.

7.155. Form the negative in $-\partial e$ from the verbal stem. 1. йод-2. cöpö-3. мушк-4. pyo-5. му-6. мие-7. муро-8. ий-9. шарне-10. шинч-

- 7.156. Turn these sentences with two finite clauses into sentences using gerundial constructions to form Mari proverbs, following the pattern: $B\ddot{y}$ дыш от пуро гын, ияш от тунем \rightarrow $B\ddot{y}$ дыш пурыде, ияш от тунем.
- 1. Илышын кочыжым от пале гын, шерыжым от умыло.
- 2. Олма, жап шуын огыл гын, озажланат ок чеверге.
- 3. Маскажым ужын отыл гын, кышаж деч ит луд.
- 4. Мардеж ок пуал гын, лышташ ок тарване.
- 5. Маскажым от луйо гын, коваштыжым ит ужале.
- 6. Йот верыште от лий гын, монгысо илышым аклаш от тунгал.
- 7. Ваш-ваш от энгерте гын, илаш ок лий.
- 8. Имньым от кычке гын, орваш пурен ит шич.
- 9. Йосым от чыте гын, сайым от уж.
- 10. Ик пашам огыт пытаре гын, вес пашам огыт тунал.

7.2.9. Gerund (converb) of prior action in - $Me\kappa(e)$

<u>Attachment to verbal stem</u>: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes. The gerund has a short form and a long form that are equivalent as regards their meaning; the short form is more typical for spoken language.

<u>Usage</u>: This gerund is used to express an action occurring prior to the action expressed by the main conjugated verb (regardless of which tense this verb is in – the temporal reference is relative). In the English equivalents 'after' can generally be used.

<u>Университетым тунем пытарымеке</u> , мом	After finishing the university, what do you
ышташ шонет?	want to do?
Изиш канымеке, пашам кычалаш тўналам.	After relaxing a bit, I will start looking for
	work.
<u>Диссертацийым аралымеке</u> , Иванов	After defending his dissertation, Ivanov
университетыште туныкташ кодын.	stayed at the university to teach.

<u>Marking the subject of the gerund</u>: If the agent of the gerundial action is a personal pronoun, it can be explicitly indicated with possessive suffixes. Note the parallel forms in the third person singular.

	лудаш (-ам) → лудмек(е)
1Sg	лудмекем
2Sg	лудмекет
3Sg	лудмекыже ~ лудмекше
1Pl	лудмекына
2Pl	лудмекыда
3Pl	лудмекышт

It is also possible to use the genitive form of the pronoun along with the suffixed form of the gerund: мыйын лудмекем, тыйын лудмекем, еtc. The agent can also be indicated with the genitive form of the pronoun alone: мыйын лудмек(е), тыйын лудмек(е), еtc.

If the agent of the gerundial action is a noun, it can be in the nominative or the genitive. The nominative is used both in the case of inanimate and animate nouns, while the genitive is generally just used in the case of animate nouns. When the genitive is used, the gerund typically takes a possessive suffix: $\kappa \ddot{y} m \ddot{y} m o \Lambda M e \kappa(e)$ 'after the herd comes/came', $N e \gamma \kappa m o \Lambda M e \kappa(e)$ ' $N e \gamma \kappa m o \Lambda m e \kappa(e)$ ' $N e \gamma \kappa m o \Lambda m e \kappa(e)$

<u>Кенгеж шумеке</u> , турист-влак шукемыныт.	Once summer came, more and more tourists arrived.
<u>Экзамен-влак тўналмеке</u> , студент-влак шагал малат.	After the exams start, students sleep little.
<u>Шӱжарем марлан лекмеке</u> , туддене	After my little sister got married, we have
шуэнрак вашлийына.	been seeing less of each other.
<u>Уна-влакын кайымекышт</u> , ме малаш возынна.	After the guests left, we went to sleep.

A parallel form of the gerund in $-Me\kappa(e)$ is the participial construction with the postposition ∂ev eapa (see 6.3.1 – page 194).

Пенсийыш лекмеке, тудын шуко яра жапше лие. ~

Пенсийыш лекме деч вара тудын шуко яра жапше лие.

Аfter retiring, s/he had a lot of free time.

7.157. Form the gerund of prior action in -Mek(e) from the verbal stem.

- 1. йў-
- 2. мале-
- 3. портыл-
- 4. шоно-
- 5. поч-
- 6. pyo-
- 7. вашлий-
- 8. cöpö-
- 9. лукт-
- 10. кие-

7.158. Attach the indicated possessive suffix to the gerund.

- 1. вучымеке, 1Sg
- 2. кынелмеке, 3Sg
- 3. тунеммеке, 1Pl
- 4. ончыктымеке, 3Sg
- 5. мушкылтмеке, 2 Pl
- 6. йÿштылмеке, 1Sg
- 7. саламлымеке, 2 Sg
- 8. пурымеке, 3Pl
- 9. шочмеке, 2Sg
- 10. кутырымеке, 1РІ

7.159. Which of the given forms are correct? In some cases, both the given forms are.

1. Корным ... веле вончаш лиеш.

(машина-влак шогалмеке/машина-влакын шогалмекышт)

- 2. ..., Петровмыт ялыш илаш кусненыт. (Йоча шочмеке/Йочан шочмекыже)
- 3. ..., кафешке каена. (Спектакль пытымеке/Спектакльын пытымекыже)
- 4. ..., Пошкырт кундемыш каяш ямдылалташ тўналынна.

(Родына-влак йынгыртымеке/Родына-влакын йынгыртымекышт)

5. ..., мланде пеш пенгыде лийын. (Йур эртымеке/Йурын эртымекыже)

- 7.160. Transform the following sentences using postpositional constructions into sentences using gerundial constructions with the gerund of future action in -мек(е), following the рattern: Пыл эртен кайыме деч вара йўр ок тол. > Пыл эртен кайымеке, йўр ок тол.
- 1. Юлян йынгыртымыж деч вара мый вокзалыш куржынам.
- 2. Финн-влак мончашке пурымо деч вара ерыште йўштылыт.
- 3. Йушто толмо деч вара походыш коштын онал.
- 4. Английышке кайымет деч вара мый тыйым ужын омыл.
- 5. Марий Элыште илыме деч вара Юха марла марий гай кутыра.
- 6. Кином ончымо деч вара паркыш каена.
- 7. Йочан шочмыж деч вара Вера ялышке илаш куснен.
- 8. Кофем йўмо деч вара вием ешаралтын.
- 9. Йÿр чарныме деч вара йоча-влак уремыш лектыныт.
- 10. Школым пытарыме деч вара кушко тунемаш пуренат?

7.2.10. Gerund (converb) of future action in -mew(κe)

<u>Attachment to verbal stem</u>: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes. The gerund has a short form and a long form that are equivalent as regards their meaning; the short form is more typical for spoken language. It is important to note that possessive suffixes and enclitic particles can only be added to the long form.

Usage:

1. This gerund can be used to denote an action occurring subsequently to the action expressed by the main conjugated verb (regardless of what tense this verb is in – i.e., the temporal reference is relative). Thus, it can usually be translated into English as 'before (doing something)' or 'until (doing something)'.

<u>Книгам лудмешке</u> , эше ик серышым возем.	Before reading a book, I'll still write a letter.
Корныш лекмешке, Миклай чыла дене	Before hitting the road, Miklay said goodbye
чеверласен.	to everyone.
<u>Пашам ыштен пытарымешке</u> , канаш она кай.	Before finishing work, I won't take a break.

2. It can be used as the equivalent of English 'instead of, rather than (doing something)'.

<u>Экзаменлан ямдылалтмешке</u> , нуно	Rather than preparing for the exam, they're
дискотекыш коштыт.	going to the disco.
<u>Черетыште вучен шогымешке</u> , лучо	Rather than standing in line, I'll visit my
йолташем деке пурем.	friend.

<u>Marking the subject of the gerund</u>: If the agent of the gerundial action is a personal pronoun, it can be explicitly indicated with possessive suffixes attached to the long form of the gerund.

	лудаш (-ам) → лудмешке
1Sg	лудмешкем
2Sg	лудмешкет
3Sg	лудмешкыже
1Pl	лудмешкына
2Pl	лудмешкыда
3Pl	лудмешкышт

It is also possible to use the genitive form of the pronoun along with the suffixed form of the gerund: мыйын лудмешкем, тыйын лудмешкет, etc. The agent can also be indicated with the genitive form of the pronoun alone: мыйын лудмеш(ке), тыйын лудмеш(ке).

If the agent of the gerundial action is a noun, it can be in the nominative or the genitive. The nominative is used both in the case of inanimate and animate nouns, while the genitive is generally just used in the case of animate nouns. When the genitive is used, the gerund typically takes a possessive suffix: $\kappa \ddot{y} m \ddot{y} m o \Lambda Me u(\kappa e)$ 'before the herd comes/came', $H e y \kappa m o \Lambda Me u(\kappa e) \sim H e y \kappa b H$ $m o \Lambda Me u \kappa b J \kappa e$ 'before Ivuk comes/came'.

<u>Йÿр тÿналмешке,</u> мöнгышкö миен шуман.	(We) need to get home before it starts
<u>пур тун алмешке</u> , монтышко миен шуман.	<u>raining</u> .
Оннов поинтетмонно выи коно коли и	There are five days left before the exhibition
<u>Ончер почылтмешке</u> , вич кече кодын.	starts.
<u>Уна толмешке</u> , тортым ида коч!	Don't eat the cake <u>before the guests come!</u>
Ремонтым <u>пошкудо-влакын теныз гыч</u>	We'll finish the repairs <u>before the neighbors</u>
<u>пöртылмешкышт</u> пытарена.	get back from the sea.

Constructions with the gerund in $-mew(\kappa e)$ often correspond to participial construction with the postpositions dev ohvuhu (see 6.3.5 – page 195), mapme (see 6.1.49 – page 179), and onmew (see 6.1.59 – page 181).

<u>Пенсийыш лекмешке</u> , туныктышо	
Кужэнерыште илен. ~	Before retiring, the teacher lived in Kuzhenger
<u>Пенсийыш лекме деч ончыч</u>	(Russian Куженер).
туныктышо Кужэнерыште илен.	
<u>Урок пытымешке</u> , вич минут кодын. ~	Five minutes are left before the end of the class.
<u>Урок пытыме марте</u> вич минут кодын.	
Интернетыште шинчымешке, йолташ-	
влак дене вашлий. ~	Rather than spending so much time on the
Интернетыште шинчыме олмеш	Internet, go meet up with your friends.
йолташ-влак дене вашлий.	

7.161. Form the gerund of future action in $-mew(\kappa e)$ from the verbal stem.

- 1. ойло-
- 2. мушк-
- 3. уж-
- 4. кусаре-
- 5. му-
- 6. мие-
- 7. пуо-
- 8. лий-
- 9. шымле-
- 10. кошт-

7.162. Attach the indicated possessive suffix to the gerund.

- 1. возымешке, 1РІ
- 2. кудалмешке, 3Sg
- 3. мондымешке, 2 Sg
- 4. вашлиймешке, 1 Sg
- 5. нойымешке, 3Sg
- 6. кочмешке, 1Pl
- 7. йынгыртымешке, 3Pl
- 8. йодмешке, 2Sg
- 9. малымешке, 1Sg
- 10. кычалмешке, 2РІ

7.163. Which of the given forms are correct? In some cases, both the given forms are.

- 1. ..., эше вўдым налын шуктем. (Поезд тарванымешке/Поездын тарванымешкыже)
- 2. ..., эн ончыч мый декем ача-авам йынгыртеныт.

(Йолташ-влак саламлымешке/Йолташ-влакын саламлымешкышт)

- 3. ..., эн ерыште ида йуштыл! (Вуд ырымешке/Вудын ырымешкыже)
- 4. ..., эрлалан кинде ден шöрым налаш кÿлеш.

(Кевыт-влак петырымешке/Кевыт-влакын петырымешкышт)

5. Ожно самырык оръен ... кынелшаш ыле.

(оньава ден оньача помыжалтмешке/оньава ден оньачан помыжалтмешкышт)

- 7.164. Transform the following sentences using postpositional constructions into sentences using gerundial constructions with the gerund of future action in -меш(ке), following the pattern: Шонгемме марте иле, шонгемме марте тунем. > Шонгеммешке иле, шонгеммешке тунем.
- 1. Сессий тунгалме марте кок арня кодын.
- 2. Офисыште шинчыме олмеш тый мом ыштет ыле?
- 3. Вашмутым пуымо деч ончыч Витя кужун шонен.
- 4. Шўдо гана колмо олмеш лучо ик гана ужаш.
- 5. Кастене шинчам нойымо марте лудам.
- 6. Ме кече лекме деч ончыч кынелына.
- 7. Малаш вочмо деч ончыч йоча-влак пуйым мушкыт.
- 9. Акамын толмыж деч ончыч мый шкетын иленам.
- 10. Математикым тунемме олмеш лучо суахели йылме курсыш каем.

7.2.11. Gerund (converb) of simultaneous action in -шыла

Attachment to verbal stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes.

<u>Usage</u>: This gerund is used to express an action occurring at the same time as the action expressed by the main conjugated verb (regardless of which tense this verb is in).

<u>Пашашке погынышыла</u> , Ольош уверым	While getting ready for work, Olyosh is
колыштеш.	listening to the news.
<u>Метро дене кудалшыла</u> , шукын книгам	Many people read books when they take the
_лудыт.	<u>metro</u> .
Эрдене <u>пашашке кайышыла</u> , Катя	When going to work in the morning, Katya
кафеште кофем налеш.	gets a coffee at the café.

<u>Marking the subject of the gerund</u>: The agent of the gerund can be marked by a possessive suffix. When a possessive suffix is attached to this gerund, it is placed in the middle of the suffix: -w +possessive suffix + -na. Such forms are not used in the first and second persons plural.

	лудаш (-ам) → лудшыла
1Sg	лудшемла
2Sg	лудшетла
3Sg	лудшыжла
1Pl	-
2Pl	-
3Pl	лудшыштла

It is not usual for the agent of this gerund to be marked with a pronoun or noun. Thus, sentences in which the main and subordinate clauses have different subjects are only possible if the subject of the subordinate clause is marked with a possessive suffix.

<u>Вашкышемла</u> , кид гычем стакан камвозын.	As I was rushing, the glass fell out of my hand.
<u>Кужу жап коштшыштла</u> , йолышт ноен.	As they were walking for a long time, their legs got tired.
<u>Сар нерген кутырышыжла,</u> шинчаж гыч шинчавўдшат лектын.	While s/he talked about the war, tears welled from his/her eyes.

If it is not possible to express the desired sentence within these constraints, the participial construction using the postposition zodым (see 6.1.13 – page 168) must be used. This also happens in the first and second person plural, as the gerund in -uuuna does not take the according possessive suffixes. If the usage of the gerund is permissible, the participial construction with zodым and the gerundial construction can be used interchangeably.

<u>Паша гыч толшыжла</u> Ивук кевытыш	
пурыш. ~	On his way home from work, Ivuk went to the
<u>Паша гыч толмыж годым</u> Ивук	shop.
кевытыш пурыш.	

7.165. Form the gerund of simultaneous action in -шыла from the verbal stem.

- 1. кане-
- 2. ий-
- 3. кие-
- 4. кычал-
- 5. кÿзö-
- 6. йÿ-
- 7. шинче-
- 8. шого-
- 9. кочк-
- 10. колышт-

7.166. Attach the indicated possessive suffix to the gerund, if possible. If not possible, give a postpositional construction with годым.

- 1. воштылшыла, 3Sg
- 2. ончышыла, 2Sg
- 3. куржшыла, 2Pl
- 4. кучышыла, 1Sg
- 5. волышыла, 3Pl
- 6. пöртылшыла, 3Sg
- 7. ыштышыла, 3Pl
- 8. коштшыла, 2Sg
- 9. вашештышыла, 1Sg
- 10. модшыла, 1Pl

- 7.167. Transform the following sentences using postpositional constructions into sentences using gerundial constructions with the gerund of simultaneous action in -шыла, to form Mari proverbs and riddles, following the pattern: Мичу танже нерген шонымо годым почеламутым возен. > Мичу, танже нерген шонышыла, почеламутым возен. The solutions to the riddles are given in the key.
- 1. Його ен паша ыштыме годым кылма, кочмо годым ыра. (Калыкмут)
- 2. Кушыч волымо годым шып вола, мландумбак шичмеке шып шинча, а кола гын, мугыра. (Тушто)
- 3. Кайыме годым кусенеш нангаем, монтеш пар имне дене конден ом керт. (Тушто)
- 4. Пече воктен коштмо годым ужар шокшо вуд дене когаргышым. (Тушто)
- 5. Ошкылмо годым шанчашым кышкен каем. (Тушто)
- 7.168. Transform the following sentences using postpositional constructions into sentences using gerundial constructions with the appropriate gerund: -мек(е), -меш(ке), от -шыла.
- 1. Пайрем годым унам вашлийме годым мурым муреныт.
- 2. Унам ужатыме деч вара портым вигак огыт эрыкте.
- 3. Мўндыр корныш тарваныме деч ончыч изиш шинчалташ кўлеш.
- 4. Колышо-влакым уштымо годым кочкыт да «шужо» маныт.
- 5. Шўгарлашке мийыме деч вара мöнгышкö вик огыт кай: иктаж-кушко пурат.
- 6. Ачан ўстелторыш шичме марте йоча-влак кочкын огытыл.
- 8. Кусотыш пурымо деч ончыч кидым мушкыт.
- 9. Эмым йўмо олмеш, мончаш пуро! «Монча тазалыкым куча», маныт.
- 10. Илян кече эртыме деч вара огыт йуштыл.

7.2.12. Nominalizations

Mari makes use of highly productive nominalizers to make nouns of verbs: a positive nominalizer -маш (see 11.5.8 – page 379) and a negative nominalizer -дымаш (see 11.5.9 – page 380).

7.3. Auxiliary verbs

Auxiliary verbs are verbs that add functional or grammatical information to another verb, such as English *can*, *may*, *will*, etc. This section will give a brief overview of auxiliary verbs used in Mari, organized by the grammatical information communicated by the auxiliary. The auxiliaries are sorted by their importance in most subsections that follow, but alphabetically in the subsection pertaining to aspectual auxiliaries (7.3.5 – page 283) due to the large number of auxiliaries of comparable relevance.

7.3.1. The negation verb

The negation verb is an irregular verb with a defective paradigm – i.e., it does not have all forms a regular verb has, lacking non-finite forms completely, for example. It is used to express negation in the indicative present (see 7.1.1.1 – page 201), the indicative simple past I (see 7.1.1.2 – page 208), the imperative (see 7.1.2 – page 233), the desiderative (see 7.1.3 – page 242), and other forms derived from these tenses/moods.

The complement of the negation verb is the connegative form (see 7.1.0 – page 198).

		Negation verb	Example: тол- 'to come'
Indicative Present	1Sg	ОМ	ом тол
	2Sg	ОТ	от тол
	3Sg	огеш~ок	огеш ~ ок тол
dic res	1Pl	огына ~ она	огына ~ она тол
In	2Pl	огыда ~ ода	огыда ~ ода тол
	3Pl	ОГЫТ	огыт тол
	1Sg	ШЫМ	шым тол
ve ıst	2Sg	ШЫЧ	шыч тол
Indicative Simple Past	3Sg	ыш	ыш тол
dic Iple	1Pl	ышна	ышна тол
ri ii	2Pl	ышда	ышда тол
	3Pl	ышт	ышт тол
	1Sg	-	-
Imperative	2Sg	ИТ	ит тол
rati	3Sg	ынже	ынже тол
pe	1Pl	-	-
II II	2Pl	ида	ида тол
	3Pl	ынышт	ынышт тол
Desiderative	1Sg	ынем	ынем тол
	2Sg	ынет	ынет тол
	3Sg	ынеж	ынеж тол
ide	1Pl	ынена	ынена тол
Sec	2Pl	ынеда	ынеда тол
I	3Pl	ынешт	ынешт тол

<u>Negation verb without connegative form</u>: The connegative form can be omitted after the negation verb in the indicative present.

Те мыланна полшеда але <u>огыда</u> ?	Will you help me or <u>not</u> ?
Озаныш эрла кудалына, <u>огына</u> ?	Will we go to Kazan tomorrow or <u>not</u> ?
Петровмыт кастене ярсат, <u>огыт</u> ?	Are the Petrovs free in the evening or <u>not</u> ?

Note, however, that some alternative forms occur here: ozыm 'I don't' in the indicative present first person singular (instead of om), ozыm 'you don't' in the indicative present second person singular (instead of om), ume 'don't' in the imperative second person singular (instead of um).

– Шўрым кочкат?	– Will you eat soup?
– Тау, <u>огым</u> . Шужышо омыл.	- Thank you, <u>I won't</u> . I'm not hungry.
Киношко мый денем кает, огыт?	Are you going to the movies with me, or
	aren't you?
Кеч йод, кеч <u>ите</u> – тудо садак огеш полшо.	Ask or don't - s/he won't help anyway.

Word order: The negation verb and the connegative form are tied to one another tightly in Mari. It is unusual for other elements (e.g., adverbs, pronouns) to occupy the space between them and it is unusual for the word order to change – the connegative form by default follows the negation verb. Enclitic particles such as -am (see 9.1.1 – page 328), -aκ (see 9.1.2 – page 330), and ε (see 9.5.19 – page 342) can, however, be attached to the negation verb and thus occupy the space between the negation verb and the connegative form. Very rarely, one can also encounter gerunds between the negation verb and the connegative form, when the gerund and the connegative form are an aspectual auxiliary construction – see 7.3.5 – page 283.

Ме тудлан онай пöлекым конденна, а	We brought him/her an interesting present,
тудо <u>огешат ончал</u> .	and s/he won't even look at it.
Ужмем нуным ок шу, <u>ыныштак тол</u> .	I don't want to see them, if only they wouldn't
	<u>come</u> .
- Кенежше тений шыже гай.	- Summer is like autumn this year.
– <u>Ит гына ойло</u> , йÿштылашат огеш лий.	- You don't say, you can't even go swimming.
Ида курныжланен шинче!	Don't be greedy!

7.3.2. Tense-marking auxiliaries

7.3.2.1. улаш (-ам) 'to be' \rightarrow simple past tense II

See 295 - page 7.5.

7.3.2.2. $\underline{m\ddot{y}$ налаш (-ам) 'to begin' \rightarrow future

See 7.1.1.1 - page 201.

7.3.3. Modal auxiliaries denoting ability, etc.

7.3.3.1. <u>керташ (-ам)</u> 'to be able to'

This verb is combined with the gerund in - μ (see 7.2.7 – page 267). It denotes that the subject can, or cannot, carry out an action, without communicating the reason (i.e., possibility or lack thereof, ability or lack thereof, etc.).

Пашам ыштен пытарымеке, <u>каен кертыда</u> .	After finishing work, <u>you can go</u> .
Кузе шонет, эрла марте тидым <u>ыштен</u>	What do you think, <u>can we finish</u> it by
<u>пытарен кертына</u> ?	tomorrow?
Тенгече мурен шым керт: логарем	I couldn't sing yesterday; my throat hurt.
корштен.	reduiding yesterday, my timoat murt.
Нуно мыланна <u>полшен ышт керт</u> .	They <u>couldn't help</u> us.
Эрла йÿр <u>лийын кертеш</u> .	There <u>could be rain</u> tomorrow.

For the sake of emphasis and especially in poetic language, the gerund can follow the auxiliary:

Ом керт тидым <u>ыштен</u>, кеч-мом ойло. <u>I can't do</u> this, say what you might.

7.3.3.2. *мошташ (-ем)* 'to be able to'

This verb, like $\kappa epmaw$ (-am) above, is combined with the gerund in - μ (see 7.2.7 – page 267). It differs from $\kappa epmaw$ (-am) in that it emphasizes that the ability has been learned or acquired. In these cases, however, $\kappa epmaw$ (-am) is also possible.

Мый марла <u>лудын моштем</u> (<u>кертам</u>).	I <u>can read Mari</u> .
Мый марла <u>лудын ом мошто</u> (<u>керт</u>).	I <u>cannot read Mari</u> .

In the following sentence, only $\kappa epmau$ (-aM) is possible as the inability to read is due to external circumstances and not due to one's acquired abilities.

Таче мыйын шинчам коршта, <u>лудын ом</u>	My eyes hurt today, <u>I cannot read</u> .
<u>керт</u> .	My cycs hart today, <u>I camiot read</u> .

For the sake of emphasis and especially in poetic language, the gerund can follow the auxiliary:

Ом мошто мый мурен, кеч-мом ыште. I can't sing, do what you will.

7.3.3.3. $\underline{\textit{лияш (-ям)}}$ 'to be, to become' \rightarrow 'to be allowed'

The third person singular forms of this verb are often used in combination with the infinitive (see 7.2.1 – page 255) in the sense of 'it is possible to' or 'one cannot, one should not'. If the person connected with the activity is cited, the dative case is used.

Тиде кевытыште марий сувенирым <u>налаш</u> <u>лиеш</u> .	You can buy Mari souvenirs in this store.
Тыште тамакым <u>шупшаш ок лий</u> .	You <u>can't smoke</u> here.
Ожно <u>ўдырамаш-влаклан</u> кўсотышко	In the old days women were not allowed to
<u>пураш ок лий</u> улмаш.	enter sacred groves.

For the sake of emphasis and especially in spoken language, the infinitive can follow the auxiliary:

Hy ойлатыс тыланда, <u>ок лий</u> тыште But they're telling you <u>you can't smoke</u> here. тамакым <u>шупшаш</u>. Ода умыло мо? Don't you understand?

The negated third-person singular present form $o\kappa/ozew$ $nu\check{u}$ of this verb is frequently used in combination with the negative gerund in $-\partial e$ (see 7.2.8 – page 270). This construction has the meaning 'one cannot but ...', i.e., that one must absolutely do something.

<u>Ача-авам колыштде</u> ок лий. One must listen to one's parents.

7.3.3.4. $\underline{mo_{\land}auauu\ (-e_{\land})}$ 'to try, to strive' \rightarrow improper, inadequate execution

When used in combination with the gerund in $-\mu$ (see 7.2.7 – page 267), this verb can denote that the action indicated by the gerund is carried out improperly, insufficiently, and that it is considered disparagingly.

Изи ўдыр кўварым <u>мушкын толаша</u> –	The little girl is <u>trying to wash the floor</u> - she
аважлан полшынеже.	wants to help her mother.
Экзаменлан пешыжак тунемын онал, но	We didn't study for the exam properly, but
ала-мом <u>возен толашенна</u> .	wrote down something or other.

7.3.3.5. $\underline{m\ddot{o}}$ \underline{a} $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}}$ \underline{a} $\underline{m\ddot{o}}$ \underline{a} $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}$ $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}$ $\underline{m\ddot{o}}$ $\underline{m\ddot{o}$

When used in combination with the gerund in $-\mu$ (see 7.2.7 – page 267), this verb can denote that the action indicated by the gerund is not carried out in a proper manner.

Изиш <u>мален тöченна</u> , но шот дене ышна керт.	We <u>tried to sleep</u> a little, but couldn't really.
	I <u>tried to speak</u> German with the tourists, but
<u>тöченам</u> , но нуно мыйым ышт умыло.	they didn't understand me.

7.169. Insert the appropriate verb, as an infinitive or gerund, depending on the auxiliary verb.

- 1. Аня чыла буквам огеш пале, но йоча книгам ... толаша.
- 2. Эрла 8-ше март Российыште пашам огыт ыште. Кече мучко ... кертына.
- 3. Самолётышто телефон дене ... лиеш мо?
- 4. Серге мастар дизайнер. Ешыштыже чылан ... моштеныт.
- 5. Ачажым ончен, Петяжат шахматла ... тöча.

(кутыраш, модаш, сўретлаш, канаш, лудаш)

- 6. Шкетын тыгай неле сумкам ... от керт, мый тылат полшем.
- 7. Пингвин ... огеш мошто.
- 8. Йолташем дене фитнес-клубышко изиш ... тöченна.
- 9. Кусотышто пушенгым ... огеш лий.
- 10. Пошкудына кас еда пианино дене ... толаша.

(руаш, шокташ, чон ешташ, нумалаш, кошташ)

7.170. Insert the appropriate auxiliary into the sentence.

- 1. Тунемше-влак йодышлан ала-мом вашештен ..., но тичмаш вашмутым нигö огеш пу. (кертыт/моштат/лийыт/тöчат)
- 2. Тиде шÿрым кочкаш ок ...: пеш шинчалан. (керт/мошто/лий/толаше)
- 3. Эля ден Юля ийын огыт ...: ача-авашт туныктен огытыл. (керт/мошто/лий/тöчö)
- 4. Ме акам дене машинам сайын виктарен (кертына/моштена/лийына/толашена)
- 5. Паспортым шагат наре кычал ..., нигушто муын ом керт. (кертам/моштем/лиеш/толашем)
- 6. Тиде секретым мый тыланда каласен ом ... (керт/мошто/лий/толаше)
- 7. Йошкар-Олаште марий кочкышым кушто тамлен ончаш ...? (кертеш/мошта/лиеш/толаша)
- 8. Тыште машинам шогалташ ок (керт/мошто/лий/тöчö)
- 9. Карт деч да компас деч посна чодыраште йомын (кертыда/моштеда/лиеш/точыда)
- 10. Ондален от ...: шинчат гыч чыла коеш. (керт/мошто/лий/толаше)

7.3.4. Modal auxiliaries denoting necessity, etc. ('to have to')

All of these auxiliaries are used in impersonal constructions and combine with the infinitive (see 7.2.1 – page 255). For all of them, the person that must carry out an activity can be marked with the dative. The infinitive precedes the auxiliary; alternations from this word order are only to be expected in poetic language.

7.3.4.1. кÿлаш (-ам) 'to have to'

The combination of this auxiliary with the infinitive is, in positive sentences, roughly equivalent to the necessitive infinitive in -MaH (see 7.2.2 – page 257). The infinitive can take possessive suffixes in this construction.

Эрла эр <u>кынелаш кÿлеш</u> .	(We) need to get up early tomorrow.
Экзаменлан чот <u>ямдылалташ кўлын</u> .	(I) had to study a lot for the exam.
Тыланда эмлызе деке каяшда кулеш.	You should see a doctor.

In negated sentences, however, this auxiliary denotes that something does not have to be done, while those using the necessitive infinitive in -ман denote that something must not be done.

Тыланда <u>полшаш огеш кÿл</u> мо?	Don't you <u>have to help</u> ?
Тигр деке четлыкыш <u>тылат пурыман огыл</u> .	You must not go into the cage to the tiger.

- 7.171. Transform the following sentences using the necessitive infinitive in -mah into sentences using the auxiliary $\kappa \ddot{y}_{n}au$ (-am).
- 1. Университетыште тылат эше мыняр ий тунемман?
- 2. Тенгече мылам ялышке кудалман ыле, но вучыдымын пашашке ўжыныт.
- 3. Мыланна поездышке вашкыман.
- 4. Изат пеш сайын пианино дене шокта тудлан музыкант лийман.
- 5. Ожно марий ўдырлан урген, тўрлен, пидын моштыман улмаш.

7.3.4.2. <u>sepeumau (-am)</u> 'to get, to catch' \rightarrow 'to have to'

In addition to the constructions using the necessitive infinitive in - $\mathcal{M}aH$ (see 7.2.2 – page 257) the verb $\kappa\ddot{y}_{\mathcal{N}}au$ (- $a_{\mathcal{M}}$) (see above) and the participle in -uau combined with the verb $v_{\mathcal{N}}au$ (- $a_{\mathcal{M}}$) 'to be' (see 7.5 – page 295) a number of verbs with different primary meanings can, in combination with the infinitive of a second verb, be used in necessitive constructions. Necessitive constructions of this type are typically used to indicate that an outcome was necessitated by circumstances or that one was compelled to follow a certain course of action. In all of these constructions, the person that must do something can be indicated by the dative and/or by a possessive suffix attached to the infinitive.

Ик автобусыш вараш кодынна, весым	We missed one bus, now (we) need to wait
ынде ик шагат <u>вучаш верештеш</u> .	for the next one for an hour.
Вес автобусшо пудырген, садлан мыланна йолын каяш логале.	The other bus broke down, so we had to walk.
Полшышо уке, чыла пашам мылам ышташ	Without somebody to help me, I have to do all
<u>возеш</u> .	the work myself.
Тошто компьютер олмеш ум налашна	Instead of the old computer, we <u>had to buy</u> a
пернен.	new one.
Ик йонылыш верчын пашам угыч	Because of one mistake (we) have to start the
<u>тўналаш тўкна</u> .	work all over again.

7.3.4.3. <u>логалаш (-ам)</u> 'to get to, to find oneself (somewhere)' \rightarrow 'to have to' See верештеш (-ам) above.

7.3.4.4. $\underline{\textit{bosaw (-am)}}$ 'to lie down' \rightarrow 'to have to'

See верештеш (-ам) above.

7.3.4.5. <u>nepнaw (-eм)</u> 'to strike against' \rightarrow 'to have to'

See верештеш (-ам) above.

7.3.4.6. <u>түкнаш (-ем) 'to touch (intr.)' \rightarrow 'to have to'</u>

See верештеш (-ам) above.

7.3.5. Aspectual auxiliaries

7.3.5.1. General remarks on aspectual auxiliary constructions

Aspect is the quality of a verb which describes the internal temporal flow of an action: if it is carried out to completion or not, if it has a tangible result or not, how long a time period it lasts, etc. Compare, for example, the simple verb *to love* with the phrase *to fall in love* in English. The phrase *to fall in love* has the distinction that it denotes a transformative process in which an emotion comes into being, while the simple verb denotes the simple presence of an emotion, with no reference to its origin. The distinction here is aspectual. Another tool employed by English for such distinctions are adverbial particles – compare *to eat* and *to eat up, to die* and *to die out*, etc.

In Mari, a number of verbs (33 are given in the list below) – for example $m \omega H \partial \omega (-e M)$ 'to put, to place', $n \omega (-e M)$ 'to go, to leave', $n \omega (-e M)$ 'to finish, to end', $\omega (-e M)$ 'to go', and others – have transparent primary/lexical meanings, but can also occur as auxiliaries denoting verbal aspect. When they do, they lose their original lexical meaning, either partially or fully. They are coupled with a gerund in -H (see 7.2.7 – page 267), which carries the core semantics of the

pairing. These pairings are ubiquitous in Mari, and are referred to by many names in sources: aspectual converb constructions, paired verbs, analytical verb forms, and many others.

Translating these constructions is often difficult, as all aspectual auxiliaries can also be used in a literal sense – and in their literal sense, they can be modified by a gerund in -H being used as a free adverbial – and many of them also as directionality-marking verbs of motion coupled with a manner-marking verb of motion as a gerund. For example, the verb $\kappa\alpha\beta\omega$ ($-\epsilon\omega$) 'to go' can be used in its original lexical meanings in a sentence where it co-occurs with a gerund in -H being used as a free adverbial; it can be used as a directionality marker; or it can be used as an aspectual auxiliary:

Библиотекыште книгам <u>налын</u> , мый	After taking out a book at the library,
мöнгыш каем.	I'll go home.
Кайык-влак шокшо велыш <u>чон ештен</u>	Birds fly off to warmer countries.
каят.	Birds if off to warmer countries.
Пўтынь карман <u>йўлен</u> каен.	The whole fortress burned to the ground.

The translation of auxiliaries, if they are translated at all, must be decided based on context.

As regards the aspectual value indicated by auxiliaries, these can very roughly be classified into imperfective values (denoting that an activity is not punctual, but rather is carried out over a long time period: e.g., unaw (-em) 'to live', kunw (-em), wuhhaw (-em) 'to sit') and perfective values (denote that an activity is punctual and/or transformative nature to the activity, that there are tangible results, et cetera: e.g., kanw (-em) 'to go', konmaw (-em) 'to send', wuhhaw (-am) 'to sit down'). As the large number of auxiliary implies, however, individual auxiliaries can indicate more specific values, a finer classification is possible:

• Perfective:

- o Ingressive (inchoative, inceptive, initial-transformative) auxiliaries indicate the beginning of a situation, e.g., каяш (-ем) 'to go', колташ (-ем) 'to send'.
- O RESULTATIVE (COMPLETIVE, FINAL-TRANSFORMATIVE) auxiliaries indicate the successful completion of a situation, e.g., κοθαω (-αм) 'to stay', κοθαω (-ем) 'to leave (something).
- © EXHAUSTIVE auxiliaries indicate that the specified action is realized to the fullest possible extent and thus also extends to all possible subjects and objects, whether or not they are indicated, e.g., пыташ (-ем) 'to end', пытараш (-ем) 'to finish (something)'.
- MOMENTARY (PUNCTUAL) auxiliaries indicate that the action is carried out over a short, poorly defined period of time, e.g., ончаш (-ем) 'to look'.
- O DELIMITATIVE auxiliaries are used when a perfective situation occurs over a defined period of time, e.g., *apmapaw (-em)* 'to conduct, to carry (something) out'.

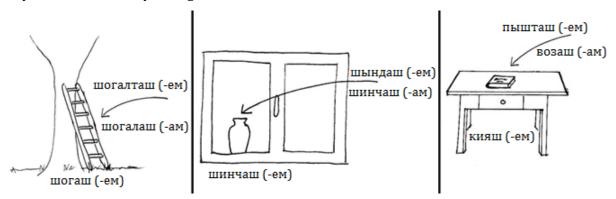
• Imperfective:

- O DURATIVE auxiliaries indicate that the given situation lasts for a certain period of time, e.g., кошташ (-ам) 'to go, to wander', шинчаш (-ем) 'to sit'.
- O ITERATIVE (FREQUENTATIVE) auxiliaries indicate the repetition of a situation, the successive occurrence of several instances of the given situation, e.g., *onmaw (-ем)* 'to put, to set', *савырнаш (-ем)* 'to turn'.
- O GRADUAL (INCREMENTAL) auxiliaries indicate duration or repetition together with transformation, e.g., толаш (-ам) 'to come', мияш (-ем) 'to go'.

Restrictions apply to couplings of gerunds with auxiliaries, with these restrictions pertaining to individual auxiliaries. Some auxiliaries are mainly coupled with intransitive verbs (e.g., $\kappa o \partial a \omega$ (-a M) 'to stay', some are mainly coupled with transitive verbs (e.g., $\kappa o \partial a \omega$ (-e M) 'to leave

(something)'), and some can couple with either (e.g., κολπαω (-eм) 'to send'). The following listing will give a brief overview of the semantic communicated by individual auxiliaries, and restrictions that apply to the usage of an auxiliary.

(Partial) maintenance of original meaning: Note that the lexical meaning of an auxiliary is not lost completely in many cases. This is the most notable in relation with verbs of placement: Numerous verbs denoting that a subject places an object in a (standing, sitting, lying) position, that a subject itself takes up a (standing, sitting, lying) position, or that a subject is in a (standing, sitting, lying) position, can be found in the Mari language. The following is a graphical representation of prototypical verbs (i.e., excluding derived forms and verbs with additional semantic facets) of this type, where the verb above the arrow represents a transitive verb and the verb below the arrow represents the corresponding intransitive verb:

A tabular view:

	Motion		No motion
	Transitive	Intransi	tive
Standing position	шогалташ (-ем)	шогалаш (-ам)	шогаш (-ем)
Standing position	'to put, to set, to stand'	'to stand up'	'to stand'
Sitting position	шындаш (-ем)	шинчаш (-ам)	шинчаш (-ем)
Sitting position	'to put, to place'	'to sit down'	'to sit'
Lying position	пышташ (-ем)	возаш (-ам)	кияш (-ем)
Lying position	'to put, to place'	'to lie down; to fall'	'to lie'

All of these verbs are used as aspectual auxiliaries. The verbs falling into the three columns communicate similar values to one another:

- The transitive verbs of motion (first column) *шогалташ (-ем)* 'to put, to set, to stand', *шындаш (-ем)* 'to put, to place', and *пышташ (-ем)* 'to put, to place' couple with transitive verbs and are resultativity markers.
- The intransitive verbs of motion (second column) *шогалаш* (-ам) 'to stand up', *шинчаш* (-ам) 'to sit down', and *возаш* (-ам) 'to lie down; to fall' couple with intransitive verbs and are resultativity markers.
- The intransitive verbs of static position (third column) *шогаш (-ем)* 'to stand', *шинчаш (-ем)* 'to sit', and *кияш (-ем)* 'to lie' couple with intransitive verbs and denote durativity.

While some highly idiomatic, lexicalized pairings using these auxiliaries exist in which the usage of one or the other is not predictable (e.g., шонен пышташ (-ем) 'to decide (lit. thinking put)', йоратен шындаш (-ем) 'to fall in love (lit. loving place)'), the choice of the appropriate auxiliary from the individual column seems to be governed by the underlying original lexical meaning: any difference between pairings using the auxiliaries from one of the columns above lies in the position in which an action is carried out or into which the subject or object of an action moves, rather than in aspect.

Also in other cases, the original lexical meaning of an auxiliary can, at least partially, be read into pairings using the auxiliary. This can account for the co-existence of numerous auxiliaries denoting fairly similar aspectual values that, at first glance, might seem excessive to an observer.

<u>Frequency and productivity</u>: Note that there are substantial differences as regards the frequency of use of individual auxiliaries. While a statistical overview cannot be provided here, the overview below will indicate which auxiliaries are especially commonly used.

Other means of expressing aspect: aspectual values can also be communicated by the choice of an appropriate tense form (see 7.1.1 – page 201), or by deverbal verbal derivational suffixes (see 11 – page 369).

7.3.5.2. <u>BO3aw (-am)</u> 'to lie down' \rightarrow resultative; added property; lying position

This verb indicates the abruptness and finality of an activity. It is coupled with intransitive verbs. It can imply that a subject takes a lying position through the action, or that a property of some sort is added to the subject.

Йушто вудышто йуштылмо деч вара	After swimming in the cold water, my friend
йолташем чот <u>черланен возо</u> .	<u>fell</u> quite <u>ill</u> .
Ял воктене кумда пасу <u>шарлен возын</u> .	A large field stretc.hed out beside the village.
Кÿсен гыч сравоч лектын возын.	The key <u>fell out</u> of the pocket.

7.3.5.3. *илаш (-ем)* 'to live' \rightarrow continuous

This auxiliary is coupled with transitive and intransitive verbs to indicate the (very) lengthy, habitual execution of an activity.

Ик палымем пакчасаскам веле <u>кочкын</u>	An acquaintance of mine <u>lives off</u> of only
<u>ила</u> .	vegetables.
Ялысе калык газ пуртымым кумшо ий	The people in the village have been waiting
<u>вучен ила</u> .	to be connected to gas for three years.
Пошкудо-влак дене ваш-ваш <u>полшен</u>	Our neighbors and we help each other all the
илена.	<u>time</u> .

7.3.5.4. $\kappa \alpha \beta \omega$ (-em) 'to go' → ingressive, tangible result

This verb is coupled with intransitive verbs to express that an activity starts, is momentary, and will possibly lead to a tangible result.

Кокам чот лўдмö дене ик йўдыштö <u>чалем</u> <u>кайыш</u> .	In her fear, my aunt <u>went gray</u> overnight.
Тиде пеледыш вўд деч посна писын	This flower <u>dries out</u> very quickly without
кошкен кая.	water.
Киндылан ак чот шергешт каен.	The price for bread <u>went up</u> by a lot.

It is also used in intransitive directional constructions to mark the directionality 'away' (see 7.2.7 – page 267).

7.3.5.5. $\kappa u \pi u (-e M)$ 'to lie' → durative; lying position

This verb is used to indicate a long-lasting activity. It is coupled with both transitive and intransitive verbs. It can imply that the action is carried out in a lying position.

Ремонтым портышто кокымшо тылзе	We've been doing repairs in the house for
<u>ыштен киена</u> .	two months.
Кенеж еда уныка-влакым ковашт <u>ончен</u>	Every summer, the grandmother <u>looks after</u>
<u>кия</u> .	her grandchildren.
Статьям кумшо арня возен кием.	I've been writing the article for three weeks.

7.3.5.6. κο∂α ω (- α M) 'to stay' \rightarrow resultative, evident result, excessive

This auxiliary indicates that an activity is carried out to its completion, and that it had ostensible results. It is used in combination with intransitive verbs. It can also imply the excessive manifestation of a phenomenon.

Чимарий йÿла таче марте <u>аралалт кодын</u> .	The customs of the Mari Traditional Religion have been maintained till today.
Икана изиэм годым чодыраш <u>йомын</u> <u>кодынам</u> .	Once when I was little <u>I got lost</u> in the forest.
Кок шагат гыч вўдым чарат. Вўдым	The water will be turned off in two hours.
чарымешке, вургемым <u>мушкын код</u> !	Before they turn it off, wash the clothes!

7.3.5.7. $\kappa o \partial a \omega$ (-em) 'to leave (something)' \rightarrow resultative, subject leaves

This auxiliary indicates that an activity is carried out to its completion, and that it had ostensible results. It is used in combination with transitive verbs. It can imply that the subject leaves after carrying out the action.

Кайымешкыже, Лиза ўстембалне	Before leaving, Liza wrote and left a letter on
серышым <u>возен коден</u> .	the table.
Мöнгысö сравочым пашаште <u>монден</u>	I <u>forgot</u> my key for home at work.
<u>коденам</u> .	1 torgot my key for nome at work.
Эн сай персикым ужалыше шкаланже	The seller <u>put aside</u> the best peaches for
<u>ойырен коден</u> .	himself/herself.

7.172. Choose the appropriate auxiliary.

- 1. Кукшо игечылан кöра пеледыш кошкен коден/возын.
- 2. Университетыште тунемме жап тыланда мо дене шарналт кодын/коден?
- 3. Икымше йоратымашыжым Ивук эреак шарнен кая/ила.
- 4. Эвика вожылмо дене чеверген кайыш/ила.
- 5. Пайремлан кече мучко шолтен возынна /киенна.
- 6. Йур деч вара шудо писын кушкын каен/киен.
- 7. Циркысе номер деч вара тигрым четлыкеш петырен коденыт/кодыныт.
- 8. Олма Ньютон ўмбак кўрлын киен/возын.
- 9. Иван Петрович школышто кумло ий наре туныктен кодеш/ила.
- 10. Кызыт шымлымашлан материалым поген кием/возам.

7.3.5.8. <u>колташ (-ем) 'to send' \rightarrow inchoative, momentary</u>

This verb is very commonly used as an auxiliary, and combines with both transitive and intransitive verbs. It can indicate that: 1) the action is carried out to its conclusion or that 2) the action is inchoative (beginning).

Ольош иканаште ик литр вўдым <u>йўын</u>	Olyosh <u>downed</u> a liter of water at once.
<u>колтыш</u> .	oryosh <u>downed</u> a fiter of water at office.
Театрыште ик палымым <u>ужын колтышым</u> .	I <u>saw</u> an acquaintance at the theater.
Маймылым ужын, йоча-влак <u>воштыл</u>	Seeing the monkey, the children broke out in
<u>колтышт</u> .	<u>laughter</u> .

It is also used in transitive directional constructions to mark the directionality 'away' (see 7.2.7 – page 267).

7.3.5.9. κ oumaw (-aM) 'to go' \rightarrow durative; many locations

This auxiliary is used to mark long-lasting, continuative, repeated actions, and that an action is carried out in many locations. It is coupled to transitive and intransitive verbs alike.

Петя аваж деч пийым налаш эртак <u>йодын</u>	Petya is constantly <u>nagging</u> his mother for a
коштеш.	dog.
Васлий йотэлыште вич ий илен коштын.	Vasliy <u>spent</u> five years <u>living</u> abroad.
Ача-аваже эргышт верч ойгырен коштыт.	The parents worry about their son.

7.3.5.10. <u>кудалташ (-ем)</u> 'to throw, to cast' \rightarrow resultative; impetuous, sudden

This auxiliary is combined with transitive and intransitive verbs, and indicates the rapid, possibly not entirely controlled, execution of an action.

Эля акажлан <u>сырен кудалтыш</u> .	Elya <u>flew into a rage</u> at her elder sister.
Десерт нерген йöршын <u>монден</u>	We completely <u>forgot</u> about dessert.
<u>кудалтышна</u> .	we completely lorgot about desselt.
Ӱдыр-влак вучыдымо пöлеклан чот <u>öрын</u>	The girls were quite surprised at the
<u>кудалтышт</u> .	unexpected present.

7.3.5.11. <u> κ ышкаш (-ем)</u> 'to throw, to cast' \rightarrow resultative; impetuous, sudden; scattering

This auxiliary is combined with transitive and intransitive verbs, and indicates the rapid, possibly not entirely controlled, execution of an action. It can also imply that the object of the pairing is scattered through the action.

Сад орол олмам шолышташ пурышо йоча-	The garden keeper gave the children that
влакым <u>вурсен кышкыш</u> .	broke in to steal apples <u>a good scolding</u> .
Сырыме дене южгунам ала-момат <u>ойлен</u>	Sometimes in my anger words slip out that I
<u>кышкем</u> , а вара чаманем.	regret later.
Ава эргын тувыржым лу минутышто	The mother <u>washed</u> her son's shirt in ten
<u>эрыктен кышкен</u> .	minutes.

7.3.5.12. $\underline{\textit{nekmaw (-am)}}$ 'to go, to leave' \rightarrow delimitative; unexpectedness

This auxiliary can be used to express finality or completeness (up to a set limit), but also that an activity is sudden or unexpected. It can be coupled with transitive and intransitive verbs.

«Элнет» романым кум кечыште <u>лудын</u> <u>лектым</u> .	I <u>read</u> the novel "Elnet" within three days.
Уна-влак ондакрак <u>толын лектыныт</u> .	The guests <u>arrived</u> early.
Кастене уло ешге мончаште мушкылт	In the evening, we went to the sauna with the
<u>лекна</u> .	whole family.

It is also used in intransitive directional constructions to mark the directionality 'out' (see 7.2.7 – page 267).

7.3.5.13. \underline{nykmaw} (-am) 'to lead out' \rightarrow exhaustive; creation of something

This auxiliary is coupled with transitive verbs to express finality, or that something is created through the action.

Марий историй нерген у книгам <u>савыктен</u>	A new book about Mari history <u>was</u>
<u>луктыныт</u> .	<u>published</u> .
Ача-аваже ўдырыштым ик эн сай	The parents sent their daughter to study at
университетыште <u>туныктен луктыныт</u> .	one of the best universities.
Пуракым уло пöртыштö <u>ÿштын лук</u> !	Sweep up the dust in the whole house!

It is also used in transitive directional constructions to mark the directionality 'out' (see 7.2.7 – page 267).

7.173. Choose the appropriate auxiliary.

- 1. Туныктышо чыла тестым терген коштын/лектын.
- 2. Пошкудына-влак адак туманлен луктыныт/кышкеныт.
- 3. Тунемше-влак кен'еж каныш туналмым вучен колтат/коштыт.
- 4. Оля порткокла гыч тошто книгам муын луктын/кышкен.
- 5. Сар годсо жапым шарналтен, ковам шортын луктын/колтыш.
- 6. Тений мемнан институтышто латкум книгам ямдылен луктыныт/кышкеныт.
- 7. Йолташыжлан кузе полшаш, Эчан кужу жап шонен кудалтен/коштын.
- 8. Пачеретым мынярлан ужален колтенат/лектынат?
- 9. Маскам ужын, сонарзе-влак лудын луктыныт/кудалтышт.
- 10. Университетым могай ийыште тунем лектында/луктында?

7.3.5.14. $\underline{\textit{musu}(-em)}$ 'to go, to come' \rightarrow gradual

This verb is paired with transitive and intransitive verbs, and indicates that an action is carried out over a long time, with the effects of said action possibly increasing gradually with time.

Ий гыч ийыш нине ер-влак <u>куакшем мият</u> .	These lakes <u>become more shallow</u> each year.
Виян мардеж <u>эркышнен мия</u> .	The high wind <u>is dying down</u> .
Пашада <u>ушнен мийыже</u> !	May your work go well!

It is also used in transitive directional constructions to mark the directionality 'up to' (see 7.2.7 – page 267).

7.3.5.15. $\mu a n a \omega (-a m)$ 'to take' \rightarrow delimitative; autobenefactive

See 7.4.5.2 - page 295.

7.3.5.16. ончаш (-ем) 'to look' \rightarrow momentary; activity is tried

This auxiliary marks a momentary aspect, signifying that activities last only for a short time. It is also used to indicate that the subject attempts to do something. It is coupled with both transitive and intransitive verbs.

Тылат <u>полшен ончем</u> , но нимат ом сöpö.	I'll try to help you, but I can't promise
	anything.
Подкогыльо ден команмелнам <u>кочкын</u>	Have you tried the dumplings and the
<u>онченда</u> ?	layered pancakes?
– Поро кас, Ивановым лиеш?	- Good evening, could I (talk to) Ivanov?
– Тудо эше пашаште. Ик шагат гыч	- He's at work. <u>Try calling</u> in an hour.
<u>йынгыртен ончыза</u> .	

7.3.5.17. onmaw (-em) 'to place (several items)' \rightarrow iterative, large scale

This auxiliary is coupled with transitive verbs and indicates a speedy, large-scale, repeated, and intense execution of an action.

Озавате шÿрлан шылым <u>пÿчкын опта</u> .	The housewife is <u>chopping up</u> meat for the soup.
У ийлан пöлекым чылалан <u>ямдылен</u> <u>оптенна</u> .	We <u>prepared</u> New Year's gifts for everybody.
Тенгече йўдым пошкудынам палыдыме-	Last night our neighbor was <u>beaten up</u> by
влак <u>кырен оптеныт</u> .	strangers.

7.3.5.18. *nyaw (-3M)* 'to give' \rightarrow resultative; benefactive

See 7.4.5.1 - page 294.

7.3.5.19. $n \mapsto mapau(-eM)$ 'to finish, to complete' \rightarrow exhaustive

This transitive verb is coupled with transitive verbs. It indicates that an activity is carried out to its completion, to the exhaustion of an object (or of all possible objects).

Диссертациетым кунам <u>возен пытарет</u> ?	When will you <u>finish writing</u> your dissertation?
Тиде пашам эрла марте <u>ыштен пытарем</u> .	I <u>will finish</u> this work by tomorrow.
Чодыраште шыға мемнам <u>кочкын</u>	Mosquitoes <u>stung</u> us <u>all over</u> in the forest.
пытарен.	Mosquitoes <u>stung</u> us <u>an over</u> in the forest.

7.3.5.20. <u>numaw (-em)</u> 'to end, to stop (intr.)' \rightarrow exhaustive; all participate

This intransitive verb can be coupled with intransitive verbs to indicate the completeness or intensity of an action. It is also used to indicate that all prospective participants took part in an action.

Март мучашлан чыла лум <u>шулен пытен</u> .	All the snow <u>melted</u> by the end of March.
Эчук икымше паша кечын чылт <u>ноен</u>	Echuk became completely exhausted on his
<u>пытыш</u> .	first day of work.
Йомо в нам осо н ний ном муруму и ну том т	The children all ran away from the savage
Йоча-влак осал пий деч <u>куржын пытеныт</u> .	dog.

7.174. Choose the appropriate auxiliary.

- 1. Ялысе корным ачалаш күм машина күм конден оптеныт/миеныт.
- 2. Йöн лийме годым марий пурам йÿын оптыза/ончыза! Тудым коштымо ушмен гыч ыштат.
- 3. Мöнгыштö нигö уке: чылан ала-кушко каен пытеныт/пытареныт.
- 4. Кентеж велеш кече кужем онча/мия.
- 5. «Марий Эл» ансамбльын концертышкыже чыла билетым налын пытеныт/пытареныт.
- 6. Шыжым кевытлаште пакчасаскалан акым иземден мият/оптат.
- 7. Телылан шудым солен опташ/ончаш пошкудо-влакат полшеныт.
- 8. Йушто Кугыза толмыжлан Ивук куанен миен/пытен.
- 9. Тиде тувырым кушто висен ончаш/опташ лиеш?
- 10. Марсель Прустын романжым нигунам лудын ом пыте/пытаре.

7.3.5.21. <u>пышташ (-ем)</u> 'to put, to place, to lay' \rightarrow resultative; lying position; in advance

This auxiliary is primarily coupled with transitive verbs, and indicates the completion of an action. It in some cases implies that the object is put into a lying position through the action, or that the object of the action is procured in advance.

Шокшо вургемым чемоданышке <u>поген</u> пыштенам.	I <u>packed</u> my warm clothing into a suitcase.
Озавате ўстембаке ош ўстелшовычым	The housewife <u>spread</u> a white tablecloth on
, , , , , , , , , , , , , , , , , , ,	the table.
шарен пыштен.	the table.
Талешке кечын марий возышо-влак	On the Day of (Mari) Heroes, Mari writers
Чавайнын чапкÿжö деке пеледышым	<u>laid down</u> flowers at Chavayn's statue.
<u>конден пыштеныт</u> .	

7.3.5.22. <u>cerrau (-em)</u> 'to win, to defeat' \rightarrow exhaustive; 'to manage to'

This auxiliary is used to indicate the successful execution of a task. It is coupled with transitive and intransitive verbs alike. In some (but not all) cases, it can be translated into English as 'to manage'.

Сар годым <u>илен сенаш</u> йöсö ыле.	It was hard to <u>survive</u> during the war.
Тиде неле мешакым <u>тарватен сенгаш</u> огеш лий.	This heavy bag cannot <u>be moved</u> .
Эверестыш <u>кÿзен сен еда</u> ыле?	Would you manage to climb Mount Everest?

7.3.5.23. $\underline{memaw(-am)}$ 'to fill up (intr.)' \rightarrow exhaustive, sufficient

This verb is coupled with transitive and intransitive verbs, and denotes that an activity is carried out up to a certain limit, to exhaustion, to the satisfaction of the subject, etc.

Йÿдым начар маленам – <u>мален темын</u>	I didn't sleep well at night, I didn't get a good
омыл.	night's rest.
Ме шкеже <u>кочкын темынна</u> , но шинчана	We've had our fill, but it still looks so good.
темын огыл.	We ve had our mi, but it still looks so good.
Йоча-влак <u>модын темыныт</u> , ынде	The children <u>have played enough</u> , now they
канымышт шуэш.	want to rest.

7.3.5.24. $\underline{moлaw}$ (-aм) 'to come' \rightarrow gradual

This auxiliary is frequently coupled with intransitive verbs and denotes a gradual increase in the effect of an action.

Марий йылмым тунемше-влак <u>шукем</u> <u>толыт</u> .	Students of Mari are <u>increasing in number</u> .
Жап дене тўняончалтышна вашталт	As time goes by our view of the world
<u>толеш</u> .	<u>changes</u> .
Финн-угор калык кокласе кыл <u>виян</u>	The links between Finno-Ugric nations <u>are</u>
толеш.	becoming stronger.

It is also used in intransitive directional constructions to mark the directionality 'coming' (see 7.2.7 – page 267).

7.3.5.25. $\underline{uuнчau}$ (-aм) 'to sit down' \rightarrow resultative; sitting position

This auxiliary indicates that an action leads to a change of a state, that an activity is completed, etc. It is coupled with intransitive verbs and can imply that the subject takes a sitting position in some cases.

Пырыс пий деч машина йымаке <u>шылын</u> <u>шинчын</u> .	The cat <u>hid</u> from the dog under the car.
Йÿр деч вара мланде чот <u>пенгыдем</u> <u>шинчын</u> .	After the rain, the land became much harder.
Верушын чурийже лўдмö дене <u>ошем</u> шинче.	Verush's face went white with fear.

7.3.5.26. $\underline{uuhuau(-em)}$ 'to sit' \rightarrow durative; sitting position

This verb indicates that an activity lasts a long time. It is coupled with intransitive verbs and can imply that the action is carried out in a sitting position.

Шокшышто шыл <u>шопен шинча</u> .	The meat <u>is going bad</u> in the heat.
Тошто йолташем дене кум шагат	I <u>chatted</u> with my old friend for three hours.
<u>мутланен шинченна</u> .	
Ӱстембалне чай <u>йўкшен шинча</u> .	The tea <u>is becoming cold</u> on the table.

7.175. Choose the appropriate auxiliary.

- 1. Теве ончалза, тенгече кактусна пелед шинчен/шинчын.
- 2. Тыгай мотор суретым ончен темаш/сенаш ок лий.
- 3. Оксам кушко шылтен темынат/пыштенат?
- 4. Пытартыш ийлаште олаштына илыш кукшыт саем толеш/шинча.
- 5. Ноябрь тылзыште энгерлаште вуд кылмен пышта/шинчеш.
- 6. Калык тунам мландыжым тушман деч арален толын/сенген.
- 7. Йуын шинчын/темын одал гын, эше чайым йуза.
- 8. Олана эркын кушкын толеш/пышта.
- 9. Чемоданыштет кермыч мо? Нолтал темаш/сенаш ок лий.
- 10. Ик экзаменлан кум арня тунем шинчым/шинченам.

7.3.5.27. $\underline{woranaw}$ (-am) 'to stand up' \rightarrow resultative; standing position

This verb can be coupled mostly with intransitive verbs. It indicates that an action is carried out only once, rather than repeatedly or habitually. It can imply that the subject takes a standing position through the action.

Пöрт ончылно куэ <u>ужарген шогалын</u> .	A birch tree <u>turned green</u> in front of the
	house.
Машина-влак кенета <u>чарнен шогальыч</u> .	The cars suddenly <u>stopped</u> .
Ÿдыр-влак пайремыш эн мотор	The girls <u>put on</u> their best clothing for the
тувырыштым <u>чиен шогалыныт</u> .	celebration.

7.3.5.28. $\underline{wozanmaw}$ (-em) 'to place, to stand' \rightarrow resultative; standing position

This auxiliary is primarily coupled with transitive verbs, and indicates the completion of an action. It in some cases implies that the object is put into a standing position through the action.

Коча-ковам куд йочам <u>куштен шогалтен</u> .	My grandparents <u>raised</u> six children.
Олаштына кум у школым <u>чонен</u>	Three new schools were built in our town.
<u>шогалтеныт</u> .	Three new schools were built in our town.
Ольошым школ вуйлатышын	Olyosh was sent to the headmaster's office.
пöлемышкыже <u>пуртен шогалтеныт</u> .	

7.3.5.29. \underline{woraw} (-em) 'to stand' \rightarrow durative, standing position

This auxiliary is frequently coupled with both transitive and intransitive verbs and denotes that their action is carried out over a long time. It can also imply that the action is carried out in a standing position.

Петров – лўмлö биолог: лыве-влакым	Petrov is a famous biologist, he has been
кумло ий утла <u>шымлен шога</u> .	studying butterflies for more than 30 years.
Розаже могай сылнын <u>пелед шога</u> !	How nicely the roses are blooming!
Мемнан волонтёр-влак йочапортлан	Our volunteers have helped the orphanage
кумшо ий <u>полшен шогат</u> .	for three years.

7.3.5.30. <u>wyaw $(-a_M)$ 'to arrive, to reach' \rightarrow exhaustive; attainment of a goal</u>

This verb indicates the completion of an activity, the momentary execution of an activity, etc. It is mainly coupled with intransitive verbs.

Салам лийже! Кузе <u>миен шуында</u> ?	Hello! How was the trip? (lit. How <u>did you</u> <u>arrive</u> ?)
Чайлан вÿд <u>ырен шуо</u> мо?	Is the water <u>warm enough</u> for tea?
Кугезе кочам шÿдö ий марте <u>илен шуын</u> .	My great-grandfather <u>lived to</u> the age of
	hundred.

7.3.5.31. \underline{wyaw} (-3 \underline{m}) 'to throw, to cast' \rightarrow resultative; energetic, impetuous, sudden

This auxiliary is combined with transitive verbs, and indicates the rapid, sudden, impetuous, energetic execution of an action.

Пöртым ачалыме годым кидым чот <u>тÿкен</u>	I <u>hit</u> my hand badly when fixing up the house.
<u>шуэнам</u> .	1 mit my mand badiy when manig up the house.
Йÿла почеш, сÿаныште самырык мужыр	Following the custom, the young couple
бокалым <u>пудыртен шуэн</u> .	broke a glass at the wedding.
Паренгым ик арняште к <u>ўнчен шуэнна</u> .	We <u>dug up</u> the potatoes in one week.

7.3.5.32. $\underline{wy\kappa maw}$ (-em) 'to carry out, to fulfill' \rightarrow exhaustive; 'to manage to'

This verb indicates that an activity is successfully carried out to the end or up to a certain limit. It is coupled with transitive and intransitive verbs. In some (but not all) cases, it can be translated into English as 'to manage'.

Меран пире деч <u>утлен шуктен</u> .	The rabbit <u>managed to escape</u> the wolf.
Эрла марте тиде пашам <u>пытарен она</u>	We won't manage to finish this work by
<u>шукто</u> .	tomorrow.
Тиде темым те <u>умылен шуктенда</u> мо?	Did you manage to understand this topic?

7.3.5.33. <u>шындаш (-ем)</u> 'to put, to place, to set' \rightarrow resultative; sitting position

This auxiliary is primarily coupled with transitive verbs, and indicates the completion of an action. It in some cases implies that the object is put into a sitting position through the action.

Озавате уна-влаклан шÿрымат <u>шолтен</u> ,	The housewife <u>cooked</u> soup and <u>baked</u>
мелнамат <u>кÿэшт шынден</u> .	pancakes for the guests.
Уна-влак чеслын <u>кочкын шынденыт</u> .	The guests <u>dined</u> splendidly.
Пöртыштö пеш шокшо – чыла окнам	It's quite hot in the house – (we) need to
<u>почын шындаш</u> кÿлеш.	open all the windows.

7.3.5.34. $\underline{\text{3pmapaw}(-eM)}$ 'to lead, to take' \rightarrow delimitative

This auxiliary can be paired with intransitive and transitive verbs alike, and indicates that an action is carried out over a set long time period.

Шуматкечын нигуш лектын омыл, книгам	I didn't go anywhere on Saturday, I spent it
<u>лудын эртаренам</u> .	reading a book.
Кенеж канышым Петров теныз серыште	Petrov spent his summer holiday lying on the
<u>киен эртарен</u> .	sea shore.
Тошто йолташем дене кас мучко ончычсо	I spent the evening reminiscing about days
жапым <u>шарналтен эртаренна</u> .	gone by with my old friend.

7.176. Choose the appropriate auxiliary.

- 1. Пытартыш метрош шинчын шуэн/шуктен онал ынде таксим ўжыкташ логалеш.
- 2. Ковам дене когыльылан олмам эрыктена, начар ужашыжым пучкын шуэна/шуына.
- 3. «Марий чодыра» пуртус паркыште кок йудым мален шынденна/эртаренна.
- 4. Кугыжаныш чекыште мемнам чарен шогалтеныт/шогалыныт да паспортым ончыкташ йодыныт.
- 5. Пресс-конференцийыште 20 журналист йодышым пуэн эртарен/шуктен.
- 6. Ик йолташем кажне кечын гаяк фейсбукыш у фотосуретым луктын шога/шогалта.
- 7. Тошто йулем верыште у чодыра кушкын шогалтен/шогалын.
- 8. Почеламутым йудвошт тунемынам, но алят тунем шуын/шоген омыл.
- 9. Ялыште капкам йудлан веле петырен шуыт/шындат.
- 10. Мемнан кафедрыште чылан конференцийлан ямдылалт шогат/шуат.

7.3.6. Benefactive and autobenefactive auxiliaries

All auxiliaries contained in this section are coupled with the gerund in - μ (see 7.2.7 – page 267).

7.4.5.1. <u>nyaw (- \ni m) 'to give' \rightarrow benefactive; resultative</u>

This verb is paired with transitive verbs. It is often used to indicate the presence of a beneficiary of an action in so-called benefactive constructions. In many cases where this verb is used in this function, the natural English translation would contain a pronoun: '(to) me/you/...'. In Mari, this pronoun is often omitted.

Ача-аваже Максимлан у модышым <u>налын</u>	His parents <u>bought</u> Maxim a new toy.
<u>пуэныт</u> .	This parents <u>bought</u> maxim a new toy.
Озавате уна-влаклан чайым темен пуа.	The housewife <u>poured</u> tea for the guests.
Пöлек семын Ивановлан шÿдö лотерей	Ivanov <u>was handed</u> a hundred lottery tickets
билетым <u>кучыктен пуэныт</u> .	as a present.

In some cases, the verb rather indicates a completed action. This does not, however, exclude the possibility that the presence of a beneficiary is implied.

Самырык туныктышо у темым сайын <u>умылтарен пуэн</u> .	The young teacher <u>explained</u> the topic well.
Мый тыланда эн кугу секретым <u>каласен</u> <u>пуэм</u> .	I will <u>tell</u> you my biggest secret.
Романыштыже Чавайн марий калыкын	In his novel, Chavayn <u>depicted</u> the life of the
илышыжым <u>ончыктен пуэн</u> .	Mari people.

7.4.5.2. $\mu a \wedge a \omega (-a \wedge a)$ 'to take' \rightarrow autobenefactive; delimitative

This verb is mostly (but not exclusively) coupled with transitive verbs to indicate the completion of an activity. Sometimes, it indicates that the subject of the sentence is also the beneficiary of an action.

Мыланна ончыкылык шотышто <u>кутырен</u> <u>налаш</u> кÿлеш.	We need to <u>have a talk</u> about the future.
Володя интернет гыч шуко марий книгам	Volodya <u>downloaded</u> many Mari books from
<u>возен налын</u> .	the Internet.
Петя корнышыкыжо пел сукыр киндым	Petya cut himself half a loaf of bread for the
<u>шулын нале</u> .	road.

7.4.5.3. <u>ончыкташ (-ем)</u> 'to begin' \rightarrow benefactive (demonstrating)

Like nyaw (-9M) (see above), this verb is used to indicate that there is a beneficiary to an action other than the patient (i.e., direct object) of the verb. It differs from nyau (-9M) in that beneficiaries do not simply benefit from the action, but have the action illustrated to them in some manner.

Самырык композитор шке пьесыжым	The young composer performed his/her own
<u>шоктен ончыктен</u> .	piece.
Тиде пейзажыште сўретче марий пўртўсын сылнылыкшым <u>сўретлен</u> ончыктен.	In this landscape painting, the painter depicted the beauty of Mari nature.
Изи йоча-влак йочасад концертыште	The little children <u>recited</u> poems at the
почеламутым <u>лудын ончыктеныт</u> .	kindergarten concert.

7.5. Verb of being

7.5.0. General remarks

The complete paradigm of the verb of being is composed of forms from two verbs: y_{naw} (-am) 'to be' and nunu (-nm) 'to be; to become'. Some differences exist in the paradigm depending on if the verbs are used as a copula (A = B), or in other usages, such as existential clauses (see 7.5.9 – page 303) or sentences of predicative possession (see 7.5.11 – page 305). These distinctions will be discussed below; sections 7.5.1 – page 295 – through 7.5.8 – page 302 – primarily pertain to the usage as a copula.

7.5.1. Present tense

Positive: Here the *ynam* (-am) 'to be' is conjugated regularly (see 7.1.1.1 – page 201). The form *ynem* of the third person singular can be omitted; it can only be used as a copula, but not in existential clauses or clauses (see 7.5.9 – page 303) of predicative possession (see 7.5.11 – page 305).

1Sg	улам
2Sg	улат
3Sg	(улеш)
1Pl	улына
2Pl	улыда
3Pl	улыт

Мый марий <u>улам</u> .	I <u>am</u> a Mari.
Тый мыняр ияш <u>улат</u> ?	How old <u>are</u> you?
Тудо пиалан <u>(улеш)</u> .	S/he <u>is</u> happy.
Ме тыште кумытын <u>улына</u> .	There <u>are</u> three of us here.
Те Индий гыч <u>улыда</u> мо?	Are you from India?
Нуно йылмызе <u>улыт</u> .	They <u>are</u> linguists.

The morphologically present-tense forms of nunu (-nunu) carry future semantics; they will be discussed below in 7.5.5 – page 300.

Negation: The negation verb (see 7.3.1 – page 278) is melded with the connegative form (historically y_A , here reduced to - ω_A) in all persons. Note the double forms in the first and second persons plural, where the negation verb also has two forms each ($oz\omega_H a \sim oHa$, $oz\omega_H a \sim oHa$).

1Sg	ОМЫЛ
2Sg	ОТЫЛ
3Sg	огыл
1Pl	огынал ~ онал
2Pl	огыдал ~ одал
3Pl	ОГЫТЫЛ

_ Мый мурызо омыл.	I <u>am not</u> a singer.
Тый молан ямде отыл?	Why <u>aren't</u> you ready?
Ковам але шонго огыл.	My grandmother <u>isn't</u> old yet.
Ме лўдшан огынал.	We <u>are not</u> timid.
Те Васлий дене йолташ огыдал мо?	Aren't you friends with Vasliy?
Петровмыт нужна огытыл.	The Petrovs <u>aren't</u> poor.

The form *огыл* of the third person singular is also used to negate miscellaneous constituents of a sentence, see 9.5.61 – page 353.

- 7.177. Give negative replies to the question, e.g.: *Тый эмлызе улат мо?* \rightarrow *Уке, мый эмлызе омыл.* Use the first person plural when responding to questions in the second person plural.
- 1. Те марий улыда мо?
- 3. Тый шӱдӧ ияш улат мо?
- 4. Марий-влак тюрк улыт мо?
- 5. Марий йылме йосо мо?

7.5.2. Simple past tense I

In the simple past tense I (see 7.1.1.2 – page 208), only positive forms of $y \land a u \ (-a \land m)$ are used, and these are irregular: the stem vowel changes $(y \rightarrow b I)$, and contrary to the general rules, the stemfinal $-\Lambda$ is palatalized in all persons, including the first and second person plural. Forms of $\Lambda u \not u u \ (-s \not u)$ can be used as well: these forms are regular, and exist in negation as well. The positive forms

		Positive	Negative
	1Sg	ыльым	-
(-ам)	2Sg	ыльыч	-
	3Sg	ыле	-
улаш	1Pl	ыльна	-
/ла	2Pl	ыльда	-
	3Pl	ыльыч	-
	1Sg	лийым	шым лий
(-ям)	2Sg	лийыч	шыч лий
	3Sg	лие	ыш лий
Ħ	1Pl	лийна	ышна лий
лияш	2Pl	лийда	ышда лий
	3Pl	лийыч	ышт лий

As regards the usage of ыле 'was' as a particle, see 9.3 – page 333.

Театрыште ончышо-влак шукын <u>ыльыч</u> .	There <u>were</u> many spectators in the theater.
Спектакль онай <u>ыле</u> .	The play <u>was</u> interesting.
Кум ий ончыч радиовÿдышö <u>лийым</u> .	I <u>became</u> a radio moderator three years ago.
Нелеш ида нал, йонылыш <u>лийна</u> .	Sorry, we <u>were</u> wrong.
Йÿрлан верч паркыште концерт кужу <u>ыш</u>	Because of the rain, the concert in the park
<u>лий</u> .	<u>didn't last</u> long.
Футбол танасымаште мемнан рвезе-влак	At the football competition, our boys were
сеныше <u>ышт лий</u> .	<u>not</u> the winners.

7.178. Put these present-tense sentences into the simple past tense I.

- 1. Ме туныктышо она лий.
- 2. Йолташем-влак музыкант лийыт.
- 3. Энерыште вўд йўштö.
- 4. Тамакым шупшын, таза от лий.
- 5. Мый эмлызе лиям.
- 6. Циркыште йокрок ок лий.
- 7. Мо пеш весела улыда?
- 8. Тый поро улат.
- 9. Те черле одал.
- 10. Вашлиймаште нылытын улына.

7.5.3. Simple past tense II

Only nusu(-sm) is generally used in the simple past II (see 7.1.1.3 – page 215), as well as the irregular form ynmaw 'was' in the third person singular.

	Positive	Negative
1Sg	лийынам	лийын омыл
2Sg	лийынат	лийын отыл
3Sg	лийын ~ улмаш	лийын огыл
1Pl	лийынна	лийын огынал ~ онал
2Pl	лийында	лийын огыдал ~ одал
3Pl	лийыныт	лийын омыл

The usage of *yamau* implies second-hand information, circumstances that were not directly observed, things that happened in the distant past, etc. As regards its usage as a particle, see 9.3 – page 333.

Тенгече ме кече мучко	Yesterday we <u>were</u> in Kozmodemyansk all
Козьмодемьянскыште <u>лийынна</u> .	day long.
Юринышто Шереметев полатыште	Have you been to Sheremetev Castle in
<u>лийында</u> мо?	Yurino?
Парашют дене тöршташ тореш <u>лийын</u>	I <u>was not</u> against a parachute jump.
<u>омыл</u> .	I <u>was not</u> against a parachute jump.
Экзамен-влак неле <u>лийын огытыл</u> .	The exams <u>weren't</u> difficult.
Иванов ожно миллионер <u>улмаш</u> .	Ivanov <u>used to be</u> a millionaire.
Тиде верыште кÿсото <u>улмаш</u> .	There <u>used to be</u> a sacred grove here.

7.179. Put these present-tense sentences into the simple past tense II.

- 1. Те пеш онай айдеме улыда.
- 2. Тый тракторист отыл мо?
- 3. Ме пиалан улына.
- 4. Тый кушто улат?
- 5. Мый монгышто шкетын улам.
- 6. Те школышто одал мо?
- 7. Сноуборд дене мунчалташ мый коло ияш омыл.
- 8. Акам кусарыше.
- 9. Вашмутет чын огыл.
- 10. Турист-влак тоштерыште улыт.

7.5.4. Compound past tense I-IV

Both $y \land aum (-am)$ and $\land u \land sum (-sm)$ have forms in the compound past tenses III–IV (see 7.1.1.6 – page 228, 7.1.1.7 – page 230). In the compound past tense I, forms with $y \land aum (-am)$ are understood to have past semantics, while those with $\land u \land sum (-sm)$ are understood to have conditional semantics. In the compound past tense II, forms with $y \land aum (-am)$ have the semantics 'to be', while those with $\land u \land sum (-sm)$ have the semantics 'to become; to happen; to be allowed' (see also 7.3.3.3 – page 281).

Compound Past Tense I:

		Positive	Negative
	1Sg	улам ыле	омыл ыле
(-ам)	2Sg	улат ыле	отыл ыле
	3Sg	улеш ыле	огыл ыле
улаш	1Pl	улына ыле	огынал ~ онал ыле
ул	2Pl	улыда ыле	огыдал ~ одал ыле
	3Pl	улыт ыле	огытыл ыле
	1Sg	лиям ыле	ом лий ыле
(мк-)	2Sg	лият ыле	от лий ыле
	3Sg	лиеш ыле	огеш ~ ок лий ыле
	1Pl	лийына ыле	огына ~ она лий ыле
швип	2Pl	лийыда ыле	огыда ~ ода лий ыле
	3Pl	лийыт ыле	огыт лий ыле

Самырык годым чолгарак <u>улына ыле</u> .	We were sprier when we were young.
Ожно мый вожылшо <u>улам ыле</u> .	I <u>used to be</u> shy.
Йошкар-Олаште илыме годым эмлызе	When I lived in Yoshkar-Ola, I <u>was</u> a doctor.
<u>улам ыле</u> .	
Эх, самырык <u>лиям ыле</u> !	Oh, <u>to be</u> young!
Поян <u>лиям ыле</u> гын, пöртым налам ыле.	If I <u>were</u> rich, I'd buy a house.
Green was very service and service and	If I lived in the countryside, would I have
Ялыште илем гын, инженер <u>лиям ыле</u> мо?	become an engineer?
Тунам мый лўдшан омыл ыле.	I wasn't timid then.

Compound Past Tense II:

		Positive	Negative
(-ам)	1Sg	улам улмаш	омыл улмаш
	2Sg	улат улмаш	отыл улмаш
	3Sg	улеш улмаш	огыл улмаш
аш	1Pl	улына улмаш	огынал ~ онал улмаш
улаш	2Pl	улыда улмаш	огыдал ~ одал улмаш
[]	3Pl	улыт улмаш	огытыл улмаш
_ 1Sg	1Sg	лиям улмаш	ом лий улмаш
(-ям)	2Sg	лият улмаш	от лий улмаш
Ĵ.	3Sg	лиеш улмаш	огеш ~ ок лий улмаш
Ш	1РІ лийын	лийына улмаш	огына ~ она лий улмаш
швии	2Pl	лийыда улмаш	огыда ~ ода лий улмаш
	3Pl	лийыт улмаш	огыт лий улмаш

Тенгече ужмо турист-влак венгр <u>улыт</u>	The tourists we saw yesterday <u>were</u>
<u>улмаш</u> .	Hungarians, <u>it turns out</u> .
Опытан альпинист-влакланат Эльбрусыш	Even for the experienced mountain climbers,
кÿзаш куштылго <u>огыл улмаш</u> .	Mount Elbrus <u>wasn't</u> easy to climb.
Паленат онал, нуно ожно спортсмен <u>улыт</u>	IMo didn't les our thou you de ho athletes
<u>улмаш</u> .	We didn't know they <u>used to be</u> athletes.
Тимофей южгунам пешак вожылшо <u>лиеш</u>	Timofey <u>used to become</u> shy on occasion,
<u>улмаш,</u> тунамже эре мутым куктыштын.	then he'd trip over his tongue.
Тунам тыгай йöнысыр чÿчкыдын <u>лиеш</u>	At that time such troubles <u>happened</u>
<u>улмаш</u> .	frequenty.
Вес корно денат каяш <u>лиеш улмаш</u> .	(You) <u>could have</u> taken another road.

Умбаке тунемеш ыле гын, эмлызе <u>лиеш</u> <u>улмаш</u>.

If s/he had finished his/her degree, s/he would have become a doctor.

Compound Past Tense III:

		Positive	Negative
)	1Sg	лийынам ыле	лийын омыл ыле
лияш (-ям)	2Sg	лийынат ыле	лийын отыл ыле
	3Sg	лийын ыле	лийын огыл ыле
	1Pl	лийынна ыле	лийын огынал ~ онал ыле
	2Pl	лийында ыле	лийын огыдал ~ одал ыле
٠.	3Pl	лийыныт ыле	лийын огытыл ыле

Одо кундемыште экспедиций дене кум гана <u>лийынам ыле</u> .	I <u>was</u> on expeditions to Udmurtia three times.	
Черланен отыл? Ончыч тыгай поро лийын	Are you feeling alright? You weren't this kind	
отыл ыле.	before.	

Compound Past Tense IV:

		Positive	Negative
	1Sg	лийынам улмаш	лийын омыл улмаш
лияш (-ям)	2Sg	лийынат улмаш	лийын отыл улмаш
	3Sg	лийын улмаш	лийын огыл улмаш
	1Pl	лийынна улмаш	лийын огынал ~ онал улмаш
	2Pl	лийында улмаш	лийын огыдал ~ одал улмаш
ر	3Pl	лийыныт улмаш	лийын огытыл улмаш

Шке жапыштыже кочана кугу вуйлатыше	Back in his day our grandfather <u>was</u> an	
<u>лийын улмаш</u> .	important leader.	
Толмына годым те мöнгыштö <u>лийын одал</u>	When we came, you <u>weren't</u> at home.	
<u>улмаш</u> .	when we came, you weren t at nome.	

7.5.5. Future

Mari employs the morphologically present-tense forms of nusu(-sm) 'to be; to become' to express the future of 'to be' (i.e., 'will be'). Both the positive and negative forms are formed by regular means (see 7.1.1.1 – page 201).

	Positive	Negative
1Sg	лиям	ом лий
2Sg	лият	от лий
3Sg	лиеш	огеш∼ ок лий
1Pl	лийына	огына ~ она лий
2Pl	лийыда	огыда ~ ода лий
3Pl	лийыт	огыт лий

Алло, мый пробкышто шогем, ик шагат	Hello, I'm stuck in a traffic jam, <u>I will</u> only be	
гыч веле пашаште <u>лиям</u> .	at work in an hour.	
Кушкын шумеке, тый кö <u>лият</u> ?	What will you be when you grow up?	
Максим лўмлö йылмызе <u>лиеш</u> , шонем.	I think Maksim <u>will be</u> a famous linguist.	
Марина Садован ик мурыжо «Пырля <u>она</u>	One song of Marina Sadova's is called "We	
<u>лий</u> нигунам» маналтеш.	<u>will</u> never <u>be</u> together".	

7.180. Put these present-tense sentences into the future.

- 1. Мый президент омыл.
- 2. Нине порт-влак олаште эн кукшо улыт.
- 3. Тый лекцийыште улат мо?
- 4. Тиде теме неле огыл.
- 5. Ме тиде унагудын озаже улына.
- 6. Киношко пырля мияш йолташем тореш огыл.
- 7. Мый 27 ияш улам
- 8. Те журналист улыда?
- 9. Ме миллионер онал.
- 10. Тўно шокшо.

7.5.6. Imperative

In the imperative (see 7.1.2 – page 233) only the forms of $\upbeta \upbeta \upbeta (-\upbeta \upbeta)$, positive and negative, are used. They are formed by regular means.

	Positive	Negative
1Sg	-	-
2Sg	лий	ит лий
3Sg	лийже	ынже лий
1Pl	-	-
2Pl	лийза	ида лий
3Pl	лийышт	ынышт лий

Таза, кужу ўмыран <u>лийза</u> !	Be healthy and have a long life!	
Корныда пиалан <u>лийже</u> !	Have a nice trip!	
Кайымыда годым чарак-влак ынышт <u>лий</u> !	May there be no obstacles on your path!	
Пессимист <u>ит лий</u> !	<u>Don't be</u> a pessimist!	
Note the frequent usage of лийже 'may (it) be' in	n greetings, etc.	
Салам <u>лийже</u> !	Hello!	
Поро кас <u>лийже</u> !	Good evening!	

Thank you!

7.5.7. Desiderative

Тау <u>лийже</u>! Перкан <u>лийже</u>!

In the desiderative (see 7.1.3 – page 242) only the forms of nunu (-nunu), positive and negative, are used. They are formed by regular means. Past-tense forms are also possible.

		Positive	Negative
	1Sg	лийнем	ынем лий
ıt	2Sg	лийнет	ынет лий
Present	3Sg	лийнеже	ынеж лий
re	1Pl	лийнена	ынена лий
Ь	2Pl	лийнеда	ынеда лий
	3Pl	лийнешт	ынешт лий
	1Sg	лийнем ыле	ынем лий ыле
	2Sg	лийнет ыле	ынет лий ыле
st I	3Sg	лийнеже ыле	ынеж лий ыле
Past I	1Pl	лийнена ыле	ынена лий ыле
	2Pl	лийнеда ыле	ынеда лий ыле
	3Pl	лийнешт ыле	ынешт лий ыле
	1Sg	лийнем улмаш	ынем лий улмаш
	2Sg	лийнет улмаш	ынет лий улмаш
Past II	3Sg	лийнеже улмаш	ынеж лий улмаш
Pas	1Pl	лийнена улмаш	ынена лий улмаш
	2Pl	лийнеда улмаш	ынеда лий улмаш
	3Pl	лийнешт улмаш	ынешт лий улмаш

Кумдан палыме йылмызе <u>лийнет</u> мо?	Do you want to be a widely-known linguist?
Шымлызе <u>ынеда лий</u> мо?	Don't you want to be a researcher?
Изина годым изам дене Шварценеггер гай	When we were little, my big brother and I
виян <u>лийнена ыле</u> .	wanted to be as strong as Schwarzenegger.
Туныктышо нигунам <u>ынем лий ыле</u> , но	I never wanted to be a teacher, but now I've
ынде визымше ий школышто туныктем.	been teaching at a school for five years.
Изиж годым принцессе Диана балерине	When she was young, Princess Diana <u>wanted</u>
<u>лийнеже улмаш</u> .	to become a ballerina, it turned out.
Ивановмыт мемнан дене пырля ик	<u>It turned out</u> the Ivanovs <u>didn't want to be</u> in
пöртыштö <u>ынешт лий улмаш</u> .	a house with us.

7.5.8. Non-finite forms

As a rule, non-finite forms (see 7.2 – page 250) of nunu (-nunu) are more widely used than those of nunu (-nunu). The following table shows which forms can be attested, with gaps signifying forms that are not used:

	улаш (-ам)	лияш (-ям)
Infinitive	улаш	лияш
Necessitive Infinitive	-	лийман
Active Participle	улшо	лийше
Passive Participle	улмо	лийме
Future-Necessitive Participle	-	лийшаш
Negative Participle	-	лийдыме
Affirmative Instructive Gerund	-	лийын
Negative Gerund	улде	лийде
Gerund of Prior Action	-	лиймек(е)
Gerund of Future Action	-	лиймеш(ке)
Gerund of Simultaneous Action	-	лийшыла
Nominalizer	улмаш	лиймаш
Negative Nominalizer	-	лийдымаш

Суртышто <u>улшо</u> тошто арверым	We collected the old items (being) in the	
тоштерыш поген пуэнна.	house and gave them to a museum.	
Яра жапем <u>улмо</u> годым сÿретлаш йöратем.	When I <u>have</u> free time, I like to draw.	
Корным вончымо годым тўткö <u>лийман</u> .	When crossing the road, one must be careful	
Теле тений йÿштö <u>лийшаш</u> .	Winter should be cold this year.	
Латкандаш ияш <u>лиймеке</u> , Эчук Москошко	When <u>he turned</u> eighteen, Echuk moved to	
илаш куснен.	Moscow.	
Коктын <u>лиймаште</u> корно кÿчыкракла	When there are two people, a trip feels	
чучеш.	shorter.	

7.5.9. Existential clauses

<u>Present tense</u>: Sentences of existence primarily occur in the third person and are used to express that something or someone exists (existed, will exist) or does (did, will) not exist. Some special forms are used here in contrast to non-existential usages of 'to be': уло 'there is', уке 'there is not', улыт 'there are', уке улыт 'there are not'.

Юмо уло.	There is a god.
Юмо уке.	There is no god.
Клиент-влак улыт.	There are customers.
Клиент-влак уке улыт.	There are no customers.

Existential constructions in other persons are rare, but possible. In these cases, the various (morphologically positive) forms of $y \land a u (-a \land m)$ follow $y \land e$.

Фейсбукышто мый <u>уке улам</u> .	I <u>am not</u> on Facebook.
Кушто ме <u>уке улына</u> , тушто эре сай.	Where we are not, it is always good. (\rightarrow The
(Калыкмут)	grass is always greener on the other side.)

<u>Future tense</u>: Regular forms of *лияш (-ям)*, positive and negative, can be used in reference to future existence or non-existence:

Сар лиеш.	There will be a war.
Сар ок лий.	There will not be a war.

One can, however, also encounter morphologically positive forms of nusu (-sm) following yke, as an alternative method of negation. In contrast to the regular forms (where nusu (-sm) is negated by a negation verb), the forms using yke stress the complete absence, non-existence or disappearance of a concept.

<u>Айдеме уке лиеш</u> , но поро пашаже	A person ceases to exist, but his/her good
курымешлан кодеш.	deeds remain forever.
<u>Ялнаже</u> эркын йомеш, коло ий гыч <u>укеат</u>	Our village is slowly disappearing, in twenty
<u>лиеш</u> дыр.	years it probably will not exist anymore.
<u>Уке лиям</u> гын, мыйым ит мондо.	Don't forget me when <u>I'm gone</u> .
Ме уке лийына гын, кö тыланда полшаш тÿналеш?	Who will help you when we are gone?

Simple past I:

Both forms of $y \land a m$ (-a m) and $\land u \not a m$ (-a m) can be used in the simple past tense I in existential clauses. While forms of $y \land a m$ (-a m) more indicates a stability of state ('there was'), forms of $\land u \not a m$ (-a m) more indicate a change of state ('it happened; it came to be').

Йошкар-Олаште Сомбатхей	There used to be a swamp where the district
микрорайон олмышто ончыч <u>куп ыле</u> .	Szombathely of Yoshkar-Ola is now.
У паша верым муаш <u>нелылык уке ыле</u> .	There was no problem finding a new job.
Вучыдымын Индийышке миен толаш <u>йöн лие</u> .	Suddenly <u>a possibility arose</u> to go to India.
<u>Уке лийыч</u> , шерге йолташем, но	You are no more, my dear friend, but you will
шўмыштем кодат эрелан.	forever remain in my heart.
Туныктышына черланен, садлан <u>марий</u> йымле урок ыш лий.	Our teacher fell ill, so there was no Mari class.

Simple past II:

As in copulative usage (see 7.5.3 – page 297), only nusw (-sm) is generally used in the simple past II, as well as the irregular form ynmaw 'was' in the third person singular. Here too, the usage of ynmaw implies second-hand information, circumstances that were not directly observed, things that happened in the distant past, etc. As in the future tense, nusw (-sm) can be negated by regular means, or by placing the particle yke after morphologically positive forms of the verb. The forms using yke again stress the complete absence, non-existence or disappearance of a concept.

Чарла Кремль олмышто 2009-ше ий	At the spot of the Charla Kremlin, there was a
марте <u>парк лийын</u> .	<u>park</u> till 2009.
Ожно Аламнер курыкышто <u>карман</u>	There <u>used be a fortress</u> on the mountain
<u>улмаш</u> .	Alamner.
Мемнан жапыште оласе школлаште	In our days, there were no Mari classes in city
<u>марий йылме урок лийын огыл</u> .	schools.
Ик ий ончыч сай йолташна, кужу жап	A year ago, our dear friend <u>passed away</u> after a
черланен кийымеке, <u>уке лийын</u> .	long illness.
Ожно марий-влак гармоньым шоктен	The Mari didn't play the accordion in the old
огытыл: <u>тыгай семÿзгар</u> марий-влак	days: there was no such instrument among the
коклаште <u>уке улмаш</u> .	Mari.
Оля коча-коважым шарналта: « <u>Уке</u>	Olya remembers her grandparents: "You passed
<u>лийында</u> , да чонемлан йокрок чучеш».	on, and my soul yearns for you."

Non-finite forms: The particle $y \kappa e$ is used in combination with infinite forms – infinitives, participles, gerunds, nominalizations – to create non-finite verbal forms referring to non-existence.

уке лияш (-ям)	to be absent
уке лийше	absent
уке лиймет годым	in your absence
ачана уке лиймеке	once our father was no more
уке лиймаш	absence

<u>Locational existential sentences</u>: Sentences denoting the existence or absence of something in a specific location, are formed in an analogous fashion.

Ялыште <u>памаш уло</u> .	There <u>is a spring</u> in the village.
Ялыште <u>памаш уке</u> .	There <u>is no spring</u> in the village.
Ялыште <u>пайрем лиеш</u> .	There <u>will be a celebration</u> in the village.

Especially in combination with numerals and other quantifiers, the form *уло* is in practice frequently omitted: *Йошкар-Олаште мыняр театр?* 'How many theaters are there in Yoshkar-Ola?'.

To summarize, third-person singular forms are:

	Positive	Negative
Present	уло	уке
Future	лиеш	огеш ~ ок лий, уке лиеш
Past ыле, лие, лийын, улмаш	лийын огыл, ыш лий, уке лийын,	
	уке ыле, уке лие, уке улмаш	

7.5.10. Locational sentences

Such constructions can occur in all persons. When inflected in the present tense, the verb $y \wedge a u$ (- $a \wedge a \wedge a u$) denotes the present tense and $u \wedge u \wedge a u$ the future. In the third person singular present, the form $u \wedge a u \wedge a u$ is optional. The negation follows the normal pattern for 'to be' as shown in 7.5.1 – page 295: $u \wedge a u \wedge a u$ etc.

Ме чодыраште <u>улына</u> .	We are in the forest.
Ме чодыраште <u>онал</u> .	We are not in the forest.
Мый концертыште <u>лиям</u> .	<u>I will be at</u> the concert.
Мый концертыште <u>ом лий</u> .	<u>I will not be</u> at the concert.
Шинчалыкем вес сумкаште.	My glasses <u>are</u> in the other bag.
Шинчалыкем вес сумкаште <u>огыл</u> .	My glasses <u>are not</u> in the other bag.
Йоча-влак школышто <u>улыт</u> .	The children <u>are</u> at school.
Йоча-влак школышто <u>огытыл</u> .	The children <u>are not</u> at school.
Турист-влак унагудышто <u>лийыт</u> .	The tourists will be at the hostel.
Турист-влак унагудышто <u>огыт лий</u> .	The tourists will not be at the hostel.

7.181. Answer the following questions, using the word or phrase given in parentheses.

- 1. Ик арня гыч те кушто лийыда? (Канар отро)
- 2. Йолташет-влак эрла кушто лийыт? (Озан)
- 3. Авай, шор кушто? (холодильник)
- 4. «Оръен мелна» спектакль кушто лиеш? (Шкетан театр)
- 5. Эргым, тый кызыт кушто улат? (кевыт)
- 6. Уна-влакна кушто улыт? (метро)
- 7. Йомдаренна тендам, кушто улыда? (ала-могай пасу)
- 8. Нелеш ида нал, мый кушто улам? (Петров урем)
- 9. Марина, таче кастене тый кушто лият? (мöнгö)
- 10. Ме кушто улына? (Марий Элын эн сöрал верже)

Ме чодыраште <u>ыльна/лийынна</u> .	We <u>were</u> in the forest.
Ме чодыраште <u>ышна лий</u> / <u>лийын онал</u> .	We were not in the forest.
Мый концертыште <u>ыльым/лийынам</u> .	I <u>was</u> at the concert.
Мый концертыште шым <u>лий/лийын омыл</u> .	I was not at the concert.
Шинчалыкем вес сумкаште <u>ыле/лийын</u> .	My glasses <u>were</u> in the other bag.
Шинчалыкем вес сумкаште	My glasses <u>were not</u> in the other bag.
<u>уке ыле/ыш лий/лийын огыл</u> .	
Йоча-влак школышто <u>ыльыч/лийыныт</u> .	The children were at school.
Йоча-влак школышто	The children were not at school.
<u>уке ыльыч/ышт лий/лийын огытыл</u> .	

7.5.11. Predicative possession ('to have')

Mari has no verb meaning *to have*. The following construction is used instead: 1) possessor word (noun/pronoun) in the genitive, 2) the possessed word with the appropriate possessive suffix,

and 3) a form of the verb of the verb of being. These forms are shown in the table below and are the existential forms discussed in 7.5.9 – page 303.

	Positive	Negative
Present	уло	уке
Future	лиеш	огеш ~ ок лий, уке лиеш
Past	ыле, лие, лийын, улмаш	лийын огыл, ыш лий, уке лийын,
		уке ыле, уке лие, уке улмаш

<u>Possessor = Noun</u>: If the possessor is a noun, it is in the genitive. The possessed is then generally marked with an appropriate possessive suffix: third person singular or plural. The possessive suffix is omitted on occasion, but this is comparatively uncommon, and not accepted by prescriptive grammarians.

Мишан <u>машина(же) уло</u> .	Misha <u>has a car</u> .
Мишан <u>машина(же) уке</u> .	Misha <u>does not have a car</u> .
Мишан <u>у машина(же) лиеш</u> .	Misha will <u>have a new car</u> .
Мишан <u>у машина(же) ок лий</u> .	Misha will not <u>have a new car</u> .
Пошкудем-влакын <u>машина(шт) уло</u> .	My neighbors <u>have a car</u> .
Пошкудем-влакын <u>машина(шт) уке</u> .	My neighbors <u>do not have a car</u> .
Пошкудем-влакын у <u>машина(шт) лиеш</u> .	My neighbors <u>will have a car</u> .
Пошкудем-влакын у <u>машина(шт) ок лий</u> .	My neighbors will not have a car.
Пошкудем-влакын <u>машина(шт) лийын</u> .	My neighbors <u>had a car</u> .
Пошкудем-влакын <u>машина(шт) лийын огыл</u> .	My neighbors <u>did not have a car</u> .

<u>Possessor = Pronoun</u>: If the possessor is a pronoun, there are three possibilities: 1) the possessed is marked with a possessive suffix and the personal pronoun is omitted, 2) the possessed is marked with a possessive suffix and the personal pronoun is used in the genitive, or 3) no possessive suffix is attached to the possessed, but the personal pronoun is used in the genitive. The last variant is comparatively uncommon, and not accepted by prescriptive grammarians.

Эргышт уло.	They have a son.
Эргышт уке.	They do not have son.
Мыйын йочам лиеш.	I'll have a baby.
Мыйын йочам ок лий.	I will not have a baby.
Мыйын олма уло.	I have an apple.
Мыйын олма уке.	I don't have an apple.

- 7.182. Who will have (nor not have) what when? Form sentences of possession from: possessor, possessed item, tense, polarity (positive/negative).
- 1. Ме, каныш, future, negative
- 2. Кокам, шуко груша, present, positive
- 3. Нуно, кумыл, past, negative
- 4. Мый, кок ака, present, positive
- 5. Те, сай туныктышо, past, positive
- 6. Йоча-влак, у компьютер, future, positive
- 7. Юля, окса, present, negative
- 8. Имне-влак, вий, past, negative
- 9. Тый, яра жап, present, negative
- 10. Тудо, экзамен, future, positive

8. Adverbs

8.0. General remarks

Adverbs are words that typically modify a verb, but can in addition modify other parts of speech as well (adjectives, other adverbs, etc.). They can be considered to be a highly heterogeneous class of words, both in their formation and in their functions.

Formation: Many adverbs cannot be analyzed or segmented morphologically (e.g., вара 'then, later', арам 'in vain'). In the case of others, formational affixes can be distinguished. These can be (productive or non-productive) case suffixes (e.g., mелым 'in winter' $\leftarrow mеле$ 'winter' + accusative suffix, йымалне 'at the bottom' $\leftarrow йымал$ 'bottom' + -нE '(unproductive) locative suffix') or one of various other suffixes (e.g., $meнreeчce\kappa$ 'since yesterday' $\leftarrow merreeve$ 'yesterday' + adverbial suffix $-ce\kappa$). More details are given below and in 8.2.2 - page 315.

<u>Function</u>: As regards their function and meaning, adverbs can be divided into several classes. It should be noted that for every language there are various possibilities for their classification. As the purpose of this learner's grammar is a practical, rather than a theoretical one, only the following categories will be differentiated: temporal adverbs (adverbs of time), spatial adverbs (adverbs of place), and modal adverbs (adverbs of manner and extent). This latter category (modal adverbs) will be treated as a catch-all group encompassing adverbs with a wide range of meanings.

<u>Comparison</u>: Many adverbs, particularly (but not exclusively) the modal adverbs are subject to comparison and can be used in the comparative and superlative degrees as adjectives can; the comparative and superlative degrees are formed by the same general mechanisms (see 3.2 – page 101).

Adverbial pronoun: A group distinct from the adverb classes mentioned above are those of a pronominal nature, comprising the interrogative, indefinite, and negative adverbs (e.g., кунам 'when', ала-кунам 'sometime', нигунам 'never'). For practical reasons these will be treated in the chapter on pronouns, see 5.7 – page 152.

<u>Descriptive Words</u>: The so-called descriptive words of an onomatopoetic nature will also be briefly treated at the end of this chapter. They imitate various acoustic, visual, and emotive phenomena.

8.1. Temporal adverbs

Answering the question $\kappa y + a M$ 'when', adverbs of time can indicate specific points in time (e.g., $3p \Lambda a$ 'tomorrow', $\kappa \omega \omega \omega$ ") or express references of a more indeterminate nature (my + a M 'then', $0 \omega \omega \omega$ "). Here are some of the more common temporal adverbs:

але	still
вара	then, late
вашке	soon, early
вескана	next time, another time
икана	once, one day
икече	recently, not long ago
кастене	in the evening
коклан	sometimes
кумышто	the day after tomorrow
кызыт	now
нигунам	never
ончыгече	the day before yesterday
ончыч	first, earlier
ОЖНО	once, before
таче	today
тегак	in future, again
тений	this year
тенгече	yesterday
тетла	any more, in future
ўмаште	last year
шанге	recently, not long ago
чўчкыдын	frequently
шукерте	long ago
шуэн	rarely, seldom
ынде	now
южгунам	sometimes, now and then
эр	early
эрдене	in the morning
эрла	tomorrow
эре	always

<u>Кызыт</u> ме тунемына, а <u>вара</u> канаш каена.	Now we are studying, later we'll go and relax.
Ончыгече мемнан университетыште	The day before yesterday there was a
конференций лийын.	conference at our university.
Те <u>эрла</u> кушко кудалаш шонеда?	Where are you planning to go tomorrow?
Акаммыт мемнан деке пеш <u>шуэн</u> унала	My elder sister and her family very <u>rarely</u>
толыт.	visit us.
Тетла тыге нигунам ит ыште!	Never do this again!

- 8.1. Insert the appropriate adverb. The options are given below.
- 1. ... ме марла начарын умыленна, а кызыт пеш сайын.
- 2. ... Шкетан театрыште у спектакльым ончыктеныт.
- 3. Марий Элыште лум ... шулен огыл.
- 4. Эн сай йолташем дене ... вашлийына.
- 5. ... мый эр кочкышым ом коч, кофем гына йўам.

(але, эрдене, ончыч, чўчкыдын, тенгече)

- 6. Спортым мый пешыжак ом йорате: ... веле паркышке куржталаш лектам.
- 7. ... марий йылме дене тестым возена. Ямдылалташ кок кече веле уло.
- 8. Айда таче ... але киношко, але концертышке каена!
- 9. Яллаште пеш ... кынелыт: ныл-вич шагатлан.
- 10. ... кен еж толеш.

(эр, кастене, вашке, южгунам, кумышто)

<u>Temporal Adverbs formed with case suffixes</u>: The following cases are used to form temporal expressions of different sorts. They were discussed in the sections covering the cases in question.

- accusative (see 2.4.2 page 71), especially in combination with seasons and times of day, e.g., *теле* 'winter' → *телым* 'in winter', *кечывал* 'noon' → *кечывалым* 'at noon'.
- The inessive (see 2.4.5 page 82), especially in combinations with months and concrete units of time ('day', 'week', 'year'), e.g., январь 'January' → январьыште 'in January', кече 'day' → кечыште 'on (a) day'.
- The dative (see 2.4.4 page 2.4.4), especially when denoting temporal limits and concrete time periods over which something happens, e.g., mave 'today' $\rightarrow mavылан$ 'for today'.

Numerous temporal adverbs are formed by the instructive suffix - μ , which is formally identical to the genitive in contemporary Mari: $\mu o \nu m o$ 'Monday' $\rightarrow \mu o \nu m o \mu m o$ 'Monday'. These are discussed below. For a discussion on which suffixes are used in references to dates, years, seasons, etc., see 4.7 – page 120.

8.1.1. Derivation of temporal adverbs

Three common derivational suffixes used to form temporal adverbs are -н, -нек [-ńek], and -сек.

8.1.1.1. <u>-н</u>

When the adverbial suffix $-\mu$ (see 8.4.1 – page 319) is attached to nouns, the resulting adverbs are used as expressions of time. They are consistently used with the days of the week:

ОМРОШ	Monday	ШОЧМЫН	on Monday
кушкыжмо	Tuesday	кушкыжмын	on Tuesday
вÿргече	Wednesday	вÿргечын	on Wednesday
изарня	Thursday	изарнян	on Thursday
кугарня	Friday	кугарнян	on Friday
шуматкече	Saturday	шуматкечын	on Saturday
рушарня	Sunday	рушарнян	on Sunday

These adverbials are also used in reference to concrete units of time ('day', 'week', 'month'), though the inessive (see above) can be used here as well:

кече	day	тиде кечын ~ тиде кечыште	on this day
ий	year	тиде ийын ~ тиде ийыште	(in) this year
арня	week	тиде арнян ~ тиде арняште	(in) this week

<u>Шошым</u> мланде паша тÿҥалеш	<u>In spring</u> field work begins.	
<u>Май да июнь тылзылаште</u> марий	Many prayer ceremonies take place in May	
мландыште шуко кумалтыш эрта.	and June in the Mari lands.	
Вес арнялан тендан могай план? Мом	What plans do you have for next week? What	
ыштышаш улыда?	do you have to do?	
Variable of the control of the contr	Many students go to the countryside on	
<u>Кугарнян</u> шуко студент ялыш кудалеш.	<u>Friday</u> .	

- 8.2. Insert the appropriate adverb. The options are given below.
- 1. Тиде ... июльышто йолташем-влак дене пырля Карелийышке кок арнялан кудалаш шонена.
- 2. ... мом кочкаш ыштена: шўрым але подкогыльым?
- 3. ... вÿргечын онай футбол матч лиеш. Айда тудым стадионышто ончена!
- 4. Тыят вет ... пашам от ыште? Айда Юл серыште пикникым ыштена!
- 5. Таче ... нимынярат мален шым керт: пошкудем дене адак дискотеке лийын.

(каслан, йўдым, рушарнян, тиде арняште, кен ежым)

8.1.1.2. <u>-нек [-ńek]</u>

This suffix is used to derive adverbs from adjectives with the meaning 'when (still) ...'. It is especially used in conjunction with temporary, transitory properties, indicating that something occurred before the quality in question disappeared.

волгыдо	light	волгыдынек	when (still) light
иле	damp; green; raw	иленек	when (still) alive/damp/raw
илыше	alive	илышынек	when (still) alive
кукшо	dry	кукшынек	when (still) dry
кўчымö	raw	кÿчымынек	when (still) raw
ночко	wet	ночкынек	when (still) wet
свежа	fresh	свежанек	when (still) fresh
ужарге	green	ужаргынек	when (still) green
чара	bare, naked	чаранек	(when) naked
чонан	alive	чонаннек	when (still) alive
чумыраш	round	чумырашнек	when (still) round, when (still) whole
шокшо	hot	шокшынек	when (still) hot

Команмелнам <u>шокшынек</u> кочман.	You should eat komanmelnas (layered pancakes) when they're still warm.	
Мöрым <u>свежанек</u> веле ужалаш лиеш.	One can only sell strawberries <u>fresh</u> .	
Олмажым <u>ужаргынек</u> молан кочкат? Эше	Why are you eating the apples when they're	
тамле огылыс.	still green? They're not tasty yet.	
Корныш <u>волгыдынек</u> лекман.	(We) should get going when it's still light.	
Вургем кошкымым вучаш жап уке:	No time to let the clothes dry: (we've) got to	
<u>ночкынек</u> чияш логалеш.	put them on <u>wet</u> .	

In addition, -HEK is coupled with some adjectives to create adverbs with the meaning 'since ..., from ...'.

водо	evening	водынек	since evening
изи	small, little	изинек	from childhood
рвезе	young man; young	рвезынек	from one's youth
самырык	young	самырыкнек	from childhood, from one's youth

Эргым <u>изинек</u> лудаш йöратен.	My son has loved to read <u>ever since he was a child</u> .	
<u>Самырыкнек</u> фотосÿретче лийнем ыле.	I wanted to become a photographer <u>ever</u> <u>since I was young</u> .	

- 8.3. Insert the appropriate adverb in -нек, derived from the adjectives given below.
- 1. Аня школ сумкам ... поген ямдыла.
- 2. Ме Йыван дене ... йолташ улына.
- 3. Понгым ... кочкаш ок йöрö.
- 4. Тиде дессерт ... веле тамле.
- 5. Шудым ... солен шуктыман.

(кўчымо, кукшо, йўшто, водо, изи)

The suffix -нек can also be attached to quantifiers and some nouns to create adverbs with the meaning 'all ..., the whole ...': ныл 'four' \rightarrow нылынек 'all four', opa 'heap, pile' \rightarrow opahek 'wholly, completely'. As regards this usage, see 4.7 – page 120.

8.1.1.3. <u>-сек</u>

This suffix can be added to a few words with a temporal meaning to indicate the beginning of something, i.e., answering the question $\kappa y + a \kappa c \kappa$ 'since when, how long'. The most important formations are listed below.

водно	yesterday evening	воднысек	since yesterday evening
	the last time; not long ago	икечсек	since the last time;
икече			for a long time
кечывалым	at noon	кечывалымсек	since noon
ОЖНО	earlier, long ago	ожнысек	from olden times
тенгече	yesterday	тенгечсек	since yesterday
тока	recently, lately	токасек	for a long time,
			for some time already
тунам	then	тунамсек	since then
ўмаште	last year	ўмашсек	since last year
шанге recently, not long ago		шангысек	since long ago
шукерте	long ago	шукертсек	for a long time

Dang apayer or many victim pany rear pure	Valya has been waiting for her mother to
Валя аважын толмыжым <u>воднысек</u> вуча.	come <u>since yesterday evening</u> .
Тый декет пураш <u>икечсек</u> шоненам.	I've been thinking of visiting you for a long
тый декет пураш <u>икечсек</u> шоненам.	<u>time</u> .
Тыге ышташ кÿлеш манын, <u>токасек</u>	We've been telling you <u>for some time already</u>
тыланда ойлена.	that it must be done like this.
Умаште фирмыштына у директор пашам	Last year a new director started working in
ышташ тўналын. <u>Тунамсек</u> парышна эре	our company. Our revenue has been rising
кугем толеш.	since then.
Manux n hak over kore mireyy in overovi in	Maris have been keeping bees from olden
Марий-влак <u>ожнысек</u> мўкшым онченыт.	<u>times</u> .

Regarding the postposition *codceκ* 'since', e.g., *эр codceκ* 'since morning', see 6.1.12 – page 168.

- 8.4. Insert the appropriate adverb in -сек, derived from the words given below.
- 1. Одо йылмым тунемаш ... шоненам, но эре жапем лийын огыл.
- 2. Алло, Верук! Кунам толат? Тыйым тыште ... уна вуча.
- 3. Тений машинам налаш шонем: ик ий наре, ..., оксам погем.
- 4. Кугезе-влакем ... тиде ялыште иленыт.
- 5. Йўр кокымшо кече, ..., йўреш.

(ожно, тенгече, ўмаште, шанге, шукерте)

8.2. Spatial adverbs

8.2.1. Non-compound spatial adverbs

<u>Three-part directional system</u>: It is typical for the Mari adverbs of space that their great majority can roughly be classified into a three-part directional system indicating 'motion toward', 'no motion', and 'motion away from'. Thus, they answer the following questions:

куш(ко)	кушан	motion towards
кушто		no motion
кушеч(ын)		motion away from

Oftentimes these adverbs form 'families' of a sort, with different forms answering to the questions shown above derived from the same stem. The suffixes attached to the stem (in many cases originally a nominal stem) indicate whether 'motion toward', 'no motion', or 'motion away from' is meant. To some extent these suffixes are those used in the normal nominal system (illative $-u(\kappa E)$, lative -eu, inessive -umE; see 2.4.6 – page 84, 2.4.7 – page 88, 2.4.5 – page 82), complemented by the postposition 2biq – see 6.1.17 – page 169. In most cases, however, suffixes are used that are no longer productive in nominal declension. One can differentiate between a 'productive row' and 'unproductive row':

Unprod	uctive row	Productive row		Directionality
-к(E)	211	-ш(кЕ)	0.111	motion towards
-н(E)	-ан	-штЕ -еш		no motion
-ч(ын)		гыч		motion away from

Note that the suffix $-a\mu$, like its productive counterpart $-e\mu$, is used to create lative forms that can indicate 'motion toward' as well as 'no motion'. As regards the usage of lative forms, see 2.4.7 – page 88.

Some families of adverbs of space only use suffixes from the unproductive row, while others only use forms from the productive row, and yet again others use suffixes from both rows. Compare the following three families, where all forms created by suffixes of the unproductive row are shaded in gray:

1. Unproductive row only, e.g., шенгел 'back, rear, hind (noun/adjective)' →

шенгек(е)	шенгелан	back, backwards
шенгелне		at the back
шенгеч(ын)		from the back

2. Productive row only, e.g., *mopa* 'distance; distant (noun/adjective)' →

тораш(ке)	TODAIII	into the distance
тораште		in the distance
тора гыч		from the distance

3. Forms from both rows, e.g., interrogative adverbs:

куш(ко)	кушан	(to) where
кушто		where
кушеч(ын)		from where

Short and Long Forms: Numerous adverbs of space formed by suffixes of the unproductive row have short and long forms, e.g., wehreev ~ wehreevih 'from behind', воктен ~ воктене 'beside'. The short and long forms are equivalent in meaning. Note that short forms are not always possible due to the restrictions of pronunciation: for example, there is no short form of the adverb wehreenhe 'at the back'.

Adverb \sim Postposition: Many of the adverbs of space can also be used as postpositions, see 6.2 – page 185.

<u>List of the Most Common Three-Directional Adverbs of Space</u>: When these families of adverbs are transparently derived from a nominal stem still in use in contemporary Mari, this stem is provided as well.

воктек(е)	воктелан	beside, next to
воктен(е)		near, next to, beside
воктеч(ын)		through, by, via, past

йымал 'bottom, foot, lower part; lower' →

йымак(е)	111111111111	down, under
йымалне		at the bottom, below
йымач(ын)		from below

κöpzö 'inside, interior, inner part' →

кöргыш(кö)	KUNLGIII	inside, inward
кöргыштö		inside, within
кöргö гыч		from within

кӱш(кӧ)	кушан	upward, up
кўшнö		up, above
кÿшыч(ын)		from above

лиш(ке)	пишан	near (to)
лишне		close by, nearby
лишыч(ын)		from close by

мÿндыр 'distant, faraway, remote' →

мўндырк(ö)	мўндыран	far off, into the distance
мўндырнö		far off, far away
мўндырч(ын)		from afar

ончыл 'front (noun, adjective)' →

ончык(о)	ончылан	forward, ahead
ончылно (ончыч(ын))		in front, ahead
ончыч(ын)		from the front

öрдыж 'side' →

öрдыжкö	öрдыжан,	to the side, aside
^ö рджыжтö	öрдыжеш	at the side, at some distance
öрдыж гыч		from the side

покшел 'middle, center (noun, adjective)' →

покшек(е)		into the middle/center
покшелне	покшелан	in the middle/center
покшеч(ын)		from the middle/center

mopa 'distant place, distance; distant, far, remote' →

тораш(ке)	monorr	into the distance, far
тораште	торан	in the distance, afar
тора гыч		from far away, from afar

my∂o ~ my (pronominal stem, see 5.2.2 – page 139) →

туш(ко)	тушан	(to) there
тушто		there
тушеч(ын)		from there

тўгö	тÿан	outside, out
тўнö		out
тӱгыч(ын)		from outside

 $mude \sim mы$ (pronominal stem, see 5.2.2 – page 139) \rightarrow

тыш(ке)		(to) there
тыште	тышан	there
тышеч(ын)		from there

шенгел 'backside, back; back, rear, hind' →

шенгек(е)	**********	back, backwards
шенгелне	шенгелан	at the back
шенгеч(ын)		from behind

ўлык(ö)	Улан	downwards, down
ўлнö		below, underneath
ўлыч(ын)		from below

Тудо черле. <u>Воктеке</u> ит мий!	S/he is ill. Don't go <u>close</u> (to him/her)!
Ме кумшо пачашыште илена, а <u>йымалне</u>	We live on the third floor, and our best
эн сай йолташна-влак илат.	friends live <u>below</u> (us).
<u>Ончылно</u> ял коеш.	The village lies <u>ahead</u> (of us).
Väyyy yy ayayy yyyya a na ya naaay yyyna nmay	Somebody threw flowers onto the stage <u>from</u>
<u>Кÿшыч</u> сценышке ала-кö розам кудалтен.	above.

Non-three-directional adverbs of space: While most spatial adverbs form families within the three-directional system presented here, several stand outside of it, e.g., *ваштареш* 'towards, in the opposite direction', *йыр* 'around'.

- 8.5. Insert the appropriate adverb. The options are given below.
- 1. ... ончал-ян! Мыняр шўдыр! А тылзыже могай!
- 2. Мом чияш, ом пале. Кузе шонет, ... йушто мо?
- 3. Ручкам кушто?
 - ... ончал: ўстел йымаке камвозын чай.
- 4. Машинатым ... шогалте да тышке тол.
- 5. Могай кукшо порт! Тудым эше ... ужынна.

(ўлыко, кушко, туно, тора гыч, ордыжеш)

8.2.2. Compound spatial adverbs

A fair number of families of adverbs of space within the three-directional system of space are formed through compounding with the elements $-6a\Lambda/-8a\Lambda$ (\leftarrow noun \ddot{y} π $6a\Lambda$ 'surface, outer face'), $-8e\Lambda$ (\leftarrow noun $8e\Lambda$ 'side; region, area'), and $-\ddot{u}$ ω π Ω (\leftarrow noun/adjective \ddot{u} ω π Ω 'bottom').

In addition to the usage of the suffixes seen above (see 8.2.1 – page 312), many of these compound spatial adverbs also employ an alternative ending in answer to the question 'from where', namely the unproductive separative suffix -ым, formally identical with the accusative suffix (see 2.4.2 – page 71). This separative marker is used with the nouns вел 'side; region, area' (e.g., ту велым 'from that direction'), могыр 'body; side, direction' (e.g., вес могырым 'from the other direction'), and in compound adverbs of space using -бал/-вал, -вел, and -йымал.

For example, корно 'road' → корнымбал 'road surface' →

корнымбак(е)	корнымбалан	onto the road
корнымбалне	корнымоалан	on the road
корнымбач(ын), корнымбалым		from/off the road

Note that adverbs of this type can, in contrast to other adverbs, take possessive suffixes, e.g., \ddot{y} стембалне 'on the table' $\rightarrow \ddot{y}$ стембалнышт 'on their table'.

A fair number of Mari place names contain these compounding elements, for example Hypseл (Russian Hypseль), $\ddot{y}штымбал$ (Russian Humымбал). These place names can also employ these alternative endings: $Hypseльш(ке) \sim Hypseκ(e)$ 'to Nurvel', $\ddot{y}штымбал гыч \sim \ddot{y}штымбач(ын)$ 'from Üshtymbal', etc.

8.2.2.1. Compound spatial adverbs in -бал (-вал)

арка 'hill, mound'	→ аркамбал 'hill, mound'	→ аркамбалне 'on the hill',
ваче 'shoulder'	→ вачÿмбал 'top of should	er' → вачÿмбалне 'on one's shoulders',
вÿта 'shed, pen, barn'	→ вÿтамбал 'hayloft'	ightarrow вÿтамбалне 'in the hayloft',
йолгопа 'sole'		\rightarrow йолгопавалне 'on one's soles',
казна 'bottom of stove'	→ казнамбал 'place under	stove' \rightarrow казнамбалне 'under the stove',
конга 'stove'	\rightarrow конгамбал 'stove bench	$a' \rightarrow $ конгамбалне 'on the stove bench',
корно 'road'	→ корнымбал 'road surfac	се' \rightarrow корнымбалне 'on the road',
кÿвар 'floor'	\rightarrow кÿварвал 'surface of the	floor' → кÿварвалне 'on the floor',
лöка 'sweating shelf'	ightarrow лöкамбал 'sweating she	lf' \rightarrow лöкамбалне 'on the sweating shelf',
мланде 'land, ground'	→ мландымбал 'surface'	ightarrow мландымбалне 'on the face of the Earth',
олым 'straw'	→ олымбал 'bench'	\rightarrow олымбалне 'on the bench',
она 'board'	→ онамбал 'shelf'	\rightarrow онгамбалне 'on a shelf',
	тембал 'close, near'	→ тембалне 'close, nearby',
	тумбал 'distant, remote	\rightarrow тумбалне 'in the distance, far off',
	тÿжвал '(the) outside; о	uter' → тÿжвалне 'outside',
тўня 'world'	ightarrow тÿнямбал 'face of the Ea	arth' \rightarrow тўнямбалне 'in the (whole) world',
	умбал 'distant, far, remo	ote' → умбалне 'at a distance, far away',
	→ ÿмбал 'top, surface'	→ ÿмбалне 'on',
ÿстел 'table'	→ ÿстембал 'table surface'	ightarrow ÿстембалне 'on the table',
шöлдыра 'sleeping bench' → шöлдыравал 'sleeping bench' → шöлдыравалне 'on a sleeping bench',		
		If you're sick, lie down to sleep on the stove
Черле улат гын, <u>конгамбаке</u> малаш воч.		bench.
Ала-кушто <u>тембалне</u> пий опта.		Somewhere in the distance a dog is barking.
Йошкар леведышна <u>умбачын</u> коеш.		Our red roof can be seen from afar.
Сумкетым <u>олымбалан</u> пыштен кодо.		Leave your bag on the bench.

Yellow leaves are falling to the ground.

8.6. Insert the appropriate adverb. The options are given below.

- 1. Пиетым ... кодо, пожалуйста: мыйын аллергий.
- 2. Кö мыйын книгам ... налын?
- 3. ..., автобусым вучен, кок ен шога

Мландываке нарынче лышташ йога.

- 4. Вучыдымын ... ужар попугай шинчын.
- 5. ... 7 миллиард утла ен ила.

(ўстембачын, тўнямбалне, тўжвалан, вачўмбаке, корнымбалне)

8.2.2.2. <u>Compound spatial adverbs in -вел</u>

Note the alternative forms that occur in the case of adverbs using this compounding element.

йыр 'around' → йырвел 'area, surroundings' →

йырвек(е), йырвелке, йырвелыш(ке)	йырвелан, йырвелеш	to all sides
йырвелне, йырвелыште		on all sides
йырвеч(ын), йырвелым		from all sides

 $my\partial o \sim my$ (pronominal stem, see 5.2.2 – page 139) $\rightarrow myse_{\Lambda}$ 'that way' \rightarrow

тувек(е), тувелке, тувелыш(ке)	тивелан	there, in that direction
тувелне, тувелыште		there, over there
тувеч(ын), тувелым		from there, from that side

 $mude \sim m\omega$ (pronominal stem, see 5.2.2 – page 139) $\rightarrow m\omega ee \Lambda$ 'this, here' \rightarrow

тывек(е), тывелке, тывелыш(ке)	ти про тан	here, towards here, this way
тывелне, тывелыште	Тывелан	here, in this area
тывеч(ын), тывелым		from here, in this direction

<u>Йырвеч</u> кайык муро шокта.	Bird song can be heard from all sides.
Айда <u>тувеке</u> каена: тушто снеге шукырак.	Let's go in that direction, there are more
	strawberries there.
<u>Тывелне</u> мый ончыч иленам	I used to live <u>in this area</u> .

<u>Cardinal directions</u>: The cardinal directions are compounded from the times of day ($\Bar{u}\ddot{y}\partial$ 'night', $\Bar{s}p$ 'morning', κe \Bar{u} inoon', κac 'evening', see 4.9 – page 132) and the word $\Bar{s}e$ 'side, direction, region' $\to \Bar{u}\ddot{y}\partial se$ 'north', $\Bar{s}pse$ 'east', κe \Bar{u} is south', $\kappa acse$ 'west'.

'North' and 'south' have the alternative names $\ddot{u}\ddot{y}\partial \ddot{u}$ ымал and κe чывал \ddot{u} ымал respectively, see below in 8.2.2.3 – page 318.

Directionality is marked in the same way as other compound spatial adverbs in -BEA, though the suffixes of the productive row can be used as well. In the following tables, the preferentially used form is given first, followed by admissible, but less frequent, forms.

йÿдвел 'north' →

йўдвелыш(ке), йўдвек(е), йўдвелке	йўдвелеш,	(into the) north
йўдвелне, йўдвелыште	йўдвелан	(in the) north
йӱдвел гыч, йӱдвелым, йӱдвеч(ын)		from the north

эрвел 'east' →

эрвелыш(ке), эрвек(е), эрвелке	эрвелеш,	(into the) east
эрвелне, эрвелыште	эрвелан	(in the) east
эрвел гыч, эрвелым, эрвеч(ын)		from the east

 κ ечывалвел 'south' \rightarrow

кечывалвелыш(ке), кечывалвек(е), кечывалвелке	кечывалвелеш,	(into the) south
кечывалвелне, кечывалвелыште	кечывалвелан	(in the) south
кечывалвел гыч, кечывалвелым, кечывалвеч(ын)		from the south

касвел 'west' →

касвелыш(ке), касвек(е), касвелке	касвелеш,	(into the) west
касвелне, касвелыште	касвелан	(in the) west
касвел гыч, касвелым, касвеч(ын)		from the west

The intercardinal directions (northwest, etc.) are, as in English, expressed by compound forms. Alternative forms exist, however (given in decreasing frequency):

Northwest	Southwest	Southeast	Northeast
йÿдвел-касвел	кечывалвел-касвел	кечывалвел-эрвел	йўдвел-эрвел
касвел-йÿдвел	касвел-кечывалвел	эрвел-кечывалвел	эрвел-йÿдвел
йўд-касвел	кечывал-касвел	кечывал-эрвел	йўд-эрвел
кас-йÿдвел	кас-кечывалвел	эр-кечывалвел	эр-йÿдвел

Adverbs are formed from these nouns by the same mechanisms detailed above: $\ddot{u}\ddot{y}\partial вел-касвелне$ $\sim касвел-\ddot{u}\ddot{y}\partial велне \sim \ddot{u}\ddot{y}\partial - \kappa acseл-\ddot{u}\ddot{y}\partial велне$ 'in the northwest', etc.

Кече <u>эрвелне</u> лектеш.	The sun rises in the east.
Шуко палымем <u>йўдвелыште</u> пашам ышта.	Many acquaintances of mine work in the
шуко палымем <u>иудвелыште</u> пашам ышта.	north.
<u>Касвелышке</u> вич менгым ошкылына гын,	If we walk five kilometers west, we'll reach a
турист базыш миен шуына.	tourist center.
Озан Йошкар-Ола деч <u>кечывалвел-</u>	Kazan is to the southeast of Yoshkar-Ola.
<u>эрвелне</u> верлана.	Razan is to the southeast of Toshkar-Old.
Мардеж <u>йўдвел-касвелым</u> пуалеш.	The wind blows from the northwest.

- 8.7. Insert the appropriate adverb. The options are given below.
- 1. Шўжарем ... илаш кодын.
- 2. ... мемнан деке антициклон толын.
- 3. Санкт-Петербург Йошкар-Ола деч ... верлана.
- 4. Шыжым кайык-влак ... шокшо эллашке чон ештат.
- 5. Кече ... шинчеш.

(касвелне, кечывалвеке, эрвечын, йудвелеш, йудвел-касвелне)

8.2.2.3. <u>Compound spatial adverbs in -йымал</u>

конла 'gore, gusset' → конлайымал 'armpit' → конлайымалне 'under one's arm', ... пöрт 'house' → пöртйымал 'cellar' → пöртйымалне 'in the cellar', ...

Also note alternative names for two cardinal directions (see above in 8.2.2.2 – page 316): $\ddot{u}\ddot{y}\partial\ddot{u}$ ымал 'north' ($\rightarrow \ddot{u}\ddot{y}\partial\ddot{u}$ ымалне 'in the north', ...), кечывал \ddot{u} ымал 'south' (\rightarrow кечывал \ddot{u} ымалне 'in the south', ...).

8.3. Adverbs pertaining to language in -ла

The stressed adverbial suffix -na (an N-suffix, see 1.6.6 – page 48) is added to words denoting nationalities to form adverbs pertaining to languages. Note the irregular form mapna '(in) Mari' $\leftarrow mapu\check{u}$.

	Noun		Adverb
руш	Russian	руш <u>ла</u>	(in) Russian
чуваш	Chuvash	чуваш <u>ла</u>	(in) Chuvash
эстон	Estonian	эстон <u>ла</u>	(in) Estonian
немыч	German	немыч <u>ла</u>	(in) German
уэльс	Welshman	уэльс <u>ла</u>	(in) Welsh

These adverbs are typically used with certain verbs, such as кутыраш (-ем) 'to speak', возаш (-ем) 'to write', каласаш (-ем) 'to say, to speak', йодаш (-ам) 'to ask', мураш (-ем) 'to sing': марла кутыраш (-ем) 'to speak (in) Mari', рушла возаш (-ем) 'to write (in) Russian'.

Мый <u>курыкмарла</u> лудаш тунемам.	I am learning to read <u>Hill Mari</u> .
Тый <u>финнла</u> кутырет?	Do you speak <u>Finnish</u> ?
Мый <u>рушла</u> кутырен ом мошто.	I can't speak <u>Russian</u> .

This suffix can be combined with the illative suffix (see 2.4.6 – page 84), or the postposition *гыч* (see 6.1.17 – page 169), to refer to translations into or from a language.

Мый кызыт <u>марла гыч англичанлашке</u> кусарем.	I'll translate from Mari into English now.
	How is this sentence translated from Russian
кузе кусаралтеш?	into Mari?

This suffix is not to be confused with the (unstressed) comparative case suffix -na (see 2.4.8 – page 91), the plural suffix -na (see 2.1.2.3 – page 59), or the clitic -na (see 9.1.4 – page 331).

8.4. Modal adverbs

As mentioned above, due to the nature of this learners' grammar the term modal adverb will be used as a catch-all category for adverbs not of a specific temporal or spatial nature, as a further distinction would not serve any practical purpose. These adverbs answer such questions as κy3e? 'how', молан? 'why, for what reason', кунар? 'to what extent'.

In this section the distinction will be made between modal adverbs derived from adjectives with the modal suffix -*H* and those that are not.

8.4.1. Deadjectival modal adverbs in -н

Adverbs can be formed from adjectives with the productive adverbial (instructive) suffix in -H (bl-suffix, see 1.6.4 – page 45). These adverbs are formally identical to the genitive (see 2.4.3 – page 74); the historical relationship between these forms is a matter of debate. As regards temporal adverbs formed with this suffix, see 8.1.1.1 – page 309. As regards collective numerals formed with this suffix, see 4.5 – page 117. When attached to verbal stems, this ending forms affirmative instructive gerunds (converbs) (see 7.2.7 – page 267).

When this suffix is attached to adjectives, it is similar in usage to the English suffix -ly (e.g., $slow \rightarrow slow \underline{ly}$). It should be noted, though, that it is also used in combination with verbs of perception where English uses morphologically adjectival forms in the position of adverbs, e.g., 'This train looks slow.' (rather than 'slowly').

Adjective		Adverb	
весела	merry, cheerful	весела <u>н</u>	merrily, cheerfully
сай	good	сай <u>ын</u>	well
шокшо	warm	шокшы <u>н</u>	warmly
пайдале	useful, helpful	пайдалы <u>н</u>	profitably, efficiently
Колышт, тудо могай і	<u>моторын</u> мура!	Listen how beautifully	<u>y</u> s/he sings!
Олмажым мо пеш <u>шергын</u> ужаледа?		Why are you selling the apples at such a high	
		price?	
Поездна <u>писын</u> кудалеш.		The train is moving <u>rapidly</u> .	
Ава эргыжым <u>порын</u> ончале.		The mother looked at her son <u>kindly</u> .	
Йолташем дене <u>кужун</u> кутыренна.		I talked to my friend <u>for a long time</u> .	

- 8.8. Form adverbs in -*н* from the following adjectives.
- 1. йўшто
- 2. начар
- 3. кугу
- 4. шулдо
- 5. осал
- 6. кÿчык
- 7. яндар
- 8. сылне
- 9. чевер
- 10. ныжылге
- 8.9. Form adverbs of the given adjective, and insert them it into the sentence.
- 1. Урокна эре ... эрта. (онгай)
- 2. Концертлашке кызыт ... коштына. (чучкыдо)
- 3. Марина пеш ... куштен мошта. (тале)
- 4. Тыге ... чиет гын, вашке кылмет. (вичкыж)
- 5. Ковам дене эре ... кочкам. (тамле)
- 8.10. Insert the appropriate adverb in $-\mu$ of the adjectives given below.
- 1. Миклай мыйым ала-молан ок йöрате: эре ... онча.
- 2. Ончыкто-ян, кидетым ... мушкынат?
- 3. Йоратымаш нерген мурыжо могай ... шокта!
- 4. Тыште фруктым пеш ... ужалат.
- 5. Пеш кужун вашештет, тидым ... каласаш ок лий мо?

(яндар, шулдо, осал, кўчык, ныжылге)

This suffix can also be attached to nouns to form adverbs, though it is less productive in this function, and the meaning of the resulting adverb is less predictable.

No	un		Adverb
йол	foot; leg	йол <u>ын</u>	on foot
йўк	voice; sound	йўк <u>ын</u>	loudly, aloud
кумыл	mood	кумыл <u>ын</u>	willingly, gladly
лÿм	name	лÿм <u>ын</u>	intentionally, knowingly
пале	marking, mark, sign	пал <u>ын</u> (ак)	noticeably, considerably
Школышко кандаш менгым йолын (I) had to go eight kilometers on foot to school.			
Тышке <u>лўмын</u> тылат верч тольым.		I came here <u>specifically</u> for you.	
<u>Уло кумылын</u> тыланда полшем.		I'll <u>gladly</u> help you.	

8.4.2. Other modal adverbs

Numerous other adverbs exist that are either not morphologically analyzable (or at least not transparently so), or that are formed by various derivational or compounding processes. In the following a list of some of the more common adverbs belonging to this group are given.

арам	in vain, uselessly
арамеш	in vain, for nothing
вашке	fast, quickly, soon
изиш	a bit, a little
йöршеш	totally, fully
йöршын	totally, fully, completely
кенеташте	instantly, immediately
комдык	on one's back, face-up
кумык	face-down, upside down
моткоч	exceedingly, extremely
пеш	very, greatly
поснак	especially, particularly
путырак	very, extremely
пыкше	barely, hardly
пырчат	not at all
тўвыт	completely, totally
тÿргоч	too much, excessively
укелан	in vain, for nothing
унала	on/for a visit
утларак	more, to a greater extent; mostly
утыжден(е)	too, overly, excessively
утыр	more and more, increasingly
чот	very, a lot
чылт	completely, totally, utterly
шöрын	slantwise, sideways
шыпак	quietly, softly
эркын	softly, calmly
ялт	completely, totally
яралан	unnecessarily, for no reason
Тый <u>йöршын</u> нимат от умыло?	Don't you understand anything at all?
Кас велеш пашаште <u>чот</u> ноенам.	Towards evening I got <u>quite</u> tired.
Арам ме тудым кок шагат вученна.	We waited for him/her for two hours in vain.
Тестлан <u>утларак</u> тунемман ыле.	(I) should have studied <u>more</u> for the test.
Тўнö <u>ялт</u> пычкемыш: ниможат ок кой.	It's <u>completely</u> dark outside, you can't see a thing.

- 8.11. Insert the appropriate adverb. The options are given below.
- 1. Нуно марий музыкым колышташ йöратат, ... Александр Речкинын мурымыжым.
- 2. Вашлиймына нерген Эчан ... монден: ни толын огыл, ни йынгыртен огыл.
- 3. Мый кофеман улам: кофем йўаш ... йöратем.
- 4. Экзамен деч ончыч йўдвошт ... мален омыл.
- 5. Кызыт ..., 5 минут, канена да умбаке тунемына.

(изиш, моткоч, поснак, чылт, пырчат)

(to become) more and more ..., much more ...: The adverbs ymыp 'more and more' and ymлapak 'more' (especially as ymыp ∂a ymыp $\sim ym$ лapak ∂a ymлapak 'more and more') can be used in expressions indicating gradual increases. It should be noted that in many cases where English uses the verb to become together with an adjective (e.g., to become older and older), Mari can use verbs derived from adjectives by means of the productive translative derivational suffixes $-a\pi$ (see

11.7.2 – page 388) and -ем (see 11.7.4 – page 388): коя 'fat' \rightarrow коянаш (-ам) 'to become fat', сай 'good' \rightarrow саемаш (-ам) 'to get better, to improve', etc.

Йыван <u>утыр да утыр шергакан</u> машина	Yyvan is driving more and more expensive
дене кудалыштеш.	cars.
Пытартыш кечылаште игече <u>утыр да утыр</u>	In the last few days the weather has become
<u>йўкшемден</u> .	colder and colder.
Ийла эртыме семын Вадим <u>утларак да</u>	As the years went by, Vadim <u>became fatter</u>
<u>утларак коянын</u> .	and fatter.

8.5. Comparison of adverbs

8.5.1. Positive degree

The positive degree of adverbs is not overtly marked, i.e., it is the base form of an adverb. Constructions of equivalency ($as \dots as$) can be formed using an adverb, and by marking the object of comparison with the postpositions $za\check{u}$ (see 6.1.10 – page 167) or cembh (see 6.1.67 – page 183), or the comparative case suffix -na (see 2.4.8 – page 91). The clitic - $a\kappa$ (see 9.1.2 – page 330) can be attached to the postpositions under consideration for the sake of emphasis. As personal pronouns are not inflected in the comparative case, only the postpositions $za\check{u}$ and cembh are used when the object of comparison is a personal pronoun.

Йоча <u>изаже гай куштылгын</u> тунемеш. ~ Йоча <u>изаже семын куштылгын</u> тунемеш. ~ Йоча <u>изажла куштылгын</u> тунемеш.	The child has <u>as easy a time</u> studying <u>as its</u> <u>elder brother</u> .
Жапше <u>кайык гай писын</u> чонешта. ~ Жапше <u>кайык семын писын</u> чонешта. ~	Time flies <u>as quickly</u> <u>as a bird</u> .
Жапше <u>кайыкла писын</u> чонешта.	
Эля <u>лыве гай куштылгын</u> кушта. ~ Эля <u>лыве семын куштылгын</u> кушта. ~ Эля <u>лывыла куштылгын</u> кушта.	Elya dances <u>as lightly</u> <u>as a butterfly</u> .
<u>Тендан гай моторын</u> мурен она мошто. ∼ <u>Тендан семын моторын</u> мурен она мошто.	We cannot sing <u>as beautifully</u> <u>as you do</u> .
<u>Нунын гаяк моторын</u> мурена. ~ <u>Нунын семынак моторын</u> мурена.	We sing as beautifully as they do.
Тудо <u>мый гаемак</u> писын куржын. ~ Тудо <u>мыйын семынак</u> писын куржын.	S/he runs <u>as quickly</u> <u>as I do</u> .

8.12 Rearrange the words to form present-tense sentences, inflecting them where necessary.

- 1. порын, аважла, мутланаш, ўдыр
- 2. семын, марла, сайын, Микко, марий-влак, кутыраш
- 3. Мишук, ошкылаш, нелын, маскала
- 4. акстрисе, лудаш, гай, почеламут, сылнын, Катя
- 5. рвезе-влак, спортсмен-влак, футболла, чын, гай, модаш, талын, изи

8.5.2. Comparative degree

The comparative form of adverbs is formed, just as is the case with adjectives (see 3.2.2 – page 101), with the stressed suffix - $pa\kappa$, an N-suffix (see 1.6.6 – page 48).

While subject to semantic restraints, many temporal and spatial adverbs can be used in the comparative degree with comparison being, however, most typical of modal adverbs. Note that in the case of deadjectival modal adverbs in -*H* (see 8.4.1 – page 319) there are two possible suffix

orderings: a) adverbial ending -H + comparative suffix $-pa\kappa$, or b) comparative suffix $-pa\kappa$ + adverbial ending -H. The first ordering is more frequent.

Positive		Comparative	
вашке	soon, early	вашкерак	sooner, more quickly
тораште	far off	тораштырак	further off
сайын (← сай 'good')	well	сайынрак ~ сайракын	better
шокшын (← шокшо 'warm')	warmly	шокшынрак ~ шокшыракын	more warmly
Тиде машина <u>писын</u> р	<u>ак</u> кудалеш.	This car goes <u>faster</u> .	
Таче <u>ондакрак</u> кынел	ынам.	I got up <u>earlier</u> toda	y.
Кызыт тоштерыш шу	<u>энрак</u> коштына.	We go to the museu	m <u>more rarely</u> now.
Эркынрак ойлыза, по	жалуйста! Мый	Speak more slowly,	please! I cannot
тендам ом умыло.		understand you.	
<u>Лишкырак</u> толза, пожалуйста! Мый тендам ом кол.		Come <u>closer</u> , please! I can't hear you.	

8.13. Form the comparative degree of the following adverbs.

- 1. вара
- 2. умбаке
- 3. йымачын
- 4. ожно
- 5. чот
- 6. изин
- 7. ошын
- 8. сылнын
- 9. веселан
- 10. ныжылгын
- 8.14. Insert the given adverb into the sentence in the comparative degree.
- 1. Вараш кодына. ... кай! (писын)
- 2. ... чийза: театрыш каена. (моторын)
- 3. ... ойлыза: жапна уке. (кӱчыкын)
- 4. Пушенгыш ... кузеда гын, онайрак фото лектеш. (кушко)
- 5. Тиде документым ... лудаш кўлеш. (тўткын)

Object of Comparison: When using the comparative degree of an adverb, a point of reference is often included. (In English, this point of reference is marked with the word *than*, e.g., *He ran more quickly than the others*.) In Mari use is made of the postposition ∂e^{ij} which follows the object of comparison. As in the case of adjectives, the comparative suffix can be omitted when the object of comparison is marked.

Трамвай <u>автобус деч эркынрак</u> кудалеш.	Streetcars go more slowly than buses.
Ануш <u>Эчан деч писын</u> куржеш.	Anush runs more quickly than Echan.
Коля математикым <u>Йыван деч</u>	Kolya is <u>worse</u> in math <u>than Yyvan</u> .
<u>начарракын</u> пала.	Koiya is <u>worse</u> iii iliatii <u>tiiaii Tyvaii</u> .
Тиде тувыр <u>весе деч</u> <u>ошыракын</u> коеш.	This shirt looks whiter than the other.
Ме <u>нунын деч торашкырак</u> каяш шонена.	We are planning to go <u>further than they are</u> .
Йолташем <u>мый дечем</u> <u>чÿчкыдынрак</u> йот	My friend goes abroad more frequently than I
эллашке кудалыштеш.	<u>do</u> .

To express a degree of comparison – 'twice as', 'three times as', etc. – the postpositions *пачаш* 'time, times' or *гана* 'time, times' can be used:

Тудо мый дечем кок пачаш/гана писынрак куржеш.	S/he runs <u>twice as fast as me</u> .
Мый туддеч кум пачаш/гана кужунрак маленам.	I slept three times as long as him/her.

- 8.15. Rearrange the words to form present-tense sentences (and a past-tense sentence in the case of sentence 5), inflecting them where necessary, and putting the adverb into the comparative degree (either with or without the comparative ending $-pa\kappa$). Note that in some cases, there is more than one valid answer; multiple possibilities are given in the exercise key here.
- 1. миллиардер, миллионер, илаш, нужнан
- 2. гитар, Валя, Сергей, сайын, шокташ
- 3. веселан, тиде, йоча хор, весе, мураш
- 4. илаш, йолташна-влак, ме, тораште
- 5. лудаш, тунемаш, шольым, вара, мый

кузерак 'how', тыгерак 'like this', тугерак 'like that': These forms are typical of informal language, and are semantically equivalent to the words from which they are derived: кузе, тыге, туге.

8.5.3. Superlative degree

The superlative degree of adverbs is formed with the particle $\mathfrak{I}H$ before the positive degree, just as with adjectives.

Positive	Comparative	Superlative	Translation
вара	варарак	эн вара	soon, early
торашке	торашкырак	эн торашке	far (off)
сайын (← сай 'good')	сайынрак ~ сайракын	эн сайын	good
шокшын (← шокшо 'warm')	шокшынрак~ шокшыракын	эн шокшын	warm, hot

Орина урокышко <u>эн ондак</u> толеш.	Orina comes to class <u>first</u> .
Самолёт дене Марий Элышке <u>эн вашке</u>	You get to Mari El <u>the fastest</u> by plane.
логалаш лиеш.	Tou get to Mari Er are lastest by plane.
Классыштына Ольош <u>эн моторын</u> мура.	In our class Olyosh sings the nicest.

8.16. Form the comparative and superlative forms of the following adverbs.

- 1. куштылгын
- 2. эркын
- 3. порын
- 4. осалын
- 5. шулдын

8.17. Insert the appropriate adverb in the superlative degree. The options are given below.

- 1. Эвика начарын ужеш, садлан ... шинче.
- 2. Лиза ... йот йылме дене кутыраш йöрата.
- 3. Тиде спортсмен ... тöрштен.
- 4. Ивук группыштына ... куржталеш
- 5. ... мылам олмам курын кертат?

(писын, ончыко, торашке, кушыч, чот)

8.6. Descriptive words

The designation 'descriptive word' (Mari: *онгартыш мут*) a specific category of imitative, onomatopoetic words is meant which are used to express what a speaker hears, sees or feels. These descriptive words are indeclinable. i.e., no suffixes can be attached to them. In Mari philology, the descriptive words are treated as a separate part of speech. We do not do this as they syntactically always function as a different part of speech, most commonly as adverbs.

While English can also use descriptive, onomatopoetic words, the usage of such words is far more wide-spread in Mari. Due to their imitative and many times emotive character, the translation of Mari descriptive words can present difficulties.

Various categories of the Mari descriptive words can be distinguished based on a) semantics, b) form, and c) usage in sentences.

8.6.1. Semantic categories

Three broad semantic categories can be roughly distinguished: a) descriptive words imitative of aural impressions, b) descriptive words imitative of visual impressions, and c) descriptive words imitative of emotive, perceptual impressions. Some examples, with usage examples:

a) Aural impressions

* mp-p-p '(chattering or clicking sound)'				
Автоматчик-влак тр-р-р лÿйкален толыныт.	The submachine gunners came up, firing away.			
* кырлÿк-кырлÿк '(rough cough, barking cough)'				
Салтак, чарныде, кырлўк-кырлўк кокыралтыш.	The soldier couldn't stop coughing roughly.			
b) Visual impressions				
* выр-выр '(light object rotating when falling)'				
Фотосўрет выр-выр ўлыкö камвозо.	The photograph whirled down to the ground.			
* йылт-йолт '(flashing, shining)'				
Волгенче йылт-йолт койын колтыш.	There was a flash of lightning.			
c) Emotive, perceptual impressions				
* ючик '(uneasiness, fear, surprise)'				
Чонемлан ючик чучо.	I felt uneasy.			
* выче-выче 'amicably, sincerely, politely, gently	7'			
Нуно вараксимла выче-выче келшен илат	They live in perfect harmony like swallows.			

326 Adverbs

8.6.2. Form categories

Regarding their form Mari descriptive words can be a) single words, b) repeating words, or c) pair words.

a) Single words

* wpon '(clap, knock, strike)'

Котомкам шроп пыштыш. S/he dumped down the knapsack.

* wyŭ '(fear, terror)'

Шÿмлан шуй чучеш. It's terrifying.

b) Repeating words

For other words formed by means of reduplication, see 11.4 – page 376.

* шолт-шолт '(hit, knock)'

Омсам шолт-шолт пералтышым. I rapped on the door.

* nyum-nyum '(chuffing, snorting, bubbling)'

c) Pair words: These are similar to repeating words, but their components differ slightly. The difference is seen in the vowels, but there are also pair words differing in the initial consonant used as well. Compare this formation mechanisms with partial reduplication (see 11.4 – page 376).

* тырын-турын '(rocking, swaying, swinging)'

Йушо матрос тырын-турын лие. The drunken sailor staggered.

* чыли-вули '(sparkling, glittering, shining, gleaming)'

Ший чыли-вули йула. The silver is sparkling.

8.6.3. Usage categories

Descriptive words can have varying functions in sentences. They are used chiefly as a) adverbial modifiers (adverbs), b) nominal determiners (adjectives), or c) predicates. Many descriptive words can have more than one of these functions.

- a) Adverbial modifier
- * ньыге-нюго '(unease, restlessness, anxiety)'

Чонжылан ньыге-нюго чучеш. S/he's getting anxious.

* ŭop-ŭop '(pouring water, gushing water)'

Фонтан гыч вÿд йор-йор йога. Water is gushing from the fountain.

b) Nominal determiner

* арик-турик 'negligent, careless'

Тыгай арик-турик ен дене пашам ит ыште. Don't work with such a slacker.

* выче-выче 'amicable, sincere, polite, gentle'

Выче-выче шомакше дене чонемым савырен.

S/he won me over with his/her gentle words.

c) Predicate

* шын-шын 'packed, crowded'

Кевытыште шын-шын. It's crowded in the shop.

* лыб-лыб '(trembling, gentle shaking)'

Тÿрвыжö лыб-лыб лие. His/her lips trembled.

9. Particles

9.0. General remarks

This category of endings and words is broad and poorly defined. In this book, we include in it: a) clitics that are phonetically and orthographically connected to a wide array of host words, b) words that are not inflected but in at least one function do not clearly belong to any of the other parts of speech handled in this book (e.g., adverbs, postpositions, conjunctions – though some of the words covered in this chapter also function as members of those groups). It should be noted that different grammatical descriptions categorize uninflected words in different manners – some words that were included here in this book are assigned to other categories in other works on Mari.

9.1. Emphatic clitics etc. orthographically attached to base words

These clitics are enclitics (suffixes) attached to host words belonging to different word classes and expressing various nuances: emphasizing, distinguishing, heightening, strengthening, determining, or intensifying.

9.1.1. -am

Attachment to base word: A-suffix (see 1.6.3 – page 44).

йол	'foot, leg'	\rightarrow	йолат
паша	'work'	\rightarrow	пашат
вуй	'head'	\rightarrow	вуят
кино	ʻfilm; cinema'	\rightarrow	киноат
корно	'road'	\rightarrow	корнат
кече	'sun; day'	\rightarrow	кечат

9.1. Add the enclitic -am to the following words.
 ме
 имне
 пий
 пире
 арня
 метро
 родо
 еш
 коча
 шольо

This enclitic can be attached to words of different classes in the meaning 'also, even, and':

Еным пагалет гын, <u>тыйымат</u> пагалат.	If you respect others, they will respect you as
(Калыкмут)	<u>well</u> . (Proverb)
<u>Кечыштат</u> шем тамга уло, маныт.	It's said even the sun has black spots.
(Калыкмут)	(proverbs)
Сибирьышке каеда гын, <u>мыят</u> тендан дене	If you go to Siberia, <u>I</u> 'll come along with you
пырля кудалам.	<u>too</u> .
Пайремна <u>тендан деч поснат</u> веселан	Our party went well <u>even without you</u> .
эртен.	Our party went wen <u>even without you</u> .
Мончам але сауным Финляндийыште веле	The bathhouse or sauna isn't only popular in
огыл, <u>Российыштат</u> йöратат.	Finland, but <u>in Russia as well</u> .

When it occurs in negative sentences, it has the meaning 'either, also not, not even':

Ава деч посна <u>мÿкшат</u> ок иле. (Калыкмут)	Not even a bee can live without a mother. (Proverb)	
Кийыше кÿ йымач <u>вÿдат</u> ок його.	Not even water will flow under a lying stone.	
_(Калыкмут)	(Proverb)	
Нелеш ида нал, пеш вашкем: <u>ик яра</u>	Sorry, I'm in a big hurry, I don't have even one	
минутемат уке.	<u>free minute</u> .	
Пиалым <u>эн кугу оксаланат</u> от нал.	You cannot buy happiness <u>even for all the</u> money in the world.	
У темым <u>эн ушан тунемшат</u> умылен огыл.	Even the smartest student didn't understand	
V Teribiri on ymair Tynemmar ymbizien of bizi.	the new topic.	

The enclitic can occur several times in a sentence, linking multiple elements together. If the sentence is positive, it then has the meaning 'both ... and'; if the sentence is negative, the meaning is 'neither ... nor'.

Мый <u>шылымат, колымат</u> кочкам.	I eat <u>both meat and fish</u> .
Лÿдшö енълан <u>меранат</u> — пире, <u>пундышат</u>	For a coward, <u>a rabbit</u> is a wolf <u>and a stump</u> a
— маска. (Калыкмут)	bear.
Университетыштат тунемат, пашамат ыштет, актёр студийышкат коштат. Кузе чылам шуктет?	You study <u>at university</u> , you <u>work</u> , you go <u>to</u> <u>the actors studio</u> . How do you manage it all?
Чын <u>тулешат</u> ок йўлö, <u>вўдешат</u> ок йом.	Truth will <u>neither</u> burn <u>in fire</u> and <u>nor</u> will it
(Калыкмут)	drown <u>in water</u> . (Proverb)
Эчук <u>тамакымат</u> огеш шупш, <u>аракамат</u> ок	Echuk does not smoke (tobacco) nor drink
йÿ.	<u>alcohol</u> .

- 9.2. Replace the phrase using a conjunction with one using the clitic -am (twice) in the following sentences, e.g.: Ануш ден Эчан \rightarrow Анушат, Эчанат.
- 1. Ачам ден авам школышто пашам ыштат.
- 2. Пöлекым налаш да пуаш йöратем.
- 3. Васлий школышто да университетыште эн сайын тунемын.
- 4. Йўдым да кечывалым эре ик тўрым тўрлат. (Тушто)
- 5. Йошкар пондашан, йошкар калпакан, марий пайрем годым да тыглай кечын ик семын мура. (Тушто)

Often it has an emphatic meaning that cannot be translated in a straight-forward manner.

Илышыште <u>чылажынат</u> шке верже уло. (Калыкмут)	Everything in life has its own place. (Proverb)
Колымаш деч <u>нигушкат</u> шылаш ок лий. (Калыкмут)	There is <u>nowhere</u> to hide from death. (Proverb)
	He who looks back twice will not lose
Кö кок гана шенгекыже ончалеш, тудо <u>нимомат</u> огеш йомдаре. (Калыкмут)	anything. (Proverb)
Шочмо йылмым <u>нигузеат</u> мондаш ок лий.	One must not forget one's native tongue <u>in any way</u> .
Унам ыштымыланда тау! Ынде <u>каяшат</u>	Thank you for hosting us. Now it's already
жап шуын.	time <u>to go</u> .

As regards the usage of this enclitic as a coordinating conjunction linking clauses, see [...] – page [...].

9.1.2. -aκ

<u>Attachment to base word</u>: A-suffix (see 1.6.3 – page 44). Stress is subject to variation here: it can be stressed, but often is not.

йол	'foot, leg'	\rightarrow	йолак
паша	'work'	\rightarrow	пашак
вуй	'head'	\rightarrow	вуяк
	(C1		
кино	ʻfilm; cinema'	\rightarrow	киноак
кино	'road'	\rightarrow	киноак

Frequently, this enclitic is used as an intensifying particle.

Финн-угор йылме-влакым	Did you start studying Finno-Ugric languages	
<u>университетыштак</u> тунемаш тўналында?	already at the university?	
Найгил мулдам тамат? Вёл макууам ама	Will you pour me some tea? The water's still	
Чайым мылам темет? Вÿд <u>шокшак</u> эше.	<u>hot</u> .	
Эргым, школышто <u>сайынак</u> тунем!	Son, study <u>hard</u> at school!	
Тиде книга тылат кÿлеш гын, <u>пуашак</u>	If you need this book, (I) have to give it (to	
верештеш.	you).	
Айста <u>кызытак</u> Йошкар-Олашке билетым	Lat's huy tickets to Vochkar Ola right now	
налына.	Let's buy tickets to Yoshkar-Ola <u>right now</u> .	

Often it is used to stress an identity or equivalency, often in combination with pronominal forms (see 5.2.3 – page 140).

Тиде <u>тыяк</u> улат мо? Мый тыйым шым	Is it <u>really you</u> ? I didn't recognize you.		
пале.	is it reany you: I didn't recognize you.		
Ужат ту мотор вазым? Мемнан дене	Do you see that beautiful vase? We have <u>one</u>		
мöнгыштö <u>тыгаяк</u> уло.	<u>just like it</u> at home.		
Кочам пеш шуко пален. Мый <u>тынарак</u>	My grandfather knew a lot. I want to know		
палынем.	<u>just as much</u> .		
Кум ий ончыч Миша университетым	Three years ago Misha graduated from		
тунем пытарен. <u>Тунамак</u> тудым	university. He got a job offer from China <u>right</u>		
Китайышке пашаш ўжыныт.	<u>then</u> .		
Мый Йошкар-Олаште шочынам, <u>тыштак</u>	I was born in Yoshkar-Ola, I went to school		
школыш да университетыш коштынам.	and university <u>right here</u> .		
Тиде авторын икымше романже пеш онай,	This author's first novel is very interesting,		
а кокымшыжо <u>тынарак</u> онай огыл.	but his/her second one isn't <u>as</u> interesting.		

- 9.3. Attach either the clitic -am or - $a\kappa$ to the underlined word, as appropriate.
- 1. Ача-авам журналист улыт. Мый журналист лияш шонем.
- 2. Мемнан ялысе пöртыштö нимат вашталтын огыл: чыла тошто семын кодын.
- 3. Ончал, тыгай телефоным мый шужаремлан полекленам.
- 4. Марий-влак совет <u>жапыште</u> чимарий йўлаштым монден огытыл: кўсотыш шолып коштыныт.
- 5. Вучаш огеш лий, таче кастене вашлияшна кулеш.
- 6. Марий ешлаште чылан сурт коклаште иктаж-мом ыштеныт: эн изи-влак полшеныт.
- 7. Южо яллаште марий-влак одо <u>йылмым</u>, суас <u>йылмым</u> паленыт.
- 8. Анна Петровна историй нерген моткоч онайын каласкален. <u>Тудо</u> мыланна географийым туныктен.
- 9. Кынервуй <u>тыште</u>, да пурлаш ок лий. (Калыкмут)
- 10. Рывыж пеш чоя, но тудым кучат. (Калыкмут)

9.1.3. *-c*

Attachment to base word: bI-suffix (see 1.6.4 – page 45).

The suffix is attached to words of different classes, in many cases verbs.

палена	\rightarrow	паленас	we know	\rightarrow	oh, we know
палем	\rightarrow	палемыс	I know	\rightarrow	oh, I know

A literal translation is difficult. It can set the focus on the element to which it is attached, and impart various emotional nuances.

Те молан толын одал? Ме тендам	Why didn't you come? We were waiting for
вученнас.	you <u>after all</u> .
Тый мом шортат? Чыла <u>сайыс</u> .	Why are you crying? Everything is fine.
Сравочетым муын от керт? Тудо	Can't you find your key? It should be right in
верыштак <u>лийшашыс</u> .	its place.

9.1.4. -ла

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 – page 48). This suffix is not to be confused with the plural suffix -na (see 2.1.2.3 – page 59), the (unstressed) comparative case suffix -na (see 2.4.8 – page 91), or the adverbial suffix -na (see 8.3 – page 318).

This suffix is frequently attached to spatial adverbs, postpositions, or to nouns marked with the illative or inessive case.

тушко	\rightarrow	тушкыла	(to) there	\rightarrow	in that direction
тушто	\rightarrow	туштыла	there	\rightarrow	towards there
олашке	\rightarrow	олашкыла	to the city	\rightarrow	towards the city
йымач	\rightarrow	йымачла	from under	\rightarrow	somewhere from under

It weakens a spatial reference. When attached to adverbs, postpositions, or nouns with an illative meaning (movement towards), it marks that a movement is carried out in a direction, towards a target, but not all the way into/up to it. When it is attached to adverbs, postpositions, or nouns with an inessive meaning, the spatial reference is widened to a greater area, to the surroundings of the noun, etc. When it is attached to adverbs or postpositions with a separative meaning, it marks that something is coming from a general direction.

Пий оптымым колын, пире-влак	Hearing the dogs bark, the wolves ran
<u>чодырашкыла</u> кудалыныт.	towards the forest.
Тиде корно <u>энгер векыла</u> кая.	This road leads towards the river.
Йошкар машина <u>тушкыла</u> , аэропорт	The red car drove in that direction, to the
могырышко, кудале.	airport.
Ала-кушто <u>пурла велыштыла</u> поезд	Somewhere on the right-hand side, you can
кайыме йўк шокта.	hear a train driving by.
<u>Шенгечла</u> мыйым ала-кö кычкырале.	Somebody yelled at me from behind.

- 9.4. Weaken the underlined spatial reference by adding the clitic $-\pi a$ to it.
- 1. Ме кызыт <u>Юл серышке кудалына</u>.
- 2. Метрий бинокль дене ончыко онча.
- 3. Шолыштшо-влак пакча шенгеч пуреныт.
- 4. Ял могырышко эше кок менгым ошкылман, вара пурлашке савырныман.
- 5. Тоштер тышечын шолаште лийшаш.
- 9.5. Add either the clitic -am, - $a\kappa$, -c, or - πa to the underlined words, as appropriate.
- 1. Мемнан деке боксышко рвезе-влак веле огыл, <u>ўдыр-влак</u> коштыт.
- 2. Молан тиде тувыр тылат огеш келше? Пеш мотор.
- 3. Ала-кушто уремыште салют йўк шокта.
- 4. Умаште ме Карелийыште каненна. Тушто Петровмыт дене палыме лийынна.
- 5. Катялан япон тувыра пеш келша: тудо япон йылмым тунемаш тунгалын.
- 6. Тыге тетла илаш огеш лий шочмын вес семын илаш тўналам.
- 7. Ала-кушеч кушычын умбакем вудым кышкеныт.
- 8. Ида вашке: поезд марте жапна уло.
- 9. Те кофем але чайым утларак йöратеда?
 - <u>Кофем</u>, <u>чайым</u> ик семын йöратем.
- 10. Турист-влак корно деч <u>ордыжко</u> кораныныт да йомыныт.

9.1.5. Possessive suffix third person singular $-\pi E \sim -\pi E \sim -\pi$

The possessive suffix of the third person singular – see 2.2.1.2 – page 63 – can serve the function of a determining or emphatic clitic. When used in this function, the suffix can follow other possessive suffixes, and also be attached to non-nominal forms, e.g., inflected verbal forms.

The possessive suffix third person singular can indicate that something or someone has already been spoken of, that someone or something has already been introduced in the conversation, or that something is part of a larger group that was previously introduced. It is especially used to stress a contrast, or can simply mark an emphasis.

- Тенгече театрышке миенам.	- I went to the theater yesterday.
- Ну мо, <u>спектакльже</u> онай лийын?	- And, was <u>the play</u> interesting?
Тый чай ден кофем налынат вет. Чайым	I know that you bought tea and coffee. I found
муынам, а <u>кофеже</u> кушто?	the tea, but where is the coffee?
Мемнан индеш чыве уло. <u>Иктыже</u> ала-	We have nine chickens. One of them has gone
кушан йомын.	off somewhere.
Тау, <u>кофеже</u> тендан чапле.	Thank you, your <u>coffee</u> is tasty.
<u>Мыйже</u> тендам шарнем, а те мыйым	Well I remember you, but do you remember
шарнеда мо?	me?
<u>Уна-влакнаже</u> кушто улыт?	Where are <u>our guests</u> ?
Йÿкшö Петян мотор, но <u>муренже</u> ок	Petya has a nice voice, but he just can't carry
мошто.	<u>a tune</u> .
<u>Иктыже</u> нимат ок ыште, <u>весыже</u> тудлан	One of them does nothing, and the other
полша. (Калыкмут)	helps. (Proverb)

9.2. Imperative clitics -ян, -я, orthographically attached to base word

The suffixes -9π and -9π can be attached to the forms of the imperative second person (see 7.1.2 – page 233) to add a more inviting, less commanding tone to a statement. They are predominantly used with positive forms. Note that the suffixes are separated from the stem with a hyphen in orthography, and that final vowels of second conjugation verbs are not reduced. The two clitics are equivalent in meaning; the clitic -9π is used more frequently.

<u>Тол-я</u> тышке.	<u>Come</u> here, <u>please</u> .
Омсам <u>почса-я</u> .	Open the door, please.
<u>Вучалте-ян</u> , тый сравочым налаш монденат.	Hang on, you forgot to take the key.
Ӱдырем, чайым мылам <u>кондо-ян</u> .	My daughter, <u>please bring</u> me some tea.
Витя, Юрик, сумкам нумалаш полшыза-ян.	Vitya, Yurik, <u>help</u> carry the bag, <u>please</u> .

9.3. Imperative particles *aŭ∂a*, *aŭcma*, and *meκ*

Verbs in the imperative mood (see 7.1.2 – page 233) – which has forms in the second and third, but not first, person – can be preceded by the imperative particle $a\check{u}\partial a$. It gives a milder, more inviting tone to a command or suggestion.

2Sg	Кай! Айда кай!	Go! Oh, go!
3Sg	Кайыже! Айда кайыже!	S/he should go! Oh, s/he should go!
2Pl	Кайыза! Айда кайыза!	Go! Oh, go!
3Pl	Кайышт! Айда кайышт!	They should go! Oh, they should go!

This particle is also used in combination with indicative forms of the first person, plural or singular (in the singular, the pronoun is generally not dropped), to indicate a suggested action.

1Sg	Эчук, айда мый каем.	Echuk, I'll go then.
1Pl	Эчук, айда каена.	Echuk, let's go.

However, when addressing two people or more, or one person with whom one generally uses the formal pronoun me, the particle $a\breve{u}\partial a$ is not used; a particle $a\breve{u}cma$ is used here instead.

10~	Рвезе-влак, айста мый каем.	Boys, I'll go then.
1Sg	Иван Петрович, айста мый каем.	Ivan Petrovich, I'll go then.
1Pl	Рвезе-влак, айста каена.	Boys, let's go.
ILI	Иван Петрович, айста каена.	Ivan Petrovich, let's go.

In the third person singular and plural, a particle $me\kappa$ can be used in combination with the imperative to add emphasis. Alternatively, $me\kappa$ can be used in combination with the indicative to create forms of equivalent meaning.

Юля гитарым шокташ <u>тунемже</u> . ~	
<u>Тек</u> Юля гитарым шокташ <u>тунемже</u> . ~	Yulya <u>should learn</u> to play the guitar.
<u>Тек</u> Юля гитарым шокташ <u>тунемеш</u> .	
Толышт. ∼	
<u>Тек толышт</u> . ~	They <u>should come</u> .
<u>Тек толыт</u> .	
<u>Тек</u> йоча-влак уремыште <u>модышт</u> .	The children should play outside.

- 9.9. Which imperative particle is appropriate in the given sentences?
- 1. ... мый тылат полшем.
- 2. ... вашкерак омсам поч!
- 3. ... чылан Байкал деке кудалына!
- 4. ... ме тый денет коктын марла веле кутыраш тўналына.
- 5. Удыр-влак, ... кастене кафешке каена.

9.4. Tense/evidentiality-marking particles ыле and улмаш

These particles are the third person singular past-tense forms of 'to be', in the simple past tense I (see 7.5.2 – page 296) and simple past tense II (see 7.5.3 – page 297) respectively. They are used in a number of past-tense structures. In informal language, улмаш is sometimes realized as улмашын, in all functions.

As a rule, structures formed using the particle <code>bine</code> are used in reference to actions that were directly observed, rather than inferred, while those using <code>ynmaw</code> tend to imply an uncertainty of sorts, or an inference, and in some cases also that an event was unexpected and surprising. That is to say, the usage of these particles indicates a past value, while the choice of which particle one uses communicates an evidential value – a judgement on the source of information.

a) They are used to create the forms of the compound past tenses I–IV (see 7.1.1.4 – page 222, 7.1.1.5 – page 225, 7.1.1.6 – page 228, 7.1.1.7 – page 230). The positive forms of the verb *ышташ* (-ем) 'to do' in all four compound past tenses are:

	I	II	III	IV
1Sg	ыштем ыле	ыштем улмаш	ыштенам ыле	ыштенам улмаш
2Sg	ыштет ыле	ыштет улмаш	ыштенат ыле	ыштенат улмаш
3Sg	ышта ыле	ышта улмаш	ыштен ыле	ыштен улмаш
1Pl	ыштена ыле	ыштена улмаш	ыштенна ыле	ыштенна улмаш
2Pl	ыштеда ыле	ыштеда улмаш	ыштенда ыле	ыштенда улмаш
3Pl	ыштат ыле	ыштат улмаш	ыштеныт ыле	ыштеныт улмаш

Йынгыртымет годым <u>мушкылтам ыле</u> .	<u>I was taking a bath</u> when you called.
Памачита виймом во нам тупа ма на мимачи	While I was at work, it turned out s/he was
Пашаште лиймем годым тудо <u>мала улмаш</u> .	sleeping.
Корныш лекмешке <u>кочкынна ыле</u> .	We ate before we hit the road.
Те экзаменлан <u>ямдылалтын одал улмаш</u> .	It turns out you didn't prepare for this exam.

- 9.6. Enter ыле or улмаш in the following sentences, as appropriate.
- 1. Те омсашке тукалтенда ..., а меже колын онал: телевизорым онченна.
- 2. Музыкальный школыш коштмет годым кажне кечын пианино дене шоктет Шоктыметым видеошкат войзенам.
- 3. Ават каласыш, лўмын толмыланна тортым ыштенат
- 4. У пашам тўналме деч ончыч мыланна чылам сайын умылтареныт
- 5. Школышто тунеммыж годым Оля хорышто мура Хорын концертышкыже ме шуко гана коштынна.
- 6. Те мемнам уремыште вучеда ... , а ме шоненна, те мемнан деке пачерышке кузеда, сандене лектын онал.
- 7. Ожно Ивук баскетболла модеш ..., но тиде нерген тудо нигунам ойлен огыл.
- 8. Тый денет кушто да кузе палыме лийынна ..., йöршын ом шарне.
- 9. Икана самырыкем годым Юлым ийын вонченам
- 10. Изиэм годым ача-авам дене ялыште илена ..., ту жапым сайын шарнем.
- b) The particles are used to create past-tense forms of a number of constructions such as the necessitive construction using the infinitive in -man, (see 7.2.3 page 259), the desiderative (see 7.1.3 page 242), and the future-necessitive participle in -man (see 7.2.5 page 263). The particles are simply placed after the present-tense forms, positive or negative:

Мылам кайыман.	I have to go.
Мылам кайыман ыле.	I had to go.
Мылам кайыман улмаш.	It turns out I would have had to go.
Мылам кайыман огыл.	I do not have to go.
Мылам кайыман огыл ыле.	I did not have to go.
Мылам кайыман огыл улмаш.	It turns out I did not have to go.
Уна-влаклан тортым <u>налман ыле</u> , но кевытыште свежа торт лийын огыл. Пошкудем тенгече мый декем <u>пурынеже улмаш</u> , но мый тунам пашам ыштенам. Йолташем дене 7 шагатлан <u>вашлийшаш улына ыле</u> , но тудо ала-молан кучалтын.	We had to buy a cake for the guests, but there was no fresh cake in the store. It turned out my neighbor wanted to visit me yesterday, but I was at work then. My friend and I were supposed to meet at 7 o'clock, but s/he was held up for some
Тиде корно дене кайыман огыл улмаш –	reason. <u>It turned out</u> (we) <u>shouldn't have taken</u> this
тиде корно дене <u>каиыман огыл улмаш</u> – ынде мöнгеш пöртылаш верештеш.	road, now we need to go back.
Тый молан парашют дене <u>ынет тöрштö</u> <u>ыле</u> ?	Why didn't you want to go skydiving?

- 9.7. Enter ыле or улмаш in the following sentences, as appropriate.
- 1. Йолташда каласыш, те президентлан серышым возынеда Возенда мо вара?
- 2. Вара иже пален налынна, авай мемнам Санкт-Петербургышко тунемаш ынеж колто
- 3. Мый палем, ончыч Миша Москошко поезд дене кудалнеже ..., но билет кодын огыл
- 4. Чылан шарнат, тунам те мыланна ынеда полшо ..., а кызыт мемнан деч полышым вучеда.
- 5. Тый вет черле улат йўштö шöрым тылат йўман огыл Монденат мо вара?
- 6. Кугарнян тунемшаш онал ..., но ме тидым пален онал да университетышке миенна.
- 7. Презентацийым шочмо марте ямдылен пытарыман ..., но мыйын компьютерем пудырген, садлан жапыште тудым ыштен шуктен омыл.
- 8. Чынак мо телевиденийлан интервьюм пуышаш улат ...? Мыламже молан шыч ойло?
- 9. Авам каласкален, нунын ял гыч школышко кече еда лу менгым коштман
- 10. Тачысе кечым тенънз серыште эртарышаш улына ..., но йўрлан кöра унагудыштак кодынна.

Эше вич ий ончыч тиде пöртыштö <u>студент</u>	Five years ago still there <u>was a student café</u> in
<u>кафе ыле</u> . Ме тушко чÿчкыдын коштынна.	this house. We went there often.
Археолог-влакын шымлымышт почеш,	According to archeological research, there
ожно Йошкар-Ола олмышто <u>марий илем</u>	used to be a Mari settlement where Yoshkar-
<u>улмаш</u> .	Ola is today.
Тенгечсе спектакль <u>пеш онай ыле</u> .	Yesterday's play <u>was very interesting</u> .
Оксам шкаф йымалан <u>шылтыме улмаш</u> , а ме тудым чыла вере кычалынна.	It turned out the money was hidden under the dresser, and we were looking for it everywhere.

d) After imperative forms of the second person (see 7.1.2 – page 233), *bine* can be used to weaken requests. It can also be used to express a desire of sorts or a contemplation in combination with imperative forms of the third person, or the infinitive (see 7.2.1 – page 255).

Мыйым паша гыч ик кечылан <u>колтыза</u> <u>ыле</u> .	Would you let me off work for a day?
У ий вашкерак <u>толжо ыле</u> .	<u>If only</u> New Year would <u>come sooner</u> .
Кеч ик гана кайык гай чонешташ ыле.	Oh to fly like a bird but once!

- 9.8. Enter ыле or улмаш in the following sentences, as appropriate.
- 1. Пошкудо-влак каласышт, вес олыкышто снеге моткоч шуко Мыланна тушко каяш кÿлеш ыле.
- 2. Экзамен куштылго огыл Палем ыле гын, шукырак тунемам ыле.
- 3. Эше телым портна воктене сай кевыт ..., а кызыт тудо петыралтын.
- 4. Ковам ойлен, ожно кызытсе ялна верыште нимат уке
- 5. Мемнан жапыште ни сото телефон, ни компьютер уке
- 6. Паленат омыл, кугезе ковамын латкок йочаже
- 7. Самырыкем годым илыш веселарак
- 8. Математике дене тест неле огыл Мыят тудым сайын возенам.
- 9. Тентечсе спектакль онай Жал, мый каен омыл.
- 10. Унверситетыште мемнан группышто лу ўдыр да кум рвезе

9.5. Other particles

The following list consists of particles communicating a wide range of values. Note that while numerous words here also serve other functions – e.g., *гын* is originally a conjunction 'if', коеш is originally a verbal form 'it seems' – this section only pertains to the usage of these words as particles.

The exact range of meanings communicated by a particle in one language is difficult to translate into another language. Some basic semantic facets communicated by particles, or functions carried out by them, are (note that some particles occur more than once in this listing, as they have several meanings and usages):

- Demonstrative: mese 'here, look here', mesыс 'here, look here', уна 'there, look there'
- limiting, specifying: веле 'only, just', гына 'only, just', иже 'not until', керек 'at least', кеч 'at least', лач(ак) 'only, exclusively', тевак 'almost, nearly', теве 'almost, nearly', улыжат 'only, no more than', чуч 'almost, nearly', чылт 'right, just', ялт 'right, just'
- intensifying/emphatic: вара 'well, then', веле 'more and more', вет 'so, indeed, well', гын 'as for ...', гына 'rather, fairly', да 'really', дык 'well, so', ито 'even', кеч 'if only', лаваса 'certainly', ман 'how about that', просто 'just, simply', садак 'after all', садыгак 'after all', то-то 'there you are', тудо 'well, of couse', тушто 'there, here', уж 'indeed', уже 'already', чай 'probably', э/эй 'o how', эсогыл 'even', эре 'more and more', эртак 'more and more'
- expressing approximative number: uκ 'roughly, about', uκmaж 'roughly, about', лиеш 'soon'
- additive: адак 'still, yet, more', да монь 'and the like', да мо да 'and the like', монь 'and the like'
- interrogative: a 'so, huh', ала 'maybe, probably', але 'really', але вара 'really, indeed', вет 'isn't it', гала 'really', кузе 'what, come again', кунам 'how, when', ма 'are/is you/...', мо 'are/is you/...', мо вара 'then', моли 'perhaps', неужели 'really', ну 'is that so', разве 'then'
- affirmative, expressing trust, affirmation: ане 'yes; so, well', да 'yes', йöра 'fine, okay', кернак(ак) 'absolutely', конешне 'of course', лаваса 'sure', лач(ак) 'just', но 'yes, uh-huh', ну 'really', -огыла 'well then', пеш йöра 'very good', товат(ат) 'for sure', товро 'certainly', туге 'yes', туге вет 'indeed', туге шол 'that's how it is', тыгак 'yes, really', тыге 'yes, really', чынак(ак) 'indeed', чынжым(ак) 'indeed', шол 'indeed'
- expressing different degrees of doubt: ала 'could be', ала-ала 'hardly', ала мо 'possibly', аман 'apparently', векат 'probably', витне 'apprently', гай 'it seems', докан 'it seems', дыр 'perhaps', коеш 'it seems', кузе 'how ...', мо 'really', можыч 'maybe', наверне

'probably', очыни 'probably', пожале 'most likely', ужамат 'apparently', ужат 'apparently', чай 'apparently', шонет 'it seems'

- denial: уке 'no', уке шол 'no (emphatic)'
- comparison: веле 'like, as though', nyйто 'it's like', чылт 'just like', ялт 'quite like'
- exclamative: кузе 'how', дык 'well, so', могай 'what kind of, how'
- indifference: κερεκ 'makes no difference', caðaκ 'makes no difference', caðыгак 'makes no difference'
- supposing: лиеш 'if ...', лийже 'let's imagine'
- negative: -мочет 'forgetting about ...', -моэт 'forgetting about ...', огыл 'not'
- miscellaneous other functions: икманаш 'in a word', -можо 'it's not about ...', мутлан 'for example', на 'okay, here you are', ну 'so, well', пожалуйста 'please', поро лий(за) 'please', тугат 'even without that', тугеже 'that means'

Numerous particles introduced in this section are subject to syntactic restrictions; they cannot occur freely in any position. For example, *гына* 'only, just' must immediately follow the word it modifies, and can thus never be found in sentence-initial position. Likewise, other particles contained in this section, rather than modifying one host word (as *гына* does), occur as sentences of their own, and are generally found separated from the rest of the clause by a comma.

– Тый театрыште пашам ыштет вет?	- You work in theater then?
– <u>Туге</u> , лу ий наре.	– <u>Yes</u> , about ten years already.
– Алло! Кушто улат?	- Hello? Where are you?
– <u>А</u> ? Нимат ок шокто: метрошто кудалам.	– <u>Huh</u> ? I can't hear you, I'm in the subway.
Try voor om ry Movern volon vii voo	Aren't you tired? Maybe let's drink some
Тый ноен отыл? <u>Можыч</u> , кофем йўына?	coffee?

If a particle can either modify an individual constituent of a clause, or can occur as a clause of its own, examples in the overview below will be included illustrating both usages.

Also note that some of these particles, in spite of being written as independent words, are closely bound to their host words in pronunciation. For example, zына 'only, just' forms a stress unit together with its host word (see 1.5.6 – page 31); the initial z is in pronunciation subject to assimilation: mый zына /t \hat{a} j g \hat{a} na/ 'only you', but mылаm zына /t \hat{a} lat \hat{b} na/ 'only for you' (see 1.5.7 – page 34). The same applies to all particles orthographically realized with an initial z or ∂ .

9.5.1. *a* 'so, huh'

This particle is used in informal speech, and is used to prompt an answer.

Тый молан ош тувырым йошкар носки	So why did you wash the white shirt together
дене пырля мушкынат, <u>а</u> ?	with red socks?
– Алло! Кушто улат?	- Hello? Where are you?
– <u>А</u> ? Нимат ок шокто: метрошто кудалам.	– <u>Huh</u> ? I can't hear you, I'm in the subway.
9.5.2. $a\partial a\kappa$ 'still, yet, more'	_

Квартетыште Катя, Оля, <u>адак</u> кок ўдыр	Katya and Olya sing in the quartet, <u>and then</u>
мурат.	<u>still</u> two girls.
Мый тылат чылам пуышым. Адак мо	I gave you everything. What else do you
кÿлеш?	need?

9.5.3. ana 'maybe, probably, could be; hardly, doubtful, who knows'

This emphatic particle is used especially in questions to indicate uncertainty, or with suggestions.

Тынар пашам ыштет! Изиш каналтет <u>ала</u> ?	You work so much! Won't you relax a bit maybe?
Чайым йўына <u>ала</u> ?	Should we drink tea then?
Тый огыл гын, мыланна кö полша ыле,	If you had not helped us, who would have,
<u>ала</u> .	then.
– Толза мемнан деке Пошкырт кундемыш	Come visit us in Bashkortostan!
– Тау, <u>ала</u> иктаж-кунам миена.	– Thank you, we'll <u>probably</u> come some day
Йÿр огыл гын, <u>ала</u> аварийышке она логал	If it hadn't been for the rain, probably we
ыле.	wouldn't have had the accident.

9.5.4. ала-ала 'hardly, doubtfully, who knows'

- Самолётышко, шонет, шуктена?	- Do you think we'll catch our plane?
- <u>Ала-ала</u> Корнышто машина шуко ок	- Who knows if there aren't many cars on
лий гын, шуктышаш улына.	the road, we should make it.
– Телевизор дене каласышт, вашке шокшо	- They said on TV that it will get hot soon.
толшаш.	
– <u>Ала-ала</u> , мый синоптик-влаклан ом	 Who knows, I don't trust meteorologists.
ўшане.	

9.5.5. ала мо 'probably, possibly, apparently'

Note that in contrast to the pronoun ana-mo 'something' (see 5.7.2 – page 153), this particle consists of two elements separated by a space instead of a hyphen.

Тендан дене кужун шинченна, ынде каена	We've been sitting at your place for a while,
эркын <u>ала мо</u> .	now it's <u>probably</u> time to slowly get going.
Тый мыйым от колышт <u>ала мо</u> .	You apparently aren't listening to me.
Йÿр тÿҥалнеже <u>ала мо</u> .	<u>I guess</u> it's trying to rain.
Те лумло артист улыда ала мо.	You're probably a famous artist.

9.5.6. (-)але '(emphatic particle); really'

This particle can follow verbs (especially in the imperative) to add a familiar, informal tone. It is separated from the verb with a hyphen in orthography.

Лишкырак тол- <u>але</u> !	<u>Oh</u> come closer!
Мый тендан деке вескана пурем- <u>але</u> .	I'll visit you another time <u>then</u> .
It can also occur (without a hyphen) in questions	s, expressing doubt.
Тый молан оксам йодде налынат? <u>Але</u> мый	Why did you take money without asking?
тылат ом пу ыле?	Wouldn't I have given you any then?
Зонтикым от нал мо? <u>Але</u> уремыш	Won't you take an umbrella? Haven't you
ончалын отыл? Йўр вет йўреш.	looked outside <u>then</u> ? It's raining!

9.5.7. ane sapa 'really, indeed, is it possible'

Мый чынак президент дене вашлийынам.	I really met the president. <u>Don't you</u> believe
<u>Але вара</u> тый мылам от ÿшане?	me?
– Шенген визым ыштыктенат мо? – Эше уке. – Молан? <u>Але вара</u> Венгрийыш ынет кудал?	Did you apply for a Schengen visa?Not yet.Why not? <u>Don't you</u> want to go to Hungary?
Те молан мемнан деч полышым йодын одал? <u>Але вара</u> йолташ онал?	Why didn't you ask us for help? <u>Arent't we</u> friends?
Вера молан джунглиш ынеж кудал? <u>Але</u> <u>вара</u> кишке деч лÿдеш?	Why doesn't Vera want to go to the jungle? <u>Is</u> <u>it possible</u> she's afraid of snakes?

9.5.8. аман 'apparently, it looks like, it would seem; still, however'

Мо кумылет уке? Таче шагал маленат	Why are your spirits down? <u>I guess</u> you didn't
<u>аман</u> .	sleep much last night.
Шўрым мо пеш шагал кочкынат? Келшен	Why did you eat so little soup? <u>I guess</u> you
огыл <u>аман</u> .	didn't like it.
Жапет шагал гынат, полшынет <u>аман</u> ?	Even if you have little time, you still want to
	help?
Концертышке <u>аман</u> кает? А ойленат,	Are you going to the concert then? But you
кинош кает.	said you're going to the movies.

9.5.9. ане 'yes; so, well; isn't that so; why don't you...'

The word *myze* (see 9.5.81 – page 358) is more commonly used in the meaning 'yes'.

– Те марла умыледа?	– Do you understand Mari?
– <u>Ане</u> , марий йылмым кок ий тунемынам.	- Yes, I've been studying Mari for two years.
Кофелан сакырым <u>ане</u> кондо, пожалуйста.	Why don't you bring some sugar for the coffee, please.

9.5.10. анят 'perhaps, possibly, could be, maybe; hardly, I doubt it'

<u>Анят</u> , шўдö ий гыч айдеме Марсышке	Perhaps humans will start flying to Mars in a
чонешташ тўналеш.	hundred years.
Концерт тыгай кужу лиеш манын, палем	If I had known the concert would be this long,
ыле гын, <u>анят</u> , ом кай ыле.	<u>I doubt</u> I would have gone.

9.5.11. *apa* 'well, then (emphatic particle)'

See also мо вара 'so what, well, really' (9.5.47 – page 349).

Кузе <u>вара</u> иледа?	How is life then?
Кушеч <u>вара</u> улыда?	So where are you from?

9.5.12. *Bekam* 'probably, perhaps, it seems, I guess'

Иванов адак икымше урокышко толын	Ivanov again didn't come to the first class. He
огыл: мален кодын, <u>векат</u> .	<u>probably</u> overslept.
Кайык-влак ўлыч чонештылыт. Вашке	Birds are flying low. <u>It seems</u> rain is coming
йÿр лийшаш, <u>векат</u> .	soon.
Йÿкда пеш мотор. <u>Векат</u> , радиошто пашам	Your voice is quite beautiful. You <u>probably</u>
ыштеда.	work in radio.

9.10. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. ..., чодырашке таче она кай: йўр лиеш, шонем.
- 2. Аваже, кочкына ...? 13 шагат шуэш, мўшкыр шужен.
- 3. Эх, Миша, нимат тый от пале: экзаменлан йöршын тунемын отыл
- 4. Иванов, тый молан школышко куголям конденат, ...?
- 5. Книга тылат келшен?
 - ..., пеш онай роман.

(а, ала, аман, ане, векат)

- 6. Эчук мемнам ужын огыл ...: мемнан могырышко ончалынат огыл.
- 7. ..., Вера мылам сырен: ик арня ни ок возо, ни ок йынгырте.
- 8. Эрла вашлийына мо ...?
 - Айда вашлийына.
- 9. Мый шонем, тиде матчыште «Спартак» сенга.
 - ..., «Зенит», шонем, виянрак.
- 10. Сумкам нумалаш мылам полшо-....

(ала-ала, ала мо, але, анят, вара)

9.5.13. веле 'only, just; like, as though; so, just; more and more'

This particle immediately follows its host word. In its most common meaning ('only, just') it is comparable in usage to гына, see 9.5.19 – page 342.

Лапландийыште мый ик гана <u>веле</u> лийынам.	I have been to Lapland <u>only</u> once.
Ончал, тиде пыл шÿмла <u>веле</u> коеш.	Look, this cloud looks <u>just</u> like a heart.
Мый тудым вурсем, а тудо воштылеш	I am scolding him/her, and s/he is just
веле.	laughing.
Кырат гынат, ок шорт, утларак <u>веле</u>	You can kick it and it won't cry; it'll just jump
куанен тöршталта. (Тушто: мече)	around happily even more. (Riddle: ball)

9.5.14. eem 'so, indeed, well, as you know, really, you see; isn't it'

Ойлышым <u>вет</u> , розеткыш парням чыкаш	Well, I told you you shouldn't stick your
ок лий манын.	finger into the socket.
Айда шукырак шокшо вургемым налына:	Let's take more warm clothes: we're going to
Сибирьышке каена <u>вет</u> .	Siberia <u>after all</u> .
Тый <u>вет</u> йылмызе улат?	You're a linguist, <u>aren't you</u> ?
Те Марий Элышке миеда <u>вет</u> ?	You're going to Mari El <u>probably</u> ?

9.5.15. витне 'apparently, evidently, looks like'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Эргым, уке улмына годым пачерыште кугу	Son, it looks like you had a big party in the
пайремым эртаренат, <u>витне</u> .	apartment when we weren't here.
Пошкудо-влак омсам огыт поч: мöнгыштö	The neighbors aren't opening the door. <u>I</u>
уке улыт, <u>витне</u> .	guess they're not at home.
Кастене пашаште кучалташ верештеш -	I'll be held up at work in the evening, <u>I guess</u> I
театрышке, <u>витне</u> , каен ом шукто.	won't make it to the theater.
Марий частице дене тестым шагалын	Very few people did well in the exam on Mari
сайын возеныт: тиде, <u>витне</u> , неле теме.	particles. <u>Looks like</u> this is a difficult topic.

9.5.16. *caŭ* 'it seems, ... might, like'

As regards this word's usage as a postposition, see 6.1.10 – page 167. The usage of this particle is especially common in combination with certain verbs of sensory perception such as yyuuw (-am) 'to seem, to appear', kosuw (-sm) 'to seem, to appear, to look like, to resemble', and wokmaw (-em) 'to sound'.

Йÿр лийшаш <u>гай</u> .	It seems like it's going to rain.
Марафоным куржаш вием уло <u>гай</u> чучеш.	It seems <u>like</u> I have it in me to run a
	marathon.
Кафеште яра ўстел уке <u>гай</u> .	<u>It seems like</u> there are no free tables in the
	café.
Сценыште шым ияш <u>гай</u> рвезе йöратымаш	A <u>maybe</u> seven-year-old boy read a sad poem
нерген ойган почеламутым лудын.	about love on the stage.

9.5.17. rana 'indeed, really, again; not only'

Йöршын шонгемынам, нимат ом шарне.	I've become so old, I can't remember
_Лÿмда кузе <u>гала</u> ?	anything. What's your name again?
Тудо пеш поян: пöртым <u>гала</u> , отромат	S/he's very rich: s/he can <u>not only</u> buy a
налын кертеш.	house, but even an island.
Францийыште <u>гала</u> , Москошто лийын	I've <u>not only</u> never been to France, but not
ОМЫЛ.	even to Moscow.

9.5.18. гын 'as for ..., ... for one (emphatic, interrogative, contrastive)'

When this word (see also [...] – page [...]) is used as a particle, it has different functions: emphatic, interrogative, contrastive.

Эрла <u>гын</u> могай игече лиеш?	What will the weather be like tomorrow then?
Те мемнам шарнеда <u>гын</u> ?	So do you remember us?
Молан тый Петялан кум олмам пуэнат, а	Why did you give Petya three apples, but me
мылам <u>гын</u> иктым веле?	then only one?
Шуматкечын мом ыштет? Мый <u>гын</u>	What are you doing on Saturday? I for one
походыш каяш темлем.	would suggest going for a hike.

9.5.19. гына 'only, just; barely; rather, fairly; (emphatic particle)'

This particle immediately follows its host word. In its most common meaning ('only, just'), it is comparable in usage to *Bene*, see 9.5.13 – page 341.

Ӱдырамашын ойгыжым ўдырамаш <u>гына</u>	Only a woman knows the sorrows of a
пала. (Калыкмут)	woman. (Proverb)
Мöнгышкö пурышым <u>гына</u> , кудашынат	I just got home, I haven't even had time to get
_ шуктен омыл.	undressed.
Изи <u>гына</u> , чевер <u>гына</u> – шинчавÿдым	It's quite small, it's quite cute, but it'll make
йоктара. (Тушто: шоган)	you cry. (Riddle: onion)

It frequently follows interrogative pronouns (see 5.5 – page 147) in negated sentences expressing that in actuality, a great number of people or things are carrying out an action.

Ӱстембалне <u>могай гына</u> кочкыш уке!	And what sorts of food won't you find on the table!
Коля <u>кушто гына</u> лийын огыл: Африкыштат, Америкыштат, Австралийыштат.	Where Kolya <u>hasn't been</u> : In Africa, in America, in Australia.

9.5.20. гынат 'some, any; even'

See 5.7.4 – page 155.

9.5.21. ∂a 'yes; so, well, indeed; yes?, right?, isn't it?; if only; (emphatic particle)'

In the meanings 'yes; so, well, indeed; yes?, right?, isn't it?', the usage of this particle is typical of spoken language; *myze* (see 9.5.81 – page 358) is more typically used in literary language.

– Петров тыште?	- Is Petrov here?
– <u>Да</u> , мый тыште улам.	– <u>Yes</u> , I'm here.
Тый Германий гыч улат, <u>да</u> ?	You're from Germany, <u>yes</u> ?
Жапем уке гынат, вич минутлан <u>да</u> пурем	While I don't have the time, I'll drop in if only
тый декет.	for five minutes.
Молан тый сырет? Мый сайым веле тылат	Why are you angry? I do wish you only the
шонем <u>да</u> .	best.

9.5.22. да мо да 'and the like, and so on'

Usage of this particle is typical of spoken language. In literary language, ∂a монь (9.5.22 – page 343) is used instead.

Яра жапыште кидпашам ышташ йöратем:	I like doing handicraft in my free time. I sew, I
ургем, пидам, тÿрлем <u>да мо да</u> .	knit, I embroider, <u>and so on</u> .
Витя спорт дене кылым куча: куржталеш,	Vitya's into sports. He runs, plays football,
футболла модеш, иеш <u>да мо да</u> .	swims, and so on.
Кевытыште киндым, пакчасакам, муным	(We) need to get bread, vegetables, eggs and
налман <u>да мо да</u> .	so on in the store.

9.5.23. да монь 'and the like, and so on, and whatnot'

See also монь 'and the like, and so on' (9.5.52 – page 351).

Университетыште тунемме годым Эчан	Echan did different jobs when he was at
тўрлö пашам ыштен: официант, гид,	university: he was a waiter, a guide, a
кусарыше лийын <u>да монь</u> .	translator, and <u>so on</u> .
Пакчаште паренгым, кешырым,	We're growing potatoes, carrots, cabbage and
ковыштам <u>да монь</u> куштена.	<u>so on</u> in the garden.

9.5.24. докан 'probably, perhaps, it seems; (emphatic particle)'

Корно деч вара нойында <u>докан</u> .	You're <u>probably</u> exhausted from your trip.
Могай моторын чиенат! Театрыш кает	You're dressed so nicely! You're <u>probably</u>
докан?	going to the theater?
Кава могай пылан – йÿр лиеш <u>докан</u> .	The sky is so cloudy, <u>it seems</u> it will rain.

When this particle follows imperative forms, it can give them a rude undertone.

Ончал докан, кузе пашам ыштыман.	So look how the work needs to be done.
Толжо <u>докан</u> – омсамат тудлан ом поч.	Oh let him/her come, I won't open the door
	for him/her.

9.5.25. дык 'well, so (emphatic particle)'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Кодшо вуйлатыше, шарнем, тыге вурсен	The last boss, I remember, could <u>really</u> chew
кертеш ыле <u>дык</u> !	(us) out!
<u>Дык</u> мыняр тудым вучаш лиеш?	So how long should (we) wait for him/her?

This particle is frequently used in an emphatic construction where it is preceded and followed by the same word, with the meaning 'that really is ...', 'well that's a ...', 'that's how to', etc.

<u>Мардеж дык мардеж</u> : уремышкат лекташ	That really is a wind, you're almost afraid to
лўдат.	go outside.
<u>Канаш дык канаш</u> : йолташ-влак дене,	That's how to relax, being with your friends
пўртўсыштö.	out in nature.

9.11. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. Вашке шошо толшаш ... : лумат шула, кечыжат кужурак.
- 2. Тылат, палем, поп-музык келша, а мый ... рокым утларак йöратем.
- 3. Марий-влак кокла гыч 67% ... марла кутыра.
- 4. Тый мороженыйым йоратет?
 - ..., пеш йöратем: килограмм дене кочкын кертам.
- 5. Эчук, ватет тыйым ок пукшо, ...: чот пытенат.

(веле, витне, да, гай, гын)

- 6. Теле ... теле: 45 градус йўшто!
- 7. Эрдене мый кофем ... йуам, нимат ом коч.
- 8. Монденам, «Ял ўмбалне мужыр йўксö» фильмыште кö ... тўн рольым модеш?
- 9. Сўаныште весела лийын Жал, каен кертын онал.
- 10. Ит шорт, Митю, тый ... рвезе улат.

(гына, докан, вет, дык, гала)

9.5.26. дыр 'probably, perhaps, it seems'

Татьяна Денисовам паледа <u>дыр</u> ? Тудо	You <u>probably</u> know Tatiana Denisova? She's a
_лÿмлö марий мурызо.	famous Mari singer.
Те вет олаште шочында? Марла ода мошто	You were born in town then? You <u>probably</u>
<u>дыр</u> ?	don't know Mari?
- Петя таче толеш?	- Is Petya coming today?
– Толеш <u>дыр</u> . Ок тол ыле гын, каласа ыле.	– He's <u>probably</u> coming. If not, he'd say.
Шўржö могай шинчалан! Йöратен	The soup is so salty! Perhaps you've fallen in
шынденат <u>дыр</u> .	love.

9.5.27. *uəce* 'not until, only, only then; only, exclusively'

This particle immediately follows its host word.

Тенгече <u>иже</u> Эстоний гыч пöртылынна.	We <u>only</u> got back from Estonia yesterday.
Пашам пытарымеке <u>иже</u> , тый денет	We can't meet with you until we finish the
вашлийын кертына.	work.
Чÿктымö утюг нерген уремыште <u>иже</u>	I remembered that the iron was turned on
шарналтышым.	only when I was outside.
Омартасе мўкш-шамыч шошым каят да	The bees in this hive leave in spring and don't
шыжым <u>иже</u> толыт. (Тушто: школ)	come back <u>till</u> autumn. (Riddle: school)

9.5.28. uk 'roughly, about, circa, around'

The number $u\kappa$ 'one' can precede other numerals to denote a rough measure. It is rather informal in this usage; $u\kappa ma\kappa$ (see 9.5.29 – page 345) is more frequently used in this meaning.

As regards the usage of $u\kappa$ as a numeral, see 4.1 – page 106. As regards the usage of $u\kappa$ as a pronoun, see 5.7.5 – page 156.

Ял марте <u>ик</u> вич менге кодын.	There are <u>about</u> five kilometers left to the village.
Мылам паренгым <u>ик</u> шым килом	Weigh out seven kilos of potatoes <u>or so</u> for
висалтыза, пожалуйста.	me, please.

9.5.29. иктаж 'roughly, about, circa, around'

This particle can precede other numerals to denote a rough measure. It frequently co-occurs with the postposition μ (see 6.1.55 – page 180).

Тиде урем дене <u>иктаж</u> вич минут кайыза.	Go down this street for some five minutes.
Уна-влак <u>иктаж</u> кум шагат гыч толыт.	The guests are coming in three hours or so.
<u>Иктаж</u> ныл ий гыч вес элышке каяш	I'm thinking of going abroad in four years <u>or</u>
шонем.	so.

9.5.30. икманаш 'in a word, in one word, in short'

Джазымат, рокымат, этном да поп- музыкым – икманаш, чылам йöратем да колыштам.	Jazz, rock, ethno music, pop – <u>in a word</u> , I like and listen to it all.
Экзаменыште заданий-влакат куштылго лийын огытыл, жапымат шагал пуэныт. Икманаш, пеш неле лийын.	The tasks on the exam weren't easy, and they gave us little time. <u>In short</u> , it was difficult.
Ават тыйым вуча, мемнанат тыйым ужмо шуэш. <u>Икманаш</u> , тол унала вашкерак.	Your mother is waiting for you, we also would like to see you. <u>In a word</u> , come for a visit soon.
Ялыште мемнам чаплын пукшеныт, йўктеныт, мончаш пуртеныт – <u>икманаш,</u> пеш сайын вашлийыныт.	They fed us a lot in the village, they gave us lots to drink, they took us to the sauna – <u>in a word</u> , we got a very nice reception.

9.5.31. umo 'even'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Жал, чайлан нимат уке. Печеньым <u>ито</u>	It's a pity, there's nothing for tea. Even the
кочкын пытарыме.	cookies have been eaten up.
Кугу шокшо ик тылзе шога. Эрдене <u>ито</u>	It's been really hot for a month. Even in the
юалге уке.	morning it's not cool.
Тест неле лийын. Эн ушан тунемше <u>ито</u>	The test was hard. Even the smartest student
шуко йонылышым ыштен.	made a lot of mistakes.
Финн-влак салмиякким моткоч йöратат.	Finns really like salmiakki. They <u>even</u> put it
Мороженыйыш <u>ито</u> тудым пыштат.	into ice cream.

9.5.32. ŭöpa 'good, fine, okay'

← йораш (-ем) 'to be suitable, to do'

– Нелеш ит нал, коло минут гыч йынгыртен кертат? – <u>Йöра</u> , нимат огыл, йынгыртем.	Sorry, can you call me in twenty minutes?Okay, no problem, I'll call (you then).
– Айда таче нигуш она кай, йöра?	- Let's not go anywhere today, okay?
- <u>Йöра</u> .	- <u>Okay</u> .
Поезд таче вич минутлан ондакрак тарванен. <u>Йöра</u> мый жапыште вокзалыш тольым.	The train left five minutes early today. <u>Good</u> then that I came to the train station in time.
Уремыште пеш йўштö улмаш. <u>Йöра</u> эше шокшо кофтым пеленем налынам.	It was very cold outside. <u>Good</u> then that I took my warm jacket along.
шокшо кофтым пеленем налынам.	iny warm jacket along.

9.5.33. κερεκ 'at least, even; well, good, okay; all the same, makes no difference'

As regards indefinite forms created with this word, see 5.7.1 – page 152.

Жапда уке, палем, но <u>керек</u> лучко	I know you don't have time, but <u>do at least</u>
минутлан чайым йўаш пурыза.	come in for tea for fifteen minutes.
Шинчалеш <u>керек</u> сакырым шаве, садак	You can add sugar to salt, it still won't
мўян ок лий. (Калыкмут)	become sweet. (Proverb)
<u>Керек</u> , кеч-мом ойлыза, а мый мöнгö каем.	Say what you will, well okay, I'm going home.
– Комедийым але триллерым ончынет?	- Do you want to see a comedy or a thriller?
– Мылам <u>керек</u> .	- <u>It's all the same</u> to me.

9.5.34. кернак(ак) 'really, truly, absolutely, definitely, for sure'

The frequently used form $\kappa epha \kappa a \kappa$, containing the clitic $-a \kappa$ (see 9.1.2 – page 330), is more emphatic.

Ольош <u>кернак</u> черле: мый тудым	Olyosh <u>really</u> is sick: I saw him in the hospital.
эмлымверыште ужынам.	Olyosh <u>reany</u> is sick. I saw illin ill the hospital.
<u>Кернак</u> , кушто ме уке улына, тушто эре	It's true that the grass is always greener on
сай.	the other side.
Иванов <u>кернак</u> лу йылмым пала, але тиде	Does Ivanov <u>really</u> know ten languages, or is
манеш-манеш?	this just a rumor?
Те <u>кернакак</u> кен ежым Марий Элыш	Are you <u>really</u> going to Mari El in the
миеда?	summer?

9.5.35. key 'I wish, if only; at least, if only'

As regards indefinite forms created with this word, see 5.7.1 – page 152.

Индийышке <u>кеч</u> ик гана мияш ыле!	To go to India <u>but</u> once!
Уремыште пылан, пычкемыш. <u>Кеч</u> кече	It's cloudy and dark out. If only the sun would
ончалже ыле!	shine!
Ой мыняр кутырет! <u>Кеч</u> вич минут шып	Oh how much you talk! Can you be quiet even
лийын кертат?	for five minutes?
Нигöн жапше уке. <u>Кеч</u> тый мылам полшен кертат?	Nobody has time. Can you at least help me?

9.5.36. koew 'it seems, looks like'

← кояш (-ям) 'to appear; to seem'

Коля экзаменлан йöршын тунемын огыл, коеш.	Kolya didn't learn for the exam at all, it seems.
Петя урокыштак мала – географий тудлан	Petya is sleeping in class. <u>It seems</u> geography
онай огыл, <u>коеш</u> .	doesn't interest him.
Паркыште ур-влак кид гычак кочкыт –	The squirrels eat from people's hands in the
айдеме деч пырчат огыт лÿд, <u>коеш</u> .	park. They don't fear people at all, it seems.
Корнышто пробкыш логалынна –	We hit a traffic jam on the road. <u>Looks like</u>
вашлиймашыш вараш кодына, <u>коеш</u> .	we'll be late to the meeting.

9.5.37. конешне 'of course, certainly, sure'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Кÿлеш гын, меат, <u>конешне</u> , тыланда полшена.	If necessary, we too can help you, of course.
– Нелеш ида нал, пураш лиеш?	- Excuse me, may I come in?
– <u>Конешне</u> , пуро!	– <u>Of course</u> , come in!
- Кузе шонет, эрла марий спектакльыш	- What do you think, should (I) go to the Mari
каяш але огыл?	play tomorrow or not?
– <u>Конешне</u> , кай! А мыйым от ÿж мо?	- Go, of course! And won't you invite me?

9.12. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. Пиццышке сырым, помидорым, понгым, оливкым ..., холодильникыште мо уло, чылам пышташ лиеш.
- 2. Мемнам вучалтен кертыда?
 - **-** ..., вучалтена.
- 3. Коля эн сай, ўшанле йолташем. Тудлан ... миллионым пу, тунамат тудо мыйым ок ужале.
- 4. Финляндийыште саунышко шуко коштынат
- 5. Команмелнам ышташ ... кум-ныл муно кÿлеш.

(дыр, керек, ик, икманаш, йора)

- 6. ... ик гана кайык гай чонгешташ ыле!
- 7. Марий йылмым школышто туныктат мо?
 - ..., туныктат, но утлракшым яллаште.
- 8. Вескана финн-угор шымлызе-влакын конгрессышт вич ий гыч ... лиеш.
- 9. Марина чÿчкыдын Шкетан театрыш, марий концертыш коштеш, тыгак «Эрвелмарий» ансамбльыште кушта. Марий тÿвырам йöрата,
- 10. ..., кажне енлан шке шочмо кундемже шерге.

(коеш, иже, кеч, кернакак, конешне)

9.5.38. kyse 'what? come again?; how ... (strengthening)'

As regards the usage of this word as an interrogative 'how', see 5.5 – page 147.

– Ачай, авай, эрла мый ўдырым налам.	– Dad, mom, I'm getting married tomorrow!
– <u>Кузе</u> ?!! Тиде чын мо?	- Come again?? Is that true?
- Вашке у машинам налам.	- I'll buy a new car soon.
– А оксажым кушеч налат?	- But where will you get the money?
– <u>Кузе</u> кушеч? Тый пуэт.	- What do you mean, where from? From you.
Ой, изи ўдыржö <u>кузе</u> кушта!	Oh how the little girl dances!
Кузе мура! Суксо гай.	How s/he sings! Like an angel.

9.5.39. кунам 'how, when (used in rhetorical questions)'

As regards the usage of this word as an interrogative 'when', see 5.5 – page 147.

Конкурслан тынар ямдылалтынат гын,	If you prepared for the competition this
<u>кунам</u> от сене? Икымше верым налат,	much, <u>how then</u> won't you win? You'll come
_ужат.	in first, you'll see.
Теныз серыште ошмаште изи шергашым	How am I going to find a little ring on the sea
<u>кунам</u> муам? Конешне, ом му.	shore in the sand? Of course I won't.
Чодыраште шкетын йомынам гын, <u>кунам</u>	If I got lost in the forest on my own, how
ом лўд? Мемнан дене вет маскажат	<u>could I</u> not be scared? There are even bears
коштеш.	about, after all.
- Салам лийже! Те мыйым шарнеда? Ик ий	- Good day! Do you remember me? We met a
ончыч Москошто конференцийыште	year ago at a conference in Moscow.
вашлийынна.	
- <u>Кунам</u> ом шарне? Мутат уке, шарнем.	- <u>How could I not</u> remember (you)? Of course
	I remember (you).

9.5.40. naeaca 'sure, certainly, of course'

This particle is comparatively rare in usage.

Тыгай йўшто игечыште монгышто шокшо	It's good to drink tea at home in such cold
чайым йÿаш сай, <u>лаваса</u> .	weather, <u>of course</u> .
Молан кычкырет? Сонгыра омыл <u>лаваса</u> .	Why are you screaming? I'm not deaf, <u>you</u>
	<u>know</u> .

9.5.41. *παч(ακ)* 'only, exclusively; isn't that so, isn't that right, isn't it'

The frequently used form $\upmu a \upmu a \upmu \kappa$, containing the clitic $-a\kappa$ (see 9.1.2 – page 330), is more emphatic.

Ялна пытен гаяк: кызыт <u>лач</u> ик пöртыштö	Our village has almost died out. There is <u>just</u>
ик еш ила.	one house with a family living in it left.
Вашкыза! <u>Лач</u> тиде арняште мемнан	Hurry! Only this week you can buy all the
кевытыште чыла вургемым пел аклан	clothes for half-price in our store.
налын кертыда.	clothes for man-price in our store.
- Айста Галям пашашке налына.	– Let's hire <u>Galya</u> .
– Мыят шонем, <u>лач</u> тыгай ен мыланна	- I agree, we need <u>just</u> that kind of person.
кÿлеш.	
<u>Лачак</u> мо Америкышке илаш куснет?	Is it true that you are moving to America?

9.5.42. nuew '(denotes irreality, uncertainty); soon, shortly'

 \leftarrow лияш (-ям) 'to be; to become' (see 7.5 – page 295)

Айда шоналтена: мутлан, шуко оксат да	Let's think: for example, <u>if</u> you <u>had</u> a lot of
яра жапет уло <u>лиеш</u> , мом ышташ тўналат?	money and free time, what would you do?
Диссертацийым араленат <u>лиеш</u> , вараже могай пашам шукташ шонет?	Let's presume you've defended your
	dissertation, what kind of work are you
	planning to do then?
Эркын 13 ий <u>лиеш</u> йотэлыште илем.	Soon it'll be thirteen years that I've been
	living abroad.

9.5.43. лийже 'let's imagine, let's suppose, suppose'

← лияш (-ям) 'to be; to become' (see 7.5 – page 295)

Президент улат <u>лийже</u> . Эн ончыч мом	Let's imagine you're the president. What's the
ыштет ыле?	first thing you would do?
Йöра, ялышке илаш куснет <u>лийже</u> . Но вет	Okay, <u>suppose</u> you move to the countryside.
тушто мланде пашам ыштыман, а тый	But there one has to work on the fields, and
тидым нигунам ыштен отыл.	you have never done this.
Фирмым почат <u>лийже</u> , а вараже кузе	Let's suppose you open a company, how will
пашам виктарынет?	you direct the work then?
Йöра, тиде гана те сенында <u>лийже</u> , но	Okay, <u>let's say</u> you won this time, but next
вескана ме виянрак да писырак лийына.	time we will be stronger and faster.

9.5.44. ma '(interrogative particle)'

The usage of this particle as an interrogative particle indicating a polar (yes/no) question resembles the usage of MO (see 9.5.46 – page 349), but is more typical of spoken language.

Тыгай неле сумкам нумал сенет <u>ма</u> ?	Will you manage to carry such a heavy bag?
Омат пале, автобус жапыште миен шуэш ма: игече пеш начар, корно яклака.	I don't even know whether the bus will come on time. The weather's quite bad and the roads are muddy.
Пашашке таче от кай <u>ма</u> ?	Aren't you going to work today?
Коват йодеш, кен ежым ялышке миет <u>ма</u> ?	Your grandmother is asking <u>whether</u> you are going to the countryside in the summer.

9.5.45. Mah 'well I never, how about that'

← манаш (-ам) 'to say'

Илышыже <u>ман</u> : кушко гына ок кондо!	Well that's life: where won't it take you! I've
Австралийышкат миен шуынам.	even made it to Australia.
Игечыже <u>ман</u> : январь тылзе, а уремыште	Well that's the weather for you: it's January,
лум шула.	and the snow is melting outside.

9.5.46. mo '(interrogative particle); really, isn't that so'

This word is placed after an element that is subject to a polar (yes/no) question (see [...] – page [...]) - most commonly the finite verb of a sentence. As regards the usage of this word as an interrogative pronoun 'what', see 5.5 – page 147.

See [...] – page [...] – as regards the formation, and answering, of polar (yes/no) questions.

Те кусарыше улыда <u>мо</u> ?	<u>Are you</u> a translator?
Марий калык кочкыш тамле <u>мо</u> ?	Is the Mari national cuisine tasty?
Тый конференцийышке от кай <u>мо</u> ?	Aren't you going to the conference?
Ончыкылык нерген шонен отыл <u>мо</u> ?	Didn't you think about the future?
Экзамен верч <u>мо</u> тыге тургыжланет?	Is it the exam you're so worried about?
Алло! Метрошто <u>мо</u> кудалат?	Hello! Are you <u>on the metro</u> ?

The word combination *mo mude*, followed by a noun, can be used to express denial or doubt,

<u>Мо тиде</u> паша? Теве цементым лугымаш -	You call this work? Mixing cement – that's
тиде паша.	work!
<u>Мо тиде</u> кофе? Теве Италийыште кофе	You call this coffee? What they've got in Italy,
дык кофе.	that's what I call coffee.

9.5.47. мо вара 'so what, well, really, then'

See also *eapa* 'well, then' (9.5.11 – page 340).

Киношко каена <u>мо вара</u> ? Кумылет уло мо?	Are we going to the movies <u>then</u> ? Are you in the mood?
Манси йылмым тунемат мо вара? Неле мо?	Are you studying Mansi then? Is it difficult?

9.5.48. *moraŭ* 'what kind of, how (expressing doubt/denial, intensification)'

As regards the usage of this word as an interrogative 'what kind of', see 5.5 – page 147.

Вўдшö <u>могай</u> йўштö!	<u>How</u> cold the water is!
Марий пÿртÿсшö <u>могай</u> сылне!	How beautiful Mari nature is!
Могай тиде кенеж? Кок тылзе йўр йўреш.	What kind of summer is this? It's been raining for two months.

9.13. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. ... тудо мурызо: ни йўкшö уке, ни сценыште шкенжым кучен ок мошто.
- 2. Книгам эрла марте лудын пытарем: ... 20 лаштык кодын.
- 3. Эрла парашют дене тöрштем. Ончаш толат мо?
 - ...?!! Ушет каен?
- 4. Салам, ала-кушко вашкет ...?
- 5. Вашке лу ий ... гидлан пашам ыштем.

(кузе, ма, лиеш, лач, могай)

- 6. Могай тыште мотор! Тыгай сылне верыште ... лийынам? Ик ганат лийын омыл.
- 7. Лотерей дене миллионым модын налынат Тынар окса дене мом ыштет ыле?
- 8. Игече кечан гын, кумылжат веселарак,
- 9. Пÿртÿсшö ...: олаште тыгайым от уж.
- 10. Самырык театрыште у спектакльым ужынат ...?

(мо, лийже, ман, лаваса, кунам)

9.5.49. -можо 'what's ..., it's not about ..., who cares about ...'

< мо 'what'

This particle is separated from the preceding word by a hyphen. Its usage is typical of spoken language. It follows nouns (including nominalized participles, see 11.3.1 – page 373) marked with the possessive suffix third person singular (in a determinative/emphatic function, see 9.1.5 – page 332) and indicates that something is not the important thing, or the reason, in a particular situation.

<u>Оксаже-можо</u> , паша эн ончыч чонлан	It's not about the money, it's more important
келшыше лийшаш.	that you like your work.
<u>Понгыжо-можо</u> , яндар южлан кöра	We went to the forest <u>not because of the</u>
чодыраш миенна.	mushrooms, but for the fresh air.
<u>Нойымыжо-можо</u> , йўдлан садак ала-кушан	Not (just) because we're tired, we should find
шогалман.	a place to spend the night.
<u>Келшымыже-можо</u> , пашаште мом ойлат,	If you like it or not, what they tell you to do at
тудым ыштыман.	work, you have to do.

9.5.50. можыч 'perhaps, maybe, possibly'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Тый ноен отыл? <u>Можыч</u> , кофем йўына?	Aren't you tired? <u>Maybe</u> let's drink some coffee?
Эрла, <u>можыч</u> , Чебоксарыш каем. Кастене пале лиеш.	Tomorrow, <u>maybe</u> , I'll go to Cheboksary. I'll know in the evening.
– Оля кушто? – Ом пале. <u>Можыч</u> , тудо кевытышке лектын?	- Where is Olya? - I don't know. <u>Maybe</u> she went to the store?
– <u>Можыч,</u> тудо мöнгышкö каен? – <u>Можыч</u> . Туддеч чылам вучаш лиеш.	Maybe s/he went home?Maybe. You can expect anything from him/her.

9.5.51. моли 'maybe, perhaps, aren't (you)'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Те йотэл гыч улыда <u>моли</u> ? Верысе калык	Aren't you from abroad? You don't look like
гай ода кой.	the local people.
Пошкудо-влак пайремым эртарат <u>моли</u> ?	Are the neighbors having a party or what?
Тиде йоча нигунам ок нойо моли? Кечыгут	Doesn't this child ever get tired then? It's
тыш-туш куржталеш.	been running back and forth all day.

9.5.52. монь 'and the like, and so on, and others, et cetera, etc.'

See also ∂a монь 'and the like, and so on' (9.5.22 – page 343).

Маша диетым куча: шоколадым <u>монь</u>	Masha is on a diet, and not eating chocolate
йöршын ок коч.	and the such at all.
Витя эре пашам ышта – канаш монь	Vitya is always working, he has no time for
жапше уке.	relaxation and the like.

9.5.53. -мочет 'forgetting about ..., ignoring ...'

< мо 'what'

This particle is separated from the preceding word by a hyphen. Its usage is typical of spoken language. It follows nouns (including nominalized participles, see 11.3.1 – page 373) marked with the possessive suffix second person singular (in a determinative/emphatic function, see [...]) and indicates that something is not taken into consideration or done in a particular situation.

<u>Тортет-мочет</u> , йоча-влак пöлекым почаш	Forgetting about the cake, the children ran to
куржыныт.	open the presents.
<u>Экзаменет-мочет</u> , рвезе-влак адак	Not thinking about the exam, the boys are
футболла модыт.	playing football outside.
Васлий пашаш вашка. Кочмет-мочет,	Vasliy is rushing to work. Without eating, he
писын чия да лектын кая.	gets dressed quickly and heads out.
Аня сырен да, <u>чеверласымет-мочет</u> , пöрт	Anya got angry and, without saying goodbye,
гыч куржын лекте.	ran out of the house.

9.5.54. -моэт 'forgetting about ..., ignoring ...'

< мо 'what'

This particle is separated from the preceding word by a hyphen. Its usage is typical of spoken language. It is a less commonly used alternative of *-мочет*, see 9.5.53 (page 351).

9.5.55. *мутлан* 'for example'

← мут 'word'

– Кунам вашлийына? – Айда вес арняште. <u>Мутлан</u> , вÿргечын.	When will we meet?Let's say next week. For example on Wednesday.
– Йöратыме марий мутет уло мо? – Тыгайже шуко уло, <u>мутлан,</u> «ÿштервоштыр», «чÿчкыдын».	– Do you have a favorite Mari word? – There are many, <u>for example,</u> "ÿштервоштыр" ("broom") and "чÿчкыдын" ("frequently").
 Самырык марий мурызо кокла гыч кöм колышташ темлет? Мутлан, Александр Речкыным, Марина Садовам, Аринам. 	 Which young Mari singers do you suggest (I) listen to? For example, Aleksandr Rechkin, Marina Sadova, Arina.
Кусотышто те лийында мо?Шуко гана. Пытартыш гана, мутлан, кенежым Унчо ялыште.	– Have you been to a sacred grove? – Many times. Last time, <u>for example</u> , in summer in the village of Uncho (Russian Шоруньжа).

9.5.56. μa 'okay, here, here you are, take it'

– Кочкашна иктаж-мо уло?	– Do we have anything to eat?
– Мелна уло. <u>На</u> , коч!	– There are pancakes. <u>Here</u> , eat!
– Ковай, а ушкаллан киндым пуаш лиеш?	- Grandmother, can I feed bread to the cow?
– <u>На</u> , пу!	– <u>Okay</u> , go ahead!
– Мыят олмам кочнем.	- I also want to eat an apple.
– <u>Ha</u> !	- <u>Here</u> !
– Мыйын сумкам пуэт?	- Will you give me my bag?
- <u>На</u> , кучо!	– <u>Here</u> , take it!

9.5.57. наверне 'probably, most likely, in all likelihood; certainly, for sure'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Те вет тенгече Йошкар-Олашке толында? Какшан серым ужында, <u>наверне</u> ?	So you came to Yoshkar-Ola yesterday? You've seen the shore of the Kokshaga, probably?
Курткем тоштемын – ум налаш кÿлеш,	My jacket's gotten old. <u>I guess</u> I have to buy a
наверне.	new one.
Ме каена, <u>наверне</u> : унаште сай, а	We're leaving, <u>probably</u> : it's good to be a
мöнгыштö сайрак.	guest, but it's better to be at home.

9.5.58. неужели 'really?, is it possible?'

Usage of this particle is typical of spoken language.

<u>Неужели</u> Ивук мыйым кудалта, огешат	Ivuk will <u>probably</u> break up with me, has he
чамане мо?	no pity?
<u>Неужели</u> Иван Смирновым ода пале? Тудо	Is it possible you don't know Ivan Smirnov?
вет пеш лўмлö марий артист.	He's quite a famous Mari actor, after all.
 Компьютерем пудырген – чыла данный 	- My computer broke; I've lost all my data.
йомын.	
– <u>Неужели</u> нимат ышташ огеш лий?	- Is there <u>really</u> nothing one can do?
<u>Неужели</u> 50 ияш улыда? Пеш самырыкын	Is it possible you're FO2 You look your young
койыда.	Is it possible you're 50? You look very young.

9.5.59. Ho 'yes, uh-huh; exactly, precisely, indeed'

Usage of this particle is typical of spoken language.

– Эчук ожно спортсмен лийын мо?	- Was Echuk once an athlete?
– Спортсмен <u>но</u> : футболла модын.	– <u>Indeed</u> , he was: he played football.
– Оля каласыш, пуйто тый санскрит	- Olya said that you've started studying
йылмым тунемаш тўналынат.	Sanskrit.
– Тÿҥалынам <u>но</u> .	– <u>Yes</u> , I have.
– Тый вет эрла ялышке кает?	- So you're going to the countryside
	tomorrow?
– <u>Но</u> , кок кечылан.	– <u>Yes</u> , for two days.
– Юлялан мурызо лияш кÿлеш.	- Yulya has to become a singer.
– <u>Но</u> , мыят тыге шонем.	- Exactly, I think so too.

9.5.60. Hy 'really, quite; well, so; is that so, really; uh-huh'

In the meanings 'is that so, really; uh-huh', the usage of this particle is typical for spoken language.

Ала-кö поездышке <u>ну</u> куржеш, <u>ну</u> куржеш.	Somebody is <u>really</u> running for the train.
<u>Ну</u> , мом кастене ыштена?	Well, what will we do in the evening?
<u>Ну</u> , каена.	Well, let's go.
- Тенгече 30 килоан колым кученам.	- I caught a 30 kilo fish yesterday.
_ <u>Hy</u> ?	- <u>Really</u> ?
– Ноенат мо?	- Are you tired?
– <u>Ну</u> , омем шуэш.	– <u>Uh-huh</u> , I want to sleep.

9.5.61. огыл 'not'

The third person singular present tense form of the negation verb (see 7.3.1 – page 278) och n (s/he/it) is not' can be used to negate other parts of speech, functioning then as a negation particle. It is placed after the constituent it negates, though a number of particles can occur between the negated constituent and och n.

Тиде мотор шергакан машина, чаманаш	This beautiful and expensive car,
логалеш, <u>мемнан огыл</u> .	unfortunately, is <u>not ours</u> .
Сумкат <u>неле огыл</u> гын, айда нумалаш	If your hag is not heavy, I'll halp sayy, it
полшем.	If your bag is <u>not heavy</u> , I'll help carry it.
<u>Чодыраште йомаш огыл</u> манын, пеленна	In order <u>not to get lost in the forest</u> , we took a
компасым налынна.	compass along.
<u>Шоншо огыл</u> – иман, <u>шудо огыл</u> – ужарге.	It's <u>not a hedgehog</u> , but it's prickly. It's <u>not</u>
(Тушто: кактус)	grass, but it's green. (Riddle: cactus)
<u>Кочкашат огыл, йўашат огыл,</u> тендам	We did <u>n't</u> come <u>to eat</u> or <u>to drink</u> , we came to
ужаш толынна.	see you.

9.14. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. Дискотекышке от кошт вет?
 - Ом кошт ...: тыгайлан шонго улам.
- 2. Могай финн-угор йылмым эше тунемнет?
 - ..., эрзя ден мокша йылмым.
- 3. Тый черле улат гын, ..., тылат иктаж-могай эмым кондаш?
- 4. ... ушкалым ик ганат луштен одал? Толза мемнан деке ялышке, мый тендам туныктем.
- 5. У сумкам налынат ...? Тыгай дене тыйым але ужын омыл.

(можыч, моли, неужели, но, мутлан)

<u>354</u> Particles

- 6. Вес арняште президент дене вашлиям.
 - ...? Кернакак мо?
- 7. Кайык ... муным мунча. (Тушто: паренге).
- 8. Эрла гыч мемнан университетыште вес вуйлатыше лиеш.
 - Кузе?!! Мый ом ўшане.
 - ..., луд, интернетыште тыге возат.
- 9. Катя утларак гуманитар предметым йората, математикым ... пешыжак огеш умыло.
- 10. Иван Ямбердов нерген колында, Тудо лумло марий суретче.

(наверне, монь, на, ну, огыл)

9.5.62. -огыла 'it's just as well, well then, well'

Usage of this particle is typical of spoken language. It is attached to the word it follows with a hyphen.

Паша гыч каяш йодыт гын, каем- <u>огыла</u> .	If I'm asked to leave my job, <u>fine</u> , I'll go.
Экзаменлан кумытаным налам гынат, йöра- <u>огыла</u> .	Even if I get a three on the exam, it's still okay.
Тек вурсат мыйым- <u>огыла</u> – мый ом сыре.	So let them yell at me, I won't get angry.
Кузе каласеда, туге ыштена- <u>огыла</u> .	The way you say, well that's how we will do it.

9.5.63. очыни 'probably, most likely, surely'

Катя концертышке ок кай, <u>очыни</u> : пашаже	Katya won't go to the concert, most likely -
ятыр.	she has a lot of work to do.
Те Хельсинким сайын паледа, <u>очыни</u> . Кум	You <u>must</u> know Helsinki well. You lived there
ий тыште иледа, туге?	for three years, didn't you?
Кызыт вашкет, <u>очыни</u> . Кунам вашлийын	You're <u>probably</u> in a hurry now. When can we
кертына?	meet?
<u>Очыни, одыла мурат: одо йылме гай</u>	They're <u>probably</u> singing in Udmurt – it
шокта.	sounds like Udmurt.

9.5.64. new ŭöpa 'very good, great'

 Ончал, мыняр колым кученам. Пеш йöра. Кастене тугеже кол шÿрым шолтена. 	 Look how many fish I caught. Very good. Then we'll cook fish soup in the evening.
- Поездлан билетым налынат мо?	- Did you buy a ticket for the train?
- Налынам.	- I did.
- <u>Пеш йöра</u> тугеже. Огеш код манын,	- <u>Very good</u> then. I was afraid there wouldn't
лўдынам.	be any left.
Марла умыледа гын, <u>пеш йö</u> ра.	If you understand Mari, great.
Мылам полшет гын, <u>пеш йöра</u> ыле.	If you'd help me, it'd be great.

9.5.65. пожале 'probably, very likely, most likely'

Жап шагал кодеш – вокзалыш, <u>пожале</u> ,	There isn't much time left. We'll most likely
такси дене каена.	take a taxi to the train station.
Сусыр огыл гын, Витя танасымаште,	If it hadn't been for his injury, Vitya would
<u>пожале</u> , сена ыле.	very likely have won at the competition.
Ӱстелым, <u>пожале</u> , покшеке шындена.	<u>Probably</u> we'll put the table in the middle.
Те, <u>пожале</u> , чыным ойледа. Тыланда	You're <u>probably</u> telling the truth. (I) want to
ўшаныме шуэш.	believe you.

9.5.66. пожалуйста 'please; by all means, go ahead; you're welcome'

Каласыза, <u>пожалуйста</u> , вокзал деке могай автобус кая?	Tell me, <u>please</u> , which bus goes to the station.
Шичса, <u>пожалуйста</u> .	Sit down, <u>please</u> .
Кочмыда шуэш гын, <u>пожалуйста</u> : шÿрат	If you're hungry, help yourselves: there's
уло, чайымат йўаш лиеш.	soup, and you can drink the tea.
- Полшымыланда тау!	- Thanks for your help!
- <u>Пожалуйста</u> .	– <u>You're welcome</u> .

9.5.67. nopo лий(за) 'please'

<u>Поро лий</u> , вÿдым кондо.	<u>Please</u> bring some water.
Эркынрак ойло, <u>поро лий</u> .	Speak more slowly, <u>please</u> .
Поро лийза, мемнам вучалтыза.	<u>Please</u> wait for us.
Омсам почса, поро лийза.	Open the door, please.

9.5.68. npocmo 'just, simply, absolutely'

Usage of this particle is typical of spoken language.

– Алло, Миша?	– Hello, Misha.
– Салам! Иктаж-мо лийын мо?	– Hello! Has something happened?
– Уке, <u>просто</u> кутыралтынем ыле.	– No, I <u>just</u> wanted to talk a little.
– Молан от йуштыл? Ийын от мошто мо?	- Why aren't you swimming? Can't you swim?
– Моштем, <u>просто</u> вўд йўштö.	 I can, it's just that the water is cold.

9.5.69. nyŭmo 'as if, it's like'

It's like this girl walked out of some kind of
fairy tale.
Why are you lecturing me again? As if you
knew everything.
It's like his/her hair is silk.
Let me help you. As if you didn't need help.

9.5.70. pasee 'then (in rhetorical questions)'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Те <u>разве</u> эше ода мале?	You're not sleeping yet <u>then</u> ?
Тиде <u>разве</u> кевыт огыл?	This isn't a store <u>then</u> ?

9.5.71. ca∂aκ 'all the same, makes no difference; after all, nonetheless'

– Кушан шинчена?	- Where shall we sit?
– Шке ойырыза, мыланна <u>садак</u> .	 Decide yourselves, it doesn't matter to us.
Айда понгым поген ужалаш тўналына,	Let's start picking and selling mushrooms, it
садак окса.	won't be much, but still money.

9.5.72. садыгак 'all the same, makes no difference; after all, nonetheless'

< caдыге 'so, thus' (see 5.2.3 – page 140)

Могай игече лиеш, мыланна <u>садыгак</u> . Йÿран лиеш гынат, олам ончаш каена.	No matter what the weather's like, it's <u>all the</u> <u>same</u> to us.Even if it's rainy, we'll go look at the city.
Йöсö лиеш гынат, <u>садыгак</u> артистлан	Even if it's hard, I'll still start studying to
тунемаш пурем.	become an actor.

9.5.73. содыки 'all the same, nevertheless, after all'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Содыки толынат? Ынет тол ыле вет.	You came <u>all the same</u> ? You didn't want to
	come.
Тыланда сöрасаш кÿлеш: <u>содыки</u> эн сай	You have to make up with each other: you
йолташ лийында.	were best friends <u>after all</u> .

9.15. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. Алло, Вася! Кушто улат? 10 минут гыч экзамен тўналеш.
 - Кузе 10 минут гыч? ... тудо эрла огыл лийшаш ыле?
- 2. Моско гыч Йошкар-Олашке поезд дене кудалына, ...: тыге йöнанрак лиеш.
- 3. Мыланна кок билетым Волжск марте пуыза,
- 4. Книга пешыжак онай огыл гынат, поездыште лудаш йора
- 5. Таче 10 шагат маленам, ... мален темын омыл.

(огыла, очыни, пожалуйста, разве, садак)

- 6. Айда портым сорастарена: ... У ий лиеш.
- 7. Вараш кодмылан нелеш ида нал: пробкышто шогенам.
 - ... Йошкар-Олаште тынар машина уло.
- 8. ..., каласыза, куштырак тыште марий пöлекым налаш лиеш?
- 9. Кастене нигуш она кай, ...: мöнгыштö кодына.
- 10. Мо шÿлыкан улат? Иктаж-мо лийын мо?
 - Нимат лийын огыл, ... таче кумылем уке.

(пожале, поро лийза, просто, пуйто, содыки)

9.5.74. meвак 'almost, nearly'

Тÿткö лий: <u>тевак</u> камвозат.	Be careful, you're <u>about</u> to fall.
Маринан кумылжо волен, <u>тевак</u> шорташ тўналеш.	Marina's mood fell; she's <u>near</u> to tears.
Йыван, балетым ончен, <u>тевак</u> мален колта.	Watching the ballet, Yyvan is <u>almost</u> falling asleep.
Зонтикым сайрак кучо: <u>тевак</u> чонешт кая.	Better hold onto your umbrella, it's <u>almost</u> being blown away.

9.5.75. mese 'here, there, look, look here; almost, nearly'

<u>Теве</u> тиде пöртыштö Йыван Кырля илен.	<u>It was</u> in this house that Yyvan Kyrlya lived.
<u>Теве</u> йолташет толеш, вашлияш кай.	Look, your friend is coming, go meet him/her.
– Нелеш ида нал, мый паша гыч каем.	– Sorry, I'm quitting my job.
- <u>Теве</u> кузе! Эн неле пагытыште мемнам	– Well <u>isn't that just fine</u> ! In our hour of need,
кодынет.	you want to leave us.
Шеклане, теве вуетым перет.	Be careful, you're almost hitting your head.

9.5.76. meвыс 'here, there, oh look, oh look here; almost, nearly'

– Мыйын шергем ужын отыл?	- You haven't seen my comb?
– <u>Тевыс</u> : воштончыш ончылно кия.	– <u>There</u> , it's in front of the mirror.
- Юля таче огеш тол.	- Yulya isn't coming today.
- Кузе ок тол? <u>Тевыс</u> мемнан деке	- What do you mean, she's not coming? <u>There</u>
лишемеш.	<u>she is</u> , walking towards us.
Кружкам сайрак кучо: <u>тевыс</u> кофем шке	Hold on to the mug better. <u>Look, you're about</u>
ўмбакет велен колтет.	to pour coffee over yourself.

9.5.77. mosam(am) 'really, truly, indeed, for sure, undoubtedly, no doubt'

The frequently used form *mosamam*, containing the clitic -am (see 9.1.1 – page 328), is more emphatic.

Марий кундемыште мыланна, <u>товат,</u> келшен. Вес кен ежымат тушко мияш шонена.	We <u>really</u> liked it in Mari El. We're thinking of coming next summer too.
«Кугарня» газет 1-ше апрельыште	The newspaper "Kugarnya" ("Friday") is
«Воштылаш, <u>товатат</u> , сулык огыл»	putting on a humor festival "Laughing <u>really</u>
мыскара фестивальым эртара.	isn't a crime" on April 1st.
– Салам лийже, билет тергымаш.	- Good day, ticket inspection.
– Ой, билетым, <u>товатат</u> , налынам, но ала-	– Oh, I <u>really did</u> buy a ticket, but I lost it
куш йомын, нигушто ом му.	somewhere, I can't find it anywhere.
Мундыраштем имыже, ой, кунаре.	Oh how many needles are sticking out of my
<u>Товатат</u> , мый шотлен ом пытаре!	ball of yarn. <u>Truly</u> , I can't count them all!
(Тушто: шоншо)	(Riddle: hedgehog)

9.5.78. mospo 'of course, certainly, naturally; good, right, okay, fine'

Usage of this particle is typical of spoken language; it occurs comparatively rarely.

Эстон-влаклан финн йылмым тунемаш	Of course, studying Finnish is easy for
куштылго, <u>товро</u> .	Estonians.
– Йылмызе улыда гын, <u>товро</u> , шуко	- If you're a linguist, you must know many
йылмым паледа.	languages.
– Уке, кок йот йылмым веле сайын палем.	- No, I only know two foreign languages well.
– Айда эрла вашлийына.	- Let's meet tomorrow.
– Айда, <u>товро</u> .	– <u>Okay</u> , let's.

9.5.79. mo-mo 'that's why, so that's why, there you are'

– Чайже шокшо.	- The tea's hot.
– <u>То-то</u> , йўкшымым вучалте.	– <u>Well</u> wait for it to cool down.
– Ит сыре, йоғылыш лийынам.	– Don't be angry, I was wrong.
– <u>То-то</u> , вескана, иктаж-мом ойлымеке,	- There you are, next time think before you
сайрак шоналте.	say something.
<u>То-то</u> аза магыра: кочмыжо шуэш улмаш.	That's why the child is crying: it was hungry.

9.5.80. myzam 'as it is, already, even without that'

 \leftarrow *myze* 'so, thus; yes, true, right', see 5.2.3 – page 140 – and 9.5.81 – page 358. This particle is formed using the clitic -*am* (see 9.1.1 – page 328).

Айда книга-влакым она нангай: чемодан	Let's not take the books: the suitcase is
<u>тугат</u> пеш неле.	<u>already</u> heavy.
Компьютер коклаште шуко ит шинче:	Don't sit in front of the computer so much,
шинчат <u>тугат</u> начар.	your eyes are bad <u>as it is</u> .
Шпаргалке мыланем огеш кÿл: мый <u>тугат</u>	I don't need a crib sheet, I know everything
чыла палем.	anyway.
– Тыланда шинчал кÿлеш?	- Do you need salt?
- Тау, огеш кÿл: салат <u>тугат</u> шинчалан.	– No, I don't, the salad is salty <u>already</u> .

9.5.81. myze 'yes, true, right'

See 5.2.3 – page 140 – as regards the pronominal usage 'so, thus' of this word. See [...] – page [...] – as regards the formation, and answering, of polar (yes/no) questions.

– Те курыкмарлат кутыреда?	– Do you speak Hill Mari as well?
– <u>Туге</u> , кутырем изиш.	– <u>Yes</u> , I speak a little.
– Тый театрыште пашам ыштет вет?	- You work in theater then?
– <u>Туге</u> , лу ий наре.	– <u>Yes</u> , about ten years already.
– Куан ден ойго иквереш коштыт.	- Joy and sorrow go hand in hand.
- <u>Туге,</u> чын ойлет.	- Yes, you speak the truth.

9.5.82. myze eem 'indeed, isn't it so'

«Оҥай марий йылме» книга почеш	You studied with the textbook "Оҥай марий
тунемында, <u>туге вет</u> ?	йылме", <u>isn't it so</u> ?
Йоча-влак дене <u>туге вет</u> : изи улыт — ик ойго, кушкын шуыт — шÿдö ойго.	Isn't it like this with children: when they're small you've got one worry, and when they grow up, a hundred of them.

9.5.83. myze шол 'indeed, that's how it is'

– Лив йылмым тунемын одал вет?	- You haven't studied Livonian, then?
– <u>Туге шол</u> , лив йылмым палыше	– <u>Indeed</u> , we didn't have a teacher that knows
туныктышына лийын огыл.	Livonian.
- Илышыште кеч-мо лийже, оптимист	- No matter what happens in life, you have to
кодаш кўлеш.	stay an optimist.
– <u>Туге шол,</u> чыным ойлет.	– <u>That's how it is</u> , you're right.

9.5.84. myzeжe 'therefore, then, that means'

See 5.2.3 – page 140 – as regards the pronominal usage of this word.

– Тачылан паша пытен.	– Work is done for today.
– <u>Тугеже</u> ме каен кертына?	- We can go <u>then</u> ?
– Мый веган улам.	– I'm a vegan.
– <u>Тугеже</u> тый мунымат от коч?	- <u>Then</u> you don't eat eggs either?
– Ме Морко район гыч улына.	– We're from Morko (Russian <i>Морки</i>) District.
– <u>Тугеже</u> те олыкмарий улыда?	- <u>That means</u> you're Meadow Maris?
- Олма мемнан тамле, шере.	- Our apples are tasty and sweet.
- <u>Тугеже</u> мылам кум килом, пожалуйста.	- Then three kilos for me, please.

9.5.85. *my∂o* 'well, of course (emphatic particle)'

As regards this word's usage as a personal pronoun 's/he' and demonstrative pronoun 'that', see 5.1 – page 136 – and 5.2.1 – page 137 – respectively.

Пеш кÿлеш гын, йÿдымат пашам ыштет	If necessary, you'll work at night too of
тудо.	<u>course</u> .
Поездышке шуктена <u>тудо</u> , но мый эше кевытышке пурынем ыле. Тушкыжо она шукто.	Well we'll catch our train, but I had wanted to go to the store still. We won't make it there.
Пырысым мыят йöратем <u>тудо</u> , но пошкудем гай иканаште лу пырысым кучаш – öрмаш.	I love cats too <u>of course</u> , but keeping ten cats at once like my neighbor does is crazy.
Чипсым кочкаш тамле <u>тудо</u> , но пайдаже	Potato chips are nice to eat of course, but they
нимогай уке.	are not good for you.

9.16. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. Эстонийыште марий-влак шукын улыт вет?
 - ..., шукын марий рушарня школымат йоча-влаклан почыныт.
- 2. Шинчалыкем кушто вара?
 - ..., сангаштет.
- 3. Марий мончаштыже могай сай!
 - Кернак мо? Меат ... пурена.
- 4. Чодыра гыч корнышко меран кудал лектын: ... машина йымаке логалеш.
- 5. Кризис жапыште пашам муаш неле,

(тевак, тевыс, товро, туге, тугеже)

- 6. ... машина огеш кудал улмаш: бензиным темаш монденам.
- 7. «Яндекс. Кусарыше» тыланет кулеш мо?
 - Огеш кул, мый ... кусарен кертам.
- 8. ... тыште, тиде ужар пöртыштö, ме илена.
- 9. Финн йылмым изиш умылем ..., но кутырен ом мошто.
- 10. Мый, ..., чыным ойлем. Ондален йоршын омат мошто.

(теве, товатат, тугат, то-то, тудо)

9.5.86. myumo 'there, here (expresses doubt, disdain, denial, objections)'

See 5.2.3 – page 140 – as regards the pronominal usage 'there' of this word. As a particle, this word follows question words, see 5.5 – page 147.

– Мый нимат ом умыло.	– I don't understand a thing.
– Мом <u>тушто</u> умылаш: чылам сайын	- What's not to understand here? Everything
умылтарыме.	was explained clearly.
- Яра жапыште мом ыштеда?	- What do you do in your free time?
– Могай <u>тушто</u> яра жап: эре ала-могай	- What free time? Some work to do always
паша лектеш.	pops up.
– Вич ий гыч, шонет, илышет могай лиеш?	- What will your life be like in five years do you think?
– Эрлажат мо лиеш, ом пале, могай <u>тушто</u>	– I don't even know what tomorrow will
вич ий.	bring, <u>much less</u> five years from now.
– Кузе таче маленат?	- How did you sleep last night?
- Могай <u>тушто</u> малаш: йÿдвошт	– What do you mean, sleep. I studied for the
экзаменлан ямдылалтынам.	exam all night.

9.5.87. тыге ~ тыгак 'yes, really, indeed'

See 5.2.3 – page 140 – as regards the pronominal usage 'like this' of *mыге*. The form *mыгак*, containing the clitic - $a\kappa$ (see 9.1.2 – page 330), is more emphatic.

– Те вет икымше гана кенгурум ниялтеда?	- This is the first time you're petting a
	kangaroo?
– <u>Тыге</u> , икымше. Изиш лÿдамат.	- Yes, the first time. And I'm a bit scared.
– Уке гыч улым ышташ пеш йöсö.	- It's hard to make something from nothing.
– <u>Тыге</u> , Олю, <u>тыге</u> .	– <u>Indeed</u> , Olyu, <u>indeed</u> .
– Йот йылмым тунемаш куштылго огыл.	- It's not easy to learn a foreign language.
– Тидыже <u>тыгак</u> .	– <u>How</u> true <u>that is</u> .
Ме тендан дене 2016-шо ийыште	We met you in 2016 in Lehti jan't it as?
Лахтиште вашлийынна, тыгак вет?	We met you in 2016 in Lahti, isn't it <u>so</u> ?

9.5.88. уж 'to be sure, indeed, certainly (emphatic particle)'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Ойло <u>уж</u> чылам, тўналынат гын.	Oh say it all then, if you've already begun.
Изишыже <u>уж</u> марла кутыреда, шонем.	You <u>must</u> speak a bit of Mari, I think.
Умбаке кузе кайыман, те <u>уж</u> шке паледа.	You <u>must</u> know the way from here
	yourselves.

9.5.89. ужамат 'as I see, as I can see, it's visible, it's apparent'

← ужаш (-ам) 'to see'

Тыланда, <u>ужамат</u> , финн-угор йылме-влак	You're interested in Finno-Ugric languages, <u>I</u>
онай улыт.	<u>can see</u> .
Ужамат, тый мыйым шыч пале.	<u>It's clear</u> you didn't recognize me.
Ала-мом кычалыда, <u>ужамат</u> . Мый тыланда	You are looking for something, <u>I can see</u> . Can I
полшен кертам мо?	help you?
Марий монча, <u>ужамат</u> , йотэлысе уна-	As I see, the foreign guests liked the Mari
влаклан чот келшен.	sauna very much.

9.5.90. ужат 'see, you see, there you are, it turns out, apparently'

← ужаш (-ам) 'to see'

Тыят тыште улат, <u>ужат</u> . А мый шонышым, тый мöнгö каенат.	See, you're here too. And I thought you went home.
Шылым те ода коч, <u>ужат</u> . Тугеже мый тыланда пакчасаска дене рагум ыштем.	So it turns out you don't eat meat. Then I'll make you a vegetable ragout.
Турист-влакет ушкалым нигунам лўштен огытыл, <u>ужат</u> . Ончыктем мый тугеже нунылан, мом ыштыман.	See, the tourists had never milked a cow. So I'm showing them how it is done.
Лифт адак пудырген, <u>ужат</u> : йолын кÿзыман.	The elevator is broken again, <u>apparently</u> : (I) have to walk up.

9.5.91. y we 'already, by now, yet'

Usage of this particle is typical of spoken language.

Мый тыйым лучко минут <u>уже</u> вучем. Кушто улат?	I've been waiting for you for ten minutes already. Where are you?
Шÿрда пеш тамле: <u>уже</u> кокымшо	Your soup is quite tasty. We're <u>already</u> eating
кўмыжым кочкына.	our second helping.
Фестиваль <u>уже</u> эрла тўналеш.	The festival begins tomorrow <u>already</u> .
Ÿдырем <u>vже</u> вич ияш.	My daughter is <u>already</u> five years old.

9.5.92. yke 'no (negative answer to a question)'

As regards this word's usage in existential negation ('there is not') and predicative possession ('I don't have', etc.), see 7.5.9 – page 303, and 7.5.11 – page 305, respectively.

See [...] – page [...] – as regards the formation, and answering, of polar (yes/no) questions.

– Тый ханти улат?	- You're a Khanty?
– <u>Уке</u> , мый манси улам.	– <u>No</u> , I'm a Mansi.
– Ваня тыйым ондален.	– Vanya cheated you.
– <u>Уке</u> , тыгай лийын огеш керт.	– <u>No</u> , that can't be.
– Айда кушталтена.	– Let's dance.
– Ой, <u>уке</u> , куштымем ок шу.	- Oh, <u>no</u> , I don't want to dance.
Ме таче иктаж-куш каена, уке?	Are we going somewhere today or not?

9.5.93. yke won 'no (emphatically), not at all, unfortunately not'

– Тый киндым налынат вет?	– Did you buy bread then?
– Уке <u>шол</u> , йöршын монденам.	– <u>No</u> , I completely forgot.
– Эстон йылмым палет вет?	- Do you know Estonian then?
– Уке <u>шол</u> , тунемнем ыле, но жап лийын	- Not at all, I wanted to learn it, but didn't
огыл.	have the time.

9.5.94. улыжат 'only, no more than, in all, altogether'

 \leftarrow уло 'there is; whole' (see 7.5.9 – page 303)

Ковам <u>улыжат</u> ныл классым пытарен.	My grandmother finished four (school) grades <u>in all</u> .
Экзамен марте <u>улыжат</u> ик арня кодын.	Only one week is left before the exam.
Мемнан кафедрыште <u>улыжат</u> вич ен	No more than five people work at our
пашам ышта.	department.
Катя тестыште <u>улыжат</u> ик йонылышым	Katya <u>only</u> made one mistake on the exam.
ыштен.	Katya <u>oniy</u> made one mistake on the exam.

9.5.95. уна 'there, look there, here'

Usage of this particle is typical of spoken language.

– Кудо телефоным ойыреда?	- Which telephone are you going to pick?
– <u>Уна</u> тидым, йошкаргым.	- This one <u>here</u> , the red one.
<u>Уна</u> ончо, могай мотор пöрт!	Look there, what a beautiful house!
<u>Уна</u> тышке шичса.	Sit down <u>here</u> .
<u>Уна</u> сÿан машина-влак толыт, ужат?	There the wedding cars are coming; do you see them?

9.5.96. vaŭ 'probably, apparently, presumably; after all'

Те Российыште иленда <u>чай</u> : рушла акцент	You have <u>presumably</u> lived in Russia: you
деч посна кутыреда.	speak Russian without an accent.
Корно деч вара эн ончыч мушкылтнеда	You <u>probably</u> first want to have a shower
<u>чай</u> ?	after your trip?
Марий тўвыра нерген тудо шуко	S/he must know a lot about Mari culture:
палышаш: <u>чай</u> этнографий тоштерыште	s/he worked in the ethnographic museum
пашам ыштен.	after all.
Курыкышко кÿзаш неле ок лий, шонем:	Climbing the mountain won't be hard, I think:
<u>чай</u> спортсмен улына.	we're athletes <u>after all</u> .

362 Particles

9.17. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. Венгр ўдырет марла сайын кутыра, ...: радиоштат, телевиденийыштат интервьюм пуэн.
- 2. Те соктам иктаж-кунам кочкында мо?
 - ..., кочкын онал. А мо тиде тыгай?
- 3. Янош, венгр йылмыштат вет «шöр» мут уло?
 - ..., уло, но тудо сырам ончыкта.
- 4. Тазалыкда кузе?
 - Могай ... тазалык: шинчам ок уж, йолем ок кошт, вуем коршта.
- 5. Кочам ден ковам ... 50 ий пырля илат.

(тушто, тыге, уже, ужат, уке)

- 6. Моско гыч Йошкар-Олаш автобус дене толында гын, йудвошт мален одал
- 7. Араб йылмым мемнан группо гыч ... визытын тунемына.
- 8. Мыйын телефоным ужын отыл?
 - ... тушто ўстембалне кия.
- 9. Тый дечет посна нигузе ом керт, полшо ... мылам, пожалуйста.
- 10. Уна-влакым вашлияш чот ямдылалтында, ...: ўстембалне мо гына уке!

(уж, ужамат, улыжат, уна, чай)

9.5.97. чуч (гына) 'almost, nearly'

Note that verbs used in combination with this word are negated in Mari.

Самолётышке <u>чуч</u> вараш кодын онал.	We <u>almost</u> missed our flight.
Икана чодыраште <u>чуч</u> йомын омыл.	I once <u>almost</u> got lost in the forest.
Катя парняжым кÿзö дене <u>чуч гына</u> пÿчкын огыл.	Katya <u>almost</u> cut her finger with the knife.
Ече дене танасымаште мемнан команде	Our team <u>almost</u> won in the skiing
<u>чуч гына</u> сенген огыл.	competition.

9.5.98. чылт 'right, directly, just (by, etc.); just when; just, just like'

<u>Чылт</u> университетна воктене сай кафе уло.	Right beside our university, there's a good café.
Саню ден Ивук <u>чылт</u> коктын тынар пашам	Sanyu and Ivuk won't manage this much
ыштен огыт шукто.	work <u>all</u> by themselves.
<u>Чылт</u> пöртышкö пурен шуктышым, виян	<u>Just when</u> I entered the house, a heavy rain
йўр тўнале.	started falling.
Шкеже <u>чылт</u> сорла, но тÿредаш огеш лий.	It's just like a sickle, but it can't cut. (Riddle:
(Тушто: тылзе)	moon)

9.5.99. чынак(ак) 'really, indeed, truly, in fact, right'

← чын 'truth: true'

The frequently used form ν used form ν the clitic $-a\kappa$ (see 9.1.2 – page 330), is more emphatic.

<u>Чынак</u> , шулдо колын лемже шопо.	Soup made from a cheap fish is <u>indeed</u> sour.
Шке кид дене ыштыме пöлек, <u>чынак</u> , эн	A present you make with your own hands is
шерге.	<u>really</u> the most valuable.
<u>Чынакак</u> , сай кумыл дене шолтымо	It's true that food made in good spirits is
кочкыш тамлырак.	more tasty.
Жап, чынакак, ойгымат паремда.	Time does indeed heal sorrows.

9.5.100. чынжым(ак) 'indeed, really, it's true, as a matter of fact, actually'

← чын 'truth; true'

The frequently used form чынжымак, containing the clitic $-a\kappa$ (see 9.1.2 – page 330), is more emphatic.

<u>Чынжым</u> , илыш писын эрта.	Life <u>really does</u> go by quickly.
<u>Чынжымак</u> , йолташын акшым туткар	You truly only know the value of a friend
годым веле палет.	when you're in trouble.
<u>Чынжымак,</u> экзаменыште жапым шагал	Really, we were given only little time for the
пуэныт.	exam.
<u>Чынжым,</u> сайлан гына ўшанаш кўлеш.	<u>It's true</u> , one just has to believe in good.

9.5.101. *шкет(ын)* 'only, just'

See 5.3.4 – page 145.

9.5.102. *won* 'well, really, indeed (emphatic particle); unfortunately'

– Тылатат полыш кÿлеш мо?	- Do you also need help?
– Кÿлеш <u>шол</u> .	– I <u>really</u> do.
– Концертлан ямдылалташ жапна шагал	- We don't have much time to get ready for
кодеш.	the concert.
– Туге, ик арня кодын <u>шол</u> .	-Yes, there's <u>really</u> (only) a week left.
Пытартыш автобусыш ышна шукто –	We didn't catch the last bus, now we have to
ынде йолын каяш логалеш <u>шол</u> .	walk, <u>unfortunately</u> .
Тиде тыглай паша огыл <u>шол</u> .	It's not a simple matter, unfortunately.

9.5.103. шонет 'it seems, it's like, it's as if'

← шонаш (-ем) 'to think'

Кава пылан, мардежан – теве йÿр	The sky is cloudy, it's windy - it's going to
тÿналеш, <u>шонет</u> .	start raining, <u>it seems</u> .
Курык пеш кўкшын коеш – кўзен от сене,	The mountain looks quite high – it looks like
шонет.	you wouldn't manage to climb it.
Harves were wellen A mile mile wellen	You'd think that Ivanov is sleeping. He's
Иванов мала, <u>шонет</u> . А тудо тыге шонкала.	actually just thinking.

9.5.104. $\vartheta \sim \vartheta \ddot{u}$ 'oh, oh how, oh and how'

Миша мыскарам пеш каласкален мошта:	Misha really can tell jokes. We meet, and <u>oh</u>
вашлийына да <u>э</u> воштылта, <u>э</u> воштылта.	and how he makes us laugh.
Изи Витю камвозын да <u>эй</u> шортеш.	Little Vityu fell and oh how he's is crying.

9.5.105. эн 'most (superlative particle)'

See 3.2.3 – page 104 – and 8.5.3 – page 324.

364 Particles

9.5.106. эсогыл 'even'

Тўнö пеш йўштö, <u>эсогыл</u> шинчавунемат	It's quite cold outside, even my eyelashes are
пöршанын.	covered with frost.
Фильм нелырак лийын, <u>эсогыл</u>	The film was quite sad, I even shed some
шинчавÿдемат лектын.	tears.
Аварий деч вара Ольош чылам монден,	After the accident Olyosh forgot everything,
аважымат <u>эсогыл</u> огеш шарне.	he doesn't <u>even</u> remember his mother.
Тунар кугу, <u>эсогыл</u> чыла мландым петыра,	It's so big it even covers all of the land, it's so
Тунар изи – име нер пурымашкат пура.	small it fits into the eye of a needle.
(Тушто: юж)	(Riddle: air)

9.5.107. *spe* 'more and more, increasingly, ever'

Изи йоча <u>эре</u> утларак да утларак шортен.	The little child cried <u>ever</u> more and more.
Альпинист-влак <u>эре</u> кÿшкö да кÿшкö	The mountaineers climbed ever higher and
кÿзеныт.	higher.
Жап <u>эре</u> писынрак да писынрак кая.	Time is passing more and more quickly.
Игече <u>эре</u> йўкшемда да йўкшемда.	The weather is getting cold <u>er and</u> cold <u>er</u> .

9.5.108. *эρmaκ* 'more and more, increasingly, ever'

The synonymous particle *spe* (see 9.5.107 – page 364) is considerably more common in usage.

Бензинлан ак <u>эртак</u> шергештеш да шергештеш.	The price for gas is going up more and more.
Турист-влак чодырашке <u>эртак</u> келгыш да	The tourists went <u>ever</u> deeper and deeper
келгыш пуреныт.	into the forest.

9.5.109. sam 'just, quite (like); right, just, directly'

Октябрь тылзе гынат, тўнö <u>ялт</u> кен ⁻ еж.	It might be October, but it's <u>just like</u> summer outside.
Юл тыште <u>ялт</u> теныз.	The Volga is <u>quite like</u> the sea here.
Ме <u>ялт</u> вокзал воктен илена.	We live <u>right</u> by the train station.
<u>Ялт</u> кугорныш шумеш йолын ошкылынна.	We went on foot <u>right</u> up to the railroad.

9.18. Insert the fitting particle. The options are given below.

- 1. Шенген визет ямде огыл мо?
 - Ямде огыл
- 2. Бассейныште шергашым ... йомдарен омыл.
- 3. ..., пиалым оксала от нал.
- 4. Галя кутырымыж ден ... аваже.
- 5. Йыван пеш кутырышан: иктаж-мом йодат, да ... каласкала.

(чылт, чынак, шол, чуч, э/эй)

- 6. Туныктышо ... нелырак да нелырак йодышым пуэн.
- 7. Сото телефонлан чылан тунемынна, да кузе, ..., ожно тиддеч посна иленыт.
- 8. Тунар ноенам, ... кутыренат ом керт.
- 9. ..., поро пошкудо родо гаяк.
- 10. Йолташем ... теныз воктене ила.

(ялт, чынжымак, шонет, эсогыл, эре)

10. <u>Conjunctions</u>

10.0. General remarks

Manners of linking clauses with conjunctions are discussed in other sections of this book. Hence, the following overview of the most important conjunctions in Mari serves more as an index of sort, referring to the sections in which the usage of the conjunction in question is covered.

10.1. List of conjunctions

10.1.1. *a* 'and, or'

See [...] - page [...].

10.1.2. ала 'sometimes ... sometimes; either ... or; now ... now; or'

See [...] - page [...].

10.1.3. *але* 'or'

See [...] - page [...].

10.1.4. amo 'otherwise, or else'

See [...] - page [...].

10.1.5. *Bem* 'really, you see, you know'

See [...] - page [...].

10.1.6. *Bom* 'there, here, and here'

See [...] - page [...].

10.1.7. гын 'if'

See [...] - page [...].

10.1.8. гынат 'even if'

See [...] - page [...].

10.1.9. ∂a 'and'

See [...] - page [...].

10.1.10. даже 'even'

See [...] - page [...].

10.1.11. ден 'and'

See [...] - page [...].

10.1.12. дык 'if'

```
10.1.13. если 'if'
```

See [...] – page [...].

10.1.14. *samo* 'but, on the other hand'

See [...] - page [...].

10.1.15. u'and'

See [...] - page [...].

10.1.16. umo 'and that, and even'

See [...] - page [...].

10.1.17. κερεκ 'even if'

See [...] - page [...].

10.1.18. кеч 'even if'

See [...] - page [...].

10.1.19. коли 'if'

See [...] - page [...].

10.1.20. *кузе* 'how'

See [...] - page [...].

10.1.21. *кунам* 'when'

See [...] - page [...].

10.1.22. *кунар(е)* 'how many, how much'

See [...] - page [...].

10.1.23. κyω(κο) '(to) where'

See [...] – page [...].

10.1.24. кушан 'where'

See [...] - page [...].

10.1.25. *κушто* 'where'

See [...] - page [...].

10.1.26. *ма* 'whether, if'

See [...] - page [...].

10.1.27. манын 'that; so that, in order to'

[Do we want to give ман as an alternative, or is that too colloquial?]

10.1.28. молан манаш гын 'because'

See [...] - page [...].

10.1.29. *мыняр(е)* 'how many, how much'

See [...] - page [...].

10.1.30. ни 'neither ... nor'

See [...] - page [...].

10.1.31. но 'but'

See [...] - page [...].

10.1.32. ны 'neither ... nor'

See [...] - page [...].

10.1.33. nomomyumo 'because'

See [...] - page [...].

10.1.34. nyŭmo 'as if, as though; that'

See [...] - page [...].

10.1.35. *pa3* 'if, since'

See [...] - page [...].

10.1.36. садлан 'therefor, thus'

See [...] - page [...].

10.1.37. садлан верчын 'therefor, thus'

See [...] - page [...].

10.1.38. садлан кöpa 'therefor, thus'

See [...] – page [...].

10.1.39. садлан лийын 'therefor, thus'

See [...] - page [...].

10.1.40. санден(е) 'therefor, thus'

See [...] - page [...].

10.1.41. *maκ* 'as soon as, when, the moment'

10.1.42. *mese* 'now ... now, sometimes ... sometimes'

See [...] - page [...].

10.1.43. *meκ* 'though, even if'

See [...] - page [...].

10.1.44. mo 'then; now ... now, sometimes ... sometimes'

See [...] - page [...].

10.1.45. *только* 'but, only'

See [...] - page [...].

10.1.46. *myzaκ* 'so, like that, just like that'

See [...] - page [...].

10.1.47. туге гын 'in that case, if that is so'

See [...] - page [...].

10.1.48. *myze гынат* 'nevertheless, yet, still, however, in spite of this'

See [...] - page [...].

10.1.49. *тыгак* 'also, too, as well'

See [...] - page [...].

10.1.50. я 'or'

11. Word formation

11.0. Introductory remarks

This chapter gives a brief overview of word formation in Mari. The main means for forming new words from existing words in Mari are onomatopoeia, composition, conversion, reduplication, and derivation. Each of these points will be considered individually, with the most attention paid to derivational morphology.

Loan words also play an important role in the expansion of Mari vocabulary as well. The primary source of loan words today is Russian; older loan words (esp. from Turkic languages) have been well-integrated into Mari and are generally not recognized as loan words by contemporary speakers. The adaptation of Russian loan words was discussed in 1.5.9 – page 38.

<u>Derivation</u>: Derivation is the formation of a new word on the basis of an existing one through a derivational affix. Suffixes dominate over prefixes in Mari; prefixes are only used to create indefinite forms, e.g.: $κ\ddot{o}$ 'who' $\rightarrow uκmaж-κ\ddot{o}$ 'someone', κyumo 'where' $\rightarrow aρa-κyumo$ 'somewhere' (see 5.7 – page 152).

In the following, a summary of nominal (11.5 – page 377), adjectival (11.6 – page 382), and verbal derivation (11.7 – page 387) will be presented. Whereas there are a great many suffixes which have been used to form nouns, adjectives and verbs, many of these are no longer widely used and only appear in few words. Rather than listing all possible suffixes regardless of their prevalence and productivity, only the more common and important ones will be covered. Information on how derivational suffixes are attached to their base forms is provided only in the case of derivational suffixes where this happens by regular, predictable means.

Also note that as some suffixes have more than one function, they may occur in listings more than once.

11.1. Onomatopoeia

See 8.6 - page 325.

11.2. Composition

11.2.1. Basic principles

Composition – the formation of compound words – is an important method in Mari word formation, comprising several subtypes. Typically, the elements are simply juxtaposed with no change. Some morphophonological tendencies can, however, be noted:

<u>Written together or written separately</u>: As is the case in English, some variance exists in the orthographic realization of compounds. According to the most recent orthographic reform (2011), subordinating nominal compounds (in which the first element determines and specifies the latter) are written together, while coordinative compounds (in which two elements of equal semantic weight are juxtapositioned) are written with a hyphen:

```
куп 'swamp' + вÿтеле 'wader' \rightarrow ку<u>пв</u>ÿтеле 'godwit' 
шöр 'milk' + торык 'curds' \rightarrow шöр-торык 'dairy products'
```

Note, however, that when a noun is through conversion used as an adjective (see 11.3.2 – page 374), the two elements of the resulting collocation are written separately:

```
\kappa \ddot{y} 'stone' + n\ddot{o}pm 'house' \rightarrow \kappa \ddot{y} \underline{n}\ddot{o}pm 'stone house'
```

It is oftentimes difficult to draw a line between a compound (written together) and a collocation (written separately). Especially in the following cases, where the resulting combination of two words is a commonly used term, they are likely to be interpreted as compounds, and written together:

- If one or two of the elements have lost their original semantics, e.g., ава 'mother' + рок 'soil' → аварок 'subsoil', руш 'Russian' + арня 'week' → рушарня 'Sunday', шем 'black' + nöpm 'house' → шемпöрт 'smoke sauna' (but шем пöрт 'black house'), аза 'baby' + тувыр 'shirt' → азадувыр 'placenta' (but аза тувыр 'baby shirt').
- If the combination of nouns denotes an animal, plant, or astronomical body: нур 'field' + музо 'hazel grouse' → нурмузо 'partridge', лоп 'lowland' + шудо 'grass' → лопшудо 'burdock', корка 'ladle' + шÿдыр 'star' → Коркашÿдыр 'Big Dipper'.
- If the second element is *uze* 'animal young' or Λy 'bone': $\Lambda y \partial o$ 'duck' + $uze \rightarrow \Lambda y \partial uze$ 'duckling', $\partial p \partial e$ 'thigh' + Λy 'bone' $\rightarrow \partial p \partial u \Lambda y$ 'thighbone'.

Note that older orthographic norms to some extent followed other principles. Thus, in older sources, one can find the elements of such compounds written separately.

Voicing or fricatization of the word-initial consonant of the second element: If the first element of a compound ends in a vowel or voiced consonant, n, κ , and m in the initial position of the compound's second element have a tendency to become θ , e, and e both in pronunciation and in orthography, see also 1.5.7 – page 34.

```
w\ddot{y}рг\ddot{o} 'face' +\underline{n}ылыш 'ear' \rightarrow w\ddot{y}ргы\underline{a}ылыш 'face, looks' yна 'guest' +\underline{\kappa}yдo 'house' \rightarrow yна\underline{z}yдo 'hotel' \kappaава 'sky' +\underline{m}\ddot{y} 'edge' \rightarrow \kappaава\underline{\partial}\ddot{y}р 'horizon'
```

<u>Vowel loss at point of juncture</u>:

```
'god'
                                             'board' →
                                                              юмона
                                                                                 'icon'
юмо
                                + она
         'small'
                                + mep
                                             'sleigh'
                                                              и<u>зде</u>р
                                                                                 'sled'
из<u>и</u>
рÿд<u>ö</u>
         'center'
                                + ола
                                             'city'
                                                              рў<u>до</u>ла
                                                                                 'capital (city)'
```

<u>Usage of hard sign σ </u>: Note the appearance of this symbol in orthography when the second word of the compound starts in *e*, ω , or *s*, see also 1.5.5 – page 26.

```
ончыл 'front'
                                     'person'
                                                                      'pioneer, trailblazer'
                            + ен
                                                       ончыл<u>ъ</u>ен
йыр
        'around'
                                     'air'
                                                                      'atmosphere'
                            + юж
                                                       йыр<u>ъ</u>юж
пунчер 'pine forest'
                                                                      '(name of several Mari villages)'
                                     'village'
                                                       Пўнчер<u>ъ</u>ял
                            + ял
```

- 11.1. Form compounds from the given words, following the principles detailed above. Try to guess the meaning. Translations are given in the exercise key.
- 1. вуй 'head' + корка 'ladle'
- 2. каза 'goat' + парня 'finger'
- 3. вакш 'mill' + ep 'lake'
- 4. изи 'small' + арня 'week'
- 5. шÿм 'heart' + тувыр 'shirt'
- 6. йол 'foot, leg' + пундаш 'bottom'
- 7. паша 'work' + тар 'pay'
- 8. йол 'foot, leg' + eчe 'ski'
- 9. книга 'book' + кудо 'hut'
- 10, эмлыме 'healing' + вер 'place'

11.2.2. Nominal compounds

Nominal compounds in Mari are numerous and are generally classified as belonging to one of two major groups, subordinating and coordinative compounds.

<u>Subordinating nominal compounds</u>: These compounds typically consist of two elements, the first of which determines and specifies the latter. The two elements are juxtaposed with no flectional elements. The second element is typically a noun, whereas the first can be several of different parts of speech. The most common combinations are as follows.

Noun + noun:

йол + ече → йолъече	'foot, leg' + 'ski' → 'ice skates'
ўй + понго → ўйвонго	'butter' + 'mushroom' → 'slippery jack'
олык + вÿтеле → олыквÿтеле	'meadow' + 'wader (bird)' → 'redshank (bird)'

Adjective + noun:

изи+ тер → издер	'small' + 'sleigh' → 'sled'
кугу+ парня → кугыварня	'big' + 'finger' → 'thumb'
шем+ эныж → шемэныж	'black' + 'raspberry' → 'blackberry'

<u>Coordinative nominal compounds</u>: These typically consist of two elements having equal semantic weight, generally separated by a hyphen in orthography. The elements can be either closely related in meaning or construed as contrasting opposites. This strategy is sometimes used to create class nouns: by juxtapositioning two elements within a class, a reference is made to the class as a whole.

ача + ава → ача-ава	'father' + 'mother' → 'parents'
иза + шольо → иза-шольо	'elder brother' + 'younger brother' → 'brothers'
шöр + торык → шöр-торык	'milk' + 'curds' → 'dairy products'
шÿм + мокш → шÿм-мокш	'heart' + 'liver' → 'innards'

- 11.2. Form coordinative compounds from the given words. Try to guess the meaning of the compound. Translations are given in the exercise key.
- 1. cypт 'farm' + пече 'fence'
- 2. aкa 'elder sister' + шÿжар 'younger sister'
- 3. кÿмыж 'dish' + совла 'spoon'
- 4. ÿдыр 'girl' + рвезе 'boy'
- 5. тувыр 'shirt' + йолаш 'pants'
- 11.3. Match the following words to create meaningful compounds. Try to guess the meaning of the compound. Translations are given in the exercise key.

1.	книга 'book'	a.	парня 'finger'
2.	пакча 'garden'	b.	корно 'road'
3.	покшел 'middle'	c.	вÿд 'water'
4.	коча 'grandfather'	d.	сÿретче 'artist'
5.	руш 'Russian'	e.	касвел 'west'
6.	шинча 'eye'	f.	копа 'hand'
7.	кÿртньö 'iron'	g.	арня 'week'
8.	кид 'hand, arm'	h.	кудо 'hut'
9.	фото 'photo'	i.	саска 'fruit'
10.	йÿдвел 'north'	j.	кова 'grandmother'

11.2.3. Adjectival compounds

Compound adjectives are far rarer than nominal compounds. One typical method of formation is the combination (generally with a hyphen) of two adjectives, especially those of color.

ошалге + кÿрен → ошалге-кÿрен	'whitish' + 'brown' → 'light brown'
шемалге + ужарге → шемалге-ужарге	'blackish' + 'green' → 'dark green'
ший + шöртньö → ший-шöртньö	'silver' + 'gold' → 'silver and gold'

11.2.4. Verbal compounds

There are various types of verbal compounds in Mari, all differing in their structure.

Adverb + verb:

ваш 'mutually; together' + лияш (-ям) 'to be; to become' \rightarrow вашлияш (-ам) 'to meet'

Two juxtaposed verbs:

When two juxtapositioned full verbs are conjugated, both verbs are conjugated in an identical manner:

Кузерак <u>иледа-кутыреда</u> ? Чыла сай мо?	How are you doing (lit. <u>living-talking</u>)? Is everything alright?
Коваже уныкажым кенеж гоч <u>пукшен-йўктен,</u> садланак уныкаже чот тырлен.	The grandmother gave her grandchild (a lot) to eat (and drink) throughout summer, so he gained a lot of weight.
Сÿаныште чылан муреныт-куштеныт.	Everybody was <u>singing and dancing</u> at the wedding.

11.4 Conjugate the given verbal compound as necessary in the given context.

- 1. Те тенгече йолташет дене мо нерген (ойлаш-кутыраш (-ем)-(-ем))?
- 2. Мишан ача-аваже уке улмаш, 18 ий марте тудым кокаже (пукшаш-чикташ (-ем)-(-ем)).
- 3. Пагалыме уна-влак, (йўаш-кочкаш (ам)-(-ам)), ида вожыл!
- 4. Аня ден Таня пошкудо улыт, ваш-ваш эре (пураш-лектат (-ем)-(-ам)).
- 5. Кузе пашада кая?
 - Тау, меже (илаш-шÿлаш (-ем)-(-ем)). Теже кузе вара?

<u>Truncated form of gerund + full verb</u>:

```
каяш (-ем) 'to go' \rightarrow каен + возаш (-ам) 'to lie down' \rightarrow камвозаш (-ам) 'to fall' налаш (-ам) 'to take' \rightarrow налын + каяш (-ем) 'to go' \rightarrow нангаяш (-ем) 'to take' налаш (-ам) 'to take' \rightarrow налын + мияш (-ем) 'to go, to come' \rightarrow намияш (-ем) 'to bring' пураш (-ем) 'to go in' \rightarrow пурен + каяш (-ем) 'to go' \rightarrow пуренгаяш (-ем) 'to fall'
```

These compounds were originally auxiliary constructions, see 7.3.5 – page 283. The original pairings, with the same meanings, can still be encountered on occasion. Auxiliary constructions in which the elements are written separately can be considered compounds of sorts as well.

11.2.5. Adverbial compounds

Adverbial compounds are frequent and can be formed in various ways.

Conversion 373

Combination of words of various types with an adverb in -a:

The suffix /-a/ occurs in compound adverbs of the following type:

$$_{\rm Hыл}$$
 + йол + /-a/ \rightarrow нылйола 'four' + 'foot, leg' + /-a/ \rightarrow 'on all fours'
чара + кид + /-a/ \rightarrow чарагида 'bare' + 'hand, arm' + /-a/ \rightarrow 'with bare hands'
шала + вуй + /-a/ \rightarrow шалавуя 'shaggy' + 'head' + /-a/ \rightarrow 'with a shaggy head'

It is not used outside of compounds.

- 11.5. Create compound adverbs in /-a/ from the given words. Try to guess the meaning of the compound. Translations are given in the exercise key.
- 1. шке 'own' + вуй 'head'
- 2. кид 'hand, arm' + шÿм 'sense of feeling (in hands)'
- 3. тувыр 'shirt' + мел 'cut in front of shirt'
- 4. пел 'half' + йол 'foot, leg'
- 5. яра 'free' + кид 'hand, arm'

Combination of words of various types with postposition:

$$T\ddot{y}$$
р + r оч \rightarrow $T\ddot{y}$ р r оч 'edge' + 'through' \rightarrow 'overly, excessively' y + r ыч \rightarrow y r ыч 'new' + 'from, out of' \rightarrow 'again, anew'

<u>Pairing of two adverbs</u>:

мöнгеш + оньыш → мöнгеш-оньыш back' + 'further' → 'back and forth'

Pairing of two gerunds:

The gerund in - μ (see 7.2.7 – page 267) frequently forms compounds with a negative non-finite form of the same verb. The negative form can either be the negative gerund in - ∂e (see 7.2.8 – page 270), or the negative participle in - $\partial \omega ME$ (see 7.2.6 – page 266) coupled with the adverbial ending - μ (see 8.4.1 – page 319), resulting in the ending - $\partial \omega M\omega H$. These forms have an emphatic meaning of sorts in some cases, and in others denote that an activity is carried out intermittently.

```
вучаш (-ем) 'to wait' → вучен-вучыдымын 'quite unexpectedly'

шижаш (-ам) 'to feel, to sense' → шижын-шиждымын 'quite imperceptibly'

шижын-шижде 'quite imperceptibly'

чыташ (-ем) 'to endure, to bear' → чытен-чытыдымын 'quite impatiently'

¬ чытен-чытыде 'quite impatiently'
```

11.3. Conversion

In the process of conversion, also called zero derivation, a new word is derived from an existing word with no change in form. In these cases, a word belonging to a certain word class (noun, verb, adjective, adverb, etc.) starts being used in another class. Thus, an original noun can be used as a verb, an original verb can be used as a noun, an original adjective can be used as a noun, etc. There are various types of conversion processes in Mari.

11.3.1. Adjective-to-noun conversion

Nouns and adjectives, when not formally identified by specific derivational suffixes, are not easily distinguishable by means other than semantic ones. In some cases, it is not readily apparent whether the word that can serve as either an adjective or a noun is originally a noun or adjective, e.g., ŭÿшmö 'cold ~ (the) cold', шокшо 'hot ~ heat'. In other cases, an (original) adjective can easily

be used as a noun without any formal substantivizing element. Here, the adjectives are employed with the usual nominal suffixes: $cam \omega p \omega \kappa$ 'young \rightarrow young (one)', $cam \omega p \omega \kappa$ 'young ones, the young', etc.

Adjectives formed with the derivational suffixes -nы κ (see 11.6.6 – page 385) and -au (see 11.6.4 – page 384) are also easily susceptible to conversion (adjective \rightarrow noun). Both these suffixes bear the meaning 'intended for, meant for'.

The four participles (active, passive, future-necessitive and negated participles) are all used as attributes in the manner of underived adjectives and in this capacity are also prone to conversion (adjectival participle \rightarrow noun). In such cases these forms are often equivalents to agent nouns, as illustrated by the following examples.

Active participle (see 7.2.3 - page 259):

тунемаш (-ам)
$$\rightarrow$$
 тунемше to learn \rightarrow learning (\rightarrow pupil) туныкташ (-ем) \rightarrow туныктышо to teach \rightarrow teaching (\rightarrow teacher)

Passive participle (see 7.2.4 - page 260):

<u>Future-necessitive participle (see 7.2.5 – page 263)</u>:

колаш (-ем)
$$\rightarrow$$
 колышаш to die \rightarrow dying (\rightarrow the dying) каяш (-ем) \rightarrow кайышаш to go \rightarrow having to go (\rightarrow those that must go)

Negative participle (see 7.2.6 – page 266):

лудаш (-ам)
$$\rightarrow$$
 луддымо to fear \rightarrow fearless (\rightarrow daredevil) ужаш (-ам) \rightarrow уждымо to see \rightarrow blind (\rightarrow the blind)

- 11.6. Insert the appropriately inflected nominalized form of the appropriate participle in the following sentences.
- 1. Книга презентаций деч вара журналист ... шонымыштым пален налын. (лудаш (-ам))
- 2. Чын йолташем улат. Тыйын ... нигунам ом мондо. (полшаш (-ем))
- 3. Уна-влакын эрла ... нерген пален онал. (толаш (-ам))
- 4. Пайрем акций! Кажне луымшо ... мемнан кевыт деч пöлекым пуэна. (налаш (-ам))
- 5. Туныктышо лекцийышке ... экзаменышке пуртен огыл. Тыгай-влак визытын лийыныт. (кошташ (-ам))

11.3.2. Noun-to-adjective conversion

In compounds, nouns are often used as defining attributes.

кÿ + пöрт → кÿ пöрт	'stone' + 'house' → 'stone house'
порсын + тувыр → порсын тувыр	'silk' + 'shirt' → 'silk shirt'
теле + вургем → теле вургем	'winter' + 'clothes' → 'winter clothes'

The dividing line between these pairings, and compounds (see 11.2 – page 369) is unclear.

Conversion 375

11.3.3. Renominalization of genitive forms

Genitive forms, especially of pronouns, can be used as nominals meaning 'my one, mine', 'your one, yours', 'his/her own one, his/hers', etc. In this case, they can be declined as nouns. Other suffixes, also case suffixes, can follow the genitive suffix.

– Тый мыйын сравочым ужынат?	- Have you seen my key?
– <u>Оляным</u> ужынам, а <u>тыйыным</u> ужын омыл.	– I've seen <u>Olya's</u> , but I haven't seen <u>yours</u> .
Пошкудын йочаже-влак мöнгыштö тунемыт, а мемнан-влак уремыште футболла модыт.	Our neighbor's children are studying at home, and <u>ours</u> are playing football outside.
Швеций гыч пашашке <u>шкенан-влаклан</u>	I brought some small presents from
изирак пöлек-влакым конденам.	Sweden <u>for our people</u> at work.
Маркус, финнла-марла мутеретым пуэн	Markus, can you give me your Finnish-
кертат? <u>Шкемыным</u> Юхалан пуэнам.	Mari dictionary? I gave <u>mine</u> to Juha.
<u>Енъным</u> шутыланет гын, <u>шкендын</u> йомеш.	If you covet <u>other people's things, your</u>
(Калыкмут)	own will disappear. (Proverb)
Йолагай шке пашажым нелылан шотла,	A lazy person considers his own work
<u>весыным</u> куштылгеш ужеш. (Калыкмут)	difficult, and <u>that of others</u> easy. (Proverb)

- 11.7. Insert the given genitive forms, renominalized and inflected properly, into the following sentences.
- 1. Шке авалан икшыве кукуиге, ... коракиге. (енын) (Калыкмут)
- 2. Пошкудын машинажым кум гана шолыштыныт, ... ик гана веле. (мемнан)
- 3. Йыван шке пашажым мокта, а ... вурса. (весын)
- 4. Кеч-кöат ... йöрата. (шкенжын)
- 5. Мемнан йоча-влаклан Йушто Кугыза пинегым полеклен, а ... мом? (тендан-влак)

11.3.4. Noun-to-verb conversion

There are numerous cases of homonymy between semantically connected nominal and verbal stems in Mari. The conjugation class of the verb is not easily predictable in these cases. Some semantic categories can be distinguished. In one type, the verb denotes an activity carried out by means of the noun mentioned (instrumental verbs):

мушкындо	\rightarrow	мушкындаш (-ем)	fist	\rightarrow	to hit with a fist
пужар	\rightarrow	пужараш (-ем)	plane (tool)	\rightarrow	to plane

In another type, the verb denotes the bringing about of what the noun mentions (ornative verbs):

тушто	\rightarrow	тушташ (-ем)	riddle	\rightarrow	to set a riddle
пече	\rightarrow	печаш (-ем)	fence	\rightarrow	to fence (in)
лум	\rightarrow	лумаш (-ам)	snow	\rightarrow	to snow
йÿр	\rightarrow	йўраш (-ам)	rain	\rightarrow	to rain

Other verbs derived from nouns with zero derivation do not fit so neatly into these two patterns, e.g.:

канаш
$$\rightarrow$$
 канашаш (-ем) advice \rightarrow to consult

11.3.5. Adjective-to-verb conversion

A number of Mari adjectives can also form verbs with no further derivational processes. In this case the verb has the typical meaning of transformation into the state expressed by the adjective (translative verbs):

11.3.6. Verb-to-verb conversion (conjugation class shift)

The split between the first and second conjugation class affecting all verbs in Mari was discussed in 7.0 – page 196. There are, however, a good number of verbs that form pairs of first and second conjugation verbs with identical infinitives, and related meanings. These must be considered as separate verbs since they not only bear different meanings, but have different verbal stems and are conjugated differently and have distinct verbal stems. Generally speaking, the first conjugation verb is intransitive or reflexive, and the second conjugation verb transitive or non-reflexive. It should also be noted that apart from these verbs the two conjugations are not intrinsically connected with transitivity/intransitivity or reflexivity/non-reflexivity, i.e., transitive and intransitive (reflexive/non-reflexive) verbs can be found in both conjugation classes.

кодаш (-ам)
$$\leftrightarrow$$
 кодаш (-ем) to remain \leftrightarrow to leave (sth.) темаш (-ам) \leftrightarrow темаш (-ем) to fill up (intr.) \leftrightarrow to fill (sth.) up шинчаш (-ам) \leftrightarrow шинчаш (-ем) to sit down \leftrightarrow to sit

This phenomenon is also often present in verbs derived with the homonymous suffixes -aʌm (see 11.7.12 – page 391 and 11.7.16 – page 395), respectively forming first-conjugation verbs with intransitive, passive, reflexive, impersonal meanings, or second-conjugation verbs with momentary meanings (that remain transitive if the base verb is transitive):

Note in addition that the conversion phenomenon described here is not connected with cases of homonymous verbs (in the infinitive) with unrelated meanings belonging to different conjugations, such as $\kappa o \pi a u (-a m)$ 'to hear' $\sim \kappa o \pi a u (-e m)$ 'to die'.

11.8. Which verbal form is appropriate in the following sentences?

- 1. Тошто йолташем дене студент годсо жапым шарналтенна/шарналтынна.
- 2. Акам латкандаш ияш годым лумжым вашталтын/вашталтен: Елена олмеш Алёна лийын.
- 3. Театрышке билетым ўстембалан кодынам/коденам.
- 4. Пöртна уна дене темен/темын.
- 5. Чылан ўстел коклашке шинчыныт/шинченыт.
- 6. Йоча годсо жап поснак У ий годым шарналта/шарналтеш.
- 7. Шольым театрышке каен огыл, монгышто коден/кодын.
- 8. Ме луымшо радамыште шинчынна/шинченна.
- 9. Йöратыме актёр-влакем чот вашталтыныт/вашталтеныт: шонгемыныт.
- 10. Айста бокалыш шампанскийым темена/темына да келшымаш верч йуына!

11.4. Reduplication

The simple repetition (full reduplication) of the same word typically expresses heightened intensity or expressivity.

угыч	\rightarrow	угыч-угыч	again	\rightarrow	again and again
ваш	\rightarrow	ваш-ваш	towards	\rightarrow	mutually
вучен	\rightarrow	вучен-вучен	waiting	\rightarrow	waiting and waiting

Another common method is partial reduplication, in which the word is repeated with some alterations. The word first occurs in its base form, and then is repeated with one of its vowels replaced with another one.

кадыр	\rightarrow	кадыр-кудыр	crooked	\rightarrow	crooked
тыгыде	\rightarrow	тыгыде-тагыде	small	\rightarrow	small, tiny
шÿк	\rightarrow	шўкшак	junk, rubbish	\rightarrow	junk, rubbish

In still another form of reduplication the meaning of an adjective beginning with the structure CVC can be intensified through the prefixation of this CVC element with the second C becoming n.

шем(е)	\rightarrow	шеп-шем(е)	black	\rightarrow	jet-black, pitch-black
таза	\rightarrow	тап-таза	healthy	\rightarrow	quite healthy
тыныс	\rightarrow	тып-тыныс	quiet	\rightarrow	completely peaceful

- 11.9. Form emphatic forms of the following adjectives, following the pattern masa 'healthy' \rightarrow man-masa 'quite healthy'.
- 1. леве 'warm'
- 2. cap(e) 'yellow'
- 3. якте 'bright, light'
- 4. юалге 'cool'
- 5. шыма 'gentle'
- 6. томам 'bad, poor'
- 7. яра 'empty'
- 8. тымык 'quiet'
- 9. чара 'bare, naked'
- 10. тура 'steep'

11.5. Nominal derivation

11.5.1. Vocative forms

See 2.4.1.3 - page 69.

11.5.2. Denominal/deverbal agent noun suffix -3E

<u>Attachment to base word</u>: When attached to stems ending in a consonant other than -p, the vowel -bi is inserted between the stem and the suffix. When attached to stems ending vowel or -p, the suffix is attached directly to the stem, with final -E reduced to -bi.

This frequent suffix is used to create agent nouns from both nouns and verbs.

паша	\rightarrow	пашазе	work	\rightarrow	worker
йылме	\rightarrow	йылмызе	tongue; language	\rightarrow	linguist
кÿсле	\rightarrow	кÿслезе	gusli, psaltery	\rightarrow	gusli player
кол	\rightarrow	колызо	fish	\rightarrow	fisher
сонар	\rightarrow	сонарзе	hunt	\rightarrow	hunter
cap	\rightarrow	сарзе	war	\rightarrow	warrior

Deverbal examples:

ургаш (-ем)	\rightarrow	ургызо	to sew	\rightarrow	tailor
тўрлаш (-ем)	\rightarrow	тÿрлызö	to embroider	\rightarrow	embroiderer
шымлаш (-ем)	\rightarrow	шымлызе	to research	\rightarrow	researcher

11.5.3. Denominal agent noun suffix -чЕ

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 - page 48).

This suffix is similar in function to the aforementioned suffix -3E (see 11.5.2 – page 377), but in contrast to it is only attached to a small number of nominal stems.

поя	\rightarrow	шояче	lie	\rightarrow	liar
сомыл	\rightarrow	сомылчо	work, activity	\rightarrow	hard worker
кÿтÿ	\rightarrow	кўтўчö	herd	\rightarrow	shepherd
кевыт	\rightarrow	кевытче	shop, store	\rightarrow	seller, vendor

11.5.4. Denominal purposive/quality suffix -лык

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 - page 48).

This suffix has numerous functions.

a) It is used to create abstract nouns referring to a state, a property or a quality. It is especially productive in combination with the suffix $-\partial \omega ME$, which serves as the ending of the negative participle (see 7.2.6 – page 266) and as a denominal privative suffix (see 11.6.5 – page 385), resulting in an ending $-\partial \omega M \omega M \omega M \omega$.

поро	\rightarrow	порылык	good	\rightarrow	goodness
шыде	\rightarrow	шыдылык	angry	\rightarrow	anger
пашадыме	\rightarrow	пашадымылык	unemployed	\rightarrow	unemployment
палыдыме	\rightarrow	палыдымылык	ignorant	\rightarrow	lack of knowledge

- 11.10. Attach the suffix -лык to the following words. Translations are given in the exercise key.
- яндар 'clean'
- 2. лÿддымö 'fearless'
- 3. таза 'healthy'
- 4. оксадыме 'moneyless'
- 5. вийдыме 'weak'
- 6. поян 'rich, wealthy'
- 7. йöндымö 'uncomfortable'
- 8. пушкыдо 'soft'
- 9. икгай 'similar'
- 10. мотор 'beautiful'
- b) It is used to create nouns which in some way denote purpose, function, or destination of the base word. In contrast to the abstract nouns mentioned above, the exact meaning of these new words cannot usually be readily deduced.

шинча	\rightarrow	шинчалык	eye	\rightarrow	glasses
шына	\rightarrow	шығалык	mosquito	\rightarrow	mosquito net
ава	\rightarrow	авалык	mother	\rightarrow	womb

As regards the usage of this suffix as an adjectival derivational suffix, see 11.6.6 - page 385.

11.5.5. Denominal purposive suffix -aw

Attachment to base word: A-suffix (see 1.6.3 – page 44).

This suffix creates nouns that denote something that is meant or intended to be used in connection with the concept expressed by the base word.

As regards adjectives formed with this suffix, see 11.6.4 – page 384. The suffix is also used in fractions, see 4.3 – page 115.

11.5.6. Denominal collective suffix -ep

Attachment to base word: E-suffixes (see 1.6.2 - page 43).

This suffix forms collective nouns primarily from nouns and is used above all in connection with trees and other plants to denote a forest, bush or grove in which said plant grows. Formations that break with this custom can be found as well, however.

кож	\rightarrow	кожер	fir	\rightarrow	fir grove
якте	\rightarrow	яктер	pine	\rightarrow	pine forest
укш	\rightarrow	укшер	branch	\rightarrow	brushwood
кÿ	\rightarrow	кўэр	stone	\rightarrow	stones
мут	\rightarrow	мутер	word	\rightarrow	dictionary

11.5.7. Denominal quality suffix -m

This unproductive suffix forms abstract nouns from adjectives.

кужу	\rightarrow	кужыт	long	\rightarrow	length
кӱжгӧ	\rightarrow	кÿжгыт	thick	\rightarrow	thickness, width
келге	\rightarrow	келгыт	deep	\rightarrow	depth

11.5.8. Deverbal action suffix (nominalizer) -маш

Attachment to verbal stem: N-suffix (see 1.6.6 - page 48) in both conjugation classes.

воштыл-	\rightarrow	воштылмаш	to laugh	\rightarrow	laughter
коран-	\rightarrow	коранмаш	to move away	\rightarrow	moving away
нал-	\rightarrow	налмаш	to take	\rightarrow	taking
кочк-	\rightarrow	кочмаш	to eat	\rightarrow	eating
му-	\rightarrow	мумаш	to find	\rightarrow	finding
умыло-	\rightarrow	умылымаш	to understand	\rightarrow	understanding
йöрате-	\rightarrow	йöратымаш	to love	\rightarrow	love
каласе-	\rightarrow	каласымаш	to say	\rightarrow	statement
пуо-	\rightarrow	пуымаш	to give	\rightarrow	giving
кае-	\rightarrow	кайымаш	to go	\rightarrow	going

- 11.11. Create nominalized forms in -maw of the following verbs.
- 1. шымлаш (-ем) 'to research'
- 2. шонаш (-ем) 'to think'
- 3. вашлияш (-ам) 'to meet'
- 4. мошташ (-ем) 'to be able to'
- 5. лудаш (-ам) 'to read'
- 6. мушкаш (-ам) 'to wash'
- 7. чияш (-ем) 'to put on'
- 8. лÿдаш (-ам) 'to fear'
- 9. йÿаш (-ам) 'to drink'
- 10. шуаш (-эм) 'to throw'

This is a common and productive suffix that serves to form nouns from verbs. The nouns formed denote above all an abstract action or state.

<u>Лўдмаш</u> таным кычалеш. (Калыкмут)	<u>Fear</u> looks for a friend. (Proverb)		
Почеламутым <u>кусарымаш</u> шуко йодышым	Translating poems brings up many questions.		
луктеш.			
Скандинав <u>коштмаш</u> тазалыклан пайдале.	Nordic <u>walking</u> is good for your health.		
Концерт годым йоча-влак шке	The children showed their <u>abilities</u> at the		
<u>моштымашыштым</u> ончыктеныт.	concert.		
Йот йылмым <u>тунеммашым</u> кузе	How can one make <u>learning</u> foreign languages		
куштылемдаш лиеш?	easier?		
	TATE of 1' of a Community of the communi		
Те кызыт могай <u>шымлымашым</u> эртареда?	What kind of <u>research</u> are you carrying out		

The privative suffix $-\partial \omega$ (see 11.5.8 – page 379) can be seen as the negative counterpart of this form.

The suffix -Maw can be used in an emphatic negation of sorts. It is followed by the particle $y\kappa e$, the person is marked with the nominative form of a personal pronoun (more rarely a noun), and/or a possessive suffix. This construction is used to stress that one does not engage in an activity at all, not just in the context at hand. In some cases, a fitting English translation would include the phrase 'at all'.

Мый тамакым <u>шупшмаш уке</u> .	I <u>don't smoke</u> (tobacco) <u>at all</u> .
Те кофем <u>йўмаш уке</u> , тыге вет?	You <u>don't drink</u> coffee <u>at all</u> , right?
Ме нелылык деч <u>лўдмашна уке</u> .	We <u>do not fear</u> any obstacles.
Газетым молан <u>лудмашет уке</u> ?	Why don't you read newspapers?
Ковай мемнан нигунам <u>вурсымаш уке</u> .	Grandma never <u>scolds</u> us.

- 11.12. Create emphatically negated sentences, following the pattern: *Мый шылым ом коч.* → *Мый шылым кочмаш уке*.
- 1. Ольош ниголан огеш сыре.
- 2. Ме киношко она кошт.
- 3. Те рок-музыкым ода колышт.
- 4. Тый эр еда от куржтал.
- 5. Мый телевизорым йöршын ом ончо.

11.5.9. Deverbal privative suffix -дымаш

Attachment to verbal stem: N-suffix (see 1.6.6 – page 48) in both conjugation classes.

воштыл-	\rightarrow	воштылдымаш	to laugh	\rightarrow	not laughing
коран-	\rightarrow	корандымаш	to move away	\rightarrow	not moving away
нал-	\rightarrow	налдымаш	to take	\rightarrow	not taking
кочк-	\rightarrow	кочдымаш	to eat	\rightarrow	not eating
му-	\rightarrow	мудымаш	to find	\rightarrow	not finding
умыло-	\rightarrow	умылыдымаш	to understand	\rightarrow	not understanding
йöрате-	\rightarrow	йöратыдымаш	to love	\rightarrow	lack of love
каласе-	\rightarrow	каласыдымаш	to say	\rightarrow	not staying
пуо-	$\xrightarrow{\rightarrow}$	каласыдымаш пуыдымаш	to say to give	$\begin{array}{c} \rightarrow \\ \rightarrow \end{array}$	not staying not giving

11.13. Create negative nominalized forms in -дымаш of the following verbs.

- 1. вучаш (-ем) 'to wait'
- 2. вожылаш (-ам) 'to be ashamed'
- 3. мошташ (-ем) 'to be able to'
- 4. шуаш (-ам) 'to reach, to arrive'
- 5. вашкаш (-ем) 'to hurry'
- 6. лекташ (-ам) 'to go out, to leave'
- 7. ÿшанаш (-ем) 'to believe'
- 8. кояш (-ам) 'to appear'
- 9. лÿдаш (-ам) 'to fear'
- 10. шонаш (-ем) 'to think'

This negative nominalizer can be considered the negated counterpart to the nominalizer -maw (see 11.5.8 – page 379). The nouns created by the suffix denote the non-occurrence of the action denoted by the verb.

Мемнан коклаште <u>келшыдымашым</u>	We need to overcome the <u>enmity</u> between us.		
корандаш кўлеш.			
Машинам виктарен <u>моштыдымаш</u> верч	Katya didn't get the job because she <u>cannot</u>		
Катям пашаш налын огытыл.	drive a car.		
Витян койышыштыжо мылам	I don't like the lack of <u>patience</u> in Vitya's		
<u>чытыдымаш</u> огеш келше.	character.		
Англичан йылмым <u>палыдымаш</u> шуэнрак	Lacking knowledge of English is becoming		
да шуэнрак вашлиялтеш.	rarer and rarer.		

11.5.10. Deverbal resultative suffix -w

Attachment to verbal stem: bI-suffix (see 1.6.4 - page 45).

This fairly common, but not very productive deverbal suffix is used to form nouns denoting the results of an action, the object of an action, or the action itself.

йодаш (-ам)	\rightarrow	йодыш	to ask	\rightarrow	question
модаш (-ам)	\rightarrow	модыш	to play	\rightarrow	game; toy
пеледаш (-ам)	\rightarrow	пеледыш	to bloom	\rightarrow	flower
кочкаш (-ам)	\rightarrow	кочкыш	to eat	\rightarrow	food

11.5.11. Deverbal resultative suffix -тыш

Nouns formed with this suffix denote the results of an action, or in some cases the action itself.

ойыраш (-ем)	\rightarrow	ойыртыш	to separate (tr.)	\rightarrow	difference
тўналаш (-ам)	\rightarrow	тўналтыш	to begin	\rightarrow	beginning
кокыраш (-ем)	\rightarrow	кокыртыш	to cough	\rightarrow	cough

- 11.14. What word are the following nouns derived from? Translations of the base words are given in the exercise key.
- 1. тÿналтыш 'beginning'
- 2. куэр 'birch grove'
- 3. писылык 'velocity'
- 4. серыш 'letter (mail)'
- 5. ÿшаныдымаш 'hopelessness'
- 6. cÿpeтчe 'artist, painter'
- 7. кугыт 'size'
- 8. ешартыш 'addition, increase'
- 9. эмлызе 'doctor'
- 10. шÿраш 'groats'
- 11. лекмаш 'departure'
- 12. нерлык 'muzzle'
- 13. тумер 'oak forest'
- 14. илыш 'life'
- 15. пиалдымылык 'unhappiness'
- 16. нелыт 'weight'
- 17. шÿяш 'necklace; (animal) collar'
- 18. мурызо 'singer'
- 19. каныш 'pause, rest; holidays'
- 20. келшымаш 'harmony; agreement'
- 11.15. Enter a noun derived from the given word into the sentence, inflected appropriately.
- 1. ... могай понго кушкеш, паледа мо? (пўнчö)
- 2. Черкышке да кусотышко удырамаш-влак ... дене огыт кошт: тувырым але юбкым чият. (йол)
- 3. Лифтна пудырген ынде 8-ше пачашыш ... дене кузаш верештеш. (тошкалаш (-ам))
- 4. Тазалык эн кугу (поян) (Калыкмут)
- 5. Окса ... годым ме чодыраште снегым поген ужаленна. (ситаш (-ем))
- 6. Аня балет школышто тунемеш: тудо ... лийнеже. (кушташ (-ем))
- 7. Президент журналист-влак дене ... эртарен. (вашлияш (-ам))
- 8. Эльбрусын ... 5642 метр. (кÿкшö)
- 9. Тый начарын ужат тылат ... кÿлеш. (шинча)
- 10. «Лияш але лияш огыл?» ... кö пуэн? (йодаш (ам))

11.6. Adjectival derivation

11.6.1. Denominal possessive derivational suffix -ан

Attachment to base word: A-suffix (see 1.6.3 – page 44).

Adjectives formed with this productive suffix are used to express the presence or possession of what the base word, or phrase, denotes.

пыл	\rightarrow	пылан	cloud	\rightarrow	cloudy
ача	\rightarrow	ачан	father	\rightarrow	having a father
пиал	\rightarrow	пиалан	happiness	\rightarrow	happy
кече	\rightarrow	кечан	sun; day	\rightarrow	sunny; having (a) day(s)
ÿй	\rightarrow	нкү	butter	\rightarrow	buttery, greasy

- 11.16. Attach the suffix -*aH* to the following nouns. Translations are given in the exercise key.
- 1. уш 'mind, intellect'
- 2. мÿй 'honey'
- 3. мардеж 'windy'
- 4. шудо 'grass'
- 5. йоча 'child'

Some pairings with nouns:

<u>пылан</u> кече	<u>cloudy</u> day			
<u>ўян</u> кинде	bread with butter			
пиалан илыш	happy life			

Note that this derivational suffix can be attached to entire phrases, not just individual nouns:

Ме <u>кум пöлеман</u> пачерыште илена.	We live in a <u>three-room</u> apartment.			
Vov. ci i tivo vidvi i pomon a ti i vidto vioni vioni	I was born in a village with two beautiful long			
<u>Кок сылне кужу уреман</u> ялыште шочынам.	streets.			
Петя <u>кава гай канде шинчан</u> ўдырым	Petya fell in love with a girl with eyes blue as			
йöратен шынден.	the sky.			

11.6.2. Denominal possessive derivational suffix -лЕ

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 - page 48).

This suffix is usually used to express the presence or possession of what the base word denotes. It is reasonably commonly used, though less productive than the aforementioned suffix $-a\mu$, see 11.6.1 – page 382.

11.6.3. Relational suffix -cE

Attachment to base word: generally Ы-suffix (see 1.6.4 – page 45).

Adjectives formed with this productive suffix, from nouns and adverbs, express local and temporal characteristics derived from the base word.

пöрт	\rightarrow	пöртысö	house	\rightarrow	(in the) house
школ	\rightarrow	школысо	school	\rightarrow	(in the) school
август	\rightarrow	августысо	August	\rightarrow	(in) August
жап	\rightarrow	жапысе	time	\rightarrow	of a time
ÿлнö	\rightarrow	ўлнысö	below	\rightarrow	lower

- 11.17. Attach the suffix -*cE* to the following nouns. Translations are given in the exercise key.
- 1. вер 'place'
- 2. Йошкар-Ола 'Yoshkar-Ola'
- 3. ожно 'before'
- 4. тений 'this year'
- 5. таче 'today'

Note that some more commonly used adjectives using this suffix are formed in an irregular manner, e.g., without the insertion of $-\omega$ or using a form other than the nominative singular as a base form.

Some pairings with nouns:

<u>школысо</u> библиотеке	school library
<u>ты жапысе</u> поэзий	poetry of this time
<u>кызытсе</u> айдеме	modern person
<u>телымсе</u> йÿд	winter night

- 11.18. Which derived adjective is appropriate in the following sentences?
- 1. Тудо пеш поро чонан/чонысо айдеме.
- 2. Июлян/Июльысо конференцийлан ямде улыда?
- 3. Суас-влак шöран/шöрысö чайым йÿаш йöратат.
- 4. Одо йылмым мый Ижевскыште кен ежан/кен ежымсе школышто тунемынам.
- 5. Рекламылан кужу ўпан/ўпысö ўдыр-влакым кычалына.
- 6. Кокай мыланна шылан/шылысе шурым шолтен.
- 7. Эрлан/Эрласе концертышке билетым налынат мо?
- 8. Чодыра снеге пакчан/пакчасе деч тамлырак.
- 9. Шулдо каза кум йолан/йолысо. (Калыкмут)
- 10. Олан/Оласе йоча-влак марла шуэн кутырат

Note that this derivational suffix can follow the plural suffix -na, see 2.1.2.3 – page 59:

Йошкар-Олаште <u>йотэлласе</u> студент-влакат	There are also students <u>from foreign</u>		
тунемыт.	countries studying in Yoshkar-Ola.		
<u>Школласе</u> хор-влак кугу концертым	School choirs are organizing a big concert.		
ямдылат.	School choirs are organizing a big concert.		

11.6.4. Denominal relational suffix -aw

Attachment to base word: A-suffix (see 1.6.3 – page 44).

The adjectives formed by this suffix tend to denote the purpose or a designated or allotted time frame.

кыдал	\rightarrow	кыдалаш	middle	\rightarrow	middle
тылзе	\rightarrow	тылзаш	moon; month	\rightarrow	monthly
ий	\rightarrow	ияш	year	\rightarrow	annual; years old
январь	\rightarrow	январяш	January	\rightarrow	for January

As regards nouns formed with this suffix, see 11.5.5 – page 379. The suffix is also used in fractions, see 4.3 – page 115.

11.6.5. Privative suffix -дымЕ

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 – page 48).

This productive and common suffix forms adjectives from nouns. These adjectives denote the absence of the item or concept denoted by the noun.

йоча →	йочадыме	child	\rightarrow	childless
ойго →	ойгыдымо	grief, sorrow	\rightarrow	carefree, light-hearted
пÿй →	пӱйдымӧ	tooth	\rightarrow	toothless
вуй →	вуйдымо	head	\rightarrow	headless

- 11.19. Attach the suffix -дымЕ to the following nouns. Translations are given in the exercise key.
- 1. вий 'strength, power'
- 2. шокш 'sleeve'
- 3. osa 'owner'
- 4. кÿсен 'роскет'
- 5. мучаш 'end'

This suffix can also be attached to verbal stems to create negative participles – see 7.2.6 – page 266.

- 11.20. What noun, or verb, are the following words derived from?
- 1. шоныдымо 'unexpected, sudden'
- 2. лумдымо 'snowless'
- 3. пиалдыме 'unhappy'
- 4. ÿждымö 'uninvited, unwelcome'
- 5. пашадыме 'unemployed'

11.6.6. Denominal purposive suffix -лык

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 - page 48).

This suffix is used to create adjectives denoting for what or whom something is meant, intended or usable.

корно	\rightarrow	корнылык	way	\rightarrow	for a trip
шудо	\rightarrow	шудылык	hay	\rightarrow	hay, for hay
конга	\rightarrow	конгалык	oven	\rightarrow	for an oven
КУМЫТ	\rightarrow	кумытлык	three	\rightarrow	for three

- 11.21. Attach the suffix -лык to the following words. Translations are given in the exercise key.
- 1. арня 'week'
- 2. кочкыш 'food'
- 3. пайрем 'celebration'
- 4. эрла 'tomorrow'
- 5. йолчием 'footwear'

Note also the forms derived from the genitive forms of personal pronouns of the first and second person, singular and plural:

мыйын	\rightarrow	мыйынлык	my	\rightarrow	meant for me
тыйын	\rightarrow	тыйынлык	your (Sg.)	\rightarrow	meant for you (Sg.)
мемнан	\rightarrow	мемнанлык	our	\rightarrow	meant for you
тендан	\rightarrow	тенданлык	your (Pl.)	\rightarrow	meant for you (Pl.)

The function of such adjectives usually becomes apparent only when used with a noun:

<u>корнылык</u> окса	<u>travel</u> money, money <u>for the trip</u>
<u>билетлык</u> окса	ticket money, money for the ticket
<u>кумытлык</u> паша	job <u>for three (people)</u>
<u>шудылык</u> олык	<u>hay</u> meadow
<u>эмлык</u> кушкыл	medicinal plant

- 11.22. Which derived adjective is appropriate in the following sentences?
- 1. Пакчаштына тўрлё ... шудо кушкеш. (чаян/чайысе/чайлык)
- 2. Ме ... тортым нигунам она нал: авай эре шке ышта. (кевытан/кевытысе/кевытлык)
- 3. Йолташем Индий гыч сылне ... материалым конден. (тувыран/тувырысо/тувырлык)
- 4. Самырык серызе онай ... романым возен. (сюжетан/сюжетысе/сюжетлык)
- 5. Чодыраште кок ... понгым погенам. (шўран/шўрысö/шўрлык)

11.6.7. Approximative suffix -алге

Attachment to base word: A-suffix (see 1.6.3 - page 44).

This suffix is productive in combination with color names, and denotes a reduced intensity.

шем(е)	\rightarrow	шемалге	black	\rightarrow	blackish
канде	\rightarrow	кандалге	blue	\rightarrow	bluish
кÿрен	\rightarrow	кÿреналге	brown	\rightarrow	brownish

- 11.23. What word are the following adjectives derived from? Translations of the base words are given in the exercise key.
- 1. кочалге 'bitterish'
- 2. йўран 'rainy'
- 3. шошымсо '(in) spring, vernal'
- 4. йöндымö 'uncomfortable, awkward; unpleasant; inadequate'
- 5. йолашлык 'for pants'
- 6. пайдале 'useful'
- 7. нарынчалге 'yellowish'
- 8. кечаш 'daily'
- 9. парентан 'with potatoes'
- 10. ушдымо 'mad, stupid, foolish'
- 11. тенгеаш '(costing a) ruble'
- 12. оласе 'urban'
- 13. лудымо 'boneless'
- 14. пöлеклык 'for a present'
- 15. черле 'sick, ill'
- 16. корнысо '(of a/on a) road'
- 17. ошалге 'whitish; pale'
- 18. вÿдан 'watery'
- 19. арняш 'weekly'
- 20. тамле 'tasty'

- 11.24. Enter an adjective derived from the given noun into the following sentences, using an appropriate derivational suffix.
- 1. Ача-аватым пагалет гын, кужу ... лият. (ўмыр) (Калыкмут)
- 2. Шкет ен пасу ... шкет пўнчö гай. (тўр) (Калыкмут)
- 3. ... паша кок ўмырым ила. (чап) (Калыкмут)
- 4. ... кайык кайык огыл, памаш уке ял огыл. (шулдыр) (Калыкмут)
- 5. 2014-ше ... Олимпиадым Сочиште эртареныт. (ий)
- 6. Йолташем ... уверым каласен: лотерей дене тудо машинам сен ен налын. (куан)
- 7. Имньыдыме сурт ... ен гай. (вуй) (Калыкмут)
- 8. Тиде тумо 400 (ий)
- 9. Мыланна мотор ... кружкам полекленыт. (кофе)
- 10. Темше имне кандаш (йол) (Калыкмут)

11.7. Verbal derivation

11.7.1. Denominal derivational suffix -A

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 - page 48).

This suffix forms second conjugation verbs from nouns and adjectives. The verbs carry various meanings connected to the meaning of the base word.

окшак →	окшаклаш (-ем)	lame	\rightarrow	to limp
ак →	аклаш (-ем)	price; value	\rightarrow	to assess, to grade
негыз →	негызлаш (-ем)	foundation	\rightarrow	to found
ямде →	ямдылаш (-ем)	ready	\rightarrow	to prepare

This suffix is also used in the adaptation of Russian loan words. When Russian verbs (excluding grammatically marked reflexive, reciprocal and intransitive verbs – see below) are loaned into Mari, this suffix is attached to the Russian infinitive ending (which loses its palatalization). The resulting verb belongs to the second conjugation:

Russian	Mari	Translation
фильтрова <u>ть</u>	фильтрова <u>тлаш (-ем)</u>	to filter
страхова <u>ть</u>	страхова <u>тлаш (-ем)</u>	to insure
подчиня <u>ть</u>	подчиня <u>тлаш (-ем)</u>	to subordinate
вооружа <u>ть</u>	вооружа <u>тлаш (-ем)</u>	to arm

In Russian, an ending $-cg \sim -cb$ can be attached to verbal forms, finite and non-finite, to mark the verb in question as reflexive, reciprocal or intransitive. This Russian suffix, which always follows the inflectional endings, is replaced with the derivational suffix -a n m (see below in Mari) in Mari, which follows -n, and creates first-conjugation verbs.

Russian			ľ	Mari	Translation		
	Base form Reflexive, etc.		Base form	Reflexive, etc.	Base form	Reflexive, etc.	
	фильтровать	фильтровать <u>ся</u>	фильтроватлаш (-ем)	фильтроватл <u>алт</u> аш (-ам)	to filter	to be filtered	
	страховать	страховать <u>ся</u>	страховатлаш (-ем)	страховатл <u>алт</u> аш (-ам)	to insure	to insure oneself	
	подчинять	подчинять <u>ся</u>	подчинятлаш (-ем)	подчинятл <u>алт</u> аш (-ам)	to subordinate	to be subordinate	
	вооружать	вооружать <u>ся</u>	вооружатлаш (-ем)	вооружатл <u>алт</u> аш (-ам)	to arm	to arm oneself	

- 11.25. The following Russian verbs are used as loan words in Mari. What is their infinitive in Mari?
- 1. звонить 'to ring, to clang; to phone, to call'
- 2. судиться 'to be convicted, to be sentenced (by a court)'
- 3. путешествовать 'to travel'
- 4. жариться 'to fry, to roast (intr.)'
- 5. участвовать 'to participate, to take part'

11.7.2. Denominal translative suffix -ан

Attachment to base word: A-suffix (see 1.6.3 – page 44).

This suffix has a translative meaning 'to become, to turn into; to acquire, to get'.

кÿ	\rightarrow	кÿаҥаш (-ам)	stone	\rightarrow	to turn to stone
вий	\rightarrow	виянаш (-ам)	force, power, strength	\rightarrow	to become stronger
куп	\rightarrow	купанаш (-ам)	swamp	\rightarrow	to turn into a swamp

This suffix is frequently coupled with the causative suffix $-\partial$, see 11.7.14 – page 394.

- 11.26. Attach the suffix -arr to the following nouns. Translations are given in the exercise key.
- 1. кумыл 'mood, spirits'
- 2. пондаш 'beard'
- 3. нужна 'poor'
- 4. лавыра 'mud, dirt'
- 5. eш 'family'

11.7.3. Translative suffix -лан

Attachment to base word: N-suffix (see 1.6.6 - page 48).

This suffix forms second conjugation verbs from nouns and adjectives. It is somewhat productive, but the exact meanings of the words created through it can vary.

чер	\rightarrow	черланаш (-ем)	illness	\rightarrow	to fall ill
вер	\rightarrow	верланаш (-ем)	place	\rightarrow	to be situated / placed
шомак	\rightarrow	шомакланаш (-ем)	word	\rightarrow	to talk
койыш	\rightarrow	койышланаш (-ем)	nature, appearance	\rightarrow	to pose, to flaunt

11.7.4. Denominal translative suffix -em

Attachment to base word: E-suffixes (see 1.6.2 – page 43).

This productive suffix forms first conjugation verbs from adjectives and nouns. The verbs derived with this suffix denote the acquisition of the property denoted by the base word.

ош(о)	\rightarrow	ошемаш (-ам)	white	\rightarrow	to become white
неле	\rightarrow	нелемаш (-ам)	heavy	\rightarrow	to grow heavy
сай	\rightarrow	саемаш (-ам)	good	\rightarrow	to get better
анысыр	\rightarrow	анысыремаш (-ам)	narrow	\rightarrow	to narrow (intr.)
изи	\rightarrow	иземаш (-ам)	small, little	\rightarrow	to shrink (intr.)

This suffix is frequently coupled with the causative suffix $-\partial$, see 11.7.14 – page 394.

11.27. Attach the suffix -em to the following words. Translations are given in the exercise key.

- начар 'poor, bad'
- 2. кугу 'big'
- 3. шем(e) 'black'
- 4. шонго 'old'
- 5. пушкыдо 'soft'

11.7.5. Denominal translative suffix -eum

Attachment to base word: E-suffixes (see 1.6.2 - page 43).

This unproductive suffix forms first conjugation verbs from nouns and adjectives.

_шулдо →	шулдешташ (-ам)	cheap →	to become cheap(er)
нечке →	нечкешташ (-ам)	coddled \rightarrow	to become coddled
$Bec(e) \rightarrow$	весешташ (-ам)	different →	to change

11.7.6. Denominal translative suffix -2

This unproductive suffix forms intransitive second conjugation verbs from nouns and adjectives.

лавыра
$$\rightarrow$$
 лавыргаш (-ем) dirt \rightarrow to become dirty сусыр \rightarrow сусыргаш (-ем) wound \rightarrow to be wounded

11.7.7. Denominal factitive suffix $-m \sim -\partial$

This somewhat productive suffix forms transitive second conjugation verbs from nouns and adjectives. The resulting verbs denote the process of turning something into something. They denote that their object is assigned or given the concept denoted by the base word.

лÿм	\rightarrow	лўмдаш (-ем)	name	\rightarrow	to name
кыл	\rightarrow	кылдаш (-ем)	connection	\rightarrow	to connect
ўмыл	\rightarrow	ўмылташ (-ем)	shade	\rightarrow	to shade
кадыр	\rightarrow	кадырташ (-ем)	crooked	\rightarrow	to bend

This suffix is also attached to verbal stems to create causative verbs, see 11.7.14 – page 394.

11.7.8. Deverbal frequentative suffix -A

Attachment to verbal stem: bI-suffix (see 1.6.4 - page 45).

This productive suffix is used to form first conjugation verbs from other verbs. With regard to the base verb, the derived verb has a frequentative or momentary nature: it can express that the action takes place over a longer period of time, with interruptions and less intensity.

ышташ (-ем)	\rightarrow	ыштылаш (-ам)	to do	\rightarrow	to do
лўмдаш (-ем)	\rightarrow	лўмдылаш (-ам)	to name	\rightarrow	to call names
чонешташ (-ем)	\rightarrow	чонештылаш (-ам)	to fly	\rightarrow	to fly
шындаш (-ем)	\rightarrow	шындылаш (-ам)	to put, to place	\rightarrow	to set, to arrange

11.28. Attach the suffix $-\Lambda$ to the following verbs.

- 1. сÿретлаш (-ем) 'to draw'
- 2. покташ (-ем) 'to drive (e.g., animals somewhere)'
- 3. савырнаш (-ем) 'to turn (intr.)'
- 4. пöлеклаш (-ем) 'to give (as a present)'
- 5. тöршташ (-ем) 'to jump'
- 11.29. In the following sentence pairs, the non-frequentative verb is appropriate in one sentence, and the frequentative verb is appropriate in the other. Which verb is appropriate where?
- 1а. Ик палымем аттракционышто пашам ышта: тудо толшо-влакым тўрло семын лўдыкта/лўдыктылеш.
- 1b. Икана мыйым чот лудыктеныт/лудыктылыныт тугодсек тутынен ойлем.
- 2а. Йыван мöнгышкö тылзе еда чонешта/чонештылеш.
- 2b. Эчук кызыт Хельсинкишке чонешта/чонештылеш.
- 3а. Тенгече оксам банкыште вашталтенам/вашталтылынам.
- 3b. Маша паша вержым чучкыдын вашталта/вашталтылеш.
- 4а. У паспортым мылам ик тылзе ыштеныт/ыштылыныт.
- 4b. Вера паша деч посна шинчен ок керт: эре ала-мом ышта/ыштылеш.
- 5а. Авамлан открыткым кажне пайремлам колтем/колтылам.
- 5b. Эрла Америкышке серышым колтем/колтылам.

11.7.9. Deverbal frequentative suffix -e∂

Attachment to verbal stem: E-suffixes (see 1.6.2 – page 43).

This suffix is mainly used to form frequentative second conjugation verbs from other verbs. It is not productive.

лияш (-ям)	\rightarrow	лиедаш (-ем)	to be, to happen	\rightarrow	to be, to happen
пуаш (-эм)	\rightarrow	пуэдаш (-ем)	to give	\rightarrow	to give, to hand out
лудаш (-ам)	\rightarrow	лудедаш (-ем)	to read	\rightarrow	to browse

11.7.10. Deverbal frequentative suffix -καλ

This somewhat productive suffix forms frequentative second conjugation verbs from verbs.

ойыраш (-ем)	\rightarrow	ойыркалаш (-ем)	to separate (tr.)	\rightarrow	to sort
висаш (-ем)	\rightarrow	вискалаш (-ем)	to measure	\rightarrow	to measure
сераш (-ем)	\rightarrow	серкалаш (-ем)	to write	\rightarrow	to write

11.7.11. Deverbal frequentative suffix -ewm

Attachment to verbal stem: E-suffixes (see 1.6.2 – page 43); Ы-suffix (see 1.6.4 – page 45) -wm after some stems.

This somewhat productive suffix forms primarily first conjugation frequentative verbs from verbs.

шелаш (-ам)	\rightarrow	шелышташ (-ам)	to break, to chop	\rightarrow	to cleave, to chop
колаш (-ам)	\rightarrow	колышташ (-ам)	to hear	\rightarrow	to listen
руаш (-эм)	\rightarrow	руэшташ (-ам)	to cut	\rightarrow	to chop

11.7.12. Deverbal reflexive suffix -алт

Attachment to verbal stem: A-suffix (see 1.6.3 – page 44); bl-suffix (see 1.6.4 – page 45) -*πm* after some stems.

This highly productive suffix is used to form passive, intransitive, reflexive and/or impersonal verbs. Naturally, considerable overlap exists between these categories – as a simplification, one can say that this suffix reduces the number of arguments a verb has by one. It is fully productive – it can be freely attached to a very large number of verbal stems.

аралаш (-ем)	\rightarrow	аралалташ (-ам)	to protect	\rightarrow	to protect oneself
ямдылаш (-ем)	\rightarrow	ямдылалташ (-ам)	to prepare	\rightarrow	to prepare oneself
мушкаш (-ам)	\rightarrow	мушкылташ (-ам)	to wash (tr.)	\rightarrow	to wash oneself
манаш (-ем)	\rightarrow	маналташ (-ам)	to say	\rightarrow	to be said
ышташ (-ем)	\rightarrow	ышталташ (-ам)	to do	\rightarrow	to be done
кылдаш (-ем)	\rightarrow	кылдалташ (-ам)	to connect	\rightarrow	to be connected
почаш (-ам)	\rightarrow	почылташ (-ам)	to open (tr.)	\rightarrow	to open (intr.)

11.30. Attach the suffix -anm to the following verbs. Translations are given in the exercise key.

- 1. висаш (-ем) 'to weigh'
- 2. ешараш (-ем) 'to add'
- 3. сенташ (-ем) 'to win; to defeat'
- 4. петыраш (-ем) 'to close (tr.)'
- 5. саламлаш (-ем) 'to greet'

Some examples illustrating different usages:

Reflexive:

Немыч йылме дене экзаменышке октябрь	I <u>signed myself up</u> for the German language	
тылзылан <u>возалтынам</u> .	exam in October.	
Ÿпин р пои постри ими мадин амин на пли и	The girls are getting (themselves) ready to go	
Удыр-влак театрышке каяш <u>ямдылалтыт</u> .	to the theater.	
Коля пырдыжеш чот <u>пералтын</u> .	Kolya <u>hit</u> against the wall hard.	
Балерине-влак чÿчкыдын <u>висалтыт</u> ,	Ballerinas <u>weigh themselves</u> often, I think.	
шонем.	Ballerillas <u>weigh themselves</u> often, i think.	

Passive:

«Салика» спектакль шуко гана	The play "Salika" <u>has been staged</u> many times.	
шындалтын.	The play Sanka has been staged many times	
Тиде книга нелын <u>кусаралтеш</u> .	This book is hard to translate.	
Йошкар-Олаште шуко театр фестиваль	Many theater festivals are carried out in	
эртаралтеш.	Yoshkar-Ola.	
Олаште кок у школ <u>чоналтеш</u> .	Two new schools are being built in town.	

Note that the agent is not typically marked in such Mari sentences. One can say for example nawa $\omega uma new$ 'the work is being done', but this work is being done by the children would have to be expressed with an active construction: Hoya-Bnak mude nawam $\omega umam$. On occasion, the agent can be marked with the postposition $\partial e He$. This is, however, predominantly done in connection with natural phenomena, and never with animate agents.

Мланде <u>йўр дене</u> мушкылтеш.	The land is being washed by the rain.
Пушенге <u>мардеж дене</u> лÿнгалтеш.	The tree is swaying <u>in the wind</u> .
Пасу <u>лум дене</u> леведалтын.	The field was covered <u>by snow</u> .

Intransitive:

Маша вургемым <u>мушкеш</u> .	Masha is washing clothes.
Йошкар вино деч тамга <u>огеш мушкылт</u> .	Red wine spots don't come out (in the wash).
Оля олмапу гыч олмам <u>кÿреш</u> .	Olya is <u>picking</u> an apple from the apple tree.
Шушерем <u>кўрылтын</u> .	My pearl necklace <u>tore</u> .

<u>Impersonal</u>: In this function, these verbs are only used in the third person singular. Whereas a rough translation could usually be given as 'one does/did (something)', in actuality and in dependence on the context there would be different possibilities for translation. Note that in this function, accusative objects can occur.

Ала-кунам ожно суас йылмымат	Sometime in the past, Tatar was studied as
тунемалтын.	well.

Impersonal clauses of this type on occasion have the connotation that something happened involuntarily or by chance. On occasion, a specific agent of an action is clear from context.

Сар годым шўйшö паренгымат	During the war, <u>(we) had to eat</u> rotten
<u>кочкалтын</u> .	potatoes as well.
Йочам ыштымеке, шагал <u>малалтын</u> .	After having the child, (I) hardly slept.
Сибирьыште шуко <u>кошталтын</u> .	(I/we) have been to Siberia many times.
Керек лÿман калык нерген <u>колалтын</u>	(I) have not heard of the Kereks.
ОГЫЛ.	(1) have not heard of the Kereks.

- 11.31. Transform these sentences into passive/reflexive/intransitive/impersonal sentences using the derivational suffix - $a_{\Lambda}m$, following the pattern: $O\kappa$ нам почам \rightarrow $O\kappa$ на почылтеш.
- 1. Неле жапым монденна.
- 2. Электрон серышым колтенам.
- 3. Тудо вийым ешарен.
- 4. Йоча жапым шарнем.
- 5. Кевытым петыренет.
- 6. Вуйлатышым алмаштеныт.
- 7. Пеледыш пушым шижына.
- 8. Шöртньым шергын аклат.
- 9. Парням пўчкынам.
- 10. Шинчалым веленат.

11.7.13. Deverbal causative suffix -κm

Attachment to verbal stem: bI-suffix (see 1.6.4 – page 45), though in the case of some very common words derived with this suffix, the - ω is not realized: ω www. (- ω) 'to carry out' ω waw (- ω) 'to reach', ω www. (- ω) 'to drink'.

This productive suffix is used to create new second conjugation verbs from both transitive and intransitive verbs.

a) It is used to create causative verbs from transitive verbs, i.e., 'to have/make someone do something'.

ургаш (-ем)	\rightarrow	ургыкташ (-ем)	to sew	\rightarrow	to have (someone) sew
ышташ (-ем)	\rightarrow	ыштыкташ (-ем)	to do	\rightarrow	to have (someone) do
шонаш (-ем)	\rightarrow	шоныкташ (-ем)	to think	\rightarrow	to make (someone) think

b) It is used to create transitive verbs from intransitive ones. In such cases, there can often be a causative undertone.

_йÿаш (-ам) →	йўкташ (-ем)	to drink	\rightarrow	to give to drink, to make drink
ончаш (-ем) →	ончыкташ (-ем)	to see	\rightarrow	to show
шочаш (-ам) →	шочыкташ (-ем)	to be born	\rightarrow	to give birth
шулаш (-ем) →	шулыкташ (-ем)	to melt (intr.)	\rightarrow	to melt (tr.)

- 11.32. Attach the suffix -κm to the following verbs. Translations are given in the exercise key.
- 1. налаш (-ам) 'to buy'
- 2. ÿжаш (-ам) 'to invite'
- 3. канаш (-ем) 'to rest, to relax'
- 4. модаш (-ам) 'to play'

ير

5. йўкшаш (-ем) 'to cool down (intr.)'

<u>Syntax:</u> Generally speaking, the person being made to carry out the activity is marked in the dative case, and the object of said activity is marked with the accusative case.

книгам лудаш (-ам)	to read a book
книгам лудыкташ (-ем)	to make (someone) read a book.
тунемшылан лудыкташ (-ем)	to make a student read
тунемшылан книгам лудыкташ (-ем)	to make a student read a book

There is a smaller number of verbs created by this suffix for which the causative meaning has been obscured, and which are used as transitive verbs governing the accusative: e.g., \Bar{u} \Bar{u} (-e \Bar{u}) 'to give birth, to bear' (\leftarrow \Bar{u} 0 $\Bar{u$

A child was born.
I gave a birth to one son.
The child drinks tea.
I give the child to drink.
I'm giving tea to drink.
The boy is getting dressed.
The mother dresses her son.
Mother puts a jacket on (him/her).
The water is warming up.
I am warming up the water.

Note, however, that double accusative marking is not permissible in literary language. If one wishes to mark both a person and the object of an activity, the person is marked in the dative case, the object in the accusative case.

Ава эргыжлан курткым чикта. Mother puts a jacket on her son.

In the case of some verbs, either the person being made to carry out the activity or the object of said activity can be marked with the accusative case, if only one object is explicitly named. If the person being made to carry out an activity is marked in the accusative, the causative aspect of this derivational suffix can be said to be obscured. If both objects are named, the person must, however, be in the dative case; two accusative objects are not permissible.

унам йўкташ (-ем)	to give a guest to drink
кофем йўкташ (-ем)	to give coffee to drink
уналан кофем йўкташ (-ем)	to give a guest coffee to drink

This suffix is recursive, i.e., it can be connected to a stem multiple times: ωpaw (-em) 'to warm up (intr.)' $\rightarrow \omega p \omega \kappa maw$ (-em) 'to warm up (tr.)' $\rightarrow \omega p \omega \kappa m \omega \kappa m \omega$ (-em) 'to have someone warm something up'.

- 11.33. What is appropriate in the following sentences, a reflexive form in $-\alpha \Lambda m$, or a causative form in $-\kappa m$?
- 1. Тиде муро лўмын тылат шокталтеш/шоктыкта.
- 2. Сўан кече нигунам огеш мондалт/мондыкто.
- 3. Окса маскамат кушталтеш/куштыкта. (Калыкмут)
- 4. Авторын у романже ик тылзыште возалтын/возыктен.
- 5. Шикш пуш ялым шарналтеш/шарныкта.
- 1. Уныка кÿварым мушкеш + кова
- 2. Йолташ Марий Эл гыч марий муйым конден + Питер
- 3. Мурызо эше ик мурым мурен + ончышо-влак
- 5. Ача мороженыйым налын + изи ўдыр
- 6. Секретарь кофем шолта + вуйлатыше
- 7. Тунемше-влак англичан йылме дене диалог-влакым колыштыт + туныктышо
- 8. Пашазе-влак мöрым погат + ферме оза
- 9. Коча математике дене урокым терга + Петя
- 10. Иза шампанскийым почеш + Галя

11.7.14. Deverbal causative suffix $-m \sim -\partial$

This suffix forms transitive second-conjugation verbs from other generally intransitive verbs. It is especially productive, in the form $-\partial$, in combination with the translative suffixes -ar (see 11.7.2 – page 388) and -eM (see 11.7.4 – page 388).

шолаш (-ам)	\rightarrow	шолташ (-ем)	to boil (intr.)	\rightarrow	to boil (tr.)
пураш (-ем)	\rightarrow	пурташ (-ем)	to enter	\rightarrow	to bring in, to lead into
виянаш (-ам)	\rightarrow	вияндаш (-ем)	to become stronger	\rightarrow	to make stronger
нелемаш (-ам)	\rightarrow	нелемдаш (-ем)	to grow heavy	\rightarrow	to make heavier

- 11.35. Attach the suffix $-\partial$ to the following verbs. Translations are given in the exercise key.
- 1. шовынанаш (-ам) 'to soap oneself'
- 2. иземаш (-ам) 'to abate, to decrease'
- 3. пураканаш (-ам) 'to get dusty'
- 4. сакыранаш (-ам) 'to become sugared'
- 5. весемаш (-ам) 'to change (intr.)'
- 11.36. What is appropriate in the following sentences, a causative or non-causative form?
- 1. Петя кровать йымаке шылын/шылтен да мален колтен.
- 2. Йылмызе лияш тендам ко кумыланын/кумыланден?
- 3. Тиде актёр Чарли Чаплин гай калыкым воштылын/воштылтен мошта.
- 4. Тыгай вургем тыйым шонгемеш/шонгемда.
- 5. Инфляций кугемын/кугемден, а пашадар иземын/иземден.

This suffix is also attached to nominal stems to create factitive verbs, see 11.7.7 – page 389.

11.7.15. Deverbal causative suffix -map $\sim -\partial ap$

This somewhat productive suffix forms second conjugation causative verbs from verbs.

йомаш (-ам)	\rightarrow	йомдараш (-ем)	to become lost	\rightarrow	to lose
шижаш (-ам)	\rightarrow	шижтараш (-ем)	to feel, to sense	\rightarrow	to notify, to inform
умылаш (-ем)	\rightarrow	умылтараш (-ем)	to understand	\rightarrow	to explain

11.7.16. Deverbal momentary suffix -алт

Attachment to verbal stem: A-suffix (see 1.6.3 – page 44).

This suffix is used to form momentary verbs that denote short or repeated actions. It is not as productive as its first conjugation counterpart (see 11.7.12 – page 391), but is fairly common.

канаш (-ем)	\rightarrow	каналташ (-ем)	to rest	\rightarrow	to rest, to relax
шокташ (-ем)	\rightarrow	шокталташ (-ем)	to be heard	\rightarrow	to sound
шонаш (-ем)	\rightarrow	шоналташ (-ем)	to think	\rightarrow	to think, to consider

- 11.37. In the following sentence pairs, the non-momentary verb is appropriate in one sentence, and the momentary verb is appropriate in the other. Which verb is appropriate where?
- 1а. Кен'ежым те кушто канеда/каналтеда?
- 1b. Паша деч вара изиш каненам/каналтенам.
- 2а. Вован логарже корштен, садлан тудо ик мурым веле мурен/муралтен.
- 2b. Тудын йўкшо мотор: сылнын мура.
- За. Вует коршта гын, пел шагат кий/киялте.
- 3b. Ольош черле: эмлымерыште кия/киялта.
- 4а. Те могай йылме дене кутыреда/кутыралтеда?
- 4b. Паша нерген кутыраш/кутыралташ изиш жапет уло мо?
- 5а. Визым кок арня вученам/вучалтенам.
- 5b. Иван Петрович вашке толеш, вич минут вучыза/вучалтыза.
- 11.38. Insert a properly inflected form of the verb in the simple past tense II. Note that since the conjugation class is not indicated, you must determine if a reflexive form (first conjugation) or momentary form (second conjugation) is appropriate in the given sentence.
- 1. Диетым кучымо годым мый эр еда (висалташ)
- 2. Вургемым чемоданышке ... да вик вокзалыш каенам. (погалташ)
- 3. Ме йолташем дене университетыште тунемме жапым чучкыдын (шарналташ)
- 4. Тиде книга кунам ..., могай курымышто? (сералташ)
- 5. Таче йўдым ала-кö окнашке ..., но мый почын омыл. (пералташ)

11.7.17. Deverbal momentary suffix -an

Attachment to verbal stem: A-suffix (see 1.6.3 – page 44).

This productive suffix forms momentary first conjugation verbs – i.e., verbs that denote actions viewed as punctual, taking place at one moment in time.

_шÿраш (-ем)	\rightarrow	шўралаш (-ам)	to smear	\rightarrow	to smear
шогаш (-ем)	\rightarrow	шогалаш (-ам)	to stand	\rightarrow	to stand up
вучаш (-ем)	\rightarrow	вучалаш (-ам)	to wait	\rightarrow	to wait (a bit)
тошкаш (-ем)	\rightarrow	тошкалаш (-ам)	to tramp	\rightarrow	to step

- 11.39. In the following sentence pairs, the non-momentary verb is appropriate in one sentence, and the momentary verb is appropriate in the other. Which verb is appropriate where?
- 1а. Тый пушенгым ик ганат руэн/руал от сене: виет ок сите.
- 1b. Кусотышто пушентым руаш/руалаш огеш лий.
- 2а. Тый мом тыге кычкырет/кычкыралат? Мый сонгыра омыл.
- 2b. «Шогыза! Ида кудал!» кычкырыш/кычкырале поездыш вараш кодшо пöръен.
- За. Нелеш ида нал, тиде троллейбус вокзал дене шога/шогалеш?
- 3b. Устембалне вазе шоген/шогалын.
- 4а. Эрдене окнашке ончышым/ончальым а тушто икымше лум возеш.
- 4b. Окнашке кужун онченам/ончалынам: унам вученам.
- 5а. Маша весела ўдыр, эре шыргыжеш/шыргыжалеш.
- 5b. Ивукын мыскаражлан чылан шыргыжыныт/шыргыжальыч.
- 11.40. In the following sentence pairs, the momentary verb is appropriate in one sentence, and the frequentative verb is appropriate in the other. Which verb is appropriate where?
- 1а. Тиде пеледышыш вўдым кажне кечын опталаш/оптылаш кўлеш.
- 1b. Чайышке сакырым тыланда опталаш/оптылаш мо?
- 2а. Йолем пеш коршта тошкалын/тошкыштын ом керт.
- 2b. Рвезе ала-ком вуча: лу минут ик верыштак тошкалеш/тошкыштеш.
- За. Студент годым университетысе газетыш чучкыдын сералтенам/серкаленам.
- 3b. Жапет лиеш гын, мыланна ик-кок мутым сералте/серкале.
- 4а. Омса огеш почылт гын, тудым чотрак шукалаш/шукедылаш кулеш.
- 4b. Уремыште калык пеш шуко лийын: чылан ала-кушко вашкат, шукалыт/шукедылыт.
- 5а. Йолташем-влак Байкал деке каяш темленыт. Мый изиш шоналтышым/шонкалышым да кöнeнам.
- 5b. Экзаменыште Коля кужун шоналтен/шонкален.
- 11.41. What word are the following verbs derived from? Translations of the base words are given in the exercise key.
- 1. моторешташ (-ам) 'to grow in beauty'
- 2. почылташ (-ам) 'to open (intr.)'
- 3. каласалташ (-ам) 'to be said'
- 4. мутланаш (-ем) 'to talk, to discuss'
- 5. куштыкташ (-ем) 'to make somebody dance'
- 6. возкалаш (-ем) 'to write (freq.), to scribble'
- 7. волташ (-ем) 'to lower, to let down'
- 8. воштылалаш (-ам) 'to smile'
- 9. шемемдаш (-ем) 'to blacken'
- 10. йынгырташ (-ем) 'to call, to phone'
- 11. наледаш (-ам) 'to buy (freq.)'
- 12. куптыргаш (-ем) 'to wrinkle, to get wrinkly'
- 13. йодышташ (-ам) 'to inquire, to ask questions'
- 14. ÿянаш (-ам) 'to become oily'
- 15. куандараш (-ем) 'to delight'
- 16. коштедаш (-ем) 'to travel, to go (around)'
- 17. полшыкташ (-ем) 'to make somebody help'
- 18. самырыкемаш (-ам) 'to be rejuvenated'
- 19. каласкалаш (-ем) 'to talk'
- 20. шолташ (-ем) 'to boil, to cook (tr.)'

11.8. Adverbial derivation

Various mechanisms of deriving adverbs were discussed in 8 – page 307.

12. The sentence and its constituents

12.1. General remarks

[...]

12.2. The constituents of simple sentences

[...]

12.3. The order of constituents and adverbials

[...]

12.4. Sentence types

[...]

12.4.1. Declarative sentences (statements)

[...]

12.4.2. Interrogative sentences (questions)

[...]

12.4.2.1. <u>Alternative questions</u>

[...]

12.4.2.2. <u>Constituent questions</u>

[...]

12.4.3. Imperative sentences (commands, orders)

[...]

12.4.4. Exclamative sentence

13. Phrases

[...]

13.1. Verb phrase

[...]

13.2. Noun phrase

[...]

13.3. Adjective phrase

[...]

13.4. Postpositional phrase

[...]

13.5. Coordination of phrases

14. <u>Clausal coordination</u>

14.1. Juxtaposition

[...]

14.2. "Overt" coordination

15. <u>Clausal subordination</u>

[]							
[]	15.0.	General ren	narks				
[]	15.1.	Nominal clauses					
[]	450	D 1 1					
[]	15.2.	Relative clauses					
		15.2.1.	Relative participles				
[]							
		15.2.2.	Finite relative clauses with relative pronouns				
[]		4522					
[]		15.2.2	.1. <u>Constructions of the type Kö / Mo , тудо</u>				
		15.2.2	2.2. <u>Constructions of the type $\kappa y \partial o + \text{noun }, my \partial o + \text{noun }$</u>				
[]							
		15.2.2	2.3. <u>Postposed relative clauses referring to full nouns in the superordinate clause</u>				
[]	450	0 1 1	•				
[]	15.3.	Conditional	clauses				
	15.4.	Concessive clauses					
[]	155	Causal claus					
[]	13.3.	Causai Claus	ses ·				
	15.6.	Consecutive clauses					
[]	15 7	Final clause	S				
[]	10.71	i iiidi cidusc	-				
		15.7.1.	Finite final clauses				
[]							

15.7.2. Non-finite final clauses with the infinitive in -aw

[...]

15.7.2.1. <u>-aw + Dative -лан</u>

[...]

15.7.2.2. <u>-аш + манын</u>

[...]

15.7.3. Non-finite final clauses with the future-necessitive participle in -waw

[...]

15.7.3.1. Future-necessitive participle in -шаш + dative in -лан

[...]

15.7.3.2. Future-necessitive participle in -шаш + манын

[...]

15.7.4. Final constructions with postpositions

[...]

Other adverbial clauses

[...]

15.8. Comparative clauses

A. Exercise key

A.1. Introduction

1.1.

2. sovaš, 6. mondaš, 7. kôlmaš, 10. čarnaš

1.2.

- 1. магнат
- 2. тенор
- 3. тротуар
- 4. макияж
- 5. дьякон
- 6. телефон
- 7. экватор
- 8. июнь
- 9. ефрейтор
- 10. съезд

1.3.

- 1. манеш
- 2. мане
- 3. маньым
- 4. вий
- виян
- 6. вием
- 7. пуэм
- 8. еш
- 9. эн
- 10. оръен

1.4.

- шöрын
- 2. п**е**че
- 3. коча
- 4. тÿн**а**лтыш
- 5. тулартыше
- 6. тор**е**шлык
- 7. ш**о**шо
- 8. ынже
- 9. ваштар**е**ш
- 10. й**ö**сö

1.5.

- 1. kut
- 2. kudêt
- 3. kutlo
- 4. peletše
- 5. vütlan
- 6. krabet
- 7. fagotem
- 8. švet
- 9. uťukla
- 10. gitna

1.6.

- 1. sovlage
- 2. lijde
- 3. ješke
- 4. lümdaš
- 5. lüttəmö

1.7.

- 1. môj denem
- 2. pört teke
- 3. joltašem dene
- 4. joča-vlak tene
- 5. vüd kə̂č

1.8.

- ылыжташ
- 2. лугкал**а**ш
- монча
- 4. н**е**гызше
- 5. к**ÿ**мыжшö

1.9.

- пашаште
- 2. м**у**тышто
- 3. п**ö**ртыштö
- 4. пöл**е**мыште
- 5. ч**ö**гытыштö

1.10.

- 1. Мюнхеныште
- 2. Гамбургышто
- 3. Вильнюсышто
- 4. Сомбатхейыште
- 5. Маардушто

1.11.

- 1. т**е**ле
- 2. тун**е**мше
- 3. **я**нлык
- 4. ен
- имне

1.12.

- йолташем
- 2. шуэм
- 3. тел**е**м
- 4. шерг**е**м
- 5. такси**э**м
- 6. варен'**е**м
- 7. ав**а**м
- 8. ава**е**м
- 9. кÿртн**'е**м
- 10. юл'**е**м

Introduction 405

1.13.

- 1. ак**а**
- 2. вате
- 3. тенг**е**
- 4. вург**е**м
- 5. мут
- 6. арня
- 7. кук**у**
- 8. ш**ÿ**льö
- 9. апр**е**ль
- 10. мар**и**й

1.14.

- 1. йолташ**а**т
- 2. шуэат
- 3. шергат
- **4**. шерге**а**т
- 5. такси**а**т
- 6. варен**я**т
- 7. ав**а**т
- 8. ава**я**т
- 9. кÿртн**я**т
- 10. юл**я**т

1.15.

- 1. мут
- 2. шуэ
- 3. вуй
- 4. тошто
- 5. апр**е**ль
- 6. куг**у**
- 7. кол**я**
- 8. жюри
- 9. к**и**нде
- 10. к**о**гыльо

1.16.

- 1. йолташын
- 2. шу**э**н
- 3. т**е**лын
- 4. шерг**е**н
- 5. такс**и**н
- 6. вар**е**ньын
- 7. ав**а**н
- 8. ав**а**йын
- 9. к**ÿ**ртньын
- 10. и**ю**льын

1.17.

- 1. метро
- 2. коча
- 3. пошк**у**до
- рушарня
- 5. **е**н
- 6. м**ы**й
- 7. н**у**но
- 8. поян
- 9. т**у**ныктышо
- 10. еш

1.18.

- 1. й**о**дышышто
- 2. шу**э**ште
- 3. к**е**чыште
- 4. шерг**е**ште
- 5. таксиште
- 6. вар**е**ньыште
- 7. п**у**што
- 8. **е**шыште
- 9. к**ÿ**ртньыштö
- 10. и**ю**льышто

1.19.

- олма
- толмаш
- чодыра
- 4. в**у**й
- 5. Норв**е**гий
- 6. арня
- 7. ш**у**до
- 8. кид
- 9. ш**ÿ**льö
- 10. и**ю**нь

1.20.

- йолташлан
- 2. шуэл**а**н
- 3. шергыл**а**н
- 4. шергел**а**н
- 5. таксил**а**н
- 6. вареньыл**а**н
- 7. авал**а**н
- 8. авайл**а**н
- 9. кÿртньылан
- **10**. июльл**а**н

1.21.

- паша
- 2. тун**е**мше
- 3. лу
- 4. тул
- 5. айд**е**ме
- 6. м**е**нге
- 7. тенг**е**
- 8. имн'е
- 9. вуй
- 10. апр**е**ль

1.22.

- 1. аваже ~ аваж
- 2. шуэже ~ шуэж
- 3. к**е**чыже ∼ к**е**чыж
- 4. шерг**е**же ~ шерг**е**ж
- 5. л**у**мжо
- 6. ш**о**тшо
- 7. р**о**жшо
- 8. йолташыже ~ йолташыж ~ йолташше
- 9. $\kappa \ddot{\mathbf{y}}$ ртньыжö $\sim \kappa \ddot{\mathbf{y}}$ ртньыж
- 10. и**ю**льжо

1.23.

- 1. вер
- 2. из**а**
- 3. ший
- 4. йÿд
- 5. й**ы**лме
- 6. **о**жо
- 7. пуш
- 8. к**ÿ**ртньö
- 9. пальт**о**
- 10. йöратымаш

1.24.

- 1. PX1SG ∼ ACC
- 2. PX1SG
- 3. PX1SG
- 4. PX1SG
- 5. ACC
- 6. PX1SG ~ ACC
- 7. ACC
- 8. PX1SG
- 9. PX1SG
- 10. PX1SG

1.25.

- 1. ENC
- 2. PX2SG
- 3. PX2SG
- 4. PX2SG ∼ ENC
- 5. PX2SG
- 6. ENC
- 7. ENC
- 8. ENC
- 9. PX2SG ~ ENC
- 10. ENC

1.26.

- 1. GEN
- 2. GEN ∼ DERIV
- 3. DERIV
- 4. DERIV
- 5. GEN
- 6. DERIV
- 7. GEN
- 8. GEN \sim DERIV
- 9. DERIV
- 10. GEN ∼ DERIV

1.27.

Nominative	PX1SG -ем	Clitic -ат 'and, also'	Genitive -н	Inessive -штЕ	PX1PL -на
т у мо	тум е м	тумат	т у мын	т у мышто	тумына
паш а	паш а м	паш а т	паш а н	паш а ште	пашан а
шуэ	шуэм	шуэ а т	шу э н	шу э ште	шуэн а
метр о	метроэм	метро а т	метр о н	метр о што	метрон а
ст е рео	стереоэм	стерео а т	ст е реон	ст е реошто	стереона
ш ö ртньö	шöртн 'е м	шöртн я т	ш ö ртньын	ш ö ртнььыштö	шöртньын а
шамп у нь	шамп у нь	шампун я т	шамп у ньын	шамп у ньышто	шампуньн а
к о фе	коф е м	кофе а т	к о фен	к о феште	кофена
Запол я рье	Запол я рьем	Запол я рьеат	Запол я рьен	Запол я рьеште	Запол я рьена
А встрий	Австри е м	Австри я т	А встрийын	А встрийыште	Австрийн а
толмаш	толмаш е м	толмаш а т	толмашын	толм а шыште ~ толм а ште	толмашн а
Рига	Рига	Риг а т	Р и гын	Р и гыште	Ригын а

A.2. Nouns

2.1.

- 1. шагат
- 2. кем
- 3. маска
- 4. ужалыше
- 5. лум
- 6. пире
- 7. эстон
- 8. снеге
- 9. йöратымаш
- 10. пижерге

2.2.

- 1. ял-влак
- 2. ола-влак
- 3. рвезе-влак
- 4. ÿдыр-влак
- 5. йылме-влак

2.3.

- 1. Турист-влак унагудышто илат.
- 2. Изам-влак спортсмен улыт.
- 3. Катян кидше кылма.
- 4. Шуко ен англичанла кутыра.
- 5. Йоча-влак кудывечыште модыт.
- 6. Пакчаштына мöр кÿэш.
- 7. Марий Элыште пеш яндар энгер-влак йогат.
- 8. Тиде арняште онай концерт-влак лийыт.
- 9. Ленан йолжо коршта.
- 10. Стадионышто куд йоча куржталеш.

2.4.

- 1. туныктышо-шамыч
- 2. пий-шамыч
- 3. омса-шамыч
- 4. ÿстел-шамыч
- 5. ужалыше-шамыч

2.5.

- 1. пакчалаште
- 2. тылзылаште
- 3. кÿварлашке
- 4. курымлашке
- 5. уремлаште

2.6.

- 1. ийлашке
- 2. концертлашке
- 3. тылзылаште
- 4. интернет-лаштыклаште
- 5. олалашке

2.7.

- 1. Анямыт
- 2. театр-влак
- 3. Саша-влак
- 4. Васлиймыт
- 5. ава-влак

2.8.

- 1. кидем, кидет
- 2. кÿтÿэм, кÿтÿэт
- 3. колям, колят
- 4. ачам, ачат
- 5. родем, родет
- 6. шўжарем, шўжарет
- 7. кÿзем, кÿзет
- 8. кечем, кечет
- 9. вуем, вует
- 10. метроэм, метроэт

2.9.

- 1. ÿдырем
- 2. эргым, эргем
- 3. изам
- 4. шольым, шолем
- 5. шÿжарем

2.10.

- 1. уныкат
- 2. чÿчÿч, чÿчÿэт
- 3. ватет
- 4. шешкыч, шешкет
- 5. веныч, венет

2.11.

- 1. кидше
- 2. йолжо
- 3. шÿргыжö
- 4. шинчаже
- 5. нерже
- 6. пылышыже
- 7. тупшо
- 8. вачыже
- 9. шÿмжö
- 10. парняже

2.12.

- 1. ÿпшö
- 2. ялже
- 3. туныктышыжо
- 4. книгаже
- 5. компьютерже
- 6. илышыже
- 7. пöртшö
- 8. пошкудыжо
- 9. шÿжарже
- 10. йочаже

2.13.

- 1. кочана, кочада
- 2. чўчўна, чўчўда
- 3. шольына, шольыда
- 4. йолташна, йолташда
- 5. пийна, пийда
- 6. пашана, пашада
- 7. университетна, университетда
- 8. мландына, мландыда
- 9. элна, элда
- 10. пачерна, пачерда

2.14.

- 1. республикна
- 2. энгерна
- 3. йылмыда
- 4. рўдолада
- 5. кочкышда

2.15.

- 1. суртышт
- 2. кудышт
- 3. кудывечышт
- 4. пакчашт
- 5. тавышт
- 6. мончашт
- 7. конгашт
- 8. пöлемышт
- 9. ўстелышт
- 10. пўкенышт

2.16.

- 1. ялышт
- 2. уремышт
- 3. капкашт
- 4. олмапушт
- 5. паренгышт

2.17.

- 1. лўмем, лўмет, лўмжо, лўмна, лўмда, лўмышт
- 2. йылмем, йылмет, йылмыже, йылмына, йылмыда, йылмышт
- 3. пашам, пашат, пашаже, пашана, пашада, пашашт
- 4. ешем, ешет, ешыже, ешна, ешда, ешышт
- 5. портем, портет, портшо, портна, портда, портышт
- 6. авам, ават, аваже, авана, авада, авашт
- 7. марием, мариет, марийже, марийна, марийда, марийышт
- 8. ватем, ватет, ватыже, ватына, ватыда, ватышт
- 9. ўдырем, ўдырет, ўдыржö, ўдырна, ўдырда, ўдырышт
- 10. йолташем, йолташет, йолташыже, йолташна, йолташда, йолташышт

2.18.

- 1. пöлекет
- 2. пеледышыже
- 3. туныктышына
- 4. книгада
- 5. изашт
- 6. шольым/шолем
- 7. шÿжарет
- 8. имньына
- 9. пырысше
- 10. пием

2.19.

- 1. сумкам-влак, сумкат-влак, сумкаже-влак, сумкана-влак, сумкада-влак, сумкашт-влак
- 2. тувырем-влак, тувырет-влак, тувыржо-влак, тувырна-влак, тувырышт-влак
- 3. пырысем-влак, пырысет-влак, пырысше-влак, пырысна-влак, пырысда-влак, пырысышт-влак
- 4. пошкудем-влак, пошкудет-влак, пошкудыжо-влак, пошкудына-влак, пошкудыдавлак, пошкудышт-влак
- 5. шергашем-влак, шергашет-влак, шергашыже-влак, шергашна-влак, шергашда-влак, шергашышт-влак

2.20.

- 1. пий-влакем, пий-влакет, пий-влакше, пий-влакна, пий-влакда, пий-влакышт
- 2. ручка-влакем, ручка-влакет, ручка-влакше, ручка-влакна, ручка-влакда, ручкавлакышт
- 3. туныктышо-влакем, туныктышо-влакет, туныктышо-влакше, туныктышо-влакна, туныктышо-влакда, туныктышо-влакышт
- 4. йодыш-влакем, йодыш-влакет, йодыш-влакше, йодыш-влакна, йодыш-влакда, йодыш-влакышт
- 5. вашмут-влакем, вашмут-влакет, вашмут-влакше, вашмут-влакна, вашмут-влакда, вашмут-влакышт

2.21.

- 1. тунемшына-влак
- 2. тетрадь-влакше
- 3. мутерда-шамыч
- 4. книгашт-влак
- 5. почеламут-шамычет
- 6. муро-влакем
- 7. йонылышна-влак
- 8. кусарызе-шамычышт
- 9. пашаже-влак
- 10. серыш-влакда

2.22.

- 1. тудын туныктышыжо
- 2. мыйын жапем
- 3. тендан пашада
- 4. мемнан элна
- 5. нунын ялышт
- 6. тендан авада
- 7. тыйын илышет
- 8. тендан лумда
- 9. мемнан пошкудына
- 10. тыйын кокат

2.23.

- 1. тендан мöрда
- 2. нунын пакчашт
- 3. мыйын пачерем
- 4. нунын телевизорышт
- 5. мемнан ўдырна
- 6. тудын статьяже
- 7. мыйын компьютерем
- 8. тыйын мариет
- 9. тендан театрда
- 10. мемнан верна

2.24.

- 1. фотосўретче
- 2. ужалыше
- 3. йылмызе
- 4. мурызо
- 5. возышо

2.25.

- 1. сÿретче
- 2. композитор
- 3. шымлызе
- 4. возышо
- 5. актёр

2.26.

- 1. киндым
- 2. вÿдым
- 3. муным
- 4. ÿйым
- 5. шöрым
- 6. олмам
- 7. пÿрым
- 8. печеньым
- 9. мелнам
- 10. когыльым

2.27.

- 1. пире-влакым
- 2. рывыж-влакым
- 3. пўчо-влакым
- 4. пий-влакым
- 5. комбо-влакым
- 6. чыве-влакым
- 7. имне-влакым
- 8. ушкал-влакым
- 9. сосна-влакым
- 10. каза-влакым

2.28.

- 1. авамым, аватым, аважым, аванам, авадам, аваштым
- 2. ўдыремым, ўдыретым, ўдыржым, ўдырнам, ўдырдам, ўдырыштым

2.29.

- 1. йолташем-влакым, йолташет-влакым, йолташыже-влакым, йолташна-влакым, йолташда-влакым, йолташышт-влакым
- 2. йолташ-влакемым, йолташ-влакетым, йолташ-влакшым, йолташ-влакнам, йолташ-влакыштым

2.30.

- 1. шÿрым
- 2. сырам
- 3. подкогыльым
- 4. мÿйым
- 5. пÿртÿсым
- 6. мурым
- 7. ватым
- 8. тўвырам
- 9. кукум
- 10. тылзым

2.31.

- 1. почеламутым
- 2. йÿлам
- 3. шылым
- 4. тамакым
- 5. йылмым
- 6. пашам
- 7. еным
- 8. телевизорым
- 9. книгам
- 10. мутым

2.32.

- 1. шошым
- 2. идалыкым
- 3. телым
- 4. менгым
- 5. йÿдым

2.33.

- 1. пакчан
- 2. паренгын
- 3. вишньын
- 4. шудын
- 5. куэн
- 6. мöрын
- 7. ковыштан
- 8. пеледышын
- 9. трайын
- 10. мландын

2.34.

- 1. йоча-влакын
- 2. рвезе-влакын
- 3. ўдыр-влакын
- 4. родо-влакын
- 5. уна-влакын
- 6. йолташ-влакын
- 7. палыме-влакын
- 8. туныктышо-влакын
- 9. студент-влакын
- 10. вуйлатыше-влакын

2.35.

- 1. акамын, акатын, акажын, аканан, акадан, акаштын
- 2. шужаремын, шужаретын, шужаржын, шужарнан, шужардан, шужарыштын

2.36.

- 1. унам-влакын, унат-влакын, унаже-влакын, унана-влакын, унада-влакын, унашт-влакын
- 2. уна-влакемын, уна-влакетын, уна-влакшын, уна-влакнан, уна-влакдан, уна-влакыштын

2.37.

- 1. возышын романже
- 2. поэтын илышыже
- 3. мурызын йўкшö
- 4. сÿретчын кидше
- 5. йочан модышыжо
- 6. йолташын пöлекше
- 7. ўдырын телефонжо
- 8. пошкудын пачерже
- 9. кован ялже
- 10. ачан пашаже

2.38.

- 1. ÿдырын вургемже
- 2. бизнесъенын фирмыже
- 3. рвезын ўпшö
- 4. южын температуржо
- 5. кован мелнаже
- 6. элын президентше
- 7. аван канашыже
- 8. школын тунемшыже
- 9. туныктышын йодышыжо
- 10. театрын сўретчыже

2.39.

- 1. ешлан
- 2. марийлан
- 3. ватылан
- 4. эргылан
- 5. ÿдырлан
- 6. изалан
- 7. шольылан
- 8. акалан
- 9. чўчўлан
- 10. чўчўньылан

2.40.

- 1. пашазе-влаклан
- 2. ургызо-влаклан
- 3. ужалыше-влаклан
- 4. сÿретче-влаклан
- 5. бизнесъен-влаклан
- 6. шанчыен-влаклан
- 7. йылмызе-влаклан
- 8. кусарызе-влаклан
- 9. эмлызе-влаклан
- 10. мурызо-влаклан

2.41.

- 1. пиемлан, пиетлан, пийжылан, пийналан ~ пийланна, пийдалан ~ пийланда, пийыштлан
- 2. пырысемлан, пырысетлан, пырысшылан, пырысналан ~ пырысланна, пырысдалан ~ пырысланда, пырысыштлан

2.42.

- 1. ялем-влаклан, ялет-влаклан, ялже-влаклан, ялна-влаклан, ялда-влаклан, ялышт-влаклан
- 2. ял-влакемлан, ял-влакетлан, ял-влакшылан, ял-влакналан/ял-влакланна, ял-влакдалан/ял-влакланда, ял-влакыштлан

2.43.

- 1. юмылан
- 2. синоптик-влаклан
- 3. попугайлан
- 4. ÿдыремлан
- 5. сенышылан
- 6. комбылан
- 7. ачамлан
- 8. уныка-влакшылан
- 9. журналист-влаклан
- 10. студентлан

2.44.

- 1. эргыжлан
- 2. кувалан
- 3. лудшыжо-влаклан
- 4. студент-влаклан
- 5. Йўшто Кугызалан
- 6. турист-влаклан
- 7. колыштшо-влаклан
- 8. артист-влаклан
- 9. уна-влаклан
- 10. тунемше-влаклан

2.45.

- 1. ужалышылан
- 2. чонышылан
- 3. менеджерлан
- 4. депутатлан
- 5. кусарызылан

2.46.

- 1. рушарнялан
- 2. телылан
- 3. У ийлан
- 4. ныл шагатлан
- 5. кум арнялан

2.47.

- 1. канышлан
- 2. аваштлан
- 3. йылмызылан
- 4. конференцийлан
- 5. ийлан
- 6. шинчаллан
- 7. килограммлан
- 8. коважлан
- 9. мурылан
- 10. археологлан

2.48.

- 1. ялыште
- 2. корнышто
- 3. олаште
- 4. вокзалыште
- 5. трамвайыште
- 6. унагудышто
- 7. портышто
- 8. аптекыште
- 9. тоштерыште
- 10. кевытыште

2.49.

- 1. уремлаште
- 2. площадьлаште
- 3. кÿварлаште
- 4. кафелаште
- 5. кочмыверлаште
- 6. книгагудылаште
- 7. театрлаште
- 8. почтылаште
- 9. школлаште
- 10. черкылаште

2.50.

- 1. пачерыштем, пачерыштет, пачерыштыже, пачерыштына, пачерыштыда, пачерыштышт
- 2. сумкаштем, сумкаштыже, сумкаштына, сумкаштыда, сумкаштышт

2.51.

мыйын серышлаште, тыйын серышлаште, тудын серышлаште, мемнан серышлаште, тендан серышлаште, нунын серышлаште

2.52.

- 1. киношто
- 2. Йошкар-Олаште
- 3. Сибирьыште
- 4. Японийыште
- 5. йылмыште
- 6. кундемлаште
- 7. интернетыште
- 8. йот эллаште
- 9. омышто
- 10. Марсыште

2.53.

- 1. Египетыште
- 2. хорышто
- 3. эмлымверыште
- 4. мöнгыштö
- 5. паркыште
- 6. чодыраште
- 7. унагудыштыда
- 8. циркыште
- 9. компьютерыштет
- 10. Юлышто

2.54.

- 1. кечыште
- 2. ийыште
- 3. йўдышто
- 4. жапыште
- 5. январьыште

2.55.

- 1. йочаште
- 2. салтакыште
- 3. йодышышто
- 4. тунемшыште
- 5. пашаеныште

2.56.

- 1. чодырашке
- 2. пасушко
- 3. корнышко
- 4. курыкышко
- 5. тавышке
- 6. вўдышко
- 7. кудышко
- 8. тўньыкышко
- 9. леведышышке
- 10. печышке

2.57.

- 1. пачерыш
- 2. омсаш
- 3. кухньыш
- 4. ванныйыш
- 5. ÿстелыш
- 6. лампыш
- 7. пÿкеныш
- 8. вазыш
- 9. пырдыжыш
- 10. окнаш

2.58.

- 1. Юлыш
- 2. Москош
- 3. куэш
- 4. пасуш
- 5. пўяш

2.59.

- 1. пöлемышке
- 2. капкашке
- 3. метрошко
- 4. киндышке
- 5. мöнгышкö

2.60.

- 1. сумкалашке, сумкалаш
- 2. серышлашке, серышлаш
- 3. фотолашке, фотолаш
- 4. кўсенлашке, кўсенлаш
- 5. рожлашке, рожлаш
- 6. ручкалашке, ручкалаш
- 7. корнылашке, корнылаш
- 8. таксилашке, таксилаш
- 9. кафелашке, кафелаш
- 10. унагудылашке, унагудылаш

2.61.

- 1. школышкем, школышкет, школышкыжо, школышкына, школышкыда, школышкышт
- 2. шинчашкем, шинчашкет, шинчашкыже, шинчашкына, шинчашкыда, шинчашкышт

2.62.

мыйын кусенлаш(ке), тыйын кусенлаш(ке), тудын кусенлаш(ке), мемнан кусенлаш(ке), тендан кусенлаш(ке), нунын кусенлаш(ке)

2.63.

- 1. школыш(ко)
- 2. пашаш(ке)
- 3. Ханты-Мансийскыш(ке)
- 4. Хельсинкиш(ке)
- 5. менгыш(ке)
- 6. корныш(ко)
- 7. зоопаркыш(ке)
- 8. оперыш(ке)
- 9. уремыш(ке)
- 10. пазарыш(ке)

2.64.

- 1. космосыш(ко)
- 2. вÿдыш(кö)
- 3. тоштерлаш(ке)
- 4. стадионыш(ко)
- капкаш(ке)
- 6. тенъзыш(ке)
- 7. мландыш(ке)
- 8. кÿмыжышкем
- 9. тенгеш(ке)
- 10. кÿварыш(ке)

2.65.

- 1. шошыш(ко)
- 2. принцессыш(ке)
- 3. ийыш(ке)
- 4. еныш(ке)
- 5. блузкыш(ко)
- 6. рушыш(ко)
- 7. йомакыш
- 8. окмакыш(ке)
- 9. идалыкыш(ке)
- 10. мучашыш(ке) ~ мучашке

2.66.

- 1. йолеш
- 2. вуеш
- 3. вачеш
- 4. каструлеш
- 5. салмаш
- 6. кўэш
- 7. метроэш
- 8. куэш
- 9. отеш
- 10. мöнгеш

2.67.

- 1. сумка-влакеш
- 2. мешак-влакеш
- 3. пырдыж-влакеш
- 4. пÿкен-влакеш
- 5. полко-влакеш
- 6. окна-влакеш
- 7. кудывече-влакеш
- 8. ял-влакеш
- 9. корно-влакеш
- 10. автобус-влакеш

2.68.

- 1. кусенешем, кусенешыже, кусенешыже, кусенешна, кусенешда, кусенешышт
- 2. сумкашем, сумкашет, сумкашыже, сумкашна, сумкашда, сумкашышт

2.69.

- 1. окнам-влакеш, окнат-влакеш, окнаже-влакеш, окнана-влакеш, окнашт-влакеш
- 2. окна-влакешем, окна-влакешет, окна-влакешыже, окна-влакешна, окна-влакешда, окна-влакешышт

2.70.

- 1. вуеш
- 2. унагудеш
- 3. классеш
- 4. омсашыже
- 5. тÿреш
- 6. йолешыже
- 7. чонешыже
- 8. остановкеш
- 9. кундемеш
- 10. кÿмыжеш

2.71.

- 1. таксиэш
- 2. иеш
- 3. тулеш
- 4. мешакешыже
- 5. енгеш

2.72.

- 1. пирыла
- 2. мерангла
- 3. маскала
- 4. шордыла
- 5. пўчыла
- 6. имньыла
- 7. шопкела
- 8. пийла
- 9. кукула
- 10. лывыла

2.73.

- 1. йоча-влакла
- 2. рвезе-влакла
- 3. ÿдыр-влакла
- 4. родо-влакла
- 5. куэ-влакла
- 6. пўнчо-влакла
- 7. тумо-влакла
- 8. кож-влакла
- 9. коля-влакла
- 10. чыве-влакла

2.74.

- 1. ўдыремла, ўдыретла, ўдыржыла, ўдырнала, ўдырдала, ўдырыштла
- 2. ковамла, коватла, коважла, кованала, ковадала, коваштла

2.75.

родем-влакла, родыт-влакла, родыжо-влакла, родына-влакла, родыда-влакла, родышт-влакла

2.76.

- 1. йолташла
- 2. колла
- 3. коважла
- 4. рывыжла
- 5. маскала
- 6. пырысла
- 7. шÿшпыкла
- 8. рвезе-влакла
- 9. тылзыла
- 10. марий-влакла

2.77.

- 1. имньыла
- 2. пеледышла
- 3. йомакла
- 4. мут-влакла
- 5. тенызла
- 6. сокла
- 7. семла
- 8. кочажла
- 9. мÿйла
- 10. полатла

2.78.

- 1. олаге
- 2. ялге
- 3. родыге
- 4. чÿчÿге
- 5. чÿчÿньыге
- 6. ватыге
- 7. марийге
- 8. йочаге
- 9. йолташге
- 10. палымыге

2.79.

- 1. кÿмыж-влакге
- 2. совла-влакге
- 3. кÿзö-влакге
- 4. вилке-влакге
- 5. каструль-влакге

2.80.

родемге, родыжге, родынаге, родыдаге, родыштге

2.81.

йолташем-влакге, йолташет-влакге, йолташыже-влакге, йолташна-влакге, йолташда-влакге, йолташышт-влакге

2.82.

- 1. ватыштге
- 2. принтерге
- 3. янлык-влакге
- 4. кичкыге
- 5. вазыге
- 6. пырысыштге
- 7. луге
- 8. дискге
- 9. пöртге
- 10. туныктышышт-влакге

2.83.

- 1. ешге
- 2. кечыге-йудге
- 3. тунемшыге
- 4. пöртге, кудывечыге
- 5. мелнаге

A.3. Adjectives

3.1.

- 1. изиште
- 2. ужаргышке
- 3. Марий Элысылан
- 4. кÿжгым
- 5. шемым

3.2.

- 1. самырык-влак
- 2. оласе-влаклан
- 3. шерым
- 4. поянын, нужнан
- 5. йўштышто

3.3.

- 1. йуштыш(ко), шокшыш(ко)
- 2. волгыдышто
- 3. йошкаргын, ошын
- 4. тоштым
- 5. кÿчыклан

3.4.

- 1. ош
- 2. ужарге
- 3. кошар
- 4. ныжылгым
- 5. ошо
- 6. йошкар
- 7. кошарге
- 8. шем
- 9. ужар
- 10. йошкаргым

3.5.

- 1. Шинчат кава гай канде.
- 2. Нуно рывыж гай чоя улыт.
- 3. Эвика аваж гаяк ушан кушкеш.
- 4. Тазалыкда тумо гай пенгыде лийже.
- 5. Илышда муй гай шере лийже.

3.6.

- 1. Классыштына кум икгай/ик фамилиян рвезе уло.
- 2. Эрге ден ачаже икгай/ик койышан улыт.
- 3. Чемоданем-влак икгай/ик нелытан улыт.
- 4. Тендан ужга-влакда икгай/ик кужгытан улыт?
- 5. Тыште чылан икгай/ик праван улына.

3.7.

- 1. изирак
- 2. нелырак
- 3. йÿштырак
- 4. шемырак
- 5. лавыранрак
- 6. кужурак
- 7. ошырак
- 8. яндаррак
- 9. куштылгырак
- 10. поянрак
- 11. кÿчыкрак
- 12. йошкаргырак
- 13. порырак
- 14. нужнарак
- 15. кугурак

3.8.

- 1. йӱштырак
- 2. шулдырак
- 3. тамлырак
- 4. кужурак
- 5. нелырак, онгайрак

3.9.

- 1. Козьмодемьянск Йошкар-Ола деч тоштырак ~ тошто.
- 2. Шольо иза деч самырыкрак ~ самырык.
- 3. Миллиардер миллионер деч поянрак ~ поян.
- 4. Урал курык Марий Элысе курык деч кукшырак ~ кукшо.
- 5. Ий вÿд деч куштылгырак ~ куштылго.

3.10.

- 1. шергырак
- 2. шокшырак
- 3. кугурак
- 4. волгыдырак
- 5. шерырак
- 6. шулдырак
- 7. пенгыдырак
- 8. кужурак
- 9. нелырак
- 10. онгайрак

3.11.

- 1. сылнырак, эн сылне
- 2. пушкыдырак, эн пушкыдо
- 3. начаррак, эн начар
- 4. осалрак, эн осал
- 5. шонгырак, эн шонго
- 6. шопырак, эн шопо
- 7. кумдарак, эн кумда
- 8. йосырак, эн йосо
- 9. веселарак, эн весела
- 10. кÿренрак, эн кÿрен

3.12.

- 1. эн йöратыме
- 2. эн тора
- 3. эн свежа
- 4. эн кумда
- 5. эн ушан
- 6. эн кўшыл
- 7. эн пайдале
- 8. эн виян
- 9. эн лишыл
- 10. эн писе

A.4. Quantifiers

4.1.

- 1. коло шым / коло шымыт
- 2. кудло вич / кудло визыт
- 3. латныл / латнылыт
- 4. индеш / индеше
- 5. индешле
- 6. латкандаш / латкандаше
- 7. вич / визыт
- 8. нылле шым / нылле шымыт
- 9. кудло
- 10. кумло кум / кумло кумыт

4.2.

- 1. кумшÿдö коло
- 2. шымшудо индешле индеш / шымшудо индешле индеше
- 3. тужем нылшудо витле шым / тужем нылшудо витле шымыт
- 4. латик тужем кудшудо кумло кандаш / латик тужем кудшудо кумло кандаше
- 5. коло кум миллион индешшудо тужем нылшудо коло ик / коло кум миллион индешшудо тужем нылшудо коло икте

4.3.

- 1. Марий театрыште тений кум у спектакль лектеш.
- 2. Вес ий гыч мемнан университетыште шымле кандаш йотэлысе студент тунемаш тунгалеш.
- 3. Марий Элыште шўдо лу тўрло калык ила.
- 4. «Изи мöр пеледыш» конкурсыш тÿжем вичшÿдö школ тунемше ушнен.
- 5. Чавайн лумеш книгагудышто миллион кокшудо марий да руш книга аралалтеш.

4.4.

- 1. икте
- 2. кандашшўдо кудло кокыт
- 3. кум
- 4. нылыт
- 5. латвич/лучко
- 6. нылшудо шымле кудыт
- 7. шымле шымыт
- 8. латкандаш
- 9. кокшўдо шымле индеш
- 10. лу

4.5.

- 1. латшымытым
- 2. Шўдо коло иктылан
- 3. кокытышко
- 4. Латкудытлан
- 5. кумло индешыште
- 6. шÿдö индешле кумытым
- 7. Нылытеш
- 8. шымытыште
- 9. Кокшудо нылле визыт
- 10. Кандашым

Quantifiers 429

4.6.

- 1. ныллымше
- 2. шымле индешымше
- 3. нылымше
- 4. латкумшо
- 5. шымле икымше
- 6. тўжем вичшўдымшö
- 7. индешле кокымшо
- 8. шўдо кумло кудымшо
- 9. кудшўдо витлымше
- 10. икымше / первый

4.7.

- 1. латкудымшо
- 2. коло кокымшо
- 3. тужем индешшудо визымше
- 4. шÿдö витле кумшо
- 5. луымшо

4.8.

- 1. луымшым
- 2. тужем индешшудо кандашле икымшыште
- 3. кокымшын
- 4. латнылымшышке
- 5. нылле кандашымшылан

4.9.

- 1. кум кудыташ
- 2. индешле индеш шÿдаш
- 3. ныл тичмашат ик кумыташ
- 4. индеш тичмашат кум нылыташ
- 5. индешле индеш тичмашат индеш луаш

4.10.

1c, 2d, 3a, 4e, 5b

4.11.

- 1. нылытын
- 2. Кеч-мынярын
- 3. Коктынат
- 4. Нылытын
- 5. чылан
- 6. шагалракын/шагалынрак
- 7. шукын
- 8. кумытын
- 9. кумытын
- 10. шÿдын

4.12.

- 1. кумыньнам
- 2. нылыньдам
- 3. когыньда
- 4. кумыньышт
- 5. когыньнан
- 6. кумыньыштынат
- 7. когылянышт
- 8. визыньыштын
- 9. кумылянда
- 10. когыньнам

4.13.

- 1. Шуматкечын
- 2. кушкыжмо
- 3. Шочмо
- 4. Рушарнян
- 5. кугарня

4.14.

- 1. июньышто
- 2. сорла тылзыште
- 3. ноябрь
- 4. майыште
- 5. идым тылзе

4.15.

- 1. кенежым
- 2. шыжым
- 3. теле
- 4. телым, шошым
- 5. шошо

4.16.

- 1. 961-ше ийыште
- 2. 1867-ше ийыште
- 3. 1907-ше ий
- 4. 1929-ше ий
- 5. 1963-шо ийыште

4.17.

- 1. 1970-1980-ше ийлаште
- 2. 50-ше ийла
- 3. 1990-ше ийлаште
- 4. 20-шо ийлаштыже
- 5. 60-шо ийла

4.18.

- 1. ІХ-ХІ курымла
- 2. XIII-XVI курымлаште
- 3. XII курым
- 4. XVII курым
- 5. XI-XV курымлаште

4.19.

- 1. 24-ше январьыште/24-ше шорыкйол тылзын/шорыкйол тылзын 24-ше кечынже
- 2. 10-шо декабрь/10-шо теле тылзе/теле тылзын 10-шо кечыже
- 3. 15-ше сентябрыште/15-ше идым тылзын/идым тылзын 15-ше кечынже
- 4. 2-шо август/2-шо сорла тылзе/сорла тылзын 2-шо кечыже
- 5. 18-ше июньышто/18-ше пеледыш тылзын/пеледыш тылзын 18-ше кечынже

4.20.

- 1. 1991-ше ий апрель/1991-ше ий апрель тылзе/1991-ше ий вудшор тылзе
- 2. 1997-ше ий сентябрьыште/1997-ше ий сентябрь тылзыште/1997-ше ий идым тылзыште
- 3. 2005-ше ий июль/2005-ше ий июль тылзе/2005-ше ий сурем тылзе
- 4. 2015-ше ий августышто/2015-ше ий август тылзыште/2015-ше ий сорла тылзыште
- 5. 2016-шо ий октябрьыште/2016-шо ий октябрь тылзыште/2016-шо ий шыжа тылзыште

4.21.

- 1. 1978-ше ий 31-ше декабрь/1978-ше ий 31-ше теле тылзе/1978-ше ий теле тылзын 31ше кечыже
- 2. 1981-ше ий 8-ше майыште/1981-ше ий 8-ше ага тылзын/1981-ше ий ага тылзын 8-ше кечынже
- 3. 1992-шо ий 26-шо мартыште/1992-шо ий 26-шо ўярня тылзын/1992-шо ий ўярня тылзын 26-шо кечынже
- 4. 2010-шо ий 24-ше июль/2010-шо ий 24-ше сÿрем тылзе /2010-шо ий сÿрем тылзын 24ше кечыже
- 5. 2015-ше ий 17-ше мартыште/2015-ше ий 17-ше ўярня тылзын/2015-шо ий ўярня тылзын 17-ше кечынже

4.22.

- 1. 1919-ше ий теле
- 2. 1928-ше ий телым
- 3. 1931-ше ий шыжым
- 4. 1960-шо ий кентеж
- 5. 2008-ше ий шошым

4.23.

- 1. (эрдене) шымытат лучкылан/ (эрдене) шым шагатат латвич/лучко минутлан
- 2. (кечывалым) латкокытат пелылан/ (кечывалым) латкок шагатат кумло минутлан / (кечывалым) латкок шагатат пелылан
- 3. Латвич шагатат нылле минутлан / латвизытат ныллылан/ (кечывалым/кечывал деч вара) кум шагатат нылле минутлан /(кечывалым/кечывал деч вара)) кумытат ныллылан
- 4. (Кастене) кудытат колылан/ (кастене) куд шагатат коло минутлан / латкандашат колылан/ латкандаш шагатат коло минутлан
- 5. (йўдым/кастене) латиктылан/ (йўдым/кастене) латик шагатлан/ коло кум шагатлан

4.24.

- 1. 13 + 7 = 20 (коло)
- 2. 56 ÷ 2 = 28 (коло кандаше)
- 3. 8 × 6 = 48 (нылле кандаше)
- 4. 35 + 48 = 83 (кандашле кумыт)
- 5. 91 19 = 72 (шымле кокыт)
- 6. $500 \div 25 = 20$ (коло)
- 7. 1800 315 = 1485 (тўжем нылшўдо кандашле визыт)
- 8. 124 + 776 = 900 (индешшӱдӧ)
- 9. 30 × 4 = 120 (шÿдö коло)
- 10. 10 2 = 8 (кандаше)

Pronouns 433

A.5. Pronouns

5.1.

- 1. Тый шуматкечын мом ыштет?
- 2. Тый мом ышташ йöратет?
- 3. Те мылам полшен кертыда?
- 4. Те ода пале, Ивук кызыт кушто?
- 5. Те могай киндым налаш темледа?

5.2.

- 1. Тиде
- 2. Тудо
- 3. Нине (Тиде)
- 4. Тудо
- 5. Нине (Тиде)

5.3.

- 1. Тиде
- 2. Ty
- 3. Нине
- 4. Тудо
- 5. Тиде

5.4.

- 1. тудо
- 2. Ты/Тиде
- 3. Тиде
- 4. Ту/Тудо
- 5. тудо

5.5.

- 1. тидын
- 2. нунылан
- 3. тудым
- 4. нунын
- 5. тудлан

5.6.

- 1. тушеч
- 2. тыгай
- 3. тысе
- 4. Тунар
- 5. Тыште
- 6. тунарлан
- 7. тышан
- 8. тынарын
- 9. тушко
- 10. тыге

5.7.

- 1. Мыняр/Кунар шуко лудат, тунар шуко палет. (Калыкмут)
- 2. Чодырашке мыняр/кунар келгышке пурет, тунар шуко пум муат. (Калыкмут)
- 3. Пелашет дене мыняр/кунар шуэн вашлият, тунар чот тудым йöраташ тўналат. (Калыкмут)
- 4. Енглан мыняр/кунар сайым ыштет, тунар осал лият. (Калыкмут)
- 5. Мыняр/Кунар кушко кузет, волен возаш тунар лудыкшо. (Калыкмут)

5.8.

- 1. шке
- 2. шкенан
- 3. шке
- 4. шкендан
- 5. шкемын
- 6. шке
- 7. шке
- 8. шке
- 9. шкенышт
- 10. шке

5.9.

шкемын пачерем, шкендын пачерет, шкенжын пачерже, шкенан пачерна, шкендан пачерда, шкеныштын пачерышт

5.10.

- 1. шкенан туныктышынам
- 2. шкеныштын сравочыштым
- 3. шкендын пашатым
- 4. шкенжын илышыж(е)
- 5. шкендан тукымдан

5.11.

- 1. шкенан
- 2. шкеже
- 3. шканже/шкаланже
- 4. шкендым
- 5. шкеныштым
- 6. шке
- 7. шканна/шкаланна
- 8. шкендан
- 9. шке/шкенжын
- 10. шке

5.12.

- 1. икте-весылан/икте-весыланна
- 2. икте-весым/икте-весыдам
- 3. икте-весе/икте-весыда
- 4. икте-весын/икте-весынан
- 5. икте-весылан/икте-весыштлан
- 6. икте-весе/икте-весына
- 7. икте-весым/икте-весыштым
- 8. икте-весын/икте-весыштын
- 9. икте-весе/икте-весышт
- 10. икте-весылан/икте-весыштлан

Pronouns 435

5.13.

- 1. шкаланна
- 2. икте-весынам
- 3. шкендан
- 4. икте-весыштлан
- 5. икте-весыдам

5.14.

- 1. кушто
- 2. кушеч
- 3. кунамсек
- 4. мынярылан/кунам
- 5. могай

5.15.

- 1. мода
- 2. мона
- 3. кöжö
- 4. мошт
- 5. кöна

5.16.

- 1. Кунар
- 2. мыняре
- 3. мыняр
- 4. Мыняр
- 5. кунаре

5.17.

- 1. Нигушто./Кен ежым нигушто канен онал.
- 2. Нигом./ Нигом она/огына вучо.
- 3. Нимогайым./Нимогай вином ом йорате.
- 4. Нимынярым./ Нимыняр йонылышым ыштен отыл/одал.
- 5. Нимо нерген./ Нимо нерген она/огына шоно.
- 6. Нигудо./Нигудо сумка мылам ок/огеш келше.
- 7. Нигушан./Шке ўмылет деч нигушан шылаш ок/огеш лий. / Шке ўмылет/ўмылда деч нигушан от/ода/огыда шыл.
- 8. Нигузе./Ерыште шергашым нигузе муаш ок/огеш лий./ Ерыште шергашым нигузе от/ода/огыда му.
- 9. Нигушеч./ Миллион тентем нигушеч налаш ок/огеш лий./ Миллион тентем нигушеч от/ода/огыда нал.
- 10. Нигунам./ Те сандалыкыш нигунам ода/огыда чон еште.

5.18.

- 1. кеч-мом/керек-мом
- 2. кеч-ком / керек-ком
- 3. кеч-кушто/керек-кушто
- 4. кеч-кунам/керек-кунам
- 5. кеч-мыняр(е)/кеч-кунар(е)/керек-мыняр(е)/керек-кунар(е)

5.19.

- 1. ала-кушко
- 2. ала-кö
- 3. ала-кунам

- 4. ала-кузе/ала-мо дене
- 5. ала-мыняр/ала-кунар

5.20.

- 1. иктаж-мом
- 2. иктаж-мыняр/иктаж-кунар
- 3. иктаж-кö
- 4. иктаж-могай
- 5. иктаж-молан

5.21.

- 1. керек-кушко
- 2. ала-молан
- 3. иктаж-кушто
- 4. иктаж-мыняр
- 5. керек-мом
- 6. ала-могай
- 7. иктаж-ком
- 8. ала-кушеч
- 9. кеч-кузе
- 10. ала-кунам

5.22.

- 1. мыняр-гынат/кунар-гынат
- 2. кузе-гынат
- 3. ко дене гынат
- 4. кушто-гынат
- 5. мом-гынат

5.23.

- 1. южо
- 2. икмыняр
- 3. кажне, кажне
- 4. чумыр
- 5. чылан

A.6. Postpositions

6.1.

ваштарешем, ваштарешет, ваштарешыже, ваштарешна, ваштарешда, ваштарешышт

6.2

мыйын годым, тыйын годым, тудын годым, мемнан годым, тендан годым, нунын годым

6.3.

мый денем, тый денет, тудын дене, мемнан дене, тендан дене, нунын дене

6.4.

- 1. тый декет
- 2. тудын марте
- 3. мый дечем
- 4. мемнан коклаште
- 5. тыйын почешет (тыйын почеш / тый почешет)
- 6. тендан дене
- 7. мыйын наре
- 8. тыйын йотке
- 9. нунын семынышт (нунын семын)
- 10. мыйын пеленем (мыйын пелен / мый пеленем)

6.5.

- 1. икте-весе
- 2. тидын
- 3. Кö/Кöн
- 4. тудын
- 5. мо

6.6.

- 1. вере
- 2. верчын
- 3. вачын
- 4. виса
- 5. вашеш
- 6. гай
- 7. ваштареш
- 8. водын
- 9. вереш
- 10. вошт

6.7.

- 1. тендан деке
- 2. Мый декем
- 3. тый декет
- 4. мемнан деке
- 5. тый декет

6.8.

- 1. тоштер дене
- 2. пу дене
- 3. пошкудо дене
- 4. историй дене
- 5. тўжем дене
- 6. воштылмо дене
- 7. олма дене
- 8. тылзе дене
- 9. машина дене
- 10. бульвар дене

6.9.

- 1. коля деч
- 2. аваж деч
- 3. мотор деч
- 4. Юл деч
- 5. кумыл деч
- 6. кочмо деч
- 7. тигр деч
- 8. йолташем деч
- 9. марийже деч
- 10. экзамен деч

6.10.

- 1. деч
- 2. гыч
- 3. дене
- 4. деч
- 5. гыч
- 6. деч
- 7. деке
- 8. дене
- 9. деке
- 10 дене

6.11.

- 1. гана
- 2. годым
- 3. годсек
- 4. даныт
- 5. гоч

6.12.

- 1. йöре
- 2. келгыт
- 3. еда
- 4. келшышын
- 5. ияшын
- 6. кöра
- 7. йöршан
- 8. йотке
- 9. жапыште
- 10. йыр

6.13.

- 1. кутынек/кутынь
- 2. кÿжгыт
- 3. кужыт
- 4. кÿдынь
- 5. кумдык
- 6. кут/кутыш
- 7. кӱкшыт
- 8. кÿшеш
- 9. кумдыкеш
- 10. кутышеш/кутышын

6.14.

- 1. мучаште
- 2. мучко
- 3. лийын
- 4. лугыч
- 5. лÿмеш
- 6. мучкылан
- 7. мелын
- 8. марте
- 9. мучашеш
- 10. манмаште

6.15.

- 1. нерген
- 2. олмеш
- 3. наре
- 4. поче/почела
- 5. ончыде
- 6. пелен
- 7. осыгечын
- 8. нерген
- 9. пачаш
- 10. ожно

6.16.

- 1. кокла гыч
- 2. йымалан/йымак(е)
- 3. кöргыштö
- 4. велке/век(е)/велыш(ке)
- 5. воктен(е)
- 6. кöргыш(кö)/кöргеш
- 7. воктелан/воктен(е)
- 8. йымач(ын)
- 9. коклаште
- 10. веч(ын)/вел гыч

6.17.

- 1. могырым/могыр гыч
- 2. кÿдылан
- 3. лонгаште
- 4. кыдалне
- 5. (деке) лиш(ке)
- 6. кыдалан/кыдалне
- 7. лонга гыч
- 8. лишне
- 9. кÿдылнö
- 10. могырыш(ко)

6.18.

- 1. покшелан/покшек(е)
- 2. öрдыжеш/öрдыжан/öрдыжтö
- 3. мўндырнö
- 4. ончык(о)
- 5. покшеч(ын)
- 7. ончыч(ын)
- 8. покшелне
- 9. ончылан/ончылно
- 10. мўндыркö

A.7. Verbs

7.1.

- 1. мод-
- 2. му-
- 3. кой-
- 4. лукт- (лук-)
- 5. колышт-
- 6. йÿ-
- 7. кушк- (куш-)
- 8. кудал-
- 9. шÿй-
- 10. керт-
- 11. камвоз- (камвоч-)
- 12. кÿ-
- 13. ий-
- 14. тўрвынч- (тўрвыч-)
- 15. пÿчк- (пÿч-)

7.2.

- 1. пойо-
- 2. кÿзö-
- 3. пÿтырö-
- 4. кусаре-
- 5. возо-
- 6. мие-
- 7. нойо-
- 8. cöpö-
- 9. тÿйö-
- 10. муро-
- 11. нангае-
- 12. йöрате-
- 13. кушто-
- 14. пÿйö-
- 15. чонгеште-

7.3.

- 1. курж
- 2. пÿч
- 3. уж
- 4. вашлий
- лÿд
- 6. ўпшыч
- 7. ший
- 8. камвоч
- 9. йÿ
- 10. лук
- 11. кол
- 12. мушкылт
- 13. шÿш
- 14. му
- 15. воштыл

7.4.

- 1. каласе
- 2. пу/пуо
- 3. шоно
- 4. шымле
- 5. py/pyo
- 6. кöнö
- 7. чий/чие
- 8. пуро
- 9. мешай/мешае
- 10. шокто
- 11. гуляй/гуляе
- 12. кутыро
- 13. кўнчö
- 14. намий/намие
- 15. сÿретле

7.5.

- 1. лудам, лудат, лудеш, лудына, лудыда, лудыт
- 2. тунемам, тунемат, тунемеш, тунемына, тунемыда, тунемыт
- 3. колыштам, колыштат, колыштеш, колыштына, колыштыда, колыштыт
- 4. налам, налат, налеш, налына, налыда, налыт
- 5. иям, ият, иеш, ийына, ийыда, ийыт
- 6. вашлиям, вашлият, вашлиеш, вашлийына, вашлийыда, вашлийыт
- 7. муам, муат, муэш, муына, муыда, муыт
- 8. йўам, йўат, йўэш, йўына, йўыда, йўыт
- 9. лектам, лектат, лектеш, лектына, лектыда, лектыт
- 10. мушкам, мушкат, мушкеш, мушкына, мушкыда, мушкыт

7.6.

- 1. илем, илет, ила, илена, иледа, илат
- 2. кутырем, кутырет, кутыра, кутырена, кутыреда, кутырат
- 3. умылем, умылет, умыла, умылена, умыледа, умылат
- 4. ыштем, ыштет, ышта, ыштена, ыштеда, ыштат
- 5. возем, возет, воза, возена, возеда, возат
- 6. мурем, мурет, мура, мурена, муреда, мурат
- 7. пуэм, пуэт, пуа, пуэна, пуэда, пуат
- 8. каем, кает, кая, каена, каеда, каят
- 9. кием, киет, кия, киена, киеда, кият
- 10. ноем, ноет, ноя, ноена, ноеда, ноят

7.7.

- 1. ончем, ончет, онча, ончена, ончеда, ончат
- 2. мушкылтам, мушкылтат, мушкылтеш, мушкылтына, мушкылтыда, мушкылтыт
- 3. йöратем, йöратет, йöрата, йöратена, йöратеда, йöратат
- 4. йодам, йодат, йодеш, йодына, йодыда, йодыт
- 5. туныктем, туныктет, туныкта, туныктена, туныктеда, туныктат
- 6. ужам, ужат, ужеш, ужына, ужыда, ужыт
- 7. кудалам, кудалат, кудалеш, кудалына, кудалыда, кудалыт
- 8. малем, малет, мала, малена, маледа, малат
- 9. мием, миет, мия, миена, миеда, мият
- 10. коштам, коштат, коштеш, коштына, коштыда, коштыт

7.8.

- 1. тўналыт
- 2. ошкылеш
- 3. шонеда
- 4. кынелам
- 5. шолтат
- 6. чиена
- 7. шоктет
- 8. ойлат
- 9. толына
- 10. йўштылат
- 11. ужалем
- 12. кычалеш
- 13. модына
- 14. куштат
- 15. лÿеда
- 16. куржат
- 17. келшена
- 18. кертам
- 19. мошта
- 20. портылыда

7.9.

- 1. ом шиж, от шиж, ок/огеш шиж, она/огына шиж, ода/огыда шиж, огыт шиж
- 2. ом шич, от шич, ок/огеш шич, она/огына шич, ода/огыда шич, огыт шич
- 3. ом кол, от кол, ок/огеш кол, она/огына кол, ода/огыда кол, огыт кол
- 4. ом шу, от шу, ок/огеш шу, она/огына шу, ода/огыда шу, огыт шу
- 5. ом ўж, от ўж, ок/огеш ўж, она/огына ўж, ода/огыда ўж, огыт ўж
- 6. ом куш, от куш, ок/огеш куш, она/огына куш, ода/огыда куш, огыт куш
- 7. ом йў, от йў, ок/огеш йў, она/огына йў, ода/огыда йў, огыт йў
- 8. ом кынел, от кынел, ок/огеш кынел, она/огына кынел, ода/огыда кынел, огыт кынел
- 9. ом лек, от лек, ок/огеш лек, она/огына лек, ода/огыда лек, огыт лек
- 10. ом вашлий, от вашлий, ок/огеш вашлий, она/огына вашлий, ода/огыда вашлий, огыт вашлий

7.10.

- 1. ом пале, от пале, ок/огеш пале, она/огына пале, ода/огыда пале, огыт пале
- 2. ом кондо, от кондо, ок/огеш кондо, она/огына кондо, ода/огыда кондо, огыт кондо
- 3. ом кўнчо, от кўнчо, ок/огеш кўнчо, она/огына кўнчо, ода/огыда кўнчо, огыт кўнчо
- 4. ом кай/кае, от кай/кае, ок/огеш кай/кае, она/огына кай/кае, ода/огыда кай/кае, огыт кай/кае
- 5. ом пого, от пого, ок/огеш пого, она/огына пого, ода/огыда пого, огыт пого
- 6. ом шарне, от шарне, ок/огеш шарне, она/огына шарне, ода/огыда шарне, огыт шарне
- 7. ом кучо, от кучо, ок/огеш кучо, она/огына кучо, ода/огыда кучо, огыт кучо
- 8. ом нöрö, от нöрö, ок/огеш нöрö, она/огына нöрö, ода/огыда нöрö, огыт нöрö
- 9. ом пу/пуо, от пу/пуо, ок/огеш пу/пуо, она/огына пу/пуо, ода/огыда пу/пуо, огыт пу/пуо
- 10. ом вашеште, от вашеште, ок/огеш вашеште, она/огына вашеште, ода/огыда вашеште, огыт вашеште

7.11.

- 1. ом тунем, от тунем, ок/огеш тунем, она/огына тунем, ода/огыда тунем, огыт тунем
- 2. ом муро, от муро, ок/огеш муро, она/огына муро, ода/огыда муро, огыт муро
- 3. ом чонеште, от чонеште, ок/огеш чонеште, она/огына чонеште, ода/огыда чонеште, огыт чонеште
- 4. ом луд, от луд, ок/огеш луд, она/огына луд, ода/огыда луд, огыт луд
- 5. ом ий, от ий, ок/огеш ий, она/огына ий, ода/огыда ий, огыт ий
- 6. ом кутыро, от кутыро, ок/огеш кутыро, она/огына кутыро, ода/огыда кутыро, огыт кутыро
- 7. ом кошт, от кошт, ок/огеш кошт, она/огына кошт, ода/огыда кошт, огыт кошт
- 8. ом иле, от иле, ок/огеш иле, она/огына иле, ода/огыда иле, огыт иле
- 9. ом муш, от муш, ок/огеш муш, она/огына муш, ода/огыда муш, огыт муш
- 10. ом туныкто, от туныкто, ок/огеш туныкто, она/огына туныкто, ода/огыда туныкто, огыт туныкто

7.12.

- 1. ок/огеш ыште
- 2. ом мий/мие
- 3. она/огына пўч
- 4. от кушто
- 5. ом му
- 6. огыт мошто
- 7. от нойо
- 8. ом воч
- 9. ода/огыда мале
- 10. от лий
- 11. огыт колышт
- 12. ок/огеш луй/луйо
- 13. от мод
- 14. ок/огеш кÿ
- 15. она/огына шоно
- 16. ода/огыда шуш
- 17. ом йöрате
- 18. она/огына кудал
- 19. ок/огеш йод
- 20. огыт кане

7.13.

- 1. воза
- 2. модына
- 3. кочкыт
- 4. ыштет
- 5. каена
- 6. куржталеш
- 7. йынгыртем
- 8. кынелыда
- 9. вучем
- 10. кушталтена

7.14.

- 1. ок/огеш шинче
- 2. от кучо
- 3. она/огына кудал
- 4. ом кол
- 5. от йў
- 6. ода/огыда тол
- 7. она/огына шоно
- 8. ок/огеш кошт
- 9. она/огына кычкыре
- 10. ом пале

7.15.

- 1. Финн студент-влак Йошкар-Олашке каяш огыт шоно.
- 2. Юха визылан документым ок/огеш пого.
- 3. Ме финн уна-влакым вокзалыште она/огына вашлий.
- 4. Тый нунылан олам от ончыкто.
- 5. Мый марла тунемше-влак деч интервьюм ом нал.

7.16.

- 1. Мый уна-влаклан команмелнам пукшем.
- 2. Айста шокшо мончаш пурена!
- 3. Йотэлысе студент-влак Юлышто йуштылыт.
- 4. Кумышто марий кумалтышым ужат.
- 5. Юха Марий Элыште илаш кодеш.

7.17.

- 1. Шўжарем венгр мурым мураш тўналеш.
- 2. Рвезе-влак футболла модаш тўналыт.
- 3. Йолташем-влак дене мыйын шочмо кечым пайремлаш туналына.
- 4. Телевизор дене марий сериалым ончыкташ туналыт.
- 5. Мый кусарышылан пашам ышташ тўналам.

7.18.

- 1. лўдым, лўдыч, лўдо, лўдна, лўдда, лўдыч
- 2. койым, койыч, койо, койна, койда, койыч
- 4. модым, модыч, модо, модна, модда, модыч
- 5. муым, муыч, муо, муна, муда, муыч
- 6. мушкылтым, мушкылтыч, мушкылто, мушкылтна, мушкылтда, мушкылтыч
- 7. почым, почыч, почо, почна, почда, почыч
- 8. вашлийым, вашлийыч, вашлие, вашлийна, вашлийда, вашлийыч
- 9. коштым, коштыч, кошто, коштна, коштда, коштыч
- 10. куым, куыч, куо, куна, куда, куыч

7.19.

- 1. кушкым, кушкыч, кушко, кушна, кушда, кушкыч
- 2. луктым, луктыч, лукто, лукна, лукда, луктыч
- 3. тўрвынчым, тўрвынчыч, тўрвынчо, тўрвычна, тўрвычда, тўрвынчыч
- 4. пўчкым, пўчкыч, пўчко, пўчна, пўчда, пўчкыч
- 5. нушкым, нушкыч, нушко, нушна, нушда, нушкыч

7.20.

- 1. нальым, нальыч, нале, нална, налда, нальыч
- 2. кредальым, кредальыч, кредале, кредална, кредалда, кредальыч
- 3. кудальым, кудальыч, кудале, кудална, кудалда, кудальыч
- 4. логальым, логальыч, логале, логална, логалда, логальыч
- 5. шульым, шульыч, шульо, шулна, шулда, шульыч

7.21.

- 1. кертым
- 2. вурседыльыч
- 3. коштыч
- 4. койо
- 5. ужна
- 6. кольым
- 7. шÿйда
- 8. шÿшна
- 9. муо
- 10. ўпшычда
- 11. кочда
- 12. шуым
- 13. мане
- 14. йодыч
- 15. йўна
- 16. ие
- 17. камвочда
- 18. лийым
- 19. кÿыч
- 20. кылнелна

7.22.

- 1. илышым, илышыч, илыш, илышна, илышда, илышт
- 2. пуышым, пуышыч, пуыш, пуышна, пуышда, пуышт
- 3. кутырышым, кутырышыч, кутырыш, кутырышна, кутырышда, кутырышт
- 4. ыштышым, ыштышыч, ыштыш, ыштышна, ыштышда, ыштышт
- 5. шонышым, шонышыч, шоныш, шонышна, шонышда, шонышт
- 6. палышым, палышыч, палыш, палышна, палышда, палышт
- 7. мийышым, мийышыч, мийыш, мийышна, мийышда, мийышт
- 8. вашештышым, вашештышыч, вашештыш, вашештышна, вашештышда, вашештышт
- 9. руышым, руышыч, руыш, руышна, руышда, руышт
- 10. шолтышым, шолтышыч, шолтыш, шолтышна, шолтышда, шолтышт
- 11. ончышым, ончышыч, ончыш, ончышна, ончышда, ончышт
- 12. нойышым, нойышыч, нойыш, нойышна, нойышда, нойышт
- 13. кийышым, кийышыч, кийыш, кийышна, кийышда, кийышт
- 14. канышым, канышыч, каныш, канышна, канышда, канышт
- 15. чийышым, чийышыч, чийыш, чийышна, чийышда, чийышт

7.23.

- 1. умылышым
- 2. шарныш
- 3. мондышна
- 4. шуышт
- 5. сўретлыш
- 6. келшышыч
- 7. йöратышда
- 8. мурыш
- 9. куштышна
- 10. пайремлышыч
- 11. чонештышыч
- 12. куанышт
- 13. ойгырышна
- 14. ужалышыч
- 15. луйышым
- 16. пурышда
- 17. шинчыш
- 18. вучышда
- 19. шоктышт
- 20. шуйышым

7.24.

- 1. шым колышт, шыч колышт, ыш колышт, ышна колышт, ышда колышт, ышт колышт
- 2. шым шич, шыч шич, ыш шич, ышна шич, ышда шич, ышт шич
- 3. шым лек, шыч лек, ыш лек, ышна лек, ышда лек, ышт лек
- 4. шым портыл, шыч портыл, ыш портыл, ышна портыл, ышда портыл, ышт портыл
- 5. шым ий, шыч ий, ыш ий, ышна ий, ышда ий, ышт ий
- 6. шым кошт, шыч кошт, ыш кошт, ышна кошт, ышда кошт, ышт кошт
- 7. шым коч, шыч коч, ыш коч, ышна коч, ышда коч, ышт коч
- 8. шым йў, шыч йў, ыш йў, ышна йў, ышда йў, ышт йў
- 9. шым воштыл, шыч воштыл, ыш воштыл, ышна воштыл, ышда воштыл, ышт воштыл
- 10. шым шорт, шыч шорт, ыш шорт, ышна шорт, ышда шорт, ышт шорт

7.25.

- 1. шым ойло, шыч ойло, ыш ойло, ышна ойло, ышда ойло, ышт ойло
- 2. шым сийле, шыч сийле, ыш сийле, ышна сийле, ышда сийле, ышт сийле
- 3. шым пуро, шыч пуро, ыш пуро, ышна пуро, ышда пуро, ышт пуро
- 4. шым кўзö, шыч кўзö, ыш кўзö, ышна кўзö, ышда кўзö, ышт кўзö
- 5. шым воло, шыч воло, ыш воло, ышна воло, ышда воло, ышт воло
- 6. шым кай/кае, шыч кай/кае, ыш кай/кае, ышна кай/кае, ышда кай/кае, ышт кай/кае
- 7. шым пу/пуо, шыч пу/пуо, ыш пу/пуо, ышна пу/пуо, ышда пу/пуо, ышт пу/пуо
- 8. шым луйо, шыч луйо, ыш луйо, ышна луйо, ышда луйо, ышт луйо
- 9. шым кондо, шыч кондо, ыш кондо, ышна кондо, ышда кондо, ышт кондо
- 10. шым нангай/нангае, шыч нангай/нангае, ыш нангай/нангае, ышна нангай/нангае, ышда нангай/нангае, ышт нангай/нангае

7.26.

- 1. ышна ужале
- 2. шым нал
- 3. ыш чонго
- 4. ышда куш
- 5. ышт ру/руо
- 6. шыч йом
- 7. шым йынгырте
- 8. ышна кычал
- 9. ышт му
- 10. шыч нойо
- 11. шыч кий/кие
- 12. ыш кÿ
- 13. ышна вучо
- 14. шым кынел
- 15. ышт мушкылт
- 16. ышда шолто
- 17. шым пыште
- 18. ышт камвоч
- 19. ышда вашлий
- 20. ыш кутыро

7.27.

- 1. ода/огыда пале, ышда пале
- 2. ом тунем, шым тунем
- 3. она/огына туныкто, ышна туныкто
- 4. от кусаре, шыч кусаре
- 5. ода/огыда мод, ышда мод
- 6. ок/огеш шокто, ыш шокто
- 7. она/огына муш, ышна муш
- 8. от йод, шыч йод
- 9. огыт вашеште, ышт вашеште
- 10. ок/огеш лий, ыш лий
- 11. она/огына шоно, ышна шоно
- 12. ок/огеш ончо, ыш ончо
- 13. ом кой, шым кой
- 14. она/огына шымле, ышна шымле
- 15. огыт ўж, ышт ўж
- 16. от поч, шыч поч
- 17. ом петыре, шым петыре
- 18. ок/огеш лук, ыш лук
- 19. огыт колто, ышт колто
- 20. она/огына курж, ышна курж

7.28.

- 1. ўжым
- 2. тÿнгале
- 3. пуышт
- 4. кондыш
- 5. кочкыч
- 6. куштышна
- 7. саламлышт.
- 8. войзышым
- 9. кайышда
- 10. теме

7.29.

- 1. ышна кудал
- 2. шым вучо
- 3. ышна вашлий
- 4. ышт умыло
- 5. шыч му
- 6. ышда уж
- 7. шыч мий/мие
- 8. шым пале
- 9. ыш кол
- 10. ыш сите

7.30.

- 1. Кентежым ме Венгрийышке ышна мий/мие.
- 2. Тушто мемнам венгр палымына-влак ышт вашлий.
- 3. Нуно мыланна Будапештым ышт ончыкто.
- 4. Иштван венгр историй нерген ыш каласкале.
- 5. Ме тудым тўткын ышна колышт.
- 6. Рестораныште мый гуляш шурым шым тамле.
- 7. Тый ош вином шыч йў.
- 8. Те Балатон ерыште ышда йўштыл.
- 9. Сомбатхей олаште Йошкар-Ола микрорайоным шым му.
- 10. Мемнан канышна онгайын ыш эрте.

7.31.

- 1. Мыланна ўжмашым колтышт.
- 2. Васлийын адресшым мондышыч?
- 3. Зонтикым пеленем нальым.
- 4. Йоча-влаклан спектакль келшыш.
- 5. Палыдыме енглан омсам почна.
- 6. Те мыйын электрон серышым лудда мо?
- 7. Йолташем йынгыртыш.
- 8. Ер воктелан малаш кодна.
- 9. Тиде йодышлан молан вашештышда?
- 10. Кочкышлан ак-влак кузышт.

7.32.

- 1. модынам, модынат, модын, модынна, модында, модыныт
- 2. колыштынам, колыштынат, колыштын, колыштынна, колыштында, колыштыныт
- 3. колынам, колынат, колын, колынна, колында, колыныт
- 4. ужынам, ужынат, ужын, ужынна, ужында, ужыныт
- 5. койынам, койынат, койын, койынна, койында, койыныт
- 6. кынелынам, кынелынат, кынелын, кынелынна, кынелында, кынелыныт
- 7. мушкынам, мушкынат, мушкын, мушкынна, мушкында, мушкыныт
- 8. кычалынам, кычалынат, кычалын, кычалынна, кычалында, кычалыныт
- 9. муынам, муынат, муын, муынна, муында, муыныт
- 10. налынам, налынат, налын, налынна, налында, налыныт
- 11. коштынам, коштынат, коштын, коштынна, коштында, коштыныт
- 12. куржынам, куржынат, куржын, куржынна, куржында, куржыныт
- 13. ийынам, ийынат, ийын, ийынна, ийында, ийыныт
- 14. кочкынам, кочкынат, кочкын, кочкынна, кочкында, кочкыныт
- 15. йуынам, йуынат, йуын, йуынна, йуында, йуыныт

7.33.

- 1. кутыренам, кутыренат, кутырен, кутыренна, кутыренда, кутыреныт
- 2. умыленам, умыленат, умылен, умыленна, умыленда, умыленыт
- 3. паленам, паленат, пален, палаенна, плаенда, паленыт
- 4. шоненам, шоненат, шонен, шоненна, шоненда, шоненыт
- 5. возенам, возенат, возен, возенена, возенда, возеныт
- 6. муренам, муренат, мурен, муренна, муренда, муреныт
- 7. куштенам, куштенат, куштен, куштенна, куштенда, куштеныт
- 8. сўретленам, сўретленат, сўретлен, сўретленна, сўретленда, сўретленыт
- 9. шинченам, шинченат, шинчен, шинченна, шинченда, шинченыт
- 10. маленам, маленат, мален, маленна, маленда, маленыт
- 11. каненам, каненат, канен, каненна, каненда, каненыт
- 12. пуэнам, пуэнат, пуэн, пуэнна, пуэнда, пуэныт
- 13. каенам, каенат, каен, каенна, каенда, каеныт
- 14. чиенам, чиенат, чиен, чиенна, чиенда, чиеныт
- 15. пытаренам, пытаренат, пытарен, пытаренна, пытаренда, пытареныт

7.34.

- 1. вашкенда
- 2. ыштеныт
- 3. койынам
- 4. миенна
- 5. воштылын
- 6. онченам
- 7. вашлийын
- 8. лектынна
- 9. киенат
- 10. мушкылтыныт
- 11. пöртылынат
- 12. йодынна
- 13. руэн
- 14. лÿдынам
- 15. шолтенда
- 16. ужаленыт
- 17. шогенам
- 18. куынат
- 19. чон ештеныт
- 20. манында

7.35.

- 1. шочын омыл, шочын отыл, шочын огыл, шочын онал/огынал, шочын одал/огыдал, шочын огытыл
- 2. кушкын омыл, кушкын отыл, кушкын огыл, кушкын онал/огынал, кушкын одал/огыдал, кушкын огытыл
- 3. лийын омыл, лийын отыл, лийын огыл, лийын онал/огынал, лийын одал/огыдал, лийын огытыл
- 4. туналын омыл, туналын отыл, туналын огыл, туналын онал/огынал, туналын одал/огыдал, туналын огытыл
- 5. налын омыл, налын отыл, налын огыл, налын онал/огынал, налын одал/огыдал, налын огытыл
- 6. кертын омыл, кертын отыл, кертын огыл, кертын онал/огынал, кертын одал/огыдал, кертын огытыл
- 7. шинчын омыл, шинчын отыл, шинчын огыл, шинчын онал/огынал, шинчын одал/огыдал, шинчын огытыл
- 8. кудалын омыл, кудалын отыл, кудалын огыл, кудалын онал/огынал, кудалын одал/огыдал, кудалын огытыл
- 9. йуын омыл, йуын отыл, йуын огыл, йуын онал/огынал, йуын одал/огыдал, йуын огытыл
- 10. йуштылын омыл, йуштылын отыл, йуштылын огыл, йуштылын онал/огынал, йуштылын одал/огыдал, йуштылын огытыл

7.36.

- 1. полшен омыл, полшен отыл, полшен огыл, полшен онал/огынал, полшен одал/огыдал, полшен огытыл
- 2. ойырен омыл, ойырен отыл, ойырен огыл, ойырен онал/огынал, ойырен одал/огыдал, ойырен огытыл
- 3. терген омыл, терген отыл, терген огыл, терген онал/огынал, терген одал/огыдал, терген огытыл
- 4. тамлен омыл, тамлен отыл, тамлен огыл, тамлен онал/огынал, тамлен одал/огыдал, тамлен огытыл
- 5. келшен омыл, келшен отыл, келшен огыл, келшен онал/огынал, келшен одал/огыдал, келшен огытыл
- 6. тўлен омыл, тўлен отыл, тўлен огыл, тўлен онал/огынал, тўлен одал/огыдал, тўлен огытыл
- 7. вашталтен омыл, вашталтен отыл, вашталтен огыл, вашталтен онал/огынал, вашталтен одал/огыдал, вашталтен огытыл
- 8. кылмен омыл, кылмен отыл, кылмен огыл, кылмен онал/огынал, кылмен одал/огыдал, кылмен огытыл
- 9. черланен омыл, черланен отыл, черланен огыл, черланен онал/огынал, черланен одал/огыдал, черланен огытыл
- 10. тöрланен омыл, тöрланен отыл, тöрланен огыл, тöрланен онал/огынал, тöрланен одал/огыдал, тöрланен огытыл

7.37.

- 1. миен огытыл
- 2. вашлийын омыл
- 3. поген огыл
- 4. почын одал/огыдал
- 5. пыштен отыл
- 6. мушкын онал/огынал
- 7. шортын омыл
- 8. куанен огытыл
- 9. чонен онал/огынал
- 10. йодын огыл
- 11. шылын огыл
- 12. йомын огытыл
- 13. шымлен одал/огыдал
- 14. йўын отыл
- 15. корштен огыл
- 16. кусарен омыл
- 17. пеледын онал/огынал
- 18. руэн онал/огынал
- 19. коштын отыл
- 20. лÿен одал/огыдал

7.38.

- 1. ийын, ийын огыл
- 2. маленда, мален одал/огыдал
- 3. налынат, налын отыл
- 4. шонен, шонен огыл
- 5. тунемынам, тунемын омыл
- 6. ойленна, ойлен онал/огынал
- 7. куржыныт, куржын огытыл
- 8. ыштенам, ыштен омыл
- 9. йöратеныт, йöратен огытыл
- 10. муынна, муын онал/огынал
- 11. лектынат, лектын отыл
- 12. иленам, илен омыл
- 13. модында, модын одал/огыдал
- 14. онченат, ончен отыл
- 15. пуэнда, пуэн одал/огыдал
- 16. воштылынам, воштылын омыл
- 17. муреныт, мурен огытыл
- 18. кочкынна, кочкын онал/огынал
- 19. каенат, каен отыл
- 20. колыштын, колыштын огыл

7.39.

- 1. колтен
- 2. каенам
- 3. ужаленыт
- 4. налынна
- 5. кодын
- 6. темленам
- 7. пöртылынна
- 8. вученыт
- 9. коштында
- 10. пöлекленат

7.40.

- 1. тунемын огытыл
- 2. луштен онал/огынал
- 3. мален одал/огыдал
- 4. кочкын онал/огынал
- 5. солен огыл
- 6. ужын огыл
- 7. шонен омыл
- 8. ийын отыл
- 9. лийын омыл
- 10. тöрштен огытыл

7.41.

- 1. Май тылзыште Марий кугыжаныш университетыште финн-угор конференций эртаралтын огыл.
- 2. Тушко шуко шымлызе погынен огыл.
- 3. Мый тиде конференцийыште докладым лудын омыл.
- 4. Докладлан материалым кужун поген омыл, шуко интервьюм войзен омыл.
- 5. Интервью-влак онай лийын огытыл.
- 6. Доклад деч вара колыштшо-влак йодышым пуэн огытыл.
- 7. Тый теорий нерген йодын отыл.
- 8. Кастене ме рестораныште кочкын онал/огынал.
- 9. Те у проект-влак нерген шуко кутырен одал/огыдал.
- 10. Конференций деч вара ме Козьмодемьянскыш экскурсийыш миен онал/огынал.

7.42.

- 1. Тений кен ежым ме ялышке миенна.
- 2. Коча-ковам мемнам вученыт.
- 3. Мый нунылан пакчаште полшенам.
- 4. Ме чодырашке снегылан коштынна.
- 5. Шольым кочам дене колым кучен.
- 6. Нуно ерыште йўштылыныт.
- 7. Мый ковам дене вареньым шолтенам.
- 8. Теат тений ялыште лийында.
- 9. Тый у мончам чонгенат.
- 10. Ялысе йолташет-влак дене вашлийынат.

7.43.

- 1. лудам ыле, лудат ыле, лудеш ыле, лудына ыле, лудыда ыле, лудыт ыле
- 2. тунемам ыле, тунемат ыле, тунемеш ыле, тунемына ыле, тунемыда ыле, тунемыт ыле
- 3. коштам ыле, коштат ыле, коштеш ыле, коштына ыле, коштыда ыле, коштыт ыле

7.44.

- 1. илем ыле, илет ыле, ила ыле, илена ыле, иледа ыле, илат ыле
- 2. ончем ыле, ончет ыле, онча ыле, ончена ыле, ончеда ыле, ончат ыле
- 3. мурем ыле, мурет ыле, мура ыле, мурена ыле, муреда ыле, мурат ыле

7.45.

- 1. модыда ыле
- 2. погет ыле
- 3. колыштам ыле
- 4. кутырена ыле
- 5. ият ыле
- 6. сÿретлат ыле
- 7. шымла ыле
- 8. кудалына ыле
- 9. ыштем ыле
- 10. кычалат ыле

7.46.

- 1. ом уж ыле, от уж ыле, ок/огеш уж ыле, она/огына уж ыле, ода/огыда уж ыле, огыт уж ыле
- 2. ом муш ыле, от муш ыле, ок/огеш муш ыле, она/огына муш ыле, ода/огыда муш ыле, огыт муш ыле
- 3. ом вашлий ыле, от вашлий ыле, ок/огеш вашлий ыле, она/огына вашлий ыле, ода/огыда вашлий ыле, огыт вашлий ыле

7.47.

- 1. ом возо ыле, от возо ыле, ок/огеш возо ыле, она/огына возо ыле, ода/огыда возо ыле, огыт возо ыле
- 2. ом кай/кае ыле, от кай/кае ыле, ок/огеш кай/кае ыле, она/огына кай/кае ыле, ода/огыда кай/кае ыле, огыт кай/кае ыле
- 3. ом келше ыле, от келше ыле, ок/огеш келше ыле, она/огына келше ыле, ода/огыда келше ыле, огыт келше ыле

7.48.

- 1. ом ужале ыле
- 2. она/огына нал ыле
- 3. от шотло ыле
- 4. ок/огеш йў ыле
- 5. она/огына кий/кие ыле
- 6. огыт луй/луйо ыле
- 7. от кой ыле
- 8. ок/огеш кушто ыле
- 9. ода/огыда куржтал ыле
- 10. ом тўнал ыле

7.49.

- 1. й оратем ыле
- 2. кычалына ыле
- 3. модеш ыле
- 4. малет ыле
- 5. куржталеш ыле

7.50.

- 1. она/огына воч ыле
- 2. от ыште ыле
- 3. огыт туныкто ыле
- 4. ом кошт ыле
- 5. ок/огеш коч ыле

7.51.

- 1. Изина годым ялышке кажне кен ежым она/огына кошт ыле.
- 2. Ковам тунам кече еда мелнам да когыльым ок/огеш күршт ыле.
- 3. Помыжалтмына годым ковам ден кочам пакчаште пашам огыт ыште ыле.
- 4. Эр кочкыш деч вара мый сурт коклаште ом полшо ыле.
- 5. Те тунам мемнан деке чучкыдын унала ода/огыда пуро ыле.

7.52.

- 1. Ту жапыште Санкт-Петербургышто илем ыле.
- 2. Йолташем дене кок тылзе еда Финляндийышке кудалыштына ыле.
- 3. Финн йылмым тунам тунемат ыле.
- 4. Финнла пелештымет годым финн-влак тыйым умылат ыле.
- 5. Гидлан пашам ышташ тылат келша ыле.

7.53.

- 1. куржталам улмаш, куржталат улмаш, куржталеш улмаш, куржталына улмаш, куржталыда улмаш, куржталыт улмаш
- 2. лектам улмаш, лектат улмаш, лектеш улмаш, лектына улмаш, лектыда улмаш, лектыт улмаш
- 3. йўам улмаш, йўат улмаш, йўэш улмаш, йўына улмаш, йўыда улмаш, йўыт улмаш

7.54.

- 1. палем улмаш, палет улмаш, пала улмаш, палена улмаш, паледа улмаш, палат улмаш
- 2. мием улмаш, миет улмаш, мия улмаш, миена улмаш, миеда улмаш, мият улмаш
- 3. пуэм улмаш, пуэт улмаш, пуа улмаш, пуэна улмаш, пуэда улмаш, пуат улмаш

7.55.

- 1. киена улмаш
- 2. тунемеш улмаш
- 3. вашештем улмаш
- 4. й оратат улмаш
- 5. ийына улмаш
- 6. йодам улмаш
- 7. шонет улмаш
- 8. муыда улмаш
- 9. кушта улмаш
- 10. коштат улмаш

7.56.

- 1. ом кудал улмаш, от кудал улмаш, ок/огеш кудал улмаш, она/огына кудал улмаш, ода/огыда кудал улмаш, огыт кудал улмаш
- 2. ом муш улмаш, от муш улмаш, ок/огеш муш улмаш, она/огына муш улмаш, ода/огыда муш улмаш, огыт муш улмаш
- 3. ом вашлий улмаш, от вашлий улмаш, ок/огеш вашлий улмаш, она/огына вашлий улмаш, ода/огыда вашлий улмаш, огыт вашлий улмаш

7.57.

- 1. ом кутыро улмаш, от кутыро улмаш, ок/огеш кутыро улмаш, она/огына кутыро улмаш, ода/огыда кутыро улмаш, огыт кутыро улмаш
- 2. ом умыло улмаш, от умыло улмаш, ок/огеш умыло улмаш, она/огына умыло улмаш, ода/огыда умыло улмаш, огыт умыло улмаш
- 3. ом чий/чие улмаш, от чий/чие улмаш, ок/огеш чий/чие улмаш, она/огына чий/чие улмаш, ода/огыда чий/чие улмаш, огыт чий/чие улмаш

7.58.

- 1. ода/огыда мод улмаш
- 2. ом кай/кае улмаш
- 3. огыт кусаре улмаш
- 4. от куш улмаш
- 5. ок/огеш пу улмаш
- 6. она/огына ўж улмаш
- 7. ом кÿ улмаш
- 8. от пыште улмаш
- 9. она/огына куане улмаш
- 10. ок/огеш кой улмаш

7.59.

- 1. коштыда улмаш
- 2. модеш улмаш
- 3. ямдылат улмаш
- 4. пуэт улмаш
- 5. туныкта улмаш

7.60.

- 1. ок/огеш колышт улмаш
- 2. огыт ыште улмаш
- 3. ок/огеш коч улмаш
- 4. от шупш улмаш
- 5. огыт иле улмаш

7.61.

- 1. Ожно марий-влак тистым огыт кучылт улмаш.
- 2. Йынгыртымем годым нуно пашашке огыт вашке улмаш.
- 3. Миклай школышто тунеммыж годымак детективым лудаш ок/огеш йöрате улмаш.
- 4. Тудо ончычат мыланна ок/огеш шойышт улмаш.
- 5. Валямыт ўмаште кажне кечын огыт куржтал улмаш.

7.62.

- 1. Изида годым те йочасадыш коштыда улмаш.
- 2. Тый ончычат кочкаш шолтет улмаш.
- 3. Ожно марий-влак соснам ашнат улмаш.
- 4. Марием дене ялыште лиймына годым эргына олаште портым эрыкта улмаш.
- 5. Ончыч тудо кофем йўэш улмаш.

7.63.

- 1. лудынам ыле, лудынат ыле, лудын ыле, лудынна ыле, лудында ыле, лудыныт ыле
- 2. вашлийынам ыле, вашлийынат ыле, вашлийын ыле, вашлийынна ыле, вашлийында ыле, вашлийыныт ыле
- 3. йуынам ыле, йуынат ыле, йуын ыле, йуынна ыле, йуында ыле, йуыныт ыле

7.64.

- 1. ойленам ыле, ойленат ыле, ойлен ыле, ойленна ыле, ойленда ыле, ойленыт ыле
- 2. каенам ыле, каенат ыле, каен ыле, каенна ыле, каенда ыле, каеныт ыле
- 3. пуэнам ыле, пуэнат ыле, пуэн ыле, пуэнна ыле, пуэнда ыле, пуэныт ыле

7.65.

- 1. вученна ыле
- 2. йодын ыле
- 3. келшенам ыле
- 4. куржында ыле
- 5. ийынам ыле
- 6. руэныт ыле
- 7. киенат ыле
- 8. куынна ыле
- 9. мален ыле
- 10. почынат ыле

7.66.

- 1. кынелын омыл ыле, кынелын отыл ыле, кынелын огыл ыле, кынелын онал/огынал ыле, кынелын одал/огыдал ыле, кынелын огытыл ыле
- 2. муын омыл ыле, муын отыл ыле, муын огыл ыле, муын онал/огынал ыле, муын одал/огыдал ыле, муын огытыл ыле
- 3. кочкын омыл ыле, кочкын отыл ыле, кочкын огыл ыле, кочкын онал/огынал ыле, кочкын одал/огыдал ыле, кочкын огытыл ыле

7.67.

- 1. кутырен омыл ыле, кутырен отыл ыле, кутырен огыл ыле, кутырен онал/огынал ыле, кутырен одал/огыдал ыле, кутырен огытыл ыле
- 2. миен омыл ыле, миен отыл ыле, миен огыл ыле, миен онал/огынал ыле, миен одал/огыдал ыле, миен огытыл ыле
- 3. шонен омыл ыле, шонен отыл ыле, шонен огыл ыле, шонен онал/огынал ыле, шонен одал/огыдал ыле, шонен огытыл ыле

7.68.

- 1. модын огытыл ыле
- 2. воштылын огыл ыле
- 3. мурен отыл ыле
- 4. койын онал/огынал ыле
- 5. пуэн омыл ыле
- 6. вашештен одал/огыдал ыле
- 7. ўжын отыл ыле
- 8. чиен онал/огынал ыле
- 9. канен огыл ыле
- 10. мушкын омыл ыле

7.69.

- 1. шуктенам (гына) ыле
- 2. возенат ыле
- 3. шинчын (веле) ыле
- 4. кудалынна ыле
- 5. тўналыныт ыле

7.70.

- 1. шуын огыл ыле
- 2. пытарен одал/огыдал ыле
- 3. лийын онал/огынал ыле
- 4. толын огытыл ыле
- 5. шымлен огыл ыле

7.71.

- 1. Аня эрдене будильник кычкырыме деч ончыч кынелын огыл ыле.
- 2. Марий оперым ужын отыл ыле мо?
- 3. У ий деч ончыч ме йолташланна открыткым колтен онал/огынал ыле.
- 4. Тыгай марий сувенирым «Эн сай» кевытыште ужален огытыл ыле.
- 5. Паша кече деч ончыч электрон почтым терген омыл ыле.

7.72.

- 1. Украинысе чемерис-влак нерген колынат ыле мо?
- 2. Машалан 18 ий темын ыле, тудо Москош пашам ышташ каен.
- 3. Умаште кен ежым ялышке миенна ыле.
- 4. Мый тудым конгресс деч ончыч паленам ыле.
- 5. Йываным вашлиймешке, Галя марлан лектын ыле.

7.73.

- 1. коштынам улмаш, коштынат улмаш, коштын улмаш, коштынна улмаш, коштыныт улмаш
- 2. вашлийынам улмаш, вашлийынат улмаш, вашлийын улмаш, вашлийынна улмаш, вашлийында улмаш, вашлийыныт улмаш
- 3. муынам улмаш, муынат улмаш, муын улмаш, муынна улмаш, муында улмаш, муыныт улмаш

7.74.

- 1. паленам улмаш, паленат улмаш, пален улмаш, паленна улмаш, паленда улмаш, паленыт улмаш
- 2. миенам улмаш, миенат улмаш, миен улмаш, миенна улмаш, миенда улмаш, миеныт улмаш
- 3. пуэнам улмаш, пуэнат улмаш, пуэн улмаш, пуэнна улмаш, пуэнда улмаш, пуэныт улмаш

7.75.

- 1. тўналынат улмаш
- 2. каненам улмаш
- 3. кочкынна улмаш
- 4. шолтен улмаш
- 5. киеныт улмаш
- 6. лудын улмаш
- 7. койында улмаш
- 8. каенат улмаш
- 9. йўынам улмаш
- 10. пытаренна улмаш

7.76.

- 1. ужын омыл улмаш, ужын отыл улмаш, ужын огыл улмаш, ужын онал/огынал улмаш, ужын одал/огыдал улмаш, ужын огытыл улмаш
- 2. ийын омыл улмаш, ийын отыл улмаш, ийын огыл улмаш, ийын онал/огынал улмаш, ийын одал/огыдал улмаш, ийын огытыл улмаш
- 3. кÿын омыл улмаш, кÿын отыл улмаш, кÿын огыл улмаш, кÿын онал/огынал улмаш, кÿын одал/огыдал улмаш, кÿын огытыл улмаш

7.77.

- 1. ойлен омыл улмаш, ойлен отыл улмаш, ойлен огыл улмаш, ойлен онал/огынал улмаш, ойлен одал/огыдал улмаш, ойлен огытыл улмаш
- 2. вучен омыл улмаш, вучен отыл улмаш, вучен огыл улмаш, вучен онал/огынал улмаш, вучен одал/огыдал улмаш, вучен огытыл улмаш
- 3. чиен омыл улмаш, чиен отыл улмаш, чиен огыл улмаш, чиен онал/огынал улмаш, чиен одал/огыдал улмаш, чиен огытыл улмаш

7.78.

- 1. мушкылтын огыл улмаш
- 2. шонен отыл улмаш
- 3. почын огытыл улмаш
- 4. лектын онал/огынал улмаш
- 5. кутырен огыл улмаш
- 6. колыштын омыл улмаш
- 7. йöратен одал/огыдал улмаш
- 8. йодын отыл улмаш
- 9. мурен омыл улмаш
- 10. келшен онал/огынал улмаш

7.79.

- 1. лÿдынат улмаш
- 2. коштында улмаш
- 3. эртен улмаш
- 4. монденна улмаш
- 5. ондаленыт улмаш

7.80.

- 1. ўжын отыл улмаш
- 2. умылен огытыл улмаш
- 3. пален одал улмаш
- 4. ужын огыл улмаш
- 5. саламлен онал/огынал улмаш

7.81.

- 1. Изат каласыш, те уремыште пел миллион тенге оксам муын одал/огыдал улмаш.
- 2. Кызыт мондалтын, но лу ий ончыч ме тиде актрисе дене чынак вашлийын онал/огынал улмаш.
- 3. Студент-влак туныктышым экзаменыште вученыт, а тудо экзамен нерген монден огыл улмаш
- 4. Ольош ойлыш, тый у машинам налын отыл улмаш.
- 5. Ивановмыт деке унала миенна. Омсашкышт пел шагат тукалтенна, а нуно мален огытыл улмаш.

7.82.

- 1. Университет деч ончыч тый англичан йылмым тунемынат улмаш.
- 2. Урокышто Петя гына начар вашештен: монгышто ямдылалтын улмаш.
- 3. Авайын мутшо почеш, изиэм годым мушкылташ йоратенам улмаш.
- 4. Йолташет ойлыш, Ханты-Мансийскыште те лийында улмаш.
- 5. Йотэлысе студент-влак шуко йодыштыныт: марий йула нерген нунылан каласкаленыт улмаш.

7.83.

- 1. кынел
- 2. колышт
- 3. шич
- 4. коч
- 5. йÿ
- 6. тол
- 7. му
- 8. курж
- 9. муш
- 10. лий

7.84.

- 1. пуро
- 2. кÿзö
- 3. ончо
- 4. ÿшане
- 5. кай/кае
- 6. ужале
- 7. пу/пуо
- 8. туныкто
- 9. чий/чие
- 10. мале

7.85.

- 1. каласе
- 2. вашлий
- 3. cöpö
- 4. лек
- 5. мий/мие
- 6. луд
- 7. шоно
- 8. кане
- 9. тунем
- 10. ÿж

7.86.

- 1. почса
- 2. пöртылза
- 3. йодса
- 4. колыштса
- 5. лукса
- 6. йўза
- 7. манза
- 8. вашлийза
- 9. кушса
- 10. муза

7.87.

- 1. кутырыза
- 2. кайыза
- 3. йöратыза
- 4. куштыза
- 5. пуыза
- 6. сÿретлыза
- 7. возыза
- 8. лÿйыза
- 9. кусарыза
- 10. кийыза

7.88.

- 1. тÿнгалза
- 2. мийыза
- 3. коштса
- 4. шÿшса
- 5. ямдылыза
- 6. ийза
- 7. кондыза
- 8. ÿжса
- 9. шолтыза
- 10. руыза

7.89.

- 1. камвочшо
- 2. налже
- 3. лўдшö
- 4. йомжо
- 5. лийже
- 6. мужо
- 7. шочшо
- 8. кÿржö
- 9. кўжö
- 10. кушшо

7.90.

- 1. кöныжö
- 2. чийыже
- 3. вучыжо
- 4. йынгыртыже
- 5. вÿдыжö
- 6. колтыжо
- 7. кайыже
- 8. ойлыжо
- 9. полшыжо
- 10. пуыжо

7.91.

- 1. кўзыжö
- 2. ужшо
- 3. мийыже
- 4. йўжö
- 5. палыже
- 6. лукшо
- 7. шоктыжо
- 8. кынелже
- 9. руыжо
- 10. вашлийже

7.92.

- 1. почышт
- 2. луктышт
- 3. койышт
- 4. йодышт
- 5. куржышт
- 6. муышт
- 7. кушкышт
- 8. йўышт
- 9. мушкылтышт
- 10. воштылышт

7.93.

- 1. вашештышт
- 2. кийышт
- 3. ыштышт
- 4. ужалышт
- 5. нойышт
- 6. шолтышт
- 7. пуышт
- 8. ончышт
- 9. шуйышт
- 10. пытарышт

7.94.

- 1. умылышт
- 2. пÿчкышт
- 3. руышт
- 4. ужышт
- 5. палышт
- 6. коштышт
- 7. кычалышт
- 8. лÿйышт
- 9. вашкышт
- 10. ийышт

7.95.

- 1. ит тол
- 2. ит тöрлö
- 3. ит йў
- 4. ит мий/мие
- 5. ит пыште
- ит муш
- 7. ит пу/пуо
- 8. ит шого
- 9. ит вашлий
- 10. ит мод

7.96.

- 1. ынже му
- 2. ынже муро
- 3. ынже лек
- 4. ынже кусаре
- 5. ынже кай/кае
- 6. ынже йод
- 7. ынже кой
- 8. ынже ру/руо
- 9. ынже ий
- 10. ынже сöрö

7.97.

- 1. ида кане
- 2. ида камвоч
- 3. ида ончо
- 4. ида лий
- 5. ида луд
- 6. ида кӱзӧ
- 7. ида лук
- 8. ида чий/чие
- 9. ида портыл
- 10. ида пуро

7.98.

- 1. ынышт шўш
- 2. ынышт торшто
- 3. ынышт помыжалт
- 4. ынышт ойгыро
- 5. ынышт вўдо
- 6. ынышт кў
- 7. ынышт кудал
- 8. ынышт мале
- 9. ынышт кой
- 10. ынышт кий/кие

7.99.

- 1. Ит колышт!
- 2. Ит ойло!
- 3. Ит ий!
- 4. Ит тырше!
- 5. Ит кынел!
- 6. Ит кай!
- 7. Ит луд!
- 8. Ит пу!
- 9. Ит туло!
- 10. Ит шич!

7.100.

- 1. Ынже вашке!
- 2. Ынже тöчö!
- 3. Ынже вашлий!
- 4. Ынже шу/шуо!
- 5. Ынже пелед!
- 6. Ынже вучо!
- 7. Ынже лÿд!
- 8. Ынже муш!
- 9. Ынже мий/мие!
- 10. Ынже му!

7.101.

- 1. Ида йод!
- 2. Ида вашеште!
- 3. Ида тунем!
- 4. Ида шоно!
- Ида возо!
- 6. Ида лек!
- 7. Ида кий/кие!
- 8. Ида йў!
- 9. Ида пу/пуо!
- 10. Ида воч!

7.102.

- 1. Ынышт кошт!
- 2. Ынышт ру/руо!
- 3. Ынышт вашлий!
- 4. Ынышт кў!
- 5. Ынышт сўретле!
- 6. Ынышт уж!
- 7. Ынышт кӱзӧ!
- 8. Ынышт кушто!
- 9. Ынышт муш!
- 10. Ынышт кай/кае!

7.103.

- 1. пагалыже
- 2. ыште
- 3. кутырышт
- 4. лийза
- 5. кычалже
- 6. колышт
- 7. илыза
- 8. аралалтышт
- 9. тунем
- 10. йöратыза

7.104.

- 1. ынже ўшт
- 2. ит муро
- 3. ида коч
- 4. ит ойло
- 5. ынышт шÿведе
- 6. ит воштыл
- 7. ынже пу/пуо
- 8. ида пыште
- 9. ынышт шич
- 10. ида муш

7.105.

- 1. Кевытыште киндым ит нал.
- 2. Пöлемышке ида эрте.
- 3. Ондакрак малаш ынже воч.
- 4. Эше ик пўкеным ынышт кондо.
- 5. Кидетым ит муш.
- 6. Варарак ынже йынгырте.
- 7. Кочкаш ида шич.
- 8. Шинчалым мыланем ида пу/пуо.
- 9. Шокшын ит чий/чие.
- 10. Эрла 6 шагатлан ынышт кынел.

7.106.

- 1. Шÿкым уремыште ынже шуо.
- 2. Лифтыште ида тöрштö.
- 3. Шоколадым шукым ит коч.
- 4. Интернетыште кужун ит шинче.
- 5. Машинаштым ен капка ончылан ынышт шогалте.
- 6. Йўдым тўмыр дене ида шокто.
- 7. Йÿр чот йÿреш. Зонтик деч посна ынышт лек.
- 8. Тыште корным ит вончо.
- 9. Кафеште тамакым ынже шупш.
- 10. Тиде лавыран ерыште ида йўштыл.

7.107.

- 1. тунемнем, тунемнет, тунемнеже, тунемнена, тунемнеда, тунемнешт
- 2. кочнем, кочнет, кочнеже, кочнена, кочнеда, кочнешт
- 3. йўнем, йўнет, йўнеже, йўнена, йўнеда, йўнешт
- 4. мушкылтнем, мушкылтнет, мушкылтнеже, мушкылтнена, мушкылтнеда, мушкылтнешт
- 5. мунем, мунет, мунеже, мунена, мунеда, мунешт
- 6. вашлийнем, вашлийнет, вашлийнеже, вашлийнена, вашлийнеда, вашлийнешт
- 7. лекнем, лекнет, лекнеже, лекнена, лекнеда, лекнешт
- 8. налнем, налнет, налнеже, налнена, налнеда, налнешт
- 9. йоднем, йоднет, йоднеже, йоднена, йоднеда, йоднешт
- 10. ужнем, ужнет, ужнеже, ужнена, ужнеда, ужнешт

7.108.

- 1. кайынем, кайынет, кайынеже, кайынена, кайынеда, кайынешт
- 2. ончынем, ончынет, ончынеже, ончынена, ончынеда, ончынешт
- 3. кутырынем, кутырынет, кутырынеже, кутырынена, кутырынеда, кутырынешт
- 4. полшынем, полшынет, полшынеже, полшынена, полшынеда, полшынешт
- 5. малынем, малынет, малынеже, малынена, малынеда, малынешт
- 6. канынем, канынет, канынеже, канынена, канынеда, канынешт
- 7. ыштынем, ыштынет, ыштынеже, ыштынена, ыштынеда, ыштынешт
- 8. пуынем, пуынет, пуынеже, пуынена, пуынеда, пуынешт
- 9. чийынем, чийынет, чийынеже, чийынена, чийынеда, чийынешт
- 10. каласынем, каласынет, каласынеже, каласынена, каласынеда, каласынешт

7.109.

- 1. вучынеже
- 2. мушнем
- 3. моднешт
- 4. лийнеже
- 5. куштынем
- 6. толнена
- 7. шоктынеда
- 8. ÿжнет
- 9. мурынена
- 10. мийынет

7.110.

- 1. ынем кынел, ынет кынел, ынеж кынел, ынена кынел, ынеда кынел, ынешт кынел
- 2. ынем муш, ынет муш, ынеж муш, ынена муш, ынеда муш, ынешт муш
- 3. ынем ий, ынет ий, ынеж ий, ынена ий, ынеда ий, ынешт ий
- 4. ынем кў, ынет кў, ынеж кў, ынена кў, ынеда кў, ынешт кў
- 5. ынем кошт, ынет кошт, ынеж кошт, ынена кошт, ынеда кошт, ынешт кошт
- 6. ынем курж, ынет курж, ынеж курж, ынена курж, ынеда курж, ынешт курж
- 7. ынем портыл, ынет портыл, ынеж портыл, ынена портыл, ынеда портыл, ынешт портыл
- 8. ынем шич, ынет шич, ынеж шич, ынена шич, ынеда шич, ынешт шич
- 9. ынем луд, ынет луд, ынеж луд, ынена луд, ынеда луд, ынешт луд
- 10. ынем колышт, ынет колышт, ынеж колышт, ынена колышт, ынеда колышт колышт

7.111.

- 1. ынем шого, ынет шого, ынеж шого, ынена шого, ынеда шого, ынешт шого
- 2. ынем кий/кие, ынет кий/кие, ынеж кий/кие, ынена кий/кие, ынеда кий/кие, ынешт кий/кие
- 3. ынем ойло, ынет ойло, ынеж ойло, ынена ойло, ынеда ойло, ынешт ойло
- 4. ынем пале, ынет пале, ынеж пале, ынена пале, ынеда пале, ынешт пале
- 5. ынем мондо, ынет мондо, ынеж мондо, ынена мондо, ынеда мондо, ынешт мондо
- 6. ынем пуро, ынет пуро, ынеж пуро, ынена пуро, ынеда пуро, ынешт пуро
- 7. ынем ондале, ынет ондале, ынеж ондале, ынена ондале, ынеда ондале, ынешт ондале
- 8. ынем кузо, ынет кузо, ынеж кузо, ынена кузо, ынеда кузо, ынешт кузо
- 9. ынем вашеште, ынет вашеште, ынеж вашеште, ынена вашеште, ынеда вашеште, ынешт вашеште
- 10. ынем сöрö, ынет сöрö, ынеж сöрö, ынена сöрö, ынеда сöрö, ынешт сöрö

7.112.

- 1. ынем лук
- 2. ынет ужале
- 3. ынеда кудал
- 4. ынена мий/мие
- 5. ынеж помыжалт
- 6. ынем шоно
- 7. ынет йў
- 8. ынешт вашлий
- 9. ынеда шарне
- 10. ынеж пу/пуо

7.113.

- 1. ынена кой
- 2. ынем воч
- 3. ынеж воштыл
- 4. ынена кусаре
- 5. ынем кондо
- 6. ынеж шымле
- 7. ынет чонгеште
- 8. ынеда тўнал
- 9. ынешт пытаре
- 10. ынет шорт

7.114.

- 1. коднена
- 2. возынеже
- 3. камвочнем
- 4. колтынена
- 5. маннет
- 6. пыштынем
- 7. кычалнешт
- 8. лийнеже
- 9. луйынет
- 10. келшынеда

7.115.

- 1. почнешт
- 2. тунемнем
- 3. кудалнена
- 4. кÿзынет
- 5. лийнеда
- 6. илынеже
- 7. тöрштынет
- 8. налнеже
- 9. чон ештынеда
- 10. вашталтынешт

7.116.

- 1. ынеда ыште
- 2. ынена вашлий
- 3. ынем кутыро
- 4. ынешт ойло
- 5. ынет кошт
- 6. ынеж йў
- 7. ынем кудал
- 8. ынена шого
- 9. ынешт тунем
- 10. ынеж кусно

7.117.

- 1. Тиде кен ежым те кузе ынеда эртаре?
- 2. Мый теныз воктене ынем кане.
- 3. Ме ялышке кована деке ынена кай/кае.
- 4. Оля монгышто ынеж код.
- 5. Эстон студент-влак марий йўлам шымлаш ынешт тўнал.
- 6. Мери марий романым финн йылмышке ынеж кусаре.
- 7. Мый эр еда ынем куржтал.
- 8. Арнялан кок-кум гана Юлышто ынена йўштыл.
- 9. Россий мучко мый денем пырля ынет кудалышт мо?
- 10. Йолташем-влак книгам ынешт возо.

7.118.

- 1. ынешт кычал
- 2. ынеж пу/пуо
- 3. ынена мий/мие
- 4. ынеда йод
- 5. ынеда полшо
- 6. ынет ўж
- 7. ынем ончыкто
- 8. ынеж мод
- 9. ынешт иле
- 10. ынем колышт

7.119.

- 1. ужнем ыле, ужнет ыле, ужнеже ыле, ужнена ыле, ужнеда ыле, ужнешт ыле
- 2. кочнем ыле, кочнет ыле, кочнеже ыле, кочнена ыле, кочнеда ыле, кочнешт ыле
- 3. вашлийнем ыле, вашлийнет ыле, вашлийнеже ыле, вашлийнена ыле, вашлийнеда ыле, вашлийнешт ыле

7.120.

- 1. ынем пале ыле, ынет пале ыле, ынеж пале ыле, ынена пале ыле, ынеда пале ыле, ынешт пале ыле
- 2. ынем ончо ыле, ынет ончо ыле, ынеж ончо ыле, ынена ончо ыле, ынеда ончо ыле, ынешт ончо ыле
- 3. ынем тўло ыле, ынет тўло ыле, ынеж тўло ыле, ынена тўло ыле, ынеда тўло ыле, ынешт тўло ыле

7.121.

- 1. шичнена ыле
- 2. шымлынешт ыле
- 3. толнеда ыле
- 4. коднем ыле
- 5. каласынеже ыле

7.122.

- 1. ынешт вучо ыле
- 2. ынет ончо ыле
- 3. ынем лий ыле
- 4. ынена кай/кае ыле
- 5. ынеж ўж ыле

7.123.

- 1. ынеж тунем ыле
- 2. ынена йў ыле
- 3. ынешт мий/мие ыле
- 4. ынет йынгырте ыле
- 5. ынем пу/пуо ыле

7.124.

- 1. ынешт код ыле
- 2. ынет мутлане ыле
- 3. ынем кай/кае ыле
- 4. ынеж кынел ыле
- 5. ынена йод ыле

7.125.

- 1. йўнем улмаш, йўнет улмаш, йўнеже улмаш, йўнена улмаш, йўнеда улмаш, йўнешт улмаш
- 2. лекнем улмаш, лекнет улмаш, лекнеже улмаш, лекнена улмаш, лекнеда улмаш, лекнешт улмаш
- 3. вашлийнем улмаш, вашлийнет улмаш, вашлийнеже улмаш, вашлийнена улмаш, вашлийнеда улмаш, вашлийнешт улмаш

7.126.

- 1. ынем ойло улмаш, ынет ойло улмаш, ынеж ойло улмаш, ынена ойло улмаш, ынешт ойло улмаш
- 2. ынем пуро улмаш, ынет пуро улмаш, ынеж пуро улмаш, ынена пуро улмаш, ынеда пуро улмаш, ынешт пуро улмаш
- 3. ынем мале улмаш, ынет мале улмаш, ынеж мале улмаш, ынена мале улмаш, ынеда мале улмаш, ынешт мале улмаш

7.127.

- 1. шымлыныже улмаш
- 2. коштнет улмаш
- 3. куснынеже улмаш
- 4. полшынешт улмаш
- 5. вочнеда улмаш

7.128.

- 1. ынет коч улмаш
- 2. ынешт йод улмаш
- 3. ынеж кутыро улмаш
- 4. ынеда ыште улмаш
- 5. ынешт кудал

7.129.

- 1. ынеж мод улмаш
- 2. ынеда кушто улмаш
- 3. ынешт шукто ыле
- 4. ынеж йў улмаш
- 5. ынет кане улмаш

7.130.

- 1. мурынешт улмаш
- 2. лийнеда улмаш
- 3. вончынеже улмаш
- 4. лекнет улмаш
- 5. пöртылнешт улмаш

7.131.

- 1. чонгештыше
- 2. кÿэштме
- 3. лудшаш
- 4. кайымыже/кайышашыже
- 5. каныше
- 6. нойыдымо
- 7. коштмо
- 8. мурышаш
- 9. тунемше
- 10. палыдыме

7.132.

1а. лÿдшö

2а. лийдыман

За. кутырышо

4а. колышаш

5а. возыман

1b. лÿдшан (лÿдшö)

2b. лийдыме

3b. кутырышан (кутырышо)

4b. колышашан

5b. возымо

7.133.

- 1. шортын
- 2. колыштшыла/колыштын
- 3. лекмеке
- 4. лудын
- 5. висыде
- 6. кайымеке
- 7. вочмешке
- 8. йÿде
- 9. коштшыла/ коштын
- 10. шулымешке

7.134.

- 1. кутыраш
- 2. кынелаш
- 3. каяш
- 4. илаш
- 5. йÿаш
- 6. кÿзаш
- 7. мушкаш
- 8. пуаш
- 9. лекташ
- 10. кояш

7.135.

- 1. шупшаш
- 2. шинчаш
- 3. кудалышташ
- 4. куржталаш
- 5. пöртылташ
- 6. вашлияш
- 7. пöлеклаш
- 8. кочкаш
- 9. тöршташ
- 10. полшаш

7.136.

- 1. муман
- 2. сöрыман
- 3. тунемман
- 4. руыман
- 5. колыштман
- 6. ончыман
- 7. кÿман
- 8. палыман
- 9. кийыман
- 10. кочман

7.137.

- 1. Марий оръентлан погым ямдылыман ыле.
- 2. Качын родыж-влаклан пöлекым пуыман ыле.
- 3. Сÿан деч вара эр эрдене оръенлан таве вÿдым кондыман.
- 4. Тыгак эрдене тудлан куварым мушман.
- 5. Вара оръенлан конгаште мелнам куэштман.

7.138.

- 1. Нунылан ялыште илыман.
- 2. Тылат шокшо мончашке пурыман.
- 3. Мыланна пўчо шылым кочман.
- 4. Тудлан калык ончылно куштыман.
- 5. Тыланда соснам пукшыман.

7.139.

- 1. йодман
- 2. муаш
- 3. ончыман
- 4. колташ
- 5. мураш
- 6. кошташ
- 7. ÿжман
- 8. пайремлаш
- 9. лекман
- 10. йынгыртыман

7.140.

- 1. налше
- 2. лекше
- 3. илыше
- 4. кайыше
- 5. йўшö
- 6. шонышо
- 7. пуышо
- 8. койышо
- 9. лўйышö
- 10. мушшо

7.141.

- 1. циркыш толшо Петровмыт
- 2. сем почеш куштышо имне-влак
- 3. фокусым ончыктышо клоун
- 4. велосипед дене кудалыштше маска
- 5. марла кутырышо попугай
- 6. бананым кочшо маймыл
- 7. ончышо-влакым öрыктарыше программе
- 8. пий дене модшо пырыс-влак
- 9. мече ўмбалне шогышо слон
- 10. воштылшо йоча-влак

7.142.

- 1. лўдмо
- 2. шонымо
- 3. лукмо
- 4. кайыме
- 5. петырыме
- 6. мумо
- 7. вашлийме
- 8. каныме
- 9. кынелме
- 10. луйымо

7.143.

- 1. Кÿварым мушмо.
- 2. Пайремлан ўстелым погымо.
- 3. Шуко унам ўжмо.
- 4. Иваномыт деч посна ўстел коклашке шичме огыл.
- 5. Ойган мурым мурымо огыл.

7.144.

- 1. шинчымылан
- 2. тунеммылан
- 3. иянмылан
- 4. ончымылан
- 5. лиймылан

7.145.

- 1. Юлышто йўштылмем шуэш.
- 2. Эчукын ныл шагат эрдене кынелмыже шуын огыл/ок шу ыле.
- 3. Кастене киношко кайымет ок/огеш шу?
- 4. Тошто йолташна-влаклан иктаж-мом онайым пöлеклымына шуэш.
- 5. Маринан яндар йўкшым эре колыштмем шуын/шуэш ыле.

7.146.

- 1. йодшаш
- 2. вучышаш
- 3. чийышаш
- 4. мушаш
- 5. коштшаш
- 6. малышаш
- 7. пуышаш
- 8. кочшаш
- 9. колтышаш
- 10. лийшаш

7.147.

- 1. мыланна полшышаш енг
- 2. мушшаш кÿмыж-совла
- 3. ужалышаш паренге.
- 4. тестым тергышаш туныктышо
- 5. кудалтышаш понго.

7.148.

- 1. палышаш огыл
- 2. каласышаш омыл улмаш
- 3. пагалышаш улыт
- 4. лекшаш одал/огыдал ыле
- 5. пурышаш огыл улмаш
- 6. налшаш улам
- 7. вашлийшаш улыт улмаш
- 8. кынелшаш улат ыле
- 9. ончыктышаш улам ыле
- 10. лўдшаш онал/огынал

7.149.

- 1. чийыдыме
- 2. мудымо
- 3. шотлыдымо
- 4. кÿлдымö
- 5. вашлийдыме
- 6. й орыдым о
- 7. пытыдыме
- 8. лукдымо
- 9. пуыдымо
- 10. коштдымо

7.150.

- 1. чонлан келшыдыме паша
- 2. шымлыдыме теме
- 3. мондалтдыме вашлиймаш
- 4. чыташ лийдыме шокшо
- 5. концертышке мийыдыме рвезе

7.151.

- 1. каен
- 2. йўын
- 3. тöрштен
- 4. йодыштын/йодышт
- 5. пуэн
- 6. пален
- 7. кудалын/кудал
- 8. шонен
- 9. коштын
- 10. вашлийын

7.152.

- 1. Ик онай книгам кычал муым.
- 2. Ме веселан кутырен ошкылына.
- 3. Турист-влак олам ончен коштыт.
- 4. Кече мучко пашам ыштен ноенат.
- 6. Кастене шÿрым шолтен кочкым.
- 7. Юля аважлан серышым возен колтен.
- 8. Марина кофем йўын шинча.
- 9. Те пеледышым куштен ужаледа.
- 10. Йыван музыкым колышт куржталеш.

7.153.

- 1. ошкыл эрташ
- 2. ийын вончаш
- 3. шÿкен пурташ
- 4. шупшын волташ
- 5. каен ойырлаш

7.154.

- 1. воленна
- 2. намийыш
- 3. кÿзен
- 4. луктыныт
- 5. пурен

7.155.

- 1. йодде
- 2. сöрыде
- 3. мушде
- 4. руыде
- 5. муде
- 6. мийыде
- 7. мурыде
- 8. ийде
- 9. шарныде
- 10. шичде

7.156.

- 1. Илышын кочыжым палыде, шерыжым от умыло.
- 2. Олма, жап шуде, озажланат ок чеверге.
- 3. Маскажым ужде, кышаж деч ит лўд.
- 4. Мардеж пуалде, лышташ ок тарване.
- 5. Маскажым луйыде, коваштыжым ит ужале.
- 6. Йот верыште лийде, монгысо илышым аклаш от тунгал.
- 7. Ваш-ваш энертыде, илаш ок лий.
- 8. Имньым кычкыде, орваш пурен ит шич.
- 9. Йосым чытыде, сайым от уж.
- 10. Ик пашам пытарыде, вес пашам огыт тўнал.

7.157.

- 1. йўмеке
- 2. малымеке
- 3. пöртылмеке
- 4. шонымеке
- 5. почмеке
- 6. руымеке
- 7. вашлиймеке
- 8. сöрымеке
- 9. лукмеке
- 10. кийымеке

7.158.

- 1. вучымекем
- 2. кынелмекыже/кынелмекше
- 3. тунеммекына
- 4. ончыктымекыже/ончыктымекше
- 5. мушкылтмекыда
- 6. йӱштылмекем
- 7. саламлымекет
- 8. пурымекышт
- 9. шочмекет
- 10. кутырымекына

7.159.

- 1. машина-влак шогалмеке
- 2. йоча шочмеке/йочан шочмекыже
- 3. спектакль пытымеке
- 4. родына-влак йынгыртымеке/родына-влакын йынгыртымекышт
- 5. йÿр эртымеке

7.160.

- 1. Юлян йынгыртымекыже/Юля йынгыртымеке, мый вокзалыш куржынам.
- 2. Финн-влак, мончашке пурымеке, ерыште йуштылыт.
- 3. Йушто толмеке, походыш коштын онал.
- 4. Английышке кайымекет, мый тыйым ужын омыл.
- 5. Марий Элыште илымеке, Юха марла марий гай кутыра.
- 6. Кином ончымеке, паркыш каена.
- 7. Йочан шочмекыже/Йоча шочмеке, Вера ялышке илаш куснен.
- 8. Кофем йўмеке, вием ешаралтын.
- 9. Йÿр чарнымеке, йоча-влак уремыш лектыныт.
- 10. Школым пытарымеке, кушко тунемаш пуренат?

7.161.

- 1. ойлымешке
- 2. мушмешке
- 3. ужмешке
- 4. кусарымешке
- 5. мумешке
- 6. мийымешке
- 7. пуымешке
- 8. лиймешке
- 9. шымлымешке
- 10. коштмешке

7.162.

- 1. возымешкына
- 2. кудалмешкыже
- 3. мондымешкет
- 4. вашлиймешкем
- 5. нойымешкыже
- 6. кочмешкына
- 7. йынгыртымешкышт
- 8. йодмешкет
- 9. малымешкем
- 10. кычалмешкыда

7.163.

- 1. поезд тарванымешке
- 2. йолташ-влак саламлымешке/йолташ-влакын саламлымешкышт
- 3. вÿд ырымешке
- 4. кевыт-влак петырымешке
- 5. оньава ден оньача помыжалтмешке/оньава ден оньачан помыжалтмешкышт

7.164.

- 1. Сессий тунгалмешке, кок арня кодын.
- 2. Офисыште шинчымешке, тый мом ыштет ыле?
- 3. Вашмутым пуымешке, Витя кужун шонен.
- 4. Шўдö гана колмешке, лучо ик гана ужаш.
- 5. Кастене шинчам нойымешке лудам.
- 6. Ме кече лекмешке кынелына.
- 7. Малаш вочмешке, йоча-влак пуйым мушкыт.
- 8. Удыр-влак шинчавуд лекмешке воштылыт.
- 9. Акамын толмешкыже/Акам толмеке, мый шкетын иленам.
- 10. Математикым тунеммешке, лучо суахели йылме курсыш каем.

7.165.

- 1. канышыла
- 2. ийшыла
- 3. кийышыла
- 4. кычалшыла
- 5. кўзышыла
- 6. йўшыла
- 7. шинчышыла
- 8. шогышыла
- 9. кочшыла
- 10. колыштшыла

7.166.

- 1. воштылшыжла
- 2. ончышетла
- 3. -, куржмыда годым
- 4. кучышемла
- 5. волышыштла
- 6. пöртылшыжла
- 7. ыштышыштла
- 8. коштшетла
- 9. вашештышемла
- 10. -, модмына годым

7.167.

- 1 Його ен паша ыштышыла кылма, кочшыла ыра.
- 2 Кушыч волышыла, шып вола, мландумбак шичмеке, шып шинча, а кола гын, мугыра. (Вашмут: лум)
- 3. Кайышыла, күсенеш нангаем, монтеш пар имне дене конден ом керт. (Вашмут: реве)
- 4. Пече воктен коштшыла, ужар шокшо вўд дене когаргышым. (Вашмут: нуж)
- 5. Ошкылшыла, шанчашым кышкен каем. (Вашмут: йолгыша)

7.168.

- 1. Пайрем годым, унам вашлийшыла, мурым муреныт.
- 2. Унам ужатымеке, портым вигак огыт эрыкте.
- 3. Мўндыр корныш тарванымешке, изиш шинчалташ кўлеш.
- 4. Колышо-влакым уштышыла кочкыт да «шужо» маныт.
- 5. Шўгарлашке мийымеке, мöнгышкö вик огыт кай: иктаж-кушко пурат.
- 6. Ачан ўстелторыш шичмешке, йоча-влак кочкын огытыл.
- 8. Кусотыш пурымешке, кидым мушкыт.
- 9. Эмым йумешке, мончаш пуро! «Монча тазалыкым куча», маныт.
- 10. Илян кече эртымеке огыт йуштыл.

7.169.

- 1. лудын
- 2. канен
- 3. кутыраш
- 4. сÿретлен
- 5. модын
- 6. нумал
- 7. чонгештен
- 8. коштын
- 9. руаш
- 10. шоктен

7.170.

- 1. тöчат
- 2. ок лий
- 3. огыт мошто
- 4. моштена
- 5. толашем
- 6. ом керт
- 7. лиеш
- 8. ок лий
- 9. кертыда
- 10. от мошто

7.171.

- 1. Университетыште тылат эше мыняр ий тунемаш кулеш?
- 2. Тенгече мылам ялышке кудалаш кулеш ыле, но вучыдымын пашашке ужыныт.
- 3. Мыланна поездышке вашкаш кўлеш.
- 4. Изат пеш сайын пианино дене шокта тудлан музыкант лияш кÿлеш.
- 5. Ожно марий ўдырлан урген, тўрлен, пидын мошташ кўлын.

7.172.

- 1. возын
- 2. кодын
- 3. ила
- 4. кайыш
- 5. киенна
- 6. каен
- 7. коденыт
- 8. возын
- 9. ила
- 10. кием

7.173.

- 1. лектын
- 2. кышкеныт
- 3. коштыт
- 4. луктын
- 5. колтыш
- 6. луктыныт
- 7. коштын
- 8. колтенат
- 9. кудалтышт
- 10. лектында

7.174.

- 1. оптеныт
- 2. ончыза
- 3. пытеныт
- 4. мия
- 5. пытареныт
- 6. мият
- 7. опташ
- 8. пытен
- 9. ончаш
- 10. ом пытаре

7.175.

- 1. шинчын
- 2. темаш
- 3. пыштенат
- 4. толеш
- 5. шинчеш
- 6. сенген
- 7. темын
- 8. толеш
- 9. сенаш
- 10. шинченам

7.176.

- 1. шуктен онал
- 2. шуэна
- 3. эртаренна
- 4. шогалтеныт
- 5. шуктен
- 6. шога
- 7. шогалын
- 8. шуын
- 9. шындат
- 10. шогат

7.177.

- 1. Уке, ме марий онал/огынал.
- 2. Уке, ўпем ужарге огыл.
- 3. Уке, мый шÿдö ияш омыл.
- 4. Уке, марий-влак тюрк огытыл.
- 5. Уке, марий йылме йöсö огыл.

7.178.

- 1. Ме туныктышо ышна лий.
- 2. Йолташем-влак музыкант лийыч.
- 3. Энерыште вўд йўшто ыле.
- 4. Тамакым шупшын, таза шыч лий.
- 5. Мый эмлызе лийым.
- 6. Циркыште йокрок ыш лий.
- 7. Мо пеш весела ыльда?
- 8. Тый поро ыльыч.
- 9. Те черле ышда лий.
- 10. Вашлиймаште нылытын ыльна.

7.179.

- 1. Те пеш онгай айдеме лийында.
- 2. Тый тракторист лийын отыл мо?
- 3. Ме пиалан лийынна.
- 4. Тый кушто лийынат?
- 5. Мый монгышто шкетын лийынам.
- 6. Те школышто лийын одал мо?
- 7. Сноуборд дене мунчалташ мый коло ияш лийын омыл.
- 8. Акам кусарыше лийын/улмаш.
- 9. Вашмутет чын лийын огыл.
- 10. Турист-влак тоштерыште лийыныт.

7.180.

- 1. Мый президент ом лий.
- 2. Нине порт-влак олаште эн кукшо лийыт.
- 3. Тый лекцийыште лият мо?
- 4. Тиде теме неле ок/огеш лий.
- 5. Ме тиде унагудын озаже лийына.
- 6. Киношко пырля мияш йолташем тореш ок/огеш лий.
- 7. Мый 27 ияш лиям.
- 8. Те журналист лийыда?
- 9. Ме миллионер она/огына лий.
- 10. Тўно шокшо лиеш.

7.181.

- 1. Ик арня гыч ме Канар отрошто лийына.
- 2. Йолташем-влак эрла Озаныште лийыт.
- 3. Шöр холодильникыште.
- 4. «Оръен мелна» спектакль Шкетан театрыште лиеш.
- 5. Мый кызыт кевытыште улам.
- 6. Уна-влакда метрошто улыт.
- 7. Ме ала-могай пасушто улына.
- 8. Те Петров уремыште улыда.
- 9. Таче кастене мый монгышто лиям.
- 10. Те Марий Элын эн сорал верыштыже улыда.

7.182.

- 1. Мемнан каныш(на) ок/огеш лий.
- 2. Кокамын шуко груша(же) уло.
- 3. Нунын кумыл(ышт) лийын огыл.
- 4. Мыйын кок ака(м) уло.
- 5. Тендан сай туныктышо/туныктышыда лийын.
- 6. Йоча-влакын у компьютер(ышт) лиеш.
- 7. Юлян окса(же) уке.
- 8. Имне-влакын вий(ышт) лийын огыл.
- 9. Тыйын яра жап(ет) уке.
- 10. Тудын экзамен(же) лиеш.

A.8. Adverbs

8.1.

- 1. ончыч
- 2. тенгече
- 3. але
- 4. чÿчкыдын
- 5. эрдене
- 6. южгунам
- 7. кумышто
- 8. кастене
- 9. эр
- 10. вашке

8.2.

- 1. кенежым
- 2. каслан
- 3. тиде арняште
- 4. рушарнян
- 5. йÿдым

8.3.

- 1. водынек
- 2. изинек
- 3. кÿчымынек
- 4. йÿштынек
- 5. кукшынек

8.4.

- 1. шукертсек
- 2. шангысек
- 3. ÿмашсек
- 4. ожнысек
- 5. тенгечсек

8.5.

- 1. Кÿшкö
- 2. тўнö

- 5. тора гыч

8.6.

- 1. тўжвалан
- 2. ÿстембачын
- 3. корнымбалне
- 4. вачўмбаке
- 5. тўнямбалне

8.7.

- 1. йÿдвелеш
- 2. Эрвечын
- 3. йÿдвел-касвелне
- 4. кечывалвеке
- 5. касвелне

Adverbs 485

8.8.

- 1. йÿштын
- 2. начарын
- 3. кугун
- 4. шулдын
- 5. осалын
- 6. кÿчыкын
- 7. яндарын
- 8. сылнын
- 9. чеверын
- 10. ныжылгын

8.9.

- 1. онгайын
- 2. чÿчкыдын
- 3. талын
- 4. вичкыжын
- 5. тамлын

8.10.

- 1. осалын
- 2. яндарын
- 3. ныжылгын
- 4. шулдын
- 5. кÿчыкын

8.11.

- 1. поснак
- 2. чылт
- 3. моткоч
- 4. пырчат
- 5. изиш

8.12.

- 1. Удыр аважла порын мутлана.
- 2. Микко марий-влак семын сайын марла кутыра.
- 3. Мишук маскала нелын ошкылеш.
- 4. Катя акстрисе гай сылнын почеламутым лудеш.
- 5. Изи рвезе-влак чын спортсмен-влак гай талын футболла модыт.

8.13.

- 1. варарак
- 2. умбакырак
- 3. йымачынрак
- 4. ожнырак
- 5. чотрак
- 6. изинрак ~ изиракын
- 7. ошынрак ~ ошыракын
- 8. сылнынрак ~ сылныракын
- 9. веселанрак ~ веселаракын
- 10. ныжылгынрак ~ ныжылгыракын

8.14.

- 1. писынрак ~ писыракын
- 2. моторракын ~ моторынрак
- 3. кучыкынрак ~ кучыкракын
- 4. кÿшкырак
- 5. тўткынрак ~ тўткыракын

8.15.

- 1. Миллионер миллиардер деч нужнанрак ~ нужнаракын ~ нужнан ила.
- 2. Сергей Валя деч сайынрак ~ сайракын ~ сайын гитарым шокта. ~ Валя Сергей деч сайынрак ~ сайракын ~ сайын гитарым шокта.
- 3. Тиде йоча хор весе деч веселанрак ~ веселаракын ~ веселан мура.
- 4. Йолташна-влак мемнан деч тораштырак ~ тораште илат. ~ Ме йолташна-влак деч тораштырак ~ тораште илена.
- 5. Шольым мый дечем варарак ~ вара лудаш тунемын. ~ Мый шольым деч варарак ~ вара лудаш тунемынам.

8.16.

- 1. куштылгынрак ~ куштылгыракын, эн куштылгын
- 2. эркынрак ~ эркыракын, эн эркын
- 3. порынрак ~ порыракын, эн порын
- 4. осалынрак ~ осалракын, эн осалын
- 5. шулдынрак ~ шулдыракын, эн шулдын

8.17.

- 1. эн ончыко
- 2. эн чот
- 3. эн торашке
- 4. эн писын
- 5. эн кушыч

A.9. Particles

9.1.

- 1. меат
- 2. имнят
- 3. пият
- 4. пират
- 5. арнят
- 6. метроат
- 7. родат
- 8. ешат
- 9. кочат
- 10. шолят

9.2.

- 1. Ачамат, авамат школышто пашам ыштат.
- 2. Пöлекым налашат, пуашат йöратем.
- 3. Васлий школыштат, университетыштат эн сайын тунемын.
- 4. Йудымат, кечывалымат эре ик турым турлат. (Мукш)
- 5. Йошкар пондашан, йошкар калпакан, марий пайрем годымат, тыглай кечынат ик семын мура. (Агытан)

9.3.

- 1. Мыят
- 2. семынак
- 3. тыгаяк
- 4. жапыштат
- 5. кастенак
- 6. изи-влакат
- 7. йылмымат, йылмымат
- 8. Тудак
- 9. тыштак
- 10. тудымат

9.4.

- 1. Юл серышкыла
- 2. ончыкыла
- 3. пакча шенгечла
- 4. ял могырышкыла
- 5. шолаштыла

9.5.

- 1. ÿдыр-влакат
- 2. моторыс
- 3. уремыштыла
- 4. туштак
- 5. йылмымат
- 6. шочмынак
- 7. кÿшычынла
- 8. улыс
- 9. кофемат, чайымат
- 10. öрдыжкыла

9.6.

- 1. улмаш
- 2. ыле
- 3. улмаш
- 4. ыле
- 5. ыле
- 6. улмаш
- 7. улмаш
- 8. улмаш
- 9. ыле
- 10. ыле

9.7.

- 1. улмаш
- 2. улмаш
- 3. ыле
- 4. ыле
- 5. ыле
- 6. улмаш
- 7. ыле
- 8. улмаш
- 9. улмаш
- 10. ыле

9.8.

- 1. улмаш
- 2. улмаш
- 3. ыле
- 4. улмаш
- 5. ыле
- 6. улмаш
- 7. ыле
- 8. ыле
- 9. улмаш
- 10. ыле

9.9.

- 1. Айда
- 2. Айда
- 3. Айста
- 4. Айда
- 5. айста

9.10.

- 1. векат
- 2. ала
- 3. аман
- 4. a
- 5. ане
- 6. ала мо
- 7. анят
- 8. вара
- 9. ала-ала
- 10. але

9.11.

- 1. гай
- 2. гын
- 3. веле
- 4. да
- 5. витне
- 6. дык
- 7. гына
- 8. гала
- 9. докан
- 10. вет

9.12.

- 1. икманаш
- 2. йöра
- 3. керек
- 4. дыр
- 5. ик
- 6. кеч
- 7. конешне
- 8. иже
- 9. коеш
- 10. кернакак

9.13.

- 1. могай
- 2. лач
- 3. кузе
- 4. ма
- 5. лиеш
- 6. кунам
- 7. лийже
- 8. лаваса
- 9. ман
- 10. мо

9.14.

- 1. но
- 2. мутлан
- 3. можыч
- 4. неужели
- 5. моли
- 6. ну
- 7. огыл
- 8. на
- 9. монь
- 10. наверне

9.15.

- 1. разве
- 2. очыни
- 3. пожалуйста
- 4. огыла
- 5. садак
- 6. содыки
- 7. пуйто
- 8. поро лийза
- 9. пожале
- 10. просто

9.16.

- 1. туге
- 2. тевыс
- 3. тугеже
- 4. тевак
- 5. товро
- 6. то-то
- 7. тугат
- 8. теве
- 9. тудо
- 10. товатат

9.17.

- 1. ужат
- 2. уке
- 3. тыге
- 4. тушто
- 5. уже
- 6. чай
- 7. улыжат
- 8. уна
- 9. уж
- 10. ужамат

9.18.

- 1. шол
- 2. чуч
- 3. чынак
- 4. чылт
- 5. э/эй
- 6. эре
- 7. шонет
- 8. эсогыл
- 9. чынжымак
- 10. ялт

A.10. Conjunctions

A.11. Word formation

11.1.

- 1. вуйгорка 'skull'
- 2. казаварня 'little finger'
- 3. вакшъер 'millpond'
- 4. изарня 'Thursday'
- 5. шÿмдувыр 'pericardium'
- 6. йолвундаш 'sole'
- 7. пашадар 'wages, salary'
- 8. йолъече 'ice skates'
- 9. книгагудо 'library'
- 10. эмлымвер 'hospital'

11.2.

- 1. сурт-пече 'household with outbuildings'
- 2. aкa-шÿжap 'sisters'
- 3. кÿмыж-совла 'dishes'
- 4. ÿдыр-рвезе 'the youth'
- 5. тувыр-йолаш 'clothing'

11.3.

- 1h. книгагудо 'library'
- 2i. пакчасаска 'vegetables'
- 3a. покшелварня 'middle finger'
- 4j. коча-кова 'grandparents'
- 5g. рушарня 'Sunday'
- 6с. шинчавÿд 'tears'
- 7b. кÿртньыгорно 'railroad'
- 8f. кидкопа 'hand, palm of hand'
- 9d. фотосуретче 'photographer'
- 10e. йÿдвел-касвел 'northwest'

11.4.

- 1. ойленда-кутыренда
- 2. пукшен-чиктен
- 3. йўза-кочса
- 4. пурат-лектыт
- 5. илена-шÿлена

11.5.

- 1. шкевуя 'to oneself'
- 2. кидшÿма 'groping, feeling'
- 3. тувырмела 'dressed lightly'
- 4. пелйола 'on one leg'
- 5. ярагида 'with empty hands; with bare hands'

11.6.

- 1. лудшо-влакын
- 2. полшыметым
- 3. толшашышт
- 4. налшылан
- 5. коштдымым/коштдымо-влакым

11.7.

- 1. енынлан
- 2. мемнаным
- 3. весыным
- 4. шкенжыным
- 5. тендан-влаклан

11.8.

- 1. шарналтенна
- 2. вашталтен
- 3. коденам
- 4. темын
- 5. шинчыныт
- 6. шарналтеш
- 7. кодын
- 8. шинченна
- 9. вашталтыныт
- 10. темена

11.9.

- 1. леп-леве
- 2. caп-cap(e)
- 3. яп-якте
- 4. юп-юалге
- 5. шып-шыма
- 6. топ-томам
- 7. яп-яра
- 8. тып-тымык
- 9. чап-чара
- 10. туп-тура

11.10.

- 1. яндарлык 'cleanliness'
- 2. лÿддымылык 'fearlessness'
- 3. тазалык 'health'
- 4. оксадымылык 'lack of money'
- 5. вийдымылык 'weakness'
- 6. поянлык 'wealth'
- 7. йöндымылык 'discomfort'
- 8. пушкыдылык 'softness'
- 9. икгайлык 'likeness'
- 10. моторлык 'beauty'

11.11.

- 1. шымлымаш 'research'
- 2. шонымаш 'thought'
- 3. вашлиймаш 'meeting'
- 4. моштымаш 'ability'
- 5. лудмаш 'reading'
- 6. мушмаш 'washing'
- 7. чийымаш 'dressing, putt on (clothes)'
- 8. лÿдмаш 'fear'
- 9. йўмаш 'drinking'
- 10. шуымаш 'throwing'

11.12.

- 1. Ольош ниголан сырымаш(ыже) уке.
- 2. Ме киношко коштмаш уке./(Ме) киношко коштмашна уке.
- 3. Те рок-музыкым колыштмаш уке./ (Те) рок-музыкым колыштмашда уке.
- 4. Тый эр еда куржталмаш уке/(Тый) эр еда куржталмашет уке.
- 5. Мый телевизорым ончымаш уке/(Мый) телевизорым йöршын ончымашем уке.

11.13.

- 1. вучыдымаш 'unexpectedness'
- 2. вожылдымаш 'shamelessness'
- 3. моштыдымаш 'inability'
- 4. шудымаш 'inaccessibility'
- 5. вашкыдымаш 'not hurrying'
- 6. лекдымаш 'not going out'
- 7. ÿшаныдымаш 'hopelessness'
- койдымаш 'not being visible; unseen place'
- 9. лÿддымаш 'fearlessness'
- 10. шоныдымаш 'thoughtlessness'

11.14.

- 1. тÿналаш (-ам) 'to begin'
- 2. куэ 'birch'
- 3. писе 'fast'
- 4. сераш (-ем) 'to write'
- 5. ÿшанаш (-ем) 'to hope'
- 6. cÿpeт 'painting, picture'
- 7. кугу 'big'
- 8. ешараш (-ем) 'to add'
- 9. эмлаш (-ем) 'to treat, to cure'
- 10. шÿр 'soup'
- 11. лекташ (-ам) 'to go out, to leave'
- 12. нер 'nose; snout'
- тумо 'oak'
- 14. илаш (-ем) 'to live'
- 15. пиалдыме 'unhappy' ← пиал 'happiness, luck'
- 16. неле 'heavy; difficult, hard'
- 17. шÿй 'neck'
- 18. муро 'song'/мураш (-ем) 'to sing'
- 19. канаш (-ем) 'to rest, to relax'
- 20. келшаш (-ем) 'to agree'

11.15.

- 1. пÿнчерыште
- 2. йолаш
- 3. тошкалтыш
- 4. поянлык
- 5. ситыдымаш
- 6. куштызо
- 7. вашлиймашым
- 8. кукшытшо
- 9. шинчалык
- 10. йодышым

11.16.

- 1. ушан 'intelligent'
- 2. мÿян 'honey, with honey'
- 3. мардежан 'windy'
- 4. шудан 'grassy'
- 5. йочан 'with a child, with children'

11.17.

- 1. верысе 'local'
- 2. Йошкар-Оласе '(of/from/in) Yoshkar-Ola'
- 3. ожнысо 'former'
- 4. тенийысе 'this year's'
- 5. тачысе 'today's'

11.18.

- 1. чонан
- 2. июльысо
- 3. шöран
- 4. кентежымсе
- 5. ÿпан
- 6. шылан
- 7. эрласе
- 8. пакчасе
- 9. йолан
- 10. оласе

11.19.

- 1. вийдыме 'powerless, weak'
- 2. шокшдымо 'sleeveless'
- 3. озадыме 'ownerless'
- 4. кÿсендыме 'without pockets'
- 5. мучашдыме 'endless, infinite'

11.20.

- 1. шонаш (-ем) 'to think'
- 2. лум 'snow'
- 3. пиал 'happiness, luck'
- 4. ÿжаш (-ам) 'to invite'
- 5. паша 'work'

11.21.

- 1. арнялык 'for a week'
- 2. кочкышлык 'for food'
- 3. пайремлык 'for a celebration'
- 4. эрлалык 'for tomorrow'
- 5. йолчиемлык 'for footwear'

11.22.

- 1. чайлык
- 2. кевытысе
- 3. тувырлык
- 4. сюжетан
- 5. шÿрлык

11.23.

- 1. кочо 'bitter'
- 2. йÿp 'rain'
- 3. шошо 'spring'
- 4. йöн 'method, means, way'
- 5. йолаш 'pants' ← йол
- 6. пайда 'use, benefit'
- 7. нарынче 'yellow'
- 8. кече 'sun; day'
- 9. паренте 'potato'
- 10. уш 'mind, intellect'
- 11. тенге 'ruble'
- 12. ола 'city, town'
- 13. лу 'bone'
- 14. пöлек 'present, gift'
- 15. чер 'illness, disease'
- 16. корно 'road'
- 17. ош(о) 'white'
- 18. вÿд 'water'
- 19. арня 'week'
- 20. там 'taste'

11.24.

- 1. ўмыран
- 2. тÿрысö
- 3. чапле
- 4. шулдырдымо
- 5. ийысе
- 6. куанле
- 7. вуйдымо
- 8. ияш
- 9. кофелык
- 10. йолан

11.25.

- 1. звонитлаш (-ем)
- 2. судитлалташ (-ам)
- 3. путешествоватлаш (-ем)
- 4. жаритлалташ (-ем)
- 5. участвоватлаш (-ем)

11.26.

- 1. кумыланаш (-ам) 'to come into a mood'
- 2. пондашанаш (-ам) 'to become bearded'
- 3. нужнанаш (-ам) 'to grow poor'
- 4. лавыранаш (-ам) 'to get muddy'
- 5. ешанаш (-ам) 'to settle down to married life'

11.27.

- 1. начаремаш (-ам) 'to become worse'
- 2. кугемаш (-ам) 'to increase, to grow'
- 3. шемемаш (-ам) 'to turn black, to grow black'
- 4. шонгемаш (-ам) 'to grow old'
- 5. пушкыдемаш (-ам) 'to soften, to become softer'

11.28.

- 1. сÿретлылаш (-ам)
- 2. поктылаш (-ам)
- 3. савырнылаш (-ам)
- 4. пöлеклылаш (-ам)
- 5. тöрштылаш (-ам)

11.29.

1a.	лўдыктылеш	1b.	лўдыктеныт
2a.	чонештылеш	2b.	чонешта
3a.	вашталтенам	3b.	вашталтылеш
4a.	ыштеныт	4b.	ыштылеш
5a.	колтылам	5b.	колтем

11.30.

- 1. висалташ (-ам) 'to weigh oneself; to be weighed'
- 2. ешаралташ (-ам) 'to be added'
- 3. сенталташ (-ам) 'to be defeated, to lose'
- 4. петыралташ (-ам) 'to close (intr.); to be closed'
- 5. саламлалташ (-ам) 'to greet (one another)'

11.31.

- 1. Неле жап мондалтын.
- 2. Электрон серыш колталтын.
- 3. Вий ешаралтын.
- 4. Йоча жап шарналтеш.
- 5. Кевыт петыралтын.
- 6. Вуйлатыше алмашталтын.
- 7. Пеледыш пуш шижалтеш.
- 8. Шöртньö шергын аклалтеш.
- 9. Парня пўчкылтын.
- 10. Шинчал велалтын.

11.32.

- 1. налыкташ (-ем) 'to have someone buy something'
- 2. ÿжыкташ (-ем) 'to have called'
- 3. каныкташ (-ем) 'to let someone have a break'
- 4. модыкташ (-ем) 'to entertain, to amuse'
- 5. йÿкшыкташ (-ем) 'to cool down (tr.)'

11.33.

- 1. шокталтеш
- 2. огеш мондалт
- 3. куштыкта
- 4. возалтын
- 5. шарныкта

11.34.

- 1. Кова уныкалан куварым мушкыкта.
- 2. Питер йолташлан Марий Эл гыч марий муйым кондыктен.
- 3. Ончышо-влак мурызылан эше ик мурым мурыктеныт.
- 4. Ача-ава ўдырым музыкальный школыш коштыктат.
- 5. Изи ўдыр ачалан мороженыйым налыктен.
- 6. Вуйлатыше секретарьлан кофем шолтыкта.
- 7. Туныктышо тунемше-влаклан англичан йылме дене диалог-влакым колыштыкта.
- 8. Ферме оза пашазе-влаклан морым погыкта.
- 9. Петя кочалан математике дене урокым тергыкта.
- 10. Галя изалан шампанскийым почыкта.

11.35.

- 1. шовынантдаш (-ем) 'to soap'
- 2. иземдаш (-ем) 'to reduce, to decrease'
- 3. пуракандаш (-ем) 'to get something dusty'
- 4. сакырандаш (-ем) 'to mix with sugar'
- 5. весемдаш (-ем) 'to modify, to change'

11.36.

- 1. шылын
- 2. кумыланден
- 3. воштылтен
- 4. шонгемда
- 5. кугемын, иземын

11.37.

- 1а. канеда
- 2а. муралтен
- За. киялте
- 4а. кутыреда
- 5а. вученам

- 1b. каналтенам
- 2b. мура
- 3b. кия
- 4b. кутыралташ
- 5b. вучалтыза

11.38.

- 1. висалтынам
- 2. погалтенам
- 3. шарналтенна
- 4. сералтын
- 5. пералтен

11.39.

1а. руал

2а. кычкырет

За. шогалеш

4а. ончальым

5а. шыргыжеш

1b. руаш

2b. кычкырале

3b. шоген

4b. онченам

5b. шыргыжальыч

11.40.

1а. оптылаш

2а. тошкалын

За. серкаленам

4а. шÿкалаш

5а. шоналтышым

1b. опталаш

2b. тошкыштеш

3b. сералте

4b. шÿкедылыт

5b. шонкален

11.41.

- 1. мотор 'beautiful'
- 2. почаш (-ам) 'to open (tr.)'
- 3. каласаш (-ем) 'to say'
- 4. мут 'word'
- 5. кушташ (-ем) 'to dance'
- 6. возаш (-ем) 'to write'
- 7. волаш (-ем) 'to descend, to come down'
- 8. воштылаш (-ам) 'to laugh'
- 9. шемемаш (-ам) 'to turn black' ← шем(e) 'black'
- 10. йынгыр 'ring, buzz'
- 11. налаш (-ам) 'to buy'
- 12. куптыр 'wrinkle'
- 13. йодыш 'question'
- 14. ÿй 'butter; oil'
- 15. куанаш (-ем) 'to be glad, to rejoice'
- 16. кошташ (-ам) 'to go'
- 17. полшаш (-ем) 'to help'
- 18. самырык 'young'
- 19. каласаш (-ем) 'to say'
- 20. шолаш (-ам) 'to boil, to cook (intr.)'

A.12. The sentence and its constituents

A.13. Phrases

A.14. Causal coordination

A.15. Causal subordination

17.1.

1c, 2e, 3b, 4a, 5d

17.2.

- 1. Юха марий йылмым келгынрак тунемже манын, марий йолташыже-влак туддене марла веле кутырат.
- 2. Эрвина школышко йолын ынже кошт манын, ачаже тудлан велосипедым (йолорвам) налын пуэн.
- 3. Иваномыт Японийыш кайышт манын, пашаште нунылан канышым пуэныт.
- 4. Бизнесым поч манын, ме тылат окса дене полшена.
- 5. Те ида йокроклане манын, мый тендам циркыш ўжам.

17.3.

1e, 2a, 3d, 4b, 5c

17.4.

- 1. Йолын каяш огыл манын, таксим ўжыктем.
- 2. Таче пашашке лекташ огыл манын, каныш кечым йодам.
- 3. Ниго дене кутыраш огыл манын, телефон трупкам ом нал.
- 4. Камвозаш огыл манын, эркын каем.
- 5. Нöраш огыл манын, пеленем зонтикым налам.

17.5.

1b, 2d, 3a, 4e, 5c

17.6.

- 1. Йотэлышке илаш кайышашлан Йыван шуко жап ямдылалтеш.
- 2. Мöнгышкö вашкерак толшашлан паша гыч ондакрак лектам.
- 3. (Мыланна) тиде пашам ыштен пытарышашлан шуко вий кулеш.
- 4. Ола пайремым эртарышашлан эн сай ансамбль-влакым ўжынна.
- 5. Тошто йолташ-влак дене вашлийшашлан Эчан ола гыч шочмо ялыш толын.

17.7.

- 1. Воктенем шинчыше рвезе шахмат дене сайын модеш.
- 2. Эрла толшаш уна-влак пакчасаскам веле кочкыт.
- 3. Марий йылмым тунемаш шонышо студент-влак Йошкар-Олашке каяш ямдылалтыт.
- 4. Тамакым шупшдымо ен шум чер дене шуэнрак черлана.
- 5. Ийын моштыдымо йоча-влак бассейныш кошташ тунгалыт.

17.8.

- 1. Кумышто лийшаш концертнам вара телевизор дене ончыктат.
- 2. Уремыште мумо миллион тенгем полицийышке намиен коденна.
- 3. Театрыште коло ий ончыктыдымо спектакльым тиде тургымышто уэш шынденыт.
- 4. Вес арняште лекшаш «Шым ий Непалыште» книгам интернет гочат налаш лиеш.
- 5. Африка гыч кондымо курчакым шужаремлан полекленам.

17.9.

- 1. йöратыше
- 2. йомдарыме
- 3. тан асышаш
- 4. чытыше
- 5. Вучыдымо

17.10.

- 1. мом
- 2. Кöн
- 3. Кöлан
- 4. Mo
- 5. Кöм

17.11.

- 1. кушко
- 2. кушеч
- Кушан
 Кушто
- 5. Кузе

B. <u>Inventory of suffixes (by type)</u>

[...]

C. <u>Inventory of suffixes (reverse-sorted)</u>

[...]

D. <u>Inventory of prefixes</u>

[...]

E. Thematic glossary

[...]